

Aleksandr Soljenitîn

Table of Contents

[Aleksandr Soljenitîn](#)

[Pavilionul canceroșilor](#)

Aleksandr Soljenițan

Pavilionul canceroșilor

PARTEA ÎNTÂI

Nu-i câtuși de puțin cancer.

Pavilionul canceroșilor purta chiar numărul treisprezece. Pavel Nikolaevici Rusanov n-a fost niciodată și nici n-ar fi avut cum să fie superstițios, dar ceva s-a prăbușit în el când medicul i-a scris pe trimitere: „pavilionul treisprezece”. De ce nu s-or fi gândit să boteze cu treisprezece altă secție, cea de ortopedie, de exemplu, sau de afecțiuni gastrice? Cum-necum, în toată republica numai la această clinică putea găsi ajutor.

— Dar eu n-am cancer, doctore, nu-i așa? Nu-i așa că n-am cancer? Întreba cu speranță în glas Pavel Nikolaevici, pipăind ușurel, pe partea dreaptă a gâtului, umflătura urâtă, care creștea văzând cu ochii sub stratul nevinovat de piele albă care încă o mai acoperea pe dinafară.

— Nu, bineînțeles că nu, îl liniștea pentru a zecea oară doctorița Donțova, în timp ce-i umplea paginile fișei cu scrisul ei avântat. Când scria își punea ochelarii pătrăuși-rotunjiți, de cum înceta să scrie – îi scotea. Nu mai era tânără și arăta pa-lidă, foarte obosită.

Această discuție avusese loc cu câteva zile în urmă, în perioada când venea la clinică pentru tratament. Bolnavii de la oncologie, chiar și cei care nu rămâneau la spital, ci se aflau în tratament ambulatoriu, nu mai aveau somn noaptea. Lui Pavel Nikolaevici însă, Donțova îi recomandase să se interneze, și asta cât se poate de repede. În aceeași măsură ca și boala în sine – neprevăzută, surprinzătoare, ce dăduse buzna în două săptămâni peste un om fericit, lipsit de griji – pe Pavel Nikolaevici îl deprima și faptul că urma să se interneze în această clinică la comun – lucru ce nu i se mai întâmplase de foarte multă vreme, nici nu mai ținea minte de când. Îi căutase la telefon pe toți – pe Evghenii Semionovici, pe Șendiapin și pe Ulmasbaev, iar aceștia sunaseră, la rândul lor, pentru a se interesa ce posibilități există, dacă n-au cumva, la această clinică, vreo rezervă sau dacă nu s-ar putea transforma, măcar pentru o vreme, una din camerele mai mici într-o rezervă. Dar nu izbutiseră să facă nimic din pricina înghesuiei cumplite de aici.

Singurul lucru pe care reușiseră să-l obțină de la medicul șef a fost promisiunea că va fi scutit de formalitățile obligatorii, cum ar fi trecerea pe la camera de gardă, pe la baia comună și garderobă.

Astfel, Iura îi aduse pe tatăl și pe mama sa, în Moskviciul lor albastru pal, direct la scările pavilionului treisprezece.

În pofida gerului ce începuse să piște, două femei în halate de diftină, decolorate, stăteau în cerdacul de piatră – erau vinete de frig, dar, de ple-cat, tot nu plecau. Începând cu aceste halate ca vai de capul lor, totul i se părea aici neplăcut lui Pavel Nikolaevici: cimentul cerdacului, tocit rău de tot sub picioare, clanțele

ușilor, al căror luciul se dusese sub mâinile bolnavilor, sala de așteptare, cu dușumelele sale de pe care vopsea în ulei se cojise, panourile măslinii, înalte, ale pereților (culoarea aceasta măslinie părea ea însăși murdară) și băncile din stîngii, mari, dar neîncăpătoare totuși pentru mulțimea de bolnavi veniți de departe – uzbeki în halate matlasate însoțiți de femeile lor: cele bătrâne cu basmale albe, iar cele tinere purtând unele cu liliachiu sau roșu și verde, toți în cizme și gumari – ce umpluseră încăperea stînd, unii, și pe jos. Culcat pe o bancă și ocupînd-o în întregime, îmbrăcat într-un palton descheiat ce atârna pînă la pămînt, un rus tînăr, numai piele și os, cu burta umflată, nu se mai oprea din urlat, de durere. Aceste răcnete îl asurziră pe Pavel Nikolaevici și îl atinseră atît de puternic de parcă bolnavul urla nu din propria-i durere, ci din a sa. Pavel Nikolaevici păli brusc, se opri și șopti cu buzele albe:

— Kapa! Eu am să mor aici. Mai bine renunțăm. Hai să ne întoarcem.

Kapitolina Matveevna îi luă mîna și i-o strînse cu hotărâre:

— Pașenka! Unde vrei să ne întoarcem? Și ce să facem pe urmă?

— Știu eu, poate se aranjează ceva la Moscova...

Kapitolina Matveevna își întoarse către soț capul masiv, lățit încă și mai mult de cărlionții arămii și înfoiați, tunși scurt:

— Pașenka! Povestea cu Moscova mai poate dura și două săptămîni, și nici nu e sigur că o să reușim. Putem noi să așteptăm atît? Nu vezi că în fiecare dimineață e tot mai mare!

Soția îi strîngea tare încheietura mîinii, dîndu-i curaj. În treburile obștești și legate de slujbă, Pavel Nikolaevici știa prea bine și singur ce-i de făcut – de aceea, cu atît mai plăcut și mai liniștit se simțea bizuindu-se, cînd era vorba de treburile familiei, numai pe soție: toate problemele importante ea le rezolva rapid și corect. Numai că băiatul de pe bancă urla să se rupă!

— Pașik, îl lămurea soția, suferind alături de el, știi și tu că eu sunt întotdeauna prima de părere să chemi omul acasă și să-l plătești. Dar dacă ni s-a spus că medicii ăștia nu vin acasă și nu iau bani! Pe urmă, aici au și aparate speciale. Nu se poate altfel.

Pavel Nikolaevici înțelegea și el că nu se poate. N-o spusese decît așa, pentru orice eventualitate.

Stabiliseră cu medicul-șef al dispensarului oncologic ca sora șefă să-i aștepte la ora două după-amiază aici, la picioarele scării pe care cobora acum, pășind cu grijă, un bolnav în cîrje. Dar bineînțeles că sora-șefă nu era acolo, iar cămăruța ei de sub scară era închisă cu un lacăt mic.

— Nu poți avea încredere în nimeni! Explodă Kapitolina Matveevna. Pentru ce li s-o mai fi plătit salariul! Așa cum era, învăluită peste umeri de două vulpi negre, Kapitolina Matveevna porni pe coridorul unde stătea scris: „Intrarea în haine de stradă interzisă”.

Pavel Nikolaevici rămase să aștepte în hol. Temător, își pipăi, printr-o ușoară

aplecare a capului spre dreapta, umflătura dintre claviculă și maxilar. Avea impresia că, în jumătatea de oră ce se scursese de când se uitase la ea ultima dată, acasă, în oglindă, acoperind-o cu fularul – în această jumătate de oră, parcă mai crescuse. Pavel Nikolaevici simțea o slăbiciune în tot corpul și ar fi vrut să stea jos. Însă băncile păreau murdare și, în afară de asta, ar fi fost nevoit s-o roage pe bătrâna așezată pe dușumea, pe cea cu basma în cap și cu un sac unsuros proptit între picioare, să se dea mai încolo. Pavel Nikolaevici avea senzația că mirosul împruțit al sacului ar fi răzbătut până la el, oriunde s-ar fi aflat. Când o să învețe odată populația noastră să călătorească cu geamantane curate, puse la punct! (De altfel, acum, de când cu tumoarea, lucrurile astea nici nu mai contau.)

Suferind din pricina urletelor băiatului, din cauza a tot ce-i vedeau ochii și-a tot ce-i pătrundea prin nări, Rusanov stătea în picioare, sprijinit ușor de perete. Dinspre curte intră un țăran, ținând în mână un borcan de-o jumătate de litru, cu etichetă, aproape plin cu un lichid galben. Ducea borcanul fără să-l ascundă, ba chiar ridicându-l mândru, ca pe o halbă de bere cucerită prin luptă la vreo coadă. Chiar în fața lui Pavel Nikolaevici, de parcă ar fi fost gata să-i întindă borcanul, bărbatul, se opri, vru să-l întrebe ceva, dar, văzându-i căciula de blană scumpă, se întoarse în căutarea alt-cuiva și îl întrebă pe bolnavul în cărje: — Drăguță! Aiasta încotrova zici s-o duc?

Ologul îi arată ușa laboratorului.

Lui Pavel Nikolaevici îi veni să vomite.

Se deschise din nou ușa de afară și, îmbrăcată doar într-un halat alb, intră sora, deloc drăguță, cu fața prea lungă. Îl zări imediat pe Pavel Nikolaevici, își dădu seama cine e și se apropie de el.

— Iertați-mă, spuse ea respirând greu și cu obrazii aproape la fel de roșii ca buzele rujate, din pricina grabei în care venise, iertați-mă, vă rog! Mă așteptați de mult? Ni s-au adus medicamentele și-a trebuit să le fac hârtiile de primire. Pavel Nikolaevici vru să-i răspundă caustic, dar se abținu. Era bucuros că așteptarea luase sfârșit. Cu geamantanul și sacoșa cu alimente, se-apropie Iura – doar în costum, fără căciulă, așa cum condusesese mașina – foarte liniștit, cu un smoc înalt de păr blond clătinându-i-se în vârful capului.

— Să mergem! Sora-șefă le arată cămăruța ei de sub scară. Nizamutdin Bahramovici mi-a spus că vreți să vă păstrați lenjeria și că v-ați adus de acasă și pijama, dar una nepurtată, da?

— Direct din magazin.

— Asta-i obligatoriu, fiindcă altfel trebuie dezinfectată, înțelegeți? Uite, aici puteți să vă schimbați.

Deschise ușa de furnir și aprinse lumina. Odaia cu tavanul în pantă n-avea fereastră, iar pe pereți erau atârinate o mulțime de grafice trasate cu creioane colorate.

Lura duse înăuntru, fără să scoată o vorbă, geamantanul, apoi ieși, iar Pavel Nikolaevici intră să se schimbe. Sora-șefă voia să se mai repeadă, între timp, până undeva, dar tocmai atunci se apropie Kapitolina Matveevna:

— Domnișoară, sunteți chiar atât de grăbită?

— D-da, cam sunt...

— Cum vă cheamă?

— Mita.

— Ce nume ciudat. Nu sunteți rusoaică?

— Nemțoaică...

— Ne-ați făcut să așteptăm.

— Vă rog să mă iertați. Tocmai primeam niște...

— Ei, uitate ce-i, Mita, vreau să știți un lucru. Soțul meu... E un om cu mari merite, un cadru prețios. Îl cheamă Pavel Nikolaevici.

— Pavel Nikolaevici, bine, am să rețin.

— Înțelegeți, el era oricum obișnuit cu o îngrijire atentă, iar acum mai are și boala asta atât de gravă. Nu s-ar putea aranja să-l asiste în permanență o infirmieră?

Fața preocupată, neliniștită a Mitei deveni și mai îngrijorată. Clătină din cap:

— În afară de infirmierele care asistă la operații, n-avem decât trei surori de serviciu la șaizeci de oameni – asta ziua, iar noaptea – două.

— Păi, vedeți! Aici și dacă mori, poți să țipi cât te ține gura că tot nu vine nimeni să te ajute.

— De ce credeți așa ceva? Noi ne ocupăm de toți.

De „toți...”! Ce să-i mai explici, dacă ea vorbește de „toți”?

— Pe deasupra, infirmierele dumneavoastră se mai și schimbă mereu, nu-i așa?

— Da, o dată la douăsprezece ore.

— Cumplit e acest stil de îngrijire depersonalizat! Am fi putut face eu și fiica mea cu schimbul lângă el! Sau aș fi putut angaja o soră permanentă pe banii mei – mi s-a spus însă că nici asta nu e voie.?

— Cred că-i imposibil. N-am auzit să se fi procedat vreodată așa. De altfel, acolo, în salon, nici n-ai unde pune un scaun.

— Doamne-dumnezeule, îmi imaginez cum trebuie să arate. Stai să vedem mai întâi dacă se poate sta în salonul ăla! Dar câte paturi sunt acolo?

— Nouă. Și încă e bine că are loc direct în salon. La noi, cei proaspăt sosiți rămân o vreme pe scară, pe coridoare.

— Domnișoară, o să vă rog totuși pe dumneavoastră, fiindcă vă cunoașteți mai bine oamenii și o să vă vină mai ușor să aranjați totul... Înțelegeți-vă cu o soră sau cu o infirmieră ca lui Pavel Nikolaevici să i se acorde o atenție specială...

Încuietoearea poșetei plic pocnise deja și trei hârtii de cincizeci își făcură apariția din ea. Fiul, tăcut, aflat prin apropiere, se întoarse cu spatele. Mita își ascunse ambele mâini la spate.

— Nu, nu! Asemenea sarcini...

— Doar nu ți-i dau dumitale! Îi vâri Kapitolina Matveevna șomoilogul de bani în piept. Dacă n-o pot face în mod legal... Vreau să plătesc munca! Iar pe dumneavoastră nu vă rog decât să aveți amabilitatea de a transmite un mesaj.

— Nu, nu, sora înghețase. La noi nu se face așa ceva.

Ușa scârțâi și din cămăruță ieși Pavel Nikolaevici, într-o pijama verde cu maro, nou-nouță, și în papuci călduroși, căptușiți cu blană. Pe creștetul aproape chel purta o tiubiteikă, o tichie uzbekă, zmeurie. Acum, fără gulerul paltonului de iarnă și fără fular, umflătura de pe gâtul lui arăta deosebit de amenințătoare.

Nici capul nu-l mai ținea drept, ci ușor înclinat într-o parte.

Fiul se duse să pună în geamantan hainele pe care și le scosese. După ce ascunse banii în gentuță, soția își privi neliniștită soțul:

— N-ai să îngheți?... Ar fi trebuit să-ți iau și un halat călduros. Am să ți-l aduc.

Dar, ia stai, ai aici un fulăraș – i-l scoase din buzunar. Înfășoară-te, să nu răcești!

Cu vulpile acelea negre și în paltonul de iarnă părea de trei ori mai masivă decât soțul ei. Acum du-te în salon și aranjează-ți lucrurile. Pune alimentele la locul lor, vezi dacă totu-i în ordine, gândește-te de ce ai mai putea avea nevoie – eu stau să te aștept. Pe urmă, dacă vii jos și-mi spui, până seara aduc tot ce trebuie.

Nu-și pierdea ea capul cu una cu două; anticipa întotdeauna totul. Era o adevărată tovarășă de viață. Pavel Nikolaevici o privi recunoscător și suferind, mai întâi pe ea, apoi pe fiul lor.

— Și zici că pleci, Iura?

— Am tren diseară, tată, spuse, apropiindu-se, Iura. Vorbea respectuos cu tatăl său, dar, ca întotdeauna, fără nici un fel de avânt; iată, și acum, nimeni n-ar fi zis că se desparte de un tată bolnav pe care îl lasă la spital. Percepea totul stins.

— Așa deci, fiule. E prima delegație serioasă. Să adopți, de la început, tonul potrivit. Și mai lasă duhul blândeții. Blândețea te omoară pe tine! Tu trebuie să ții minte, clipă de clipă, că nu ești Iura Rusanov, nu ești o persoană particulară – ești reprezentantul legii, înțelegeți?

Că o fi înțeles Iura sau ba, oricum lui Pavel Nikolaevici îi venea greu acum să găsească cuvinte mai potrivite. Mita se foia, căutând să plece.

— Păi, stai că aștept și eu cu mama, zâmbi Iura. Nu-ți lua rămas-bun, du-te, deocamdată, tată.

— Puteți să ajungeți singur? Întrebă Mita.

— Doamne-dumnezeule, omul abia se ține pe picioare și dumneavoastră nu puteți nici măcar să-l însoțiți până la pat? Să-i duceți geanta măcar!

Pavel Nikolaevici îi privi nefericit pe ai lui, refuză brațul Mitei, care voise să-l sprijine și, agățându-se cu putere de balustradă, începu să urce. Inima se porni să-i bată puternic, dar nu din pricina scărilor. Urca treptele de parcă s-ar sui pe ăla... Cum îi zice, la tribuna aia... Pentru a-și pierde acolo, sus, capul.

Sora-șefă urcă în fugă scările, luându-i-o înainte, îi strigă ceva Mariei și, încă

înainte ca Pavel Nikolaevici să fi parcurs primul rând de trepte, coborî în fugă scara, de cealaltă parte, și ieși din clădire ca din pușcă, demonstrându-i Kapitolinei Matveevna de câtă grijă și sensibilitate va avea parte, aici, soțul ei. Iar Pavel Nikolaevici urcă încet până la prima platformă – largă și adâncă, cum numai în clădirile vechi se întâlnesc. Pe această platformă intermediară, fără a stânjeni câtuși de puțin circulația, fuseseră așezate două paturi pentru bolnavi, ba încăpuseră chiar și noptierele lor alături. Unul dintre bolnavi era în stare gravă, părea epuizat și sugea o pungă de oxigen.

Încercând să nu se uite la fața lui disperată, Rusanov o coti și continuă să urce, privind în sus. Dar nici la capătul celui de-al doilea rând de scări nu-l aștepta o priveliște mai încurajatoare. Acolo se afla sora Maria. Nici o urmă de zâmbet, nici o rază de bunăvoință nu se desprindeau de pe fața ei întunecată de icoană. Înaltă, slabă și plată, îl aștepta ca un soldat și o porni imediat pe holul de sus, arătându-i încotro s-o ia. În hol dădeau câteva uși și doar în dreptul lor nu erau paturi cu bolnavi. Într-un colț fără ferestre, luminat de o lampă de birou veșnic aprinsă, se aflau măsuța de scris a infirmierei, încă o măsuță, pentru tratamente, iar alături – un dulap suspendat, cu sticlă mată și cruce roșie. Trecură pe lângă cele două măsuțe, pe lângă încă un pat, apoi mâna lungă și uscată a Mariei îi indică:

— Cel de-al doilea dinspre fereastră.

Se și grăbea să plece – neplăcută trăsătură a celor din spitalele comu-ne, n-ar sta o clipă să schimbe și ei o vorbă. Canaturile ușii de la salon erau mereu deschise și totuși, de cum trecu pragul, Pavel Nikolaevici simți un miros jilav închis, amestecat cu ceva medicamentos, chinuitor pentru el, care era atât de sensibil la mirosuri.

Paturile erau așezate perpendicular pe pereți, cu intervale înguste, cât lățimea noptierelor, între ele, dar nici pe coridorul format între cele două rânduri, de-a lungul camerei, nu încăpeau mai mult de doi oameni odată.

Pe acest coridor stătea un bolnav îndesat, cu umeri lați, într-o pijama dungată alb cu roz. Gâtul îi era strâns în întregime, până sus de tot, aproape de lobii urechilor, într-un bandaj gros. Inelul alb, sufocant al bandajelor nu-i lăsa libertatea să-și miște capul turtit, năpădit de păr sur.

Acest bolnav le vorbea răgușit celorlalți, care-l ascultau din paturi. La intrarea lui Rusanov, își întoarse către el tot trunchiul, odată cu capul sudat de el, și spuse:

— Ia te uită, încă un canceraș.

Pavel Nikolaevici nu se simți obligat să răspundă la o asemenea familiaritate. Simțea, ce-i drept, că toți cei din cameră se uită acum la el, dar n-avea chef să-i privească la rândul său și nici măcar să-i salute pe acești oameni adunați la întâmplare. Nu făcu decât să măture cu mâna prin aer, făcându-i semn bolnavului sur să se dea la o parte. Acela îl lăsă pe Pavel Nikolaevici să treacă și

se întoarce din nou, cu întregul trunchi contopit cu capul, în urma lui:

— Auzi, frăţioare, tu la ce ai cancer? Întrebă cu un glas hârâit.

Pavel Nikolaevici, care tocmai ajunsese la patul său, fu zguduit de această întrebare. Îşi ridică ochii spre nesimţit şi, încercând să nu-şi iasă din fire (umerii îi zvâcniră totuşi), spuse cu demnitate:

— La nimic. Eu n-am cancer.

Căruntul găfâi, apoi dădu verdictul, astfel încât să-l audă toată camera:

— Ce tâmpit! Păi, dacă nu era cancer, te-ar mai fi internat cineva aici?

Studiile nu te fac mai deştept.

Chiar în această primă seară petrecută în salon, doar în câteva ore, Pavel Nikolaevici fu cuprins de groază. Ghemul tare al tumorii – neaşteptat, lipsit de orice sens şi de orice rost, îl târâse aici ca pe un peşte prins în cârlig şi îl zvârlise pe patul ăsta de fier, îngust, meschin, cu plasă scârţâitoare, cu o saltea anemică. A fost suficient să-şi schimbe hainele, acolo, sub scară, să-şi ia rămas bun de la cei dragi şi să urce în acest salon – că uşa vieţii de până atunci s-a şi trântit, iar aici a dat peste o existenţă nouă, atât de greţoasă încât îl îngrozea încă şi mai tare decât tumoarea însăşi. Aici, nu-ţi mai puteai alege ceva plăcut, liniştitor, la care să priveşti; nu-ţi rămânea decât să te uiţi la cele opt fiinţe nenorocite, egale acum, pasămite, cu el – opt bolnavi în pijamale alb cu roz, decolorate şi tocite de atâta purtat, pe alocuri peticite, pe alocuri rupte, nepotrivindu-se mai nimănui pe măsură. Şi nu mai puteai alege nici ce să auzi, erai nevoit să ascuţi discuţiile plicticoase, total neinteresante pentru Pavel Nikolaevici, ale acestei adunături de oameni. Le-ar fi poruncit cu mare plăcere să-şi ţină gura, mai ales pisălogului ăluia cu părul sur şi cu gâtul prins în chingile bandajelor ce-i cuprindeau şi capul – i se spunea, pur şi simplu, Efrem, deşi nu mai era tânăr. Însă Efrem nu se mai domolea odată, nici nu se culca şi nici din salon nu pleca, tot umblând neliniştit pe coridorul din mijlocul camerei.

Câteodată faţa i se încreţea, i se strâmba toată, de parcă l-ar fi înţepat ceva, şi atunci se apuca cu mâinile de cap. Apoi, începea din nou să umble. Iar după o vreme de umblat din ăsta, se oprea exact lângă Rusanov, îşi apleca până la el, peste tăblia patului, tot trunchiul rigid, îşi arăta faţa lată, sumbră, lăţoasă şi îl lămuria:

— Acuma, gata, profesore. Acasă nu te mai întorci, ai înţeles?

În salon era foarte cald. Pavel Nikolaevici stătea culcat peste plapumă, în pijama şi tiubiteikă. Îşi potrivea ochelarii cu ramă aurie, subţire, îl privi pe Efrem cu severitate, cum ştia el să se uite, şi-i răspunse:

— Nu înţeleg, tovarăşe, ce doriţi de la mine? Şi de ce vreţi să mă speriaţi? Eu, unul, nu v-am întrebat nimic.

Efrem nu făcu decât să pufnească, plin de ură:

— Asta nici că mai contează acum, dacă pui au ba întrebări, acasă tot nu te mai întorci. Poţi, în schimb, să-ţi trimiţi ochelarii înapoi. Şi pijamaua asta nouă.

După ce spuse o asemenea grosolanie, își îndreptă trunchiul țeapănși începu să pășească din nou pe coridor, de parcă-l avea pe necuratul în el.

Pavel Nikolaevici ar fi putut, desigur, să-l întrerupă și să-l pună la punct, dar nu-și mai regăsea voința de altădată; era total descurajat și, în urma celor spuse de dracul bandajat, tonusul nu făcuse decât să-i scadă și mai mult. Acum, când avea nevoie de susținere, era împins în groapă. În câteva ore, Rusanov părea să-și fi pierdut poziția socială, situația meritorie, planurile de viitor – se transformase în șaptezeci de kilograme de corp alb, cald, care nu-și cunoștea viitorul.

Probabil că deprimarea i se oglindea pe față, fiindcă, într-una din trecerile sale pe acolo, Efrem, așezându-se în dreptul lui, spuse, de data asta mai pașnic:

— Și chiar de-ar fi să-ajungi pe acasă, n-o să fie pentru multă vreme: ia-a-ar ajungi aici. Cancerul e iubitor de oameni. Pe care-l apucă racul în clești – ăluia nu-i mai dă drumul până la moarte.

Pavel Nikolaevici n-avea putere să-l contrazică și Efrem se apucă din nou să umble. De altfel, nici nu mai avea de cine să se lege în cameră; toți cei de prin paturi erau sau șubreziți de tot, sau nu erau ruși. Pe rândul de la celălalt perete, unde, din pricina sobei, nu încăpuseră decât patru paturi, unul – chiar vizavi de cel al lui Rusanov, tăblie în tăblie peste coridorul din mijloc – era al lui Efrem, iar pe celelalte trei zăceau băieți tineri de tot, cu caș la gură: un țărănuș oacheș, mai din topor, un uzbek tânăr cu cârje, iar la fereastră – slab ca un vierme și încolăcit pe patul său – un băiat gălbejit, care gemea mereu.

În rândul lui Pavel Nikolaevici, la stânga sa, zăceau doi națconi, adică reprezentanți ai naționalităților conlocuitoare, apoi, lângă ușă, un rusnac tinerel, înalt, tuns cu aparatul electric, care citea, iar de partea cealaltă, pe ultimul pat de lângă fereastră, era unul care părea și el rus, dar nu prea aveai motive să te bucuri de asemenea vecinătate: avea o față tipică de bandit. Probabil, arăta așa din pricina cicatricei (semnul începea la colțul gurii și cobora, traversând partea de jos a obrazului stâng, până aproape de gât) sau a părului negru, țepos și neșesălat, care se zburlea în toate părțile; sau, poate, pur și simplu, din pricina expresiei feței sale grosolane și aspre. Pe deasupra, banditul părea să mai aibă și pretenții culturale – tocmai termina de citit o carte.

Lumina era deja aprinsă – două becuri puternice atârnavă din tavan. Afară se întunecase. Se apropia ora cinei.

— Uite, a stat aici un bătrân, nu se lăsă Efrem, e jos, mâine îl operează. Încă în patruzeci și doi i-au scos un cancerăș și i-au zis – fleacuri, nu mai ai probleme. Pricepi? Efrem părea să vorbească cu vioiciune, dar vocea îi suna de parcă pe el urmau să-l taie. Au trecut treisprezece ani, el a apucat să și uite de dispensarul ăsta, a băut vodkă, a smotocit la muieri – e un bătrân pe cinste, o să vezi. Iar acum i-a crescut un ditamai canceroiul! Efrem își țuguia buzele de plăcere, acu' numai să n-ajungă de pe masa de operații direct la morgă.

— Bine, păstrează pentru dumneata aceste previziuni sumbre! Pavel Nikolaevici flutură din mână și-i întoarse spatele, însă nu-și recunosc glasul: atât de lipsit de autoritate, atât de jalnic răsunase.

Iar ceilalți tăceau.

Deprimarea îi sporea și din pricina băiatului ăla epuizat, care se tot foia pe patul de la fereastră, pe celălalt rând. Nici în fund nu se putea spune că stă, nici culcat nu era, se încovoiașe, adunându-și genunchii la piept, și, nereușind să-și găsească o poziție mai comodă, se răsturnase cu capul nu spre pernă, ci spre picioarele patului. Gemea încetișor, lăsând să se vadă numai prin grimase și zvâcnituri ce dureri cumplite are.

Pavel Nikolaevici îi întoarse și lui spatele, își coborî picioarele în papuci și începu să-și inspecteze, fără nici un rost, noptiera, deschizând și închizând ba ușița, în dosul căreia erau stivuite o mulțime de alimente, ba sertărașul de sus, unde se aflau obiectele de toaletă și aparatul electric de ras. Iar Efrem tot patrula, cu mâinile încleștate în dreptul pieptului, tresărind câteodată din pricina înțepăturilor și tot bălmăjind ceva ca un soi de refren, de parcă-ar fi descântat un mort:

— Așa că – prea grozaff nu stăm... Nu stăm deloc grozaff...

În spatele lui Pavel Nikolaevici se auzi un pocnet ușor. Se întoarse cu grijă, fiindcă orice mișcare a gâtului îi provoca dureri, și văzu că vecinul său, semibanditul, închisese cu zgomot cartea pe care tocmai o terminase de citit, și o răsucea acum în mâinile lui mari, aspre. Coperta de un albastru întunecat și cotorul erau traversate de semnătura gravată în aur a autorului. A cui era semnătura aceea Pavel Nikolaevici nu reuși să descifreze, iar să i se adreseze unui tip de teapa vecinului său nu-i venea. Îi inventase și o poreclă – Roadeoase. I se potrivea foarte bine.

Roadeoase privi cu ochii lui sumbri cartea și anunță tare, fără pic de jenă, astfel încât să-l audă toată camera:

— Dacă nu Diomka ar fi ales cartea asta din dulap, nimeni nu m-ar fi convins că nu ne-au plasat-o special.

— Ce-i cu Diomka? Ce carte? Se trezi puștiul de lângă ușă, fără să-și întrerupă lectura.

— Cred că dac-ai fi căutat-o special, să fi scotocit în tot orașul și tot n-ai fi găsit-o. Roadeoase se uita în ceafa lată și boantă a lui Efrem (părul ce nu mai putuse fi tuns i se ițea, incomod, de sub bandaj), apoi îi văzu fața crispată. Efrem! Hai, nu te mai smiorcăi. Mai bine, ia cartea asta și citește-o.

Efrem se opri ca un taur și îl privi cu ochi împăienjeniți.

— Asta la ce bun, mă rog? De ce m-aș apuca să citesc, dacă tot o s-o mierlim cu toții în curând?

Cicatricea lui Roadeoase șerpui:

— Păi, tocmai de aia zic să te grăbești, fiindcă o s-o mierlim în curând. Na, ia-o.

Întinsese cartea spre Efrem, dar acesta nu se apropie:

— E mult de citit. Nu vreau.

— Da' ce ai, te pomenești c-oi fi analfabet? Nici nu prea se mai străduia să-l convingă Roadeoase.

— Ba, sunt chiar foarte alfabetizat. Când am eu nevoie – sunt alfabetizat foc. Roadeoase pipăi pervazul în căutarea unui creion, deschise cartea la sfârșit și, cercetând cuprinsul cu privirea, puse, din loc în loc, câte un punct.

— Să n-ai teamă, mormăia el, sunt niște povestiri scurte. Uite, astea câteva – încearcă. Tare plicticos ai mai devenit de când te tot smiorcăi. Citește.

— Parcă mi se teme Efrem de ceva! Luă cartea și o zvârli pe patul său.

Într-o cârjă, șontăcând, intră pe ușă uzbekul cel tânăr, Ahmadjan – singurul om vesel din toată camera. Anunță cu glas tare:

— Lingura și strachina!

Oacheșul de lângă sobă se învioră și el:

— Vini șina, băieți!

Ducând tava mai sus de umăr, apăru fata de la bucătărie, în halat alb. Coborî mâncarea în fața sa și începu s-o împartă, trecând pe la fiecare pat. Toți, în afara băiatului epuizat de lângă fereastră, începură să se foiască și să se întindă după farfurii. Fiecare își avea noptiera lui, doar puștiul Diomka împărțea una pe din două cu kazahul lătăreț căruia îi crescuse, deasupra buzei, o bășică oribilă, nebandajată, acoperită de o coajă întunecată la culoare.

Dincolo de faptul că lui Pavel Nikolaevici oricum nu-i ardea acum de mâncare, nici măcar de cea adusă de acasă, simpla priveliște a acestei cine – o budincă de griș dreptunghiulară, ca de cauciuc, cu un sos galben, gelatinos – și-a lingurii soioase, din aluminiu cenușiu, cu coada de două ori răsucită – nu făcu decât să-i amintească încă o dată unde nimerise și ce greșală s-ar putea să fi făcut acceptând internarea în această clinică.

Toți ceilalți, în afara băiatului care gemea, începură să mănânce cu poftă. Pavel Nikolaevici, fără să ia farfuria în mâini, ciocăni cu unghia în muchia ei, uitându-se în jur cui să i-o dea. Unii stăteau întorși spre el în profil sau cu spatele, băiatul de la ușă, în schimb, privea tocmai spre el.

— Pe tine cum te cheamă? Întrebă Pavel Nikolaevici fără a-și forța glasul (oricum trebuia să-l audă).

Zăngăneau lingurile, dar tânărul pricepu că lui i se adresează și răspunse săritor:

— Proșka... Adicătelea, ă-ă-ă... Prokofii Semionâci.

— Ține.

— Aiasta și poati...

Proșka se apropie, luă farfuria și dădu din cap în semn de recunoștință.

Iar Pavel Nikolaevici, simțind ghemul aspru al tumorii sub maxilar, pricepu deodată că boala lui nu face parte, aici, dintre cazurile ușoare. Dintre cei nouă,

doar unul era bandajat – Efrem, și asta chiar în locul unde s-ar putea să-l taie și pe el. Și numai unul avea dureri mari. Mai putea fi pus la socoteală și kazahul acela mare, care stătea cu două paturi mai încolo – cu scoarța buboiului său stacojiu. Și uzbekul ăla tânăr cu cârje, în care însă abia se mai sprijinea. La ceilalți nu se observa, din afară, nici un fel de tumoare, nici un fel de durere, arătau ca niște oameni sănătoși. Mai ales Proșka era rumen de parcă se afla la o casă de odihnă și nu în spital, și lungea acum cu mare poftă farfuria. Roadeoase era, ce-i drept, cam cenușiu la față, dar de mișcat se mișca liber, discuta dezinvolt, iar asupra budincii se aruncase cu o asemenea poftă, încât lui Pavel Nikolaevici îi trecu o clipă prin minte că s-ar putea să simuleze boala și că se aranjase aici să mănânce pâinea statului, dacă tot îi hrănim gratis pe bolnavi. Pe Pavel Nikolaevici, în schimb, cheagul tumorii îl apăsa sub falcă, îl împiedica să se miște, creștea ceas de ceas – dar medicii de aici nu țineau socoteala orelor: de la prânz și până la cină nimeni nu-l consultase pe Rusanov și nu-i aplicase nici un fel de tratament. Și când te gândești că doctorița Donțova îl momise aici tocmai promițându-i un tratament de urgență! Asta dovedește că e total iresponsabilă și se face vinovată de o neglijență criminală. Iar Rusanov, care o crezuse, pierdea acum timpul în acest salon aglomerat, stătut și murdar, în loc să încerce să ia legătura prin telefon cu Moscova și să plece acolo cu avionul. Și acest sentiment – că s-ar putea să fi comis o greșeală, că pierde un timp prețios —, adăugându-se deprimării pricinuite de tumoare, făcu să i se strângă atât de chinuitor inima, încât orice zgomot, începând chiar cu clinchetul lingurilor și al farfuriilor, deveni insuportabil, cum insuportabilă i se părea și priveliștea paturilor de fier, a pledurilor grosolane, a pereților, a lămpilor și a oamenilor. Avea sentimentul că a căzut într-o capcană și până dimineață n-are cum să facă nici un pas decisiv.

Profund nefericit, se culcă și-și acoperi ochii cu prosopul lui de acasă, să nu mai vadă nici lumină, nici nimic. Pentru a-și schimba mersul gândurilor, începu să-i ia la rând pe-ai lui, închipuindu-și cam ce-ar putea face ei acum. Iura e deja în tren. Prima lui inspecție practică. E foarte important să se prezinte cum trebuie. Dar Iura n-are zvâc, e un căscat, numai de nu s-ar face de rușine. Avieta e la Moscova, în vacanță. Vrea să se mai deconecteze și ea, să dea o raită pe la teatre, dar avea și un scop serios: să vadă ce și cum, să-și facă eventual niște relații – doar e în anul cinci, trebuie să se orienteze corect în viață, e important. Avieta va fi o ziaristă pricepută, e foarte activă și adevărul e că trebuie să se mute la Moscova, aici s-ar sufoca. E deșteaptă și talentată ca nimeni altul din familie – îi mai lipsește doar ceva experiență, dar, oricum, prinde totul din zbor! Lavrik e cam răsfățat, nu învață prea grozav, dar la sport e de-a dreptul un talent, a fost deja la niște campionate la Riga și a stat la hotel, ca un om mare. Știe și să șofeze. Acum face cursurile organizate de DOSAF pentru obținerea permisului. În al doilea semestru, s-a căptușit cu două medii de doi – va trebui să le îndrepte.

Maika o fi ajuns deja acasă la ora asta și studiază (e prima din familie care cântă la pian), iar Djulbars zace pe covoraș, în coridor. Anul acesta Pavel Nikolaevici își făcuse o plăcere din a-l scoate dimineața la plimbare, de altfel, era sănătos și pentru el. Acum o să-l scoată Lavrik, care are obiceiul să facă o figură amuzantă – îl asmute un picuț asupra câte unui trecător, iar pe urmă zice: nu vă temeți, vedeți doar că-l țin!

Dar familia unită, exemplară a Rusanovilor, viața lor organizată ca pe roate, apartamentul pus la punct, fără cusur – toate acestea se desprinseră în câteva zile de el și se pomeniră de partea cealaltă a tumorii. Ei trăiesc și vor trăi în continuare, orice s-ar întâmpla cu tatăl lor. Oricât și-ar face ei acum griji, oricât ar fi de tulburați și oricât ar plânge – tumoarea îl acoperea ca un zid și el rămânea singur, de partea aceasta.

Gândurile despre cei de acasă nu-i produsese nici o ușurare și Pavel Nikolaevici încercă să se deconecteze gândindu-se la treburile statului. Sâmbătă urma să se deschidă sesiunea Sovietului Suprem al Uniunii. Nu părea să se prevadă nimic prea important, se va aproba bugetul. Azi-dimineață, când pleca de acasă spre spital, la radio tocmai se transmitea un mare raport despre industria grea... Iar aici, în salon, n-au nici măcar un radio, și nici în coridor nu e, frumoasă treabă. Cel puțin cu „Pravda” trebuie să se asigure că o să-i vină regulat. Astăzi s-a discutat despre industria grea, iar ieri s-a luat o decizie privind majorarea producției de mărfuri în zootehnie. Da! Viața economică se dezvoltă foarte energic și urmează, cu siguranță, mari reorganizări ale întreprinderilor de stat și cooperatiste.

Pavel Nikolaevici începu să-și imagineze cam ce schimbări s-ar putea produce la nivel de republică și regiune. Aceste reorganizări provocau întotdeauna un soi de tensiune sărbătorească, te rupeau pentru un timp din monotonia muncii de zi cu zi. Cadrele se căutau la telefon, se întâlneau, discutau posibilitățile. Orice direcție ar fi luat reorganizările, câteodată direcții opuse celor precedente, nimeni, respectiv nici Pavel Nikolaevici, nu a fost vreodată coborât în grad, ci numai și numai înaintat.

Dar nici aceste gânduri nu-l remontană și nu-l înviorară. Simți o înțepătură sub gât și tumoarea surdă, indiferentă, își făcu intrarea, acoperind lumea întreagă. Și, din nou: bugetul, industria grea, zootehnia și rotația cadrelor – toate acestea rămăseseră dincolo – de partea cealaltă – a tumorii. Iar dincoace, de partea aceasta, se afla Pavel Nikolaevici Rusanov. Singur.

În salon răsună o voce plăcută de femeie. Cu toate că azi nimic nu-i putea face plăcere lui Pavel Nikolaevici, vocea aceasta era de-a dreptul ispititoare.

— Ia să luăm noi un picuț temperatura! Spuse ea, cu aerul că urma să împartă bomboane.

Rusanov își trase prosopul de pe față, se ridică puțin și-și puse ochelarii. Ce noroc! Asta nu mai era Maria cea neagră și mohorâtă, ci o fătucă plinuță și

curățică, ordonată și fără basma triumphiulară, ci cu o bonetă pe părul auriu, cum purtau doctorii.

— Azovkin! Hei, Azovkin! Îl chemă ea veselă pe tânărul de lângă fereastră, oprindu-se lângă patul lui. Era culcat într-un mod încă și mai ciudat decât până atunci – de-a curmezișul patului, cu fața-n jos, cu perna sub burtă și bărbia opintită în saltea, cum își pun câinii capul – și privea la barele patului de parcă-ar fi fost într-o cușcă. Peste fața lui cu pielea întinsă pe os treceau umbrele suferinței. Mâna îi atârna până la dușumea.

— Haideți, nu vă lăsați, îl dojeni infirmiera. Hai, că mai aveți putere. Luați-vă singur termometrul.

Își ridică cu greu mâna de jos și luă termometrul de parcă ar fi scos o găleată din fânlană. Era atât de epuizat și de cufundat în durere, încât nu-ți venea să crezi că n-are mai mult de șaptesprezece ani.

— Zoia! O rugă el, gemând. Dați-mi o buiotă.

— Vă sunteți cel mai mare dușman, spuse cu severitate Zoia. Vi s-a dat buiotă, dar n-ați pus-o pe injecție, ci pe burtă.

— Dar dacă mi-e mai bine așa, insistă el cu o voce suferindă.

— Nu faceți decât să vă iritați tumoarea, doar vi s-a explicat. La secția de oncologie nici nu există buiote, făcusem rost special de una pentru dumneavoastră.

— Atunci, nu vă mai las să-mi faceți injecție.

Dar Zoia nu-l mai asculta și, ciocănind cu degetul în patul gol al lui Roadcoase, întrebă:

— Dar Kostoglotov unde e?

(Ei poftim! Ce bine intuiuse Pavel Nikolaevici! Exact – Roadeoase!)

— S-a dus să fumeze, îi răspunse Diomka de lângă ușă, fără să-și întrerupă nici acum lectura.

— Îi arăt eu fumat! Boscorodi Zoia.

Ce fete drăguțe există pe lumea asta! Pavel Nikolaevici se uita cu plăcere la rotunjimea ei elastică, strânsă îngrijit în haine și la ochii ușor proeminenți în orbite – o privea cu admirație dezinteresată și simțea că se înmoaie. Ea îi întinse, zâmbind, termometrul. Stătea chiar de partea tumorii, dar nu lăsă, nici prin cel mai mic gest, să se înțeleagă că ar fi îngrozită sau că n-ar mai fi văzut așa ceva în viața ei.

— Dar mie nu mi s-a dat încă nici un tratament? Întrebă Rusanov.

— Deocamdată, nu, se scuză ea printr-un zâmbet.

— Păi, de ce? Unde sunt doctorii?

— Ziua lor de lucru s-a terminat.

Pe Zoia nu te puteai supăra, cineva totuși era vinovat de faptul că Rusanov nu-i tratat! Trebuia să acționeze! Rusanov disprețuia pasivitatea și caracterele molâi. Și, când Zoia veni să-i ia termometrul, o întrebă:

— Dar telefon public unde aveți? Cum pot ajunge la el?

La urma urmelor, de ce nu s-ar hotărî chiar acum să sune la tovarășul Ostapenko! Simplul gând c-ar putea da un telefon îi și restitui lui Pavel Nikolaevici lumea lui dintotdeauna. Și curajul. Se simți din nou un luptător.

— Treizeci și șapte, spuse Zoia cu un zâmbet și trecu primul punct pe tablă graficului de temperatură, încă neîncepută, atârnată la picioarele patului. Telefonul e la camera de gardă. Dar acum n-aveți cum să ajungeți acolo. Ar trebui să ocoliți clădirea până la cealaltă intrare principală.

— Dar, duduie! Cum e posibil așa ceva?! Pavel Nikolaevici se ridică într-o rână și arboră un aer mai sever. Cum e posibil ca într-o clinică să nu existe telefon? Și dacă se întâmplă ceva? Uite, chiar acum, cu mine de exemplu.

— Dăm noi fuga și sunăm, nu se sperie Zoia.

— Și dacă e furtună, dacă toarnă cu găleata?

Zoia însă se ocupa deja de vecinul lui, uzbekul cel bătrân, îi completa graficul.

— Ziua se poate trece și direct, dar acum e încuiat.

Plăcută-plăcută, dar obraznică; a trecut la kazah fără să mai asculte ce-i spunea el. Ridicând, fără să vrea, vocea în urma ei, Pavel Nikolaevici exclamă:

— Păi, atunci trebuie să mai existe un telefon! E imposibil să nu existe!

— Așa e, există, răspunse Zoia de unde era, așezată pe patul kazahului. Doar că-i în cabinetul medicului-șef.

— Și atunci, care-i problema?

— Dioma... Treizeci și șase cu opt... Păi, cabinetul e încuiat. Lui Nizamutdin Bahramovici nu-i place când...

Și plecă.

Asta nu era lipsit de logică. Bineînțeles că-i neplăcut să se intre în lipsa ta în cabinet. Dar într-un spital trebuia totuși găsită...

Pentru o clipă se arătase firicelul spre lumea din afară – și uite că se rupsesse. Lumea întreagă fu din nou acoperită de tumoarea lui mare cât un pumn, vârată sub bărbie. Pavel Nikolaevici scoase o oglinjoară și se privi. Doamne, cum se mai umfla! Era destul de înfricoșătoare și pentru un ochi străin, darămite pentru tine însuși! Așa ceva nici nu există! Uite, nimeni în jur n-are așa ceva! Păi, în patruzeci și cinci de ani de viață, Pavel Nikolaevici nu mai văzuse la nimeni așa monstruoșitate...!

Nu mai stătu să constate dacă mai crescuse sau nu, ascunse oglinda și scoase din noptieră ceva de ronțait. Cei doi bădărani, Efrem și Roadeoase, nu erau în salon, plecaseră. Lângă fereastră, Azovkin își găsisse o poziție încă și mai contorsionată, dar nu gemea. Ceilalți stăteau liniștiți, nu se auzea decât foșnetul paginilor întoarse, unii se culcaseră. Nici lui Rusanov nu-i rămânea altceva de făcut decât să doarmă. Numai să treacă noaptea asta, să nu se mai gândească – iar dimineața o să le arate el medicilor.

Se dezbracă deci, se înveli cu pledul, își acoperi capul cu prosopul și încercă să

adoarmă.

Însă, în liniștea care se instalase, se auzeau cu o deosebită pregnanță, și asta era nemaipomenit de enervant, șoaptele interminabile ce veneau de undeva din apropiere, chiar de lângă urechea lui Pavel Nikolaevici. Până la urmă, nu mai rezistă, își smulse prosopul de pe față, se ridică un pic, încercând să facă în așa fel încât să nu-l doară gâtul, și descoperi că vecinul său uzbek e cel care șoptește – un bătrân uscat, subțirel, aproape cafeniu, cu un smoc de barbă și cu o tiubiteikă tot cafenie și tocită pe creștet. Stătea culcat pe spate, cu mâinile strânse sub cap, privea în tavan și șoptea – rugăciuni, te pomenești – tâmpitul de bătrân?

— Hei! Aksakale! Îl amenință cu degetul Rusanov. Încetează! Mă deranjezi! „Aksakalul” tăcu. Rusanov se culcă din nou și se acoperi cu prosopul. Dar tot nu reuși să adoarmă. Abia acum înțelese că-l împiedica să adoarmă lumina celor două becuri din tavan – nu erau nici mate și nici bine acoperite de abajururi. Chiar și prin prosop se întrezărea lumina lor. Pavel Nikolaevici se opinti, se ridică din nou pe brânci, mișcându-se în așa fel încât să nu-l doară umflătura. Proșka se afla lângă patul său, în apropierea comutatorului, și începuse să se dezbrace.

— Tinere! Stinge, te rog, lumina! Ordonă Pavel Nikolaevici.

— D'apăi încă n-aduseră medicamentili... se fâstâci Proșka, dar ridică totuși mâna spre comutator.

— Cum adică „stinge”? Mârâi, în spatele lui Rusanov, Roadeoase. Vedeți-vă de lungul nasului, nu sunteți singur aici.

Pavel Nikolaevici se așeză ca lumea, își puse ochelarii și, cu grija tumorii, făcând să scârțâie plasa, se întoarse:

— Dar dumneavoastră mai politicos nu știți să vorbiți?

Fața mitocanului se strâmbă și acesta răspunse cu o voce joasă:

— Mie să nu-mi faceți morală, eu nu fac parte din cadrele dumneavoastră.

Pavel Nikolaevici îi zvârli o privire distrugătoare, dar Roadeoase nu păru impresionat câtuși de puțin.

— Bine, dar la ce-i nevoie de lumină? Începu Rusanov tratativele de pace.

— Ca să te scarpini în fund, îi răspunse grosolan Kostoglotov.

Pavel Nikolaevici simți că se sufocă, deși crezuse că s-a obișnuit cu atmosfera din salon. În douăzeci de minute, acest mitocan ar fi trebuit externat din spital și trimis la muncă! Din păcate, n-avea la dispoziție nici un fel de mijloace concrete de acțiune.

— Păi, dacă vrei să citești sau mai știi eu ce, se poate ieși pe coridor, spuse, pe bună dreptate, Pavel Nikolaevici. De ce vă asumați dreptul de a hotărî în numele tuturor? Aici sunt diferiți bolnavi și trebuie făcute diferențe...

— Se vor face, se burzului celălalt. Dumneavoastră o să vi se scrie un necrolog, cum că sunteți membru din anul cutare, iar pe noi o să ne scoată tovărășește, cu

picioarele înainte.

O asemenea nesupunere crasă, o asemenea samavolnicie depășind orice limite, Pavel Nikolaevici nu-și amintea să mai fi întâlnit vreodată. Se simțea, de-a dreptul, pierdut – ce-i de făcut în asemenea cazuri? Doar nu era să i se plângă fetișcanei ăleia. Deocamdată, era nevoit să încheie discuția, păstrându-și demnitatea. Pavel Nikolaevici își scoase ochelarii, se culcă cu grijă și se acoperi cu prosopul. Era sfâșiat de indignare și de jalea că se lăsase internat în această clinică. Dar nici mâine nu va fi târziu să se externeze.

Ceasul lui arăta că a trecut de ora opt. N-avea ce face, se hotărî să îndure totul în tăcere. Până la urmă, tot se vor liniști.

Iată că reîncepu și foșgăiala cu zgâlțâitul paturilor – bineînțeles, se întorsese Efrem. Dușumelele vechi ale camerei răsunau sub pașii lui și vibrația i se transmitea lui Rusanov prin pat și pernă. Dar Pavel Nikolaevici se hotărâse să nu-i facă nici o observație, să îndure.

Cât de necioplită mai este, deocamdată, populația noastră! Cum să între asemenea oameni, cu povara lor de proastă creștere, în noua societate? Seara nu se mai termina! Începu să vină sora – o dată, a doua, a treia, a patra oară, unuia îi aduse un unguent, altuia – un praf, celui de-al treilea și al patrulea le făcu injecții. Azovkin a țipat de durerea înțepăturii și a cerșit din nou o buiotă ca să-și oblojească noada. Efrem continua să pășească încolo și înapoi, nu-și mai găsea o dată liniștea. Ahmadjan discuta cu Proșka, fiecare rămânând în patul său. Părea că abia acum se treziseră cu toții la viață și s-ar fi zis că nu-i preocupă nimic și n-au nici o boală de tratat. Nici măcar Diomka nu se culcase, ci venise să se așeze pe patul lui Kostoglotov și nu mai terminau de sporovăit, chiar în urechea lui Pavel Nikolaevici.

— Încerc să citesc cât mai mult, spunea Diomka, până mai e timp. Aș vrea să intru la universitate.

— Asta-i bine. Numai să ții cont de faptul că învățătura nu te face mai deștept.

(Ce-l învață pe copil, Roadeoase ăsta!)

— Cum adică, nu te face mai deștept?

— Uite-așa.

— Păi, ce te face mai deștept?

— Viața.

Diomka tăcu o vreme, apoi răspunse:

— Nu sunt de acord.

— Aveam în unitate un comisar, îl chema Pașkin, el zicea mereu: învățătura nu te face mai deștept. Și nici gradul. E câte unul care, când i se dă o steluță în plus, crede că s-a mai deșteptat. Ei bine – nu.

— Și asta ce înseamnă – că nu trebuie să înveți? Nu sunt de acord.

— Cine-a zis că nu trebuie? Învață. Atâta doar că, în sinea ta, trebuie să știi – nu asta înseamnă deșteptăciune.

— Și-atunci, ce înseamnă să fii deștept.

— Ce înseamnă să fii deștept? Să crezi ce-ți spun ochii și să nu crezi ce ți se spune la ureche. Și la ce facultate vrei să te duci?

— Păi, nu m-am hotărât. Aș vrea la istorie, dar mi-ar plăcea și la litere.

— Dar la vreuna tehnică nu vrei?

— N-nu.

— Ciudat. Așa era pe vremea noastră... Acum toți băieții iubesc tehnica. Tu nu?

— Pe mine... Mă preocupă viața societății.

— A societății? Of, Diomka, cu tehnica ai un trai mai liniștit. Învață, mai bine, să montezi aparate de radio.

— Păi, ce nevoie am eu să fiu liniștit?... Uite, acum, dacă mai stau vreo două luni pe aici, va trebui să recuperez clasa a noua, al doilea semestru.

— Manuale ai?

— Am, două. Geometria în spațiu e tare grea.

— Geometria în spațiu?! Ia ad-o-ncoace!

S-a auzit cum s-a dus și s-a întors puștiul.

— Așa, așa, așa... Geometria în spațiu a lui Kiseliiov, bătrânica de ea... Aceași... O dreaptă și un plan, paralele între ele... Dacă o dreaptă e paralelă cu o dreaptă aparținând planului, e paralelă cu tot planul... Fir-ar să fie, asta da carte, Diomka! Măcar de-ar scrie toți așa. O vezi cât e de subțire? Dar câte sunt vârâte aici!

— Un an și jumate se predă după ea.

— Și eu tot după ea am învățat. Știam foarte bine!

— Când asta?

— Imediat îți spun. Păi, tot așa, în clasa a noua, începând cu al doilea semestru, deci în treizeci și șapte, treizeci și opt. Mi se pare de-a dreptul ciudat s-o țin în mână. Geometria am iubit-o cel mai mult.

— Și pe urmă?

— Ce anume – pe urmă?

— După școală.

— După școală, am intrat la o secție minunată, la geofizică.

— Asta, unde?

— Tot acolo, la Leningrad.

— Și?

— Am terminat primul an, iar, în septembrie treizeci și nouă, a ieșit ordin să se plece în armată la nouăsprezece ani, și m-au luat.

— Iar apoi?

— Apoi, am făcut serviciul militar.

— Și pe urmă?

— Pe urmă – nu știi ce-a fost pe urmă? Războiul.

— Ați fost ofițer?

— Nu, sergent.

— De ce?

— Păi, fiindcă, dacă toți ar fi generali, n-ar mai avea cine să câștige războiul... Dacă un plan trece printr-o dreaptă paralelă cu alt plan și intersectează acest plan, linia de intersecție... Ascultă, Diomka! Ce-ai zice să fac cu tine, în fiecare zi, geometrie în spațiu? Știi cum o să meargă – ca focul! Vrei?

— Vreau.

(Asta mai lipsea, chiar la urechea mea.)

— Am să-ți dau teme.

— Dă-mi.

— Fiindcă, altfel, chiar că pierdem timpul degeaba. O să începem chiar acum. Hai să lămurim aceste trei axiome. Axiomele astea, fii atent, par ele simple, dar apoi vor fi conținute, mascate, în toate teoremele, iar tu va trebui să înveți să descoperi unde anume. Iat-o pe prima: dacă două puncte ale unei drepte aparțin unui plan, atunci fiecare punct al acelei drepte aparține planului. Ce vrea să spună asta? Hai să spunem că această carte este planul, iar creionul – dreapta, da? Acum încearcă să așezi...

Și uite așa se porniră și-o tot ținură lângă cu axiome și ipoteze. Însă Pavel Nikolaevici, întors demonstrativ cu spatele la ei, se hotărâse să îndure orice. În sfârșit, tăcură și se duseră pe la paturile lor. Cu o doză dublă de somnifer, adormi și tăcu, în sfârșit, Azovkin. Atunci se găsi să se pună pe tuse aksakalul, către care Pavel Nikolaevici era întors cu fața. Se stinsese de-acum și lumina, iar el, blestematul, tot tușea și tușea, și-o făcea atât de scârbos, interminabil, cu un soi de fluierat, de părea că stă să se sufoce.

Pavel Nikolaevici îi întoarse și lui spatele. Își scoase prosopul de pe cap, dar tot nu era cu adevărat întuneric: venea lumină din coridor și, tot de acolo, se auzeau diferite zgomote, pași, zăngănitul scuiptoarelor și al găleților.

N-avea somn. Îl apăsa tumoarea. O viață atât de fericită, atât de folositoare, ajunsese să atârne de-un fir de păr. Îi era tare milă de sine însuși... Mai lipsea un mic impuls ca să-i dea lacrimile.

Și acest ultim impuls nu întârzie să i-l dea Efrem. Nu se liniștise nici acum, pe întuneric, și îi povestea lui Ahmadjan, în vecini, o poveste idioată:

— Adică, de ce să trăiască omul o sută de ani? Nu se simte deloc nevoia. Uite cum a fost treaba. Când... Allah, să spunem, a împărțit viața, el le-a dat tuturor animalelor câte cincizeci de ani, atât. Iar omul sosi ultimul și lui Allah nu-i mai rămăseseră decât douăzeci și cinci.

— Un sfert de secol, cum ar veni? Întrebă Ahmadjan.

— Păi, da. Omul se supără: e prea puțin, zice! Allah îi spune: e destul. Omul: e prea puțin! Păi, atunci, zice, du-te singur de întreabă, poate că are cineva în plus și ți-i dă ție. A plecat omul și iată că întâlnește un cal. „Ascultă, zice, n-am destulă viață. Dă-mi dintr-a ta.” „Bine, poftim. Ia douăzeci și cinci.” S-a dus mai

departe, îi iese înainte un câine. „Ascultă, câine, dă-mi din viața ta!” „N-ai decât să iei douăzeci și cinci!” S-a dus mai departe. O maimuță. A cerșit și de la ea douăzeci și cinci. S-a întors la Allah. Acela îi zice: „Treaba ta, tu ai hotărât. Primii douăzeci și cinci de ani o să-i trăiești omenește. Următorii douăzeci și cinci vei munci ca un cal. Următorii douăzeci și cinci o să latri ca un câine. Iar ultimii douăzeci și cinci te va batjocori lumea ca pe-o maimuță...”

Albinuța.

Cu toate că Zoia era îndemânatică și se mișca iute, circulând fără încetare de la masa ei la paturile bolnavilor și înapoi, la un moment dat a înțeles că nu va apuca să termine până la ora stingerii tot ce avea de făcut. Atunci a urgentat treburile în așa fel, încât să poată stinge lumina măcar în salonul bărbaților și în salonul mic pentru femei. Oricum, în celălalt salon – unul imens, în care se aflau mai mult de treizeci de paturi, femeile nu se linișteau niciodată la timp, că le stingeai ori nu lumina. Multe dintre ele, internate pe termen lung, erau istovite de spital, aveau probleme cu somnul, se sufocau și se certau mereu dacă ușa spre balcon să stea sau nu deschisă. În afară de asta, mai existau și câteva înrăite amatoare de dialoguri purtate din colțurile opuse ale camerei. Până la miezul nopții sau chiar până la ora unu, aici se comentau fără încetare ba prețurile, ba alimentele, ba mobila, ba copiii, ba soții, ba vecinele – ajungându-se la discuții dintre cele mai nerușinate.

Iar astăzi, pe deasupra, se mai și nimerise în același schimb cu îngrijitoarea de serviciu Nellia – o fată guralivă, cu fundul mare, sprâncenată și buzată. Se apucase de mult de spălat dușumelele, dar nu mai reușea să isprăvească odată, fiindcă se amesteca în toate discuțiile. Între timp Sibgatov, al cărui pat fusese așezat în hol, în dreptul intrării în salonul bărbătesc, își aștepta baia. Din pricina acestor băi zilnice și, de asemenea, fiindcă se rușina de mirosul urât al răniilor sale de la crucea șalelor, Sibgatov rămânea de bunăvoie în hol, cu toate că era mai vechi în spital decât oricare alt bolnav – nici n-ai mai fi zis că e pacient, părea să fie un angajat permanent.

Umblând grăbită prin salonul femeilor, Zoia îi făcuse Nelliei de vreo două ori observație, însă aceasta o repezise și nici nu se gândea să se miște mai repede. Era cam de aceeași vârstă cu Zoia și i se părea umilitor să asculte de-o fetișcană. Zoia venise în ziua aceea într-o dispoziție minunată la slujbă, dar încăpățânarea femeii de serviciu o irita. În principiu, Zoia considera că fiecare om are dreptul la partea lui de libertate și că nici la serviciu nu erai obligat să te epuizezi total, exista totuși o limită de bun-simț, mai ales dacă aveai de-a face cu bolnavii. Până la urmă termină și ea de împărțit tratamentele, termină și Nellia de spălat pe jos, lumina fu stinsă și la femei, fu stinsă lumina de sus și-n hol, și era deja trecut de ora unsprezece când Nellia dizolvă în apă călduță, la parter, soluția pentru Sibgatov și o aduse de-acolo în lighenașul lui personal.

— O-o-of că tare-am ostenit, terminată sunt, căscă ea zgomotos. Ia să le soilesc și

eu așa, preț de trei sute de minute. Ascultă, dom' bolnav, pe tine poa' să te-aștepte omu' mult și bine, că tu-mi stai o oră încheiată în apă, te știu eu. Ce-ai zice să duci și tu pe urmă ligheanul jos, să zvârli singur apa? (În această clădire veche, solidă, cu holuri spațioase, la etaj nu exista scurgere.)

Cum o fi fost Șaraf Sibgatov pe vremuri nu-ți mai puteai da seama acum, nu mai aveai repere după care să judeci: suferința lui era atât de îndelungată, încât din viața lui de odinioară părea să nu se mai fi păstrat nimic. Însă, după trei ani de boală neîntreruptă, apăsătoare, acest tânăr tătar era cel mai blând, cel mai politicos om din întreaga clinică. Avea, adesea, un zâmbet palid pe buze, prin care părea să-și ceară iertare pentru nesfârșitele griji pe care le pricinuia celor din jur. În timpul internărilor sale de câte patru-șase luni apucase să-i cunoască aici pe toți medicii, pe toate surorile și pe toate infirmierele de parcă i-ar fi fost rude, și la fel îl cunoșteau și ei. Iar Nellia era nou-venită abia de câteva săptămâni.

— O să-mi fie greu, protestă el încetișor, dac-aș avea unde s-o vârs, aș duce-o, puțin câte puțin.

Masa Zoiei se afla în apropiere, ea auzise discuția și sări ca arsă:

— Cum nu ți-e rușine! El n-are voie nici măcar să-și îndoiaie spinarea, iar tu vrei să ducă ligheanul, da?

Spusese toate acestea de parc-ar fi strigat, când, de fapt, vorbise aproape în șoaptă, astfel încât, în afară de ei trei, n-o mai auzise nimeni. În vreme ce Nellia îi răspunse calm, doar c-o putea auzi tot etajul:

— De ce, adicătelea, să-mi fie rușine? Și eu sunt obosită ca o cățea.

— Tu ești de serviciu! Ești plătită pentru asta! Se indignă Zoia, cu o voce și mai înăbușită.

— Aoileu! I-auzi – cică-s plătită! Parcă ăștia-s bani? Păi, și la textilă aș câștiga un ban mai bun.

— T-ss! Mai încet nu poți să vorbești?

— O-o-of, gemu de răsună holul pieptoasa de Nellia. Unde mi-o fi drăguța-pernuța? Doamne, ce somn mi-e... Noaptea ailaltă am petrecut cu șoferășii... Bine, dom' bolnav, împinge și matale ligheanul sub pat, că-l duc eu, mâine-diminează.

Și după ce trase un căscat adânc de nu se mai termina, ca într-un fel de încununare a acestuia, îi spuse Zoiei:

— Io o să stau aici, la ședințe, pe divan.

Și, fără a mai aștepta vreo permisiune, se îndreptă spre ușa din colț – acolo se afla camera pentru ședințele medicilor și consultațiile scurte, dotată cu mobile plușate. Lăsase multă treabă neterminată, nu curățase scui pătoarele, plus c-ar mai fi trebuit spălat pe jos și-n hol, însă Zoia se uită în urma spinării ei late și se abținu. Nici ea nu lucra de prea multă vreme, dar începuse să înțeleagă principiul enervant după care funcționau lucrurile: cine nu trage, pe ăla n-ai cum să-l faci să muncească, iar cine trage tare – ăla va trage cât doi. Mâine de

dimineață va fi schimbul Elisavetei Anatolievna – ea va curăța și va spăla și partea Nelliei.

Acum, când fusese lăsat singur, Sibgatov își dezgoli noada spinării, se lăsă într-o poziție incomodă în lighenașul așezat pe jos, lângă pat – și rămase așa, foarte liniștit, fără să scoată un sunet. Orice mișcare neatență îi provoca dureri în os, dar durerea îl mai fulgera și când atingea, din greșeală, locul bolnav, îl durea chiar și atingerea permanentă a rufăriei. Ce anume are el acolo, în spate, nu văzuse niciodată, pipăise doar cu degetele. Cu doi ani în urmă, fusese adus la această clinică pe targă – nu se putea ridica și nici nu-și putea mișca picioarele. Îl consultaseră atunci mulți doctori, dar tratamentul i-l făcuse doar Liudmila Afanasievna. În patru luni, durerea îi trecuse de tot – umbla ușor, se apleca și nu se plângea de nici un fel de dureri, de nimic! La ieșirea din spital îi sărutase mâinile Liudmilei Afanasievna, iar ea îl prevenise: „Fii atent, Șaraf! Nu sări, nu te lovi!” Dar nu își găsisse o asemenea slujbă și fu nevoit să se angajeze, din nou, expediționar. Cum să lucrezi ca expediționar fără să sari din camion pe pământ? Cum să nu-l ajuți pe cel care încarcă marfa sau pe șofer? Dar totul a fost cum a fost până când, într-o zi, un butoi o luă la vale din camion și-l lovi pe Șaraf chiar în locul bolnav. Iar în locul lovit apărură o rană purulentă. Care nu se mai închidea. De-atunci Sibgatov era legat, în lanț parcă, de dispensarul oncologic. Cu această senzație persistentă de iritare, Zoia se așeză la masă și începu să verifice din nou dacă făcuse toate tratamentele, să completeze, cu o cerneală ce lăsa linii difuze pe hârtia proastă, tablele ale căror linii, trase cu aceeași cerneală, erau și ele gata lăbărțate.

N-ar fi avut nici un rost să facă un raport. Și nici nu-i stătea în fire. Ar fi trebuit să se descurce singură, dar tocmai cu Nellia era incapabilă să se descurce. În fond nu-i nimic rău în faptul că vrei să dormi un pic. Dacă s-ar fi nimerit în schimbul de noapte cu o îngrijitoare bună, Zoia ar fi putut dormi și ea jumătate din noapte. În această situație însă era obligată să vegheze.

Deși preocupată de hârtiile din fața ei, își dădu totuși seama când un bărbat se apropie și se opri lângă ea. Zoia își ridică privirea. Era Kostoglotov – deșirat, cu capul lui de cărbune pieptănat pe apucate, cu mâinile mari ce mai că nu-i încăpeau în buzunarele mici ale hainei de spital.

— Ar fi trebuit să dormiți de mult, spuse cu reproș Zoia. Ce vă tot plimbați?

— Bună-seara, Zoienka, pronunță Kostoglotov cât putu mai blând, tă-răgănând chiar ușor sunetele.

— Noapte-bună, zâmbi ea vaporos. Bună-seara a fost pe când alergam după dumneavoastră cu termometrul.

— Fără reproșuri, vă rog. Atunci erați de serviciu, pe când acum am venit în vizită.

— Zău? (Sprâncenele i se înălțau, genele-i fluturau și ochii i se deschideau larg în mod cu totul involuntar, ea nu se gândea o clipă la toate astea.) Și de ce credeți,

mă rog, c-aș fi dispusă să primesc vizite?

— Fiindcă e prima dumneavoastră gardă de noapte în care n-aveți de gând să tociți, nu văd nici un manual pe masă. Ați luat și ultimul examen?

— Ce spirit de observație. L-am luat.

— Și cu ce calificativ? De fapt, n-are nici o importanță.

— De fapt, am luat totuși „bine”. Și de ce n-ar avea importanță?

— Mă gândeam că poate ați luat „suficient” și nu vă face plăcere să spuneți. Deci, acum sunteți în vacanță?

Ea îi făcu semn din ochi, cu o expresie veselă de ușurare. Făcând însă cu ochiul, se și autosugestiona: chiar așa, de ce s-o fi deprimat în halul ăsta? Două săptămâni de vacanță, ce fericire! În afară de clinică – nici o treabă! Ce de timp liber! De altfel, chiar și în timpul gărzilor – mai poți citi o carte, mai poți sta, iată, de vorbă.

— Deci, am picat bine în vizită?

— Haideți, luați loc.

— Eu nu înțeleg un lucru, Zoia, pe vremuri vacanța începea, dacă țin cu bine minte, pe 25 ianuarie.

— Păi, toamna am fost la bumbac. Așa se întâmplă în fiecare an.

— Și câți ani mai aveți de studiat?

— Un an jumate.

— Și cam pe unde credeți că veți primi repartiție?

Își ridică umerii rolunjori.

— Patria-i nemărginită.

Ochii ei, ușor proeminenți chiar și atunci când privea liniștită, păreau să nu încapă sub pleoape, ai fi zis că vor să se elibereze.

— Dar aici n-or să vă lase?

— Nu-u, bineînțeles că nu.

— Și ce o să faceți, o să vă părăsiți familia?

— Care familie? N-o am decât pe bunica. O s-o iau cu mine.

— Dar, mamă – tată?

Zoia suspină.

— Mama mea a murit.

Kostoglotov se uită la ea și n-o mai întrebă și de tată.

— Dar de unde sunteți voi, de fapt, de-aici?

— Nu, din Smolensk.

— O-ho! Și când ați venit încoace?

— Păi, când, bineînțeles că în timpul refugiului.

— Dumneata trebuie să fi avut vreo nouă ani pe-atunci, nu?

— Îhâm. Am făcut primele două clase acolo... Până la urmă, ne-am împotmolit aici cu bunica.

Zoia se întinse după o sacoșă de piață mare, portocalie, așezată pe jos, lângă

perete, luă de acolo o oglinjoară, își scoase boneta de medic, își umflă puțin părul care se pleoștise sub căciuliță și-și tapă bretonul auriu ușor tuns rotunjit. Nuanța lui aurie își aruncă reflexele și pe fața aspră a lui Kostoglotov. Se înmuiase de tot și-o urmărea cu plăcere.

— Dar bunicuța dumneavoastră unde e? Glumi Zoia, terminându-și treaba cu oglinjoara.

— Bunica mea, o luă absolut în serios Kostoglotov, și mama mea... au murit în timpul blocadei.

— La Leningrad?

— Da. Iar sora mea mai mică a fost lovită de un obuz. Lucra și ea ca infirmieră. Era un firicel de fată.

— Da-a, oftă Zoia. Ce de oameni au pierit în blocadă! Blestematul de Hitler! Kostoglotov zâmbi amar:

— Faptul că Hitler e blestemat nu mai are nevoie de demonstrații suplimentare. Dar eu unul nu pun blocada Leningradului numai pe seama lui.

— Cum adică?! De ce?

— Păi, cum! Hitler de-aia a și venit la noi, ca să ne distrugă. Doar nu era de așteptat să întredeschidă portița și să-i invite pe locuitorii orașului: ieșiți câte unul, nu vă înghesuiți! Ducea război, era dușmanul nostru. De blocadă însă altcineva e vinovat.

— Cine? Șopti Zoia uluită. Nu mai auzise niciodată ceva asemănător și nici prin cap nu-i trecuse așa ceva.

Kostoglotov își adună sprâncenele negre.

— Păi, hai să zicem, acela sau aceia care erau gata de război chiar și în cazul în care Anglia, Franța și America i s-ar fi alăturat lui Hitler. Acela care și-a primit leafa timp de decenii și cunoștea perfect poziția izolată, de colț, a Leningradului și posibilitățile lui de apărare. Aceia care evaluaseră anvergura viitoarelor bombardamente și s-au gândit să facă depozite de alimente subterane. Ei au omorât-o pe mama mea – împreună cu Hitler.

Părea simplu ceea ce zicea, dar era și foarte nou.

Sibgatov stătea în spatele lor, în cădița lui din colț, fără să scoată o vorbă.

— Păi, atunci... Atunci ei ar trebui... Judecați? Făcu, în șoaptă, o presupunere Zoia.

— Nu știu, Kostoglotov își strâmbă buzele și așa destul de colțuroase. Nu știu. Zoia nu-și mai pusese boneta. Nasturele de sus al halatului ei era descheiat și se vedea gulerul gri-auriu al rochiei.

— Zoienska. Adevărul e că eu am venit și cu oarece treabă.

— Așa, deci! Sprâncenele ei săltară. Atunci vă rog să poftiți când sunt de gardă ziua. Iar acum – la culcare! Doar ați spus clar că veniți în vizită!

— Păi, am venit și în vizită. Dar, până când nu v-ați stricat încă de tot, până n-ați devenit încă medic – întindeți-mi și mie o mână omenească.

— De ce, medicii nu v-o întind?

— Păi, oricum, ei au mâna altfel... Și nici n-o întind. Zoiienka, toată viața mi-a displăcut să fiu maimuțică de circ. Aici mi se administrează un tratament fără să mi se spună nimic. Eu nu pot așa. Am văzut la dumneavoastră o carte – „Anatomia patologică”. Parcă așa se numea?

— Da.

— De fapt, e despre tumori, nu?

— Da.

— Ei, iată ce vă rog, fiți om – aduceți-mi-o! Trebuie s-o răsfoiesc și să cuget la unele lucruri. Pentru mine.

Zoia își rotunji buzele și clătină din cap.

— Dar este contraindicat ca bolnavii să citească tratate de medicină. Chiar și nouă, studenților, de fiecare dată când studiem o boală, ni se pare că...

— Poate o fi contraindicat pentru alții, dar nu și pentru mine! Kostoglotov își trânti lăboiul de tăblia mesei. Atâta am tot fost speriat în viața asta, că eu de sperietură m-am lecut. Nici chirurgul de la spitalul regional, un corean, cel care mi-a pus diagnosticul atunci, înainte de Anul Nou, n-a vrut să-mi explice, dar eu i-am zis – „Spuneți-mi tot”! El – „La noi nu se face așa ceva.” La care, eu – „Spuneți-mi tot, îmi asum eu răspunderea! Trebuie să-mi reglez situația familială!” Și atunci mi-a trântit-o: „Trei săptămâni mai trăiți, mai mult nu promit!”

— Ce drept avea să vă spună așa ceva...?

— Bravo lui! Un om adevărat! I-am strâns și mâna. Trebuia să știu! Păi, dacă eu mă chinuisem până atunci o jumătate de an, iar ultima lună nu mai puteam sta nici culcat, nici așezat, nici în picioare, fără să am dureri și nu dormeam decât vreo câteva minute pe zi – vă imaginați doar că mi-or fi trecut și mie unele gânduri prin cap! În toamna aceasta am aflat, din proprie experiență, că omul poate trece pragul morții când trupul îi mai este încă-n viață. Înăuntrul tău încă mai circulă ceva prin vine, încă se mai digeră ceva, pe când tu, psihologic vorbind, ți-ai desăvârșit pregătirea pentru moarte. Ba, ai trăit chiar și moartea însăși. Privești la toate în jur ca din mormânt, impasibil. Și, cu toate că nu te considerai creștin, ba câteodată chiar dimpotrivă, brusc îți dai seama că, de fapt, le-ai și iertat greșităilor tăi și nu păstrezi în suflet ură față de cei ce te-au prigonit. Toți și toate ți-au devenit, pur și simplu, indiferente: nu mai arzi să îndrepti nimic, nu mai regreți nimic. Aș zice chiar că-i o stare foarte echilibrată, firească. Acum m-a părăsit acea stare, dar nu știu dacă să mă bucur. Au revenit toate pasiunile – și cele rele și cele bune.

— Aoleu, în ce hal puteți să exagerați! Păi, cum să nu vă bucurați! Când ați venit la noi... Câte zile au trecut de atunci?

— Douăsprezece.

— Cum vă mai perpeleți, uite, aici, în hol, pe divanul ăsta îngust – arătați

absolut cumplit, la față păreați un mort de trei zile, aveți temperatură treizeci și opt, și dimineața și seara... Iar acum? Faceți vizite... Păi, asta-i curată minune – să învii astfel în douăsprezece zile! Nu ni se întâmplă prea des așa ceva pe-aici. Într-adevăr – atunci fața lui părea crestată cu dalta în riduri adânci, cenușii, dese, pricinuite de apăsarea unei tensiuni permanente. Acum deveniseră mult mai rare și se luminaseră.

— Norocul a fost că s-a întâmplat să suport ușor razele roentgen.

— Să nu vă-nchipuiți că asta se-ntâmplă prea des! E un mare noroc! Spuse Zoia cu căldură, din inimă.

Kostoglotov zâmbi sceptic:

— Viața mi-a fost atât de săracă în noroc, încât ăsta cu roentgenul mi se pare destul de îndreptățit. Până și visele îmi sunt acum așa, plăcut vapoase. Cred că-i semn de însănătoșire.

— Mi se pare foarte verosimil.

— Cu atât mai mult trebuie să înțeleg și să mă lămuresc! Vreau să știu în ce constă metoda de tratament, care sunt șansele, ce complicații pot interveni. Poate că, din moment ce mă simt atât de ușurat, tratamentul ar trebui întrerupt? Vreau să înțeleg acest lucru. Nici Liudmila Afanasievna, nici Vera Kornilievna nu-mi explică nimic, mă supun procedurilor ca pe o maimuțică. Aduceți-mi cărțulia aceea, Zoia, vă rog! N-am să vă dau de gol.

Pleda atât de insistent, încât se însuflețise.

Cuprinsă de îndoială, Zoia puse mâna pe unul dintre sertarele biroului.

— O aveți aici? Ghici Kostoglotov. Haideți, Zoienska, dați-mi-o! Întinsese deja mâna după ea. Când mai sunteți de gardă?

— Duminică, ziua.

— Bine, v-o dau înapoi chiar atunci! Gata! Ne-am înțeles!

Cât era de drăguță, deloc înfumurată, cu bretonașul ei auriu, cu ochii ușor bulbucați. Pe sine, în schimb, nu se vedea, cu șuvițele lui de păr răsucite, împungând în toate direcțiile, rămase astfel de când stătuse culcat, și cu haina de sub al cărei guler neîncheiat se vedea, cu o simplitate de clinică, colțul cămășii primite la spital.

— Așa-așa-așa, mormăia el răsfoind cartea în căutarea cuprinsului. Foarte bine. Aici o să găsec tot ce-mi trebuie. Mulțumesc mult. Fiindcă altfel, dracu' să-i pieptene, sunt capabili să mă trateze peste măsură. Lor, oricum, nu le trebuie altceva decât să umple o rubrică. La o adică, poate c-o să și las baltă toată povestea. Câteodată, e bun leacul, dar tot îți scurtează veacul.

— Ei, poftim! Zoi a plesni din palme. Merita să v-o las! Ia dați-mi-o înapoi! Și începu să tragă de carte mai întâi cu o mână, apoi cu amândouă. Dar el o păstră cu ușurință.

— O să rupem cartea, și-i de la bibliotecă! Dați-mi-o!

Halatul se întinsese pe umerii plini, rotunjiți și pe brațele ei tot pline, rotunjite,

cu mâini destul de mici. Gâtul nu-l avea nici prea subțire, nici prea gros, nici scurt, nici lung, ci foarte bine proporționat. Luptându-se pentru carte, se apropiaseră și se priveau fix. Fața lui nearmonioasă se destinsese într-un zâmbet. Nici cicatricea nu mai părea atât de înfricoșătoare; de altfel, era deja veche și pălise. Descleștând cu un gest blând al mâinii libere degetele ei de pe carte, Kostoglov încercă s-o convingă, în șoaptă:

— Zoienka. Dumneavoastră nu puteți fi partizana ignoranței, sunt convins că țineți cu civilizația. Cum ați putea împiedica un om să se lumineze? Am glumit, n-am să las baltă nimic.

Ea răspunse, tot cu șoapte apăsate:

— Păi, sunteți nedemn s-o citiți, măcar și pentru faptul că v-ați neglijat într-un asemenea hal boala! De ce n-ați venit mai devreme? De ce n-ați venit decât atunci când erați ca și mort?

— O-o-of, oftă Kostoglov, aproape cu voce tare de-acum. N-au fost mijloace de transport.

— Păi, ce fel de loc e ăla unde nu sunt mijloace de transport? Să fi venit cu avionul! De ce-a lrebut să amânați până în ultima clipă? De ce nu v-ați mutat din vreme într-un loc mai civilizat? Aveți vreun medic, vreun felcer pe acolo? Își desprinsese degetele de pe carie.

— Avem un medic, un ginecolog. Chiar doi...

— Doi ginecologi?! Se înecă Zoia. Nu sunt decât femei pe acolo?

— Din contră, sunt prea puține femei. Avem deci doi ginecologi, iar altfel de medici n-avem. Și nici laborator. Nici măcar n-au putut să-mi ia sânge pentru analize. Eu aveam ROE-ul șazeci și nimeni n-avea habar.

— Cumplit! Iar acum vreți să decideți singur dacă vă trebuie tratament sau nu? Înțeleg că de dumneavoastră nu vă e milă, dar măcar de cei apropiați să vă fie, de copii!

— Copii? Kostoglov păru că se trezește, de parcă toată hârjoana asta veselă, cu cartea, fusese în vis, iar acum se întorcea din nou la chipul său aspru și la felul lent de-a vorbi. N-am nici un fel de copii.

— Dar soția – nu e și ea om?

Deveni și mai lent.

— Nici soție n-am.

— Așa zic toți bărbații – n-am. Păi, atunci ce fel de treburi familiale aveți de rezolvat? Nu așa i-ați spus coreeanului?

— Păi, l-am mințit.

— Și dacă mă mințiți și pe mine, acum?

— Nu, zău că nu. Fața lui Kostoglov devenea tot mai sumbră. Sunt tare pretențios.

— N-a suportat felul dumneavoastră de-a fi? Zoia făcu un gest înțelegător. Kostoglov clătină încet de tot din cap.

— Nici n-am avut vreodată.

Zoia se întreba nedumerită câți ani putea să aibă. Schiță ceva din buze și amână întrebarea. Mai încercă o dată, tot numai din buze – și-o amână din nou.

Zoia stătea cu spatele la Sibgatov, iar Kostoglotov cu fața și văzu cum acesta se ridicase, cu mari precauțiuni, din cădiță, ținându-se cu ambele mâini de șale, și rămăsese astfel, așteptând să se usuce. Avea o înfățișare tare chinuită: depășise limitele nefericirii, iar pricini de bucurie nu mai avea niciuna.

Kostoglotov trase aer în piept, apoi îl suflă cu un asemenea efort de parcă respirația ar fi fost o muncă.

— Of, ce-aș mai fuma o țigară! Aici nu se poate nicicum?

— Nicicum. De altfel, pentru dumneavoastră, fumatul e moarte curată.

— Nicicum-nicicum?

— Absolut nicicum. Mai ales, în prezența mea.

Numai că zâmbea.

— Sigur n-aș putea – măcar una?

— Bolnavii dorm, nu se poate!

Scoase totuși un țigaret lung, gol, cioplit de mână și începu să-l sugă.

— Știți cum se spune: cât ești tânăr, e prea devreme să te însori, când îmbătrânești – e prea târziu. Își sprijini ambele coate de masa ei și-și cufundă degetele, cu țigaret cu tot, în păr. Eram cât pe ce să mă însor după război, cu toate că mai eram încă, amândoi, studenți. Aveam totuși de gând să ne căsătorim, dar tocmai atunci au luat-o toate la vale.

Zoia cerceta fața nu prea prietenoasă, dar hotărâtă, a lui Kostoglotov. Umerii și brațele îi erau costelive – asta însă din pricina bolii.

— Nu v-ați împăcat?

— Ea... Cum s-ar spune... E, pierdută. Un ochi și-l închise într-o strâmbătură, iar cu celălalt continuă să privească. E o femeie pierdută, deși mai este încă printre cei vii. Anul trecut ne-am scris câteva scrisori.

Fața i se netezi. Observă țigaretul dintre degete și-l puse înapoi, în buzunar.

— Și știți, unele întorsături din aceste scrisori m-au pus pe gânduri; oare o fi fost ea atunci, mai demult, acea perfecțiune întruchipată pe care mi-o imaginam eu?

S-ar prea putea să nu fi fost!... Ce știm noi la douăzeci și cinci de ani...?

O privea fix pe Zoia, cu ochii lui mari, de un cafeniu închis:

— Iată, dumneavoastră, spre exemplu – ce știți dumneavoastră acum despre bărbați. O iotă nu știți!

Zoia începu să râdă:

— Și dacă totuși știu?

— Asta e exclus, dictă Kostoglotov. Ceea ce presupuneți dumneavoastră că înseamnă să știi – nu e câtuși de puțin o cunoaștere adevărată. Iar când o să vă măritați – o să greșiți ne-a-pă-rat.

— Frumoasă perspectivă!

Zoia clătină din cap și din aceeași sacoșă mare, portocalie, scoase și despături o broderie; o bucățică mică de pânză întinsă pe gherghef, pe care era deja brodată o barză verde, iar vulpea și ulciorul erau doar desenate. Kostoglotov se holbă ca la ceva nemaivăzut:

— Brodați?

— Ce vă miră?

— Nu-mi imaginam o fată din ziua de azi, și încă o studentă la medicină, ocupându-se cu lucrul de mână.

— N-ați mai văzut fete brodând?

— Poate doar în copilărie. Prin anii douăzeci. Dar și atunci era deja considerată o ocupație mic-burgheză. Ați fi fost făcută praf pentru asta în ședința komsomolului.

— Acum e ceva foarte răspândit. Dumneavoastră n-ați observat?

Negă, cu o mișcare a capului.

— Și condamnați treaba asta?

— Doamne ferește! E atât de plăcut, atât de cald. Mă uit cu plăcere.

Împungea punct după punct, lăsându-l să se bucure de priveliște. Ea se uita la broderie, iar el – la ea. În lumina galbenă a lămpii, genele ei aveau irizări de aur. Și tot auriu părea și colțișorul care se vedea din rochie.

— Sunteți o albinuță cu bretonaș, șopti el.

— Cum? Întrebă ea, arcuindu-și sprâncenele.

El repetă.

— Da? Zoia se așteptase probabil la o laudă ceva mai mare. Dacă spuneți că acolo unde locuiți dumneavoastră nu brodează nimeni – poate că s-or fi găsit mai ușor muline?

— Cum ați spus?

— Mu-li-ne. Uite, așa asta – verde, albastră, roșie, galbenă. La noi, se găsește foarte greu.

— Muline. Am să rețin și-am să întreb. Dacă există, am să vă trimit neapărat. Dar dacă aflu cumva c-avem rezerve nelimitate de muline – n-ar fi mai simplu să vă mutați dumneavoastră acolo, la noi?

— Dar unde-i totuși locul acesta – la dumneavoastră?

— Păi, s-ar putea spune că pe pământurile deștelenite.

— A, deci sunteți de pe pământurile deștelenite? Ați lucrat la deștelenire?

— Adevărul e că, atunci când am ajuns eu acolo, nimeni nu se gândea că pământurile acelea sunt bune de lucrat. Între timp însă, s-a clarificat că trebuie deștelenite și vin oameni de le deștelenesc. Uite, la repartiție, spuneți-le să vă trimită la noi! Sigur nu vă refuză. La noi, nu vă refuză.

— Chiar atât de rău e la voi?

— Cătuși de puțin. Numai că oamenii au o viziune răsturnată a lucrurilor – nu știu ce e rău și ce e bine. Să trăiești într-o cușcă cu cinci etaje, unde se umblă și

se bocăne deasupra capului tău, iar radioul urlă din toate părțile – e considerat un lucru tare bun. Iar să trăiești ca un lucrător harnic al pământului, într-o bojdeucă lipită cu lut, la marginea stepei – se consideră o mare neșansă. Nu glumea câtuși de puțin, ci vorbea cu convingerea ostenită a omului care nu dorește să-și susțină argumentele nici măcar prin forța glasului.

— Dar e stepă sau deșert?

— Stepă. Nu sunt dune de nisip. Crește și un soi de iarbă mai firavă. Și jantak-ul – ghimpele cămilei, știți cum arată? Nu-i decât un ciuline, dar, în iulie, face niște flori rozalii, cu un miros foarte delicat. Kazahii fac din el o sută de doctorii.

— Deci în Kazahstan e?

— Da.

— Și cum se numește?

— Uș-Terek.

— E un aul?

— Dacă vreți, puteți să-i ziceți și aul, dar, altfel, este centru raional. Are și-un spital. Doar că nu sunt medici destui. Haideți, veniți dumneavoastră.

Își îngustase ochii.

— Și nu mai crește nimic altceva?

— De ce nu?! Avem culturi irigate. Sfeclă-de-zahăr, porumb; în grădinile de zarzavat găsești tot ce vrei și ce nu vrei. Numai că trebuie muncit mult. Cu ketmeniul, asta-i un soi de sapă. La piață, găsești întotdeauna lapte la greci, batal la kurzi, carne de porc la nemți. Și ce pline de culoare sunt piețele! Toți poartă costume naționale, vin călare pe cămile.

— Sunteți agronom?

— Nu. Topograf.

— Dar, de fapt, de ce trăiți dumneavoastră acolo?

Kostoglotov se scărpină pe nas:

— Îmi place tare mult clima.

— Și nu sunt mijloace de transport?

— Cum să nu, circulă mașini câte vreți.

— Dar totuși, ce motive aș avea eu să merg acolo? Se uita cu coada ochiului. Pe parcursul discuției, fața lui Kostoglotov devenise mai bună și mai blândă.

— Dumneavoastră? Își încrețise pielea frunții de parcă era pe cale să compună un toast. Păi, dumneavoastră de unde știți, Zoiienka, în care loc de pe pământ veți fi fericită și în care – nefericită? Cine ar putea spune că știe acest lucru despre sine însuși?

Grijile bolnavilor.

Bolnavii ale căror tumori urmau să fie operate, „chirurgicalii”, nu încăpuseră în saloanele de la parter și unii dintre ei fuseseră culcați sus, amestecați cu „radiologii”, cei cărora li se prescriseseră raze sau chimioterapie. De aceea sus se făceau în fiecare dimineață două vizite: radiologii îi consultau pe bolnavii lor,

chirurgii – pe-ai lor.

Patru februarie căzu într-o vineri, zi de operații, și chirurgii nu veniră să-și facă vizita. Nici doctorița Vera Kornilievna Gangart, medicul curant al „radiologicilor”, nu-și începu vizita imediat după ședința fulger a doctorilor, ci aruncă doar o privire în salonul bărbaților, când se întâmplă să treacă prin dreptul acestuia. Fără să fie înaltă, doctorița Gangart era foarte zveltă – și părea încă și mai zveltă fiindcă avea mijlocul nespus de subțire. Părul, nu chiar negru, dar mai închis totuși decât castaniu, de-acea culoare pentru care ni se propune termenul nelămurit de șaten, în loc să se spună, pur și simplu, negru-castaniu, adică între negru și castaniu – îl avea strâns pe ceafă într-un coc desuet.

Ahmadjan o observă și-i făcu, bucuros, semn cu capul, Kostoglotov apucă și el să-și ridice privirea din cartea mare pe care-o citea și s-o salute de departe. Ea le zâmbi amândurora și le făcu semn cu degetul, de parc-ar fi dădăcit niște copii să fie cuminți în lipsa ei. Apoi, evitând cadrul ușii, plecă. În acea zi ar fi trebuit să-și facă vizita împreună cu șefa departamentului de radiologie, Liudmila Afanasievna Donțova, dar Liudmila Afanasievna fusese chemată și reținută de Nizamutdin Bahramovici, medicul-șef.

Doar în zilele de vizită, o dată pe săptămână, își sacrifica Donțova munca de roentgeno-diagnosticare. În celelalte zile însă, primele două ore ale dimineții, cele mai bune, când ochiul e ager și mintea limpede, le petrecea în fața ecranului, împreună cu asistenta căreia tocmai îi venise rândul. Considera că aceasta este partea cea mai dificilă a muncii ei și, în cei peste douăzeci de ani, înțelesese că tocmai greșelile de diagnosticare se plătesc cel mai scump. Avea în secția ei trei medici, trei femei tinere, și, pentru ca experiența lor să fie omogenă și niciuna să nu rămână în urmă cu munca de diagnosticare, Donțova le rotea, ținându-le pe rând, câte trei luni, la cabinetul de consultații pentru bolnavii ambulatorii, la cabinetul de diagnosticare roentgen și pe postul de medic curant în clinică. Doctorița Gangart se afla acum în această a treia perioadă. Lucrul cel mai important, cel mai periculos și cel mai puțin elucidat în acest domeniu era dozarea radiațiilor. Nu exista o formulă, după care să se poată calcula intensitatea și doza de raze în așa fel încât să fie cât mai ucigașe pentru fiecare tip de tumoare și cât mai puțin nocive pentru restul corpului. Nu exista o formulă, ci doar flerul pe care ți-l dădea experiența, un soi de instinct și posibilitatea de a te ghida după starea bolnavului. Și aceasta era tot o operație, dar executată cu raze, de-a oarba, și prelungită în timp. Celulele sănătoase erau inevitabil rănite și distruse.

Celelalte obligații ale medicului curant nu cereau decât acuratețe și metodă: să fixezi la timp analizele, să le controlezi și să le treci în nenumăratele fișe de boală. Nici unui medic nu-i place să completeze fișele și tabelele trasate dinainte, însă Vera Kornilievna se împăcase cu această muncă de dragul faptului că, în răstimpul acestor trei luni, își avea propriii ei bolnavi – nu doar niște rețele palide

de lumini și umbre pe ecran, ci oameni vii, mereu aceiași, care credeau în ea, așteptau să-i audă sunetul vocii și să-i prindă privirea. Iar când era nevoită să predea obligațiile de medic curant, îi părea de fiecare dată rău să se despartă de cei cărora nu le terminase tratamentul.

Sora de serviciu, Olimpiada Vladislavovna, o femeie în vârstă, cu părul cărunt, plină de prestanță, mai impunătoare ca apariție decât mulți medici, anunță peste tot ca bolnavii de la radiologie să nu părăsească saloanele. Însă femeile din salonul mare parcă atât așteptaseră – una după alta, siluetele îmbrăcate în halate șterse, cenușii, o luară imediat pe scară în jos: să vadă dacă n-o fi venit moșul cu smântână sau băbuța aia de aduce lapte; să tragă cu ochiul din cerdacul clinicii pe ferestrele sălii de operații (peste partea de jos a ferestrelor, acoperită cu vopsea albă, se puteau zări bonetele chirurgilor și-ale asistentelor, precum și lămpile puternice din tavan); să mai spele câte un borcan la chiuvetă; să mai facă vreo vizită.

Nu doar soarta lor de oameni mutilați de operații, dar și halatele de bumbac jerpelitate, cenușii, părând neglijente chiar și atunci când erau cât se poate de curate, le smulgeau pe femei destinului și farmecului feminin. Halatele n-aveau nici un fel de croială: erau toate suficient de largi pentru ca o femeie oricât de grasă să se poată înfășura în ele, iar mânecile porneau ca niște burlane largi, diforme. Hainele scurte, în dungii roz cu alb ale bărbaților erau destul de îngrijite, femeilor însă nu li se dădeau rochii, ci doar aceste halate lipsite de copci sau nasturi. Unele le scurtau, altele le lungeau, toate își legau cordoanele de stambă în același fel și-și adunau cu același gest reverele peste piept. Deprimată de boală și jalnică într-un astfel de halat, o femeie nu mai putea bucura ochii nimănui, lucru pe care, de altfel, îl înțelegea și ea prea bine.

În salonul bărbaților, toți, în afară de Rusanov, așteptau vizita liniștiți, fără să se agite.

Uzbekul cel bătrân, paznicul de colhoz Mursalimov, stătea întins pe patul făcut, fără a-și scoate, ca de obicei, tiubiteika tocită până peste poate. Probabil că, pentru el, simplul fapt că nu-l mai sfâșia tusea era deja o mare bucurie. Își așezase brațele încrucișate peste pieptul îmbâcsit și privea într-un punct fix de pe tavan. Pielea lui de un bronz întunecat era întinsă pe craniu, aproape că se vedeau muchiiile cartilagiilor de la nas, pomeții, osul ascuțit al bărbiei de sub clinul îngust al bărbuței. Urechile i se subțiaseră și se transformaseră în niște zgârciuri plate de tot. Nu mai trebuia să se usuce și să se înnegrească prea mult pentru a ajunge în stadiul de mumie.

Alături de el, un cioban kazah de vârstă mijlocie, Eghenberdiev, nu se culcase, ci stătea așezat pe palul său, cu picioarele strânse dedesubt, ca pe covorul de păslă colorată de la el de-acasă. Își prinsese genunchii noduroși în palmele mâinilor mari și puternice – și trupul său îndesat era atât de legat, încât până și-atunci când se clintea un pic din nemișcarea sa, nu părea să fie o pendulare mai mare

decât a unui furnal de uzină sau a unui turn. Pe umerii și spinarea lui, hăinuța se întindea până la refuz și puțin mai lipsea ca manșetele să se rupă pe mușchii antebrațului. Mica ulcerăție de pe buză, cu care venise la spital, se transformase sub razele aparatelor de-aici într-o coajă mare, de un roșu întunecat, care-i acoperea gura, împiedicându-l să mănânce și să bea. El însă nu se dădea de ceasul morții, nu se agita, nu țipa, ci mânca pe îndelete totul, până la ultima firimitură din farfurie și putea sta, așa, liniștit, ore întregi, privind în gol. Mai departe, în patul de lângă ușă, Diomka, băiatul de șaisprezece ani, își întinsese piciorul bolnav de-a lungul patului și-l mângâia ușurel, masând mereu cu palma locul dureros de pe pulpă. Celălalt picior și-l strânsese sub el ca un pisoi și citea fără să observe nimic în jur. De altfel, citea tot timpul cât nu dormea sau nu era la tratament. În laboratorul unde se făceau toate analizele, laboranta șefă avea un dulap cu cărți, și Dioma era acum admis acolo și-și alegea singur ce voia, fără să mai aștepte să fie schimbate toate cărțile din salon. Acum citea o revistă cu coperti albăstrui, dar nu una nouă, ci uzată și decolorată de soare – oricum, nici nu mai existau cărți noi în dulapul laborantei. Proșka își făcuse și el conștiincios patul, fără zbârcituri sau denivelări, și stătea cuminte, răbdător, cu picioarele coborâte pe dușumea, ca un om cât se poate de sănătos. Și chiar era cât se poate de sănătos – în salon nu se plângea de nimic, nu avea nici o leziune externă, obrajii săi aveau un bronz sănătos, iar fruntea îi era acoperită de un breton ucrainean îngrijit. Era un flăcău pe cinste, bun de scos la horă.

Alături de el, Ahmadjan, negăsind nici un partener, pusese tabla de șah, oblic, peste cuvertură, și juca moară de unul singur.

Efrem, blindat în bandajul său de tifon, cu capul imobilizat, nu mărșăluia pe intervalul dintre paturi, nu ținea să deprime lumea, ci, sprijinit în două perne, așezat cât putea de sus, citea fără întrerupere cartea pe care i-o vârase pe gât, în ajun, Kostoglotov. Ce-i drept, paginile le întorcea atât de rar încât ar fi putut părea că dormitează cu cartea în mâini.

Iar Azovkin se chinuia la fel de tare ca și în ajun. Poate că nu dormise chiar deloc. Lucrurile lui erau risipite pe pervaz și noptieră, întreg așternutul îi era mototolit. Fruntea și tâmplele îi erau acoperite de sudoare, iar pe fața-i gălbuie se reflectau toate grimasele durerilor care-l chinuiau pe dinăuntru. Ba se așeza în genunchi pe podea, cu coatele proptite-n pat, și ră-mânea așa, îndoit, ba se ținea cu ambele mâini de burtă și se frângea din mijloc.

Era o zi mohorâtă, fără vânt, cenușie. Kostoglotov, întors de la ședința de Roentgen de dimineață, deschisese, fără să-l întrebe pe Pavel Nikolaevici, ferestruica de deasupra patului său și acum se simțea cum trage un aer umed chiar dacă, ce-i drept, nu era rece. De teamă să nu-și irite tumoarea, Pavel Nikolaevici își înfodoli gâtul și se mută lângă perete. Cât de tâmpiți, cât de supuși sunt toți – niște bâte! În afară de Azovkin, nimeni din cei de-aici nu pare să sufere

cu adevărat. Cum a spus, pare-se Gorki, doar acela-i demn de libertate care știe pentru ea să lupte. Așa și cu însănătoșirea. În ceea ce-l privea pe el, Pavel Nikolaevici întreprinsese deja, încă de dimineață, pași hotărâtori. De cum s-a deschis camera de gardă, s-a dus, și-a sunat soția și i-a anunțat hotărârea pe care-o luase peste noapte: trebuia obținută cu orice preț, prin toate canalele, trimiterea lui la Moscova; nu trebuia să-și riște viața aici, să se distrugă degeaba. Kapa e o forță, cu siguranță că la ora asta este deja în plină acțiune. Bineînțeles că fusese o lașitate să se sperie de tumoare și să se interneze la acest spital. Dacă ar povesti că de ieri, de la ora trei după-amiază, n-a trecut nici un medic să-i pipăie tumoarea, să vadă măcar dacă e în creștere – nimeni nu l-ar crede. Nu i s-a dat nici un medicament. Nu făcuseră decât să-i atârne pe tăblia patului foaia de temperatură, să le scoată ochii la proști că s-a făcut ceva. M-daaa, cu unitățile noastre sanitare mai e de lucru, mai trebuie încă bine strunite.

Într-un târziu apărură medicii – dar nici acum nu intrară în cameră; se opriră acolo, lângă ușă, și zăboviră o bună bucată de vreme lângă Sibgatov. El își dezvelise partea de jos a spinării pentru a le-o arăta. (Între timp, Kostoglotov își ascunse cartea sub saltea.) Iată însă că intrară și în salon – doctorița Donțova, doctorița Gangart și infirmiera – impunătoare, căruntă, cu un carnețel în mână și-un prosop pe braț. Intrarea mai multor halate albe provoacă întotdeauna o concentrare a atenției, o sporire a temerilor și-a speranțelor – iar cele trei sentimente sunt cu atât mai puternice cu cât halatele și bonetele sunt mai albe, iar chipurile mai severe. Aici, cea mai severă și mai ceremonioasă dintre toți era Olimpiada Vladislavovna: pentru ea, vizita era ceea ce e slujba bisericească pentru diacon. Era genul de soră pentru care medicii sunt mult deasupra oamenilor simpli, care e convinsă că aceștia înțeleg totul, că nu se înșeală niciodată și nu dau niciodată tratamente greșite. Fiecare indicație pe care o trecea în carnețel îi provoca aproape un sentiment de fericire, ceea ce surorilor tinere nu li se mai întâmplă. Însă, nici măcar acum, după ce intraseră în salon, medicii nu se grăbiră să ajungă la patul lui Rusanov!

Liudmila Afanasievna – o femeie masivă cu trăsături simple, masive și ele, cu părul deja încărunțit, însă tuns și ondulat, spuse cu voce scăzută un „bună-ziuă” general și se opri chiar lângă primul pat, lângă Dioma, privindu-l cercetător.

— Ce citești, Dioma?

(Putea și ea să întrebe ceva mai inteligent! Doar era în timpul serviciului!)

Cum obișnuiesc mulți să facă, Dioma nu rosti titlul, ci întoarse cartea și arătă coperta albastruie, palidă a unei reviste.

Donțova își îngustă ochii.

— Dar e tare veche, de-acum doi ani. De ce-o citești?

— E un articol interesant, spuse sobru Dioma.

— Despre ce?

— Despre sinceritate! Răspunse el încă și mai expresiv. Despre faptul că

literatura fără sinceritate...

Începuse să-și coboare piciorul bolnav pe dușumea, însă Liudmila Afanasievna îl preveni grăbită:

— Nu-i nevoie. Suflecă-ți cracul pantalonului.

El își suflecă pijamaua, iar ea se așeză pe marginea patului și începu să pipăie piciorul cu mare grijă, doar cu câteva degete, luând-o de departe.

În spate, sprijinită de tăblia patului și privind peste umărul ei, Vera Kornilievna spuse cu glas scăzut:

— Cincisprezece ședințe, trei mii de unități.

— Aici doare?

— Doare.

— Dar aici?

— Mă doare de încă și mai departe.

— Și de ce taci? Ce să zic – mare erou! Tu să-mi spui de unde te doare.

Încerca să stabilească, prin palpate, conturul tumorii.

— Dar când nu-l atingi te doare? Noaptea, spre exemplu?

Pe fața curată a lui Dioma nu răsărise încă nici un firicel de păr. Însă expresia permanentă de tensiune îl făcea să pară mult mai matur.

— Am o durere surdă care mă roade zi și noapte.

Liudmila Afanasievna schimbă o privire cu Gangart.

— Dar totuși, cum ți se pare – în toată această perioadă, a început să te doară mai tare sau mai puțin?

— Nu știu. Poate, ceva mai puțin. Dar s-ar putea să mi se pară.

— Sângele, ceru Liudmila Afanasievna, și Gangart îi întinse fișa bolii. Liudmila Afanasievna citi o vreme, apoi îl privi pe băiat.

— Poftă de mâncare ai?

— Eu de când mă știu am mâncat cu plăcere, răspunse Dioma, plin de solemnitate.

— A început să capete și supliment, spuse Vera Kornilievna cu un glas de doică, tandru și cântat, și-i zâmbi lui Dioma. Iar el îi întoarse zâmbetul.

— Transfuzie?

— O întrebă apoi încet, cu o voce abruptă, Gangart pe Donțova, luând înapoi fișa...

— Tu ce zici, Dioma, ce-i de făcut? Continuăm cu razele?

— Bineînțeles că da, continuăm! Se luminează băiatul.

Și-o privi recunoscător.

El își închipuise că asta o să fie în loc de operație și i se părea că asta vrea să spună și Donțova. (Pe când Donțova voia să spună că, înainte de a opera sarcomul osului, activitatea tumorii trebuie oprită cu ajutorul roentgenului, pentru a preîntâmpina metastazele.)

Eghenberdiev se pregătise din timp, stătea la pândă și, în clipa în care Liudmiâa

Afanasievna se ridică de pe patul vecin, se sculă și el în picioare pe coridorul dintre paturi, își umflă pieptul și luă o poziție de drepti, soldățească.

Donțova îi zâmbi și începu să cerceteze buba acoperită de crustă. Gangart îi citea încetșor cifrele.

— Păi, foarte bine! Îl încurajă Liudmiâa Afanasievna, vorbind cu un glas mai ridicat decât ar fi fost nevoie, cum se întâmplă de obicei când te adresezi cuiva de altă limbă. Totul merge bine, Eghenberdiev! Curând ai să pleci acasă!

Ahmadjan, cunoscându-și de-acum îndatoririle, făcu traducerea în uzbecă (el și cu Eghenberdiev se puteau înțelege, cu toate că fiecareia limba celuilalt i se părea stâlcită).

Eghenberdiev se holbă la Liudmiâa Afanasievna plin de speranță, de încredere, ba chiar extaziat – cu admirația sufletelor simple față de oamenii cu adevărat cultivați și cu adevărat folositori. Totuși, își trecu mâna peste coaja de pe buză și întrebă.

— Dar parcă s-a făcut mai mare! S-a umflat! Traduse Ahmadjan.

— Asta o să cadă! Așa trebuie să fie! Îl lămuri cu voce deosebit de apăsată Donțova. Totul o să cadă! Te duci pentru trei luni acasă, te odihnești, iar apoi vii din nou la noi!

Trecu la bătrânul Mursalimov. Acesta se așezase deja, își coborâse picioarele din pat și încercase să se ridice în întâmpinarea ei, însă ea îl opri și se așeză alături. Cu aceeași încredere în atotputernicia ei o privea și acest bătrân uscat, de bronz. Ea îl întrebă, prin Ahmadjan, cum stă cu tusea, îi ordonă să-și suflece mânecile cămășii, îi apăsă pieptul acolo unde avea dureri, ciocăni cu o mână prin palma celeilalte, ascultând-o, în același timp, și pe Vera Kornilievna, care-i vorbea despre numărul ședințelor, rezultatele analizelor de sânge, injecțiile făcute până la acea oră și uitându-se și ea, din când în când, tăcută, în fișă. Cândva, toate avuseseră un rost, toate își avuseseră locul lor în corpul sănătos, iar acum totul părea de prisos și se ițea în tot soiul de noduri și colțuri...

Donțova îi mai prescrise niște injecții și-l rugă să scoată din noptieră și să-i arate pastilele pe care le lua.

Mursalimov scoase un flacon gol de polivitamine. „Când le-ai cumpărat?” îl întrebă Donțova. Ahmadjan îi traduse răspunsul: acum trei zile. „Și unde sunt pastilele?” – „Le-am înghițit”.

— Cum adică le-ai înghițit? Se minună Donțova. Toate deodată?

— Nu, în două rânduri, traduse Ahmadjan.

Izbucniră în râs medicii, infirmiera, bolnavii ruși, Ahmadjan; până și Mursalimov zâmbi un pic, neînțelegând deocamdată despre ce e vorba.

Doar pe Pavel Nikolaevici, râsul lor stupid, inoportun, îl umplu de indignare. Lasă că-i readuce el imediat cu picioarele pe pământ! Căuta poziția cea mai potrivită pentru a-i întâmpina pe doctori și ajunse la concluzia că dacă rămâne culcat atitudinea lui va fi mai grăitoare.

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Îl liniștiți Donțova pe Mursalimov. Apoi, după ce-i mai prescrise niște vitamina C și se șterse de prosopul pe care infirmiera i-l vâra plină de abnegație în mâini, se răsuci preocupată, cu gândul să treacă la patul următor. Abia acum, în apropierea ferestrei, cu fața spre lumină, își dădea în vileag culoarea nesănătoasă a obrazului ei și expresia profund obosită, epuizată, aproape bolnavă a chipului.

Chel, cu tiubiteika pe cap și ochelarii pe nas, așezat pe pat în capul oaselor, cu o expresie severă pe chip, Pavel Nikolaevici semăna, în mod inexplicabil, cu un învățător, dar nu cu un învățător oarecare, ci cu unul emerit, care a crescut sute de elevi. Avu răbdare până când Liudmila Afanasievna se apropie de patul lui, își potrivește ochelarii pe nas și declară:

— Așa deci, tovarășă Donțova. Voi fi nevoit să povestesc despre moravurile din această clinică la Ministerul Sănătății. Îl voi suna pe tovarășul Ostapenko. Ea nu tresări, nu păli, poate doar fața să-i fi devenit încă și mai pământie. Nu făcu decât o mișcare ciudată, descriind din ambii umeri un soi de cerc, de parcă obosiseră în hamuri și nu reușea să și-i elibereze.

— Dacă aveți atât de ușor acces la Ministerul Sănătății, încuviința ea, imediat, chiar vă rog să-l sunați pe tovarășul Ostapenko, fiindcă aș mai adăuga și eu niște date în plus, doriți?

— Eu zic că și-așa sunt destule! O asemenea indiferență, ca la dumneavoastră, nici nu știu cum ar putea fi numită! Sunt de optsprezece ore aici – și nimeni nu se ocupă de tratamentul meu! Pe când eu... (Nu era capabil să-i spună mai mult de atât! Trebuia să înțeleagă și singură!)

Toți cei din cameră tăceau și-l priveau pe Rusanov. Cea care primi lovitura nu fu Donțova, ci Gangart – își strânse buzele, se posomorî și ridurile frunții i se adunară de parcă ar fi asistat la ceva ireparabil, fără a putea interveni...

Iar Donțova, masivă, se aplecase deasupra lui Rusanov, fără a-și permite nici măcar să se încrunte, repetă doar gestul acela circular al umerilor și spuse concesiv, încetiv:

— Iată că am venit să vă tratez.

— Nu, acum e prea târziu! I-o tăie scurt Pavel Nikolaevici. M-am dumirit ce se petrece aici – plec de la voi. Nimănui nu-i pasă de nimic, nu mi se pune diagnosticul!

Deodată, vocea îi tremură. Era, într-adevăr, jignit.

— Diagnosticul v-a fost pus, spuse măsurat Donțova, ținându-se cu ambele mâini de spătarul patului lui. Și cu boala dumneavoastră n-aveți unde merge, în republica asta nimeni nu și-ar asuma tratamentul ei.

— Dar ați spus că nu am cancer...?! Anunțați-mi, vă rog, diagnosticul exact!

— În general, nu suntem obligați să le numim bolnavilor bolile de care suferă.

Dar dacă asta vă va aduce vreo ușurare, poftim: limfogranulomato-ză.

— Deci nu e cancer!

— Bineînțeles că nu. Nici măcar o umbră din răutatea ce ar fi fost firesc să apară pe parcursul unui asemenea schimb de cuvinte nu se făcuse simțită în vocea ei. Doar vedea și ea tumoarea lui, cât pumnul, sub maxilar. Pe cine să se supere? Pe tumoare? Nimeni nu v-a forțat să vă internați la noi. N-aveți decât să vă externați chiar acum. Dar nu uitați... Nu se moare numai de cancer.

— Acum vreți să mă îngroziți?! Strigă Pavel Nikolaevici. De ce mă speriați? Așa ceva nu se cuvine! Îi mai dădea el încă înainte cu scandalul, dar la cuvântul „se moare” simțise cum îi îngheață sângele în vine. Apoi întrebă cu un ton mai domol: Vreți să spuneți că situația mea e atât de periculoasă?

— Dacă vă apucați să bântuiți dintr-o clinică într-alta, bineînțeles. Ia scoateți-vă fulărașul. Sculați-vă în picioare, vă rog.

Își scoase fularul și coborî din pat. Donțova începu să-i pipăie cu grijă tumoarea, iar apoi și partea sănătoasă a gâtului, comparându-le. Îl rugă să-și dea cât poate capul pe spate (nici nu putu, de altfel, să-l răstoarne prea tare, tumoarea îl trase imediat în față), să-l aplece cât poate înainte, să-l întoarcă spre stânga și spre dreapta.

Deci, așa stăteau lucrurile! Capul său nu mai avea aproape deloc libertate de mișcare – acea libertate firească, uluitoare, pe care nici n-o observăm atunci când o avem.

— Scoteti-vă haina, vă rog.

Bluza pijamalei lui în dungi verzi și maro se încheia cu nasturi mari și-i venea lejer, deci n-ar fi trebuit să fie nici o problemă să o scoată, dar, când întinse mâna, gâtul se crispa de durere și Pavel Nikolaevici gemu. O, cât de departe merseseră lucrurile!

Infirmiera cea bătrână și impunătoare îl ajută să-și elibereze bravele din mâneci.

— Sub braț n-aveți dureri? Întrebă Donțova. Nu vă jenează nimic?

— De ce, s-ar putea să înceapă să mă doară și acolo? Vocea lui Rusanov se prăbușise de tot, fiind încă și mai scăzută acum decât cea a Liudmillei Afanasievna.

— Ridicați-vă brațele lateral! Și, palpând apăsător, ascuțit, îl pipăi sub brațe.

— Dar în ce-o să constea tratamentul? Întrebă Pavel Nikolaevici.

— V-am spus, doar: în injecții.

— Unde? Direct în tumoare?

— Nu, intravenoase.

— Și frecvente?

— De trei ori pe săptămână. Îmbrăcați-vă.

— Dar o operație ar fi imposibilă?

(Întrebuse dacă era „imposibilă”, când, de fapt, de nimic nu se temea mai tare decât de bisturiu. Ca toți bolnavii, prefera orice alt tratament, fie el și de durată.)

— Operația nu și-ar avea rostul.

Doctorița își șterse mâinile de prosopul care-i fusese întins.

Foarte bine că nu-și are rostul! Pavel Nikolaevici începu să cântărească situația. Va trebui să se sfătuiască totuși cu Kapa. Demersurile pe la autorități nu sunt deloc simple. Adevărul e că nu are influența pe care i-ar fi plăcut s-o aibă și pe care prelinsese aici că o are. Cum nici să-l sune pe tovarășul Ostapenko nu i-ar fi la îndemână.

— Bine, am să mă gândesc. Atunci putem hotărî mâine?

— Nu, își dădu nemiloasă verdictul Donțova. Numai astăzi se poate. Mâine nu vă putem face injecție, fiindcă e sâmbătă.

Din nou regulile astea! De parcă regulile n-ar fi scrise pentru a fi ocolite!

— Și de ce, mă rog, sâmbătă nu se poate?

— Păi, fiindcă reacția dumneavoastră trebuie urmărită cu atenție. Iar duminică acest lucru este imposibil.

— Deci e o injecție atât de serioasă...?

Liudmila Afanasievna nu răspunse. Trecuse deja la Kostoglotov.

— Și dacă am amâna pe luni?

— Tovarășe Rusanov! Adineaori ne-ați reproșat că nu v-am tratat vreme de optsprezece ore. Cum de sunteți acum dispus să așteptați șaptezeci și două? (Ieșise deja învingătoare și acum îl strivea sub roți, iar el era neputincios!) Sau vă luăm în grija noastră, sau nu vă luăm. Dacă da, atunci astăzi, la unsprezece dimineața, vi se va face prima injecție. Dacă nu – veți semna o hârtie cum că refuzați tratamentul nostru și am să vă externez chiar azi. Să așteptăm încă trei zile fără a întreprinde nimic – n-avem dreptul. Vă rog să vă gândiți și să-mi dați răspunsul până termin vizita în această cameră.

Rusanov își îngropă fața în mâini. Gangart, cu halatul încheiat până aproape de bărbie, trecu pe lângă el fără a mai scoate vreun sunet. Olimpiada Vladislavovna îl ocoli și ea, plutind ca o corabie. Donțova obosise din pricina scandalului și spera să aibă de ce se bucura la patul următor. Și ea și Gangart aveau deja, dinainte, un zâmbet ușor pe buze.

— Ei, Kostoglotov, dumneavoastră ce-aveți de spus?

Kostoglotov, care-și netezise un pic chica, răspunse tare și hotărât, cu o voce de om sănătos:

— Minunat, Liudmila Afanasievna! Mai bine nici că se poate.

Medicii schimbă o privire. Buzele Verei Kornilievna schițau doar un zâmbet, în schimb ochii îi râdeau de bucurie:

— Și totuși, Donțova se așeză pe marginea patului, descrieți-ne și nouă ce anume simțiți? Ce s-a schimbat în acest răstimp?

— Vă rog! Consimți cu plăcere Kostoglotov. Durerile mi-au scăzut după a doua ședință de raze, iar după a patra au dispărut cu totul. Tot atunci mi-a scăzut și febra. Acum, dorm minunat, câte zece ore pe zi, în orice poziție, fără să mă doară nimic. Înainte îmi era imposibil să găsesc o asemenea poziție. La mâncare nici nu voiam să mă uit, iar acum adun toate firimituri-le și mai cer și supliment. Și nu

mă doare.

— Și nu vă doare? Începu să râdă Gangart.

— Dar vi se dă? Râdea și Donțova.

— Câteodată. Ce să mai vorbim – pur și simplu, mi s-a schimbat toată viziunea asupra lumii. Am sosit gata mort, iar acum sunt viu.

— Și n-aveți grețuri?

— Nu.

Donțova și Gangart îl priveau pe Kostoglotov și radiau de fericire – așa își privește câte un profesor elevul eminent: mai mândru de frumusețea răspunsului acestuia, decât de propriile lui cunoștințe sau de experiența sa. De un asemenea elev te atașezi.

— Dar tumoarea o simțiți?

— Acum nu mă mai jenează.

— Dar o simțiți?

— Păi, da, uite, când mă culc simt o greutate în plus: parcă mi se și rostogolește înăuntru. Dar nu mă deranjează! Insistă Kostoglotov.

— Bine, culcați-vă.

Cu o mișcare familiară (tumoarea îi fusese pipăită, în ultimele luni, prin diferite spitale, de nenumărați medici și studenți în practică, ba mai erau chemați, de obicei, și oameni de prin cabinetele vecine să pipăie și să se minuneze), Kostoglotov își ridică picioarele pe pat, își îndoii genunchii, se culcă, fără pernă, pe spate și își dezgoli burta. Simți imediat cum broasca râioasă din măruntaie, eterna lui însoțitoare, pitită undeva în adâncime, îl apăsă ușurel. Ludmila Afanasievna, așezată alături, se apropia cu mișcări moi, circulare, de tumoare.

— Nu vă încordați, nu vă încordați, îi reamintea ea, deși știa și el prea bine că nu trebuie să se încordeze, dar o făcea involuntar, apărându-se și împiedicându-o să palpeze. În sfârșit, obținând o burtă moale și încrezătoare, ea simți clar în adâncime, în dosul stomacului, forma tumorii lui și merse pe conturul ei prima dată blând, a doua oară mai hotărât, a treia oară – și mai aspru.

Doctorița Gangart privea peste umărul ei. Kostoglotov se uita și el la Gangart.

Avea foarte mult farmec. Voia să fie severă – și nu reușea: se apropia repede de bolnavi. Voia să fie matură – și nici asta nu-i ieșea: avea în ea ceva de fetiță.

— Se palpează încă foarte clar, stabili Liudmila Afanasievna. A devenit mai plată, asta cu siguranță. S-a retras înăuntru, a eliberat stomacul și iată că nu-l mai doare. S-a înmuiat. Dar conturul e aproape același. Vă uitați și dumneavoastră?

— Nu, eu am văzut-o în fiecare zi, mai trebuie făcută și câte o pauză. ROE – douăzeci și cinci, leucocitele – cinci opt sute, segmentate... Mă rog, uitați-vă și dumneavoastră...

Rusanov își ridică, la un moment dat, capul din mâini și o întrebă în șoaptă pe infirmieră:

— Dar injecțiile acelea – sunt tare dureroase?

Kostoglotov vru și el să afle:

— Liudmila Afanasievna! Câte ședințe mai trebuie să fac?

— Asta nu se poate calcula de pe acum.

— Dar totuși. Cam când aveți de gând să mă externați?

— Poftim? Își ridică ochii din fișă. Ce-ați întrebat?

— Când o să mă externați? Repetă cu aceeași siguranță Kostoglotov. Își cuprinsese genunchii cu mâinile și avea o înfățișare independentă.

Pic de dragoste pentru elevul-model nu mai rămase în privirea Donțovei. Nu mai era vorba decât despre un pacient dificil, cu o expresie înrăit-încăpățânată pe chip.

— Abia încep să vă tratez! Îl bruscă ea. De mâine. Până acum n-au fost decât vagi tatonări.

Dar Kostoglotov nu se lăsă.

— Liudmila Afanasievna, aș vrea să mă explic un pic. Înțeleg că nu sunt încă vindecat, dar nici nu pretind o însănătoșire completă.

De ce bolnavi avea parte! Unul și unul. Liudmila Afanasievna se încruntă; de data asta chiar că era supărată:

— Ce tot îndruțați acolo! Sunteți în toate mințile sau nu?

— Liudmila Afanasievna, Kostoglotov făcu un gest larg cu mâna lui mare, discuția despre normalitatea sau lipsa de normalitate a omului contemporan ne-ar duce prea departe... Vă sunt sincer, din toată inima, recunoscător că m-ați adus în această stare plăcută. Acum, eu aș vrea să trăiesc o vreme în această stare. Însă ce va urma după continuarea tratamentului – nu se poate ști. Pe măsură ce spunea aceste lucruri, buza de jos a Liudmilei Afanasievna se răsucea de nerăbdare și indignare. Sprâncenele doctoriței Gangart o luaseră razna, ochii i se mutau de la unul la celălalt – ar fi vrut să se amestece și să îndulcească lucrurile. Olimpiada Vladislavovna se uita de sus la răsculat. Cu alte cuvinte, n-aș vrea să plătesc un preț prea mare, acum, pentru speranța de a trăi cândva. Vreau să mă bizui pe forțele de apărare ale organismului...

— Dumneavoastră, cu forțele dumneavoastră de apărare ale organismului, ați venit la noi în clinică în patru labe! Îl apostrofă cu duritate Donțova și se ridică de pe patul lui. Măcar de-ați înțelege cu ce vă jucați! Nici nu mai vreau să stau de vorbă cu dumneavoastră! Își flutură bărbătește mâna și se întoarse spre Azovkin, dar Kostoglotov, cu genunchii îndoți sub pled, privea neîmblânzit, ca un dulău negru:

— Numai că eu, Liudmila Afanasievna, am să vă rog totuși să discutăm! Poate că pe dumneavoastră vă interesează cazul în sine, vreți să vedeți cum se va termina experiența asta, dar eu vreau să trăiesc o vreme liniștit. Măcar un an. Asta-i tot.

— Bine, zvârli peste umăr Donțova. Veți fi chemat.

Enervată, îl privea pe Azovkin fără să reușească deocamdată să-și schimbe vocea și expresia feței.

Azovkin nu se sculase. Ședea, ținându-se de buită. Nu făcuse decât să-și ridice capul în întâmpinarea medicilor.

Buzele sale nu se adunau pentru a forma o gură, ci își exprimau, fiecare în parte, propria lor suferință. În ochii lui nu se putea citi decât rugă – implorau ajutor de la niște surzi.

— Ei, ce mai zici, Kolea? Cum e? Liudmila Afanasievna îl îmbrățișă peste umeri.

— Rău, răspunse el foarte încet, numai din gură, încercând să nu împingă aerul din piept, fiindcă orice apăsare în plămâni își avea imediat ecoul în stomac, la tumoare. Cu o jumătate de an în urmă, mergea, cu lopata pe umăr, în fruntea unui detașament de komsomoliști, la muncile de duminică, și cânta cât îl ținea gura – iar acum nici despre propria lui durere nu putea povesti decât în șoaptă.

— Bine, Kolea, hai să ne gândim împreună, Donțova vorbea la fel de încet. Poate ai obosit din pricina tratamentului? Te-o fi plictisit și atmosfera de spital? Ia zi, te-ai plictisit?

— Da...

— Tu ești de-aici, din oraș. Poate vrei să te odihnești acasă? Vrei?... Ce-ai zice să te externăm pentru o lună, o lună jumătate?

— Dar pe urmă... Mă mai primiți?

— Bineînțeles că te primim. Doar ești de-al nostru acum. O să te odihnești, scapi de injecții. În locul lor o să-ți cumperi, la farmacie, un medicament și o să ți-l pui sub limbă de trei ori pe zi.

— Sinestrol...?

— Da.

Donțova și Gangart nu știau că, toate aceste luni, Azovkin cerșise cu fanatism de la fiecare infirmieră nouă, de la fiecare medic din garda de noapte, câte un somnifer în plus, câte un calmant, orice praf sau pastilă care să nu-i fi fost prescrisă. Cu această rezervă de medicamente îndesate într-o mică sacoșă de pânză, Azovkin își pregătea scăparea pentru ziua în care, iată, medicii vor renunța la el.

— Trebuie să te odihnești, Kolenka... Să te odihnești...

Era tare liniște în salon și de aceea se auzi deosebit de clar cum Rusanov oftă, apoi își scoase capul dintre palme și anunță:

— Mă dau bătut, doctore. Începeți injecțiile!

Grijile medicilor.

Cum se numește asta? Deprimare? Apăsare? Un soi de ceață invizibilă, dar grea și deasă, îți pătrunde în piept, împresurându-ți toată ființa lăuntrică și înghesuind-o la mijloc. Și nu mai simți decât această strânsoare, această greață tulbure, fără a înțelege măcar, la început, ce anume te ține în gheare. Așa ceva simțea Vera Kornilievna după terminarea vizitei, în vreme ce cobora, împreună cu Donțova, scara. Îi venea tare greu. În asemenea cazuri, soluția e să faci un efort și să te lămurești: de unde starea aceasta? Iar apoi să-ți cauți o pavăză.

Și iată ce era: teama pentru mama – astfel îi spuneau Liudmillei Afanasievna, între ele, cele trei asistente ale ei de la radiologie. Le putea fi mamă și ca vârstă – ele toate aveau în jur de treizeci, iar ea se apropia de cincizeci; și după acea râvnă deosebită cu care le învăța să muncească: fiind ea însăși conștiincioasă până la pedanterie, voia ca această calitate să și-o însușească și cele trei „fiice” ale ei. Ea era unul dintre ultimii medici care mai îmbinau roentgeno-diagnosticarea cu roentgeno-terapia și, în pofida tendințelor timpurilor moderne de a fărâmița domeniile de specializare, lupta ca asistentele ei să păstreze și ele ambele specialități. Nu exista secret pe care să nu li-l fi împărtășit. De aceea, când Vera Gangart se dovedea, în diferite situații, mai agilă și mai percutantă decât ea, „mama” nu simțea decât bucurie. Vera lucra la ea de opt ani, din momentul când terminase institutul – și toată forța ei de acum, forța de a-i smulge pe oameni din ghearele morgii ce îi acoperise deja cu-o aripă, toată această forță o avea de la Liudmila Afanasievna. Acest Rusanov îi putea pricinui „mamei” mari neplăceri. E greu să-ți dai capul la tăiere, dar e ușor să-l retezi. Și de-ar fi fost vorba numai de Rusanov! O putea face oricare dintre bolnavii cu inimile înăsprite. Căci, odată provocată, orice hăituială devine incontrollabilă, ogarii aleargă, nu stau locului. Nu e urmă lăsată pe apă, ci brazdă tăiată în memorie. N-ai decât s-o netezești pe urmă, s-o presari cu nisip fin cernut, dar când o fi să strige cineva din nou, chiar și la beție: „Căsăpiți-i pe doctori!” sau „Jos cu inginerii!” – bâtele își vor face pe loc apariția în mâini. Crâmpeie de bănuială au rămas suspendate ici-colo, se simt în aer. Nu demult a fost internat la ei în clinică, cu o tumoare la stomac, un șofer de la Ministerul de Interne. Era un caz chirurgical și Vera Kornilievna n-avea nici o legătură cu el, însă, odată, într-o gardă de noapte, a preluat ea vizita de seară. Se plângea că doarme prost. I-a prescris bromural și, aflând de la infirmieră că acesta fusese adus în pachetele mici, a spus: „Dați-i două pliculețe o dată!” Bolnavul le luă, iar Vera Kornilievna nici n-a băgat de seamă s-o fi privit într-un fel special. De altfel, nici nu s-ar fi aflat nimic dacă laboranta clinicii lor nu s-ar fi întâmplat să fie vecină cu șoferul și să-l viziteze în salon. Ea veni în grabă, tulburată, la Vera Kornilievna: șoferul nu luase prafurile (de ce, adică, două deodată?), renunțase să mai doarmă noaptea, iar acum o iscodea pe laborantă: „De ce-o cheamă Gangart? Povestește-mi despre ea mai pe îndelete. A vrut să mă otrăvească. Trebuie să ne ocupăm de ea.” Deci timp de câteva săptămâni, Vera Kornilievna a tot așteptat că vor începe să se ocupe de ea. Și în toate aceste săptămâni a trebuit să-și continue munca fără preget, să pună fără a se înșela, ba chiar cu o scânteie de inspirație, diagnosticele, să măsoare cu exactitate dozele de tratament și să-i susțină din priviri și zâmbete pe bolnavii închiși în acest nefericit cerc al cancerului, așteptându-se oricând să le citească în priviri: „N-ai cumva de gând să mă otrăvești?”

O mai deprimase și altceva în timpul vizitei: faptul că Kostoglotov, unul dintre

bolnavii al căror tratament înainta cu mare succes și față de care Vera Kornilievna fusese, nu se știe de ce, deosebit de bună – Kostoglotov, bănuind că este obiectul unui experiment răuvoitor, i-a aruncat „mamei”, practic în obraz, o asemenea întrebare.

Deprimată era, după vizită, și Liudmila Afanasievna. Își derula și ea în amintire cazul neplăcut al Polinei Zavodcikova, o scandalagioaică înfiorătoare. Nu ea era bolnavă, ci fiul ei, iar ea fusese internată la clinică împreună cu el. Băiatul fusese operat de o tumoare internă – iar ea se năpustise asupra chirurgului chiar pe coridor, pretinzând să i se dea o bucățică din tumoarea fiului. Și de nu s-ar fi nimerit ca tocmai Lev Leonidovici să fie acel chirurg, poate c-ar fi obținut ce voia. Ideea ei era următoarea – să ducă bucățica respectivă la o altă clinică, acolo să controleze diagnosticul și, dacă s-ar fi întâmplat să nu coincidă cu cel inițial, al Donțovei, să-i stoarcă acesteia niște bani sau s-o dea în judecată. Avuseseră, fiecare dintre ele, mai multe cazuri de acest fel. Acum, după vizită, se duceau să discute între ele ceea ce nu se putea spune în prezența bolnavilor și să hotărască împreună ce aveau de făcut.

Pavilionul numărul treisprezece era în criză de spațiu și nu se găsisese nici o încăpere pentru medicii secției de radiologie. N-aveau loc nici în camera de proiecție a „tunului gamma”, nici în cea a aparatelor roentgen de o sută douăzeci și două sute de mii de volți, cu focalizatoare lungi. Ar fi fost, eventual, ceva spațiu în cabinetul de diagnosticare roentgen, dar acolo era mereu întuneric. Din această pricină, masa la care analizau cazurile în curs, unde se discutau treburile cotidiene ori își scriau fișele și celelalte documente fusese așezată în cabinetul pentru tratamente cu aparate roentgen cu focalizatoare scurte – de parcă nu stăteau și așa destul, de ani de zile, în aerul acela grețos, îmbibat de mirosul și căldura specifice roentgenului.

Intrară și se așezară una lângă alta la masa mare, fără sertare, din scândură grosolan geluită. Vera Kornilievna făcea ordine în fișele celor internați, atât ale femeilor, cât și ale bărbaților, separându-le pe cele pe care le putea prelucra și singură de cele asupra cărora urmau să se consulte acum. Liudmila Afanasievna aștepta încruntată, cu ochii pironiți în masă, cu buza de jos ușor ieșită în față și ciocnind cu un creion în tăblie.

Vera Kornilievna o privea cu compătimire, dar nu se hotăra să-i vorbească nici despre Rusanov, nici despre Kostoglotov, nici despre soarta lor comună de medici – și asta fiindcă n-ar fi avut rost să repete lucruri de la sine înțelese, iar dacă i-ar fi scăpat ceva insuficient de subtil, de precaut, risca mai degrabă s-o rănească decât să-i aline tristețea.

Iar Liudmila Afanasievna spuse:

— Este de-a dreptul înnebunitor faptul că ești neputincios, nu-i așa? (Putea fi vorba despre mulți dintre cei consultați astăzi.) Apoi, mai ciocăni o vreme cu creionul în masă. Și totuși n-am greșit nicăieri. (Putea fi vorba și de Azovkin și de

Mursalimov.) Am oscilat, la un moment dat, când să punem diagnosticul, dar tratamentul a fost corect. Și nici doză mai mică n-aveam cum să-i dăm. Ne-a nenorocit butoiul ăla.

Deci, la Sibgatov se gândea! Există, ce-i drept, câte un caz pentru care cheltuiești o inventivitate întreită și tot nu reușești să-l salvezi pe bolnav. Când Sibgatov a fost adus pentru prima dată pe targă, roentgenograma arăta distrugerea aproape completă a șirei spinării. La început, oscilaseră în punerea diagnosticului, până și profesorul consultant susținuse că e vorba de un sarcom al osului și, abia pe urmă, treptat, s-a clarificat că era vorba de o tumoare cu celule gigantice, care face ca în măduvă să apară un fel de lichid și tot osul să fie înlocuit de un țesut gelatinos. Tratamentele însă coincideau. Șira spinării n-o poți scoate, n-o poți tăia cu fierăstrăul – este piatra unghiulară ce susține întreaga construcție. Nu rămânea altă soluție decât iradierea cu roentgen, și încă de la început în doze mari – altfel n-ar fi fost de nici un folos. Și Sibgatov se înzdrăveni! Coloana i se întărise. Se vindecase, dar, din pricina dozelor veterinare de raze roentgen, toate țesuturile din jur deveniseră extrem de sensibile și predispuse la formarea unor noi tumori, maligne. Și, în această situație, a mai avut și acel accident care i-a provocat o ulcerăție trofică. Iar acum, când sângele și țesuturile lui refuzau roentgenul, acum făcea ravagii o nouă tumoare, pe care nu le rămânea decât s-o țină în frâu, fără s-o poată elimina.

Medicul era chinuit de sentimentul neputinței, de imperfecțiunea metodelor sale, iar inima era sfâșiată de milă, de cea mai obișnuită milă: iată, trăiește pe lumea asta un tătar cu numele de Sibgatov; e un om blajin, politicoș și trist, capabil de o imensă recunoștință, dar nu se poate face pentru el nimic altceva să i se prelungească suferințele.

În dimineața aceea, Nizamutdin Bahramovici o convocase pe Donțova tocmai pentru a discuta cazurile de acest fel: se cerea o exploatare mai eficientă a paturilor și, din această cauză, în toate cazurile neclare, când nu era de așteptat o îmbunătățire sigură, bolnavii trebuiau externați. Donțova era și ea de acord cu acest lucru: holul de jos era veșnic plin de bolnavi nevoiți să aștepte câteodată zile în șir, iar din punctele oncologice locale soseau mereu cereri de-a li se aproba trimiterea de bolnavi. Era de acord cu acest principiu și nimeni nu-l ilustra mai bine decât Sibgatov – dar, de externat, nu-l putea externa. Prea fusese îndelungată și istovitoare lupta dusă pentru salvarea coloanei lui vertebrale, ca să cedezi acum în fața unui simplu raționament logic, ca să renunți fie și la simpla repetare a pașilor, cu speranța infimă că următorul care va greși la mutare va fi totuși moartea, și nu medicul. Din pricina lui Sibgatov, Donțova își schimbase până și orientarea preocupărilor științifice: se adâncise în patologia oaselor, numai și numai din dorința de a-l salva pe el. Poate că în holul de primire se aflau bolnavi care aveau la fel de multă nevoie de ajutor – dar iată că ea nu-i putea da drumul lui Sibgatov și avea de gând să-l tragă pe medicul-șef pe sfoară,

atât cât se va putea.

Nizamutdin Bahramovici insistase, de asemenea, să nu-i mai rețină nici pe cei condamnați, cazurile disperate. Era bine ca moartea lor să survină, pe cât posibil, în afara clinicii – pe de o parte, e și acesta un mod de a mai elibera din paturi, pe de alta, cei din jurul lor vor fi mai puțin deprimați și, în plus, se vor îmbunătăți și datele statistice, căci nu vor fi externați din pricina decesului, ci doar cu remarca „Înrăutățire”.

În această categorie intra și Azovkin, pe care îl externase astăzi. Fișa lui – devenită, de-a lungul lunilor, un caietel destul de gros, compus din file de hârtie maronie, grosolană, cu bucățele albicioase de material lemnos în care stiloul se împiedica – conținea multe cifre și rânduri violete și albastre. Amândoi medicii îl vedeau prin acest caietel lipit din foi separate pe băiețelul de cartier transpirat de suferință, zăcând încolăcit pe pat, însă cifrele citite de vocea delicată, scăzută, erau mai nemiloase decât ecourile unei săli de tribunal și nu exista formulă de recurs împotriva lor. Erau consemnate acolo și cele douăzeci și șase de mii de „r” de raze, dintre care douăsprezece mii în ultima serie, și cele cincizeci de injecții de sinestrol, și șapte transfuzii de sânge și, cu toate acestea, doar trei mii patru sute de leucocite, eritrocitele... Metastazele spărgeau rândurile apărării ca niște tancuri, se întăreau deja în cavitatea toracică, apăruseră în plămâni, inflamaseră nodulii de deasupra claviculelor, iar organismul nu colabora deloc la stăvilirea lor.

Medicii cercetau și completau fișele selectate, iar tehniciana de la cabinetul roentgen își continua procedurile pentru bolnavii ambulanți. Iată că intră, împreună cu mama ei, o fetiță de patru ani, în rochiță albastră. Fetița avea pe față niște umflături, niște tumori roșietice, vascularizate, mici deocamdată și fără caracter malign – obișnuiau, totuși, să le iradieze ca să le prevină creșterea și degenerescența. Fetița era nepăsătoare, habar n-avea că s-ar putea să ducă, de pe-acum, pe buza ei micuță, imensa povară a morții. Mai fusese aici și nu se temea deloc, gângurea și se întindea spre detaliile nichelate ale aparatului, bucurându-se de această lume sclipitoare. Ședințele ei nu erau mai lungi de trei minute, dar ea nu voia să stea nemișcată sub bătaia țevii înguste, îndreptată cu precizie asupra locului bolnav, nici măcar în răstimpul acestor trei minute. Se sucea mereu, se ferea, și tehniciana, nervoasă, stingea și fixa, din nou și din nou, țeava asupra ei. Mama agita în fața ei o jucărie și încerca să atragă atenția fetiței, promițându-i și alte cadouri dacă va sta liniștită. Apoi, intră o bătrână ursuză, care-și desfășură cu greu basmaua și-și scoase bluza. Apoi, veni o femeie în halat cenușiu de spital, cu biluța unei tumori colorate în talpă – o nimica toată, o înțepase un cui de la pantof. Vorbea veselă cu asistenta fără a bănui cătuși de puțin că această biluță nenorocită, nu mai mare de un centimetru, pe care, nu se știe de ce, medicii refuzau să i-o taie, era regele tumorilor maligne – melanoblastomul.

Medicii cheltuiau timp, vrând-nevrând, și cu acești bolnavi, consultându-i și dând sfaturi tehnicienei, astfel încât ora la care Vera Kornilievna trebuia să-i facă lui Rusanov injecția cu embihină era deja depășită când doctorița Gangart puse în fața Liudmilei Afanasievna ultima fișă, cea a lui Kostoglotov, pe care-o păstrase, special, la urmă.

— Dacă ținem cont de stadiul atât de avansat în care a venit – avem un debut de-a dreptul strălucitor, spuse ea. Numai că-i tare încăpățânat. Nu cumva să renunțe, într-adevăr.

— Atâta îi trebuie! Bătu Liudmila Afanasievna în tăblia mesei. Boala lui Kostoglotov era aceeași de care suferea Azovkin, însă tratamentul părea să ia o turnură fomidabil de încurajatoare și-atât ar mai lipsi, să aibă el curajul să renunțe!

— Față de dumneavoastră – nu va avea, încuviință imediat doctorița Gangart. Dar, în ceea ce mă privește, nu sunt la fel de sigură c-aș reuși să-i înfrâng rezistența. Ce ziceți, îl trimit la dumneavoastră? Își curăță de pe unghie o firimitură care se lipise acolo. Între noi s-au stabilit niște relații destul de dificile... Nu reușesc să fiu categorică cu el. Nici nu știu de ce.

Relațiile lor dificile începuseră chiar din clipa în care s-au cunoscut. Era o zi mohorâtă de ianuarie, ploua. Gangart era de gardă, noaptea, pe toată clinica. Pe la nouă seara, una din infirmierele de la parter, o femeie grasă, plesnind de sănătate, veni la ea să se plângă:

— Doctore, e acolo un bolnav care face pe nebunul. Io una nu reușesc să mă descotorosesc de el. Io nu știu ce-i de făcut, dacă nu se iau măsuri or s-ajungă să ni se suie-n cap.

Vera Kornilievna ieși și, lângă cămăruța încuiată a sorei-șefe, la picioarele scării centrale, văzu – întins direct pe dușumea – un lungan încălțat cu cizme, într-o manta militară, roșcată de-atâta purtat, având o căciulă de blană civilă, cu urechi, prea mică pentru el, dar îndesată totuși pe cap. Sub cap își pusese un sac de campanie și se vedea clar că se pregătise să adoarmă. Gangart se apropie de el – avea picioare subțiri și purta tocuri înalte (nu se îmbrăca niciodată neglijent) – îl privi cu severitate, încercând să-l facă să se rușineze și să se scoale, dar el, cu toate c-o văzuse, se uita cât se poate de indiferent, nu se urni din loc, mai mult chiar, părea să fi închis ochii.

— Cine sunteți? Întrebă ea.

— Un – om, răspunse el încetișor, total indiferent.

— Aveți trimitere la noi?

— Da.

— Când ați primit-o?

— Astăzi.

După urmele de sub el se vedea că mantaua militară era udă leoarcă, cum erau, de altfel, și cizmele, și sacul de campanie.

— Dar aici nu e voie. Noi... Nu permitem așa ceva. De altfel, e și incomod...

— Ba nu-i deloc, veni ca un ecou stins răspunsul. Mă aflu în propria mea patrie – pe cine aş putea incomoda?

Vera Kornilievna era total derutată. Simţea că nu poate să ridice vocea la el pentru a-i porunci să se scoale și că, de altfel, nici n-ar fi ascultat-o.

Își întoarse privirea spre hol, acolo unde ziua era plin de pacienții veniți la tratament și de bolnavii care-și așteptau rândul la internare, și unde fuseseră așezate trei bănci de parc pe care stăteau rudele venite în vizită la cei internați, iar noaptea, când clinica se închidea, erau lăsați să zacă bolnavii în stare gravă, care n-aveau unde merge. Acum, în hol, nu erau decât două bănci, pe una dintre ele zăcea deja o bătrână, iar pe cealaltă, punându-și copilul alături, se-așezase o tânără uzbekă cu basma înflorată.

În holul acela i-ar fi putut permite să se culce pe jos, dar acolo podeaua era murdară, plină de urmele pașilor. Iar aici nu era voie să se intre decât în haine de spital sau în halate albe.

Vera Kornilievna se uită din nou la acest bolnav sălbatic, pe-a cărui față ascuțită își pusese deja amprenta nepăsarea sfârșitului.

— Și n-aveți pe nimeni în oraș?

— Nu.

— Dar la hoteluri ați încercat?

— Am încercat, obosise deja să răspundă.

— Sunt cinci hoteluri în oraș.

— Nici nu vor să audă, își închise ochii, încheind audiența.

— Dacă veneați mai devreme! Se gândi cu voce tare Gangart. Unele infirmiere de la noi îi primesc pe bolnavi peste noapte. Nu cer mult.

El stătea cu ochii închiși.

— Zice că poate să stea și-o săptămână așa! Se vârî în discuție infirmiera de serviciu. În drum, adică! Până mi se dă un pat – zice! Auzi, golanul! Scoală-te, hai, nu te mai izmeni! Aici e sterilizat! Îl luă la rost infirmiera.

— Dar de ce sunt numai două bănci? Se miră Gangart. Parcă erau trei.

— A treia au dus-o, uite-acolo, arată infirmiera prin ușa de sticlă.

Într-adevăr, o bancă fusese mutată în coridorul cabinetelor cu aparate Roentgen, aflat după ușă, pentru bolnavii care veneau să-și aștepte, ziua, tratamentul ambulatoriu.

Vera Kornilievna îi ordonă infirmierei să deschie coridorul, iar bolnavului îi spuse:

— Am să vă aranjez mai comod, ridicați-vă.

Se uită la ea, fără să capete chiar imediat încredere. Apoi începu, chinuit și zvâcnind de durere, să se ridice. Se vedea că fiecare mișcare și răsucire a trunchiului îl obligau la un mare efort. Ridicându-se, nu luase și sacul de campanie de pe jos, iar acum l-ar fi durut să se aplece după el.

Vera Kornilievna se aplecă ușor, luă cu degetele ei albe sacul ud, nu prea curat,

și i-l întinse.

— Mulțumesc, zâmbi el strâmb. Frumos am ajuns...

Jos, acolo unde zăcuse, rămăsese o pată umedă, lunguiață.

— V-a prins ploaia? Îl cercetă ea cu tot mai multă compătimire. Acolo, în coridor, e cald, puteți să vă scoateți mantaua. N-aveți cumva frisoane? Dar temperatură? Toată fruntea îi era acoperită de căciula aceea neagră, nenorocită, cu urechi de blană, așa că nu-i puse degetele pe frunte, ci pe obraz. Era suficientă o atingere ușoară pentru a constata că are febră.

— Luați vreun medicament?

O privea acum altfel, fără acea înstrăinare excesivă.

— Algocalmin.

— Aveți la dumneavoastră?

— Îhâm.

— Dar un somnifer vreți?

— Dacă se poate.

— Da! Își aduse ea aminte. Arătați-mi și mie trimiterea!

Nu era prea clar dacă rânjise sau buzele i se mișcaseră doar la ordinele durerii.

— Dacă nu era hârtiuța, puteam să stau bine-mersi în ploaie, da?

Își descheiea copcile de sus ale mantalei și scoase din buzunarul cămășii militare trimiterea primită, într-adevăr, chiar în ziua aceea, la cabinetul ambulatoriu. Citi diagnosticul și înțelese că era un bolnav de-al ei, „radiologie”. Cu trimiterea în mână, era deja gata să plece după somnifer.

— Vi-l aduc imediat. Mergeți să vă culcați.

— Ia stați, ia stați! Se învioră el. Vă rog să-mi dați hârtiuța înapoi! Cunoaștem noi metodele astea!

— Nu văd de ce v-ați putea teme! Se întoarse ea jignită. Doar nu vreți să spuneți că n-aveți încredere în mine?

O privi cu îndoială. Mârâi:

— Și de ce ar trebui să am încredere, mă rog? Doar n-am mâncat borș din aceeași oală...

După care s-a dus să se culce.

Ea s-a supărat și nu s-a mai întors la el, ci a trimis prin infirmieră somniferul și trimiterea pe care scrisese, sus, „cito”, subliniind cuvântul și punând un semn de exclamare.

Abia noaptea târziu mai trecu prin dreptul lui. Dormea. Banca era bună pentru așa ceva: spătarul curbat se lega de partea pe care se stătea, curbată și ea, formând un soi de șanț. Își scosese mantaua udă, dar apoi se acoperise tot cu ea: o poală și-o tot trăgea pe picioare, iar cealaltă – pe umeri. Cizmele îi atârnavă de pe bancă. Pe tălpile lor nu era locșor care să nu fi fost peticit cu bucățele de piele neagră și roșie. Boturile cizmelor aveau placheuri de metal, tocurile – flecuri. Dimineață, Vera Kornilievna mai apucă să-i spună sorei-șefe să-l culce pe

palierul de sus al scării.

Ce-i drept, după acea primă zi, Kostoglotov nu mai fusese niciodată insolent cu ea. Vorbea politicos, într-un limbaj urban obișnuit, o saluta primul și îi zâmbea chiar binevoitor. Dar ea rămăsese cu sentimentul că e capabil oricând de o figură neașteptată.

Și, într-adevăr, alaltăieri, când îl chemase să-i controleze grupa sanguină și pregătise o seringă goală pentru a-i lua sânge din venă, el își coborâse mâneca suflecată și-i spusese hotărât:

— Vera Kornilievna, regret, dar va trebui să găsiți o modalitate de a vă descurca fără această probă.

— Dar de ce, Kostoglotov?

— Destul mi s-a supt sângele, nu mai vreau. Să dea cine are prea mult.

— Cum nu vă e rușine? Ce fel de bărbat sunteți? Îl privi ea cu acel zâmbet tipic feminin pe care bărbații nu-l pot îndura.

— Și, pe urmă, ce aveți de gând?

— Dacă va fi nevoie, vă vom face o transfuzie.

— Mie? Transfuzie? Vă rog să mă scutiți! Ce nevoie am eu de sânge străin? Nici din cel străin nu vreau, nici dintr-al meu nu dau o picătură. Iar grupa sanguină n-aveți decât s-o notați. O știu de pe front.

Oricât a încercat să-l convingă – nu voia să cedeze, găsind mereu argumente neașteptate. Era convins că toate acestea sunt de prisos.

Până la urmă ea se supăraseră de-a binelea:

— Mă puneți într-o situație prostească și de-a dreptul penibilă. Vă rog pentru ultima dată.

Bineînțeles că făcea o greșală și se înjosea degeaba – de ce trebuia ea să-l roage? Însă el își dezgoli pe loc brațul și i-l întinse:

— Pentru dumneavoastră personal – n-aveți decât să luați și trei eprubete, poftim.

Din pricină că se pierdea în preajma lui, odată ieșise o confuzie. Kostoglotov îi spusese:

— Nu semănați a nemțoaică. Probabil că purtați numele soțului?

— Da, apucă ea să spună.

De ce răspunsese astfel? În clipa aceea i se păruse neplăcut să răspundă altfel. El nu mai întrebă nimic.

Gangart era însă numele ei după tată, după bunic. Erau nemți rusificați.

Dar cum să fi spus? Nu sunt măritată? N-am fost niciodată măritată?

I se păruse imposibil.

Povestea analizei.

Liudmila Afanasievna îl conduse pe Kostoglotov mai întâi la cabinetul de raze, de unde tocmai ieșise o bolnavă. De la ora opt dimineața, aici funcționa, aproape fără întrerupere, un tub Roentgen mare, de o sută optzeci de mii de volți, ce

cobora de pe stative susținut de niște bare; fereastra de aerisire era închisă și tot aerul era saturat de căldura dulceagă, ușor grețoasă a Roentgenului.

Această încălzire (căci așa o percepeau plămâni, deși nu era o simplă încălzire) le devenea nesuferită bolnavilor după vreo șase-zece ședințe, dar Liudmila Afanasievna se obișnuise cu ea. De douăzeci de ani de când lucra aici, adică de pe vremea când țevile chiar că nu erau izolate în nici un fel (nimerise la un moment dat și sub o conductă de înaltă tensiune, era să moară atunci), Donțova respira în fiecare zi aerul cabinetelor Roentgen și petrecea acolo, stabilind diagnostice, mai multe ore decât era permis. Așa că, în pofida tuturor ecranelor și-a mânușilor de protecție, încasase, probabil, mai mulți „r” decât cei mai răbdători și mai grav-bolnavi, numai că nimeni nu se gândise să-i numere și să-i adune.

Acum se grăbea – dar nu neapărat pentru a ieși mai repede, ci fiindcă era interzis să țină degeaba, fie și câteva minute în plus, aparatura Roentgen. Îi arătă lui Kostoglotov cum să se culce pe salteaua tare de sub tub și să-și dezvelească burta. Îi plimbă o pensulă gădilicioasă și răcoroasă peste piele, conturând ceva și scriind, se pare, niște cifre. Între timp, îi explică asistentei de la radiologie schema cvadraților și cum să pună țeava pe fiecare pătrat. Apoi îi porunci să se întoarcă pe burtă și-l mânji și pe spinare. Pe urmă spuse:

— După ședință, să treceți pe la mine.

Și plecă. Sora îi spuse să se întoarcă din nou cu burta în sus, îi acoperi primul pătrat cu cearceaful, iar apoi începu să care covorașe grele din cauciuc plumbuit și să ascundă sub ele toate locurile care nu trebuiau să primească lovitura directă a razelor Roentgen. Covorașele elastice se mulau cu apăsări grele, plăcute, pe corp.

Plecă apoi și sora, închizând ușa în urma ei și privindu-l acum doar prin fereastră din zidul gros. Răsună un uruit stins, se-aprinseseră lămpile ajutătoare, apoi se încinse și țeava principală.

Prin pătrățelul de piele de pe burtă, lăsat liber, iar apoi prin țesuturi și organe ale căror denumiri nu le știa nici proprietarul lor, prin hoitul braștei-râioase – tumoarea, prin stomac sau mațe, prin sângele ce curge în artere și-n vene, prin limfă, prin celule, prin coloana vertebrală și oasele mai mărunte și, din nou, prin țesuturi, vase și pielea de acolo, de pe spinare, apoi prin grosimea saltelei, prin scândurile groase de patru centimetri ale dușumelei, prin șapa de beton și mai departe, mai departe, până la fundamentul de piatră sau până în măruntaiele pământului – începură să curgă razele aspre ale Roentgenului, vectorii sensibili ai câmpurilor electrice și magnetice, de neimaginat pentru mintea omenească, sau obuzele cuantilor mai accesibili înțelegerii, care rupeau și găureau tot ce le ieșea în cale.

Această canonadă sălbatică cu cuanți mari, care asalta mutește și insesizabil țesuturile asupra cărora era ațintită, îi redase lui Kostoglotov, în douăsprezece ședințe, poftade viață și gustul mâncării, ba chiar și-o stare sufletească bună.

După al doilea sau al treilea atac, eliberat de durerile care-i făcuseră insuportabilă existența, dori să afle și să înțeleagă cum se poate ca micile obuze penetrante să distrugă tumoarea fără a atinge restul corpului. Kostoglotov nu se putea lăsa cu totul în voia tratamentului, câtă vreme nu-și clarificase ideea acestuia și nu se pătrunsese de încredere în ea.

Făcu deci tot posibilul și află câte ceva despre roentgeno-terapie, iscodind-o pe Vera Kornilievna. Această femeie plăcută reușise să-l dezarmeze, lecuindu-l de ideile lui preconcepute și de neîncredere, încă de la prima lor întâlnire, lângă scară, când el hotărâse că n-au decît să-l ia cu pompieri și miliție, căci de bunăvoie el de-acolo nu pleacă.

— Nu vă temeți, explicați-mi, o liniștise el. Eu sunt precum soldatul care trebuie să înțeleagă rostul atacului militar, altfel nu luptă. Cum e posibil ca Roentgenul să distrugă tumoarea, fără a atinge restul țesuturilor?

Toate sentimentele Verei Kornilievna erau exprimate, înainte de-a i se oglindi în ochi, de buzele ei ușoare și sensibile. De data aceasta ele arătară îndoială. (Ce-i putea spune ea despre această artilerie oarbă care trăgea cu aceeași plăcere în ai săi ca și în dușmani?)

— Mă rog, nu prea s-ar cuveni... Dar, hai, bine. Roentgenul distruge, bineînțeles, totul la rând, fără diferențieri. Numai că, spre deosebire de țesuturile tumorilor, cele normale se restabilesc repede.

Adevărată sau nu, lui Kostoglotov îi plăcu ideea asta.

— A! În aceste condiții, sunt gaia să joc. Mulțumesc. Acum, am de gând să mă fac bine!

Și, într-adevăr, începu să se facă bine. Se întindea cu plăcere sub razele Roentgenului și, în vremea ședințelor, le insufla anume celulelor tumorii ideea că vor fi distruse, că au sfeclit-o.

Sau se gândea la ce se nimerea, ba, mai și adormea din când în când. Iată, acum, de exemplu, își plimba ochii pe nenumăratele furtune și fire electrice, încercând să priceapă de ce sunt necesare atât de multe și, dacă există cumva o răcire, cum se face ea, oare: cu ulei sau cu apă? Însă gândurile nu-i zăboviră asupra acestei probleme și nu reuși să înțeleagă nimic.

Se trezi că se gândește la Vera Gangart. Își spunea că, iată, o femeie atât de plăcută nu va apărea niciodată la ei, la Uș-Terek. Și că toate femeile de acest soi sunt neapărat măritate. De altfel, fără să uite de existența acestui soț, îl puneă cumva între paranteze și se gândea la ea separat, făcând abstracție de el. Își imagina cât de plăcut ar fi fost să discute cu ea, nu în treacăt, ci îndelung, multă-multă vreme, măcar în timpul unei plimbări prin curtea clinicii. S-o sperie, din când în când, cu felul lui abrupt de-a gândi – are un fel de-a se fâstâci atât de amuzant. Farmecul îi luminează zâmbetul ca un soare, de câte ori o întâlnește pe coridor sau în salon. Bunătatea ei nu ține de meserie, e, pur și simplu, bună. Și buzele...

Tubul bâzâia cu clinchete ușoare.

Se gândea la Vera Gangart, dar se gândea și la Zoia. Își dădu seama că impresia cea mai puternică a serii precedente, cu care se trezise și de dimineață, i-o făcuseră sâni ei adunați laolaltă, formând un soi de poliță aproape orizontală. Ieri, în timp ce discutau, văzuse pe masă, lângă ei, o riglă mare și destul de grea pentru trasarea tabelor – nu era de furnir, ci din lemn masiv. Și, toată seara, Kostoglotov fusese ispitit să ia această riglă și s-o așeze pe polița sânilor ei, să vadă dacă o să alunece sau nu. El ar fi zis că n-o să alunece.

Și se mai gândea cu recunoștință la covorașul greu, îmbibat de plumb care-i fusese așezat mai jos de burtă. Apăsându-l, covorașul îl asigura în mod reconfortant: „Te apăr eu, nu te teme!”

Dar, dacă nu-l apără? Dacă nu este, totuși, destul de gros? Sau dacă nu este așezat cu destulă grijă?

În aceste douăsprezece zile, Kostoglotov nu se întorsese, pur și simplu, la viață – la mâncare, mișcare și-o stare de spirit mai bună. În aceste douăsprezece zile, îi revenise și senzația cea mai minunată din lume, care îi dispăruse total în ultimele luni din pricina durerilor. Iar asta însemna că plumbul își făcea datoria!

Cu toate acestea, trebuia să scape din clinică, cât mai era încă întreg.

Nici nu observă când se întrerupsese vâjâitul și începuseră să se răcească firele trandafirii. Intră asistenta și începu să-i scoată scuturile și cearceafurile. El își coborî picioarele de pe saltea și zări atunci, pe burta sa, rețeaua de linii și cifre violete.

— Dar, de spălat, pot să mă spăl?

— Numai cu permisiunea medicilor.

— Frumos decor. Am impresia că m-ați preparat pentru o lună!

După aceea, se duse la Donțova. O găsi în celălalt cabinet, unde se aflau aparatele cu transfocatoare scurte, cercetând la lumină peliculele mari de roentgen. Aparatele fuseseră scoase din funcțiune, cele două ferestruici de aerisire erau deschise și era singură în încăpere.

— Luați loc, spuse rece Donțova.

El se așeză.

Doctorița nu lăsă imediat din mână cele două filme pe care le compara.

În timpul vizitei, Kostoglotov se luase la harță cu ea doar pentru a se apăra de excesele metodelor medicale aplicate mecanic, după instrucțiuni generale. Însă, Liudmila Afanasievna personal îi inspira, de fapt, încredere – și asta nu numai datorită felul ei de a fi, hotărât, bărbătesc, sau a manierei clare de a da comenzile la ecran, nu numai datorită vârstei și devotamentului ei evident față de meserie, dar, mai ales, din pricina siguranței cu care-i palpase, încă din prima zi, conturul tumorii, mergând exact, dar exact de-a lungul lui. Despre corectitudinea palpării îi dădea de veste tumoarea însăși, căci simțea și ea câte ceva. Numai un bolnav își poate da seama dacă degetele medicului înțeleg corect tumoarea. Donțova îl

palpase atât de exact, încât nici nu prea mai era nevoie de radiografie.

După ce puse deoparte filmele și-și scoase ochelarii, doctorița spuse:

— Kostoglotov, în fișa dumneavoastră există o pată albă. Trebuie să cunoaștem cu exactitate caracterul primei dumneavoastră tumori. Când Donțova apela la limbajul medical, vorbirea ei se accelera foarte tare: frazele lungi și termenii țâșneau dintr-o suflare. Faptele povestite de dumneavoastră despre operația de acum doi ani și situația metastazelor actuale ne conduc la concluzia că diagnosticul de atunci coincide cu al nostru. Totuși, nu sunt absolut excluse nici alte variante iar acest lucru îngreunează tratamentul. Cum bine înțelegeți și dumneavoastră, pentru moment, ne este imposibil să luăm o probă din metastază.

— Slavă Domnului! Oricum nu v-aș fi lăsat.

— Eu nu înțeleg totuși de ce n-am putea obține lamelele cu preparatul inițial, din moment ce dumneavoastră sunteți sigur că s-a făcut un examen histologic?

— Sunt sigur.

— Păi, în acest caz, de ce nu vi s-a anunțat rezultatul? Turuia ea cu rapiditatea unui om care n-are vreme de pierdut. Unele cuvinte nici nu puteau fi înțelese și trebuiau deduse.

Kostoglotov, în schimb, își pierduse deprinderea de-a se grăbi:

— Rezultatul? Erau evenimente atât de fierbinți acolo, Liudmila Afanasievna, era așa o atmosferă încât, zău... Mi-ar fi fost și rușine să întreb de biopsia mea. Capetele zburau unul după altul. De altfel, eu nici nu înțelegeam, pe atunci, ce nevoie e de biopsie.

Când vorbea cu medicii, lui Kostoglotov îi plăcea să folosească termenii lor de specialitate.

— Bineînțeles că dumneavoastră nu înțelegeați. Dar medicii trebuiau să priceapă totuși că nu era de glumă.

— Me-di-cii?

Se uită la părul străbătut de fire cărunte, pe care ea nici nu se gândea să le ascundă sau să le vopsească, și cuprinse într-o privire expresia preocupată a feței cu pomeții cam prea largi.

Ciudată mai era curgerea acestei vieți dacă, iată, având în fața sa o femeie din țara lui, contemporană cu el și binevoitoare – el nu-i poate explica, în limba lor comună, nici cele mai simple lucruri. Prea ar trebui s-o ia de departe. Sau invers, ar fi nevoit să se oprească mult prea repede.

— Nici doctorii nu puteau face nimic, Liudmila Afanasievna. Primul chirurg, un ucrainean, cel care mi-a fixat data intervenției și m-a pregătit pentru ea, a fost dus cu convoiul chiar în noaptea din ajunul operației.

— Și?

— Ce – și? Păi, dacă a fost luat!

— Totuși, când a fost prevenit trebuia să...

Kostoglotov izbucni într-un răs sincer.

— Nimeni nu te previne când ești luat cu convoiul, Liudmila Afanasievna. Țasta e tot hazul, să fii smuls brusc, pe neașteptate.

Donțova își încruntă fruntea largă. Kostoglotov spunea lucruri aberante.

— Dar avea totuși un bolnav care trebuia operat, nu...?

— Ha! Erau acolo alții, și mai și decât mine. Un lituanian înghițise o lingură de aluminiu, una de supă.

— Asta cum se poate?!

— Păi, o făcuse special, ca să fie scos de la izolator. Nu avea de unde să știe că medicul urma să fie luat.

— Bine, dar pe urmă? Tumoarea dumneavoastră trebuie să fi crescut foarte repede?

— Da, se vedea cu ochiul liber cum se umflă, de dimineața până seara, zău...

Apoi, peste vreo cinci zile, a fost adus, dintr-un alt lagăr, un chirurg nou, un neamț, Karl Fiodorovici. Așșșa... Păi, a mai durat vreo zi-două, până s-a orientat și el în loc nou, și, peste încă o zi, m-a operat. Dar nimeni nu mi-a vorbit de „tumori maligne” sau „metastaze”. Nici nu cunoșteam aceste cuvinte.

— Dar biopsia a trimis-o la analiză?

— Eu atunci nu știam nimic de biopsie. Zăceam după operație cu niște săculețe de nisip pe mine. Spre sfârșitu! Săptămânii, am început să învăț cum se coboară picioarele din pat, apoi să mă ridic – când, deodată, iar au început să adune un grup de „revoltați” cică, vreo șapte sute de oameni din tot lagărul. Și în acest grup nimereste și preablândul meu Karl Fiodorovici. L-au luat din baraca în care locuia, fără să-l lase să-și mai vadă măcar o dată bolnavii.

— Ce sălbăticie!

— Se înlâmplau acolo lucruri și mai sălbătice de-atât. Kostoglotov se încinsese mai tare decât de obicei. Un prieten de-al meu a venit fuga să-mi spună că sunt și eu pe lista celor care urmează să fie duși și că șefa sectorului sanitar, madam Dubinskaia, își dăduse acordul. Și-a dat acordul, știind prea bine că n-am cum să merg, că nici măcar nu mi se scosese firele, ce canalie!... Iertați-mă... Oricum, eu, unul, mă hotărâsem: călătoria într-un vagon de vite, cu firele nescoase, ar fi dus inevitabil la o infecție, însemna moarte sigură... Când or să vină după mine, am să le spun: împușcați-mă aici, pe patul de spital, eu nu plec nicăieri.

Categoric! Dar n-au mai venit. Și asta nu fiindcă s-ar fi îndurat madam Dubinskaia, ea s-a mirat chiar că n-am fost luat, însă la biroul de contabilitate-repartizări și-au dat seama că-mi rămăsese mai puțin de un an din termenul de condamnare. Dar m-am îndepărtat de subiect... Mă apropiasem deci de geam să privesc. Dincolo de ulucile ce împrejmuiau spitalul, la vreo douăzeci de metri depărtare de mine, se făcuse careu și cei care plecau erau mutați acolo, înainte de a porni sub convoi. De acolo m-a zărit, în fereastră, Karl Fiodorovici și mi-a strigat: „Kostoglotov! Să nu uitați! E foarte important! O mostră din tumoarea dumneavoastră am trimis-o la analiză histologică la Omsk, la catedra de

anatomie patologică, să nu uitați!” Și... I-au dus. Aceștia au fost medicii mei, predecesorii dumneavoastră. Sunt ei, oare, de vină?

Kostoglotov se lăsă pe spătarul scaunului. Era tulburat. Se simțea învăluit de aerul aceluia spital, nu al acestuia.

Selectând datele necesare din cele de prisos (povestirile bolnavilor cuprind întotdeauna o groază de lucruri fără rost), Donțova continuă cu întrebările:

— Și, cum a rămas cu răspunsul din Omsk? A sosit? Vi s-a comunicat?

Kostoglotov strânse din umerii săi ascuțiți.

— Nu mi-a comunicat nimeni nimic. Eu nici nu înțelegeam ce voia să spună Karl Fiodorovici, când îmi strigase acele cuvinte. Abia toamna trecută, în deportare, când prea m-au luat tare durerile, un bătrânel ginecolog, prietenul meu, a insistat să cer rezultatul. Am trimis o scrisoare în lagărul meu. N-a venit nici un răspuns. Atunci am scris o plângere la conducerea lagărului. Peste vreo două luni mi-a venit următorul răspuns: „Cercetând amănunțit arhivele noastre, ne-a fost imposibil să identificăm analizele”. Îmi era deja atât de greață din pricina tumorii, încât eram gata să mă las păgubaș, dar, fiindcă cei de la comandament nu mă lăsau nici măcar să plec la tratament, am scris și eu așa, la nimereală, la Omsk, la catedra de anatomie patologică. Iar de acolo mi-a sosit repede, în câteva săptămâni, răspunsul – asta se întâmpla deja în ianuarie, înainte de a mi se permite să vin aici.

— Păi, despre asta era vorba! Răspunsul acela! Unde e?!

— Liudmila Afanasievna, când am venit eu încoace – eram... Totul mi-era indiferent. De altfel, hârtiuța aceea n-avea nici parafă, nici ștampilă, era o simplă scrisoare de la laboranta catedrei. Plină de bunăvoință, ea mi-a scris că, exact la data pe care am pomenit-o eu și tocmai din acel cătun, a sosit un preparat, care-a fost analizat confirmându-se, iată – felul de tumoare pe care-l bănuieți și dumneavoastră. Și că răspunsul a fost trimis încă de atunci spitalului de la care sosise cererea, adică spitalului nostru din lagăr. De altfel, asta e perfect verosimil și se potrivește cu moravurile de acolo. Eu cred așa: răspunsul a sosit, nimeni n-a avut nevoie de el și madam Dubinskaia...

Nu, Donțova nu putea pricepe o asemenea logică! Cum își ținea mâinile încrucișate pe piept, își plesni nerăbdătoare brațele deasupra coaielor.

— Dar, dintr-un asemenea răspuns ar fi rezultat că aveți nevoie urgentă de roentgeno-terapie!

— Ce a-nu-me? Kostoglotov făcu o grimasă comică și o privi pe Liudmila Afanasievna. Roentgeno-terapie?

Poftim, îi vorbea de un sfert de oră, fără să reușească să-i explice cât de cât ceva! Nu înțelesese nimic.

— Liudmila Afanasievna! O imploră el. Dumneavoastră nici n-ați încercat să vă închipuiți lumea de acolo... Știu că imaginea ei nu e prea răspândită, dar totuși! Care roentgeno-terapie! Încă nici nu-mi trecuse durerea de la operație, eram cam

în starea în care-i acum Ahmadjan, când am fost scos la munci, la turnat beton. Și nici prin cap nu-mi trecea c-aș putea fi nemulțumit de ceva. Știți dumneavoastră cât cântărește o ladă adâncă, cu beton lichid, ridicată în doi? Ea își plecase capul.

— Fie. Dar să luăm acum răspunsul de la catedra de anatomie patologică – de ce nu are ștampilă? De ce a venit ca o scrisoare particulară?

— Păi, eu zic mersi c-a venit și-așa, ca scrisoare particulară! Încercă s-o lămurească Kostoglotov. Am avut noroc de un om bun. Am observat că printre femei sunt totuși mai mulți oameni buni decât printre bărbați... Iar scrisoarea e particulară din pricina secretomaniei noastre blestemate! De altfel, așa mi s-a și scris de-acolo: lamelele ne-au fost trimise, însă fără a se indica numele de familie al bolnavului. Din această pricină, nu vă putem da o adeverință oficială și nici lamelele cu preparatul nu vi le putem trimite. Kostoglotov începuse să se irite. Această expresie punea stăpânire pe fața lui mai repede decât oricare alta. Mare secret de stat! Idiștii! Tremurau să nu se afle cumva, la o catedră oarecare, că într-un lagăr oarecare se chinuie deținutul Kostoglotov. I-auzi, Franz! Drept rezultat, ei s-au ales cu o scrisoare anonimă, iar dumneavoastră vă stoarceți creierii cum să mă tratați. În schimb, nu s-a divulgat marele secret! Privirea Donțovei era hotărâtă și limpede. Ea nu se lăsa îndepărtată de problema ei.

— Chiar și în aceste condiții, trebuie să includ scrisoarea în fișa bolii.

— Bine. V-o trimit de cum mă întorc în aulul meu.

— Nu, îmi trebuie mai repede. Ginecologul acela al dumneavoastră n-ar putea s-o găsească și s-o trimită?

— De găsit, o găsește el, dar... Dar, eu când plec?

Kostoglotov se uita de sub sprâncenele adunate.

— Veți pleca atunci, i-o trânti cu greutate Donțova, când eu voi hotărî că tratamentul dumneavoastră trebuie întrerupt. Și nici atunci nu veți pleca decât temporar.

Atâta aștepta Kostoglotov! Era momentul care nu trebuia scăpat fără a da atacul!

— Liudmila Afanasievna! Cum am putea face pentru a stabili un ton ca între maturi și nu ca de la matur la copil? Zău așa. V-am mai spus-o, astăzi, în timpul vizitei...

— Astăzi, în timpul vizitei, fața Donțovei deveni înfricoșătoare, mi-ați făcut o scenă rușinoasă. Ce ați urmărit – să-i tulburați pe bolnavi? Ce le băgați în cap?

— Ce am urmărit? Vorbea fără să se înfierbânte, pe un ton grav și se așezase pe scaun fix, cu spinarea rezemată de spătar. Am vrut doar să vă amintesc că am dreptul să dispun de propria mea viață. Omul are totuși a-cest drept, nu-i așa? Îmi recunoașteți acest drept?

Donțova se uita la cicatricea lui decolorată, sinuoasă, și tăcea. Kostoglotov își dezvoltă ideea:

— Dumneavoastră porniți de la o presupunere greșită: credeți că, din momentul în care un bolnav s-a internat, puteți gândi în locul lui. Că, din clipa aceea, în locul lui trebuie să gândească instrucțiunile dumneavoastră, ședințele fulger, programele, planul și onoarea instituției dumneavoastră medicale. Iar eu mă transform din nou, precum în lagăr, într-un fir de nisip de care nu depinde niciodată nimic.

— Clinica cere acordul bolnavilor înainte de operație, îi reaminti Donțova. (Ce-i veni să pomenească de operație?... Operat chiar că nu s-ar mai lăsa, pentru nimic în lume!)

— Mulțumesc! Mulțumesc și pentru atât, deși e clar c-o face pentru a se asigura. Dar, în afară de operație, nu-l mai întrebați nimic pe bolnav, nu-i explicați absolut nimic! Dacă n-ar fi să luăm decât roentgenul!

— De unde-ați cules zvonurile astea despre roentgen? Încercă să ghicească Donțova. Nu cumva de la Rabinovici?

— Nu cunosc nici un Rabinovici! Dădu cu hotărâre din cap Kostoglotov. Eu vorbesc despre un principiu.

(Adevărul era că de la Rabinovici auzise povestirile acelea sumbre despre urmările tratamentului cu roentgen, dar îi promisese să nu-l dea de gol. Rabinovici venea la tratament ambulatoriu și făcuse deja peste două sute de ședințe, însă le suporta greu și simțea că fiecare ședință în plus îl apropie de moarte, și nu de însănătoșire. Acolo unde locuia el – în locuință, în casă, în oraș, nimeni nu-l înțelegea: oameni sănătoși, cei din jurul lui alergau cu toții, de dimineața până seara, spre tot soiul de victorii sau neșanse, care lor li se păreau pline de importanță. Până și familia obosise de el. Și doar aici, în pridvorul dispensarului oncologic, bolnavii îl compătimeau și erau dispuși să-l asculte cu orele. Ei înțelegeau ce înseamnă când vârful mobil al „arcului” devine rigid, iar cicatricile de la roentgen se încheagă pe toată suprafața iradiată.)

Poftim, acum are de gând să-i vorbească de principii!... Asta le mai lipsea Donțovei și asistenților ei, să-și petreacă zilele dezbătând cu bolnavii principiile de tratament!... Păi, atunci, chiar că nu le-ar mai rămâne timp pentru tratamentul în sine! Dar curioși, încăpățânați și cicălitori, ca acesta, sau ca Rabinovici, care s-o scoată din minți, încercând să-și clarifice mersul bolii, nu se nimereau decât unul la cincizeci, și n-avea cum să evite povara discuțiilor cu ei. În afară de asta, Kostoglotov era un pacient excepțional, și din punct de vedere medical: special, prin incredibila delăsare și rea-voință, aducând a complot, cu care i se făcuse tratamentul până să vină la ea – fusese lăsat să ajungă, ba chiar împins până la limita bolii – cazul lui era deosebit, pe de altă parte, și prin înviorarea bruscă, deosebit de rapidă, care începuse odată cu tratamentul roentgen.

— Kostoglotov! În douăsprezece ședințe, roentgenul v-a transformat dintr-un cadavru într-un om viu – cum îndrăzniți să ridicați acum vocea împotriva lui? Vă

plângeți că-n lagăr și-n deportare n-ați fost tratat, c-ați fost neglijat – iar apoi, fără nici o trecere, vă plângeți că sunteți tratat și că vi se poartă de grijă. Unde-i logica?

— Eu nu zic că-i logic, își scutură şuvițele negre Kostoglotov. Dar poate că nici n-are cum să fie, Liudmila Afanasievna? Omul este o ființă atât de complicată – de unde convingerea c-ar putea fi explicat logic? Sau, știu eu, economic? Sau fiziologic? Într-adevăr, când am sosit la dumneavoastră, eram gata mort și zăceam pe podea, lângă scară, implorându-vă să mă internați – iar dumneavoastră trageți concluzia, nu-i așa, c-am venit la dumneavoastră pentru a mă salva cu orice preț. Dar eu nu vreau – cu orice preț! De altfel, nici nu există pe lumea asta vreun lucru pentru care să fiu de acord să plătesc orice preț! Începuse să se grăbească, ceea ce-i displăcea, însă Donțova era mereu pe punctul de a-l întrerupe, și mai avea multe de spus pe tema asta. Am sosit la dumneavoastră ca să-mi ușurați suferințele! Spuneam așa: mă doare cumplit, ajutați-mă! Și m-ați ajutat! Și iată că nu mă mai doare. Mulțumesc! Mulțumesc! Vă rămân îndatorat și veșnic recunoscător. Dar acum – dați-mi drumul! Lăsați-mă să mă retrag, ca un câine, în cușca mea, să zac acolo în voie și să-mi ling rănile.

— Iar când o să vă ajungă cuțitul la os, o să veniți din nou în patru labe la noi?

— Poate că da. Poate c-am să vin din nou în patru labe.

— Iar noi va trebui să vă primim?

— Da! Așa văd eu adevărata caritate din partea dumneavoastră! Dar pe dumneavoastră ce vă neliniștește? Procentul însănătoșirilor? Inventarul? Cum să treceți în condică faptul că mi-ați dat drumul, după numai cincisprezece ședințe, când Academia de Științe recomandă cel puțin șaizeci?

Așa un talmeș-balmeș de aberații nu mai auzise niciodată. Tocmai că, din punctul de vedere al dărilor de seamă, i-ar fi convenit de minune să-l externeze acum, cu „îmbunătățire categorică”, în vreme ce, după cincizeci de ședințe, nu va mai putea fi vorba de-așa ceva.

El însă o ținea lângă pe-a lui:

— Mie mi-e suficient faptul c-ați constrâns tumoarea să dea înapoi. C-ați oprit-o.

Acum ea e pe poziții de apărare. Tot pe poziții de apărare sunt și eu. Perfect. Soldatului îi priește cel mai bine în apărare. Oricum, să mă vindecați până la capăt tot n-o să puteți, fiindcă tratamentul oncologic n-are niciodată sfârșit. Și, în general, toate procesele naturale ajung, la un moment dat, în faza de saturație asimptotică, atunci când eforturile mari duc la rezultate mici. La început, tumoarea mea s-a dezintegrat repede, acum o să înceapă să se distrugă lent – lăsați-mă deci să plec cu sângele ce mi-a mai rămas.

— De unde ați cules aceste informații, tare aș fi curioasă să știu? Își îngustă ochii Donțova.

— Știți, mie, din copilărie, mi-a plăcut să citesc cărți medicale.

— Și de ce anume vă temeți în tratamentul nostru?

— De ce trebuie să mă tem – nu știu, Liudmila Afanasievna, eu nu sunt medic. Acest lucru poate că-l știți dumneavoastră, dar nu vreți să mi-l explicați. Iată, Vera Kornilievna, de exemplu, vrea să-mi prescrie injecții cu glucoză...

— Obligatoriu.

— Iar eu – nu vreau.

— Și de ce, mă rog?

— În primul rând, pentru că e nefiresc. Dacă am, într-adevăr, nevoie de zahăr dintr-ăsta de struguri – dați-mi-l pe gură! Ce mai idee în secolul ăsta, al douăzecilea – orice medicament se injectează! Unde s-a mai văzut așa ceva în natură? Doar nu la animale? Peste o sută de ani, se va râde de noi ca de niște sălbatici. Și-apoi – cum se fac aceste injecții? E câte o soră care nimerește imediat vena, dar alta îți ciuruiește toată... Toată partea asta de cot. Nu vreau! Pe urmă, văd că vă pregătiți să-mi faceți o transfuzie...

— Ar trebui să vă bucurați! S-a găsit cineva dispus să vă ofere propriul lui sânge! Asta înseamnă sănătate, viață!

— Dar eu nu vreau! Unui cecen i s-a făcut aici, de față cu mine, transfuzie, iar apoi, timp de trei ore, s-a zvârcolit în pat: cică era un caz de „compatibilitate imperfectă”. Iar unuia i s-a introdus sângele pe lângă venă și i-a răsărit o ditamai umflătură pe mână. A trecut o lună încheiată de-atunci, și încă i se mai pun comprese. Eu nu vreau așa ceva.

— Fără transfuzii nu se pot administra mai multe ședințe de raze roentgen.

— Păi, atunci, nu mi le mai administrați! De ce vă luați dumneavoastră dreptul de a hotărî pentru altcineva? Este un drept cumplit acesta și arareori duce la ceva bun. Temeți-vă de el! Nici medicul n-are acest drept.

— Ba, tocmai medicului îi este dat acest drept! Lui, în primul rând! Strigă plină de convingere Donțova, supărată de-a binelea de data asta. Fără acest drept n-ar mai fi existat nici un fel de medicină!

— Dar la ce duce asta? Iată, în curând, veți avea o comunicare despre bolile de iradiere, nu-i așa?

— De unde știți? Se miră Liudmila Afanasievna.

— Păi, e ușor de presupus...

(Adevărul era că pe masă zăcea un dosar gros, plin cu foi bătute la mașină. Inscricția de pe dosar era întoarsă cu susu-n jos față de Kostoglotov, dar, de-a lungul discuției, apucase s-o descifreze și să reflecteze la ea.)

— E ușor de presupus. Fiindcă a apărut un nou termen și, prin urmare, trebuie făcute comunicări. Dar cu siguranță că, și cu douăzeci de ani în urmă, i-ați făcut raze vreunui Kostoglotov dintr-ăsta, care se opunea, care spunea că se teme de tratament, iar dumneavoastră l-ați asigurat că totu-i în ordine, fiindcă nu știți încă de bolile provocate de iradiere. Așa și eu acum: încă nu știu de ce să mă tem, dar – dați-mi drumul! Vreau să mă lecuiesc prin forțe proprii. Poate c-o să mă

simt mai bine, ce ziceți!

Au medicii o lege nescrisă; bolnavul nu trebuie speriat, bolnavul trebuie încurajat. Însă un bolnav atât de pisălog ca Kostoglotov trebuia, din contră, luat prin surprindere.

— Mai bine? N-o să vă fie mai bine! Pot să vă asigur – pocni cu patru degete tăblia mesei cum plesnești o muscă cu o paletă – că n-o să vă fie! Veți... Mai calculă o dată impactul loviturii. Veți muri!

Și se uita, așteptând tresărirea lui. Dar el amuțise doar.

— Veți avea soarta lui Azovkin. Ați văzut, da? Aveți aceeași boală ca și el, și cam la fel de neglijată. Pe Ahmadjan îl vom salva – fiindcă lui am început să-i facem raze imediat după operație. Dumneavoastră însă ați pierdut doi ani – gândiți-vă la asta! Și ar fi trebuit să vi se facă, imediat, o a doua operație – a nodulului învecinat, dar s-a sărit peste ea, țineți cont și de asta. Și s-au dezlănțuit metastazele! Tumoarea dumneavoastră este unul dintre cele mai periculoase soiuri de cancer! E periculoasă, deoarece are o dezvoltare malignă acută, adică generează foarte rapid metastaze. Mortalitatea pricinuită de ea constituia, încă nu de mult, nouăzeci și cinci la sută, vă convine? Iată, am să vă arăt...

Scoase un dosar dintr-un teanc mare de documente și începu să sco-tocească prin el.

Kostoglotov tăcea. Apoi începu să vorbească, dar cu totul altfel, încet, fără convingerea de până atunci:

— Ca să fiu sincer, eu nu mă prea agăț de viață. Nu numai că n-am nimic în față, dar nici în urmă n-am avut. Și, dacă am șansa de a trăi o jumătate de an – trebuie s-o trăiesc. Planuri pentru zece-douăzeci de ani oricum n-am de gând să-mi fac. Vorba aia, prea multă doftoriceală – suferință, ză-păceală. Or să-nceapă grețurile de la roentgen, voma – la ce bun?

— Am găsit! Iată! Uite datele noastre statistice. Împinse spre el o foaie dublă de caiet. De-a latul întregii file desfășurate apărea denumirea tumorii lui, iar apoi se desfăceau două rubrici, pe stânga: „deja morți”, iar pe dreapta: „încă în viață”. Și, pe trei coloane – numele, în perioade diferite, cu creion sau cerneală. În partea stângă nu erau corecturi, dar pe dreapta – tăieturi, tăieturi, tăieturi...

— Deci iată. La externare îi trecem pe toți în coloana din dreapta, iar apoi îi mutăm în stânga...

— Dar există, totuși, și norocoși care rămân în dreapta, vedeți?

— Dumneavoastră vi se pare că v-ați însănătoșit! Îl asaltă ea, din nou, energetic. Sunteți la fel de bolnav cum ați fost și până acum. La fel de bolnav cum ați venit la noi. Singurul lucru care s-a clarificat este că se poate lupta cu tumoarea dumneavoastră! Că încă nu e totul pierdut. Și, în acest moment, dumneavoastră declarați că vreți să plecați? Bine, duceți-vă! Duceți-vă! N-aveți decât să vă externați chiar astăzi! Uite, dau imediat ordin... Și-o să vă trec în lista asta. A celor care încă n-au murit.

El tăcea.

— Haideți! Hotărâți-vă!

— Liudmila Afanasievna, spuse împăciuitor Kostoglotov, dacă-i într-adevăr nevoie de o cantitate rezonabilă de ședințe, să zicem cinci sau zece...

— Nici cinci, și nici zece! Niciuna! Sau atâtea câte va fi nevoie! Spre exemplu, începând chiar de azi, două ședințe, în loc de una. Plus toate celelalte tratamente de care va fi nevoie! Și vă veți lăsa de fumat! Și încă o condiție obligatorie: veți suporta tratamentul nu doar cu încredere, ci și cu bucurie! Cu bucurie! Iată, abia atunci vă veți însănătoși!

Își plecă ochii-n pământ. Venind să se târguiască, ridicase cu bună-știință prea mult ștacheta. Se temea să nu i se propună cumva să se opereze – dar iată că nu i se propusese. Niște raze, acolo, putea să mai și facă, la o adică. Kostoglotov avea în rezervă un medicament secret, rădăcină de issâk-kuli, și adevărul era că n-avea de gând să se-ntoarcă acasă, la dracu' în praznic, adică, doar așa, de dorul lelii, ci pentru a se trata cu rădăcina asta. De fapt, având această rădăcină, nu venise la dispensar decât ca probă.

Iar doctorița Donțova, văzând că învinsese, spuse cu generozitate:

— În schimb, glucoza v-o cedez, n-o să v-o mai injectăm. În locul ei, vă vom face o altă injecție, intramusculară.

Kostoglotov zâmbi:

— Bine, treacă de la mine.

— Și vă rog, urgentați trimiterea scrisorii de la Omsk.

Întorcându-se de la ea, se gândi că merge pe coridorul dintre două veșnicii. De-o parte – lista celor condamnați să moară. De cealaltă – deportarea veșnică.

Veșnică, precum stelele. Precum galaxiile.

Dreptul de a trata.

Dacă i-ar fi trecut prin cap s-o iscodească ce fel de injecții aveau de gând să-i facă, în ce scop și dacă era vorba de ceva cu adevărat necesar și justificat moral; dacă Liudmila Afanasievna ar fi fost nevoită să-i explice lui Kostoglotov acțiunea și urmările posibile ale acestui nou tratament – probabil că abia atunci s-ar fi revoltat de-a binelea.

Însă el, epuizându-și argumentele strălucite, cedase tocmai în acel moment. Iar ea, vorbindu-i despre injecțiile acelea ca despre un fleac, recursese, cu bună-știință, la un șiretlic, fiindcă era obosită de explicații interminabile și știa cu siguranță că, efectul razelor Roentgen asupra bolnavului fiind verificat, era momentul să se dea asupra tumorii un nou atac, recomandat călduros de tratatele moderne pentru acest tip de cancer. Presimțind un succes ieșit din comun în tratarea lui Kostoglotov, îi era imposibil să cedeze în fața încăpățănării lui și-și propusese să-l asalteze cu toate mijloacele în care credea. E drept că lipseau lamelele cu preparatul inițial, însă totul: intuiția, simțul de observație și memoria, îi sugera că trebuie să fie vorba chiar de tumoarea la care se gândea ea,

chiar aceea, nici teratom și nici sarcom.

Tocmai despre aceste tumori și acest mod de proliferare a metastazelor își scria Donțova lucrarea de doctorat. De fapt, nu se putea spune c-o scria, că ar fi fost un proces continuu – o începuse într-o perioadă, apoi o lăsase pentru o vreme, apoi a scris din nou, și prietenii au asigurat-o că va fi foarte-foarte reușită, dar era sufocată de împrejurări, așa că nici nu mai spera s-o poată susține vreodată. Nu fiindcă i-ar fi lipsit experiență sau materialul, acestea îi prisoseau chiar și tocmai ele o obligau să se prezinte zilnic ba în fața ecranului, ba la laborator, ba la paturile bolnavilor; să mai și selecteze însă imaginile roentgen pentru a le comenta, să formuleze și să sistematizeze totul, iar apoi să-și mai susțină, pe deasupra, și examenele de doctorat – asta chiar c-ar fi fost o sarcină supraomenească. Și-ar fi putut lua, ce-i drept, un concediu de jumătate de an pentru cercetare, însă bolnavilor din clinică nu le mergea niciodată destul de bine și nu mai sosea odată acea zi în care să poată renunța la consultațiile pe care le dădea celor trei tinere asistente și să dispară pentru o jumătate de an.

Liudmila Afanasievna auzise că Lev Tolstoi ar fi spus despre fratele său că are toate calitățile unui scriitor, dar nu și defectele care te fac scriitor. Nici ea n-avea, se pare, neajunsurile care îi fac pe oameni doctori în științe. Adevărul era că nu simțea nevoia s-audă în urma sa șoapte de felul: „nu-i, pur și simplu, doctoriță, e doctor în științe”. Sau ca, în fața semnăturii ei de deasupra unui articol (publicase vreo douăzeci, scurte, dar toate la obiect), să se înșire acele litere suplimentare, mărunte, însă atât de grele la cântar. Ce-i drept, niște bani în plus n-ar fi fost deloc în plus. Dar dacă n-a fost să fie – asta e.

În ceea ce privește așa-numita activitate științifico-socială, avea destulă și fără lucrarea de doctorat. La dispensarul lor se țineau conferințe clinico-anatomice, cu analiza greșelilor comise în diagnosticare sau terapie, cu comunicări privind noile metode, iar frecventarea lor, precum și participarea activă erau obligatorii (chiar dacă radiologii și chirurgii se sfătuiau ori-cum în fiecare zi, încercând să-și lămurească greșelile și să aplice metode noi – conferințele erau de sine stătătoare). Mai exista, apoi, societatea științifică a radiologilor din oraș, cu comunicări și demonstrații practice. Pe deasupra, se mai formase recent și societatea științifică a oncologilor, unde Donțova nu era simplu participant, ci chiar secretar, și unde, ca la orice inițiativă nouă, agitația era încă și mai mare. Mai erau și Institutul de perfecționare a medicilor, și corespondența de la „Curierul oncologic”, și Academia de științe medicale, și „Centrul de informații” – în cele din urmă, cu toate că s-ar fi zis că Marea Știință era aparent concentrată, în întregime, la Moscova și Leningrad, iar ei aici nu făceau decât să trateze bolnavii; nu trecea zi în care să nu fi făcut și altceva decât tratament și să nu fi fost nevoiți să se ocupe și de știință.

Așa și astăzi. Trebuia să sune la președintele Societății radiologilor în legătură cu comunicarea pe care urma s-o facă. Și trebuia să se uite, urgent, peste două

articolașe de revistă. Și să răspundă la o scrisoare din Moscova. Și la o scrisoare de la un dispensar oncologic de la capătul lumii, de unde i se ceruseră lămuriri. Iar, în curând, după terminarea operațiilor, chirurgul-șef urma să i-o arate Donțovei, după cum stabiliseră, pe una dintre bolnavele sale de la ginecologie. Și mai trebuia să se ducă, spre sfârșitul orelor de tratament ambulatoriu, să-l consulte, cu una dintre asistentele ei, pe bolnavul acela din Tașauz, bănuț de cancer la intestinul subțire. Și tot ea fixase pentru astăzi o întâlnire cu tehnicienii radiologi, căroro voia să le explice cum s-ar putea exploata mai eficient aparatura pentru a consulta mai mulți bolnavi pe zi. Nici injecția cu embihină a lui Rusanov nu trebuia scăpată din vedere, trebuia să treacă și pe la el să vadă ce și cum: ei începuseră să trateze boala pe care-o avea el abia în ultima vreme, până atunci bolnavii de acest fel erau trimiși la Moscova.

Iar ea își pierduse timpul cu încăpățânatul de Kostoglotov – curat răsfăț! Pe deasupra, în timpul discuției lor, își vârâseră de două ori capul pe ușă meșterii chemați să facă o lucrare suplimentară pe aparatul gamma. Voiau să-i dovedească Donțovei necesitatea unor lucrări neprevăzute în deviz, iar ea trebuia să semneze aprobarea pentru aceste lucrări și să-l dumirească pe medicul-șef. Tocmai o convinseseră să meargă cu ei când, pe coridor, infirmiera îi transmise o telegramă. Telegrama era din Novocerkassk, de la Anna Zațârko. De cincisprezece ani nu se văzuseră și nu-și scriseseră, dar îi era bună prietenă, făcuseră împreună, în 1924, înaintea institutului de medicină, școala de moașe de la Saratov. Anna îi telegrafia că fiul ei cel mai mare, Vadim, va fi internat într-una din zilele următoare, direct dintr-o expediție ge-ologică, la clinica ei, a Liusiei, pe care o roagă să-i acorde atenție prietenească și să-i scrie ei, personal, ce-i cu băiatul. Liudmila Afanasievna a fost întoarsă pe dos, i-a lăsat pe meșteri în drum și s-a dus s-o roage pe sorașefă să păstreze, până seara, locul lui Azovkin pentru Vadim Zațârko. Mita, sora-șefă, alerga ca întotdeauna prin clinică și nu era ușor de găsit. Iar când, într-un sfârșit, dădu peste ea și aceasta-i promise locul pentru Vadim, o ului pe Liudmila Afanasievna cu vestea că cea mai bună infirmieră de la radiologie, Olimpiada Vladislavovna, este convocată pentru zece zile la seminarul municipal al casierilor sindicali – și, vreme de zece zile, trebuie înlocuită cu cineva. Asta era atât de absurd și de inadmisibil, încât Donțova se duse împreună cu Mita, chiar atunci, pe loc, străbătând cu pasu-i hotărât o mulțime de încăperi, la registratură, să telefoneze la comitetul raional al uniunii sindicale, pentru a obține o scutire. Dar, mai întâi a fost ocupată centrala clinicii, apoi a lor, apoi li s-a spus să sune la comitetul județean, iar acolo se mirară de nepăsarea lor politică și de faptul că ele își închipuiau că banii sindicatelor pot fi lăsați de izbeliște. Era clar că nici cei de la comitetul regional, nici cei de la comitetul raional, nici apropiații lor nu fuseseră vreodată mușcați de tumoare și erau, probabil, convinși că nici nu vor fi vreodată.

După ce sună, din moment ce tot dădea telefoane, și la asociația radiologilor,

Liudmila Afanasievna era deja cât pe ce să intre la medicul-șef pentru a-i cere protecția, dar acesta avea în vizită niște străini veniți pentru a discuta renovarea unei aripi a clădirii lor. Așa că totul rămase în aer și, întorcându-se acum, trecu și pe la cabinetul de diagnosticare Roentgen, unde n-avea de lucru în ziua aceea. Aici era pauză, se treceau în scripte, la lumina unui reflector roșu, rezultatele, și Liudmilei Afanasievna i se raportă, pe loc, că tocmai fuseseră inventariate rezervele de peliculă și, la ritmul în care o consumaseră în ultimul timp, acestea le vor ajunge cel mult pentru trei săptămâni, iar asta însemna că trebuia dată alarma, deoarece comenzile de peliculă nu se satisfăceau în mai puțin de o lună. Donțova trase deci concluzia că va trebui să-i convoace chiar astăzi, sau eventual mâine, pe farmacist și medicul-șef, ceea ce nu era ușor, și să-i oblige să trimită o cerere.

Apoi, meșterii cu aparatele gamma îi barară drumul și le semnă hârtia. Îi venea acum în drum să treacă pe la tehnicienii de la radiologie. Aici se așeză și se apucară să calculeze. Conform indicațiilor tehnice inițiale, aparatul urma să lucreze o oră, iar apoi să se odihnească o jumătate, la asta însă se renunțase demult și toate aparatele lucrau nouă ore fără întrerupere, adică un schimb și jumătate, după criteriile roentgenologice. Dar chiar și cu o asemenea normă și cu toate că, experimentați de acum, tehnicienii îi schimbau repede pe bolnavi sub aparate, tot nu reușeau să administreze câte ședințe ar fi dorit. Trebuiau luați la rând, câte o dată pe zi, cei veniți în tratament ambulatoriu, iar unii dintre cei internați intrau și de două ori (cum urma să se întâmple, începând din ziua aceea, și cu Kostoglotov) – pentru a intensifica atacul asupra tumorilor și, în plus, pentru a grăbi eliberarea paturilor de spital. În acest scop, în secret față de controlul tehnic, trecuseră la un curent de douăzeci de miliamperi în loc de zece: dublaseră astfel viteza, dar probabil că și tuburile se consumau mai repede. Și nici măcar în felul acesta nu încăpeau toți! Așa că, astăzi, Liudmila Afanasievna venise pentru a marca în registru cărora dintre bolnavi și la câte ședințe li se putea scoate (acest lucru reducea și el o ședință la jumătate) filtrul de aramă, gros de un milimetru, care proteja pielea și cărora dintre ei li se putea pune un filtru de o jumătate de milimetru.

Apoi urcă la etajul doi pentru a vedea cum se comportă, după injecție, Rusanov. Pe urmă, se duse în cabinetul aparatelor cu transfocatoare scurte, unde reîncepuse iradierea bolnavilor și era deja pe punctul de-a se apuca de articolele și scrisorile ei când la ușă ciocăni politicoș Elizaveta Anatolievna, cerându-i permisiunea să-i vorbească.

Elizaveta Anatolievna nu era decât o soră oarecare de la secția de radiologie, totuși nimănui nu i-ar fi trecut prin cap s-o tutuiască, să-i spună Liza sau tanti Liza, cum li se adresează de obicei medicii, chiar și cei tineri, surorilor, fie ele și mai în vârstă. Era o femeie bine educată, care, în orele libere ale gărzilor de noapte, citea cărți în limba franceză – dar iată că lucra doar ca simplă infirmieră

la dispensarul oncologic, ba o făcea chiar foarte bine. Ce-i drept, avea aici o normă și jumătate, iar o vreme li se mai acordase și un spor de cincizeci la sută pentru pericolozitate Roentgen, dar iată că adaosul fusese redus la cincisprezece la sută, însă Elizaveta Anatolievna tot nu plecase.

— Liudmila Afanasievna! Spuse ea, înclinându-se ușor, în chip de scuză, cum o fac oamenii deosebit de politicoși. Îmi e foarte neplăcut să vă tulbur cu un asemenea fleac, dar sunt, pur și simplu, disperată!

— Închipuiți-vă că n-avem cârpe, dar deloc! Cum să facem curat?

Ah, da, mai era și problema asta! Ministerul se ocupase de aprovizionarea dispensarului oncologic cu ace de radiu, tun gamma, aparate Stabilivolt, aparate de transfuzie de ultimul tip, ultimele medicamente sintetice – însă într-o asemenea înaltă listă nu se găsisese loc pentru niște simple cârpe și perii. Iar Nizamutdin Bahramovici le spusese: dacă ministerul nu a prevăzut așa ceva, doar n-o să vi le cumpăr din buzunarul meu? O vreme sfâșiaseră și transformaseră în cârpe lenjeria uzată – însă când s-a aflat acest lucru, administrația l-a interzis, bănuind că nu-i decât un mod de a camufla furtul lenjeriei noi. Acum li se cerea ca lenjeria uzată să fie dusă la un anumit depozit, unde o comisie autorizată o prelua cu acte și apoi o sfâșia.

— M-am gândit, spunea Elizaveta Anatolievna, să ne obligăm noi, toți lucrătorii de la secția de radiologie, să aducem de acasă câte-o cârpă ca să rezolvăm problema, ce ziceți?

— Ce să facem, oftă Donțova, probabil că nu ne rămâne altceva de făcut. Sunt de acord. Vorbiți-i, vă rog, despre asta și Olimpiadei Vladislavovna.

Da! Numai că Olimpiada Vladislavovna trebuia ea însăși salvată de la ananghie. Era absurd să fie scoasă din serviciu pentru zece zile cea mai bună și experimentată infirmieră.

Se duse deci să telefoneze. Și iar nu rezolvă nimic. Apoi se duse să-l vadă pe bolnavul de la Tașauz. Pentru început, trebui să zăbovească o vreme în întuneric, pentru a-și obișnui ochii. Apoi, observă reacția bariului în intestinul subțire al bolnavului – când în picioare, când culcând ecranul de protecție ca pe o tăblie de masă, întorcându-l pe bolnav când pe-o parte, când pe alta, pentru a-l radiografia. Purtând mănuși de cauciuc, frământa burta bolnavului și, confruntând strigătele lui de „doare” cu nuanțele cifrate ale petelor și umbrelor tulburi, Liudmila Afanasievna le trecu în diagnostic.

Cu toate treburile astea, trecuse și pauza ei de prânz, numai că ea oricum n-o observa niciodată și nici măcar vara nu i se întâmpla să iasă cu un sandvici în grădiniță.

Imediat după aceea fu chemată să dea o consultație la sala de pansamente.

Acolo, mai întâi, chirurgul-șef îi descrie Liudmilei Afanasievna mersul bolii, apoi o chemă pe bolnavă și o consultară împreună. Donțova ajunse la concluzia că salvarea era posibilă numai prin uteroctomie. Bolnava, care n-avea decât vreo

patruzeci de ani, izbucni în lacrimi. O lăsară să plângă câteva minute. „Dar asta înseamnă că s-a terminat cu viața!... O să mă lase bărbatul...”

— Păi, nu-i deloc nevoie să-i spuneți soțului ce fel de operație vi s-a făcut! Îi explică Liudmila Afanasievna. Poate să nu afle niciodată. De dumneavoastră depinde să i-o ascundeți.

Aflându-se acolo pentru a salva viața, însăși viața – în clinica lor, miza nu era aproape niciodată mai mică de atât – Liudmila Afanasievna era ferm convinsă că salvarea vieții justifică orice.

Însă astăzi, cu toate drumurile acestea interminabile prin clinică, simțise mereu că-i mina ceva siguranța, simțul responsabilității și fermitatea.

Să fi fost durerea pe care-o simțea clar în propriul ei stomac? În unele zile n-o simțea deloc, în altele mai slab, astăzi însă – mai tare. Dacă n-ar fi fost oncolog, n-ar fi dat importanță acestei dureri sau, din contră, s-ar fi dus fără teamă la control. Dar cunoștea prea bine acest firicel pentru a se hotărî să desfacă prima buclă a ghemului: să le spui celor de-acasă, să le spui colegilor. În afară de asta, miza și ea pe-acel „da' dacă” al rușilor, adică pe speranța că n-o fi totuși nimic serios sau, mai știi, poate s-o drege de la sine, sau nu-i decât o senzație nevralgică?

Nu, nu asta, altceva o sfredelise toată ziua, de parcă i-ar fi rămas o așchie în carne. Era ceva vag, dar persistent. Și-abia acum, ajunsă în sfârșit la colțișorul ei de masă și lăsându-și palma pe dosarul „Boli de iradiere”, remarcat de ochiul vigilant al lui Kostoglotov, înțelese că rămăsese pentru toată ziua nu doar tulburată, dar și rănită, de discuția pe care o avuseseră despre dreptul medicului de a trata.

Îi mai răsuna și acum în urechi fraza: cu siguranță că, acum vreo douăzeci de ani, pe când nu știați încă nimic despre bolile de iradiere, trebuie să-l fi iradiat pe vreun Kostoglotov dintr-ăsta, care vă implora să n-o faceți.

Era adevărat și faptul că, în curând, urma să citească, la Societatea radiologilor o comunicare: „Despre modificările radiologice târzii”. Adică exact despre fenomenul pentru care-o acuza Kostoglotov.

Abia în ultima vreme, de vreun an-doi începuseră, atât ea, cât și alți radiologi – aici, și la Moscova, și la Baku – să se ciocnească de aceste cazuri neînțelese la început. Mai întâi, se iscăse o bănuială. Apoi, o presupunere. Începură să-și scrie despre asta în scrisori, să discute – deocamdată nu în comunicări, ci în pauzele dintre ele. Pe urmă, cineva citi un referat despre niște materiale de prin revistele americane – americanii păreau să aibă și ei cam aceleași temeri. Iar numărul cazurilor sporea, tot mai mulți bolnavi veneau să se plângă – și, deodată, toate acestea căpătară o denumire generală: „modificări radiologice târzii”, și sosi momentul să fie discutate de la catedre pentru a se ajunge la o hotărâre.

Ideea era că tratamentele radiologice, efectuate cu bine, cu succes sau de-a dreptul strălucit, cu zece, cu cincisprezece ani în urmă, prin administrarea unor

doze mari de raze, generau acum, în locurile iradiate, distrugeri și malformații surprinzătoare.

Nu putea fi vorba de regrete sau, în orice caz, existau, oarecum, justificări, în situațiile când iradierea se făcuseră din pricina unor tumori maligne. Pentru asemenea cazuri nu se descoperise nici până astăzi altă soluție științifică: bolnavul era salvat de moarte sigură prin singura metodă cunoscută și numai prin administrarea unor doze mari, fiindcă dozele mici nu erau de nici un folos. Iar dacă venea acum cu niște sechele, cu un handicap, bolnavul trebuia să înțeleagă că plătea astfel pentru anii deja trăiți, adăugați vieții lui, plus pentru cei pe care urma să-i mai trăiască.

Însă atunci, cu zece, cu cincisprezece ani în urmă, când nu exista nici termenul, de „boală radiologică”, iradierea cu raze Roentgen părea o metodă atât de directă, de sigură și absolută, o cucerire atât de superbă a tehnicii medicale contemporane, încât refuzul de o aplica și de a căuta alte căi, paralele sau ocolite era considerat semn al unei gândiri primitive, aproape sabotaj al tratamentului oamenilor muncii. Nu se temeau decât de reacțiile timpurii și acute ale țesuturilor și oaselor, pe care însă învățaseră, încă de pe atunci, să le evite. Și – iradiau! Iradiau, plini de râvnă! Chiar și tumorile benigne. Chiar și la copiii mici. Iar acum acești copii, deveniți maturi, băieți și fete, câteodată femei măritate, veneau cu malformații iremediabile în locurile iradiate cu atâta dezinvoltură. Toamna trecută, venise – nu aici, nu la pavilionul oncologic, ci la chirurgie, însă Liudmila Afanasievna îl recunoscuse și obținuse dreptul de a-l consulta – un băiețel de cincisprezece ani, la care mâna și piciorul de pe o parte rămăneau în urmă cu creșterea față de perechile lor, și același lucru se întâmpla și cu oasele craniului, din care pricină era deformat, de sus până jos, sub formă de arc, ca o caricatură. Și, căutând în arhive, Liudmite Afanasievna descoperi că e una și aceeași persoană cu băiețelul de doi ani jumate, pe care mama îl adusese la clinica lor, cu leziuni osoase multiple, a căror proveniență nimeni nu reușise să o descopere, dar, oricum, de cu totul altă natură decât tumorile, și cu o profundă dereglare a metabolismului. Pe atunci, chirurgii îl trimiseseră la Donțova – așa, la nimereală, dacă se întâmpla să-l ajute Roentgenul? Iar Donțova își asumase tratamentul, iar Roentgenul ajutase! Și, încă, ce bine, mama plângea de bucurie, spunea că n-o va uita niciodată pe cea care-i salvase copilul.

Acum, venise singur – mama lui nu mai era în viață și nimeni nu-l mai putea ajuta, nimeni nu putea retrage din oasele lui iradierea de odinioară. Iar recent de tot, la sfârșitul lui ianuarie, a venit o mamă tânără, care se plângea că n-are lapte. N-a venit la ei, dar o tot plimbau de la o secție la alta și astfel a ajuns, până la urmă, și la oncologie. Donțova n-o ținea minte, însă, dat fiind că la clinica lor toate fișele bolnavilor erau păstrate în arhivă, s-au dus în șopronul cu documente vechi, au scotocit pe-acolo și-au găsit fișa ei din patruzeci și unu, care-a confirmat că, fetiță fiind, venea la policlinică și se culca încrezătoare sub

tuburile de Roentgen – cu o tumoare benignă pe care nimeni nu s-ar fi apucat acum s-o trateze cu Roentgenul.

Donțovei nu-i rămânea decât să continue fișa veche, să consemneze faptul că țesuturile moi erau atrofiate și că e foarte probabil să fie vorba de o modificare radiologică târzie.

Bineînțeles că nimeni nu s-a apucat să-i explice nici tânărului chirchit, nici acestei mame vitregite, că în copilărie fuseseră tratați în mod greșit; din punct de vedere personal, această explicație n-ar fi ajutat, oricum, la nimic, iar pe plan general – ar fi stânjenit propaganda sanitară în sânul populației. Pe Liudmila Afanasievna, însă, aceste cazuri o cutremuraseră, o umpluseră de sentimentul persistent al unei vinovății ce nu putea fi nici răscumpărată, nici îndreptată – și tocmai acest loc dureros îl atinsese astăzi Kostoglotov.

Își încrucișă brațele pe piept și traversă camera de la ușă la fereastră, de la fereastră la ușă, pășind în spațiul liber dintre cele două aparate stinse. Și totuși, se poate oare pune astfel problema – dacă medicul are dreptul să trateze? Dacă gândești astfel, dacă începi să te îndoiești de fiecare metodă acceptată astăzi de știință și-ți pui mereu problema că s-ar putea ca ea să fie cândva, în viitor, criticată și refuzată – dracu' știe unde ajungi! Dacă-i pe-așa, au fost descrise cazuri mortale pricinuite până și de aspirină: și-a înghițit omul prima aspirină din viața lui și a murit!... Atunci nu s-ar mai putea trata nimic! Atunci nu s-ar mai putea face nici măcar binele mărunț, de zi cu zi.

Această lege are, probabil, și un aspect general: fiecare om care face ceva generează simultan și una, și alta – și binele, și răul. Numai că unul face mai mult bine, altul – mai mult rău.

Dar, oricât încerca să se consoleze și oricât de bine știa că toate aceste cazuri nefericite, laolaltă cu cazurile de diagnosticare incorectă și cu cele în care măsurile fuseseră luate prea târziu sau greșit, n-ar constitui, probabil, nici două sutimi din toată activitatea ei, pe când cei lecuiți de ea, cei redați vieții, salvați, însănătoșiți – tineri și bătrâni, femei și bărbați, pășesc prin câmpii, pe iarbă, pe asfalt, zboară prin aer, se cațără pe stâlpi, culeg bumbac, mătură străzile, servesc din dosul tejghelelor, stau în cabinete sau în ceainării, își duc slujba în armată sau în marină – se numără cu miile. Numai că ea era în stare să uite de toți, de cele mai bune cazuri ale ei, de cele mai dificile victorii, dar îi va ține minte până în mormânt pe-acei câțiva, puținii nefericiți, care se nimeriseră sub roți. Aceasta era particularitatea memoriei ei.

Nu, astăzi nu va mai fi capabilă să se pregătească pentru comunicare și, oricum, ziua e pe terminate. (Să ia dosarul acasă? N-ar face decât să-l care degeaba după ea, îl plimbase astfel de sute, de ori.)

În schimb, ceea ce trebuie neapărat să facă este, iată, să termine de citit articolul din „Radiologia medicală” ca să poată da revista înapoi și să-i răspundă felcerului ăla din Tahta-Kupâr.

Lumina mohorâtă din fereastră devenise insuficientă, așa că aprinse lampa de pe birou și se așeză. Pe ușă își băgă capul una dintre asistente, care-și scosese deja halatul: „Nu mergeți, Liudmila Afanasievna?” Trecu pe la ea și Vera Gangart: „Nu veniți?”

— Rusanov ce face?

— Doarme. N-a vărsat. Temperatură are. Vera Kornilievna își scoase halatul încheiat până-n gât și rămase într-o rochie de tafta cenușiu-verzuie, prea bună pentru slujbă.

— Nu vă pare rău s-o purtați la slujbă? Donțova făcu un semn din cap.

— La ce bun s-o păstrez?... Pentru ce-aș păstra-o? Încercă să zâmbească Gangart, dar rezultatul fu destul de trist.

— Bine, Verocika, dacă-i pe-așa, data viitoare îi introducem o doză întreagă, zece miligrame, adăugă, Liudmila Afanasievna, în felul ei repezit, de parcă vorbele n-ar face decât să-ți mănânce timpul, continuându-și scrisoarea către felcer.

— Dar Kostoglotov? Întrebă încetișor Gangart, când era deja lângă ușă.

— Am dat o mare bătălie, dar a fost înfrânt și supus! Surâse Liudmila Afanasievna și simți cum, pe când dădea afară aerul din pricina acestui râs ușurel, durerea de lângă stomac o săgetase din nou. Vru chiar să i se plângă pe loc Verei, ea să fie prima. Își și ridicase deja spre ea ochii îngustați, dar așa cum o văzu, în semiîntunericul din adâncul camerei, părea pregătită să meargă la teatru – în rochie de gală, pe pantofi cu toc. O lăsă pe altă dată.

Toți plecaseră, iar ea încă mai stătea la birou. Era cu totul contraindicat să stea, fie și o jumătate de oră în plus, în aceste încăperi zilnic iradiate, dar, dac-așa a fost să fie... Înaintea concediului, avea, de fiecare dată, o paloare cenușie, leucocitele, care-i scădeau uniform de-a lungul întregului an, ajungeau la două mii, lucru pe care l-ar fi considerat criminal dacă s-ar fi întâmplat vreunui pacient. Trei stomacuri pe zi, atâta se cuvenea să consulte radiologul conform normelor, pe când ea vedea și zece, iar în timpul războiului i se întâmplase s-ajungă și la douăzeci și cinci. Așa că, înainte de concediu, era tocmai bună să i se facă ei transfuzie. Iar ceea ce se pierdea vreme de-un an, nu se refăcea în timpul concediului.

Numai că inerția puternică a muncii n-o lăsa prea ușor din gheare. La sfârșitul fiecărei zile, ea constata iarăși, iritată și dezamăgită, că nu reușise să facă totul. Iată că, și de data aceasta, printre alte treburi, căzu din nou pe gânduri, amintindu-și de cazul dificil al lui Sibgatov și-și notă punctele asupra cărora ar trebui să se consulte, la întâlnirea de la asociație, cu doctorul Orescenkov. Așa cum ea le iniția acum în meserie pe asistentele ei, la fel o inițiasă și pe ea, înainte de război, doctorul Orescenkov: ținând-o ușurel de mână, ajutând-o să se orienteze și transmițându-i gustul său pentru un orizont larg. „Liudocika, să nu ajungeți niciodată să vă specializați până la îngustimea unui țâr uscat!” a prevenit-o el. „Chiar dacă lumea întreagă va tinde spre specializare,

dumneavoastră să nu renunțați – cu-o mână să vă sprijiniți pe roentgeno-diagnosticare, cu cealaltă – pe roentgeno-terapie! N-aveți decât să fiți ultima de felul acesta, dar așa să fiți!” Iar el încă mai era în viață și locuia tot în oraș. Stinsese deja și lampa, dar se întoarse din nou din prag, pentru a-și nota ce avea de făcut a doua zi. După ce-și puse paltonul albastru, destul de vechi, se mai duse și până la cabinetul medicului-șef – acesta era însă încuiat.

În sfârșit, coborî pe treptele dintre plopi, o apucă pe aleea complexului medical, dar gândurile îi rămăseseră toate la muncă și nici nu încerca, de fapt, nici nu dorea să iasă din ele.

Vremea nu era de nici un fel – nici nu observase cum era. Încă nu se lăsase amurgul. Pe alee, întâlnea multe chipuri necunoscute, însă în Liudmila Afanasievna nici măcar acum nu se trezise obișnuita curiozitate feminină: cine cum e îmbrăcat, ce se mai poartă pe cap, ce se poartă în picioare. Mergea cu sprâncenele adunate și-i privea atent pe toți cei care-i ieșeau în cale, prospectând parcă localizarea tumorilor posibile, încă nedezvăluite, dar care-ar putea apărea mâine la acești oameni.

Mergea astfel și, depășind ceainăria din complex și pe băiețelul uzbek care vindea aici, permanent, migdale în cornete făcute din ziar – ajunse la poarta principală. S-ar fi zis că, ieșind pe această poartă, dincolo de care grășana de portăreasă, certăreață și vigilentă, nu-i lăsa să treacă decât pe oamenii liberi, sănătoși, în vreme ce pe bolnavi îi întorcea din drum cu țipete răsunătoare – s-ar fi zis că, ieșind pe-această poartă, ar fi fost totuși cazul să se mute din partea profesională a vieții în cea de-acasă, de familie. Dar nu se întâmplă așa, timpul și forțele sale nu se împărțeau egal între slujbă și casă. În complexul medical își petrecea partea cea mai vie și mai bună a timpului său de veghe, iar gândurile legate de meserie mai roiau ca niște albine, în capul ei, încă multă vreme după ce trecea de poartă, ca și diminețile – cu mult înainte de a intra pe ea.

Aruncă în cutia poștală scrisoarea pentru Tahta-Kupâr.

Traversă strada spre rondul unde întorceau tramvaiele. Clinchenind, se apropie tramvaiul ei. Oamenii începură să se înghesuie și pe ușile din față și pe cele din spate. Liudmila Afanasievna se grăbi să ocupe un loc – și acesta fu primul gând mărunț, din afară, care începu s-o transforme, din oracolul destinului omenești, într-un simplu pasager al tramvaiului, îmbrâncit ca oricare altul.

Dar, încă multă vreme după aceea, pe când tramvaiul parcurgea, zdrăngănind, linia veche, sau se oprea îndelung pentru schimbarea macazului, Liudmila Afanasievna a tot privit pe fereastră cu gândurile duse, cugetând ba la metastazele din plămâni lui Mursalimov, ba la efectul pe care l-ar putea avea injecțiile asupra lui Rusanov. Tonul lui, jignitor de autoritar și amenințările pe care le proferase astăzi în timpul vizitei, acoperite de-a lungul zilei de alte impresii, reapăruseră acum, când ziua luase sfârșit, ca o apăsare persistentă: pentru diseară și la noapte.

Asemeni Liudmilei Afanasievna, multe femei din tramvai nu purtau poșete de damă, ci sacoșe imense, în care poți îndesa chiar și un purcel viu sau patru pâini imense. Cu fiecare stație parcursă și fiecare magazin zărit pe fereastră, pe Liudmila Afanasievna puneau stăpânire gândurile gospodăriei și ale casei. De toate acestea se ocupa ea și numai ea, de la bărbați ce pretenții să ai? Și soțul și fiul ei erau oameni care, dacă ea pleca la vreo conferință la Moscova, erau în stare să nu spele vasele timp de o săptămână: nu fiindcă le-ar fi păstrat pentru ea, dar nu vedeau rostul acestei munci monotone, care trebuia veșnic luată de la capăt.

Avea și-o fiică Liudmila Afanasievna, măritată deja, cu copil mic, ba aproape că nici măritată nu mai era, căci se pregătea să divorțeze. Amintindu-și pentru prima dată în acea zi de fata ei, Liudmila Afanasievna nu se înveseli câtuși de puțin.

Astăzi era vineri. Duminica, Liudmila Afanasievna urma să facă, neapărat, un spălat cât toate zilele, căci se adunaseră o groază de rufe. Deci, mâncarea pentru prima jumătate a săptămânii (gătea de două ori pe săptămână) trebuie făcută neapărat sâmbătă seara. Iar rufele le va înmuia încă de astăzi, dacă nu se culcă imediat. Și, ce mai, acum și doar acum are timp să meargă la piața centrală – acolo mai găsești și seara câte ceva.

Coborî să schimbe tramvaiul, dar, aruncând o privire spre alimentara din apropiere, îmbrăcată-n oglinzi, se hotărî să intre și acolo. La carne era gol și măcelarul plecase. La pescărie n-avea ce cumpăra – sardine, cambulă uscată, conserve. Trecând pe lângă piramidele multicolore ale sticlelor de vin și pe lângă roțile castanii – aproape ca salamul – de cașcaval, își propuse să cumpere de la băcănie două sticle de ulei de floarea-soarelui (până atunci nu se găsisse decât ulei de bumbac) și niște concentrat de orz. Ceea ce și făcu – traversă magazinul adormit, plăti la casă și se întoarse la băcănie.

Dar, pe când stătea aici la un rând de doi oameni, magazinul se umplu de zgomot și însuflețire, lumea de pe stradă dădu buzna înăuntru și toți se așezară la cozi: la raionul delicatose și la casierie. Liudmila Afanasievna nu rezistă tentației și, fără să mai aștepte să ia ce avea de luat de la băcănie, se duse cu pas rapid să ocupe loc și la tejgheaua raionului și la casierie. Încă nu se zărea nimic în dosul vitrinei de la delicatose, dar femeile ce se înghesuiau la coadă știau sigur că urma să se dea șuncă presată, câte un kilogram de persoană.

Avusese atât de mare noroc, încât se gândi că ar merita, un pic mai târziu, să mai ocupe o dată loc la coadă.

Ce-i ține pe oameni în viață.

De n-ar fi fost cleștele acesta al cancerului ce-i sugruma gâtul, Efrem Podduev ar fi fost un bărbat în floarea vârstei. Nu împlinise încă nici jumătate de secol și era lat în spate, sigur pe picioare și mintea-i mergea brici. Poate să nu fi avut două vieți în piept, dar, de dus cât doi, sigur putea duce, iar după opt ore putea munci

alte opt de parcă atunci ar fi venit la lucru. În tinerețe, pe Kama, cărase saci de șase puduri și nici în timpul ce se scursese de atunci nu pierduse prea mult din putere: nu se dădea nici acum în lături să ridice cu muncitorii malaxorul pe platformă. Umblase printr-o mulțime de locuri și făcuse o groază de treburi: aici scotea piatră, acolo săpa, dincolo lucra la instalația de forță, iar în al patrulea loc construia; nu se încurca pentru mai puțin de un sutar, o juma' de litru nu-l amețea, după al doilea nu întindea mâna – și atât el, cât și cei din jur simțeau că Efrem Podduev nu cunoaște opreliști și că așa va fi întotdeauna. Cu toată puterea lui, pe front nu fusese – îl angajaseră șantierelor speciale, așa că n-a știut ce-i aia rană sau spital de campanie. Și n-a fost niciodată bolnav de nimic – nu-l atinseseră nici bolile mai serioase, nici gripa, nici vreo epidemie; nici măcar dinții nu-l duruseră.

Abia cu doi ani în urmă se îmbolnăvisese pentru prima dată, în shimb, direct de asta.

De cancer.

Nu trecuse prea mult timp de când se obișnuise s-o taie astfel, scurt: „de cancer”, căci se prefăcuse față de sine însuși, multă vreme până atunci, că nu-i decât un fleac și a tras de timp până a putut îndura, nu s-a dus la doctor. De altfel, nici după aceea când, într-un târziu, s-a dus la control și, din dispensar în dispensar, a fost trimis până hăt, la pavilionul canceroșilor – iar aici nu exista bolnav căruia să nu i se spună că n-are cancer – Efrem n-a vrut să priceapă ce are, n-a crezut ce-i șoptea inteligența lui nativă, ci ceea ce voia să creadă: că n-are cancer și că o să scape el cumva.

Iar boala îi lovise limba, limba lui slobodă, abilă, ascunsă, nevăzută ochiului, dar atât de folositoare în viață. În jumătatea lui de veac, își pusese la lucru fără milă limba. Cu limba asta își smulgea plata de acolo de unde n-o merita. Promitea ce n-avea de gând să facă. Jura pe ce nu credea. Și striga la șefi. Și-i făcea albie de porci pe muncitori. Și înjura întortocheat, legându-se de ce-avea omul mai sfânt și mai drag, și se bucura de astfel de triluri, ca o privighetoare. Și mai spunea și bancuri porcoase – dar niciodată cu politică. Și cânta melodii de pe Volga. Și pe multe femei risipite-n lumea întreagă le-a mințit că nu-i însurat, că n-are copii, că se-ntoarce peste o săptămână și vor începe să construiască împreună o casă. „Usca-ți-s-ar limba-n gură” îl blestemase o soacră dintr-astea, vremelnică. Însă limba nu-l lăsa pe Efrem decât atunci când se-mbăta rău.

Și deodată începu să crească. Să se agațe de dinți. Să nu mai încapă în glota moale și mustoasă.

Iar Efrem se scutura de boală și spunea, rânjind, către tovarășii săi:

— Podduev? Păi, el n-are teamă de nimic pe astă lume!

Iar ăia ziceau:

— Da-a, ce voință de fier are și Podduev ăsta.

Dar nu era voință, ci de zece ori frică. Nu din voință, ci din teamă se agăța, se agăța disperat de muncă, amânând cât putea operația. Viața lui de până atunci îl pregătise pe Podduev numai pentru viață, nu și pentru moarte. Această trecere era mai presus de forțele lui, nu cunoștea căile unei asemenea treceri – și credea că o amână prin faptul că zi de zi se scoală în zori, se duce la lucru de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, iar acolo ascultă laudele aduse voinței sale.

Nu se lăsase operat, așa că începură să-l trateze cu ace: îi înfigeau ace în limbă, precum păcătoșilor din iad, și-l țineau astfel câteva zile la rând. Ce n-ar fi dat ca totul să se oprească aici, cum a sperat!

— Dar nu. Limba se umfla. Și, părăsit de voința sa de odinioară, Efrem își plecase până la urmă capul de taur pe masa albă din cabinetul ambulatoriu; își dăduse acordul. Operația i-o făcu Lev Leonidovici – și-o făcu minunat! A fost exact cum îl prevenise: limba se scurtase, se îngustase, dar se reobișnuise repede să se rotească pentru-a spune din nou lucrurile pe care le spusese și înainte – poate doar nu la fel de curat. L-au mai împuns o vreme cu ace și, înainte de a-i da drumul, Lev Leonidovici l-a chemat la el și i-a spus: „Să vii peste trei luni să mai facem o operație – la gât. Asta o să fie ușoară.”

Numai că dintr-astea „ușoare”, la gât, Podduev văzuse o groază pe-aici și nu se prezentă la termen. Îi trimiseră chemări prin poștă – el nu răspunse. Era oricum obișnuit să nu stea multă vreme într-un loc și pentru el era o nimica toată s-o șteargă pe nepusă masă chiar și până-n Kolâma, sau până-n Hakassia. Nu-l reținea nicăieri nici averea, nici locuința, nici familia – nu-i plăceau decât viața liberă și banii în buzunar. Între timp, cei din clinică îi scriau: dacă nu veniți de bunăvoie vă aducem cu miliția. Iată ce putere avea dispensarul oncologic, chiar și

asupra celor care n-avea cătuși de puțin cancer.

Se duse. Ar fi putut, bineînțeles, să nu-și dea acordul, dar Lev Leonidovici i-a pipăit gâtul și l-a boscorodit rău pentru întârziere. I se făcu deci o incizie în dreapta și alta în stânga gâtului, cum se taie bandiții cu cuțitele, și-a mai zăcut aici, bandajat, încă multă vreme, iar, când i-au dat dramul, cam clătinau din cap. Dar n-a mai regăsit gustul vieții libere de odinioară: nu-i mai plăcea nici munca, nici distracția, nici băutura, nici fumatul. Semnele de pe gât nu se muiau, ci se inflamau și întindeau pielea și înțepau, ba, câteodată, îl și împușcau parcă-n cap. Boala părea să se ridice de-a lungul gâtului spre u-rechi. De aceea, când, cu vreo lună în urmă, se întorsese în aceeași clădire solidă din cărămidă cenușie netencuită și urcase în cerdacul dintre plop, lustruit de mii de picioare, iar chirurgii puseseră de îndată mâna pe dragul de el, ca pe-un vechi cunoscut, și îmbrăcase din nou hainele vărgate de spi-tal, și căpătase un pat în același salon din apropierea sălii de operații ale cărei ferestre dădeau, la doi pași, spre gardul din spate, și așteptase a doua operație la amărâtul său de gât, în total, a treia – Efrem Podduev nu mai avea cum să se mintă și nici nu se mai mințise.

Recunoscuse față de el însuși că are cancer.

Iar, acum, tinzând spre egalitate, începuse să-i lămurească și pe vecinii săi că au cancer. Și că nimeni n-are scăpare. Că toți se vor întoarce aici. Nu c-ar fi avut plăcerea să-i zdrobească, pentru a-i simți trosnind sub picioare, dar nu voia să mai audă minciuni, voia să știe și ei adevărul.

Îi făcură o a treia operație: mai dureroasă și mai adâncă.

După această intervenție însă, doctorii nu păreau prea fericiți și, de câte ori îi schimbau bandajul, se împungeau într-o limbă străină și-l înfășurau tot mai strâns și mai sus, contopind prin bandajare capul cu corpul. Iar fulgerele din cap deveneau tot mai puternice, tot mai frecvente, practic permanente acum.

Și-atunci, de ce s-ar mai preface? După cancer, trebuia să accepte și pasul următor – adevărul în fața căruia își strânsese pleoapele vreme de doi ani: că-i venise și lui Efrem timpul să dea ortul popii, s-o mierlească. Când o spunea astfel, cu o bucurie răutăcioasă, îi venea parcă mai ușor: nu să moară – s-o mierlească.

Însă, nu făcea decât să pronunțe asta, nu s-o și imagineze cu mintea, să și-o închipuie cu inima: cum i s-ar putea întâmpla așa ceva lui Efrem? Și cum o să fie? Și ce-ar fi de făcui?

Acel ceva de care se ascunsese în muncă și printre oameni se apropiase acum și, între patru ochi, îl sugruma cu bandajul peste gât.

Și nimic din ceea ce-auzea la vecini – nici în saloane, nici pe coridoare, nici la etajul de jos, nici la cel de sus – nu-l putea ajuta. S-ar fi zis că totul fusese spus – dar nu era ce trebuie.

Atunci se apucase el să bântuie de la ușă la fereastră și înapoi, câte cinci, ba chiar șase ore pe zi. Umbla după ajutor.

Pe oriunde a trăit (doar în orașele principale nu fusese, țara o măturase toată) –

lui Efrem și celor din jurul lui le-a fost întotdeauna clar ce i se cere unui om. Omului i se cere sau să aibă o meserie bună, sau să fie răzbătător în viață. Fie dintr-una, fie din cealaltă ieșeau bani. Când oamenii fac cunoștință, după „cum te cheamă”, urmează: „unde lucrezi” și „cât câștigi”. Iar dacă omul nu câștigă cine știe ce înseamnă că-i ori prost, ori nenorocit, cu alte cuvinte, așa, un nimenea, acolo. O astfel de viață, absolut pe-nțelesul lui, văzuse Podduev în toți acești ani și la Vorkuta, și pe Enisei, și-n Orientul Îndepărtat, și-n Asia Centrală. Oamenii câștigau o groază de bani, iar apoi îi cheltuiau – fie sâmbetele, fie în concediu – pe toți odată.

Era perfect așa și treaba mergea până când oamenii nu se-imbolnăveau de cancer sau de altceva mortal. Iar când se îmbolnăveau, praful se alegea, și de meseria lor, și de felul lor răzbătător de-a fi, și de funcție, și de salariu. Iar, după neputința de care dădeau dovadă aici și după dorința de-a se minți până la capăt că n-au cancer, reieșea că erau cu toții niște slăbături și rataseră ceva important în viață.

Dar ce anume?

Încă din tinerețe. Efrem tot auzise un lucru pe care, de altfel, îl știa și el prea bine: că ei, tinerii, cresc mai deștepți decât bătrânii. Bătrânii mureau fără să fi ajuns vreodată până în oraș, se temeau, pe când Efrem la treisprezece ani călărea, trăgea cu pușca, iar până în cincizeci pipăise toată țara ca pe-o muiere. Dar iată că acum, umblând prin salon, își amintea cum mureau ai vechi din așezarea lor de pe Kama – fie ei ruși, sau tătari, sau votiaci. Nu se umflau în pene, nu se zbăteau, nu se lăudau că n-or să moară – toți își primeau moartea liniștiți. Nu numai că nu-și amânau socotelile, ci se pregăteau pe îndelete și din timp, lăsau vorbă cine să ia iapa, cine – mânzul, cui să-i rămână jocul, cui cizmele. Apoi se duceau ușurați, de parcă n-ar fi făcut decât să se mute în altă colibă. Pe niciunul dintre ei nu i-ai fi putut speria cu cancerul. De altfel, pe-acolo, n-avea nimeni cancer.

Iar aici, la clinică, vezi câte unul cu perna de oxigen la gură, abia-și mai mișcă ochii, dar cu limba tot mai susține sus și tare: n-am să mor! N-am cancer! Astfel tot umbla Podduev făcând să scârțâie, zile și zile în șir, dușumelele vechi, dar nu reușea deloc să se dumirească în ce fel ar trebui întâmpinată moartea. Așa ceva nu se putea inventa. Și n-aveai nici de la cine auzi. Dar cel mai puțin s-ar fi așteptat să găsească asta scris în vreo carte.

Terminase și el cândva patru clase, iar apoi niște cursuri de construcții, dar n-avea nici un fel de atracție față de citit: în locul ziarelor mergea și radioul, iar cărțile i se păreau cu totul de prisos în inventar, plus că, în locurile cam sălbatice pe unde-și făcuse el veacul, fiindcă acolo se plătea bine, nici nu prea văzuse el mari iubitori de cărți. Podduev citea când n-avea încotro – broșuri despre schimburile de experiență, descrierea mecanismelor de la macarale, instrucțiunile de utilizare, directivele și „Cursul scurt” până la Capitolul patru. Să cheltuiască

banii pe cărți sau să se ducă după ele tocmai până la bibliotecă i se părea de-a dreptul ridicol. Iar dacă, atunci când făcea un drum mai lung sau avea de așteptat pe undeva, îi cădea în mână vreo carte – citea și el, acolo, vreo douăzeci-treizeci de pagini, dar o lăsa întotdeauna baltă, căci niciodată nu găsea în ea ceva cu adevărat inteligent.

Și aici, la spital, le tot văzuse răsfirate pe noptiere și pe pervazuri – dar nu se- atinsese de ele. De altfel, nici pe-asta albastră, cu semnătură de aur, nu s-ar fi apucat s-o citească, dacă nu i-ar fi vârat-o pe gât Kostoglotov în seara cea mai pustie și mai grețoasă. Își îndesă deci două perne sub spinare și începu s-o răsfoiască. Dar nici chiar așa nu s-ar fi apucat de ea, dacă ar fi fost un roman. Erau însă niște povestiri scurte, a căror idee se clarifica în cinci-șase pagini, iar câteodată și într-una singură. Cuprinsul era năpădit de titluri ca de pietriș. Podduev începu să le parcurgă și simți pe loc, printr-un fel de adiere, că s-ar putea să fie ceva serios aici. „Munca, moartea și boala”. „Prima lege”. „Izvorul”. „Dacă lași focul să-ți scape nu-l mai stingi”. „Trei bătrâni”. „Umblați în lumină cât mai e lumină”.

Efrem deschise la o povestire mai scurtă. O citi. Îi veni să se gândească. Se gândi. Voi să recitească aceeași povestioară. O reciti. Voi din nou să se gândească. Se mai gândi. Același lucru se petrecu și cu-a doua povestire.

Atunci se stinse lumina. Ca să nu-i șutească cineva cartea și să nu fie nevoit s-o caute dimineața, Efrem o vâri sub saltea. În întuneric îi mai povesti lui Ahmadjan o legendă veche, despre cum împărțise Allah anii vieții și cât de mulți ani nefolositori căpătase omul (ceea ce el, de altfel, nu prea credea – nici un an nu i s-ar fi părut de prisos dac-ar fi avut sănătate). Iar înainte de a adormi, s-a mai gândit la cele citite. Numai că, fulgerăturile din cap îl împiedicau să gândească. Dimineața de vineri fu mohorâtă și, ca orice dimineață de spital, apăsătoare. De obicei, în acest salon, ziua începea cu discursul macabru al lui Efrem. Dacă se întâmpla să-și exprime cineva o speranță sau vreo dorință, Efrem îl răcorea imediat și-l zdrobea. Dar astăzi n-avea câtuși de puțin chef să deschidă gura, așa că se aranjă să citească această carte blândă și liniștită. De spălat, nu prea mai avea ce spăla, fiindcă până și fălcile le avea bandajate, micul dejun îl putea mânca și-n pat, iar vizită chirurgicală vinerea nu se făcea. Și, întorcând încet filele cam groase și foșnitoare ale cărții, Efrem tot tăcea: ba citea, ba cugeta. Se termină și vizita radiologilor. Āla cu ochelari aurii se apucase să latre la medici, apoi l-a apucat frica și i-au făcut injecție; Kostoglotov se avântase și el în luptă, după care a plecat, apoi s-a întors; s-a externat Azovkin: și-a luat rămas-bun și a plecat îndoit de șale, ținându-se de burtă; unii erau chemați la roentgen, alții la perfuzii. Podduev nu mai ieși să bătucească trecerea dintre paturi, citea și tăcea. Discuta cu o carte ce nu semăna a nimic interesant.

În toată viața lui nu i se mai întâmplase să dea peste o carte atât de serioasă. Deși probabil că nici nu s-ar fi apucat s-o citească de nu s-ar fi aflat pe acest pat,

cu gâtul așa cum era și cu împușcăturile din cap. Probabil că povestioarele astea nici nu l-ar fi impresionat cine știe ce pe-un om sănătos.

Încă din ziua precedentă Efrem remarcase un titlu: „Ce-l ține pe om în viață?” Atâta de frumos era modelat titlul ăsta, de parcă Efrem însuși l-ar fi compus. Pe când bătătorea, căzut pe gânduri, dușumelele spitalului, oare nu tocmai la acest lucru se gândise, fără să-l fi numit în vreun fel: „pentru ce trăiesc oamenii?” Povestirea nu era scurtă, dar se citea ușor chiar de la primele vorbe – se așeza pe inimă simplu și direct: „Un cizmar locuia cu soția și copiii în gazdă la un țăran. N-avea nici casă care să fie a lui, nici pământ și-și hrănea familia din munca lui de cizmar. Pâinea era scumpă, iar munca – ieftină, așa că tot ce câștiga se mânca. Cizmarul avea o singură haină de iarnă pe care o împărțea cu soția, dar și aceea era zdrențuită de atâta purtat.”

Toate astea erau ușor de înțeles și, mai departe, la fel, totul era foarte clar: Semion însuși era subțiratic, iar calfa Mihailo era slăbănog, pe când boierul: „de parc-ar fi venit de pe altă lume: obrazul roșu, rotunjit, ceafa ca de bou, părea turnat tot din fier... La ce viață ducea el, bun înțeles că era rotofei, pe unul ca ăsta nici moartea nu-l doboară”.

Văzuse și Efrem destui dintr-aceștia: așa era Karasciuk, șeful trustului de cărbuni, așa erau și Antonov, și Ceciev, și Kuhtikov. Dar oare nu începuse, la un moment dat, și Efrem să tragă în partea lor?

Încet, de parcă ar fi descifrat cuvintele pe silabe, Podduev citi toată povestirea, până la capăt.

Asta se întâmpla deja spre ora prânzului.

Nu mai avea chef acum nici de umblat, nici de vorbit. Parcă ar fi pătruns ceva în el și-ar fi întors totul pe dos. Acum, acolo unde până atunci fuseseră ochii – nu mai erau ochi. Iar unde venea înainte gura – nu mai era gură. Primul strat, cel mai gros, îl luase de pe Efrem spitalul. Acum era deja ușor de strunjit.

Fără să-și schimbe poziția, sprijinindu-se în perne și ținând cartea deschisă pe genunchii ridicați, Efrem privea peretele alb, gol. Era o zi exasperant de mohorâtă, fără urmă de lumină.

Vizavi de Efrem, adormise, imediat după injecție, vilegiaturistul ăla crescut în puf – față palidă. Îl acoperiseră mai gros, să n-aibă frisoane.

Pe patul alăturat, Ahmadjan juca table cu Sibgatov. Limbile lor se asemănau prea puțin, așa că vorbeau între ei rusește. Sibgatov se așezase astfel încât să nu-și strâmbe și să nu-și îndoiaie spinarea bolnavă. Era încă tânăr, dar părul de pe creștet i se rărise de tot.

Lui Efrem, în schimb, nu-i căzuse încă nici un fir de păr, chica lui sură, răzvrătită, era ca un desiş de netrecut. Și încă își mai păstrase toată puterea asupra muierilor. Numai că asta nu prea mai conta acum...

Câte muieri dintr-astea amețise Efrem la viața lui era de neimaginat. La început, încă le mai ținea socoteala, punând soțiile separat, apoi nici nu s-a mai obosit să

le numere. Prima lui soție fusese Amina, tătăroaică albă din Elabuga, tare simțitoare: pielea de pe față îi era atât de subțire că, de cum o atingeai cu oasele mâinii, se și pornea să sângereze. Pe deasupra, mai era și nesupusă – plecase singură cu fetița. De atunci Efrem nu-și mai îngăduise să pățească așa rușine – părăsea el primul femeile. Ducea o viață liberă, de pasăre călătoare: ba era arvunit cu ziua, ba încheia câte un contract, așa că i-ar fi venit peste mână să târască o familie după el. Gazdă bună găsea în fiecare loc nou. Cât despre celelalte, acelea erau întâlniri întâmplătoare, fie ele libere ori măritate, așa că nici de nume nu le mai întreba întotdeauna, plătea după cum se-nțeleseseră și gata. Astfel încât acum i se încurcaseră în minte chipurile, obiceiurile și împrejurările, și nu mai ținea minte decât întâmplările ieșite din comun. Așa, spre exemplu, o reținuse pe Evdoșka, soția inginerului, care, în timpul războiului, pe peronul gării Alma-Ata I, stătea sub geamul lui, își bățâia fundul și-l ruga s-o ia cu el. Tocmai pleca la Ili un detașament întreg să deschidă o exploatare nouă și-i conduceau mulți de la trust. Se afla acolo, prin apropiere, și soțul Evdoșkai, un prăpădit, se tot căznea să-i demonstreze unuia ceva. Locomotiva se smuci. „Ei! Strigă Efrem și întinse mâna. Dacă mă iubești sui-te aici, hai cu mine!” Iar ea se agăță de mâna lui și se cațără până la el prin fereastra vagonului, sub ochii celor de la trust și ai soțului – s-a dus să trăiască vreo două săptămâni cu el. Uite scena asta, cum o trăsese pe Evdoșka în vagon, o reținuse.

Ceea ce observase Efrem la muieri, în viața lui, era că se legau de om. Să pui mâna pe o femeie era ușor, dar să scapi de ea era tare greu. Deși se tot vorbea de „egalitate”, și Efrem n-avea nimic împotriva, în sinea lui, el nu le considerase niciodată pe femeii oameni adevărați – în afară de prima lui soțioară, Amina. Și s-ar fi mirat de-a binelea dacă vreun alt bărbat s-ar fi apucat să-i demonstreze că se purta urât cu muierile.

Dar dacă era să te iei după cartea asta ciudată, reieșea că Efrem era vinovat de toate.

Lumina fu aprinsă mai devreme decât de obicei. Se trezi mironositul ăla cu gogoloi sub maxilar, își scoase căpșorul chel de sub plapumă și-și trase repejor pe nas ochelarii care-l făceau să arate ca un doctor în științe. Le anunță pe loc tuturor vestea cea bună: suportase destul de bine injecția, crezuse că va fi mai rău. După care se vârî în noptieră să-și scoată cărnița de pasăre.

Efrem observase demult că pricâjiții ăștia voiau întotdeauna numai și numai carne de pasăre. Chiar și despre miel spuneau că-i „carne grea”.

Efrem ar fi preferat să aibă pe altcineva în fața ochilor, dar pentru asta ar fi trebuit să se întoarcă cu tot trunchiul. Fiindcă, dacă privea drept înainte, nu-l vedea decât pe cufuritul ăsta, cum roade la osciorul de găină.

Podduev scrâșni și începu să se răsucescă încetisor spre dreapta.

— Uite, anunță și el cu glas tare. E aici o povestire. Se numește: „Ce-l ține pe om în viață”. Și surâse. Se pune deci această întrebare. Cine răspunde? Ce-l ține pe

om în viață?

Sibgatov și Ahmadjan își ridicară privirile de la table. Ahmadjan răspunse sigur de el, vesel, era pe cale să se facă bine:

— Produsele. Alimentare și industriale.

Până la armată, nu trăise decât în aulul unde se născuse și vorbise doar uzbeca. Toate cuvintele și toate noțiunile rusești, întreaga disciplină și dezinvoltură le adusesse din armată.

— Ei, altul? Întrebă răgușit Podduev. Ghicitoarea din carte, de nedezlegat pentru el, se dovedise a nu fi nici pentru ceilalți prea ușoară. Cine mai răspunde? Ce-l ține pe om în viață?

Bătrânul Mursalimov nu înțelegea rusește, fiindcă altfel poate c-ar fi răspuns mai bine decât oricare altul dintre cei de aici. Dar era acolo felcerul Turgun, studentul care venise să-i facă injecție, așa că răspunse și el:

— Salariul, ce altceva!

Negriciosul de Proșka își ciulise urechile, din colțul lui, și se holba ca la o vitrină de magazin, rămăsese chiar cu gura căscată, dar de spus nu spunea nimic.

— Haideți, haideți! Cerea răspunsuri Efrem.

Diomka își pusese cartea deoparte și se încruntase cu gândul la întrebare. Cartea lui Efrem tot Diomka o adusesse în salon, dar nu prea reușise s-o citească: vorbea despre ceva cu totul străin, cum ți-ar răspunde un surd la întrebare. Te înmuia și-ți încurca totul în cap tocmai când aveai mai mare nevoie de un sfat pentru a acționa. Așa că nu citise „Ce-l ține pe om în viață” și nu cunoștea răspunsul pe care-l aștepta Efrem. Se gândea deci, acum, să dea unul personal.

— Hai, puștiule! Îl încurajă Efrem.

— Păi, după părerea mea, spuse, lungind cuvintele, Diomka, de parcă i-ar fi vorbit unui profesor în fața tablei și, temându-se să nu greșească, se mai gândea încă, între cuvinte, la răspuns. În primul rîhd – aerul. Apoi – apa. Apoi – mâncarea.

Așa ar fi răspuns și Efrem altădată, dacă l-ar fi întrebat cineva. Poate doar spiritul să-l mai fi adăugat. Dar cartea trăgea în cu totul altă direcție.

Țățâi, în semn că nu.

— Ei, altul?

Proșka se hotărî:

— Calificarea.

Adevărat era și asta, astfel gândise toată viața și Efrem.

Iar Sibgatov suspină și spuse, timid:

— Patria.

— Cum adică? Se miră Efrem.

— Adică locurile natale... Traiul acolo unde te-ai născut...

— A-a-a... Ei, asta nu-i chiar obligatoriu. Eu am plecat de tânăr de pe Kama și puțin îmi pasă dacă o mai fi curgând pe acolo sau nu. Un râu ca oricare altul, ce

contează.

— În locurile unde te-ai născut, insistă cu glas scăzut Sibgatov, nici boala nu te răzbește. În locurile de unde te tragi, totul e mai ușor.

— Bine. Altul?

— Cum? Cum? Reacționă Pavel Nikolaevici, care prinsese curaj. Cum sună întrebarea?

Efrem, scârțâind, își întoarse trunchiul spre stânga. Paturile de lângă ferestre erau goale și-n partea aia nu mai era decât vilegiaturistul. Rodea osciorul de găină, ținându-l cu amândouă mâinile de capete.

Așa că stăleau acum unul în fața celuilalt, de parcă special i-ar fi așezat dracul anume în felul ăsta. Efrem își îngustă ochii.

— Iată cum sună, profesore: ce-l ține pe om în viață?

Nici că stătu prea mult pe gânduri Pavel Nikolaevici, aproape că nici nu lăsă găina de la gură:

— Păi, asta e clar ca bună-ziua, nici nu încape îndoială. Rețineți. Pe oameni îi ține fidelitatea față de idee și binele colectiv.

Și mușcă din zgârciul cel mai dulce, cel de la încheietură. După care, în afara pielii solzoase de pe labă și vinele descoperite, nu mai rămase nimic pe os. Așa că-l puse pe o hârtie de pe noptieră.

Efrem nu răspunse. Îi era ciudă că stârpitura se descurcase așa de bine. Fiindcă, dacă ți se vorbește de fidelitatea față de idee, nu-ți rămâne decât să-nchizi gura.

Și, deschizând cartea, își pironi din nou ochii în ea. Voia să înțeleagă pentru sine – care ar fi fost totuși răspunsul corect?

— Dar cartea despre ce e? Ce scrie-n ea? Întrebă Sibgatov, întrerupând jocul.

— Păi, uite... Podduev citi primele rânduri. „Cizmarul trăia cu nevasta și copiii în gazdă la un țăran. N-avea nici casă care să fie a lui, nici pământ...”

Dar ar fi fost greu și-ar fi durat prea mult să citească cu voce tare și, sprijinit în perne, începu să-i repovestească lui Sibgatov în cuvinte proprii, încercând să priceapă și el mai bine subiectul:

— Ce să mai, cizmarul începuse să cam bea. Mergând deci el odată cam beat pe stradă, a cules de pe drumuri un om degerat, pe Mihailo. Nevastă-sa se repezi la el să-l certe; cum vrei să mai hrănim un trântor. Dar Mihailo începu să muncească fără hodină și învăță să coasă mai bine decât cizmarul. Odată, spre iarnă, vine la ei un boier, le-aduce o bucată de piele scumpă și le dă următoarea comandă: să-i facă cizme bune care nici să nu se strâmbe, nici să nu se rupă. Iar dacă strică cizmarul pielea, cu pielea lui o s-o plătească. Numai că Mihailo zâmbea într-un fel cam ciudat: văzuse el acolo, în colțul din spatele boierului, ceva. Abia apucă boierul să plece, că Mihailo croi pielea aceea și-o strică: nici vorbă să mai iasă din ea cizme, poate doar de niște papuci să mai fi ajuns.

Cizmarul se apucă cu mâinile de cap: știa doar bine că mă omori, nu vezi ce-ai făcut? Iar Mihailo spuse: Își umple omul hambarele pentru un an și habar n-are

că moare până-n seară. Și chiar așa a și fost; boierul muri chiar pe drum. Iar boieroaica trimise un puști la cizmar: să nu-i mai facă cizme, ci să coasă, cât de repede, niște papuci. De mort.

— Drrracu' știe ce-i asta, o tâmpenie! Răspunse Rusanov, șuierând de indignare. N-ați putea să mai schimbați placa? Se simte de la o poștă că asta-i o morală străină de-a noastră. Și pe urmă ce vor să zică – ce-i ține pe oameni în viață? Efrem încetă să mai povestească și-și mută privirea îngreunată spre chelbos. Pe el asta îl și iritase, chelbosul mai că ghicise răspunsul. În carte stătea scris că pe oameni nu-i ține grija ce și-o poartă sieși, ci dragostea către ceilalți. Iar stârpitura spusese: binele colectiv. Părea să fie pe-aproape.

— Ce-i ține pe oameni? Mai că nu reușea s-o spună cu voce tare. Parcă nu se făcea. Dragostea, cică...

— Dra-gos-tea...?! Nu-u-u, asta chiar că nu-i morala noastră! Se amuzau ochelarii de aur. Ia zi, și cine a scris toate astea?

— Cum? Mugi Podduev. Prea încercau toți să schimbe vorba.

— Cine a scris toate astea vreau să știu? Autorul?... Uită-te și tu acolo sus, pe prima pagină.

Parcă avea vreo importanță numele? Ce legătură putea să aibă cu miezul – cu bolile lor? Cu viața sau cu moartea lor?

Efrem n-avea obiceiul să citească aceste nume de familie care apăreau pe cărți, și chiar când le citea, le uita pe loc. Acum deschise totuși la prima pagină și citi cu voce tare:

— Tolstoi.

— N-n-nu se poate! Protestă Rusanov. Țineți minte: Tolstoi n-a scris decât opere optimiste și patriotice, altfel n-ar fi fost reeditat. „Pâinea”, „Petru întâi”. E de trei ori laureat al Premiului Stalin, dacă vreți să știți.

— Păi, ăla e alt Tolstoi! Spuse Diomka, din colțul lui. Asta al nostru e Lev Tolstoi.

— A, a-a-altul? Lungi Rusanov cuvântul, ușurat într-un fel, dar strâmbându-se deja din altă pricină. A, altul... Țasta-i ăla cu oglinda revoluției ruse, cu chiftelele de orez?... Păi, nu-i decât un neputincios Tolstoi ăsta al vostru! Multe, foaaaarte multe lucruri nu le-nțelegea. Căci răului trebuie să i te opui, băiețel, cu răul trebuie să lupți!

— Așa cred și eu, răspunse surd Diomka.

Tumor cordiș.

Evghenia Ustinovna, chirurg-șef, n-avea aproape niciuna din trăsăturile strict profesionale – nici privirea fermă, nici cuta hotărâtă de pe frunte, nici încleștarea maxilarelor, atât de frecvent descrise. La cincizeci de ani trecuți, când avea tot părul strâns sub boneta de doctor, cei ce o zăreau din spate o strigau adesea: „Domnișoară, n-ați putea să-mi spuneți...?” Ea întorcea însă un chip ostenit, cu zbârcituri și riduri, cu pungi sub ochi. Încerca să compenseze aceste neajunsuri prin rujul strident cu care-și dădea pe buze, dar era nevoită să și-l reînnoiască

mereu, pentru că-l ștergea de țigări.

În afara timpului petrecut în sala de operații, în sala de pansamente și-n saloanele cu bolnavi, fuma neconținut. Iar când se găsea în aceste încăperi, pândea momentul în care ar putea zbughi-o pentru a se năpusti asupra țigării cu o asemenea lăcomie de parcă ar fi vrut s-o mănânce. În timpul vizitelor își ridica din când în când arătătorul și mijlociul spre gură și după aceea în zadar încercai să-ți amintești dacă nu fumase cumva și-n timpul vizitei.

Împreună cu chirurgul-șef, Lev Leonidovici – acesta, într-adevăr, un bărbat masiv cu mâini lungi – ea făcea toate operațiile pe care și le asuma clinica lor: tăia mâini și picioare, pune tuburi traheotomice în peretele gâtului, scotea stomacuri, ajungea până în oricare loc al intestinelor, intra până-n pânzele albe în cavitatea bazinului, iar spre sfârșitul zilei i se aduceau pe masă, pentru a fi extirpate, una sau două glande mamare atacate de cancer – muncă ușoară, cum ar veni, pe care ea o executa cu măiestrie. Nu exista zi de marți sau de vineri în care Evghenia Ustinovna să nu fi tăiat sâni de femeie și odată îi spusese infirmierei care curăța sala de operații că, strânși laolaltă, toți sâni aceștia extirpați de ea ar putea forma un deal.

Evghenia Ustinovna nu fusese, toată viața, decât chirurg, în afara chirurgiei era nimeni, și totuși nu uita cuvintele cazacului Eroșka din Tolstoi, despre medicii europeni: „nu știu alta decât să taie. Niște proști. La munte, în schimb, găsești doftori adevărați. Toate ierburile le cunosc.” „Numai să taie?” Nu, altfel vedea Evghenia Ustinovna meseria de chirurg! Cândva, pe când mai erau încă niște studențași, un chirurg celebru le spusese de la catedră: „Menirea chirurgiei este alinarea, nu cruzimea! Nu trebuie să provoace, ci să elibereze de durere! Un dicton latin spune: să calmezi durerile e har dumnezeiesc!”

Totuși, chiar și primul pas pe care-l faci împotriva durerii, anestezierea, aduce după sine durerea.

Nu metodele radicale, nu curajul, nu noutatea o atrăgeau pe Evghenia Ustinovna într-o operație, ci, din contră – o cât mai mare discreție, chiar subtilitate, o cât mai perfectă justificare interioară – atâta tot... Și se considera fericită când, în câte o noapte din ajunul operației, creierului ei pe jumătate cufundat în somn îi era oferit, de parcă ar fi fost coborât de undeva cu liftul, un plan nou, surprinzător, de operație, altul decât cel pe care-l notase ea în fișă, mai delicat. Cu mintea brusc limpezită, sărea din pat și-l nota – iar dimineața își lua riscul de a-l schimba în ultima clipă. Și, de multe ori, acestea erau cele mai reușite operații ale ei.

Iar dacă mâine terapia radiologică, chimică, homeopatică sau, cine știe, una fotoelectrică, coloristică, telepatică, ar fi descoperit cum să-i salveze pe bolnavi fără intervenția cuțitului și chirurgia ar fi amenințată să dispară din practica omenirii, Evghenia Ustinovna n-ar fi apărut-o nici o zi în plus. Fiindcă cele mai bune și mai bune operații ale ei erau acelea la care reușise să renunțe! Erau cele

mai benefice pentru bolnav – acelea pentru care dibuise o cale să le înlocuiască, să le ocolească, să le amâne. Aici, din nou, avea dreptate Eroška! Și n-ar fi vrut pentru nimic în lume să piardă această dorință de căutare veșnică pe care o purta în sine.

Dar o pierdea... În treizeci și cinci de ani de muncă cu bisturiul, se obișnuise cu suferința. Devenise mai brutală. Și obosise. Nu se mai aprindeau nopțile cu schimbări de planuri. Observa tot mai rar particularitatea fiecărei operații, tot mai des îi sărea în ochi monotonia lor de bandă rulantă.

Una din constrângerile obositoare ale umanității este faptul că oamenii nu se pot înnoi în mijlocul vieții, schimbându-și brusc, radical, ocupația.

Vizita o făceau, de obicei, câte trei-patru: Lev Leonidovici, ea și asistenții. Dar, cu câteva zile în urmă, Lev Leonidovici plecase la Moscova, la un seminar despre chirurgia toracelui. Așa se întâmplă că ea intră în acea sâmbătă singură-singurică în salonul de sus al bărbaților – fără medicul curant, ba chiar și fără infirmieră.

De fapt, nici măcar nu intrase, ci se oprise încetșor în pragul ușii și se sprijinise de toc. Era un gest de fată tânără. O fată foarte tânără face un astfel de gest, conștientă de faptul că arată fermecător, că-i mai bine decât să stai cu spinarea țeapănă, cu umerii egali, cu capul drept.

Stătea astfel și urmărea îngândurată jocul lui Dioma.

Dioma, cu piciorul bolnav întins de-a lungul patului și cel sănătos îndoit sub el, pusese pe acesta, ca pe-o măsuță, o carte, iar pe carte construia ceva din patru creioane lungi, ținându-le cu ambele mâini. Ar mai fi privit multă vreme figura astfel îmbinată, dacă n-ar fi fost strigat. Își ridică privirea și-și adună creioanele răsfirate.

— Ce construiești acolo, Dioma? Întrebă, tristă, Evghenia Ustinovna.

— O teoremă! Răspunse acesta vioi, mai vioi decât ar fi fost necesar.

Acestea erau cuvintele rostite de ei, dar se priveau unul pe celălalt cu atenție și era clar că nu despre asta era vorba.

— Fiindcă timpul trece, explică Diomka, de astă dată mai puțin vioi și nici la fel de tare.

Ea aprobă din cap.

Mai tăcu o vreme, tot astfel, sprijinită de tocul ușii – nu, nu ca fetele, ci de oboseală.

— Ia hai să te văd.

De fel cumpătat, Dioma răspunse mai însuflețit ca de obicei:

— S-a uitat Liudmila Afanasievna, ieri. A spus să mai facem niște raze.

Evghenia Ustinovna clătină din cap. Avea o grație tristă.

— Foarte bine. Totuși, vreau să te consult și eu.

Dioma se încruntă. Puse deoparte geometria în spațiu, se trase mai sus pe pat pentru a face loc și dezgoli până la genunchi piciorul bolnav.

Evghenia Ustinovna se așeză alături de el. Își suflecă fără efort mânecile halatului și ale rochiei până aproape de cot. Mâinile ei subțiri, elastice și mobile începură să se miște pe piciorul lui Dioma ca două ființe vii.

— Doare? Doare? Întreba ea, mereu.

Era singura întrebare pe care-o puneau...

— Da. Da, încuviința el, încruntându-se tot mai tare.

— Noaptea îți simți piciorul?

— Da... Dar Liudmila Afanasievna...

Evghenia Ustinovna își mai clătină capul o dată, înțelegătoare, și-l bătu ușurel pe umăr.

— Bine, frățioare. Fă raze.

Și se mai priviră o dată în ochi.

În salon se făcuse tăcere și se-auzea fiecare cuvânt rostit de ei.

Evghenia Ustinovna se ridică și se întoarse. Acolo, lângă sobă, ar fi trebuit să stea Proșka, dar el se mutase, cu o seară în urmă, lângă fereastră (deși exista o superstiție că nu e bine să te culci în patul unuia care a plecat să moară). Patul lui era ocupat acum de bălaiul Heinrich Federau, un om mic de statură și liniștit, nu chiar necunoscut în salon, deoarece stătuse deja, timp de trei zile, pe unul dintre paturile de pe hol. Acum se sculase, luase poziție de drepti și-o privea pe Evghenia Ustinovna, bine intenționat și respectuos. Era mai mic de statură decât ea.

Era absolut sănătos! Nu-l durea nimic, nicăieri! Prima operație îl lecuise cu desăvârșire. Și dacă s-a prezentat din nou la pavilionul canceroșilor n-o făcuse fiindcă ar fi avut a se plânge de ceva, ci din pură acuratețe: i se scrisese în biletul de externare să se prezinte la control pe 1 februarie 1955. Așa că-și făcuse apariția, venind de foarte departe, pe drumuri grele și schimbând nenumărate trenuri, nici pe 31 ianuarie, nici pe 2 februarie, ci, cu exactitatea cu care își face luna apariția la eclipsă, la data ce i-a fost fi-xată.

Iar aici, nu se știe de ce, fu internat din nou la spital.

Astăzi, spera tare mult că-i vor da drumul.

Se apropie Maria cea slabă, cu ochi stinși, uscați. Aducea un prosop. Evghenia Ustinovna își șterse mâinile, le ridică – încă mai erau dezgolite până la coate – și, în aceeași tăcere deplină, făcu multă vreme niște mișcări de rulare pe gâtul lui Federau, iar apoi, ordonându-i să se descheie, controlă și adânciturile de lângă clavicule și subțiorile. În sfârșit, spuse:

— Totul merge bine, Federau. La dumneavoastră totul e foarte bine.

El se luminează de parcă ar fi fost decorat.

— Toiul e bine, lungi ea delicat cuvintele, și rulă din nou sub maxilarul inferior.

Încă o mică operație – și gata.

— Cum? Se cocârjă Federau. Dar, pentru ce, dacă totul e bine, Evghenia Ustinovna?

— Păi, ca să fie încă și mai bine, spuse ea cu un zâmbet palid.

— Aici? Arătă el cu palma făcând o mișcare de retezare de-a curmezișul gâtului. Expresia chipului său blând deveni rugătoare. Părul rar îl avea albicios, decolorat, sprâncenele erau și ele spelbe.

— Aici. Dar, să nu vă temeți, la dumneavoastră nimic n-a fost întârziat, totul s-a făcut la timp. Eu propun să vă pregătim pentru ziua de marți. (Maria notă.) Iar la sfârșitul lui februarie plecați acasă și, de data asta, fără să mai fie nevoie să vă întoarceți la noi.

— Doar pentru un mic „control”? Încercă să zâmbescă Federau, dar nu reuși.

— Ei, cel mult un control, zâmbi ea, în chip de scuză. Cu ce l-ar mai fi putut încuraja, în afara zâmbetului ei ostenit?

Și, lăsându-l să mai stea o vreme în picioare, iar pe urmă să se așeze și să se gândească, porni mai departe prin cameră. Îi mai zâmbi din mers lui Ahmadjan (îl tăiasse la încheietura piciorului, cu trei săptămâni în urmă) și se opri lângă Efrem. El o aștepta, cartea albastră era zvârlită alături. Cu capul lat, cu gâtul îngroșat peste măsură, prins în bandaje și lat în umeri, cu picioarele strânse sub el, stătea pe pat ca un fel de piticanie ireală. O privea pe sub sprâncene, așteptând lovitura.

Ea se sprijini de tăblia patului ținând două degete lângă buze, de parcă ar fi fumat.

— Ei, cum o mai duceți, Podduev? În ce stare de spirit vă mai aflați?

Era exact momentul să discute despre starea lui de spirit! Pentru ca ce conta: o mică discuție și și-a făcut numărul!

— M-am plictisit să tot fiu măcelărit, rosti Efrem.

Ea își ridică sprâncenele, parcă mirată de faptul că se poate plictisi cineva de tăiat.

Nu spuse nimic.

Spusese el oricum destul.

Tăceau, ca și cum ar fi existat între ei o neînțelegere. Ca înainte de-o despărțire.

— Și, din nou, în același loc, nu-i așa? Mai mult spuse decât întrebă Efrem.

(De fapt, ar fi vrut să întrebe: păi, prima dată cum ați tăiat? Ce-a fost în capul vostru? Totuși, el, care nu-i iertase vreodată nici pe cei mai mari șefi și le spusese totul verde-n față, pe Evghenia Ustinovna o menaja. N-avea decât să-și dea singură seama.)

— Alături, preciză ea.

(Cum să-ți explic eu ție, nefericitule, că nu-i același lucru cancerul la limbă și cancerul buzei inferioare? Extirpezi ganglionii de sub maxilar și, deodată, te pomenești că sunt atinse căile limfatice din profunzime. Acestea nu puteau fi operate înainte.)

Efrem icni, de parcă ar fi ridicat o greutate peste puterile lui.

— Nu mai e nevoie. Nu mai trebuie nimic.

De altfel, nici ea nu se străduia prea tare să-l convingă.

— Nu mai vreau cuțit. Nu mai vreau nimic.

Ea privea în tăcere.

— Externați-mă.

Iar ea îl privea în ochii gălbui care atinseseră, după o imensă frică, neînfricarea și, la rândul ei, se gândea și ea: la ce bun? La ce bun, dacă bisturiul nu reușește s-ajungă din urmă metastazele?

— Luni scoatem bandajul și vedem ce se întâmplă. Bine?

(El îi cerea să-l externeze dar, de fapt, mai spera încă s-o audă spunând: „Ai înnebunit, Podduev? Cum adică să te externezi? O să te tratăm! O să te facem bine...!” Numai că ea nu-l contrazicea. Însemna că era ca și mort.)

Făcu din tot trunchiul o mișcare menită să sugereze că-i de acord. Fiindcă doar din cap nu putea face nici o mișcare.

Ea se duse la Proșka. El i se ridică în întâmpinare și zâmbi. Fără să-l consulte deloc, întrebă:

— Ei, cum vă simțiți?

— D'apăi ghini, fața lui Proșka se deschise într-un zâmbet și mai larg. Tabletii șelia tre' că m-or fi ajutat.

Arată spre sticluta cu polivitamine. Nu mai știa cum să-i intre în voie. Cum s-o convingă să nu-l taie!

Aprobă din cap povestea cu tabletele. Întinse mâna spre partea stângă a pieptului:

— Dar aici? Te înțeapă?

— D'apăi puținel di tat.

Ea încuviință din nou din cap:

— Astăzi vă externăm.

Ce bucurie pe capul lui Proșka! Sprâncenele negre începură să-i urce pe frunte:

— Nu, zău așa?! Atunși operație n-o mai hi dilăc?

Ea clătină din cap, cu zâmbetul palid pe buze.

O săptămână l-au tot pipăit, l-au vârat de patru ori sub roentgen, ba așezat, ba culcat, ba ridicat, l-au dus la niște moși în halate albe – se aștepta deja s-audă că-i boală grea – și uite că-i dădeau dramul fără operație!

— Deci, bag sama că mi-s sănătos?

— Nu chiar.

— Da' tabletii șelia-s tari buni, așa-i? Ochii lui negri scânteiau de înțelegere și recunoștință. Era bucuros că însănătoșirea lui atât de rapidă o bucură și pe ea.

— Tablete dintr-acestea o să vă cumpărați singur la farmacie. Și-o să vă mai dau o rețetă, să le luați și pe acelea. Apoi întoarse capul spre infirmieră: Acid ascorbic. Maria își înclină severă capul și notă în caiet.

— Dar să le luați cu regularitate de trei ori pe zi, cu regularitate! E important! Îl lămurea Evghenia Ustinovna. (Sugestia era mai importantă decât medicamentul.)

Și va trebui s-aveți grijă de dumneavoastră, să vă cruțați! Nu trebuie să umblați prea repede. Nu trebuie să ridicați greutateți. Dacă trebuie să vă aplecați, s-o faceți cu grijă.

Proșka izbucni în răs, mulțumit de faptul că nici ea nu înțelege chiar totul pe lumea asta.

— Păi, aiasta cum vine – să n-ardic greutateți? Io mi-s tractorist.

— Acum, o vreme n-o să lucrați.

— Păi, atunși cum? Conșediu di boală?

— Nu. Cu ajutorul adeverinței noastre vi se va face statut de invalid.

— Invalid? Proșka o privi ca un animal rănit. Păi, și-mi trebii mie invaliditatea șeia? Cum să-mi duc io traiul cu dânsa? Io mi-s tânăr încă, io vrei să munșăsc. Își arată mâinile sănătoase, cu degetele cam grosolane care tânjeau după muncă.

Dar nici asta n-o convinse pe Evghenia Ustinovna.

— Să coborâți la camera de pansamente peste-o jumătate de oră. Am să vă dau biletul de externare și-am să vă explic totul.

Plecă, iar Maria cea slăbănoagă și rigidă ieși în urma ei.

Iar în salon se declanșară imediat, pe mai multe voci, discuțiile. Proșka ar fi vrut să discute cu flăcăii despre invaliditatea asta, la ce-o mai fi bună și ea, dar ceilalți vorbeau despre Federau. Nimănui nu-i venea să creadă: iată un gât curat, alb, cu pielea întinsă, fără nici o durere – și na poftim, cică operează-te!

Podduev își întoarse pe pat, în mâini, întregul trunchi, cu picioarele strânse sub el (se răsucea ca un ciung), și începu să strige supărat, ba chiar se înroșise:

— Nu te lăsa, Heinrich! Nu fi tâmpit! Dacă apucă să te taie, or să te măcelărească – ca pe mine.

Dar Ahmadjan avea și el părerea lui:

— Trebuie operat, Federau! Nu zic ei așa, degeaba.

— Dar de ce să tai, dacă nu doare? Se indignă Dioma.

— Fii serios, frățioare, mormăi cu voce joasă Kostoglotov, doar n-ai înnebunit să-ți tai gâtul sănătos.

Rusanov se strâmbă din pricina strigătelor, dar nu mai făcu nimănui observație.

Ieri, după injecție, se înveselise foarte tare, văzând că o suportase ușor. Dar umflătura de la gât era tot acolo și-l împiedicase toată noaptea și toată dimineața să-și miște capul, așa că astăzi se simțea cât se poate de nefericit, fiindcă, iată, nu se micșorase deloc.

Ce-i drept, trecuse pe la el doctorița Gangart. Îl chestionase foarte amănunțit pe Pavel Nikolaevici despre fiecare nuanță a stării lui din seara precedentă, din noaptea și din ziua aceea, întrebuse dacă s-a simțit slăbit, și-i explicase că tumoarea nu trebuie neapărat să cedeze după prima injecție, ba era chiar normal să nu se retragă. Parțial, îl liniștise. De data aceasta, o și studiase mai bine pe Gangart – avea o față destul de inteligentă. La urma umielor, nici la clinica asta nu sunt chiar cei mai proști doctori, experiență au destulă, trebuie doar să știi ce

să le pretinzi.

Dar nu se liniștise pentru multă vreme. Doctorița plecase, dar tumoarea se ițea de sub maxilar și-l apăsa, iar bolnavii trâncăneau despre ale lor și uite că unuia i se propusese operarea unui gât perfect sănătos. Iar lui Rusanov, care are ditamai gogoloiul – nu i se face operație și nici măcar nu i se propune. Să fie chiar atât de grav?

Cu două zile în urmă, când intrase pentru prima dată în salon, Pavel Nikolaevici nu și-ar fi imaginat că se va simți atât de curând legat într-un fel de acești oameni. Mai și era vorba chiar de gât. La ei trei, cel puțin, de gât era vorba.

Heinrich Iakobovici se amărâse foarte tare. Asculta sfaturile celor din jur și zâmbea năucit. Toți vorbeau cu mare siguranță despre ce trebuia să facă el și doar lui propriul caz nu i se părea deloc atât de clar. (Cum, de altfel, cazurile proprii și lor li se păreau îhcâlcite.) Era periculos și să tai și să nu tai.

Văzuse el destule și aflate multe tot întrebând în dreapta și-n stânga, încă de data trecută, când îi trataseră buza inferioară cu raze Roentgen, cum făceau acum cu Eghenberdiev. De-atunci, coaja de pe buză apucase să se umfle, să se usuce și să se desprindă, dar el știa de ce vor ei să-i facă tăietura la gât: pentru a nu-i permite cancerului să se răspândească.

Iată însă că pe Podduev îl tăiaseră de, două ori și tot n-a ajutat la nimic.

Dar dacă boala nici n-avea de gând să se răspândească? Dacă ea, de fapt, nici nu mai exista?

În orice caz, ar fi trebuit să se sfătuiască cu soția și, mai ales, cu fiica lor, Henrieta, cea mai școlită și mai hotărâtă din familie. Însă el ocupa aici un pat și clinica nu va accepta să aștepte schimbul de scrisori (pe deasupra, la ei, în adâncul stepei, poșta nu-i adusă decât de două ori pe săptămână, dar și asta numai atunci când e drumul uscat). Iar să se externeze și să plece acasă pentru a se sfătui ar fi tare greu, mult mai greu decât își imaginează medicii și bolnavii care-i dau cu atâta ușurință sfaturi. Pentru asta trebuie să-și vizeze aici, la comandamentul orașului, permisul de liberă circulație, care-i fusese eliberat ca să poată pleca și pe care-l obținuse atât de greu, să iasă de sub evidența temporară și să pornească la drum: mai întâi într-un pardesiu ușor și ghete, cum era îmbrăcat acuma, cu trenul până la o haltă, acolo să-și pună cojocul și cizmele de pâslă, lăsate în păstrare la niște necunoscuți cumsecade – fiindcă acolo vremea e cu totul altfel decât aici, acolo mai bate încă un vânt sălbatic și-i iarnă – iar apoi o sută cincizeci de kilometri de hurducat până la SMT-ul său, poate că nici măcar nu în cabină, ci-n lada camionului; iar apoi, de cum ar ajunge acasă, ar trebui să trimită o cerere scrisă la comandamentul regional și să aștepte vreme de două-trei-patru săptămâni permisiunea de-a pleca din nou: iar când aceasta va sosi – să ceară din nou învoire de la serviciu, numai că până atunci tocmai bine se va topi zăpada, drumurile se vor umple de glod și mașinile nu vor mai circula: iar apoi, în mica gară unde opresc două trenuri pe zi, fiecare câte-un

minut, ar urma să caute, disperat, un conductor dispus să-i dea un loc: iar ajuns aici, să ceară din nou permis de ședere la comandamentul orașului și-apoi să mai aștepte câteva zile până se va elibera un loc la clinică.

Între timp, se discuta situația lui Proșka. Să mai crezi în semnele rele! Cică se culcase în pat cu ghinion! Îl felicitau și-l sfătuiau să accepte invaliditatea, cât sunt dispuși să i-o dea. Până ți se dă... Dacă-ți dau ei așa ceva – înseamnă că trebuie. Mai întâi ți-o dau, iar apoi ți-o iau. Însă Proșka protesta, spunând că vrea să muncească. Las' că mai ai vreme să lucrezi, prostule, viața-i lungă! Proșka plecă după adeverințe. În salon începu să se facă liniște.

Efrem își deschise din nou cartea, însă citea rândurile fără a le înțelege și, în curând, observă acest lucru. Nu le înțelegea fiindcă se foia, se frământa, se uita la ce se petrece în cameră și pe coridor. Pentru a le înțelege ar fi trebuit să-și amintească de faptul că el, unul, nu mai avea unde se grăbi. Nu mai avea ce schimba. Nu mai avea pe cine convinge. Că nu-i rămăseseră decât zile numărate pentru-a se socoti cu sine însuși.

Doar atunci i se dezvăluiau rândurile acelei cărți. Erau tipărite cu litere negrișoare, obișnuite, pe hârtie albă. Dar n-ajunge să cunoști literele pentru a le citi.

Când Proșka, bucuros, cu adeverințele în mână, urcă din nou scara, îl întâlnește în holul de sus pe Kostoglotov și i le arată:

— Ia ti uiți, și pecieti rotunjoară.

Una dintre adeverințe era pentru gară, cu rugămintea de a i se da bilet fără coadă bolnavului cutare, proaspăt operat. (Dacă nu pomeneai de operație, bolnavii erau trimiși la coadă și li se putea întâmpla să nu reușească să plece nici după două-trei zile.)

Iar într-o altă adeverință – către unitatea medicală din localitatea unde trăia el, stătea scris: tumor cordiș, casus inoperabilis.

— Io nu prișep, împungea Proșka cu degetul rândul acesta. Și mi-o fi scris așa?

— Stai să mă gândesc, își îngustă Kostoglotov ochii, făcând o mutră nemulțumită. Proșka se duse să-și adune lucrurile.

Iar Kostoglotov se propti de parapet și-și lăsă chica să atârne în casa scării.

Latină, ca lumea, nu știa, cum, de altfel, nu știa nici vreo altă limbă străină, și, de fapt, nici o disciplină până la capăt, în afară de topografie, dar și dintr-aceea doar pe cea militară, la nivelul cursurilor pentru sergenți. Dar, cu toate că nu scăpa niciodată și nicăieri prilejul de a comenta sarcastic învățătura, și ochiul și urechea îi stăteau veșnic de veghe pentru a nu pierde nici o fărâmbă care l-ar putea învăța ceva în plus. N-avusese parte decât de primul curs la Facultatea de Geofizică în 1938 și de unul incomplet de geodezie în anii '46-'47; între timp făcuse armata și războiul, puțin potrivite cu progresul în științe.

Dar Kostoglotov păstrase mereu în minte zicala bunicului său cel mai iubit: prostului îi place să povățuiască, iar deșteptului să învețe – și, chiar și-n anii de

armată, a acumulat mereu, a absorbit toate cunoștințele cât de cât folositoare și și-a plecat urechea la vorbele înțelepte, fie că povestașul era ofițer al unui alt regiment sau soldat din detașamentul lui. E adevărat că pleca urechea în așa fel încât orgoliul să nu-i fie știrbit – asculta cu nesaț, dar, dacă te uitai, ziceai că puțin îi pasă și că toate astea nu-l interesează cine știe ce. În schimb, atunci când făcea cunoștință cu cineva, Kostoglotov nu se grăbea nici să se prezinte, nici să se fudulească, ci afla, pentru început, cine-i noua cunoștință, de ce neam, de unde vine și cum e de felul lui.

Asta-l ajuta mult când era vorba să audă și să afle ceva. Iar dacă a existat un loc unde chiar că a avut multe de învățat – apoi acela a fost celula din Butâri, plină până la refuz, după război. Acolo, profesori universitari, doctori în științe sau, pur și simplu, oameni știutori le citeau, în fiecare seară, câte-un curs: despre fizica atomică, despre arhitectura occidentală, despre genetică, poetică, apicultură – și Kostoglotov era ascultătorul cel mai asiduu al acestor prelegeri. Apoi, la Krasnaia Presnea și-n vagoanele de vite, sau când, pe parcursul etapelor, îi puneau să se așeze direct pe jos, în rândurile stricte din lagăr – peste tot s-a străduit să culeagă, conform aceleiași zicale a bunicului său, ceea ce nu reușise să capete prin sălile institutului.

Astfel se întâmplase că-l descususe în lagăr și pe cel care ținea statistica medicală – un om în vârstă, timid, care ținea hârtiile cabinetului medical, ba mai era trimis, câteodată, și după apă clocotită, pe când el era profesor de filologie clasică și literatură antică la Universitatea de la Leningrad. Kostoglotov se gândise să ia de la el ore de latină. Pentru asta erau nevoiți să traverseze zona, pe ger, dus-întors, căci n-aveau nici creion, nici hârtie, și statisticianul medical își scotea, din când în când, mânușa și scria câte ceva cu degetul pe zăpadă. Îi dădea acele lecții în mod absolut dezinteresat: pur și simplu, ele îl făceau să se simtă, pentru o oră, om. De altfel, Kostoglotov nici n-ar fi avut cu ce să plătească. În schimb, erau cât pe ce să plătească scump acele lecții la nacealnik: îi chemă pe fiecare în parte și-i anchetă, bănuind că pregătesc o evadare și schițează pe zăpadă planul localității. Rămăsese până la capăt convins că povestea cu latina nu-i adevărată. Lecțiile fură întrerupte.

De la acele lecții, Kostoglotov reținuse cuvântul casus, care însemna caz, prefixul în – prefix al negației. Și cuvântul cor, cordiș îl cunoștea tot de-acolo, dar și să nu-l fi cunoscut n-ar fi fost cine știe ce greu să-și dea seama că rădăcina cuvântului cardiogramă trebuie să fie tot cam pe-acolo. Iar cuvântul tumor îl întâlnea pe fiecare pagină a „Anatomiei patologice” luate de la Zoia.

Așa că înțelese, fără greutate, diagnosticul lui Proșka. Tumoare la inimă, caz inoperabil.

Și, nu numai de operat, dar nici de tratat în vreun alt fel, din moment ce i se prescrisese acid ascorbic, adică vitamina C.

Așa că, aplecat deasupra scării, Kostoglotov nu se gândea la traducerea din

latină, ci la principiul pe care i-l expusese ieri Liudmillei Afanasievna – că bolnavul trebuie să știe totul.

Principiul acela era însă pentru cei care, asemeni lui, erau trecuți prin ciur și dârmon.

Dar Proșka?

Proșka apăru cu mai nimic în mâini, n-avea cine știe ce avere. Îl conduceau Sibgatov, Diomka, Ahmadjan. Toți trei mergeau cu mare grijă: unul se temea pentru spinare, altul – pentru picior, al treilea mergea totuși în cârje. Numai Proșka pășea vesel și dinții albi îi scânteiau.

Uite, la fel îi conduceau și ei, arareori, când se întâmpla așa ceva, pe cei eliberați. Cum ar veni să-i spună că acum, imediat, de cum va ieși – pe poartă, va fi din nou arestat...?

— Și ci ziși că scrii colo' șa? Întrebă nepăsător Proșka, luându-și adevărul.

— D-d-dracu' să-i pieptene, își strâmbă gura Kostoglotov și cicatricea i se strâmbă și ea cu această ocazie. Medicii ăștia așa de tare s-au șmecherit că nu mai înțelegi nimic.

— Ei, vă doresc sănătăți mulți! Și vouă la fel flăcăi, și vă fășieți cu tații ghini! Io plec acasă! Io mă duc la nivastâ! Proșka le strânse fiecareia mâna, apoi le mai făcu o dată semn și de pe scară, întorcându-se vesel spre ei.

Coborî treptele cu pas sigur.

Spre moarte.

Copii.

Nu făcuse decât să-și plimbe degetul pe conturul tumorii lui Diomka, îl îmbrățișase peste umeri – și plecase mai departe. Dar în clipa aceea se petrecuse ceva fatal. Diomka o simțise.

De fapt, n-o simțise imediat – mai întâi avuseseră loc discuțiile din salon, apoi îl petrecuseră pe Proșka, apoi stătuse pe gânduri dacă să nu se mute pe patul acestuia, devenit acum norocos – acolo lumina era mai bună pentru citit și-ar fi fost mai aproape de Kostoglotov, cu care făcea geometrie în spațiu, iar apoi intră un băiat nou.

Era un tânăr foarte bronzat, de un bronz întunecat, cu părul ca smoala, ușor inelat, pieptănat cu grijă. Să tot fi avut spre treizeci. Sub brațul stâng ducea trei cărți, și alte trei sub brațul drept.

— Salut, prieteni! Spuse el încă din prag – comportamentul lui simplu și privirea sinceră îi plăcură tare mult lui Diomka. Eu unde să mă culc?

Numai că, în timpul ăsta, nu se știe de ce, nu se uita la paturi, ci la pereți.

— Aveți de gând să citiți mult? Întrebă Diomka.

— Tot timpul!

Asta-l puse pe gânduri pe Diomka.

— Aveți de lucru, sau doar așa?

— Am de lucru!

— Bine, fie, culcați-vă lângă fereastră. O să vi se aștearnă imediat patul... Dar cărțile despre ce sunt?

— Geologie, frățioare, răspunse băiatul cel nou.

Și Diomka citi pe coperta uneia dintre ele: „Detectarea zăcămintelor feroase pe cale geochimică”.

— Bine, culcați-vă la fereastră. Dar, de durat, ce vă doare?

— Piciorul.

— Și pe mine tot piciorul.

Cel proaspăt-sosit își muta, într-adevăr, cu mare grijă unul dintre picioare, în vreme ce restul siluetei era ca a unui dansator pe gheață.

I se așternu patul și, de parcă, într-adevăr, pentru asta ar fi venit, de îndată, el își așază pe pervazul ferestrei cinci din cărțile aduse, iar într-a șasea se cufundă cu totul. Citi vreo oră, fără să întrebe nimic, fără să povestească cuiva ceva, apoi fu chemat la doctori.

Diomka se străduia și el să citească. Mai întâi, se ocupă de geometrie și de construirea unor figuri în spațiu din creioane. Dar teoremele nu-i intrau în cap. Iar schițele – segmente tăiate dintr-o dreaptă, planurile tăiate cu linii frânte – îi aminteau și-i sugerau lui Diomka din nou și din nou același lucru.

Atunci luă o carte mai ușoară. „Apa vie” căpătase Premiul Stalin. Se editau foarte multe cărți, nimeni n-ar fi avut timp să le citească pe toate. Și-apoi – citeai câte una și rămâneai cu sentimentul că ai fi putut foarte bine să n-o citești. În orice caz, Diomka își propusese să citească toate cărțile care fuseseră distinse cu premiul Stalin. Acestea erau în număr de vreo patruzeci pe an, așa că nici pe-acestea nu apuca să le citească. În capul lui Diomka ajunseseră să se încurce până și titlurile. Și noțiunile, de altfel. Abia cu o clipă în urmă reținuse faptul că analiza trebuie să fie obiectivă – adică lucrurile trebuie văzute așa cum sunt ele în realitate – că-i și căzură sub ochi niște rânduri în care o scriitoare era aspru criticată pentru faptul că „o pornise pe drumul greșit, periculos și mlăștinis al obiectivismului”. Acum, citind „Apa vie”, Diomka nu reușea să priceapă de ce sufletul îi era ros de plictis și deprimare.

Creștea în el apăsarea frustrării, tristețea. Parcă simțea nevoia să se sfătuiască cu cineva? Sau poate să i se plângă cuiva? Probabil că-și dorea, pur și simplu, o discuție omenească, ba chiar să-i fie cuiva un pic milă de el.

Bineînțeles că citise și auzise că mila-i un sentiment înjositor; îl înjosește și pe cel cuprins de milă și pe cel care provoacă mila.

Și totuși ar fi vrut să-i fie cuiva milă de el.

Aici, în salon, era interesant să ascuți discuțiile și să vorbești, dar nu în felul și nu despre ceea ce-ar fi vrut el acum să discute. Cu bărbații ești nevoit să te porți ca un bărbat.

Femei erau multe în clinică, chiar foarte multe, însă Dioma nu s-ar fi hotărât să treacă pragul salonului lor mare și zgomotos. Dacă ar fi fost atâtea femei

sănătoase adunate la un loc, ar fi fost interesant s-arunci, în treacăt, o privire, pentru a vedea câte ceva. Dar, în fața unei asemenea aglomerări de femei bolnave, își cobora ochii, temându-se să surprindă ceva.

Boala le puna sub semnul unei interdicții mai puternice decât simpla rușine. Unele dintre femeile pe care Dioma le întâlnea pe scară și prin holuri erau atât de delăsate, atât de deprimare, încât nici nu-și mai strângeau ca lumea halatele și i se întâmplase să le întrevadă cămășile de corp, când în dreptul pieptului, când mai jos de brâu. Asemenea întâmplări nu-i provocau însă decât o senzație dureroasă.

Așa că-și cobora de fiecare dată ochii atunci când le întâlnea. De altfel, nici nu era chiar așa de ușor să faci aici cunoștință cu cineva.

Numai tanti Stiofa îl remarcase, începuse să-l întrebe de una de alta, și se mprieteniseră. Tanti Stiofa era și mamă, și femeie, și bunică, având chiar și trăsăturile tipice de bunicuță – zbârcituri subțirele și-un zâmbet înțelegător – numai vocea îi era bărbătească. Se opreau împreună undeva în capul scării și discutau îndelung. Nimeni nu-l ascultase vreodată pe Diomka cu atâta înțelegere, de parcă el i-ar fi fost ființa cea mai apropiată.

Și lui îi venea ușor să-i povestească despre sine, și chiar despre mama sa, lucruri pe care nu le-ar mai fi dezvăluit nimănui.

Diomka avea doi ani când tatăl lui fusese ucis în război. Apoi a avut un tată vitreg, nu prea blând, dar drept totuși, s-ar fi putut trăi o viață normală cu el, însă mama – lui tanti Stiofa nu-i spusese acest cuvânt, dar în sinea lui trăsese demult concluzia asta – mama lui se curvise. Tatăl vitreg a părăsit-o și avusese dreptate să o facă. De-atunci, mama începuse s-aducă bărbați în singura lor cameră, în care stăteau amândoi, beau obligatoriu câte-un păhărel (încercau să-l silească și pe Dioma să bea, dar el nu accepta) și bărbații rămâneau la ea, care cât voia: unii până la miezul nopții, alții până dimineață. Nici măcar un paravan nu exista în cameră, nici întuneric nu se făcea, fiindcă intra lumina felinarelor din stradă. Și-atât de scârbă i se făcuse lui Diomka de toate astea, încât i se păreau porcării lucrurile la care băieții de vârsta lui se gândeau copleșiți de emoție. Astfel se scurse clasa a cincea și a șasea, iar într-a șaptea Diomka se mută la un bătrân, portarul școlii. Mânca de două ori pe zi la școală. Maică-sa nici n-a încercat să-l aducă acasă – era mulțumită.

Dioma vorbea cu ură despre maică-sa, nu putea rămâne liniștit. Tanti Stiofa îl asculta, clătina din cap, dar trăgea niște concluzii cam ciudate:

— Mare-i grădina Domnului. Lumea asta-i făcută pentru toți.

Cu un an în urmă, Dioma se mutase în colonia fabricii, unde era un liceu seral și căpătase un loc la internat. A lucrat mai întâi ca ucenic-lăcătuș, apoi a primit calificarea de gradul doi. Nu era un lucrător prea grozav, dar, în pofida desfrânată de maică-sa, nu bea vodcă, nu urla cântece și-și vedea de învățatură. Termină cu bine clasa a opta și-un semestru dintr-a noua.

Singurul lucru pe care și-l permitea era fotbalul – mai juca și el, din când în când, fotbal cu băieții. Dar și pentru această mică plăcere fu pedepsit de soartă: în îmbulzeala ce se naște în jurul mingii, cineva îl lovi, fără să vrea, cu bocancul în fluierul piciorului. Diomka nu dădu importanță loviturii, șontăcăi o vreme, pe urmă-i trecu. Toamna piciorul începu să-l doară din ce în ce mai rău. Trecu multă vreme până să i-l arate unui medic, apoi i-au pus comprese calde, ceea ce i-a făcut rău, și-l trimiseră mai întâi în orașul cel mai apropiat, iar apoi aici. Dar de ce, o întreba el acum pe tanti Stiofa, de ce-i soarta atât de nedreaptă? Doar există oameni cărora, cât trăiesc, le așterne totul la picioare – în timp ce viața altora e făcută harcea-parcea. Și se mai spune că soarta omului nu depinde decât de el. Adevărul e că nu depinde deloc.

— De Dumnezeu depinde, știa tanti Stiofa. Dumnezeu pe toate le vede. Trebuie să te supui, Diomușka.

— Păi, cu atât mai mult, dacă depinde de Dumnezeu, dacă el pe toate le vede – de ce îngrămădește atunci toate nenorocirile pe umerii unora? Ar trebui totuși împărțite cumva...

Însă în ceea ce privește ideea că trebuia să se supună, nu protestă. Ce altceva putea face decât să se supună?

Tanti Stiofa era din oraș, fiicele ei, fiii și nurorile veneau deseori s-o viziteze și-i aduceau tot felul de bunătăți. Bunătățile acestea nu zăboveau prea mult la tanti Stiofa, ea le împărțea la vecine și infirmiere și, rugând pe cineva să-l cheme pe Dioma din salon, îi mai dădea și lui câte-un ou sau o bucățică de plăcintă.

Dioma nu era niciodată sătul, toată viața se simțise flămând. Din pricina gândurilor neliniștite, concentrate în permanență asupra mâncării, foamea-i părea încă și mai mare decât era, de fapt. Totuși, îi era jenă s-o jefuiască pe tanti Stiofa și, dacă accepta oul, plăcinta încerca s-o refuze.

— Ia-o, ia-o! Începea ea să gesticuleze. E cu carne plăcintuța. Acuma-i vremea s-o mănânci, cât îi dezlegare la carne.

— De ce, pe urmă n-o să mai fie?

— Bineînțeles că nu, ce, nu știi?

— Și ce urmează după dezlegarea la carne?

— Lăsata secului, ce să urmeze!

— Păi, asta-i și mai bine, tanti Stiofa! Lăsata secului nu-i și mai bună?

— Fiecare timp cu bucuria lui. Că o fi mai bine sau mai rău – dar carne n-ai voie să mănânci.

— Bine, dar nu se termină cândva și lăsatul ăsta de sec?

— Cum să nu! O săptămână și s-a și dus.

— Și, pe urmă, ce facem? Întrebă vesel Dioma, infulecând deja plăcintele aromate, de casă, cum nu s-au copt niciodată în casa lor.

— Ce mai păgâni cresc în ziua de azi, nimic nu știu. Pe urmă, vine postul cel mare.

— Și ăsta la ce mai e bun, postul cel mare? După ce că e post, mai e și mare!

— Păi, e și acela bun, Diomușka, fiindcă dacă-ți umpli prea tare burdihanul – prea te trage la pământ. Nu se poate așa tot timpul, mai trebuie să se și lumineze omul.

— Păi, la ce bun iluminările astea?

Dioma n-avusese parte decât de iluminări.

— Păi, ca să te luminezi, de ăia-s iluminări. Pe stomacul gol parcă ești mai proaspăt, ce, tu n-ai observat?

— Nu, tanti Stiofa, n-am observat niciodată.

Încă din clasa întâi, pe când nu știa nici să scrie, nici să citească, Dioma fusese învățat, iar între timp i se întipărise bine în minte și avea clar în cap faptul că religia este o amețeală, o învățătură de trei ori reacționară, avantajoasă doar pentru tâlhari. Tocmai din pricina religiei mai sunt locuri unde oamenii muncii nu se pot elibera de exploatare. E clar că, de cum vor termina cu religia, de îndată vor lua armele în mâini și-și vor cuceri libertatea.

Și tanti Stiofa asta, cu calendarul ei caraghios, cu Dumnezeuul ei la fiecăre cuvânt, cu zâmbetul ei senin chiar și-n această clinică sumbră și, iată, cu plăcinta asta, mai-mai că părea să fie o reacționară.

Totuși, acum, în după-amiaza aceasta de sâmbătă, când medicii se risipiseră, lăsându-l pe fiecare bolnav cu gândul lui, când ziua mohorâtă mai lumina încă, întrucâtva, salonul, iar prin holuri și pe coridoare fuseseră deja aprinse lămpile, Dioma umbla șchiopătând și-o căuta pretutindeni tocmai pe tanti Stiofa, care nici n-avea ce alt sfat mai ca lumea să-i dea decât că trebuie să se împace cu soarta.

Numai să nu i-l ia. Să nu i-l taie. Să nu fie nevoit să-l cedeze.

Să-l dea?

— Să nu-l dea? Să-l dea?

— Să nu-l dea...?

Deși, cu durerea asta care-l rodea, poate că era mai ușor, totuși, să renunțe la el. Tanti Stiofa nu era însă în niciunul din locurile obișnuite, în schimb, în coridorul de jos, acolo unde acesta se lărgea formând un mic vestibul, considerat, în clinică, sală de întâlnire, colțul roșu, deși tot acolo se afla și biroul infirmierei care făcea de gardă și dulapul ei cu medicamente, Dioma văzu o fată, ba chiar o fetișcană, îmbrăcată cu același soi de halat decolorat ca toată lumea, ea arătând însă, cu toate acestea, ca din filme: avea un păr galben, cum nici nu există, din care, pe deasupra, mai și fusese construit ceva ușor, unduitor.

Dioma o văzuse pentru prima dată ieri, în treacăt, dar când zări ciuful acela de păr galben, mai că-i veni să închidă ochii. Fata i se păruse atât de frumoasă că n-avusese curajul să-și oprească ochii asupra ei – își mută privirea și trecu mai departe. Deși ca vârstă, din toată clinica, îi era cel mai aproape (cu toate că mai era și Surhan, cel cu piciorul tăiat), asemenea fete nu erau de nasul lui.

Iar în dimineața aceea o mai zărise o dată, din spate. Chiar și-n halatul de spital

era ca o viespe, o recunoșteai imediat. Plus că mai era și snopul ușor de păr galben, care zvâcnea la fiecare pas.

Dioma știa cu siguranță că nu pornise s-o caute acum, fiindcă n-ar fi avut curajul să facă cunoștință cu ea: știa că s-ar trezi cu prune-n gură și-ar mugi ceva neinteligibil și stupid.

Dar când o văzu, ceva îi zvâcni în piept. Și, încercând să nu șchioapete, o coti spre colțul roșu și începu să răsfoiască colecția „Pravdei” locale, rărită de bolnavi pentru hârtie de împachetat și alte nevoi.

Jumătate din masă era ocupată de bustul de bronz al lui Stalin – un cap și niște umeri mai mari decât ai unui om normal. Iar alături de Stalin, stătea în picioare o soră, tot mare, cu buze late. Fiind zi de sâmbătă și gândindu-se că n-o să mai fie hăituită, ea despăturise pe masă un ziar, vărsase acolo niște semințe și le spărgea, scuipându-le de zor pe-același ziar, fără-a se mai ajuta cu mâinile. Poate că avusese de gând să stea doar câteva clipe, dar nu se mai putea lăsa de semințe.

Difuzorul de pe perete transmitea, răgușit, muzică de dans. Mai erau doi bolnavi care jucau table la o măsuță. Iar fata, după cum observase Dioma cu colțul ochiului, stătea pe scaun, pur și simplu, fără să facă nimic, dar stătea dreaptă-dreaptă, adunându-și cu-o mână halatul la gât, unde copcile lipseau întotdeauna, dacă femeile nu și le coseau singure. Ședea și strălucea, îngerul cu păr galben, și nu-l puteai atinge cu mâna. Cât de plăcut ar fi fost să discute despre una, despre alta!... Chiar și despre picior.

Supărat pe sine însuși, Diomka cerceta ziarele. Acum își dădea seama că, pentru-a economisi timpul, nu-și lăsase nici un fel de breton, nu-și ridica niciodată părul de pe frunte în vreun fel mai deosebit, ci se tunde, pur și simplu, cu mașina, egal. Iar acum arăta, în fața ei, ca un tâmpit.

Deodată, îngerul vorbi:

— Da' de ce ești atât de timid? De două zile tot dai târcoale – dar nu te-ai apropia, doamne ferește!

Diomka tresări, aruncă o privire în jur. Da! Păi, cui altcuiva? Lui i-o spusese! Ciuful, ori panașul, ca de floare, îi unduia pe cap.

— Da' ce-ai, așa ești de felul tău, speriat de bombe? Ia-ți un scaun, cară-l încoace și hai să facem cunoștință.

— Nu-s speriat.

Dar ceva i se strecurase în glas, împiedicându-l s-o spună sonor.

— Atunci, hai, adă-l, fă-te comod.

Luă scaunul și, făcând eforturi încă și mai mari să nu șchioapete, îl duse lângă ea într-o mână și-l puse alături, lângă perete. Pe urmă îi întinse mâna:

— Dioma.

— Asea, și-și puse palma moale într-a lui, apoi o trase.

El se așeză și se trezi într-o situație penibilă – stăteau cumiței unul lângă

celălalt precum mirele și mireasa. Nici măcar nu se putea uita la ea. Se ridică și puse scaunul mai comod.

— Tu ce stai așa, fără să faci nimic? Întrebă Dioma.

— Păi, ce vrei să fac? Nu stau deloc degeaba.

— Dar ce faci?

— Ascult muzică. Dansez, în gând. Tu, în schimb, sigur nu știi să dansezi?

— În gând?

— Fie și cu picioarele!

Diomka țățâi în semn că nu.

— Mi-am dat eu seama de la început că ești tare din topor. Am fi putut face aici un tur, Asea se uită în jur, dar n-avem unde. Și, de altfel, ce fel de dans ar mai fi fost și ăla? Ascult și eu așa, fiindcă tăcerea mă deprimă întotdeauna.

— Dar care sunt dansurile cele mai frumoase? Întrebă el, savurând plăcerea discuției. Tangou?!

Asea oftă:

— Care tango, ăsta l-au dansat bunicile noastre! Adevăratul dans este acum rock-and-roll-ul. La noi încă nu se dansează. Nici la Moscova nu-l dansează decât cei mai pricepuți.

Dioma nu prindea chiar toate cuvintele pe care le spunea ea, dar îi făcea pur și simplu plăcere să discute și să aibă dreptul de-a o privi direct în față. Avea ochi ciudați – verzui. Dar ochii n-aveai cum să-i vopsești, erau cum erau. Oricum erau plăcuți.

— Ăla da dans! Plescăi de poftă Asea. Numai că nu ți-l pot arăta exact, n-am văzut nici eu. Dar tu cum îți petreci timpul? Cânti?

— Nu. Nu cânt.

— De ce nu? Noi cântăm. Când ne deprimă tăcerea. Dar ce faci? Cânti la acordeon?

— Nu..., se rușină Diomka.

Nu făcea doi bani în comparație cu ea. Doar nu-i putea spune așa, de la obraz, că-l preocupă destinul omenirii...!

Asea era total nedumerită: ce personaj interesant i s-a întâmplat să întâlnească!

— Poate că te ocupi de atletism? Vreau să-ți spun că eu sunt destul de bună la pentatlon. Fac o sută patruzeci de centimetri și treispe secunde două zecimi.

— Eu nu..., fu nevoit Diomka să-și recunoască în fața ei, plin de amărăciune, inferioritatea. Iată că mai există oameni care știu să trăiască degajat! Diomka însă nu va reuși niciodată... Fotbal joc un pic...

Dar și jocul ăla îi ieșise pe nas.

— Păi, măcar fumezi și tu, acolo? Sau bei? Mai insistă Asea cu o urmă de speranță-n glas. Sau numai bere?

— Bere, oftă Diomka. (Nu puneau el gura nici pe bere, dar nu se putea face chiar total de rușine.)

— O-o-of! Gemu Asea, de parcă ar fi lovit-o cineva în plex. Ce bebeluși mai sunteți încă voi toți, v-ascundeți după fusta mămichii! Nici un fel de onoare sportivă. Nici nu știți ce-i aia! Așa sunt și cei de la noi de la școală. În septembrie, ne-au mutat la școala de băieți – și directorul n-a păstrat decât stârpiturile și pe tocilari. Pe toți băieții mai ca lumea i-a zvârlit la liceul de fete.

Ea nu voise să-l înjosească, ci-i părea sincer rău, dar el se simți totuși jignit pentru chestia cu stârpiturile.

— Tu în ce clasă ești? Întrebă el.

— Într-a zecea.

— Și cine vă dă voie să umblați cu pieptănături dintr-astea?

— Cum să ne dea voie! Ne combat! Se luptă!... Dar luptăm și noi!

Zău că vorbea sincer. Dar și dacă și-ar fi bătut joc sau l-ar fi luat pe Diomka la pumni, tot era bine că intraseră în vorbă.

Muzica de dans se terminase și crainicul începu să vorbească despre lupta popoarelor împotriva rușinoaselor tratate de la Paris, periculoase pentru Franța, deoarece o lăsau pradă Germaniei, și insuportabile pentru Germania, deoarece o lăsau pradă Franței.

— Dar ce faci tu, așa, în general?

— În general – lucrez ca lăcătuș, spuse pe un ton demn, indiferent Diomka.

Dar nici măcar cu asta nu o ului.

— Și cât câștigi?

Diomka își respecta foarte mult leafa, fiindcă era muncită și era prima leafă din viața lui. Dar acum simțea că n-ar putea pronunța suma.

— Păi, bineînțeles că o nimica toată, reuși să stoarcă el din sine, cu greu.

— Astea-s fleacuri! Declară Asea, care pe toate le știa. Mai bine, te-ai face sportiv! Ai toate datele.

— Trebuie să te pricepi...

— La ce să te pricepi?! Păi, oricine poate deveni sportiv! Numai că trebuie să te antrenezi mult! Și ce bine se plătește sportul – te plimbă pe gratis, te hrănesc de treizeci de ruble pe zi, hotel! Plus premiile! Și câte orașe poți să vezi!

— Păi, tu unde ai fost?

— La Leningrad am fost, la Voronej...

— Leningradul ți-a plăcut?

— Vai de mine, cred și eu! Gostinnâi Dvor! Dar magazinele specializate: unele cu ciorapi, altele cu gentuțe...!

Diomka nu-și putea imagina nimic din toate acestea și începu să-l roadă invidia. Fiindcă, cine știe, poate că, într-adevăr, toate cele despre care-i vorbea cu atâta curaj fata asta erau bune și el era cel care se împotmolise, din provincialism, în preocupările sale.

Infirmiera continua să stea deasupra mesei ca un monument, lângă Stalin, și să scuipe semințele pe ziar, fără a se apleca.

— Și cum ai nimerit tu, așa sportivă, aici?

Nu se hotărâse s-o întrebe ce anume o doare. Putea fi ceva rușinos.

— Păi, nu m-au internat decât pentru trei zile, la analize – se descotorosi de subiect Asea. Cu o mână era nevoită mereu să țină sau să îndrepte gulerul ce se desfăcea. Cu ce halat m-au încotoșopenit, mi-e și rușine să-l port! Aici, dacă e să stai o săptămână poți să-nnebunești... Dar tu ce ai, de-ai nimerit aici?

— Eu?... Diomka plescăi. De fapt, despre picior își dorise cel mai mult să discute, numai că într-un fel mai așezat, și atacul acesta îl cam speriasse. Eu am – la picior...

Până acum, „eu – la picior” fuseseră pentru el cuvinte de o mare și amară semnificație. Dar ușurința Asei îl făcuse să se îndoiască dacă toate astea sunt, într-adevăr, atât de grave. Deja și despre picior îi vorbise, ca și despre salariu, cu un fel de jenă.

— Și ce spun medicii?

— Păi, vezi tu... De zis, n-o prea zic ei... Dar vor să mi-l taie...

O spusese cu fața lui întunecată îndreptată spre fața luminoasă a Asei.

— Nu se poate! Asea îl plesni peste umăr ca pe un tovarăș vechi. Cum adică să-ți taie piciorul? Doar n-au înnebunit? N-au chef să te trateze! Dar tu să nu te lași! Mai bine mort, decât să trăiești fără picior, zău așa. Ce viață mai poate avea un șchiop! Viața-i dată pentru fericire!

Bineînțeles, avea din nou dreptate! Ce fel de viață mai e aia în cârje? Cum ar fi stat acum, spre exemplu, alături de ea – cum și-ar fi ținut cârja? Și unde și-ar fi pus – ciotul?... Păi, nici măcar scaunul n-ar fi putut să și-l care singur, ar fi trebuit să i-l aducă ea. Ce mai, să trăiești fără picior – aia nu mai era viață.

Viața-i dată pentru fericire.

— Și de mult ești aici?

— Păi, cât să fie? Dioma se gândi o clipă. De vreo trei săptămâni.

— Cumplit! Asei îi zvâcniră umerii, se cutremură de groază. Ce plicticoșenie! Nici tu radio, nici acordeon! Și-mi imaginez ce discutați acolo, în salon!

Nici de data asta Diomka nu simți nevoia să recunoască faptul că învață cât e ziulica de lungă. Niciuna din valorile lui nu rezista la suflul ușor ce țâșnea de pe buzele Asei, toate păreau acum exagerate, ba chiar încremenite, de carton.

Cu un surâs ironic (când, de fapt, în sinea lui nu-i venea deloc să râdă de acest lucru), Diomka spuse:

— Păi, uite, s-a discutat, spre exemplu, despre ce-i ține pe oameni în viață?

— Cum adică?

— Păi, cum ar veni, pentru ce trăiește omul?

— Oho! Asea avea răspuns la orice. Am avut și noi, la școală, de scris o compunere cu titlul: „Pentru ce trăiește omul?” Ni s-a dat și planul: despre cultivatorii de bumbac, despre mulgătoarele de vaci, despre eroii războiului civil, despre eroismul lui Pavel Korceaghin și atitudinea ta față de el, despre eroismul

lui Matrosov și atitudinea ta față de el...

— Adică ce atitudine să ai?

— Păi, cum? Adică, dac-ai face și tu ca el sau nu. Asta se cere, neapărat.

Bineînțeles că toți am scris c-am proceda la fel, la ce bun să-ți strici relațiile cu profesoara, înainte de examen? Numai Sașka Graciov a întrebat: n-aș putea să scriu totul altfel, așa cum cred cu? Îți arăt eu ție, zice, „cum cred eu”! Îți pun un unu, de nu te vezi!... O fată a scris, să vezi ce-am răs: „Încă nu știu dacă-mi iubesc patria sau nu.” Și se pune profa pe orăcăit: „Acesta-i un gând cumplit! Cum poți să n-o iubești?” „Păi, s-ar putea s-o iubesc, dar nu știu. Trebuie să verific.” – „N-ai ce verifica! Trebuie să fi supt iubirea de patrie, odată cu laptele mamei! Până la lecția următoare să faci bine să transcrii totul!” Noi îi și zicem Râioasa. N-ar zâmbi și ea o dată, când intră în clasă. Acum, e și de înțeles: e fată bătrână, a dat chix în viața personală și se răzbună pe noi. Mai ales pe fetele drăguțe nu le poate suferi.

Asea o spusese cu mare siguranță, știind prea bine câte parale face fiecare mutră. Se vedea că nu cunoscuse încă niciuna dintre fazele bolii, n-avusese dureri, nu se chinuise, nu-și pierduse pofta de mâncare sau somnul, nu-și pierduse prospețimea, bujorii din obraji, dăduse, pur și simplu, o fugă pân-aici, din sălile ei de gimnastică, de la ringurile ei de dans, pentru trei zile de analize.

— Dar profesori buni ai? O întrebă Diomka numai pentru ca ea să nu tacă, să spună ceva, iar el s-o poată privi.

— N-nu, nu sunt! Niște curcani umflați! Ce să mai...

— Școală! Nici nu-ți vine să vorbești de ea!

Veselia ei sănătoasă îl molipsise și pe Diomka. Îi era recunoscător pentru trâncăneală și nu mai simțea nici urmă de stânjeneală, topit cum era. Nu dorea s-o contrazică deloc, voia, în pofida convingerilor sale, să-i dea întru totul dreptate: și că viața-i dată pentru fericire și că nu trebuie să renunțe la picior. Numai că-l măcina durerea din picior, amintindu-i că era ca și pierdut și nu se știe cât se va putea salva din el – până la mijlocul fluierului? Până la genunchi? Sau până la jumătatea coapsei? Iar, din pricina piciorului, și întrebarea „ce-l ține pe om în viață” rămânea importantă pentru el. Așa că o întrebă:

— Dar, totuși, tu cum crezi? Pentru ce... Trăiește omul?

Nu zău, fetei ăstei a totul îi era clar! Îl privi pe Dioma cu ochii ei verzui, de parcă nu-i venea să creadă că întreabă serios, că nu face vreun banc:

— Cum, pentru ce? Bineînțeles că pentru iubire!

Pentru iubire! „Pentru iubire” spunea și Tolstoi, dar în ce sens? Și profesoara le cerea tot „pentru iubire”, dar în ce sens?

Diomka era obișnuit însă să analizeze totul cu exactitate și să gândească cu propriul lui cap.

— Dar..., spuse el, răgușit (de simplu, o fi simplu, dar tot îi era cam jenă s-o spună), dragostea – nu e, totuși... Nu ține, totuși, toată viața. Asta-i așa...

Câteodată. De la o anumită vârstă. Și până la o vârstă anume...

— Dar, de la care? Hai spune, de la care? Îl asaltă Asea cu întrebări, supărată de parcă ar fi jignito. La vârstă noastră, e toată dulceața, altfel când vrei, când altă dată? Și ce mai e în viață, în afară de iubire?

Cu sprâncenele ridicate, era atât de convinsă că nu i se poate replica nimic... Și Diomka nici nu replică. El voia să asculte, nu să polemizeze.

Ea se întoarse cu totul spre el, se aplecă și, fără a întinde vreo mână, părea să le întindă pe amândouă peste ruinele tuturor zidurilor de pe pământ:

— Asta ne aparține întotdeauna! Și încă de astăzi! Iar ce ne promet unii buni de gură, de te saturi până la urmă să-i tot ascuți, aia poate că o fi, dar poate că nu. Dragostea – și atât!

Îi vorbea atât de simplu, de parcă era a suta seară în care vorbeau, și vorbeau, și vorbeau... Părea că dacă n-ar fi fost acolo infirmiera cu semințele, sora medicală, cei doi jucători de table plus bolnavii ce-și târșâiau papucii pe coridor, ea l-ar fi ajutat chiar acum, aici, în colțișorul ăsta, la cea mai frumoasă vârstă a lor, să înțeleagă ce anume îi ține pe oameni în viață.

Și piciorul care-l chinuia permanent, chiar și-n somn, și care-l mai duruse și cu o clipă în urmă pe Dioma fu uitat – nu mai exista nici un picior bolnav. Diomka privea la gulerul desfăcut al Asei și rămăsese cu gura ușor căscată. Ceea ce-i provoca silă când o făcea mama lui, îi păru pentru prima dată un lucru cu totul nevinovat în fața lumii, nepângărit – contragreutate îndreptățită a tot ce-i rău pe pământ.

— Dar tu – spune-mi?... Întrebă aproape în șoaptă Asea, gata să izbucnească în râs, dar cu înțelegere. Tu până acum n-ai?... Ghiocel, tu încă n-ai...?

Ceva fierbinte îi țâșni lui Diomka în urechi, în față, în frunte, de parcă l-ar fi prins cineva furând. Derutat de-această fată, în răstimp de douăzeci de minute, în privința tuturor lucrurilor de care se convinsese cu trecerea anilor, cu gâttelejul uscat, el o întrebă cu un glas de parcă i-ar fi cerut îndurare:

— Dar tu...?

Cum sub halat ea n-avea decât cămașa, și pieptul, și sufletul, nici sub cuvinte nu ascundea nimic, nu vedea de ce-ar face-o:

— Păi, la noi, jumătate din fete!... Iar una a rămas gravidă încă în clasa a opta! Iar pe alta au prins-o într-o locuință unde... pe bani, înțelegi? Avea deja propriul ei carnet de economii, înțelegi? Și cum crezi că s-a descoperit?

— L-a uitat în carnetul de școală și l-a găsit profesoara. Păi, cu cât mai devreme cu atât mai interesant!... La ce bun s-amâni? Suntem în era atomică...!

Ca mestecenii.

Seara de sâmbătă, cu senzația ei inefabilă de ușurare, se făcea simțită și în saloanele oncologiei, cu toate că, aparent, n-ar fi avut de ce: bolnavii nu se eliberau pentru duminică de bolile lor și nici de gândurile legate de ele nu scăpau. Nu scăpau decât de discuțiile cu medicii și de partea principală a

tratamentului – probabil însă că lucrul acesta bucura latura veșnic copilăroasă a omului.

Când, după discuția cu Asea, Diomka, pășind cu grijă pe piciorul bolnav, care-l durea tot mai tare, străbătu scara și intră în salonul său, acolo era o agitație ca niciodată.

Nu se-adunaseră doar ai casei, plus Sibgatov, ci veniseră și musafiri de la etajul unu, unii – vechi cunoștințe, cum era coreanul Ni, plecat din salonul radiologicilor (pe perioada cât trebuia să stea cu acele de radiu înfipite în limbă, fusese pus sub cheie, ca o valoare bancară), dar și oameni cu totul noi.

Unul dintre aceștia, un rus – bărbat prezentabil cu părul cărunt dat pe spate, căruia boala îi atacase gâtul și nu vorbea decât în șoaptă —, se așezase chiar pe patul lui Diomka. Toți ascultau cu atenție – până și Mursalimov și Eghenberdiev, care nici rusește nu înțelegeau.

Oratorul era Kostoglotov. Nu stătea pe patul său, ci pe pervazul ferestrei, și acest lucru sublinia importanța momentului. (Infirmierele, severe cum erau, nu l-ar fi lăsat să se tolănească astfel, dar de serviciu era infirmierul Turgun, băiat de treabă, care înțelegea, pe bună dreptate, că medicina nu va fi răsturnată din atâta lucru.) Kostoglotov, încălțat cu șosete, își pusese un picior pe patul său, iar al doilea, îndoit din genunchi, îl ridicase pe genunchiul celălalt, ca pe-o ghitară și, clătinându-se ușor, tulburat, filosofa cu glas tare de răsuna tot salonul.

— Uite, a existat un filosof, unul Descartes. El zicea așa: Îndoiește-te de tot!

— Dar asta nu se referă la realitatea noastră! Îi aminti Rusanov, ridicând un deget.

— Nu, bineînțeles că nu, se miră chiar de o asemenea replică Kostoglotov. Voiam doar să spun că nu trebuie să ne lăsăm ca niște oi pe mâna medicilor. Poftim, eu citesc acum o carte – ridică de pe pervaz o carte deschisă, de format mare – Abrikosov și Strukov. Anatomie patologică, manual de facultate. Aici se spune că legătura dintre evoluția tumorii și activitatea sistemului nervos central nu este încă elucidată. Dar este o legătură uluitoare! Aici chiar așa și scrie – vorbea căutând rândul respectiv – chiar dacă rar, dar există cazuri de tămăduire spontană! Simțiți stilul? Nu vindecare, ci tămăduire! Ce părere vă faceți? Salonul fu străbătut de un fior. De parcă din cartea larg deschisă țâșnise, asemeni unui fluture adevărat, purtând culorile curcubeului, tămăduirea spontană, și fiecare își lăsase fruntea și obrajii în voia adierii ei, așteptând atingerea aripii binefăcătoare.

— Spontană! Kostoglotov pusese cartea deoparte și-și agita acum degetele răsfirate, continuând să-și țină piciorul ca pe-o ghitară. Asta înseamnă că deodată, dintr-o pricină inexplicabilă, tumoarea o ia în sens invers! Se micșorează, se topește și, până la urmă, dispare! Ce spuneți?

Tăceau cu toții – basmul îi lăsase cu gura căscată. Adică tumoarea, tumoarea lui, tumoarea asta distrugătoare, care-i răscolise toată viața – tumoarea asta, deci, să

începă deodată să se topească, să se evapore, să dispară, să dispară definitiv? Tăceau cu toții, lăsându-și chipul în suflarea zborului de fluturi, numai posacul de Podduev își făcu patul să scârție și, încrâncenându-se, disperat, spuse răgușit: — Pentru asta probabil că trebuie să ai... Conștiința curată.

Nici măcar nu înțeleseseră toți dacă o spusese apropo de discuția lor sau era doar așa, un gând de-al lui.

Pavel Nikolaevici, care de data aceasta îl asculta nu doar atent, dar într-o oarecare măsură chiar cu simpatie pe vecinul Roadeoase, dădu din mână cu un gest de nerăbdare:

— Ce legătură are conștiința cu asta? Rușine să vă fie, tovarășe Podduev! Dar Kostoglotov preluă ideea din mers:

— Aici ai trântit-o formidabil, Efrem! Formidabil! Orice-i posibil, noi habar n-avem de nimic. Uite, am citit odată într-o revistă, după război, un lucru extrem de interesant... Se pare că omul are, acolo unde se face legătura cu capul, un fel de barieră de sânge și măduvă și, atâta timp cât substanțele sau microbi ucigători pentru om nu trec de această barieră spre creier, omul rămâne în viață. Dar de ce depinde asta...?

Tânărul geolog, care nu mai lăsase cărțile din mână de când venise în salon, stătea și acum cu o carte în mână lângă cealaltă fereastră, în apropierea lui Kostoglotov, ridicând din când în când capul pentru a asculta discuția. Îl ridicase și acum.

Ascultau musafirii, îl ascultau și cei din salon. Iar Federau, lângă sobă, cu gâtul alb și curat deocamdată, dar deja condamnat, stătea ghemuit într-o rână, și asculta dintre perne.

— Păi, s-a dovedit că rezistența acestei bariere depinde de raportul dintre sărurile de potasiu și cele de sodiu. Dacă una din aceste săruri, să spunem cea de sodiu, predomină, nimic nu-l poate răzbi pe om, bariera rezistă și omul nu moare. Iar dacă predomină sarea de potasiu – bariera nu mai poate să-l apere și omul moare. Dar de ce depind sodiul și potasiul? Ei, asta-i cel mai interesant! Raportul lor depinde de starea de spirit a omului! Înțelegeți? Asta înseamnă că dacă omul este viou, dacă are rezistență sufletească, în barieră se adună mai mult sodiu și nici o boală nu-l poate duce la moarte! Dar e suficient să se descurajeze – și potasiul începe imediat să prevaleze și atunci poate să-și comande sicriul.

Geologul asculta cu o expresie liniștită, evaluând cele spuse cu calmul studentului bine pregătit, care știe cam ce va apărea pe tablă în etapa următoare. Spuse aprobator:

— Fiziologia optimismului. În principiu, e foarte bine.

Și, de parcă ar fi pierdut deja prea mult timp, se cufundă din nou în carte.

La asta, nici Pavel Nikolaevici n-avea ce replica. Roadeoase avea un raționament cât se poate de științific.

— Dar în cazul acesta nu m-ar mira, continuă să dezvolte ideea Kostoglotov, ca

peste vreo sută de ani să se descopere că organismul nostru secretă, știu eu... Săruri de cesiu, când avem conștiința curată, și nu le secretă atunci când o avem încărcată. Și că de aceste săruri de cesiu depinde dacă celulele tumorii vor crește sau dacă tumoarea se va dispersa.

Efrem oftă răgușit:

— Eu am nenorocit tare multe femei. Le părăseam cu copii... Plâneau... Mie unuia e clar că n-o să mi se topească.

— Păi, asta ce legătură mai are?! Își ieși din fire Pavel Nikolaevici. Țsta-i misticism curat, gândire popească! V-au împuiat capul lecturile acelea lacrimogene, tovarășe Podduev, și v-au dezarmat ideologic! Iar acum ne bateți pe noi la cap cu perfecționarea dumneavoastră morală...

— Și cu ce vă deranjează, mă rog, perfecționarea morală? Îl repezi Kostoglotov. De ce vă provoacă perfecționarea morală așa o greață? Pe cine poate supăra așa ceva? Doar pe niște monștri morali!

— Vă rog să vă controlați cuvintele! Sticliră lentilele și luci rama de ochelari a lui Pavel Nikolaevici, și-n clipa aceea își ținea capul cu atâta severitate de parcă nici un fel de tumoare nu i l-ar fi proptit în partea dreaptă, sub maxilar. Există probleme asupra cărora opinia publică a convenit într-un anume fel! Pe acestea nu le mai puteți pune la îndoială!

— Și de ce n-aș putea, mă rog? Kostoglotov își înfipse ochenele întunecate în Rusanov.

— Hai, lăsați acuma! Încercară bolnavii să-i împace.

— Ascultați, tovarășe, șopti omul fără glas, așezat pe patul lui Diomka, începuseți să ne povestiți despre buretele de mestecăn...

Însă nici Rusanov, nici Kostoglotov nu voră să cedeze. Fără să știe ceva unul despre celălalt, se priveau cu încrâncenare.

— Iar dacă vreți să vă expuneți părerea, măcar n-o faceți ca un analfabet! Îl atacă Pavel Nikolaevici pe oponentul său, construind, sunet cu sunet, fiecare cuvânt. Despre perfecționarea morală a lui Lev Tolstoi și compania, a scris, o dată și pentru totdeauna, Lenin! Și tovarășul Stalin! Și Gorki!

— Iertați-mă! Făcând sforțări pentru a se reține, Kostoglotov întinse mâna spre el. O dată și pentru totdeauna nu poate spune nimeni nimic pe acest pământ. Fiindcă atunci viața s-ar opri. Și toate generațiile ulterioare n-ar mai avea ce spune.

Pavel Nikolaevici rămase ca trăsnet. I se împurpurară vârful urechilor albe și sensibile, iar obrații i se acoperiră și ei, din loc în loc, de pete roșii, rotunde. (Țsta nu era un caz în care să aduci contra-argumente, să discuți ca într-o zi de sâmbătă, nu, trebuia verificat ce fel de om e, de unde vine, ce hram poartă, și dacă viziunea lui strigător la cer de eronată nu devine dăunătoare în funcția pe care o fi deținând-o.)

— Eu nu zic, se grăbi să spună Kostoglotov, c-aș fi suficient de documentat în

privința științelor sociale, nu le-am studiat prea mult. Dar cu mintea mea, atâta câtă e, am ajuns la următoarea concluzie: Lenin l-a criticat pe Lev Tolstoi pentru perfecționarea morală atunci când această idee îndepărta societatea de lupta cu bunul-plac, cu samavolnicia, de revoluția care se pregătea. Așa. Dar de ce-i închideți gura unui om care, arată cu palmele sale mari spre Podduev, aflat la limita dintre viață și moarte, a început să se gândească la sensul ei? De ce vă irită atât de mult faptul că o face citindu-l pe Tolstoi? Cui îi face rău? Sau poate considerați că Tolstoi ar trebui ars pe rug? Poate că, după părerea dumneavoastră, Sinodul conducător n-a dus la bun sfârșit acest caz? Nefiind specializat în științele sociale, confundase preasfânt cu conducător.

Acum ambele urechi ale lui Pavel Nikolaevici deveniră de un purpuriu exploziv. Asemenea ieșire, de data asta directă, împotriva instituțiilor de stat (ce-i drept nu auzise despre care anume instituții fusese vorba) și încă în prezența acestui public întâmplător, agravase atât de tare situația, încât acum nu exista altă soluție decât să încheie cu tact discuția, iar pe Kostoglotov să-l verifice cu prima ocazie care se va ivi. De aceea, fără a ridica, deocamdată, cazul la nivel principial, Pavel Nikolaevici spuse, arătându-l din ochi pe Podduev:

— Mai bine l-ar citi pe Ostrovski. I-ar fi mai de folos.

Însă Kostoglotov nu știu să aprecieze tactul lui Pavel Nikolaevici și continuă să peroreze în fața ascultătorilor neavizați:

— De ce să-l împiedici pe om să gândească? La urma urmelor, la ce a fost redusă filosofia vieții? „Ah, cât de frumoasă-i viața!... Te iubesc, viață! Viața-i dată pentru fericire”. Câtă adâncime! Păi, asta poate s-o spună, fără ajutorul nostru, orice animal: pisica, găina, câinele.

— Pardon! Pardon! Vă rog! Vă rog! Îl opri, de data asta, nu din datorie cetățenească, ci din omenie, Pavel Nikolaevici. Să nu vorbim despre moarte! Să nici nu mai pomenim de ea măcar!

— Păi, degeaba mă rugați! Făcu Kostoglotov, cu lopata mâinii, un gest de nerăbdare. Dacă aici nu, atunci unde ați vrea să discutăm despre moarte? „Ah, vom trăi veșnic!”

— Păi, atunci? Păi, atunci? Imploră Pavel Nikolaevici. Ce propuneți? Să vorbim și să ne gândim mereu la moarte? Pentru ca sărurile alea de potasiu să înceapă să predomine?

— Nu chiar tot timpul, se domoli puțin Kostoglotov, înțelegând că ajunsese să se contrazică. Nu mereu, dar măcar din când în când. E folositor. Fiindcă, ia să vedem, ce vede la noi omul cât trăiește? Ești membru al colectivului! Ești membru al colectivului! Dar asta – atâta timp cât e viu. Pentru că atunci când îi vine vremea să moară – îi dăm drumul din colectiv. O fi el membru, dar, de murit, moare singur. Tumoarea se așează numai pe el, nu pe întregul colectiv. Să vă luăm pe dumneavoastră! Kostoglotov împungea grosolan cu degetul în direcția lui Rusanov. Ia spuneți-mi, de ce vă temeți dumneavoastră acum cel mai mult? Să

muriți! Și despre ce vă temeți cel mai tare să discutați? Despre moarte! Asta cum se numește?

Pavel Nikolaevici nici nu-l mai asculta, își pierduse orice interes față de discuția cu el. Luându-se cu vorba, făcuse o mișcare neatentă care rezonase atât de dureros dinspre tumoare spre gât și cap, încât îi pierise orice pasiune de a-i lumina pe tâmpiții ăștia și de a le da în vileag aberațiile. La urma urmelor, nimerise întâmplător în această clinică și momentele importante ale bolii sale n-ar fi trebuit să le trăiască alături de ei. Cel mai important și cel mai cumplit lucru era că tumoarea nu scăzuse și nu cedase deloc după injecția de ieri. La acest gând, simțea cum îi îngheață sângele în vine. Lui Roadeoase îi dă mâna să filosofeze despre moarte, el e pe cale să se vindece.

Musafirul lui Diomka, bărbatul cel masiv, fără voce, încercase de câteva ori, ținându-se de gâtlee din pricina durerii, să intervină, să spună și el ceva, încercase chiar să pună capăt discuției acesteia neplăcute, amintindu-le că ei nu sunt acum subiectele istorici, ci obiectul ei, însă șoptele nu-i erau auzite, iar să le-o spună cu glas mai tare n-avea putere, nu putea decât să-și pună două degete la gât, pentru a domoli durerea și a amplifica sunetul. Bolile limbii și ale gâtleeului, incapacitatea de a vorbi ne apasă deosebit de tare, tot chipul devine oglinda acestei deprimări. Încercase să-i oprească pe cei ce se certau prin niște gesturi largi ale brațelor, iar acum ieșise pe trecerea dintre paturi.

— Tovarăși! Tovarăși! Sufla el chinuit. Să lăsăm acest ton sumbru! Suntem și așa distruși de bolile noastre! Dumneavoastră, spre exemplu, tovarășe! Mergea pe coridorul dintre paturi și întindea aproape rugător o mână (pe cealaltă o ținea la gât) către Kostoglotov, de parcă acesta, zburlit și așezat la înălțime, ar fi fost o zeitate. Începuserăți să vorbiți atât de interesant despre buretele de mesteacăn. Continuați, vă rog!

— Hai, Oleg, spune-ne ce-i cu buretele de mesteacăn! Ce începuseși să spui? Îl rugă și Sibgatov.

Ni, cel turnat în bronz, mișcându-și cu greu limba, căreia îi lipsea o bucățică încă de pe vremea unui tratament mai vechi, iar ce rămăsese i se umflase acum din nou, repetă și el, neclar, aceeași rugămintă.

Ceilalți îl rugau și ei.

Kostoglotov simțea o ușurință ce nu era de bun augur. De-atâția ani se obișnuise să tacă în fața oamenilor liberi, cu mâinile adunate la spate și privirea plecată-n pământ, încât aceste gesturi se transformaseră într-un fel de trăsătură înnăscută, ca o ținută cocoșată ereditară, așa că nu scăpase de ele cu totul nici în anul petrecut în deportare. Și-acum încă, în timpul plimbărilor pe aleile complexului medical, mâinile i se căutau pentru a se regăsi în poziția cea mai simplă și mai firească pentru ele, la spate. Dar iată că oamenii liberi, cărora vreme de atâția ani li s-a interzis să discute cu el de la egal la egal, să discute cu el ceva cât de cât serios, cum ar face-o cu o ființă umană sau chiar, ce

amărăciune, să-i strângă mâna, să ia de la el o scrisoare – acești oameni liberi, nebănuind nimic, stăteau acum în fața lui, care se tolănise fără jenă pe pervaz, și așteptau sprijin pentru speranțele lor. De altfel, cercetând și ce se petrece cu el însuși, Oleg observă că nici el nu se simte pe poziții adverse cum era obișnuit, ci, în durerea generală, li se alătura lor.

Își pierduse cu desăvârșire obișnuința de-a se adresa mai multor oameni deodată, uitase de orice adunări, ședințe, mitinguri. Iar acum, deodată, devenise orator. Asta i se părea total aberant lui Kostoglotov, un vis amuzant. Dar, cum nu te poți opri când ai luat viteză pe gheață și zbori – fie ce-o fi, nici el nu se mai putea opri din avântul vesel al însănătoșirii sale, întâmplătoare ce-i drept, dar se pare că reală totuși, și-și continua alunecarea.

— Prieteni! E o poveste uluitoare. Mi-a povestit-o un bolnav care-a venit la control pe când eu încă mai așteptam să intru la consultație. Eu am trimis chiar atunci, că doar n-aveam ce pierde, o vedere cu adresa dispensarului în chip de adresă inversă. Și iată că astăzi mi-a sosit răspuns! N-au trecut decât douăsprezece zile și eu am deja răspunsul! Iar doctorul Maslennikov se mai și scuză pentru întârziere, fiindcă, îmi explică el, răspunde în medie cam la zece scrisori pe zi. Dar, în mai puțin de jumătate de oră, n-ai cum scrie o scrisoare cât de cât clară, în care să lămurești totul cum se cade. Deci, cinci ore pe zi îi iau numai scrisorile! Și nu primește nimic pentru asta!

— Din contră, cheltuiește patru ruble pe zi pentru timbre, interveni Dioma.

— Da. Asta într-o singură zi. Iar pe lună înseamnă că se fac o sută douăzeci! Și asta nu-i obligația lui, nu-i serviciul lui, e, pur și simplu, o faptă bună pe care vrea s-o facă. Sau cum se numește asta? Kostoglotov se întoarce spre Rusanov. Umanitară, da?

Însă Pavel Nikolaevici ajunsese pe la sfârșitul raportului despre buget, publicat în ziar, și se prefăcu că n-a auzit.

— N-are nici un fel de echipă de angajați, ajutoare, secretare. Toate astea le face după orele de serviciu. Și nici glorie n-are pentru asta! Fiindcă noi, bolnavii, ne slujim de doctor ca de-un podar: mersi că ne-ai dus, acum ești în plus. La sfârșitul scrisorii, se plânge că bolnavii, mai ales cei cărora tratamentul le-a folosit, încetează să-i mai scrie. Nu-i scriu despre dozele luate, despre rezultate. Și, tot el mă roagă, mă roagă, să-i răspund cu acuratețe! Când, de fapt, noi suntem cei care ar trebui să ne închinăm în fața lui.

— Dar, începe cu începutul, Oleg! Îl rugă Sibgatov cu un zâmbet slab de speranță.

Cât de tare își dorea să se facă bine! În pofida tratamentului deprimant și evident fără speranță, ce dura de luni, de ani de zile – să se însănătoșească deodată, brusc și definitiv! Să i se închidă rana de pe spinare, să se îndrepte, să pășească hotărât, simțindu-se bărbat în floarea vârstei! Bună-ziua, Liudmila Afanasievna! Sunt sănătos tun!

Cât de mult își doreau cu toții să afle de un asemenea doctor făcător de minuni, despre un asemenea leac, necunoscut medicilor de aici! Fie că recunoșteau ori ba, în fundul sufleiului credeau cu toții, până la unul, că un asemenea doctor, sau un asemenea cunoscător de plante, sau o asemenea băbuță doftoroaie există undeva și trebuie doar să afli – unde, să primești medicamentul – și ești salvat. Fîndcă era imposibil, absolut imposibil să fie condamnați!

Oricât am râde de miracole câtă vreme, suntem puternici, sănătoși și fericiți, dar când viața ia o asemenea întorsătură, când firul se subțiază într-atât încât numai o minune ne mai poate salva, vom crede în această unică, excepțională minune! Și Kostoglotov, luat de valul așteptărilor lacome cu care-l ascultau tovarășii săi, începu să vorbească plin de elan, crezând chiar mai mult în cuvintele sale acum, decât crezuse în scrisoare când o citise în gând.

— Dacă vrei de la început, Șaraf, atunci ascultă. Despre doctorul Maslennikov, bolnavul acela care s-a lecuit mi-a spus că este un vechi medic de familie din regiunea Aleksandrovski, din zona Moscovei. El a lucrat decenii la rând – așa se obișnuia înainte, la același spital. Și, la un moment dat, a observat că, deși în literatura de specialitate se scrie tot mai mult și tot mai des despre cancer, printre bolnavii lui de la țară, cancerul nu apare. De ce oare...?

(Da, de ce oare? Care dintre noi n-a tresărit în copilărie la atingerea tainei – acest zid inexpugnabil, dar permeabil, prin care te trezești din când în când că pătrunde ba un umăr, ba un șold. Chiar și în viața noastră de zi cu zi, deschisă, rațională, unde nimic misterios nu-și găsește locul, ea ne răsare câteodată din senin în față și ne strigă: aicea sunt! Să nu mă uiți!)

— A început, deci, să cerceteze... Deci, începu să cerceteze, repetă Kostoglotov cu plăcere, și descoperi următorul lucru: că, economisind banii de ceai, țăranii din întreaga regiune făceau infuzie de ceaga, cu alte cuvinte, burete de mesteacăn...

— Ciuperca aia care crește sub mesteacăn? Îl întrerupse Podduev. Raza unui remediu atât de simplu pătrunse chiar și prin disperarea cu care se pusese de acord și-n care se închisese în ultimele zile.

Toți cei din jur erau oameni din sud și nu doar ciuperca de sub mesteacăn, dar chiar și mesteacănul însuși le era multora necunoscut – cu atât mai mult nu-și puteau imagina despre ce vorbește Kostoglotov.

— Nu, Efrem, nu-i ciuperca de sub mesteacăn. De fapt, nici măcar nu-i o ciupercă, este un cancer. Dacă-ți amintești, cresc câteodată pe mestecenii bătrâni așa, un fel de excrescențe urâte, ca niște spinări cocoșate, la suprafață negre, iar înăuntru – maro închis.

— A, iască? Încerca să se lămurească Efrem. Aia de se folosea pe vremuri pentru a face scânteie?

— Știu eu, poate că aia o fi. Și iată ce i-a trecut prin gând lui Serghei Nikitici Maslennikov: oare nu cu ceaga asta se lecuiesc mujicii ruși, de vreo câteva secole încoace, de cancer, fără să-și dea seama?

— Adică fac un fel de profilaxie? Dădu din cap tânărul geolog. Nu-l lăsaseră deloc să citească în seara aceea, dar discuția merita din plin.

— Însă nu era de-ajuns să-și dea seama, pricepeți? Trebuia să controleze totul. Să-i urmărească ani de-a rândul pe cei care beau și pe cei care nu beau acest ceai. Și încă ceva – să le dea ceai celor la care apar tumori, iar asta însemna să-ți iei răspunderea de-a nu-i trata în alt fel. Și să ghicească la ce temperatură trebuie fiert și-n ce doze, dacă să dea în clocot sau nu, și câte pahare pe zi trebuie băute, și dacă nu va avea urmări nefaste, și la care tumoare ajută mai mult, și la care mai puțin. Pentru toate astea a cheltuit...

— Ei, dar acum? Acum? Se tulburase Sibgatov.

Iar Dioma se gândea: oare poate fi lecuit și piciorul? Oare chiar ar putea să i-l salveze?

— Iar acum uite că răspunde la scrisori. Îmi scrie cum să mă tratez.

— Și aveți adresa? Întrebă cu lăcomie omul fără glas, ținându-se mereu cu mâna de gâtul fluierător, și scoțând deja din buzunar carnețelul și pixul. V-a scris cum trebuie folosit? Dar la tumoarea gâllejului ajută, oare, despre asta nu v-a scris nimic?

Oricât de tare ar fi dorit Pavel Nikolaevici să se țină tare și să-l pedepsească pe vecin printr-un dispreț suveran, nu putea scăpa totuși o asemenea poveste. Nu mai era capabil să pătrundă sensul și cifrele proiectului de buget pe anul 1955, prezentat la sesiunea Sovietului Suprem, lăsase deja în mod vizibil ziarul deoparte, fără a se mai feri, și se întorsese, treptat, cu fața spre Roadeoase, fără a-și ascunde speranța (cel cuprinsese și pe el) că un leac simplu, popular, îl va putea vindeca. Fără urmă de dușmănie de data aceasta, pentru a nu-l irita pe Roadeoase, dar dorind totuși să-i amintească de problemă, Pavel Nikolaevici întrebă:

— Dar, oficial, această metodă e recunoscută? A fost oare aprobată în vreo instanță?

De sus, de pe pervazul ferestrei sale, Kostoglotov zâmbi strâmb:

— Uite, chestia asta cu instanța mi-a scăpat. Scrisoarea, agită în aer mica foaie gălbuie, acoperită de-un scris în cerneală verde, scrisoarea e la obiect: cum să macini, cum să dizolvi. Dar cred că, dac-ar fi trecut deja prin toate instanțele, infirmierele ne-ar fi servit această băutură la pat. La capul scării ar fi fost pus un butoi. Și n-ar mai fi fost nevoie să scriem la Aleksandrov.

— Aleksandrov, își nota deja omul fără glas. Dar ce oficiu poștal? Strada? Ahmadjan asculta și el cu interes, apucând chiar să traducă ce era mai important lui Mursalimov și Eghenberdiev. El personal n-avea nevoie, de fapt, de ciupercă, fiindcă era pe cale de-a se face bine. Dar iată ce nu înțelegea el:

— Dacă ciuperca asta-i așa bună – de ce nu se folosesc și medicii de ea? De ce n-o trec în nomenclatorul lor de medicamente?

— Pân-atunci mai e cale lungă, Ahmadjan. Unii nu cred, alții nu vor să-nvețe

ceva nou și de-aceea pun piedici, o a treia categorie se-mpotrivesc pentru a-și promova metodele lor. Pe când noi – n-avem de ales.

Kostoglotov îi răspunse lui Rusanov, îi răspunse lui Ahmadjan, numai mutului nu-i răspunse – nu-i dădu adresa. O făcuse pe neobservate, de parcă i-ar fi scăpat sau n-ar mai fi apucat s-o facă, dar adevărul-i că nu voia. Era ceva lipicios în tipul ăsta fără voce, cu toate că arăta foarte respectabil – avea o siluetă și-un cap de director de bancă, iar pentru vreo țară latino-americană mai mică ar fi mers și ca prim-ministru. Îi părea rău lui Roadeoase de cinstitul bătrân, care nu dormea nopțile pentru a răspunde la scrisorile unor necunoscuți – o să-l zăpăcească mutul cu întrebări. Deși, pe de-altă parte, n-avea cum să nu ți se facă milă de-acest gât fluierător, lipsit de sonoritatea omenească pe care nu punem nici un preț când o avem. Dar, iarăși pe de altă parte, Kostoglotov cum se pricepuse să-și ducă boala ca un specialist, ca un bolnav fidel bolii sale? Citise anatomia patologică, obținuse de la Gangart și Donțova lămuriri la toate întrebările pe care le pusese, iar apoi primise răspuns și de la Maslennikov. De ce trebuia el, cel lipsit de orice drepturi atâția ani la rând, să-i dădăcească pe acești oameni liberi cum să se eschiveze de sub greutatea copleșitoare ce le căzuse pe cap? Acolo unde i se formase lui caracterul, legea spune: ai găsit – taci chitic, ai deschis – n-arăta nimic. Dacă vor da cu toții buzna să-i scrie lui Maslennikov, a doua oară nu mai ajunge Kostoglotov să primească răspuns.

Toate acestea n-au ținut un veac – doar răstimpul în care capul cu cicatrice se întoarse de la Rusanov spre Ahmadjan, evitându-l pe mut.

— Dar metoda de utilizare o indică? Întrebă geologul. Creionul și hârtia se aflau oricum în fața sa, așa își citea el cărțile.

— Cum se folosește, poftim, luați-vă creioanele, dictez, declară Kostoglotov.

Începură să se agite, își cereau unul altuia creioane și foi de hârtie. Pavel Nikolaevici se trezi că n-are nimic (acasă avea el, ce-i drept, un stilou cu peniță ascunsă, de tip nou), așa că a luat un creion de la Diomka. Și Sibgatov, și Federau, și Efrem, și Ni doriră să scrie. Iar când se adunară, Kostoglotov începu să dicteze încet, după scrisoare, mai adăugând și el unele explicații: că iasca nu trebuia uscată chiar de tot, că trebuia răzuită, cu ce fel de apă trebuia opărită, cum trebuia infuzată, cum trebuia strecurată și-n ce cantități trebuia băută. Unii scriau rândurile mai repede, alții mai stângaci, rugându-l câteodată să repete – astfel încât atmosfera din salon se încălzi și deveni foarte prietenoasă. Cu ce lipsă de dragoste își răspundeau câteodată – când, de fapt, ce aveau de-mpărțit? Nu aveau decât un singur dușman – moartea, și ce poate despărți pe acest pământ ființele omenești dacă tuturor le este opusă, o dată și pentru totdeauna, moartea.

După ce termină de scris, Dioma spuse cu o voce cam brutală și încet, cum vorbea el, în pofida vârstei sale:

— Da... Dar de unde mesteacăn, dacă aici nu sunt...?

Oftară. Prin fața ochilor lor de oameni plecați din Rusia (unii dintre ei de bunăvoie) sau care nici măcar n-au fost vreodată pe acolo, se perindară imagini ale acestei țări nepretențioase, moderate, nearse de soare, când acoperită de vălul unei ploii ușoare, aducătoare de ciuperci, când inundată de zăpezi topite și brăzdată de drumuri gloduroase de câmpie și de pădure – ținut liniștit, unde un simplu copac îl slujește atât de bine pe om. Cei care locuiesc acolo nu-și înțeleg întotdeauna patria, își doresc mări azurii și banane, când, de fapt, iată de ce are nevoie omul, de umflătura asta urâtă de pe mesteacănul cel alb și subțiratic, de boala, de tumoarea lui.

Numai Mursalimov și Eghenberdiev gândeau că și aici, în stepă și la munte, trebuie să existe neapărat lucrul de care au ei nevoie, fiindcă în fiecare loc de pe pământ există tot ce-i trebuie omului, trebuie doar să știi și să te pricepi.

— Trebuie să rogi pe cineva să-ți culeagă și să-ți trimită – îi răspunse, lui Diomka, geologul. Se pare că-i căzuse și lui cu tronc ceaga asta.

Kostoglotov însă, care le descoperise pe toate astea pentru ei și le lăudase atâta, n-avea pe cine ruga, în Rusia, să-i caute ciuperca. Unii muriseră, alții se risipiseră, altora îi era jenă să li se adreseze, alții erau orășeni neputincioși, n-ar fi găsit nici mesteacănul măcar, d'apăi ceaga de pe el. Pentru el n-ar fi existat acum bucurie mai mare decât să se ducă să-și lingă rănile, ca un câine, să caute iarba necunoscută, să plece cu lunile în păduri, să rupă ceaga, s-o mărunțească și s-o fiarbă pe foc de pădure, s-o bea și să se însănătoșească, precum un animal. Să bântuie cu lunile prin pădure și să n-aibă altă grijă decât să se facă bine.

Dar drumul Rusiei îi era închis.

Iar ceilalți bolnavi, căroră drumul le era deschis, nu deprinseseră înțelepciunea sacrificiilor pentru viață, a științei de-a scutura de pe tine totul, în afara lucrului celui mai important. Vedeau piedici acolo unde ele nu existau: cum să-și ia concediu de boală, sau fără plată, cu plată, pentru a pleca în căutare? Cum să-și răstoarne ritmul existenței și să se despartă de familie? De unde să ia bani? Cum să se îmbrace pentru o asemenea călătorie și ce să ia cu ei? La ce gară să coboare și de la cine să afle apoi restul?

Fluturând scrisoarea, Kostoglotov mai adăugă:

— El pomenește aici de existența unor așa-numiți preparatori, adică, pur și simplu, a unor oameni întreprinzători, care adună ceaga, o usucă și-o expediază cu taxă inversă. Numai că ăștia iau mult – cincisprezece ruble pe kilogram, iar într-o lună e nevoie de șase kilograme.

— Cu ce drept iau atât? Se indignă Pavel Nikolaevici, și fața îi căpătă un aer de șef atât de sever încât, să-l fi văzut, pe oricare dintre preparatori l-ar fi apucat, cu siguranță, groaza. Cum de au obraz să smulgă atâția bani, pentru ceea ce natura oferă pe gratis?

— Nu urla! Îl repezi Efrem. (Deforma cuvintele într-un mod cât se poate de nesuferit și nu se înțelegea dacă o făcea special sau limba i le rostea astfel.) Crezi

că-i așa simplu – te-ai dus și-ai luat-o? Trebuie umblat prin pădure cu sacul și cu toporul. Iarna – pe schiuri.

— Dar, cincisprezece ruble kilogramul, speculanții dracului! Nu se putea opri Rusanov și fața i se acoperi din nou de pete roșii.

Problema se punea prea principial. Odată cu trecerea anilor, Rusanov se convingea tot mai mult că toate lipsurile, neajunsurile, lucrurile neterminate, rezultatele neobținute – toate sunt pricinuite de speculă. De specula mărunță, cum ar fi vânzarea de către niște personaje neverificate, pe stradă, a cepei verzi și-a florilor, sau, în piață, a laptelui și-a ouălor de către niște țărănci, iar, în gări – a laptelui acru, a șosetelor de lână sau chiar a peștelui prăjit. Și de specula de mare calibru, când, de la depozitele de stal, camioane întregi porneau, „pe șest”, într-o direcție necunoscută. Dacă aceste două tipuri de speculă ar fi smulse din rădăcină, toate s-ar îndrepta la noi cu repeziciune și succesele ar fi și mai uimitoare. Nu era nimica rău în faptul că un om își întărea poziția materială cu ajutorul unui salariu mare primit de la stat și-a unei pensii (Pavel Nikolaevici visa și el la o pensie de merit). În acest caz, și automobilul și căsuța de vară erau câștigate prin muncă cinstită. Însă automobilul de aceeași marcă și casa făcută după același proiect standardizat căpătau un cu totul alt conținut, unul criminal, dacă erau cumpărate în contul speculei. Și Pavel Nikolaevici visa, chiar așa – visa la introducerea execuției publice a speculanților. Execuțiile publice ar putea însănătoși repede și definitiv societatea noastră.

— Păi, dacă-i pe-așa..., se supără și Efrem. Nu mai țipa, du-te mai bine singur și organizează prepararea. Poa' să fie și de stat. Sau cooperatistă. Iar dacă ți se pare mult cincisprezece ruble – nu comanda.

Că-n acest punct era vulnerabil înțelegea și Rusanov. Îi ura pe speculanți, dar tumoarea lui Pavel Nikolaevici nu putea aștepta până când acest nou medicament va fi aprobat de Academia Științelor Medicale și până când cooperativele din regiunile Rusiei Centrale vor pune la punct livrarea lui permanentă.

Noul venit, cel fără glas, acționând asemeni unui reporter de la un ziar celebru, era cât pe ce să se urce în patul lui Kostoglotov și încerca să afle cu glasul său fășâit:

— Dar adresele preparatorilor?... N-a dat în scrisoare și adresele preparatorilor? Pavel Nikolaevici se pregăti și el să noteze adresele.

Dar, din nu se știe ce cauză, Kostoglotov nu răspunse. O fi fost în scrisoare vreo adresă, n-o fi fost?

— Fapt e că el nu răspunse, ci coborî de pe pervaz și începu să-și caute cizmele sub pat. În pofida tuturor interdicțiilor medicale, le ascunsese și le păstra pentru plimbări.

Iar Dioma ascunse rețeta în noptieră și, fără să se mai zbată pentru a afla ceva, își culcă grijuliu piciorul bolnav pe pat. Asemenea sume mari de bani el n-avea și

nici n-avea de unde să ia. Îi ajuta mesteacănul, dar nu pe toți.

Lui Rusanov îi era, pur și simplu, jenă de faptul că, după ciocnirea cu Roadeoase – și nu era prima ciocnire în trei zile, era acum atât de evident interesat de cele povestite de el și depindea de adresă. Și, pentru a-l îmbuna parcă, scoțând în evidență, inconștient, ceea ce-i unea, Pavel Nikolaevici spuse cât se poate de sincer:

— Da! Ce poate fi mai rău pe lumea asta... (decât cancerul? Dar el n-avea cancer) ... Decât astea... Oncologice... Și, în general, decât cancerul!

Însă Kostoglotov nu fu câtuși de puțin înduioșat de încrederea manifestată de acest om mai mare decât el și ca vârstă, și ca poziție, și ca experiență.

Înfășurându-și piciorul în niște obiele roșcate, pe care le uscaseră pe carâmbi, și trăgându-și pe picior cizmele oribile de iuft, pline de petice grosolane pe toate muchiile, i-o trânti:

— Ce-i mai rău decât cancerul? Lepra!

Sunetele puternice ale acestui cuvânt greu și amenințător răsunară în cameră ca o rafală.

Pavel Nikolaevici își încreți fața într-o expresie împăciuitoare:

— Asta mai e de discutat... De ce-ar fi, neapărat, mai rău? Acolo, procesul e mai lent.

Kostoglotov își înfipse privirea întunecată și lipsită de bunăvoință în ochelarii și-n ochii deschiși ai lui Pavel Nikolaevici.

— E mai rău prin faptul că leprosul e, încă din timpul vieții, exclus din lume.

Despărțit de familie, închis după sârmă ghimpată. Credeți că asta e mai ușor de îndurat decât tumoarea?

Pavel Nikolaevici se simți stânjenit, singur cum se afla în imediata vecinătate a privirii întunecat-arzătoare a acestui om din topor, indecent.

— Păi, eu voiam să spun că, în general, bolile astea blestemate...

Orice om, cât de cât civilizată, ar fi înțeles că era cazul să facă și el un pas în întâmpinare. Însă Roadeoase nu putea pricepe nimic de felul acesta. Nu era în stare să prețuiască tactul lui Pavel Nikolaevici. Ridicat acum cât era el de deșirat și îmbrăcat într-un halat muieresc de bumbac, de-un gri murdar, care-i servea drept palton pentru plimbări, declară mulțumit, crezând că spusele sale aveau să sune foarte savant:

— Un filosof a zis că dacă omul n-ar fi niciodată bolnav, nu și-ar cunoaște limitele.

Apoi scoase din buzunarul halatului o curea militară groasă de patru degete, cu catarama în formă de stea în cinci colțuri, își încinse cu ea halatul în care se înfășurase, ferindu-se să strângă locul tumorii. Și, începând să mototolească între degete o țigară-cui, genul acela de țigară nenorocită, ieftină, care se stinge fără să ardă până la capăt, porni spre ieșire.

Mutul se retrăgea în fața lui Kostoglotov pe coridorul dintre paturi și, cu toată

înfățișarea sa banchero-ministeriabilă, i se adresă pe un ton atât de implorator, de parcă Kostoglotov ar fi fost o celebritate în oncologie, care acum pleca pentru totdeauna din această clădire:

— Dar, spuneți-mi, vă rog, dintr-o sută de cazuri de tumoare la gât, cam câte se dovedesc a fi cancer?

— Treizeci și patru, zâmbi Kostoglotov, obligându-l să se dea la o parte.

În cerdacul din fața ușii nu era nimeni.

Oleg inspiră fericit aerul umed, rece, nemișcat și, fără să apuce să se curețe cu el, aprinse pe loc țigara mică, fără de care, oricum, fericirea era incompletă (deși nu numai Donțova, dar, iată, nici Maslennikov nu uitase să-i amintească în scrisoare că trebuie să se lase de fumat).

Nu era pic de vânt sau ger. În pătratul de lumină venit de la unul dintre geamuri se vedea o băltoacă și apa ei era întunecată, neacoperită de gheață. Era abia cinci februarie, dar, lucru neobișnuit, venise deja primăvara... Un soi de ceață, parcă, sau, în orice caz, o păclă ușoară era suspendată în aer – atât de ușoară încât nu acoperea, ci doar îndulcea, făcea mai puțin ascuțite luminile îndepărtate ale felinarelor și ferestrelor.

La stânga lui Oleg, se ridicau spre cer, strânși unul în celălalt, mai înalți decât acoperișul, patru plopî piramidali, patru frați. De cealaltă parte, se ridica un singur plop, însă rămuros, bogat și la fel de înalt ca și ceilalți patra. În spatele lui, se înghesuiau alți copaci. Începea triumphiul parcului.

Cerdacul neîngrădit al Pavilionului treisprezece cobora în câteva trepte spre o alee asfaltată, vălurită, tivită pe margini de tufișurile încâlcite ale gardului viu.

Toate acestea nu erau încă înfrunzite, însă desișul lor stătea mărturie vieții.

Oleg ieșise la plimbare pentru a umbla pe aleile parcului, pentru a simți cu fiecare pas și întindere a piciorului bucuria acestuia de a păși cu siguranță, bucuria lui de a fi piciorul viu al unui om ce n-a murit. Însă priveliștea ce i se deschidea din cerdac îl opri și-și termină țigara aici.

Felinarele rare și ferestrele pavilioanelor de vizavi își revărsau lumina domoală.

Aproape nimeni nu mai umbla pe alei. Când nu se auzea din spate huruitul căii ferate ce trecea prin apropiere, ajungea până aici murmurul egal al unui râu repede, de munte, care se zbătea și se înpuma jos, în dosul celorlalte pavilioane, în prăpastie.

Iar și mai departe, peste prăpastie, dincolo de râu, se-ntindea alt parc, parcul orașenesc, și, din acel parc probabil (deși era cam frig), sau poate din ferestrele deschise ale clubului, răzbătea o muzică de dans, cântată de o fanfară. Era sâmbătă – și iată, se dansa... Cineva dansa cu cineva...

Oleg era răscolit de faptul că vorbise atât de mult și fusese ascultat. Îl cuprinsese și-l încolăcise senzația vieții brusc revenite, a vieții cu care credea, doar cu două săptămâni în urmă, că-și încheiase toate socotelile. E adevărat că viața aceasta nu-i promitea nimic din ceea ce se consideră bun și pentru care se zbăteau

oamenii acestui mare oraș: nici locuință, nici avere, nici carieră, nici bani, ci alte bucurii esențiale, pe care nu se dezvățase să le prețuiască: dreptul de-a păși pe pământ fără-a aștepta comanda; dreptul de a fi singur, dreptul de-a privi stelele neclipsate de reflectoarele zonei de lagăr; dreptul de-a stinge noaptea lumina și-a dormi în întuneric; dreptul de a pune o scrisoare la cutia poștală; dreptul de-a te odihni duminică; dreptul de-a face baie în râu. Și multe, multe alte asemenea drepturi.

Dreptul de-a discuta cu femeile.

Toate aceste nenumărate drepturi miraculoase i le redase însănătoșirea! Și el stătea în picioare, fuma și se bucura.

Muzica aceea venea din parc, Oleg o auzea, dar parcă nici nu mai era o muzică oarecare, ci Simfonia a patra de Ceaikovski, răsunând în el însuși – începutul neliniștit, dificil, al acestei simfonii, melodia uimitoare a acestui început. Melodia aceea unde eroul, așa o interpreta Oleg, revenit la viață sau poate recăpătându-și vederea după ce fusese orb – pare să pipăie, să alunece cu mâna peste obiecte și peste chipul iubit – pipăie și se teme să creadă în fericirea sa, în faptul că aceste lucruri există, într-adevăr, și că ochii săi încep să vadă.

Toate patimile se întorc

Duminică dimineață, îmbrăcându-se în grabă pentru a merge la serviciu, Zoia își aminti că Kostoglotov o rugase să-și pună neapărat, la următoarea gardă, aceeași rochie cenușiu-aurie al cărei guler îl zărise pe sub halat, iar acum ar fi vrut s-o vadă „la lumina zilei”. E plăcut să îndeplinești rugămințile dezinteresate. De altfel, rochia îi convenea, deoarece avea ceva sărbătorească, iar ea avea de gând să lenevească un pic în ziua aceea și spera ca Kostoglotov să vină s-o distreze. Așa că, schimbându-și intențiile din mers, își puse rochia comandată, o parfumă din câteva lovituri cu palma, își tapă bretonul; între timp, se făcuse însă târziu de tot, așa că-și trase paltonul pe ea în pragul ușii, iar bunica abia apucă să-i vâre pachetul cu mâncare în buzunar.

Era o dimineață răcoroasă, dar deja nu mai mirosea a iarnă, era umed. În Rusia, pe o asemenea vreme, lumea poartă balonzaide. Dar aici, în sud, concepțiile despre ce înseamnă frig și ce înseamnă căldură sunt altele: după ce vine căldura, se mai umblă încă multă vreme în costume de lână, toată lumea tinde să-și pună cât mai devreme și să-și scoată cât mai târziu paltonul, iar cine are haină de blană așteaptă cu nerăbdare să fie măcar câteva zile geroase.

Zoia zări încă din poartă tramvaiul care-i trebuia, alergă după el până la capătul cvartalului, sări ultima pe scară și, cu răsuflarea tăiată, roșie la față, rămase pe platforma din spate, unde era curent. Tramvaiele din oraș erau toate încete, zgomotoase, la cotituri guițau sfâșietor, freeându-se de șine.

Dar și răsuflarea tăiată, ba chiar și înțepăturile din piept erau plăcute corpului ei tânăr, fiindcă treceau aproape imediat și nu făceau decât să-i scoată în evidență sănătatea și dispoziția sărbătorească.

La institut era vacanță și munca la clinică – trei gărzi și jumătate pe săptămână – i se părea foarte ușoară, odihnă curată. Bineînțeles c-ar fi fost încă și mai ușor fără gărzi, dar Zoia era obișnuită cu o povară dublă: de doi ani învăța și lucra în paralel. Practica din clinică nu era prea bogată, nu din pricina practicii lucra Zoia, ci pentru bani: pensia bunicii n-ar fi ajuns nici de pâine, bursa Zoiei se ducea într-o clipă, tatăl nu-i trimisese niciodată nimic și Zoia nici nu-i cerea. Nu voia să datoreze, nimic unui astfel de tată.

În vacanța ce începuse după garda de noapte, cu două zile în urmă, Zoia nu stătuse o clipă cu mâinile-n sân, așa se obișnuise din copilărie. Pentru început, se apucase să-și coasă o bluză de primăvară dintr-un crêpe-georgette cumpărat încă din salariul pe decembrie (bunica mereu i-a spus să-și facă vara sanie și iarna căruță și, de altfel, conform aceluiași proverb, în magazine, cele mai bune lucruri de vară se găseau tocmai iarna). Cosea la vechiul Singer al bunicii (îl căraseră după ele tocmai din Smolensk), iar primele elemente de croitorie tot de la bunica le învățase, însă acestea erau demodate și Zoia prelua din mers ce putea, ce vedea pe la vecine, la prietene, la fetele care făceau cursuri de croitorie, pentru care Zoia n-avea timp. Bluza nu și-o terminase în aceste două zile, în schimb, trecuse pe la câteva curățătorii și reușise să-și predea vechiul pardesiu. Mai fusese la piață, după cartofi și legume, se tocmise acolo ca o cărpănoasă și adusese câte o sacoșă grea în fiecare mână (cozile de pe la magazine le făcea bunica, dar greutăți n-avea cum să care). Plus că mai fusese și la baia de aburi. Doar pentru citit nu-și făcuse timp. Iar în seara precedentă se dusese cu colega ei de an, Rita, să danseze la casa de cultură.

Această casă de cultură, la care s-au dus cu Rita, era spațioasă, curată, bine încălzită, avea coloane și scară de marmură, oglinzi înalte în rame de bronz – te vedeai, de departe de tot, cum mergi sau dansezi – și fotolii foarte scumpe și confortabile (numai că erau acoperite cu huse și n-aveai voie să te așezi în ele). Totuși, de la revelion încoace, Zoia nu se mai dusese pe acolo, fiindcă fusese foarte tare jignită atunci. Se organizase un bal mascat, cu premii pentru cele mai bune costume, și Zoia își cususe singură un costum de maimuță cu o coadă superbă. Totul fusese gândit în detaliu – și pieptănătura, și un machiaj ușor, și combinația de culori – totul era și caraghios, și frumos, și era aproape sigură de premiul întâi, deși concurența era mare. Însă, chiar înainte de decernarea premiilor, niște nesimțiți îi tăiaseră coada cu cuțitul, o transmiseseră din mână în mână și o ascunseseră. Iar Zoia începuse să plângă – nu din pricina tâmpeniei băieților ăloră, ci fiindcă toată lumea din jur începuse să râdă, găsind că poanta fusese foarte spirituală. Fără coadă, costumul își pierdea, în mare parte, hazul, plus că Zoia se pleoștise și nu mai primi nici un premiu.

Așa că ieri, încă supărată pe club, intrase acolo cu un aer ofensat. Însă nimeni și nimic nu-i aminti de întâmplarea cu maimuța. Lumea era amestecată – și studenți de pe la diferite institute, și oameni de la fabrică. Zoia și cu Rita nu fură

nevoite să danseze deloc împreună, fură despărțite imediat și vreme de trei ore la rând se învârtiră, se clătinară și bătură pasul pe loc în sunetele orchestrei de suflători. Corpul avea nevoie de această descătușare, de aceste întorsături și mișcări, corpul se simțea bine. Iar, de vorbit, toți cavalerii vorbeau foarte puțin: când glumeau, o făceau cam prostește, după gustul Zoiei. Apoi Kolea, un tehnician-constructor, îi propuse s-o conducă acasă. Pe drum, discutară despre filme indiene, despre înot; ar fi fost caraghios să vorbească despre ceva serios. Ajunseră în holul blocului, unde era mai întuneric, și acolo s-au sărutat, dar prin cea mai grea încercare trecuseră sânii Zoiei, pe lângă care nimeni nu putea trece liniștit. Cum i-a mai smotocit! De altfel, a căutat și alte căi de acces. Zoia se tulburase, dar, în același timp, o cuprinsese și o senzație neplăcută că pierde timpul, că duminică trebuie să se scoale devreme – așa că scăpase de el și urcase repede scara veche până în casă.

Printre prietenele Zoiei și mai ales printre studentele mediciniste, era răspândită părerea că trebuie să te grăbești să ieși de la viață tot ce se poate, și asta cât mai devreme și cât mai deplin. Într-un asemenea curent de convingeri, să rămâi în anul întâi, al doilea și, până la urmă, într-al treilea un soi de fată bătrână, cunoscând la perfecție doar teoria, era de neimaginat.

Și Zoia trecuse, trecuse de câteva ori, cu diferiți băieți, toate gradele de apropiere, când permiți tot mai mult și mai mult, și cucerirea, și dominația, și acele minute de extaz când, n-avea decât să sară toată casa în aer, situația nu mai putea fi schimbată; și pe acelea liniștite și fade, când se culeg de pe jos și de pe scaune articolele de îmbrăcăminte pe care n-ar fi avut deloc voie să le vadă împreună, acum însă acest lucru nu mai e câtuși de puțin de mirare, și te îmbraci, în fața lui, preocupată.

În anul trei, Zoia ieși din rândurile fetelor bătrâne – și cu toate acestea se trezi că nu e ce trebuie. În toate acestea, lipsea o continuare esențială, care să dea un echilibru vieții, care să dea, de fapt, chiar viață.

Zoia n-avea decât douăzeci și trei de ani, totuși văzuse și reținuse multe la viața ci: drumul lung din Smolensk, când au fost evacuate, mai întâi în vagoane de marfă, apoi cu pluta, apoi din nou cu mărfarul, din care, nu se știe de ce, îi rămăsese deosebit de clar în minte vecinul care măsură cu o sforică locul fiecăruia pe prici, încercând să demonstreze că familia Zoiei ocupase cu doi centimetri mai mult; foametea și viața tensionată de aici, în anii războiului, când nu se discuta decât despre cartele și despre prețurile de pe piața neagră; și nenea Fedea fura pe ascuns, din noptieră, porțioara de pâine a Zoiei; iar acum, la clinică – suferințele astea provocate de cancer care se țin scai de om, viețile distruse, povestirile deprimante ale bolnavilor și lacrimile.

Față de toate acestea, atingerile, îmbrățișările și așa mai departe nu erau decât picături dulci în marea sărată a vieții. N-aveai cum să-ți stingi setea cu ele. Însemna oare acest lucru că trebuia să se mărite, că fericirea ar consta în

măritiș? Tinerii cu care făcea cunoștință, dansa și se plimba, își manifestau toți, până la unul, dorința de a se încălzi și de a-și lua tălpășița. Între ei, discutau cam așa: – „M-aș însura eu, dar dacă oricum găsesc într-o seară-două ce-mi trebuie, de ce-aș mai face-o?”

Cum nu poți cere un preț triplu, când piața e plină ochi, tot așa era imposibil să rămâi inaccesibilă când, în jur, toată lumea cedează.

De altfel, nici înregistrarea la starea civilă nu era de ajutor, asta se putea vedea din experiența sorei medicale care o schimba pe Zoia, ucraineanca Maria; Maria se încrezuse în acte, însă peste o săptămână soțul tot o părăsise, a plecat și dus a fost. Iar ea își creștea, de șapte ani încoace, copilul și, pe deasupra, mai era considerată și măritată.

De aceea, la seratele unde se bea vin, dacă se apropiau zilele periculoase, Zoia stătea cu ochii-n patru, ca un genist într-un câmp de mine.

Zoia avea, de altfel, un exemplu și mai apropiat decât Maria: văzuse cât de prost trăiseră împreună propriii ei părinți care ba se certau, ba se împăcau, ba se mutau în orașe diferite, ba se adunau din nou laolaltă – și astfel s-au chinuit unul pe celălalt toată viața. Să repete greșeala mamei sale ar fi fost, pentru Zoia, ca un pahar de acid sulfuric băut pe nerăsuflăte.

Era și acesta un caz în care actele în regulă nu fuseseră de nici un ajutor.

În trupul său, în raportul membrilor lui, ca de altfel, și-n firea ei și-n felul în care înțelegea ca, luând-o ca un întreg, viața, Zoia simțea echilibru și armonie. Și doar în spiritul acestei armonii putea avea loc orice lărgire a vieții sale. De aceea, când cel ale cărui mâini se târau pe corpul ei spunea, în pauze, lucruri lipsite de inteligență, vulgare, sau repeta aproape exact fraze din filme, cum făcuse și Kolea, ieri, el distrugea de îndată armonia, neputând să-i fie cu adevărat pe plac. Zoia rămase să se zgâlțâie până la sfârșil pe platforma din spate a tramvaiului, unde conductoarea îl înfiera cu voce tare pe un tânăr care nu-și luase bilet (iar acela asculta și nici că va cumpăra). Tramvaiul începuse să întoarcă, de cealaltă parte a rondului, lumea se-nghesuia deja în așteptarea lui. Primul sări, din mers, tânărul făcut de ocară. Sări apoi și un puști. Pe urmă, Zoia sări și ea ușor, înainte de stație, fiindcă de aici avea mai puțin de mers.

Era deja opt și un minut și Zoia o luase la fugă pe drumeagul asfaltat ce șerpuia prin complexul sanitar. Ca infirmieră, nu s-ar fi convenit s-alerge, dar ca studentă și-o mai putea încă permite.

Până a ajuns la pavilionul cancerosilor, până și-a scos paltonul, și-a pus halatul și a urcat la etaj – se făcuse deja opt și zece minute și, dacă în schimbul celălalt ar fi fost Olimpiada Vladislavovna, ar fi încasat-o; Maria i-ar fi reproșat și ea cu o mutră acră cele zece minute, de parcă ar fi fost o jumătate de schimb. Din fericire însă până la ea fusese de serviciu Turgun, student și el, un kara-kalpac oricum îngăduitor de felul lui, iar față de ea cu atât mai mult. Voi s-o plesnească, drept pedeapsă, mai jos de talie, dar ea nu se lăsă, râseră amândoi, și tot ea fu cea

care-l împinse ușor pe scară.

Era el simplu student, dar, în calitate de cadru național, primise deja repartitie ca medic-șef la spitalul dintr-o comună și erau ultimele luni când se mai putea purta atât de ușuratic.

Turgun îi lăsase Zoiei un caiet de tratamente și, în plus, o temă specială dată de Mita, sora-șefă. Duminica nu erau vizite, procedurile erau reduse la minimum, nu erau de supravegheat bolnavi după transfuzie, se adăuga, în schimb, grija de a nu lăsa rudele să intre în saloane fără permisiunea medicului-șef și, în plus, iată, Mita le trecea celor care făceau de gardă duminica, în timpul zilei, o parte din nesfârșitele ei munci statistice, pe care nu mai reușea să le termine. În ziua aceea era vorba de prelucrarea unui teanc gros de fișe pe luna decembrie a anului trecut, 1954. Cu buzele țuguiate ca un mic cilindru, de parcă s-ar fi pregătit să fluiere, Zoia tocmai vântura teancul între degetele cu care ținea colțul fișelor, încercând să-și dea seama cam câte bucăți sunt și dacă-i va mai rămâne timp pentru brodat – când simți alături o umbră înaltă. Întoarse fără pic de mirare capul și-l văzu pe Kostoglotov. Era proaspăt bărbierit, aproape pieptănat, și doar cicatricea de pe bărbie amintea, ca întotdeauna, de originea lui banditească.

— Bună-dimineața, Zoienka, spuse el, exact ca un gentleman.

— Bună-dimineața, clătină și ea din cap, de parcă ar fi fost nemulțumită de ceva sau neîncrezătoare când, de fapt, o făcea doar așa, într-o doară.

El o privea cu ochii lui mari, căprui-închis.

— Nu-mi dau seama dacă mi-ați îndeplinit rugămintea sau nu?

— Ce rugămintea? Se încruntă mirată Zoia (figura asta-i ieșea întotdeauna foarte bine).

— Nu mai țineți minte? Și eu care mi-am pus o dorință pe rugămintea asta.

— Ce țin eu minte este c-ați luat de la mine manualul de anatomie patologică.

— Și-am să vi-l înapoiez. Mulțumesc.

— V-ați descurcat?

— Mi se pare c-am înțeles tot ce trebuie.

— V-am făcut vreun rău? Întrebă, serios, Zoia. Am avut remușcări.

— În nici un caz, Zoienka! Pentru a-și întări negația, el îi atinse ușurel de tot mâna. Din contră, cartea aceasta m-a încurajat, mi-a dat elan. Sunteți o drăguță că mi-ați dat-o. Dar..., îi privi gâtul,... N-ați vrea să vă descheiați la năsturașul de sus al halatului?

— De ce? Se miră foarte tare Zoia (și asta-i ieșea foarte bine). Nu mi-e deloc cald!

— Ba, dimpotrivă – sunteți roșie ca racul!

— Aveți dreptate, izbucni ea în râs, din toată inima; i-ar fi plăcut și ei să-și descheie halatul, încă nu-și revenise din alergătura și hârjoana cu Turgun. Și chiar îl descheie. Scânteie aurul din cenușiu.

Kostoglotov o privi cu ochi mari și spuse aproape fără glas:

— Foarte bine. Mulțumesc. Pe urmă o să-mi arătați mai mult?

— Depinde ce dorință v-ați pus.

— Am să vă spun, dar mai târziu, bine? Doar o să mai stăm astăzi împreună, nu-i așa?

Zoia își roti ochii de jur-împrejur, ca o păpușă.

— Numai dacă veniți să mă ajutați. De-aceea m-am și încins, fiindcă am mult de lucru astăzi.

— Dacă-i vorba de înțepat oameni vii cu acul – eu unul nu-s amator.

— Dar dacă e de făcut statistică medicală? De ars gazul de pomană?

— Statisticii îi port respect. Când nu e secretă.

— Atunci, veniți după micul dejun, îi zâmbi Zoia, în avans, pentru ajutor.

Începuseră deja să împartă mâncarea prin saloane.

Încă de vineri dimineața, când a predat garda, intrigată de discuția pe care-o avuseseră noaptea, Zoia se dusese la fișier să vadă situația lui Kostoglotov.

Află că-l chema Oleg Filimonovici (patronimicul greoi se potrivea cu numele de familie neplăcut, dar numele îndulcea totul). Era născut în 1920 și, cu toți cei treizeci și patru de ani ai săi, era, într-adevăr, necăsătorit, lucru aproape incredibil, și locuia, cu-adevărat, într-un oarecare Uș-Terek. Rude n-avea de nici un fel (la dispensarul oncologic erau obligatoriu consemnate adresele rudelor). De meserie era topograf și lucra la reglementarea regimului terenurilor.

Toate acestea însă nu clarificaseră lucrurile, ci le încâlciseră încă și mai mult.

Iar astăzi, în caietul cu tratamentele care trebuiau efectuate, citise că începuseră de vineri să-i facă injecții de sinestrol, câte două doze de-un centimetru cub, intramuscular.

Acest lucru trebuia să-l facă cel care era de gardă seara, deci – astăzi – nu ea.

Totuși, Zoia își mișcă buzele ieșite înainte ca un botic.

După micul dejun, Kostoglotov aduse manualul de anatomie patologică și era pregătit s-o ajute, dar Zoia alerga prin saloane să împartă medicamentele care trebuiau băute sau înghițite de câte trei sau patru ori pe zi.

Într-un târziu, se așezară la măsura ei. Zoia scoase o filă mare pentru schema de tabel, în care informațiile trebuiau trecute sub formă de liniuțe, și începu să explice (uitase și ea, între timp, ce trebuia făcut exact) și să traseze rubricile cu ajutorul riglei mari, greoaie.

Zoia știa, în general, cât prețuiesc asemenea ajutoare – băieți tineri sau holtei (și, la urma urmelor, și cei însurați): de fiecare dată, acest gen de ajutor se transforma în hihăială, glumițe, curte și greșeli în dările de seamă. Dar Zoia se împăcase cu gândul acestor greșeli, fiindcă până și curtea cea mai lipsită de inventivitate era mai interesantă decât cea mai savantă dare de seamă. Zoia n-avea nimic împotriva să continue astăzi jocul care-i îndulcea orele de gardă.

Cu atât mai mirată fu când Kostoglotov lăsă imediat deoparte privirile cu tâlc și tonul aparte, pricepu repede ce și cum trebuia făcut, ba chiar începu să-i explice

el ce și cum și, adâncindu-se în fișe, începu să caute lucrurile de care aveau nevoie, iar ea trecea liniuțele în rubricile registrului mare. „Meuroblastomul...” dicta el, „hipernefromul... Sarcomul cavității na-zale. Tumoarea măduvei spinării...” Iar când nu înțelegea ceva – o întreba.

Trebuia socotit de câte ori fusese întâlnit, în intervalul luat, tipul respectiv de tumoare – separat la femei și bărbați, împărțiți pe decade de vârstă. Trebuiau, de asemenea, prelucrate tipurile de tratament aplicate și cantitățile respective... Și, tot la fiecare categorie, trebuiau precizate cele cinci rezultate posibile: însănătoșirea, îmbunătățirea, stoparea, înrăutățirea și moartea. Ajutorul Zoiei începu să urmărească toate aceste cinci variante cu o atenție deosebită. Sărea de la început în ochi că aproape nu existau însănătoșiri complete, dar nici morți nu erau multe.

— Văd că nu te lasă să mori aici, te externează la timp, spuse Kostoglotov.

— Păi, ce să-i faci, Oleg, gândiți-vă și dumneavoastră. (îi spusese „Oleg” ca să-l răsplătească pentru muncă. El observase acest lucru și ridicase imediat ochii spre ea.) Dacă e clar că un om nu poate fi ajutat și nu-i rămâne decât să-și trăiască ultimele săptămâni sau luni – ce rost are să ocupe degeaba un pat? Oamenii stau la coadă pentru internări, iar unii ar putea fi ajutați. Și-apoi bolnavii incurabili...

— In-cum?

— Care nu pot fi vindecați... Au o influență foarte proastă, prin felul în care arată și discuțiile pe care le poartă, asupra celor care pot fi vindecați.

Iată că, așezându-se la măsuta infirmierei, Oleg făcuse parcă un pas în situația socială și-n conștientizarea lumii. Acel „el” care nu mai poate fi ajutat, acel „el” pentru care nu mai merită să ții patul, acei bolnavi incurabili – toți aceștia nu mai erau el, Kostoglotov. Cu el, cu Kostoglotov, se vorbea deja în așa fel de parcă nu mai putea muri, de parc-ar fi fost perfect curabil. Acest salt dintr-o stare în alta, săvârșit fără să-l fi meritat câtuși de puțin, prin capriciul împrejurărilor apărute peste noapte, îi aminti vag de ceva, dar nu mai stătu acum să-și amintească de ce anume.

— Da, toate astea sunt logice. Dar iată, l-au externat pe Azovkin. Iar ieri, în prezența mea, a fost externat un tumor cordiș fără să i se explice nimic, fără să i se spună despre ce-i vorba – și-am avut sentimentul că particip și eu la înșelătorie.

Era întors acum spre Zoia cu obrazul pe care n-avea cicatrice și fața lui nu părea deloc aspră.

În aceleași relații de înțelegere, au continuat să lucreze și, până la prânz, au terminat totul.

Ce-i drept, Mita îi mai lăsase și o a doua temă – să treacă rezultatele analizelor de laborator pe foile de temperatură ale bolnavilor, pentru a avea mai puține pagini și a le atașa mai ușor la fișele de boală. Dar asta ar fi fost deja prea mult pentru o singură duminică. Și Zoia spuse:

— Ei, vă mulțumesc tare, tare mult, Oleg Filimonovici.

— Ei, asta nu! Acum, dacă ați pornit-o așa, așa s-o țineți: Oleg!

— Acum, după-masă, vă veți odihni...

— Eu nu mă odihnesc niciodată.

— Dar sunteți bolnav.

— Se întâmplă ceva ciudat, Zoienka, în zilele când sunteți dumneavoastră de gardă, încât din clipa în care urcați scara, eu sunt deja sănătos!

— Bine, atunci, cedă Zoia cu ușurință. De data aceasta vă voi primi în salon.

Și făcu un semn din cap spre camera de consiliu a medicilor.

Însă după-masă trebui, din nou, să împartă medicamentele și avea treburi urgente în salonul cel mare pentru femei. Zoia își asculta cu atenție propriul corp, curat și sănătos până la ultima unghie și celulă a pielii, în contrast cu handicapurile și bolile care o înconjurau aici. Cu deosebită plăcere își simțea sânii strânși laolaltă și felul în care se îngreunau când se apleca peste paturile bolnavilor sau săltau când mergea cu pas iute.

În sfârșit, treburile se mai împuținară. Zoia îi porunci infirmierei să se așeze la masă, să nu-i lase pe vizitatori în saloane și s-o cheme dacă apare vreo problemă. Luă cu ea lucrul de mână și Oleg o urmă în camera medicilor.

Era o cameră luminoasă, de colț, cu trei ferestre. Nu s-ar fi putut spune că era aranjată cu un gust liber – se simțeau, cu claritate, și mâna contabilului și cea a medicului-șef: cele două divane aflate aici nu erau cine știe ce comode, ci de tip absolut oficial – cu spătare drepte, verticale, care-ți rupeau gâtul, și cu oglinzi deasupra, în care nu s-ar fi putut privi decât, poate, o girafă. Iar mesele erau așezate conform deprimantelor indicații primite de toate instituțiile: un birou prezidențial masiv, acoperit cu un cristal gros și, perpendicular pe el, neapărat în formă de litera T, o masă lungă pentru participanții la ședințe, însă aceasta din urmă era acoperită, parcă după gust oriental, cu o față de masă dintr-un pluș albastru azuriu – și culoarea cerească a acestei fețe de masă lumina dintr-o dată camera. În afară de asta, mai erau și câteva fotolii comode, care nu ajunseseră lângă masă, ci fuseseră adunate într-un grup nonșalant, și asta conferea camerei ceva plăcut.

În afara gazetei de perete „Oncologul”, scoasă pentru ziua de șapte noiembrie, nimic nu amintea aici de spital.

Zoia și Oleg se așezară în fotoliile comode și moi, în partea cea mai luminoasă a camerei unde, pe niște suporturi, fuseseră așezate vase cu agave, iar dincolo de geamul mare al ferestrei principale un stejar mare își răsfirase ramurile, întinzându-se tot mai sus.

Oleg nu se așeză, pur și simplu, el gustă prin tot corpul, comoditatea acestui fotoliu, cât de bine i se mulează pe coloană și cât de lin îți poți da pe spate, mult de tot, gâtul și capul.

— Ce răsfăț! Spuse el. N-am mai atins asemenea obiecte luxoase, cu mâinile-mi

nedemne, de vreo... Probabil că de vreo cincisprezece ani.

(Dacă, într-adevăr, îi place atât de mult fotoliul, de ce nu-și cumpărase și el unul la fel?)

— Ei, ia să auzim, ce fel de dorință v-ați pus? Întrebă Zoia cu acea întorsătură a capului și acea expresie a ochilor, care se potriveau momentului.

Acum, când se retrăseseră aici singuri și se așezaseră în fotolii cu singurul scop de a discuta, depindea de un cuvânt, de tonul dat, de o privire, dacă discuția va fi vaporosă sau va tăia în carne vie. Zoia era gata și pentru prima variantă, însă venise aici presimțind-o pe-a doua.

Oleg n-o dezamăgi. De pe spătarul fotoliului, fără să-și ridice capul, spuse ceremonios, lansându-și cuvintele spre fereastră, mai sus de ea:

— M-am întrebat... Dacă o fată cu breton de aur ar veni la noi... pe pământurile deștelenite.

Și abia pe urmă se uită la ea.

Zoia rezistă privirii:

— Dar ce-o așteaptă acolo pe-această fată?

Oleg oftă:

— Păi, v-am mai povestit. Nu-i cine știe ce veselie. Apă curentă nu e. Fierul de călcat e cu cărbuni. Lampa – cu petrol, în anotimpul ploios – e noroi. Când se usucă – e praf. N-ai niciodată ocazia să-ți pui o haină mai bună.

Nimic rău nu-i scăpa din enumerare, de parcă ar fi vrut să nu-i lase nici o posibilitate să promită! Într-adevăr, dacă nu te poți îmbrăca niciodată bine, ce fel de viață mai e și aia?

Însă, oricât de comod era să trăiești într-un oraș mare, Zoia știa că nu trăiești cu orașul. Și voia, pentru început, nu să-și închipuie cum e așezarea aceea, ci să-l înțeleagă pe omul acesta.

— Nu înțeleg – dar pe dumneavoastră ce vă ține acolo?

Oleg începu să râdă:

— Ministerul de Interne – ce altceva!

Continua să stea culcat, delectându-se, cu capul pe spătar.

Zoia se crispă.

— Am bănuț eu. Dar, stați puțin, doar sunteți... rus?

— Sunt rusnac sută la sută. Ce, n-am voie să am părul negru?

Și își aranjă părul.

Zoia strânse din umeri:

— Dar atunci de ce v-au...?

Oleg oftă:

— Of, Doamne, în ce ignoranță crește tineretul! Nici noi, când creșteam, n-aveam habar de codul penal, de articolele și punctele lui, care pot fi interpretate extensiv. Dar voi trăiți chiar în centrul acestui ținut și nici măcar nu cunoașteți diferența dintre un deportat cu domiciliu obligatoriu și-un deportat administrativ.

— Și care e, totuși?

— Păi, eu sunt deportat administrativ. Nu sunt deportat din considerente naționale, ci personal, în calitatea mea de Oleg Filimonovici Kostoglotov, înțelegeți? Începu să râdă. Sunt un „cetățean de onoare”, care nu-și are locul printre cetățenii cinstiți.

Și-și scânteie asupra ei ochii întunecați.

Însă ea nu se sperie. De fapt, se sperie ea, dar nu într-un fel ireparabil.

— Și... Pentru cât timp sunteți deportat? Întrebă ea încetșor.

— Pe veci! Tună el.

Ea simți că-i explodează urechile.

— Pe viață? Repetă ea întrebarea aproape în șoaptă?

— Nu, pe veci! Insistă Kostoglotov. Așa scrie în hârtie pe veci. Dacă ar fi fost pe viață, s-ar fi putut scoate de-acolo măcar sicriul, dar dacă-i pe vecie – apoi probabil că nici sicriul nu poate fi dus. Nici după ce s-o stinge soarele nu va fi voie, doar veșnicia e mai lungă de-atât.

Acum, inima i se strânsese cu-adevărat. Era clar că trebuie să fie ceva – și cicatricea aia, și de arătat arăta câteodată cam brutal. S-ar putea să fie un ucigaș, un om cumplit, poate s-o strângă chiar acum de gât, ce-are el de pierdut...

Însă Zoia nu întoarse fotoliul pentru-a fugi mai ușor. Puse doar lucrul de mână deoparte (fără să fi început, de altfel, să brodeze). Și, privindu-l cu curaj pe Kostoglotov, care nu era deloc stânjenit, ci continua să stea relaxat în fotoliu, întrebă tulburată:

— Dacă vă vine greu, nu trebuie să mi-o spuneți. Dar dacă puteți – spuneți-mi: pentru ce o condamnare atât de cumplită?

Însă Kostoglotov nu numai că nu era apăsător de vina crimei comise, ci răspunse cu un zâmbet complet nepăsător:

— Păi, n-a existat nici o condamnare, Zoiienka. Deportarea veșnică mi s-a dat printr-o directivă.

— Prin... Directivă?

— Da, așa se numește. Un soi de chitanță. Cum se face când se transportă ceva de la bază la depozit: atâția saci, atâtea butoaie... Lăzile folosite...

Zoia se apucă cu mâinile de cap:

— Stați un pic... Nu înțeleg. Astă – e posibil?... Cu dumneavoastră au făcut așa? ... Le-au făcut-o tuturor?

— Nu, n-aș putea spune că tuturor. Dacă e un punct zece curat – nu te trimit, dar dacă e al zecelea combinat cu al unsprezecelea – te trimit.

— Și care e punctul unsprezece?

— Punctul unsprezece? Kostoglotov se gândi. Zoiienka, am ajuns să vă povestesc cam multe, eu aș zice s-aveți grijă ce faceți cu tot materialul ăsta informativ, să nu vă treziți și dumneavoastră, cu una, cu alta. Condamnarea mea principală

era, conform punctului zece, șapte ani. Iar cine primea mai puțin de opt ani – credeți-mă – însemna că într-adevăr, nu făcuse nimic, tot dosarul era țesut, pur și simplu, din aer. Dar, mai era și punctul unsprezece, iar punctul unsprezece însemna grup. De fapt, nici punctul unsprezece nu mărește, în sine, termenul de condamnare, dar fiindcă eram totuși un grup, iată că ne-au împrăștiat prin deportări pe veci. Ca să nu ne mai adunăm niciodată în același loc. Acum ați înțeles?

Nu, încă nu înțelesese.

— Deci fuseserăți... Încercă să îndulcească ideea. Păi, cum s-ar spune – ați fost o bandă?

Kostoglotov izbucni deodată într-un hohot de râs. Dar apoi se întrerupse și se încruntă, tot brusc.

— Ca și pe anchetatorul meu, nu v-a mulțumit cuvântul „grup”. Și lui îi plăcea să ne numească bandă. Da, eram o bandă – o bandă de studenți și studente din anul întâi. Deodată, aruncă o privire cumplită. Eu înțeleg că aici nu se fumează, că fumatul e un act criminal, dar o să-mi aprind totuși o țigară, bine? Ne adunam, le făceam curte fetelor, dansam, iar noi, băieții, mai discutam și politică. Și despre... El. Nu știu dacă înțelegeți, dar nouă anumite lucruri nu ne conveneau. Ca să mă exprim astfel, nu eram încântați. Doi dintre noi fuseseră pe front și se așteptau parcă la altceva după război. În mai, înainte de examene, ne-au cules pe toți, inclusiv pe fete.

Zoia era răscolită... Luă din nou în mâini broderia. Pe de-o parte, spunea lucruri periculoase, pe care nu doar să le repeți cuiva, dar nici să le ascuți nu se cuvenea. Dar pe de altă parte, era o mare ușurare că nu ademeniseră pe nimeni în vreun gang întunecat, că nu uciseseră.

Înghiți în sec.

— Eu nu înțeleg... Nu făceați totuși ceva?

— Cum să nu facem? Trăgea fumul în piept, iar apoi îi dădea drumul. Pe cât era el de mare, pe-atât de mică era țigara. Doar v-am mai spus-o: învățam. Beam vin, când ne permitea bursa. Mergeam la serate. Și iată că pe fete le-au luat odată cu noi. Și le-au dat câte cinci ani...

— O fixă cu privirea. Imaginați-vă c-ar fi vorba de dumneavoastră. Uite, sunteți luată înainte de examenul din semestrul doi și vârată la zdup.

Zoia puse deoparte broderia.

Toate lucrurile înfricoșătoare pe care se așteptase să le-audă din gura lui se dovediseră a fi niște copilării.

— Dar vouă, băieților, la ce v-au trebuit toate astea?

— Cum? Nu înțelese Oleg.

— Păi, asta... Să fiți nemulțumiți... Să v-așteptați la cine știe ce...

— Da, într-adevăr! Într-adevăr! Râse supus Oleg. Asta nu mi-a trecut prin cap. Din nou, sunteți gând la gând cu anchetatorul meu, Zoienka. Și el spunea același

lucru. În schimb, fotoliul ăsta e tare bun! Pe patul de spital nu poți sta așa. Oleg se aranjă din nou cu tot confortul și, fumând, se uită cu ochii îngustați prin fereastra mare, cu geam întreg.

Deși era spre seară, ziua aceea mohorâtă, egală, nu se întuneca, ci se lumina. Stratul de nori dinspre apus, spre care dădea camera aceasta de pe colț, se tot întindea și se rărea.

Abia acum se apucase Zoia să brodeze serios – și împungea pânza cu plăcere. Și tăceau. Oleg n-o mai laudă pentru ce lucra, cum făcuse data trecută.

— Dar cu... Prietena dumneavoastră ce s-a întâmplat? A fost și ea acolo? Întrebă Zoia, fără să ridice capul de la lucru.

— D-da..., spuse Oleg, împotmolindu-se în acest „d”, sau poate gândindu-se la altceva.

— Dar acum unde e?

— Acum? Pe râul Enisei.

— Deci, pur și simplu, n-aveți cum să vă reuniți cu ea?

— Nici nu încerc, spuse el impasibil.

Zoia se uita la el, iar el privea pe geam. Dar atunci de ce nu se însoară aici, la el?

— De ce-ar fi foarte complicat să vă reuniți? Se gândi ea să întrebe.

— Pentru cei necăsătoriți – aproape imposibil, spuse el împrăștiat. Dar problema e că nici nu are rost.

— Dar fotografia ei n-o aveți la dumneavoastră?

— Fotografia? Întrebă el mirat. Deținuții n-au voie să păstreze fotografiile asupra lor. Sunt rupte.

— Dar cum arăta?

Oleg zâmbi, își îngustă ochii:

— Părul îi cobora până la umeri, iar la capete – hop, se întorcea în sus. În ochi avea, uite, așa cum dumneavoastră aveți întotdeauna un mic zâmbet, ca avea întotdeauna un pic de tristețe. Să-și presimtă, oare, omul într-o asemenea măsură destinul, cum credeți?

— Ați fost împreună în lagăr?

— N-n-nu.

— Atunci când v-ați despărțit de ea?

— Cu cinci minute înainte de arestarea mea... Era în plin mai și stătusem multă vreme în grădinița din fața casei ei. Trecuse de unu noaptea când mi-am luat rămas-bun de la ea și-am ieșit pe poartă – iar câteva străzi mai încolo m-au luat. Pe loc, era o mașină la colț.

— Dar pe ea?

— O noapte mai târziu.

— Și nu v-ați mai văzut niciodată?

— Ne-am mai văzut o dată. La o confruntare. Eram deja tuns. Se așteptau să depunem mărturie unul împotriva celuilalt. Noi n-am depus.

Își tot mototolea chiștocul în mână, neștiind unde să-l arunce.

— Uite-acolo, îi arătă ea o scrumieră strălucind de curățenie, pe locul prezidențial.

Iar norișorii de la apus se tot răsfirau și soarele de un galben delicat ieșise deja aproape în întregime din scutece. Până și fața lui Oleg, căreia expresia de încăpățănare îi intrase în fibră, se îndulcise în lumina lui.

— Dar de ce nu puteți acum să...?! Îl compătimea Zoia.

— Zoia! Spuse Oleg hotărât, dar se opri să se gândească. Vă imaginați cât de cât ce-o așteaptă în lagăr pe o fată care arată bine? Dacă n-o violează deținuții de drept comun, încă pe drum, în dubă – ceea ce au, de altfel, tot timpul să facă și-n lagăr —, atunci încă din prima seară, paraziții din lagăr, țăpii ăia de brigadieri, vor aranja în așa fel încât să fie dusă goală la baia de aburi prin dreptul lor. Și va fi chiar atunci, pe loc, repartizată unuia dintre ei. Apoi, chiar în dimineața următoare, i se va propune: să trăiască cu respectivul și să lucreze într-un loc curat și călduros. Iar dacă refuză – o vor hăitui și-o vor chinui în așa fel încât să vină singură să-i roage în genunchi. Închise ochii. Ea a rămas în viață, și-a dus termenul la bun sfârșit. N-o învinuiesc, o înțeleg. Dar, pe de altă parte... Gata, s-a terminat. O înțelege și ea.

Tăceau. Soarele apăru în toată claritatea sa și lumea întreagă deveni mai veselă și mai luminoasă. Arborii parculețului se profilă clari și întunecați, iar aici, în cameră, fața de masă albastră se aprinsese și-n părul Zoiei scânteiau vâlvătai de aur.

— Una dintre fetele noastre s-a sinucis... Alta trăiește... Trei dintre băieți au murit deja... Despre doi, nu știu nimic...

Se lăsă moale peste unul din brațele fotoliului și, legănându-se ușor, recită: „Trecu uraganul... Puțini am rămas...

Mulți, la apelul prieteniei, lipsesc...”

Stătea astfel, răsucit, privind în dușumea. Cum se zburlea în toate direcțiile părul de pe creștetul său! Trebuia udat și netezit, udat și netezit de două ori pe zi.

El tăcea, dar Zoia auzise tot ce voia să audă. Era legat cu cătușele de locul său de deportare – dar nu pentru omucidere; era neînsurat – dar nu din pricina unor vicii; după trecerea atâtor ani, vorbea cu tandrețe de fosta lui logodnică și era, cu siguranță, capabil de un sentiment adevărat.

El tăcea, tăcea și ea, privind când la broderie, când la el.

Nu exista nimic frumos în el, dar nici ceva urât nu găsea. Cu cicatricea te puteai obișnui. Cum spunea și bunica: „ție nu-ți trebuie om frumos, ție-ți trebuie om bun”. O mare stabilitate și putere, dobândite în cele îndurate – pe acestea Zoia le simțea clar în el, o forță care fusese pusă la încercare, cum n-a întâlnit la băiețașii pe care-i cunoscuse.

Împungând pânza, simți privirea lui cercetătoare. Îi răspunse printr-o privire

aruncată pe sub sprâncene.

El începu să recite foarte expresiv, sorbind-o mereu cu privirea:

„Pe cine să chem?... Cu cine să împart trista bucurie de-a fi rămas în viață?”

— Uite c-ați împărtășit-o de-acum! Spuse ea în șoaptă, zâmbindu-i cu ochii și cu buzele.

Buzele nu le avea roz, dar nici vopsite nu păreau. Erau între roșu și portocaliu – aveau ceva din culoarea focului, a unui foc deschis la culoare.

Soarele ce asfințea, de un galben tandru, înviora și culoarea ofilită, nesănătoasă, a chipului lui slab și bolnav. În această lumină caldă, părea că nu va muri, că va supraviețui.

Oleg își scutură capul, ca un ghitarist care, după un cântec trist, trece la unul vesel:

— Of, Zoiienka! Aranjați-mi și mie o sărbătoare adevărată! M-am plictisit de halatele astea albe. Faceți ca în locul asistentei medicale să apară o fată frumoasă de oraș! La Uș-Terek, n-am unde să văd așa ceva.

— Și de unde vreți să scot eu o fată frumoasă? Spuse cu viclenie Zoia.

— Scoteti-vă doar pentru un minut halatul. Și faceți câțiva pași!

Se retrase alunecând odată cu fotoliul, arătându-i pe unde să treacă.

— Dar sunt la serviciu, mai protestă ea. Doar n-am dreptul să...

Fie că vorbiseră prea mult despre lucruri triste, fie din cauza soarelui de asfințit, care își juca atât de vesel razele prin cameră, Zoia simți pornirea aceea, prea-plinul care-i șoptea că asta se poate face și că va ieși bine.

Puse deoparte broderia, sări din fotoliu ca o fetiță, și cât ai clipi din ochi își și descheie nasturii, puțin aplecată înainte, grăbindu-se de parcă se pregătea, nu să facă vreo câțiva pași de plimbare, ci să alerge.

— Haideți, trageți odată! Îi aruncă ea un braț de parcă n-ar fi fost al ei. El trase și mâneca ieși. A doua! Se întoarse ea, rotindu-se cu spatele printr-o mișcare de dans, și el trase de a doua mânecă, halatul rămase pe genunchii lui, iar ea o porni prin cameră. Mergea ca o prezentatoare de modă, unduindu-se și dreaptă cu măsură, ba desfăcându-și mâinile din mers, ba ridicându-le.

Făcu astfel câțiva pași, apoi se întoarse și încremeni cu brațele desfăcute.

Oleg ținea halatul Zoiei la piept, de parcă l-ar fi îmbrățișat, iar pe ea o privea cu ochii holbați.

— Bravo! Tună el. Superb.

Era ceva chiar în lumina feței de masă albastre – acest nesfârșit albastru uzbek, aprins sub razele soarelui – care continua în el melodia de ieri a recunoașterii, a recăpătării vederii. Se întorceau la el toate dorințele nătângi, confuze, terestre. Și plăcerea provocată de mobila moale, și bucuria camerei confortabile – după o mie de ani de trai improvizat, amărât, în veșnică tensiune, fără un colț al său. Și bucuria de a o privi pe Zoia, nu pur și simplu admirând-o, nu dezinteresat, ci o bucurie sporită de faptul că o admira cu intenții cotropitoare. El, care stătea să

moară cu o jumătate de lună în urmă!

Zoia își mișcă victorioasă buzele aducând cu focul și, cu o expresie de viclenie, de parc-ar mai fi cunoscut o taină, se întoarce pe același drum înapoi, până la fereastră. Apoi, întorcându-se încă o dată spre el, rămase așa.

El nu se ridică, rămase așezat, dar întindea spre ea, de jos în sus, clăia neagră a capului său.

După anumite semne, pe care le percepi fără a le putea numi, simțea în Zoia o forță – nu cea care mută dulapurile din loc, ci alta, care cere tot forță drept răspuns. Și Oleg se bucura de sentimentul că poate accepta această provocare, că-i capabil, se pare, să se măsoare cu ea.

Toate patimile vieții se întorceau în corpul său pe cale să se însănătoșească!
Toate!

— Zo-ia! Spuse cântat Oleg. Zoia! Dumneata cum îți înțelegi numele?

— Zoia înseamnă viață! Răspunse ea râspicat, ca pe o lozincă. Îi plăcea să dea această explicație.

Stătea cu mâinile adunate la spate, lângă pervaz, un pic înclinată din tot corpul, cu greutatea lăsată pe un singur picior. El zâmbea fericit. Se topise cu ochii în ea.

— Dar față de zoo? Nu simți câteodată o anumită apropiere față de străbunii zoo? Ea izbucni în râs, ținându-i isonul:

— Toți le suntem un pic apropiați. Căutăm mâncare, ne hrănim puii. Ce-i atât de rău în asta?

Și aici, probabil, ar fi trebuit să se oprească! Însă ea, surescitată de această admirație nesfârșită, totală, pe care n-o mai întâlnise la tinerii din oraș, care, oricum, găseau fără greutate, în fiecare sâmbătă, câte o fată de îmbrățișat, măcar și la dans, ea-și ridică ambele brațe și, pocnind din degete, începu să se unduiască din tot corpul, cum o cerea cântecelul la modă din filmul indian:

— Avaraia a-aaa! A-va-ra-ra a-aaa!

Însă Oleg se întunecă deodată și o rugă:

— Nu vreau! Te rog, nu vreau cântecul ăsta, Zoia.

Ea își luă într-o clipă o înfățișare decentă, de parcă nici n-ar fi cântat și nici nu s-ar fi bâțâit adineauri.

— Asta-i din „Vagabondul”, spuse ea. Nu l-ați văzut?

— L-am văzut.

— E un film minunat! Am fost la el de două ori! (Fusese de patru ori, dar, nu se știe de ce, se jenase s-o spună.) Dumneavoastră nu vă place? Păi, Vagabondul are destinul dumneavoastră.

— Numai pe-al meu nu, se strâmbă Oleg. Nu se întorsese la expresia luminoasă dinainte, soarele galben nu-l mai încălzea și se vedea cât este totuși de bolnav.

— Dar și el s-a întors din închisoare. Și viața îi e distrusă.

— Toate astea nu-s decât iițe. E un deținut de drept comun tipic. O căzătură.
Zoia întinse mâna după halat.

Oleg se ridică, netezi halatul și-o ajută să-l îmbrace.

— Iar dumneavoastră nu vă plac? Ea îi mulțumise printr-un semn al capului și-acum se încheia.

— Îi urăsc! Privea pe lângă ea, cu cruzime, și maxilarul i se mutase puțin, într-o expresie neplăcută. Sunt niște fiare de pradă, paraziți care trăiesc pe spinarea altora. Timp de treizeci de ani, s-a tot proclamat la noi că sunt în proces de remodelare, că sunt „apropiați din punct de vedere social”, „socialmente înrudiți”, pe când ei au un principiu: câtă vreme nu te... Aici urmează o înjurătură, una tare, dar ideea-i următoarea: cât nu te bate nimeni – stai cuminte, așteaptă-ți rândul; e rândul vecinilor să fie dezbrăcați și nu al tău – stai cuminte, așteaptă-ți rândul. Îl calcă în picioare cu plăcere pe cel care-i deja la pământ, iar apoi tot ei se drapează în pelerine romantice, și noi îi ajutăm să intre-n legende, iar cântecele lor, iată, ajung și pe ecran.

— Ce fel de legende? Privea de parcă s-ar fi făcut vinovată de ceva.

— Ar trebui să povestesc vreme de-o sută de ani. Bine, iată o legendă, dacă vreți. Stăteau acum unul lângă celălalt, la fereastră. Oleg, fără vreo legătură cu ceea ce spunea, o apucase dominator de cot și-i vorbea ca unei fetițe. Dându-se drept tâlhari nobili, cei de drept comun se mândresc întotdeauna că nu-i pradă pe săraci, nu-i iau prizonierului sfânta cârjă, adică nu-i iau ultima porție de la cazan, ci doar tot restul. Dar, în patruzeci și șapte, la punctul de transfer de la Krasnoiarsk, celula noastră era lucie – adică n-aveai cui ce să-i iei. Cei de drept comun erau aproape o jumătate din numărul total. Li se făcuse foame – și-și luau pentru ei tot zahărul și toată pâinea. Iar compoziția celulei era destul de interesantă: jumătate erau căzături, jumătate de celulă – japonezi, iar ruși nu eram decât noi doi, politici, eu și-un aviator polar cunoscut – în Oceanul Înghețat exista o insulă care continua să-i poarte numele, pe când el era închis. Deci, căzăturile ne-au luat nouă și japonezilor absolut totul cam vreo trei zile la rând. Iată însă că japonezii s-au înțeleș, doar n-aveai cum să pricepi ce spun, și noaptea s-au sculat fără zgomot, au rupt scândurile de la priciuri și, cu strigăte de „banzai”, se repeziră să bată la căzături! Doamne, că frumos îi mai băteau! Trebuia să-i fi văzut!

— Dar pe dumneavoastră?

— N-nu, de ce? Doar nu le-am luat noi pâinea. Noi, în noaptea aceea, am fost neutri, dar țineam cu onoarea armelor japoneze. Până dimineața, ordinea fusese restabilită: am început să ne primim porția întreagă de pâine și de zahăr. Dar știți ce-a făcut administrația închisorii? I-a mutat de la noi pe jumătate din japonezi, iar nouă ne-au mai adus, pe lângă pramatiile bă-tute, uncie proaspete: Acum se repeziră căzăturile să-i bată pe japonezi – erau mai mulți ia număr și, pe deasupra, mai aveau și cuțite, ei aveau de toate. I-au bătut sălbatic, până la moarte – și-atunci eu și cu pilotul n-am mai rezistat și ne-am vârât să ne batem alături de japonezi.

— Împotriva rușilor?

Oleg dădu drumul coatelor ei și se îndreptă. Își mișcă un pic maxilarul, dintr-o parte într-alta:

— Pentru mine, canaliile nu sunt ruși.

Își ridică mâna și-și trecu degetele peste cicatrice, de parc-ar fi curățat-o – dinspre bărbie, peste partea de jos a obrazului și pe gât:

— Acolo m-au și tăiat.

Umbrele de asemenea.

Tumoarea lui Pavel Nikolaevici nu scăzu și nu se înmuie deloc nici în noaptea de sâmbătă spre duminică, înțelese asta încă înainte de-a se scula din pat. Se trezise devreme, din cauza uzbekului bătrân, care începuse să-i tușească scârbos la ureche pe la sfârșitul nopții și continuă apoi toată dimineața.

Afară alba o zi mohorâtă, imobilă, ca și ieri, ca și alaltăieri, sporind încă și mai mult deprimarea. Ciobanul kazah se așezase, încă din zorii zilei, pe pat, cu picioarele strânse sub el, și stătea așa, fără rost, ca un butuc. Astăzi nu era așteptată vizita medicilor, nimeni nu urma să fie chemat la Roentgen sau la bandajat, așa că ciobanul se pregătise, probabil, să stea așa până seara. Efrem cel sinistru își vârî din nou nasul în Tolstoiul său de îngropăciune; câteodată, se mai scula să bată coridorul din mijlocul salonului, zgâlțâind paturile, dar, din fericire, nu se mai lega de Pavel Nikolaevici, cum, de altfel, nu se mai lega de nimeni.

Roadeoase dispăru pentru toată ziua din salon. Geologul, un tânăr plăcut, educat, își citea geologia lui, fără să stânjenească pe nimeni. Ceilalți bolnavi din salon fuseseră și ei liniștiți.

Pe Pavel Nikolaevici îl mai încuraja faptul că urma să vină la el soția. Bineînțeles că n-avea cum să-l ajute în mod concret, dar cât de mult însemna faptul că putea mărturisi cât îi e de rău, cum nu-l ajutase deloc injecția, ce oameni antipatici sunt în salon. Numai faptul că știa să-l compătimizească și tot era o ușurare. O s-o roage să-i aducă o carte vioaie, modernă. Și-un stilou – să nu mai ajungă în situația ridicolă de ieri, când îi ceruse puștiului creionul ca să-și noteze rețeta. Ah, da, și cel mai important era – fusese cât pe ce să uite – să-i spună de burete, de ciuperca de mesteacăn.

La urma urmelor, încă nu-i totul pierdut: dacă n-o să-l ajute medicamentele – iată că mai sunt și alte metode. Cel mai important e să rămână optimist.

Puțin câte puțin, Pavel Nikolaevici se adapta și la viața de-aici. După micul dejun, a terminat de citit în ziarul de ieri raportul lui Zverev privind bugetul. Apoi fu adus, fără întârziere, la timp, și ziarul din ziua aceea. Îl luase Diomka, însă Pavel Nikolaevici porunci să-i fie transmis lui și primul lucru pe care îl află cu mare plăcere fu căderea guvernului Mendes-France (lasă-te de comploturi! Nu forța lumea să accepte convențiile de la Paris!). Își păstră, pentru mai târziu, un articol mare al lui Ehrenburg și se-adânci în articolul despre transpunerea în realitate a

hotărârii Plenarei din ianuarie, privind creșterea radicală a producției în zootehnie.

Astfel își petrecu Pavel Nikolaevici vremea, până când apăru sora s-anunțe că la Rusanov venise în vizită soția. În mod normal, când era vorba de bolnavi obligați să stea la pat, vizitatorii erau admiși în salon, dar Pavel Nikolaevici n-avea acum energia să demonstreze că-i un bolnav legat de pat, plus că și el se simțea mai la largul lui în hol, să nu-i mai vadă pe oamenii ăștia deprimați, care renunțaseră să mai lupte. Și, cu gâtul înfășurat în fulărașul călduros, Rusanov coborî la parter. Nu se întâmplă des ca, la un an înainte de nunta de argint, omului să-i mai fie încă atât de dragă nevasta, cum îi era Kapa lui Pavel Nikolaevici. Într-adevăr, în toată viața n-avusese om care să-i fie mai aproape, alături de nimeni altul nu-i făcea atâta plăcere să se bucure de succese, să discute nenorocirile. Kapa era un prieten fidel, o femeie foarte energică și deșteaptă („are un adevărat consiliu sătesc în cap!” – se lăuda întotdeauna, în fața prietenilor, Pavel Nikolaevici). Pavel Nikolaevici nu simțise niciodată nevoia s-o înșele și nici ea nu-l înșela. Nu-i adevărat că, urcând pe scara socială, soțul începe să se rușineze de prietena tinereții sale. Ajunseseră departe față de nivelul la care se însuraseră (ea fusese muncitoare la fabrica de macaroane, în a cărei secție de frământare a aluatului lucrase și el la început, dar, încă înainte de însurătoare, ajunsesese în comitetul pe fabrică și lucrase în sectorul de tehnica protecției muncii, apoi, pe linia komsomolului, fu trimis să întărească aparatul angajaților din rețeaua comerțului sovietic, iar pe urmă mai fusese, timp de un an, director al planului de nouă ani pe fabrică), dar interesele soților n-o luaseră, în acest răstimp, în direcții diferite, și reușita nu-i umflase peste măsură. De sărbători, după ce beau câte un păhărel, dacă erau la masă cu oameni simpli, Rusanovilor le plăcea să-și amintească de trecutul lor muncitoresc și să cânte în gura mare „Zilele din Voloceaev” și „Suntem cavaleria roșie – și – despre – noi”.

Acum, în hol, Kapa, cu silueta ei largă, cu gulerul din două vulpi argintii, cu o „poșetuță” de mărimea unei serviete și-o sacoșă cu alimente, ocupase cel puțin trei locuri pe banca din colțul cel mai călduros. Se sculă, îl sărută pe soțul ei cu buze moi și calde și-l invită să stea pe poala răsfrântă a hainei ei de blană, ca să-i fie mai cald.

— E aici o scrisoare – spuse ea, zvâcnind dintr-un colț al buzelor, și, din această zvâcnire cunoscută, Pavel Nikolaevici deduse imediat că-i o scrisoare neplăcută. Persoană cu sânge rece și rațională în rest, doar la această apucătură muierească nu reușise Kapa să renunțe vreodată: când era ceva nou – fie bun sau rău, ți-o trântea întotdeauna din prag.

— Bine, hai, se ofuscă Pavel Nikolaevici, dă-mi ultima lovitură, termină o dată cu mine! Dacă asta crezi tu că-i cel mai urgent lucru – dă-mă gata.

Însă acum, că o trântise, Kapa se ușurase și putea să discute omenește.

— Ba nu, lasă, nu-s decât fleacuri! Se căi ea. Ei, cum te mai simți? Ce mai faci?

Ce mai faci, Pașik? Despre injecție știu totul, doar am sunat-o pe sora-șefă și vineri, și ieri-dimineată, din nou. Dacă ceva n-ar fi mers bine, aș fi venit aici într-o suflare. Dar mi s-a spus c-a fost foarte bine, nu-i așa?

— Injecția am suportat-o bine, încuviință Pavel Nikolaevici, mulțumit de rezistența sa. Dar atmosfera de aici, Kapelka... E o atmosferă! Și într-o clipă împrejurările de aici, jignitoare și amare, începând cu Efrem și Roadeoase, i se înghesuiră toate în minte și, incapabil s-aleagă de ce să se plângă întâi și-ntâi, spuse cu durere: Măcar să fi avut acces la alt veceu decât restul oamenilor! Cum e veceul aici! Cabinele nu sunt despărțite! Totul e la vedere.

(La locul său de muncă, Rusanov nu se ducea la un veceu comun, ci la alt etaj, la o toaletă cu acces limitat.)

Pricepând în ce situație dificilă se afla și că avea nevoie să-și ușureze sufletul, Kapa nu-i întrerupea văicărelile, ci-l făcea să-și amintească de altele și, astfel, treptat, se eliberă de toate, ajungând și la cea mai disperată – „pentru ce-or fi luând medicii salariu?” Îl descusu pe îndelete despre starea lui din timpul injecției și de după injecție, despre senzațiile pe care i le provoca tumoarea și, despăturind fulărașul, privi umflătura și spuse chiar că, după părerea ei, tumoarea se făcuse puținel-puținel mai mică.

De fapt, nu devenise mai mică, Pavel Nikolaevici o știa, dar îi făcea plăcere s-audă că poate, totuși, s-a mai micșorat.

— În orice caz mai mare nu-i, ce zici?

— Nu, în nici un caz nu-i mai mare! Sigur nu-i mai mare! Spuse cu convingere Kapa.

— Măcar de-ar înceta să crească! Fiindcă, dacă mai creștea așa o săptămână – unde am fi ajuns?... Plus că...

Nu, nu era capabil să pronunțe acel cuvânt, să privească acolo, în prăpastia aceea neagră. Dar cât era de nefericit și-n ce pericol se afla!

— O să-mi mai facă o injecție mâine. Și-apoi miercuri. Dar dacă nu mă ajută? Ce facem?

— Atunci – la Moscova! Spuse cu hotărâre Kapa. Hai să facem așa: dacă încă două injecții n-au s-ajute, ne urcăm în avion și – la Moscova. N-ai telefonat tu vineri și pe urmă ai contramandat totul? Dar eu am sunat deja la familia Șendiapin și-am fost pe la Alâmovi, iar Alâmov a dat, personal, telefon la Moscova și-a aflat că, până nu demult, boala ta nu era tratată decât la Moscova, toți erau trimiși acolo, iar acum s-au apucat s-o trateze și-aici, vezi Doamne, ca urmare a specializării cadrelor locale. Ce să mai, medicii ăștia sunt totuși niște ființe oribile! Ce drept au ei să judece rezultatele producției, când au în prelucrare un om viu? Eu, una, îi urăsc pe medici, orice-ai spune!

— Da, da! Căzu de acord, plin de amărăciune, Pavel Nikolaevici. Da, de altfel, eu le-am și spus-o aici, în față!

— Și pe profesori îi mai urăsc! Cât m-am chinuit cu ei, din cauza Maikăi! Dar din

cauza lui Lavrik?

Pavel Nikolaevici își șterse ochelarii:

— Mai era de înțeles pe vremea mea, când am fost director. Atunci toți cei din învățământ erau elemente dușmănoase, nu erau de-ai noștri, și misiunea noastră era clară – să-i punem cu botul pe labe. Dar acum, nici acum să nu putem avea pretenții de la ei?

— Da, păi, ascultă! De-aia zic că nu-i cine știe ce complicat să te trimitem la Moscova, calea n-a fost încă uitată, putem găsi și-un temei legal. Pe urmă, Alâmov s-a înțeles cu ei să aranjeze treburile în așa fel încât să te interneze într-un locșor care nu-i rău deloc. Ce zici?... Așteptăm până la a treia injecție? Plănuiseră totul cu-atâta exactitate, încât Pavel Nikolaevici simți că i se ia o greutate de pe inimă. Orice altceva era mai bun decât așteptarea supusă a sfârșitului în această gaură împuțită. Rusanovii au fost dintotdeauna, de când se știu, oameni de acțiune, cu inițiativă, și-abia în acțiune își atingeau ei punctul de echilibru.

Astăzi n-aveau de ce se grăbi și toată fericirea lui Pavel Nikolaevici consta în a prelungi cât mai mult șederea aici cu soția și-a amâna întoarcerea în salon. Era un pic frig, fiindcă ușa de la ieșire se deschidea mereu, și Kapitolina Matveevna își scoase de pe umeri, de sub palton, șalul, și-l înfolfi.

Vecinii lor de bancă se nimeriseră să fie oameni civilizați, curați. Așa că puteau să mai zăbovească.

Luând-o încetșor, discutau diversele probleme ale vieții întrerupte de boala lui Pavel Nikolaevici. Doar subiectul acela principal, care plana asupra lor, îl evitau: deznodământul nefericit al bolii. Împotriva unui asemenea deznodământ nu puteau lansa nici un fel de planuri, nici un fel de acțiuni, nici un fel de explicații. Nu erau în nici un fel pregătiți pentru un asemenea deznodământ – și-acest lucru, în sine, făcea deja imposibil un astfel de sfârșit. (Ce-i drept, soției îi mai trecea prin minte câte-un gând, neliniști legate de avere și locuință, în cazul morții soțului, dar amândoi erau educați într-o asemenea măsură în spiritul optimismului, încât era de preferat ca toate aceste treburi să rămână încurcate, decât să se pedepsească prin clarificarea lor prematură sau prin vreun testament decadent.)

Discutară telefoanele, întrebările și urările colegilor de la Direcția Economică, unde se mutase Pavel Nikolaevici cu slujba, cu doi ani în urmă, de la departamentul special al uzinei.

(Bineînțeles că nu el personal rezolva problemele economice de producție, fiindcă el n-avea asemenea tendințe înguste, acestea erau coroborate de ingineri și economiști și, abia în urma lor, efectua Rusanov controlul special.) Lucrătorii de-acolo îl iubeau cu toții și era flatat să afle acum cât erau de neliniștiți pentru el. Discutară și perspectivele lui de pensionare. Nu se știe de ce, dar, cu toată slujba lui îndelungată și fără pată în posturi cu destul de mare răspundere, se părea că

nu va putea atinge visul vieții sale – pensia de merit. Și nici măcar o pensie privilegiată – avantajoasă ca sumă și ca termen inițial, s-ar putea să nu primească din pricina faptului că în 1939 nu se hotărâse, deși fusese chemat, să îmbrace uniforma comitetului de urgență. Păcat, deși, judecând după situația instabilă din ultimii doi ani, poate că nici nu-i păcat. Poate că liniștea e mai de preț.

Se referiră în treacăt și la dorința generală a oamenilor de a trăi mai bine, tot mai evident conturată în ultimii ani – și-n privința hainelor, și a mobilierului, și a finisării locuințelor. Și, aici, Kapitolina Matveevna spuse că, dacă tratamentul soțului va merge bine, dar se va prelungi, cum fuseseră preveniți, la vreo lună și jumătate, ar fi comod să facă, în acest răstimp, reparații generale în locuința lor. Un burlan de la baie trebuia de mult mutat, iar în bucătărie trebuia schimbat locul chiuvetei; în toaletă trebuia pusă faianță, iar în sufragerie și-n camera lui Pavel Nikolaevici trebuiau împropățați pereții cu o vopsea nouă: să schimbe nuanța (se gândise deja la o anumită culoare) și să-i dea neapărat o tentă aurie, asta-i acum la modă.

Pavel Nikolaevici n-avea nimic împotriva acestor planuri, dar se puse de îndată problema că, deși muncitorii vor fi detașați prin ordin oficial, de stat, și vor primi salarii în consecință, ei vor cerși cu siguranță – nu vor cere, ci vor cerși – completarea plății de către „gazde”. Nu că le-ar fi părut rău de bani (deși le părea rău și de ei!), dar încă și mai importantă și revoltătoare era, în ochii lui Pavel Nikolaevici, latura principială: Pentru ce? De ce el nu primea decât salariul legal și gratificații și nu pretindea nici un fel de bacșișuri sau suplimente în plus? Iar nerușinații ăștia voiau să primească bani peste bani? Era o înfrângere principială, o cedare inacceptabilă în fața a tot ce-i haotic și mic-burghez pe lume. Pavel Nikolaevici se tulbura de câte ori venea vorba despre așa ceva:

— Spune și tu, Kapa, de ce sunt atât de indiferenți față de onoarea muncii? De ce noi, pe când lucram la fabrica de macaroane, nu puneam nici un fel de condiții și nu-i ceream maestrului nici un fel de mită? Păi, nici nu ne trecea prin cap așa ceva... Nu, pentru nimic în lume nu trebuie să-i pervertim! Zi și tu dacă asta nu-i corupție?

Kapa era perfect de acord cu el, dar tot ea se gândi la faptul că, dacă nu-i plătești, dacă nu le dai „câte una mică” la început și pe la mijloc, se vor răzbuna neapărat, vor face treaba prost și, pe urmă, tot lor o să le pară rău.

— Un colonel în rezervă, mi s-a povestit, s-a ținut tare, a zis că nu dă nici un ban în plus! Iar muncitorii i-au pus în scurgerea băii o pisică moartă – nici apa nu se scurgea ca lumea și mai și puțea îngrozitor.

Așa că nu stabiliră nimic în privința zugrăvitului. Complicată mai e totuși viața, tare complicată, și asta orice subiect ai aborda.

Au discutat despre Iura. E cam prea timid, îi lipsește forța de a răzbate în viață, tipică Rusanovilor. Iată, are o specialitate bună – e jurist, l-au și aranjat bine

după institut, dar sunt nevoiți să recunoască faptul că nu-i făcut pentru această muncă. Nu se pricepe la nimic – nici să-și întărească pozițiile, nici să-și facă niște cunoștințe mai ca lumea. Acum, în deplasare, va face cu siguranță o groază de greșeli. Pavel Nikolaevici era tare neliniștit. Iar Kapitolina Matveevna își făcea griji în privința însurătorii lui. Să învețe să șofeze l-a forțat taică-său, pentru un apartament separat tot taică-său se va zbate – dar cum să facă să nu le scape problema însurătorii, să-i dea o direcție, să nu-l lase s-o dea în bară? Cum e el, naiv de felul lui, când l-o zăpăci vreo țesătoare de la combinat – mă rog, adevărul e că o țesătoare n-are el unde să-ntâlnească, prin asemenea locuri nu umblă el, dar iată, acum, în delegație? Iar pasul ăsta atât de ușor, contractarea pe negândite a unei căsătorii, nu distruge doar viața tânărului, dar și eforturile întregii familii! Nu era fata Șendiapinilor cât pe ce să se mărite, la institutul pedagogic, cu unul din colegii ei, unul de la țară, iar maică-sa – simplă țarancă de kolhoz? Trebuia să-ți imaginezi locuința Șendiapinilor, mobila lor, tot aranjamentul casei, oamenii importanți care vin la ei în vizită – și, deodată, s-apară la masă bătrânică asta cu basma albă – soacra! Dracu' știe... Noroc c-au reușit să-l discrediteze pe logodnic pe linie socială și au salvat fata.

Cu totul altfel stau lucrurile cu Avieta, Alia. Avieta era perla familiei Rusanovilor. Tatăl și mama nu-și amintesc de un singur caz în care să le fi provocat supărări sau griji, mă rog, în afara ștrengăriilor de la școală. E și frumoasă, și deșteaptă, și energică, înțelege viața și-o ia exact așa cum trebuie. Poți să n-o controlezi, să nu-ți faci griji – nu va face un pas greșit, nici în problemele mărunte, nici în cele importante. Numai din cauza numelui e supărată pe părinți: nu trebuia, zice, să faceți fițe, acum spuneți-mi, pur și simplu, Alia. Dar în buletin e trecută Avieta Pavlovna. De altfel, chiar sună frumos. Vacanța-i pe terminate, miercuri se întoarce cu avionul de la Moscova și-o să se grăbească, cu siguranță, să vină la spital.

Cu numele astea e nenorocire curată: cerințele vieții se schimbă, iar numele rămân pentru totdeauna. Uite că de-acum și Lavrik e supărat din cauza numelui. Cât e la școală mai merge, Lavrik în sus, Lavrik în jos, nimeni nu-și bate joc de el, dar anul ăsta își va face buletin și ce va sta scris acolo? Lavrentii Pavlovici. Când s-a născut, părinții o potriviseră special astfel: avea să poarte numele ministrului, al dârzului camarad de arme al lui Stalin, și să-i semene în toate. Dar, iată că sunt doi ani de când te mai gândești înainte de a spune cu voce tare „Lavrentii Palâci”. Singurul noroc ar fi că Lavrik vrea tare mult să intre la școala militară, iar în armată nimeni n-o să i se adreseze cu numele și patronimicul.

De altfel, în șoaptă, bineînțeles, dar s-ar putea pune totuși întrebarea: la ce bun toate astea? Și Șendeniapiinii cred la fel, numai că nu le-o spun decât celor apropiați: chiar dacă presupunem că Beria avea două fețe, că era naționalist-burghez și voia să ia puterea – de acord, judecați-l, executați-l în secret, dar de ce trebuie anunțate toate acestea oamenilor simpli, din popor? De ce să le clatini

credința? De ce să le trezești îndoieli? La urma urmelor, n-aveau decât să coboare pe scara ierarhică în jos, până la un anumit nivel, o scrisoare secretă, în care să se explice totul, iar prin ziare să se spună c-a murit de infarct. Și să fie înmormântat cu onorori.

Și despre Maika, cea mai mică, au vorbit. Anul acesta se topiseră toate notele bune ale Maikăi și nu numai că n-ecetase să mai fie premiantă și au scos-o de pe tabloul de onoare, dar nici note bunele n-are prea multe. Și toate acestea fiindcă a trecut în clasa a cincea. În școala primară avusese o singură învățătoare, care o cunoștea bine, îi cunoștea și pe părinți, și Maika învățase minunat. Iar anul acesta are douăzeci de profesori, la fiecare obiect altul, n-au decât o oră pe săptămână, nici nu-i cunosc pe copii, trag tare să le iasă planul de învățământ, dar cât de tare traumatizează copilul, ce handicap sufletesc îi provoacă, nu se gândesc. Însă Kapitolina Matveevna nu va precupeți nici un fel de efort și va face ordine în școala asta, prin comitetul de părinți.

Astfel le discutară pe toate, fără să le scape nimic, mai multe ore la rând – însă destul de stinse le erau vorbele și fiecare dintre ei considera discuțiile acestea, fără să i-o arate celuilalt, ca lipsite de substanță. Totul se prăbușise în sufletul lui Pavel Nikolaevici, nu-i venea să creadă că vorbeau despre oameni și evenimente reale și n-avea chef să facă nimic, ba chiar cel mai bine ar fi fost acum să se culce, să-și lipească tumoarea de pernă și să se acopere.

Iar Kapitolina Matveevna vorbea forțat, fiindcă poșetuța îi era arsă de scrisoarea sosită în dimineața aceea din orașul K., de la fratele Minai. Rusanovii locuiseră la K. Până la război, acolo-și petrecuseră tinerețea, acolo se însuraseră și toți copiii li se născuseră acolo. Dar, în timpul războiului, fuseseră evacuați aici, apoi nu se mai întoarseră la K., iar locuința reușiseră să i-o transmită fratelui Kapei.

Ea înțelegea că nu-i momentul să-i dea acum soțului asemenea vești, dar și vestea era de-asemenea natură încât n-o puteai împărtăși, pur și simplu, unei bune cunoștințe. În tot orașul n-aveau pe nimeni, nici un om căruia i-ar fi putut explica toate sensurile ascunse ale celor întâmplate. Și, la urma urmei, încercând să-l consoleze în toate privințele pe soțul ei, avea totuși și ea nevoie de susținere! Nu putea trăi singură, acasă, cu această noutate neîmpărtășită. Dintre copii, poate doar Avietei ar fi putut să-i povestească și să-i explice totul. Lui Iura – pentru nimic în lume. Dar chiar și pentru asta ar fi trebuit să se sfătuiască cu soțul.

Iar el, din ce stătea mai mult cu ea aici, din aceea se moleșea mai tare și tot mai imposibil părea să-i poți vorbi tocmai despre ce era mai important.

Oricum, se apropia ora la care trebuia să plece și începu să scoată din sacoșă și să-i arate soțului ce-i adusesese de mâncare. Mânecele hainei ei erau atât de late din cauza manșetelor de blană, încât abia intrau în gura deschisă a sacoșei. Și abia acum, la vederea produselor (din care mai avea, de altfel, destule, și-n noptieră), își aminti Pavel Nikolaevici de ceea ce era pentru el mai important

decât orice mâncare și băutură, și cu care ar fi trebuit să înceapă astăzi – își aminti de ceaga, de ciuperca de mesteacăn! Și, înviorându-se, începu să-i povestească soției despre minunea asta, despre scrisoare, despre doctor (care putea fi și șarlatan) și că trebuiau să se gândească chiar acum cine le-ar putea culege, în Rusia, ciupercă dintr-asta și să-i scrie.

— Păi, la noi, acolo, în împrejurimile K.- Ului, sunt mesteceni câți vrei. Ce mare lucru pentru Minai să pună la cale pentru mine treaba asta? Să-i scrii imediat! Și mai gândește-te la cineva, doar avem atâția prieteni vechi, zi-le să se ocupe! Trebuie să afle cu toții în ce situație sunt!

Ei, singur adusese vorba despre Minai și despre K. Așa că acum, fără să scoată totuși scrisoarea, fiindcă fratele-i scria în niște expresii prea sumbre, ci doar deschizând și dând apoi din nou drumul capcanei țacănitoare a gentuței, Kapa spuse:

— Știi, Pașa, mai trebuie să ne gândim dacă e cazul să dai acum sfară-n țară la K. Despre tine... Minka scrie... Acum sigur, poate să nici nu fie adevărat... Că-n oraș și-a făcut apariția... Rodicev... Și că ar fi re-a-bi-...litat. E posibil așa ceva, ce zici? Până să pronunțe acest cuvânt greșos și lung, „re-a-bi-li-tat”, se uitase la încuietoarea gentuței, cât pe ce să mai scoată și scrisoarea, și-i scăpase clipa când Pașa se făcuse mai alb ca varul.

— Ce-i cu tine? Exclamă ea, încă și mai speriată decât fusese la primirea scrisorii. Ce-i cu tine?!

Se lăsase moale pe spătar și-și strângea șalul ei peste piept cu o mișcare feminină.

— Stai că s-ar putea nici măcar să nu fie adevărat! Se grăbi ea să-l prindă cu mâinile ei puternice de umeri, continuând să-și țină gentuța într-una dintre ele, de parc-ar fi avut de gând să i-o agațe pe umăr. Poate să nu fie totuși adevărat! Minka nu l-a văzut cu ochii lui. Dar oamenii zic că...

Paloarea lui Pavel Nikolaevici dispărea treptat, dar se muiase tot – în șale, în umeri, mâinile-i deveniseră neputincioase, iar capul îi era împins într-o parte de tumoare.

— De ce mi-ai spus? Pronunță el cu o voce nenorocită, stinsă. Oare, nu sunt, și așa, destul de nenorocit? Oare, nu sunt destul de nenorocit?... Iar pieptul și capul îi tresăriră de două ori, fără lacrimi, în spasme de plâns.

— Hai, iartă-mă, Pașenka! Te rog, iartă-mă, Pașik! Îl ținea de umeri, în timp ce-și scutura mereu cărlionții arămii ai coafurii de leoaică. Dar înțelege că și eu îmi pierd capul! Chiar crezi că i-ar putea lua camera lui Minai? Și, chiar așa, unde vor duce toate astea? Îți amintești c-am mai auzit despre două cazuri dintr-astea?

— Ce legătură are camera, fir-ar ea să fie, n-au decât să i-o ia, îi răspunse el cu voce plângăreață.

— Cum adică, n-au decât să i-o ia? Tu cum crezi că i-ar veni acum lui Minai, dac-

ar trebui să se restrângă?

— Tu mai bine-ai face să te gândești la soțul tău! Să te gândești ce-o să mă fac eu!... Despre Guzun, nu scrie nimic?

— Despre Guzun, nu scrie... Dar dacă vor începe să se întorcă acum cu toții — ce-o să fie?

— Eu de unde să știu! Răspunse soțul cu voce sugrumată. Cu ce drept le dau drumul, acum?... Cum pot traumatiza atât de nemilos niște oameni...?

Justiția

Câte speranțe își pusese Rusanov în întâlnirea asta, iar până la urmă nu numai că nu l-a întărit, dar i-a făcut și mai rău; mai bine proceda Kapa dacă nu venea deloc. Urcă scara clătănându-se, agățându-se de palier cu mâinile, simțind că-l cuprind tot mai tare frisoanele. Kapa nu-l putea conduce sus îmbrăcată — leneșa de infirmieră stătea acolo special și nu lăsa pe nimeni să treacă, iar Kapa o trimisese chiar pe ea să-l conducă pe Pavel Nikolaevici până la salon și să-i ducă sacoșa cu alimente. La măsuța asistentei de gardă, Zoia aia cu ochi holbați, care, nu se știe de ce, în prima seară-i plăcuse lui Rusanov, baricadată între registre, stătea și cocheta cu mitocanul de Roadeoase, fără să-i pese câtuși de puțin de bolnavi. Rusanov îi ceru o aspirină, iar ea îi răspunse pe loc, vioi, printr-o frază învățată pe de rost, că aspirină se dă numai seara. Totuși, îi dădu termometrul să-și ia temperatura. Iar mai târziu îi aduse altceva.

Alimentele din noptieră fură înlocuite cu altele, parcă de la sine. Pavel Nikolaevici se culcă precum visase; tumoarea în pernă (era încă de mirare că ăștia aveau aici perne moi, n-a fost nevoie să-și aducă una de acasă) și se acoperi până peste cap. Gândurile începură să i se învâртеjească într-un asemenea hal, încât tot restul corpului deveni insensibil, de parcă ar fi fost sub narcoză, și nu mai auzea discuțiile tâmpite din cameră și, tremurând odată cu dușumelele, din pricina pașilor lui Efrem, nu-l mai simțea, de fapt, pe-acesta mergând. Și nu văzu că ziua își ieșise din coajă, că soarele, chiar înainte de a apune, apăruse printre nori, numai că nu de-acea parte a clădirii în care se aflau ei. Nici cum zburau ceasurile nu observă.

Adormea, poate din pricina doctoriei, și se trezea. La un moment dat, se trezi când lumina electrică fusese deja aprinsă și adormi din nou. Și din nou se trezi în toiul nopții, în întuneric și liniște.

Simți că nu mai are somn, că vâlul binefăcător căzuse de pe el. Frica era, în schimb, toată acolo, se înfipsese în partea de jos a pieptului și-l strângea. Și gânduri foarte-foarte diferite începură să dea buzna și să se desfășoare în capul lui Rusanov, în cameră și mai departe, pe toată lărgimea întunericului. De fapt, nici nu erau gânduri, ci-i era, pur și simplu, frică. Pur și simplu, îi era frică. Se temea că Rodicev ar putea, mâine-dimineață chiar, să răzbată prin barajul surorilor, asistentelor, infirmierelor, să se repeadă încoace și să-l ia la bătaie. Nu de justiție, nu de opinia publică, nu de rușine se temea Rusanov, ci,

pur și simplu, de faptul că va fi bătut. Nufusesse bătut decât o singură dată în viață – la școală, în ultima clasă pe care o făcuse, într-a șasea: îl pândiseră seara la ieșire și, cu toate că nimeni n-avea cuțit, îi rămăsese pentru toată viața senzația aceasta cumplită a pumnilor ascuțiți care te întâmpină din toate părțile. Cum un mort ni se arată apoi ani în șir așa cum l-am văzut ultima dată, când era tânăr, chiar dacă între timp el se transformase într-un moș, astfel și Rodicev, care după optsprezece ani trebuie să se fi întors invalid, poate surd, poate cocoșat, îi apărea acum, lui Rusanov, ca namila aceea bronzată de pe vremuri, cu haltere și greutate, de pe balconul lor comun, lung, în ultima lui duminică înainte de arestare. Gol până la brâu, îi strigase să se apropie:

— Pașka! Vino încoa! Ia pipăie-mi bicepsii. Hai, nu te fandosi, nu-ți fie scârbă, apasă! Ai priceput acum ce înseamnă un inginer de formație nouă? Noi nu suntem niște rahitici nenorociți, gen Eduard Hristoforovici, noi suntem oameni armonioși. Tu, în schimb, te-ai făcut cam pirpiriu, te usuci în dosul ușii ăleia de piele. Vino la noi, la fabrică, îți găsesc un loc în secția noastră, ce zici? Nu vrei?... A-hhha!

Izbucnise în hohote de râs și se dusesse să se spele, fredonând:

Suntem forjori și sufletul ni-i tânăr...

Și iată că pe matahala asta și-o imagina acum Rusanov, dând buzna aici, în salon, cu pumnii strânși. Și nu reușea să se descotorosească de imaginea aceasta falsă.

Cu Rodicev fusese cândva prieten, coleg în același detașament de komsomol, și primiseră împreună locuința aceea de la fabrică. Apoi Rodicev o luase pe calea facultății muncitorești și a institutului, iar Rusanov – pe linia sindicatelor și a gospodăririi cadrelor. Mai întâi, începură să nu se mai înțeleagă soțiile, apoi ei. Rodicev i se adresa deseori lui Rusanov pe un ton jignitor și, în general, avea o atitudine cam prea iresponsabilă, se contrapunea sistematic colectivului.

Devenea insuportabil și sufocant să trăiești în imediata lui vecinătate. Pe urmă, toate s-au legat în așa fel – plus că se și aprinseseră în timpul unei certe, cum se întâmplă – încât Pavel Nikolaevici dădu drumul unui material despre el: că, într-o discuție particulară cu el, Rodicev avusese cuvinte de laudă la adresa Partidului Industrial, care fusese desființat, și avea intenția să adune la fabrică un grup de sabotori. (N-o spusese el chiar așa, dar, dacă era să judeci după comportamentul său, ar fi putut s-o spună și ar fi putut avea asemenea intenții.)

Numai că Rusanov rugase ca numele lui să nu apară nicăieri în acest dosar și să nu fie chemat la confruntare directă. Iar anchetatorul îi garantase că, după lege, nici nu-i nevoie ca Rusanov să fie descoperit și nici confruntarea nu-i obligatorie – va fi suficient dacă-și va recunoaște singur vina. Nici măcar declarația inițială a lui Rusanov nu trebuia să apară neapărat în dosar, așa că învinuitul, când va semna, în baza articolului 206, nu va întâlni nicăieri numele de familie al vecinului de apartament.

Și totul ar fi mers ca pe roate, de n-ar fi fost Guzun – secretarul comitetului de partid pe uzină. Îi venise de la organele competente o notă cum că Rodicev ar fi dușman al poporului și că trebuia exclus din partid, în cadrul organizației de bază. Însă Guzun se încăpățânase să facă scandal, cum că Rodicev e de-al nostru și că vrea materiale amănunțite. Singur și-o făcuse, cu mâna lui; peste două zile, într-o noapte, îl arestară și pe el, iar într-a treia dimineață îi excluderă și pe Rodicev, și pe Guzun – în calitate de membri ai aceleiași organizații contrarevoluționare secrete.

Dar pe Rusanov acum îl fulgerase ideea că, în cele două zile cât încercaseră să-l convingă pe Guzun, au fost totuși nevoiți să-i spună că materialele veniseră de la Rusanov. Iar întâlnindu-se cu Rodicev acolo (și, de vreme ce făceau parte din același caz, puteau, la urma urmelor, să se și întâlnească), Guzun i-o fi spus-o lui Rodicev – și iată de ce Rusanov se temea acum de această întoarcere cumplită, de această trezire din morți, care părea inimaginabilă.

Deși bineînțeles că și soția lui Rodicev ar fi putut să-și dea seama, dar mai era ea, oare, în viață? Kapa își propusese următoarele: de cum va fi arestat Rodicev, Katika Rodiceva să fie scoasă imediat din casă, iar ei să pună mâna pe toată locuința, mai ales că balconul va fi atunci în întregime al lor. (Acum părea caraghios că o cameră de paisprezece metri, într-o locuință fără gaze, putea avea o asemenea importanță. Dar, ce să-i faci, aveau copii de crescut.) Operația asta cu camera era deja pusă perfect la cale și-au venit s-o scoată pe Katika din locuință, dar ea făcu următoarea figură – declară că-i însărcinată. Insistară să se facă un control – fu adusă adevărul. Legea le interzicea să scoată din casă o gravidă. Așa că, abia în iarna următoare reușiră să scape de ea și fură nevoiți s-o suporte, să trăiască nas în nas cu ea cât a fost gravidă, până a născut și încă vreo câteva luni de concediu de naștere. Bineînțeles că acum Kapa n-o mai lăsa să crâcnească la bucătărie, iar Ava împlinise deja patru ani și-o maimuțărea foarte caraghios.

Acum, culcat pe spate, în întunericul salonului răsunând de icnete și sforăituri (doar un reflex ușor al lămpii infirmierei pătrundea aici din hol, prin ușa cu sticlă mată), Rusanov încerca să priceapă cu mintea limpede, de insomniac, de ce-l tulburaseră atât de tare umbrele lui Rodicev și-a lui Guzun, și dacă s-ar fi speriat la fel de mult în caz că s-ar fi întors vreunul din ceilalți, a căror vinovăție o putea, de asemenea, demonstra: chiar și Eduard Hristoforovici, fiindcă tot își amintise de el, inginer de formație burgheză, care-l făcuse pe Pavel tâmpit, în fața muncitorilor (iar apoi recunoscuse deschis că visa să fie restaurat capitalismul); stenografa care se dovedise vinovată de deformarea cuvântării unui șef important, protectorul lui Pavel Nikolaevici, pe când șeful rostise cu totul altfel acele cuvinte din discurs; contabilul acela inflexibil (care se dovedise a fi, pe deasupra, și fiu de popă, așa că mi ți l-au înhățat într-o clipită), soții Elcianski și câți alții...

Pavel Nikolaevici nu se temea de niciunul dintre ei, ajutase cu tot mai mult curaj și tot mai pe față la stabilirea vinovăției, ba se dusesese chiar, de două ori, și la confruntări directe, unde ridicase chiar vocea, pe când îi dădea în vileag. De altfel, pe-atunci nu se considera cătuși de puțin că de fer-mitatea ideologică trebuie să te rușinezi. În acele timpuri minunate, cinstite, în anii treizeci și șapte-treizeci și opt, atmosfera generală se curăța vă-zând cu ochii, aerul devenise parcă mai ușor de respirat! Toți mincinoșii, defăimătorii, iubitorii cam prea îndrăzneți de autocritică sau intelectualii care prea făceau pe deștepții – au dispărut, și-au ținut gura, s-au pitit, iar oamenii principiali, stabili, fideli, prietenii lui Rusanov și el însuși umblau demni, cu capul sus.

Și iată acum aceste timpuri noi, tulburi, bolnăvicioase, în care trebuie să te rușinezi de cele mai bune fapte cetățenești pe care le-ai săvârșit? Sau chiar să te temi pentru viața ta?

Ce absurditate. Păi, cercetându-și întreaga viață, Rusanov nu se putea învinui nici o clipă de lașitate. N-avusese de ce să se teamă. Poate că nu era un om ieșit din comun de curajos, dar nici nu-și amintea de vreun caz în care să se fi arătat fricos. Nu existau motive să se presupună că s-ar fi speriat pe front – pur și simplu, nu-l luaseră pe front, fiindcă era un cadru de preț, cu experiență. Nu se putea afirma nici că s-ar fi pierdut cu firea în timpul bombardamentului sau al vreunui incendiu – numai că ei plecaseră din K. Înainte de bombardament, iar în incendiu nu nimerise niciodată. La fel, nu se temuse vreodată de justiție sau de lege, fiindcă legea n-o încălcase, iar justiția l-a apărut și l-a susținut întotdeauna. Și nu se temea de dezvăluirile opiniei publice – fiindcă și opinia publică îi ținuse întotdeauna partea. Pe urmă, în ziarul local n-ar fi putut apărea vreo notiță indecentă împotriva lui Rusanov, fiindcă Alexandr Mihailâci sau Nil Prokofici ar fi oprit-o cu siguranță. Iar ziarele centrale nu se coborau până la Rusanov. Așa că nici de presă nu se temea.

Când traversase Marea Neagră, cu vaporul, nu se temuse cătuși de puțin de adâncurile mării. Iar dacă se temea cumva de înălțime nu se putea ști, fiindcă niciodată nu fusese atât de flușturistic ca să se urce pe munți sau pe stânci și, dată fiind meseria lui, nici poduri nu montase vreodată, Rusanov lucra, deja de mulți ani, aproape douăzeci în cap, la cadre. Funcția aceasta se numea diferit în diferite instituții, dar esența era întotdeauna aceeași. Doar analfabeții și cei neinițiați nu știu ce muncă fină, de filigran, e aceasta. Fiecare om completează, de-a lungul vieții sale, un număr destul de mare de chestionare și-n fiecare din ele e un anumit număr de întrebări. Răspunsul unui om la una din întrebările unui chestionar e deja un fir, întins o dată și pentru totdeauna de la acel om spre centrul local de cadre. De la fiecare om sunt întinse, astfel, sute de firicele. În total se adună sute de milioane, și, dacă aceste fire ar deveni vizibile, cerul s-ar acoperi în întregime de o pânză de păianjen, iar dac-ar deveni materiale, și elastice, atunci și autobuzele, și tramvaiele, și oamenii înșiși și-ar pierde

posibilitatea de a se mișca, iar vântul n-ar putea duce de-a lungul străzii bucățile de ziar sau frunzele de toamnă. Însă ele nu sunt nici vizibile, nici materiale, ceea ce nu înseamnă că nu sunt simțite de om în permanență. Fiindcă adevărul e că așa-numitele chestionare, de o puritate cristalină, sunt – precum adevărul absolut, precum idealul, practic de neatins. Despre orice om viu se poate consemna întotdeauna ceva negativ sau dubios, dacă te apuci să cercetezi în amănunt, fiecare om s-a făcut vinovat sau ascunde ceva.

Din acest sentiment permanent al firelor nevăzute se naște, în mod firesc, la oameni, și respectul pentru persoanele care scot aceste fire, care conduc această extrem de complicată gospodărie a cadrelor. Autoritatea acestor persoane.

Recurgând la încă o comparație, de data aceasta muzicală, s-ar putea spune că Rusanov, datorită poziției sale speciale, părea să se afle în posesia unui set de plăcuțe de xilofon și putea lovi la alegere, conform dorinței sale sau din considerente de necesitate, pe oricare dintre ele. Deși toate erau din același lemn, fiecare își avea propriul ei glas.

Existau plăcuțe, adică metode de acțiune, dintre cele mai delicate. Spre exemplu, dorind să-i sugereze unui tovarăș că-i nemulțumit de el, să-l prevină sau să-l pună doar un pic la locul său, Rusanov îl saluta cu anumite modulații. Când acel om saluta (primul, bineînțeles), Pavel Nikolaevici putea să-i răspundă preocupat și fără să-i zâmbească; dar putea și să-și adune sprâncenele (acest lucru îl exersa în cabinetul său, în fața oglinzii) și să întârzie un pic, un pic de tot, răspunsul – de parcă s-ar îndoii că omul acela trebuie, de fapt, salutat – și abia pe urmă să-l salute (dar și atunci, putea s-o facă fie întorcând capul complet sau doar pe jumătate, fie fără să se întoarcă deloc spre el). O asemenea mică întârziere are totuși, de fiecare dată, un efect considerabil. În capul angajatului, care a fost salutat cu o asemenea rezervă sau mică răceală, începea căutarea înfrigurată a păcatelor de care s-ar fi putut face vinovat. Și, îndoiala odată semănată, rezerva aceea putea să-l oprească, eventual, de la o faptă greșită, la limita căreia poate că se afla, dar despre existența căreia Pavel Nikolaevici fusese înștiințat cu întârziere.

Un leac mai puternic era ca, întâlnind un anumit om (sau sunându-l la telefon, sau poate chiar convocându-l în mod special), să-i spună: „Treceți, vă rog, pe la mine mâine, la zece dimineața.” „Acum nu se poate?” – va întreba obligatoriu respectivul, fiindcă vrea să clarifice mai repede pentru ce-i chemat și să epuizeze cât mai repede discuția. „Nu, acum, nu se poate.” – îi va spune politicoș, dar sever, Rusanov. Nu-i va spune că-i ocupat sau că se duce la o consfătuire, nu, nu va da în nici un caz o explicație simplă și clară (aceasta și este cheia procedurii), el va pronunța acest „acum nu se poate” în așa fel încât cuvintele să se umple de înțelesuri grave – și nu toate de bine. „Dar, în ce problemă?” – va îndrăzni poate să mai întrebe, dând dovadă de o totală lipsă de experiență, angajatul. „Veți afla mâine”, va ocoli Pavel Nikolaevici, pe un ton catifelat, această întrebare lipsită de tact. Însă, până la ora zece din dimineața zilei următoare – câte ore mai sunt! Câte evenimente! Angajatul mai trebuie să-și termine ziua de lucru, să se ducă acasă, să discute cu familia, să se ducă, poate, la film sau la ședința cu părinții de la școală, iar apoi să mai și doarmă (unii adorm, dar alții nu), iar apoi, dimineața, îi mai stă și micul dejun în gât – și-n tot acest răstimp angajatul va fi ros de întrebarea „Dar de ce m-o fi chemând?” În aceste ceasuri nesfârșite, angajatul se va căi de multe lucruri, se va speria de multe și-și va promite să nu se mai lege de cei din conducere la ședințe. Iar atunci când, până la urmă, vine, s-ar putea nici să n-aibă nimic să-i spună, trebuie doar verificată data nașterii sau numărul de serie al diplomei.

Astfel, asemeni plăcuțelor xilofonului, procedeele creșteau conform timbrului plăcuțelor și, la sfârșit, cel mai uscat și brutal era următorul: „Serghei Sergheievici (era vorba de directorul întregii întreprinderi, stăpânul locului) v-a rugat să completați, până la data de cutare acest chestionar.” Și angajatului i se întindea un formular – dar nu un formular simplu, ci cel mai complet și mai neplăcut din toate chestionarele și formularele păstrate în dulapul lui Rusanov – putea fi chiar și cel de trecere „la secret”. Poate că nici nu se punea problema trecerii la secret a angajatului, iar Serghei Sergheievici habar să n-aibă de toată povestea, dar cine să se ducă să controleze, dacă de Serghei Sergheievici toată lumea se teme ca de foc? Angajatul își ia formularul și mai încearcă, deocamdată, să se țină tare, dar, de fapt, dacă avusese până atunci ceva de ascuns – măruntaiele-i sunt deja răscolite. Fiindcă în acest chestionar nu poți ascunde nimic. Este un chestionar desăvârșit. E cel mai bun dintre chestionare. Cu ajutorul unor asemenea chestionare, Rusanov reușise să obțină divorțul câtorva femei, ale căror soți erau închiși pe baza articolului 58. Ce nu făceau aceste femei pentru a-și pierde urma: trimiteau pachetele cu nume străine, din alte orașe, sau nu trimiteau deloc – în acest formular însă ulucile întrebărilor erau prea dese și nu mai puteau continua să mintă. Nu le rămânea decât o singură gaură în tot gardul; divorțul definitiv în fața legii. Pe deasupra, această procedură le era ușurată: tribunalul nu le cerea prizonierilor acordul pentru divorț și nici măcar nu le anunța pronunțarea lui. Pentru Rusanov, era important ca divorțul să aibă loc, pentru ca labele murdare ale criminalului să n-o smulgă pe femeia, care încă nu era cu totul pierdută, de pe drumul drept al societății. De altfel, chestionarele astea nici nu se duceau mai departe. Iar lui Serghei Sergheievici nu-i erau arătate decât, poate, pe post de bancuri.

Situația lui Rusanov – izolată, deosebită, misterioasă, ținând oarecum de-o altă lume decât de angrenajul general al producției – îi oferea satisfacția cunoașterii profunde a proceselor reale ale vieții. Viața din văzul tuturor – producția, consfăturile, anunțurile comitetului local, anunțurile de recepție, cantina, clubul – nu era cea adevărată, ci le părea doar astfel celor neinițiați. În timp ce adevărata orientare a vieții era hotărâtă fără țipete, calm, în cabinete liniștite, între doi-trei oameni care se înțelegeau perfect, sau prin apeluri telefonice tandre. Mai susura viața adevărată și-n hârtiile îngropate în servietele lui Rusanov și ale colaboratorilor lui; ea îl putea urmări multă vreme, în tăcere, pe om – apoi brusc se dezgolea pentru o clipă, își scotea botul, își scuipa victima cu flăcări – și iar se ascundea nu se știe unde. Iar la suprafață totul rămânea la fel: clubul, cantina, bonurile de primire, anunțurile comitetului local, producția. Atâta doar că, dintre cei care pontau la poartă, lipsea cel concediat, dat afară, exclus.

Conform felului său de muncă arăta și cabinetul lui Rusanov. Era, de fiecare dată, o cameră izolată, cu ușa îmbrăcată, la început, cu piele și bătută în ținte

lucioase, iar apoi, pe măsură ce societatea devenea mai bogată, mai era separată și printr-un tambur protector la intrare, printr-o strungă întunecoasă. S-ar fi zis că acest tambur nu-i mare lucru: cel mult un metru în adâncime, iar vizitatorul nu zăbovește acolo decât o secundă-două, după ce-a închis prima ușă și încă n-a deschis-o pe-a doua. Însă, în aceste secunde, care preced o discuție hotărâtoare, el pare să nimerescă într-o scurtă detenție: n-are nici lumină, nici aer, și-și simte toată nimicnicia în fața celui la care intră acum. Și chiar dac-a avut un dram de curaj în suflet sau vreun fel propriu de-a vedea lucrurile – aici, în tambur, se va despărți de ele.

Bineînțeles că oricum nu se întâmpla niciodată ca la Pavel Nikolaevici să dea buzna mai mulți oameni în același timp; cei care fuseseră convocați sau care primiseră la telefon permisiunea de-a veni erau lăsați să intre doar unul câte unul.

O asemenea organizare a locului de muncă și-o asemenea ordine a intrărilor facilitau foarte mult îndeplinirea temeinică și regulată a obligațiilor în departamentul lui Rusanov. Pavel Nikolaevici ar fi suferit mult în absența acestui tambur de protecție.

Bineînțeles, conform legăturilor dialectice ale tuturor fenomenelor reale, comportamentul de la serviciu al lui Pavel Nikolaevici nu putea să nu-i influențeze întreaga viață. Treptat, odată cu trecerea anilor, și lui, și Kapitolinei Matveevna le deveniră nesuferite nu doar vagoanele comune, dar chiar și cele cu locuri rezervate, unde se înghesuiau oameni în cojoace, cu găleți, cu saci.

Rusanovii începură să călătorească numai în vagoanele de clasa întâi ale trenurilor rapide, cu compartimente separate. Bineînțeles că și la hotel, pentru Rusanov, era întotdeauna rezervată o cameră, ca să nu se trezească întâmplător c-ar fi nevoit să împartă vreuna cu alții. Bineînțeles că, și atunci când era vorba de sanatorii, Rusanovii le alegeau cu grijă, și anume pe cele unde omul este cunoscut, respectat și i se creează condiții, unde și plaja și aleile pentru plimbări sunt izolate de publicul larg. De aceea, când medicii îi spusese Kapitolinei Matveevna să meargă mai mult pe jos, descoperi că n-are unde se mișca decât, poate, în sanatoriul acela, printre egali.

Rusanovii iubeau poporul – marele lor popor, și-l slujeau și erau gata să-și dea viața pentru popor.

Însă, cu trecerea anilor, le devenea lot mai nesuferită populația. Această populație încăpățanată, pusă pe harță, care le aluneca mereu printre degete și, pe deasupra, mai și avea tot soiul de pretenții.

Rusanovilor începu să le provoace scârbă tramvaiul, troleibuzul, autobuzul, unde erai întotdeauna îmbrâncit, mai ales la urcare, în care se vârau muncitorii de la construcții sau de prin altă parte, în salopete murdare, și se putea întâmpla oricând să-și ștergă de paltonul tău păcura sau tencuiala și unde, mai ales asta era îngrozitor, se încetățenise obiceiul ca toți să se bată pe burtă – te rugau să

transmiți biletul sau restul și trebuia să le faci servicii și să dai banii, din mână în mână, la nesfârșit.

Iar să faci drumurile prin oraș pe jos era și departe și nici nu dădea bine, având în vedere funcția ocupată. Așa că, atunci când mașinile instituției erau plecate sau duse la reparat, Pavel Nikolaevici nu reușea s-ajungă cu orele acasă, pentru a mânca de prânz, și stătea la serviciu așteptând s-apară o mașină. Ce altceva putea face? Pe stradă, te poți aștepta oricând la o surpriză, în mulțime se nimeresc mulți oameni impertinenți, prost îmbrăcați, iar câteodată și băuți. Omul prost îmbrăcat este întotdeauna periculos, fiindcă are un simț diminuat al răspunderii, plus că, probabil, nu prea are ce pierde, căci altfel ar fi fost bine îmbrăcat. Ce-i drept, miliția și legea îl apără pe Rusanov de omul prost îmbrăcat, dar această apărare va sosi inevitabil cu întârziere, va sosi pentru a-l pedepsi post-factum pe ticălos.

Și iată că Rusanov, care nu se temea de nimic pe această lume, începuse să aibă un sentiment pe deplin justificat de teamă față de oamenii decăzuți, pe jumătate beți, sau mai exact – de lovitura directă cu pumnul în față.

De aceea, îl tulburase într-o asemenea măsură, la început, și știrea întoarcerii lui Rodicev. Nu ideea că el sau Guzun ar fi putut începe o acțiune conform legii; conform legii, ei nu puteau avea nici un fel de pretenții față de Rusanov. Dar ce era de făcut dac-au rămas niște hândrălăi sănătoși și vor dori acum să-l bată? Deși, dacă stai să te gândești lucid, prima reacție, sperietura involuntară a lui Pavel Nikolaevici, era, bineînțeles, nemotivată. S-ar putea să nici nu fi reapărut, de fapt, nici un Rodicev și să dea Dumnezeu să nici nu reapară. Toate vorbulițele astea despre reveniri s-ar putea dovedi curate legende, fiindcă în procesul muncii sale Pavel Nikolaevici nu simțea, deocamdată, semnele care-ar fi putut prevesti o nouă întorsătură a existenței.

Apoi, chiar dacă Rodicev s-a întors, într-adevăr, apoi la K. S-a întors, și nu aici. Și nu-i arde lui acum să-l caute pe Rusanov, ci trebuie să fie cu ochii în patru să nu fie cumva zvârlit din nou din K.

Pe urmă, chiar dacă va începe să-l caute, doar nu va găsi imediat firul care duce înapoi. Iar trenul face până aici trei zile și trei nopți și trece prin opt regiuni. Și, chiar ajuns aici, se va duce, cu siguranță, acasă, și nu la spital. Tocmai aici, la spital, Pavel Nikolaevici e total în afara pericolului. În siguranță! Ce caraghios. Cu tumoarea asta —. În afara pericolului.

Păi, dacă vor veni, într-adevăr, timpuri atât de instabile – e mai bine să moară. Mai bine să moară, decât să se teamă de fiecare întoarcere. Ce nebunie – să-i aduci înapoi! La ce bun? Ei se obișnuiseră acolo, se consolaseră – de ce să-i lași să vină înapoi, să răscolească viețile oamenilor...?

Se pare că Pavel Nikolaevici își consumase, până la urmă, tot combustibilul și era gata de somn. Trebuia să-ncerce să adoarmă.

Avea însă nevoie să iasă la toaletă – cel mai neplăcut moment la clinică.

Răsucindu-se cu grijă – tumoarea îi stătea iar ca un pumn de fier în gât și-l apăsa —, coborî cu greu din patul afânat, își puse pijamaua, papucii, ochelarii și porni, târșindu-și încetișor picioarele.

La măsuță, stătea de veghe Maria cea aspră și neagră, care se întoarse vigilentă la fâșăitul lui.

În capul scării, un proaspăt sosit, un grec masiv, cu picioare și mâini lungi, se chinuia și gema în pat. Culcat nu putea sta, așa că ședea de parcă n-ar fi încăput în pat, petrecându-l pe Pavel Nikolaevici cu o privire îngrozită, insomniacă.

Pe jumătate culcat pe niște perne înalte, pe palierul de la mijlocul scării, stătea unul mic, pieptănat deocamdată și absolut galben, care respira dintr-o pernă de oxigen făcută din foaie de cort impermeabilă. Avea pe noptieră portocale, biscuiți, rahat-lukum, o sticlură de kefir, dar toate acestea-i erau indiferente – simplul aer curat, care nu costă nimic, refuza să-i intre în cantitatea necesară în plămâni.

Pe coridorul de jos, se aflau alte paturi cu bolnavi. Unii dormeau. O bătrână cu trăsături orientale, cu părul zburlit, zăcea, în chinuri, pe pernă.

Apoi trecu de cămăruța unde, pe unul și-același divan micuț și murdar, erau puși mai mulți la rând, fără nici o diferență, pentru a li se face clismă.

Și, în sfârșit, trăgând aer în piept și străduindu-se să-l păstreze, Pavel Nikolaevici intră în veceu. În acest veceu fără cabine, ba chiar și fără scaune, se simțea total lipsit de apărare, călcat în picioare. Femeile de serviciu făceau aici curățenie de mai multe ori pe zi, dar nu reușeau să țină pasul și întotdeauna erau urme proaspete sau de vomă, sau de sânge, sau de alte porcării. Fiindcă de aceste toalete se foloseau și sălbatici neobișnuiți cu înlesnirile civilizației și bolnavi ajunși la limită.

Ar trebui s-ajungă cumva la medicul-șef și să obțină permisiunea de-a merge la toaleta medicilor.

Pavel Nikolaevici își formulă însă destul de vag această idee practică.

Trecu din nou pe lângă boxa pentru clisme, pe lângă kazaha lăptoasă, pe lângă cei ce dormeau pe coridorm pe lângă muribundul cu pernă de oxigen.

Iar sus, grecul îl întrebă cu niște șoapte răgușite, cumplite:

— Ia ascultă, frățioare! Aici toți se fac bine? Sau mai și mor unii?

Rusanov îi aruncă o privire sălbatică, făcând cu această ocazie un gest care-i dădu de știre că nu mai poate mișca separat capul, că-i nevoit, asemeni lui Efrem, să se întoarcă cu tot corpul. Cumplita plească de pe gât îl apăsa în sus, pe maxilar, și-n jos, pe claviculă.

Se grăbi să se întoarcă la el.

La ce se mai gândea...?! De cine se mai temea? În cine-și mai punea nădejdea...?

Aici, între maxilar și claviculă, se afla soarta lui.

Justiția lui.

Și-n fața acestei justiții n-avea nici relații, nici merite, nici apărători.

Fiecare cu ale sale

— Dar tu câți ani ai?

— Douăzeci și șase.

— Ai ceva!

— Dar tu?

— Eu am șaispe... Acum, zi și tu, cum să renunți la picior la șaisprezece ani?

— Și până unde vor...?

— Păi, până la genunchi în orice caz, mai puțin de atât nu iau niciodată, m-am lămurit eu aici. Iar, de cele mai multe ori, taie c-o bucată mai mult, pentru siguranță. Uite-așa... O să-mi atârne un ciot...

— Îți face proteză. Tu cu ce-ai vrea să le ocupi?

— Păi, eu visez să intru la Universitate.

— La ce facultate?

— Păi, filologie sau istorie.

— Și crezi că ieși admiterea?

— Cred că da. Eu n-am niciodată emoții. Sunt foarte calm.

— Asta-i bine. Și atunci cu ce te deranjează proteza? Ai să poți să și-nveți, să și lucrezi. Ba, o să-ți fie chiar mai ușor să stai locului. Vei face mai mult în știință.

— Dar viața, în general?

— Păi, ce mai e în afară de știință?

— Păi, știu eu...

— Să te însori?

— Păi, și asta... Hai să zicem...

— Las' că găse-e-ești tu! Pe orice copac se-așază o păsărică... Dar care-i alternativa?

— În ce sens?

— Piciorul sau viața?

— Și dac-aș merge la risc? Poate trece de la sine!

— Nu, Dioma, nu construiești poduri la întâmplare. Cu întâmplarea, nu treci marea. Nu poți conta pe-un asemenea noroc în limite raționale. Ți-au spus cum se numește tumoarea la?

— Păi, parcă „Eâs-a”.

— Es-a”? Păi, atunci trebuie operată.

— Tu de unde știi?

— Știu. Uite dacă mi s-ar propune mie acum să mi se taie piciorul – l-aș da. Deși, tot sensul vieții mele stă în mișcare, pe jos și călare, automobilele nu circulă pe acolo.

— Și ce? Ți-au și propus?

— Nu.

— Ai întârziat?

— Păi, cum să-ți spun... Nu c-aș fi întârziat. Deși, într-un fel, am și întârziat. M-

am luat cu treaba în câmp. Ar fi trebuit să vin acum vreo trei luni, dar nu mi-a venit să las totul baltă. Iar, din cauza mersului și-a călăritului, rana s-a tot frecat, a stat în umezeală, a făcut puroi. Când se spârgea buba și scăpăm de puroi, mă simțeam ușurat, aveam din nou chef de muncă. Ce-mi ziceam – hai că mai aștept un pic. Uite, acum mă roade atât de tare, că-mi vine să tai un crac și să stau gol.

— Păi, nu te bandajează?

— Nu.

— Arată-mi și mie, se poate?

— Uită-te.

— Mamăăăăă, cum arată... Și mai e și-ntunecată.

— E întunecată, de felul ei. Eu aveam aici, din naștere, o aluniță mare. Și uite c-a degenerat.

— Dar astea ce... Sunt?

— Aici au rămas trei fistule, în locurile unde s-a scurs, de trei ori, puroiul... Cu alte cuvinte, Diomka, eu am cu totul alt soi de tumoare decât tine. Eu am melanoblastom. Canalia asta nu iartă pe nimeni. De regulă, după opt luni dai colțul.

— Tu de unde știi?

— Am citit o carte încă înainte de a veni aici. Abia când am citit-o m-am prins. Dar chestia e că, și să fi sosit mai devreme, tot n-ar fi operat-o. Melanoblastomul e așa o viperă încât de cum îl atingi cu cuțitul face metastaze. Vrea și el, în felul lui, să trăiască, înțelegi? Ce-am scăpat eu, în schimb, în lunile astea este faptul c-a apărut și la încheietura piciorului.

— Dar Liudmila Afanasievna ce spune?

— Păi, zice c-ar trebui să încercăm să facem rost de aur coloidal. Dacă am face rost, poate ar reuși să oprească procesul inghinal, iar pe picior l-ar estompa cu roentgenul – s-ar mai câștiga timp...

— Te-ar lecui?

— Nu, Diomka, eu nu mai pot fi lecuit. Pentru melanoblastom nu există leac. Nimeni nu s-a făcut bine. Cât despre cazul meu? Să-mi taie piciorul ar fi prea puțin, iar mai sus – unde să taie? Acum se pune o singură problemă – cum să mai tragă de timp? Și cât pot câștiga, luni sau ani?

— Adică... Ce vrei să spui? Că tu...?

— Da. Că eu. Eu, Diomka, m-am împăcat deja cu treaba asta. Dar nu cel ce trăiește ani mai mulți trăiește cel mai mult. Pentru mine, acum nu mai contează decât ce mai apuc să fac. Doar trebuie să fac și eu ceva pe lumea asta! Am nevoie de trei ani! Dacă mi s-ar da trei ani, n-aș mai cere nimic! Dar nu să zac la clinică trei ani, ci să stau în câmp.

Vorbeau încet de tot, pe patul lui Vadim Zațârko, lângă fereastră. Discuția lor n-ar fi putut-o auzi decât Efrem, care era pe aproape, dar el zăcea încă de

dimineată ca un lemn și nu-și lua ochii dela tavan. Poate Rusanov să mai fi auzit, el îl privi de câteva ori cu simpatie pe Zațârko.

— Și ce-ai avea timp să faci? Se încruntă Diomka.

— Bine, hai, încearcă să înțelegi. Eu verific acum o idee nouă, foarte controversată – marii savanți de la centru aproape că nu cred în ea – că zăcămintele polimetalice pot fi descoperite după prezența apelor radioactive. „Radioactiv” știi ce înseamnă?... Se aduc mii de argumente, însă pe hârtie poți apăra sau combate orice. Iar eu simt, simt eu, înțelegi, că pot dovedi acest lucru practic. Însă, pentru asta trebuie să fii tot timpul în câmp și să descoperi în mod concret minereul, numai și numai după ape, după nimic altceva. Și ar fi de dorit ca acest lucru să se întâmple de două ori. Iar munca-i muncă, sunt atâtea lucruri care-ți macină forțele. Uite, noi, spre exemplu, n-avem pompă cu vid, iar din pompa centrifugă, pentru a o coborî la adâncime, trebuie scos aerul. Cu ce? Cu gura! Și m-am umflat cu apă radioactivă. Plus că, oricum, bem mereu din ea. Muncitorii kirghizi spun: părinții noștri n-au băut de aici și nici noi n-o să bem. Pe când noi, rușii, bem. Păi, cu melanoblastomul meu, ce să mă mai tem de radioactivitate? Sunt tocmai bun să lucrez.

— Mare tâmpit! Decise Efrem, fără să se fi întors, cu o voce inexpressivă, scârțâitoare. Deci, auzise tot. Când o să mori, la ce-o să-ți mai folosească geologia? La nimic. Mai bine-ai încerca și tu să afli ce-i ține pe oameni în viață! Vadim avea piciorul imobilizat, dar capul lui liber se întoarse ușor pe gâtul mobil. Își scânteie, gata s-accepte provocarea, ochii negri, vii, buzele lui moi zvâcniră ușor și răspunse fără să se fi supărat câtuși de puțin.

— Păi, tocmai asta e, că eu știu. Creația! Ajută foarte tare. N-ai nevoie nici de mâncare, nici de băutură.

Și țacăni mărunț între dinți cu un pix de plastic, în mai multe muchii, urmărind din ochi în ce măsură i-au fost înțelese cuvintele.

— Citește tu cărțulia asta și-o să vezi ce-o să te mai miri! Spuse Podduev, tot fără a-și întoarce trunchiul și fără a-l vedea pe Zațârko, ciocnind cu unghia în coperta albăstruie.

— Eu m-am uitat deja peste ea, apuca de fiecare dată să răspundă, în mare viteză, Vadim. Nu-i pentru secolul nostru. Prea e lipsit de formă, de energie. Deviza noastră care e? Munciți mai mult! Și nu pentru propriul buzunar. Asta-i tot.

Rusanov se dezmetici, își luci binevoitor ochelarii și întrebă cu glas tare:

— Spuneți-mi, tinere, sunteți comunist?

Cu același aer deschis și simplu, Vadim își mută privirea asupra lui Rusanov.

— Da, spuse el blând.

— Eram sigur! Exclamă triumfător Rusanov și-și ridică degetul.

Semăna foarte mult cu un profesor.

Vadim îl plesni pe Diomka peste umăr:

— Hai, du-te la tine. Trebuie să muncim.

Și se-aplecă asupra „Metodelor geochimice”, în care avea o mică foaie de hârtie cu adnotări mărunte și mari semne de exclamare și întrebare.

Citea, iar pixul în muchii negre se mișca ușurel între degetele lui.

Citea cu toată ființa, de-ai fi zis că nici nu mai e acolo și, totuși, încurajat de confirmarea lui, Pavel Nikolaevici voia să acumuleze și mai mult curaj înainte de-a doua injecție și se hotărî să-l dea gata chiar acum pe Efrem, ca să-l împiedice să mai pompeze în toți deprimare. Și, de la peretele lângă care se afla, privind direct la el, spre peretele opus, ținu să-și termine ideea.

— Tovarășul vă dă o lecție bună, tovarășe Podduev. E inadmisibil să vă lăsați copleșit în asemenea măsură de boală. Sau de prima cărțuție popească ce vă cade-n mână. Practic, dumneavoastră le cântați în strună... Voia să spună „dușmanilor”, în viața obișnuită puteai da oricând vina pe dușmani, dar aici, pe paturile de spital, cine era dușmanul?... Trebuie să învățați să surprindeți esența vieții. A actului eroic. Care este mobilul oamenilor în actul eroic din producție? Sau în actele eroice din Războiul pentru Apărarea Patriei? Sau a celui Civil, spre exemplu? Înfometăți, desculți, dezbrăcați, lipsiți de arme...

Ciudat de imobil era astăzi Efrem: nu numai că nu ieșea să pășească pe coridor, dar părea să-și fi uitat până și multe dintre mișcărilor sale obișnuite. Înainte, își cruța doar gâtul și încerca să nu-și miște trunchiul odată cu capul, astăzi însă nu-și urnise nici piciorul, nici brațul, doar, iată, bătuse cu degetul în carte. Când încercaseră să-l convingă să mănânce de dimineață, el răspunse: „De nu te ghiftuiești – nici n-ai nevoie să te-mbeți”. Înainte de micul dejun și după-aceea stătuse culcat, atât de nemișcat, încât, dacă n-ar fi clipit din când în când, s-ar fi putut crede că înțepenise.

Dar ochii îi ținea deschiși.

Ochii îi erau deschiși și tocmai pentru a-l vedea pe Rusanov nu trebuia să se întoarcă deloc. Numai pe el, chipul ăsta de mironosiță, îl mai vedea în afara tavanului și a pereților.

Și-auzea explicațiile lui Rusanov. Buzele îi schițară o mișcare și răsună aceeași voce răuvoitoare, doar că molfăia acum încă și mai neclar cuvintele:

— Ce-i cu Războiul Civil? Doar nu vrei să spui că ai luptat în Războiul Civil?

Pavel Nikolaevici oftă:

— Nici dumneata, nici eu, tovarășe Podduev, n-aveam cum să luptăm atunci, fiindcă n-aveam vârsta cuvenită.

Efrem strâmbă din nas.

— Nu știi tu de ce n-oi fi luptat. Eu unul am luptat.

— Asta cum se poate?

— Foarte simplu, spuse încet Efrem, odihnindu-se între fraze. Am luat revolverul și-am luptat. Amuzant, nu? Și nu eram singurul.

— Pe unde ziceți că ați luptat?

— În împrejuriile Ijevskului. Am zvântat la Comisia Constituantă. Am împuşcat cu mâna mea cinci dintr-ăia la Ijevsk. Îmi amintesc şi-acum.

Da, se pare că-şi amintea de toţi cei şapte maturi, de locul şi felul în care i-a pus la pământ, puşti fiind, pe străzile oraşului răsculat.

Ochelaristul continuă o vreme să-i mai explice ceva, însă lui Efrem, azi, i se înfundau parcă urechile, şi nu ieşea decât arareori la suprafaţă pentru a asculta. De cum deschisese dimineţa ochii şi văzuse deasupra sa o bucată din tavanul alb, gol, intrase în el brusc, nedisimulat, fără nici un fel de motiv, o întâmplare veche, mărunţă şi complet uitată.

Era o zi de noiembrie, după terminarea războiului. Ninge şi se topea pe loc zăpada, iar pe pământul scos din tranşee, mai cald, nici n-apuca să se-aşeze. Săpau pentru conducta de gaze ce urma să treacă pe-acolo şi înălţimea din proiect era de unu optzeci. Podduev trecu pe acolo şi văzu că şanţul încă nu-i destul de adânc. Apăru însă şeful de brigadă şi afirmă, obraznic, că profilul a fost executat pe toată lungimea. „Vrei să mergem să măsurăm? Pentru tine o să fie mai rău!” Podduev luă prăjina de măsurat pe care avea arse, la fiecare zece centimetri, linii perpendiculare negre, fiecare a cincea fiind mai lungă şi împotmolindu-se în lutul ud, cleios, s-au dus să măsoare: el în cizme, şeful de brigadă – în ghete. Măsurară, într-un loc, o sută şaptezeci. Merseră mai departe. Aici săpau trei oameni: primul era un țăran deşirat şi slăbănog, plin de păr până sub ochi; altul – fost militar, cu chipiu pe cap, chiar dacă steluţa, bentiţa şi cozorocul de lac îi fuseseră demult smulse, şi era plin de glod; iar al treilea – un tinerel, în şapcă şi pardesiu de oraş (în anii aceia era criză de salopete şi nu li se dădeau de la depozit), care, pe deasupra, părea să fi fost cusut pentru el pe când mai era elev şi-i era scurt, strâmt, ferfeniţit. (Se pare că paltonaşul ăsta Efrem îl vedea atât de clar abia acum.) Primii doi mai dădeau din lopeţi, îşi mai ridicau din când în când braţele, deşi pământul ud tot nu se dezlipea de fier, dar al treilea, ăla cu caş la gură, stătea cu pieptul sprijinit de lopată de parc-ar fi fost străpuns de ea şi atârna de pe ea ca o sperietoare, alb de zăpadă şi cu mâinile ascunse în mâneci. Nu li se dăduse nimic de pus în mâini, iar în picioare militarul avea cizme, iar ceilalţi doi – opinci din anvelope de automobil. „Ce stai degeaba, gură-cască?” strigă şeful de brigadă la ăl' mic. „Vrei regim de arest? O să ai!”. ăla micu' nu făcu decât să ofteze şi se cocârjă şi mai tare, ca şi cum coada lopeţii i-ar fi pătruns şi mai adânc în piept. Brigadierul i-a tras atunci una peste ceafă, şi atunci el s-a scuturat şi-a început să împungă cu lopata.

Începură măsurătoarea. Pământul era adunat pe ambele părţi chiar pe marginea tranşeei şi, pentru-a pune corect, după ochi, marcajul de sus, trebuia să te apleci foarte mult. Militarul începu să-i ajute, pasămite, dar, de fapt, înclina joarda, câştigând astfel zece centimetri. Podduev îl înjură de mamă, puse joarda drept, şi ieşi clar un metru şaizeci şi cinci.

— Ascultă, cetăţene şef, îl rugă atunci militarul cu voce scăzută. Centimetrii

ăștia, ultimii, iartă-ni-i, te rog. N-avem cum să-i facem. Mașele ni-s goale, n-avem putere. Pe urmă, timpul ăsta – vezi și tu cum e...

— Adică să fiu eu judecat în locul vostru, da? Ie-te ce-i trecu prin minte. Proiectul e proiect. Și laturile să fie drepte – să nu iasă rotunjit jos.

Până să se îndrepte Podduev, până să-și scoată joarda și picioarele din lut, cei trei își ridicaseră fețele, spre el – una acoperită de barbă neagră, alta ca de câine hăituit, a treia acoperită de puf, nebărbierită încă niciodată – și zăpada cădea peste fețele acelea, de parcă n-ar fi fost vii, iar ei se uitau spre el în sus. Și ăl' tânăr își descleștă buzele și spuse:

— Nu-i nimic. O să fii și tu pe moarte, brigadirule!

Podduev n-a făcut raport să fie băgați la arest, doar a consemnat exact câți bani au câștigat, ca să nu ia asupra sa greșeala lor. Și, dacă tot era să-și amintească, apoi au fost cazuri și mai tari. Trecuseră de-atunci zece ani, Podduev nu mai lucra în lagăre, șeful de brigadă fusese eliberat, conducta de gaze fusese pusă provizoriu și s-ar putea să nici nu mai dea gaz la ora asta, iar țevile or fi folosite acum altcumva – dar iată că se păstrase totuși ceva, care se ridicase astăzi la suprafață și-i intrase în urechi ca primul sunet al zilei:

— Ai să fii și tu pe moarte, brigadirule!

Iar de asta Efrem nu se putea baricada prin nimic cât de cât consistent. Că mai vrea să trăiască? Și ăl' mic voia. Că Efrem are o voință cât toate zilele? C-a priceput ceva nou și-ar vrea să trăiască altfel? Boala n-ascultă de așa ceva, boala are propriul ei proiect.

Iată, cartea asta albastră, semnată cu auriu, care înnopta de patru zile sub salteaua lui Efrem, îi fredona ceva despre credințele Indiei, unde se spune că nu murim pe de-a-ntregul și sufletul nostru se strămută în animale sau în alți oameni. Un asemenea proiect ar fi fost acum pe placul lui Podduev: de-ar reuși să păstreze măcar ceva din ce-i al lui, să nu dispară chiar totul. De-ar reuși să treacă măcar ceva din el prin vama morții.

Numai că nu credea nici cât negru sub unghie în această reîncarnare a sufletelor. Îl pușca dinspre gât spre cap, fără-ncetare, într-un ritm egal de-acum, într-o măsură de patru timpi. Și iată ce voiau să-i bage în cap cei patru timpi: Murit – Efrem – Podduev – Stop. Murit – Efrem – Podduev – Stop.

Și-așa, la nesfârșit. Iar apoi începu să-și repete și singur aceste cuvinte. Și, pe măsură ce le repeta, se desprindea parcă tot mai mult de Efrem Podduev, condamnatul la moarte. Se obișnuia cu moartea lui cum te obișnuiești cu moartea vecinului. Iar acel ceva care, în el, cugeta la moartea vecinului Efrem Podduev, acel ceva s-ar fi zis că nu urma să moară.

Dar Podduev, vecinul? Acesta se pare că n-avea scăpare. Poate doar dac-ar bea iască de mesteacăn? Dar în scrisoare spune că trebuie băută vreme de-un an întreg, fără întreruperi. Pentru asta ar fi nevoie de vreo două puduri de iască uscată, iar dacă era proaspătă – de patru... Asta ar însemna vreo zece pachete.

Pe deasupra, iasca nu trebuia să fie stătută, ci cât mai proaspăt culeasă din copac. Așa că nu trebuiau trimise toate coletele deodată, ci pe rând, frumușel, o dată pe lună. Cine să-i adune pachetele astea și să i le trimită la timp? De-acolo, din Rusia, adică.

Numai un om apropiat, drag, ar fi putut-o face.

Mulți, tare mulți oameni trecuseră prin viața lui Efrem și niciunul dintre ei nu i-a rămas în chip de ființă apropiată.

Ar fi putut s-o facă, să culeagă iasca și s-o trimită, prima lui soțioară, Amina.

Acolo, dincolo de Urali, nici nu mai avea cui să-i scrie, decât ei. Iar ea-i va scrie:

„N-ai decât să crape în șanț, țap bătrân!” Și va avea dreptate.

Adică va avea dreptate după cum se obișnuiește. Fiindcă iată, după cărticica asta albastră, n-ar avea dreptate. Dacă te luai după ea, reieșea că Aminei trebuie să i se facă milă de el, ba chiar să înceapă să-l iubească – nu ca pe un soț, ci, pur și simplu, ca pe un om în suferință. Și să-i trimită colete cu iască.

Adevărul era că avea multă dreptate cartea aia; dacă toți ar începe deodată să trăiască după legea ei...

Atunci îi intrară, plutind, în urechile amortite cuvintele geologului, care spunea că trăiește pentru muncă. Și-atunci i-a ciocănit Efrem cu unghia în carte.

Apoi se adânci din nou, fără a vedea sau auzi nimic, într-ale lui. Și iar îi pușca în cap.

Asta era singura lui grijă, că-l istoveau pușcăturile astea, fiindcă altfel cel mai ușor și cel mai plăcut ar fi fost pentru el acum să nu se miște, să nu se trateze, să nu mănânce, să nu vorbească, să nu audă și să nu vadă.

Să înceteze, pur și simplu, să existe.

Dar fu scuturat de picior și de braț – era Ahmadjan, care îl ajuta să se scoale, iar fata de la chirurgie se pare că aștepta de mult lângă el să-i schimbe bandajul.

Și iată că Efrem era nevoit să se ridice pentru a porni după ceva care nu-i era necesar. Trebuia să le transmită celor șase puduri ale corpului său voința de a se scula: să-și încordeze picioarele, brațele, spinarea și, din pacea în care începuseră să se cufunde oasele îmbrăcate în carne, să-și oblige încheieturile să lucreze, greutatea – să se ridice, să închipuie un stâlp, să-l îmbrace în haina de pijama și să-l ducă prin coridoare și pe scări, spre un chin lipsit de noimă – desfășurarea, iar apoi înfășurarea a zeci de metri de bandaj.

Toate astea luau mult timp, erau dureroase și însoțite de un uruit cenușiu. În afara Evgheniei Ustinovna, mai erau doi chirurghi care nu operau niciodată singuri, iar ea le explica și le arăta ceva, adresându-i-se și lui Efrem, dar el nu-i răspundea.

Așa simțea el, că ei doi nu mai au ce discuta. Uruitul cenușiu, neutru, învăluia tot ce se spunea.

Îl înfășurară într-un colac alb, mai masiv decât cel de până atunci, și-așa se întoarse în salon. Ceea ce-l încolăcea ajunsese să fie mai mare decât capul lui – și

doar vârful adevăratului său cap se zărea de sub bandaj.

Atunci îl întâlnește pe Kostoglotov. Mergea, cu punga de mahorcă în mână.

— Ei, ce-au hotărât?

Efrem se gândi: chiar, ce-or fi hotărât? Și, cu toate, că-n cabinetul de pansamente nu încercase parcă să înțeleagă nimic, acum pricepuse și răspunse clar:

— Să crapi unde-oi vrea, dar nu-n curtea mea.

Federau privea îngrozit la gâtul monstruos, care poate că-l aștepta și pe el, și întrebă:

— Vă externează?

Și abia din această întrebare înțelese Efrem că nu are voie să se culce din nou în pat, cum ar fi vrut, ci că trebuie să se pregătească de externare.

Iar apoi el, care nici nu se putea apleca, urmă să-și îmbrace hainele obișnuite. Iar apoi – să-și târască, nevolnic, stâlpul corpului pe străzile orașului.

Și i se păru insuportabil faptul că mai trebuia să facă efortul de a duce la bun sfârșit toate aceste treburi, nu se știe în ce scop și la ce bun.

Kostoglotov nu-l privea cu milă, nu, ci cu compasiune soldățească: glonțul ăsta s-a nimerit să fie pentru tine, iar următorul s-ar putea să fie al meu. Nu cunoștea viața de dinainte a lui Efrem, nu se împrieteniise cu el în salon, dar firea lui directă îi plăcea și nu era nici pe departe cel mai rău om pe care-l întâlnise Oleg în viață.

— Hai, ține Efrem! Bătu el palma.

Răspunzând la strânsoare, Efrem rânji:

— Pe lume se ivește – titirez se învârtește; de cum se-nălțează – turbează; ortul popii dat-a – calea, sprâncenata.

Oleg se întorsese deja cu spatele, pregătindu-se să iasă la fumat, când pe ușă intră laboranta care-aducea ziarul și, văzându-l mai aproape, i-l întinse lui.

Kostoglotov îl luă, îl despătură, dar Rusanov observă ce se întâmplă și-i reproșă laborantei, care nu apucase încă s-o șteargă, cu glas tare și foarte jignit:

— Ia stați! Ia stați! Doar v-am rugat, cât se poate de clar, să-mi dați întâi mie ziarul!

O sfâșiere reală îi răsunase în glas, dar Kostoglotov nu se îndură de el, ci-l repezi doar:

— Și de ce ați fi, mă rog, dumneavoastră, primul?

— Cum adică, de ce? Cum adică? Suferea cu voce tare Pavel Nikolaevici pentru evidența dreptului său indiscutabil, care, totuși, nu putea fi demonstrat prin cuvinte.

Ceea ce simțea el când un altul lua, cu degete profane, și despătura ziarul proaspăt sosit era nici mai mult nici mai puțin decât gelozie. Niciunul dintre cei de-aici n-ar fi putut înțelege ceea ce înțelegea Pavel Nikolaevici. El interpreta ziarul ca pe o instrucție cifrată, chiar dacă aparent deschisă, în care nu totul poate fi exprimat direct, dar din care un om priceput și știutor putea – după tot

felul de indicii mărunte, după așezarea articolelor în pagină, după ceea ce nu apărea, fiind evitat – să-și facă o imagine corectă despre ultimele tendințe.

Iată de ce Rusanov trebuia să citească primul ziarul.

Dar aceste lucruri nu le putea spune aici! Așa că lui Pavel Nikolaevici nu-i rămăsese decât să se plângă:

— Mie o să mi se facă imediat o injecție. Vreau și eu să mă uit, până la injecție.

— Injecție? Roadeoase se mai înmuie. Im-m-mediat...

Termină de cercetat ziarul în fugă, se uită peste materialele sesiunii și celelalte anunțuri înghesuite, din pricina acesteia, prin colțuri. El, oricum, se ducea să fumeze. Începuse deja să foșnească ziarul, dându-l mai departe, când deodată observă ceva, se vâri în ziar și începu aproape imediat să repete, pronunțându-le cu o voce tensionată, de parcă le-ar fi frecat între limbă și cerul gurii, mereu aceleași cuvinte contopite:

— F-f-f-foar-te-n-te-re-sant... F-f-f-foar-te-n-te-re-sant...

Cele patru lovituri beethoveniene ale Destinului îi răsunaseră deasupra capului – dar în salon nimeni nu le auzise și poate nici n-avea să le audă – așa că altceva ce putea spune cu voce tare?

— Da' ce s-a-ntâmplat? Ce-i? Se neliniști, acum de-a binelea, Rusanov. Dar dați-mi odată ziarul ăla!

Kostoglotov nu simți nevoia să-i arate nimănui nimic. Și nici lui Rusanov nu-i răspunse. Adună paginile ziarului, le mai împături o dată, în două și în patru, cum fusese strâns la început, dar, gros de șase pagini, el nu se mai îndoi pe aceleași locuri și stătea umflat. Făcând un pas către Rusanov (iar acela către el), îi transmise ziarul. Și, tot atunci, până să iasă, își desfăcu punguța de mătase și începu să ruleze cu mâini tremurătoare o mică țigară de mahorcă în hârtie de ziar.

Tot cu mâini tremurătoare desfăcea ziarul și Pavel Nikolaevici. Acest „foarte-nteressant” al lui Kostoglotov îl lovise ca un șiș în coaste. Ce anume putea să fie „foarte-nteressant” pentru Roadeoase?

Își plimbă ochii ca un cunoscător, trecând peste fleacuri, peste titluri, peste materialele sesiunii și deodată, și deodată...

Cum? Cum...?

Cules cu litere obișnuite, deloc mari, total ne semnificativ pentru cei care nu se pricep, din pagină țipa, țipa... Un ordin nemaivăzut! Imposibil! Privind schimbarea totală a completului Curții Supreme de Justiție!

Cum?! Matulevici, locțiitorul lui Ulrich?! Detistov? Pavlenko? Klopov? Și Klopov!

De când exista pe lume Curtea Supremă, Klopov a fost mereu acolo! Iar acum Klopov era destituit!... Păi, cine va veghea cadrele? Niște nume cu totul noi... Toți cei care judecaseră vreme de-un sfert de secol – măturați dintr-o singură lovitură? Toți?!

Asta nu putea fi o întâmplare!

Era un pas al istoriei...

Broboane de sudoare apăruseră pe fața lui Pavel Nikolaevici. Abia reușise să se liniștească spre dimineață, spunându-și că toate temerile sale sunt nemotivate, când iată...

— Injecția dumneavoastră.

— Cum? Sări el, ca un dement.

Doctorița Gangart stătea lângă el, cu seringă pregătită.

— Descoperiți-vă mâna, Rusanov. Trebuie să vă fac injecția.

Incompatibilitate.

Se târa. Se târa printr-o țeavă de beton – sau poate nu era țeavă, printr-un tunel poate, din care se ițeau pe margini fiarele armăturii, de care se agăța câteodată, anume cu partea dreaptă a gâtului, cu cea bolnavă. Se târa pe piept și cel mai tare simțea greutatea corpului care-l turtea de pământ. Această greutate era mult mai mare decât greutatea corpului său, nu era obișnuit cu o asemenea povară, era strivit, pur și simplu. La început crezuse că-l apasă, de sus, betonul – dar nu, propriul lui corp era atât de greu. Îl simțea și-l târa ca pe-un sac cu fiare vechi. Îi trecu prin cap și gândul că, apăsător de o asemenea greutate, s-ar putea să nici nu fie capabil să se ridice în picioare, dar cel mai important era să iasă din trecătoarea asta, să respire, să zărească măcar lumina. Dar tunelul nu se mai termina, nu se mai termina, nu se mai termina.

Atunci glasul cuiva – fără glas însă, ci transmițându-i doar gândurile, îi comandă s-o cotească, să se târască într-o parte. Cum să mă târăsc într-acolo, dacă acolo e zid? Se gândi el. Însă, cu aceeași greutate cu care i se turtea corpul, îi fusese dată și comanda indiscutabilă de a se târi spre stânga. El începu să geamă și continuă să se târască – și se târa, într-adevăr, ca și până atunci, înainte. Totul continua să fie la fel de greu și nu se întrezăreau nici vreo lumină, nici capătul. Abia se obișnuise aici, când aceeași voce pătrunzătoare îi ordonă s-o ia la dreapta, dar repede. Începu să dea din coate și din tălpi și, cu toate că-n dreapta era un zid compact, el se târa totuși și parcă reușea. Tot timpul se proptea de perete cu gâtul și capul îi plesnea de durere. Atât de greu nu-i fusese încă niciodată în viață și cel mai nedrept ar fi fost să moară aici, fără a atinge capătul. Dar, deodată, își simți picioarele ușurate – deveniseră ușoare, de parcă fuseseră umflate cu aer, și începuseră să se ridice, picioarele, iar pieptul și capul le avea în continuare lipite de pământ. Își încordă auzul – nu venea nici o comandă. Atunci, se gândi că uite-așa ar putea să iasă de-aici: picioarele n-au decât să se ridice din tunel, iar el se va târi cu spatele, în urma lor, și va ieși. Și, într-adevăr, începu să meargă cu spatele și, arcuindu-și brațele – de unde luase atâta forță? —, începu să se târască în urma picioarelor înapoi, prin gaură.

Gaura era îngustă, dar mai rău era că tot sângele i se strânsese în cap și se gândea că aici va muri, că o să-i crape capul. Totuși se mai împinse o dată cu brațele în pereți – era jupuit peste tot – și ieși.

Se trezi pe-o conductă, în mijlocul unui șantier, numai că era pustiu, probabil că ziua de lucru se terminase. În jur era noroi, mocirlă. Se așeză pe conductă să se odihnească – și văzu stând alături o fată în haine de lucru, murdare, dar cu capul neacoperit; părul de culoarea paiului îl avea lăsat liber, fără nici un pieptene, fără nici un ac. Fata nu se uita la el, stătea și ea așa, pur și simplu, dar aștepta de la el o întrebare, știa asta. La început, se sperie, dar apoi înțelese că ea se teme încă și mai mult de el. Nu-i ardea câtuși de puțin de discuții, dar ea aștepta atât de tare întrebarea încât el o puse:

— Fată, unde-i maică-ta?

— Nu știi, răspunse fata, cu privirea-n pământ și rozându-și unghiile.

— Păi, cum nu știi? El începuse să se supere. Trebuie să știi. Și trebuie s-o spui sincer. Să scrii totul exact așa cum e... De ce taci?... Te mai întreb o dată, unde e maică-ta?

— Și eu care voiam să vă întreb pe dumneavoastră, își ridică fata ochii din pământ.

Ea îl privi – și avea ochii apoși. El se cutremură și înțelese de câteva ori, dar nu de câteva ori la rând, ci toate dintr-o singură dată. Înțelese că-i fiica lucrătoarei de la presă – Grușa, arestată pentru c-a trăncănit împotriva Conducătorului Popoarelor. Și că această fiică îi adusese un chestionar inexact, că-i ascunsese ceva, iar el o convocase și-o amenințase că va fi judecată pentru răspunsurile incorecte, și atunci ea s-a otrăvit. Ea se otrăvise, dar acum, după păr și ochi, el își dădu seama că, de fapt, se înecase. Și-și mai dădu seama că ea își dăduse seama cine e el. Și-și mai dădu seama că, dacă ea se înecase, iar el stătea alături de ea – înseamnă că și el murise.

Și-l trecură toate nădușelile. Își șterse transpirația, iar ei îi spuse:

— Ce căldură poate să fie! De unde-aș putea bea niște apă, nu știi?

— Ie-te, îi făcu fata un semn din cap.

Îi arătase un soi de covată sau ladă, plină de apă de ploaie stătută, amestecată cu un soi de argilă verde. Și atunci Înțelese din nou că ea înghițise pe vremuri apă dintr-asta și voia ca și el să se înece acum cu ea. Dar dacă ea vrea asta, înseamnă că el mai este încă viu?

— Uite ce-i, recourse el la un vicleșug, pentru a scăpa de ea. Du-te de chemă-mi-l încoace pe șeful de șantier. Și să aducă și o pereche de cizme pentru mine, fiindcă altfel cum vrei să trec?

Fata dădu din cap, sări de pe conductă și plecă lipăind prin băltoace, neglijentă cum era, cu părul neacoperit, doar în salopetă și cizme, cum poartă fetele pe șantiere.

Iar el voia atât de tare să bea, încât se hotărâse să bea și din covată asta. Dacă o să bea puțin, n-o să se-ntâmpie nimic.

Coborî și el și observă cu mirare că nu alunecă deloc în noroi. Pământul de sub picioare era cumva nedefinit. Și totul în jur era nedefinit, nu se vedea nimic în

depărtare. Ar fi putut să continue să meargă astfel, dar brusc se sperie că pierduse o hârtie importantă. Își controlează buzunarele – toate buzunarele deodată, și, chiar înainte ca mâinile să-și fi terminat treaba, înțelese că, într-adevăr, o pierduse.

Se sperie imediat, se sperie foarte tare, fiindcă, așa cum sunt vremurile în ziua de azi, oamenii nu trebuie să citească hârtii de acest soi. El ar putea avea mari neplăceri. Înțelese imediat unde-o pierduse – la ieșirea din tunel. Și-o porni repede înapoi. Dar nu găsea locul. Nu mai recunoștea deloc locul. Nu mai era nici un fel de conductă. În schimb, umblau de colo-colo muncitorii. Asta era cel mai rău: puteau s-o găsească ei!

Muncitorii erau cu toții necunoscuți, tineri. Un băiat în haină de doc, cum au sudorii, cu aripioare pe umeri, se opri și începu să-l privească. De ce se uită așa? O fi găsit-o el?

— Ascultă, băiete, n-ai niște chibrituri? Întrebă Rusanov.

— Păi, tu nu fumezi, răspunse sudorul.

(Toate le știi! De unde le știi?)

— Mie pentru altceva îmi trebuie chibriturile.

— Păi, pentru ce altceva? Îl studie sudorul.

Într-adevăr, ce răspuns tâmpit dăduse! Era răspunsul tipic al diversionistului.

Poate au de gând să-l rețină aici, iar între timp s-ar putea găsi și hârtia. De altfel, și de chibrituri, pentru asta avea nevoie – ca să ardă hârtia aceea.

Iar băiatul se apropia de el, tot mai mult și mai mult – Rusanov se sperie foarte tare, avea toi soiul de presimțiri.

Băiatul îl privi apropiindu-și ochii de ochii lui și spuse clar, răspicat:

— Judccând după faptul că Elceanskaia mi-a încredințat, cum ar veni, prin testament, fata, deduc că se simte vinovată și așteaptă să fie arestată.

Rusanov începu să tremure, zgâlțâit de friguri:

— Dar, dumneavoastră, de unde știți?

(Întrebase și el așa, dar, de fapt, era clar că băiatul tocmai citise hârtia lui: era cuvânt cu cuvânt ceea ce scria acolo!)

Însă sudorul nu răspunse nimic și se duse-n drumul său.

Rusanov începu să se agite! Era clar că aici, prin apropiere, zace declarația lui și trebuia, repede, cât mai repede găsită!

Se repezi printre niște ziduri, o coti pe după colțuri, inima-i sărea înainte, iar picioarele nu reușeau să țină pasul, picioarele i se mișcau încet de tot, erau exasperante! Dar iată că, până la urmă, zări hârtiuța! A înțeles, de la început, că ea trebuie să fie. Vru să fugă spre ea, dar picioarele nu-l duceau deloc. Atunci, se lăsă în patru labe și, împingându-se mai mult în brațe, o porni spre hârtie. Numai să nu pună cineva mâna pe ea înaintea lui! Numai să nu i-o ia înainte, să nu i-o smulgă!

Mai aproape, mai aproape... În sfârșit, apucă hârtia! Ea era! Însă nu mai avea

nici măcar atâta forță în degete cât s-o rupă și se culcă să se odihnească, iar hârtia o strâhse sub el.

Atunci, cineva îi atinse umărul. Hotărî să nu se întoarcă și să nu scape din mâini hârtia. Însă atingerea era delicată, era o mână de femeie, și Rusanov înțelese că era chiar Elcianskaia.

— Prietene! Întrebă ea blând, aplecată probabil chiar la urechea lui. Auzi, prietene! Spuneți-mi, unde-i fiica mea? Ce-ați făcut cu ea?

— E într-un loc bun, Elena Fiodorovna, nu vă faceți griji! Răspunse Rusanov, fără să întoarcă însă capul spre ea.

— Dar în care loc anume?

— La o casă de copii.

— Dar la care casă de copii?

Nu-l interoga, vocea ei suna trist.

— Asta, zău că n-o mai știu.

Ar fi vrut de-acum sincer să-i răspundă, dar nu știa nici el: nu el o dusese, plus că s-ar putea să fi fost mutată de-acolo.

— Dar e înscrisă cu numele meu? Răsunau aproape tandru întrebările ce veneau din spatele lui.

— Nu, spuse plin de compătimire Rusanov. Așa-i regula: numele de familie se schimbă. Eu n-am nici un amestec, așa-i regula.

Zăcea, amintindu-și că pe cei doi Elcianski aproape că-i iubise. Nu le purta nici un fel de pică. Și, dacă fusese nevoit să-l denunțe pe bătrân, o făcuse doar fiindcă-l rugase Ciuhnenko, căruia Elcianski îi făcea greutăți la servicii. După ce soțul fusese arestat, Rusanov le purtase sincer de grijă soției și fiicei și de aceea mama, așteptându-se să fie arestată, îi încredințase lui fata. Dar cum se întâmplase de o denunțase și pe ea – nu mai reușea să și amintească.

Acum se răsuci jos, pe pământ, pentru a se uita la ea, dar ea nu era acolo, nu era deloc (de altfel, ea murise, cum ar fi putut să fie?), în schimb simți o înțepătură puternică în gât, în dreapta. Își îndreptă capul și continuă să zacă. Trebuia să se odihnească – era atât de obosit, cum nu mai fusese niciodată! Tot corpul îi era frânt.

Locul acela, unde stătea el culcai, era un fel de galerie de mină, însă ochii i se obișnuiseră cu întunericul și observă alături de sine, pe pământul presărat cu cărbune mărunț, aparatul de telefon. Asta-l miră, într-adevăr, foarte tare – de unde putea să apară aici un telefon ca la oraș? Te pomenești că mai și funcționează? Atunci poate suna să i se-aducă de băut. Și să fie dus la spital. Luă receptorul, dar, în loc de ton, auzi o voce alertă, hotărâtă:

— Tovarășe Rusanov?

— Da, da, își adună Rusanov degrabă puterile (se simțea cumva din pornire că-i o voce de sus, nu de jos).

— Treceți pe la Tribunalul Suprem.

— La Tribunalul Suprem? Am înțeles! Imediat! Bine! Și era deja pe cale să pună receptorul, când își aminti: Dar, iertați-mă vă rog, la care Tribunal Suprem – la cel vechi sau la cel nou?

— La cel nou, i se răspunse cu răceală. Grăbiți-vă.

Și receptorul fu pus.

Deodată-și aminti toată povestea cu schimbarea Tribunalului și se blestemă că ridicase primul receptorul. Matulevici nu era... Klopov nu era... Da, și nici Beria nu era – ce timpuri!

Trebuia totuși să se ducă. Singur n-ar fi avut puterea să se scoale, dar fiindcă fusese convocat trebuia să se ridice. Își încorda cele patru membre, se sălta un pic și cădea din nou, ca un vițel care încă nu învățase să meargă. E adevărat că nu i se fixase o oră exactă, însă i se spusese: „Grăbiți-vă”. În sfârșit, ținându-se de perete, se ridică în picioare. Și o porni așa, încetișor, pe picioarele moi, nesigure, ținându-se mereu de perete. Pe deasupra, nu se știe de ce, îl mai durea și gâtul în dreapta.

Mergea și se gândea: doar n-or să-l judece? Este oare posibilă o asemenea cruzime: să fie judecat, după trecerea atâtor ani? Of, schimbarea asta a Tribunalului! Of, nu-i a bine! Ce să-i faci, cu tot respectul lui pentru Curtea Superioară de Justiție, nu-i rămânea altceva decât să se apere și acolo. Va avea curajul de a se apăra!

Iată ce le va spune: nu eu condamnam! Și nici ancheta n-o conduceam eu! Eu semnalam doar bănuielile. Dacă în veceul public găsesc fâșii de ziar cu portretul rupt al Conducătorului, obligația mea e să depun acest colț de hârtie și să atrag atenția. Iar rostul procuraturii e să verifice! Poate să fie o împlinire, dar poate că nu e. De aceea se fac cercetări, pentru a clarifica adevărul! Eu nu făceam decât să-mi îndeplinesc o simplă datorie cetățenească.

Asta le va spune: toți acești ani a fost important să însănătoșim societatea! S-o însănătoșim moral! Iar asta era imposibil fără o curățire a societății. Iar curățirea nu se putea face decât cu cei cărora nu le e scârbă de fâraș.

Pe măsură ce se desfășurau în el argumentele, se-ncingea tot mai mult, gândindu-se cum avea să le expună în fața lor.

Acum chiar voia să ajungă mai repede, să fie chemat mai repede înăuntru și să le strige în față:

— N-am făcut-o singur! De ce mă judecați tocmai pe mine? Cine n-a făcut-o? Și cum ar fi rezistat în funcție, dacă n-ar fi ajutat?! Guzun? Păi, n-a intrat și el la pușcărie?

Se-ncordase de parcă ar fi țipat deja, dar observă că nu striga câtuși de puțin, i se umflase doar gâtul. Și-l durea.

Acum parcă nu mai mergea prin labirintul galeriei, ci, pur și simplu, pe un coridor, și cineva îl strigă din spate:

— Pașka! Doar n-oi fi bolnav? Ce-ai de te târăști în halul ăsta?

El se învioră și, se pare, începu să meargă ca un om sănătos. Se întoarse să vadă cine-l strigă – era Zveinek, în haină militară, cu centiron.

— Dar tu încotro te duci, Ian? Întrebă Pavel și se miră de ce-o fi acela atât de tânăr. Adică, fusese el tânăr, dar câți ani trecuseră de atunci?

— Cum, încotro? Ca și tine, la comisie.

Adică, la ce comisie? Încercă să ghicească Pavel. Parcă fusese chemat în altă parte, dar nu mai reușea să-și amintească unde anume.

Începu să meargă în pas cu Zveinek și-o porni alături de el vioi, repede, tinerește. Simți că n-are nici douăzeci de ani împliniți, că-i încă flăcău.

Traversau o încăpere mare, unde, la o mulțime de birouri funcționărești, ședea intelectualitatea – contabili bătrâni cu bărbi preoțești și cu cravate; ingineri cu ciocănele la butonieră; doamne în vârstă, arătând ca niște boieroaice; dactilografe tinerele, fardate, cu fuste mai sus de genunchi.

De cum intrară el și cu Zveinek, bătând pasul ritmat, la patru cizme, cei vreo treizeci de oameni se întoarseră spre ei, unii se ridicaseră pe jumătate, alții se înclinau de pe scaun, și toți își roteau capul după ei, urmărindu-i din ochi, și pe toate fețele se putea vedea teama, iar Pavel și Ian erau flatați de-acest lucru. Apoi intrară în camera următoare, îi salutară pe ceilalți membri ai comisiei și se așezară la masă, punând dosarele pe fața de masă roșie.

— Hai, dați-i drumul! Dădu ordin Vanika, președintele.

Îi dădură deci drumul. Prima intră tanti Grușa, de la secția de forjă.

— Tanti Grușa, tu ce cauți aici? Se miră Vanika. Noi curățăm aici aparatul, tu ce treabă ai? Să nu-mi spui că te-ai cățărat în aparat.

Toți începură să râdă.

— Ei, nici chiar așa, dar, vezi, nu se pierdu tanti Grușa, mi-a crescut fata, ar trebui s-o aranjez la grădiniță, ce ziceți?

— Bine, tanti Grușa! Strigă Pavel. Fă o cerere, aranjăm noi ceva. Treaba cu fata o aranjăm! Iar acum nu ne mai deranja, avem de curățat intelectualitatea!

Și se-ntinse spre carafă să-și toarne apă – însă carafa se dovedi a fi goală. Atunci îi făcu semn din cap vecinului să-i dea carafa din celălalt capăt al mesei. I-au transmis-o, dar și aceasta era goală.

Iar lui îi era atât de sete încât îl ardea gâilejal.

— Apă! Ceru el. Apă!

— Imediat, spuse doctorița Gangart, o să vi se aducă imediat apă.

Rusanov deschise ochii. Ea ședea din nou alături de el, pe pat.

— Am compot în noptieră, articulă Pavel Nikolaevici, cu voce stinsă.

Avea frisoane, dureri surde, iar în cap simțea un dangăt greu.

— Bine, atunci vă dăm compot, zâmbi Gangart cu buzele ei subțirele.

Deschise singură noptiera, scoase sticla cu compot și paharul.

În ferestre se ghicea lumina soarelui în amurg. Pavel Nikolaevici trase cu coada ochiului cum îi toarnă Gangart compotul. Să nu-i pună ceva în el.

Compotul dulce-acrișor îi pătrundea plăcut în tot corpul.

Pavel Nikolaevici sorbi, de pe pernă, din mâinile doctoriței Gangart, tot paharul.

— Azi mi-a fost rău, se plânse el.

— N-aș spune, ați suportat destul de bine injecția, îl contrazise Gangart. Numai că astăzi v-am mărit doza.

O nouă bănuială îl înțepă pe Rusanov.

— Și-o să mi-o măriți de fiecare dată?

— De-acum încolo va rămâne ca aceea de azi. Vă veți obișnui și vă va fi mai ușor. Iar broasca râioasă a tumorii stătea sub maxilar cum stătuse și până atunci.

— Dar Tribunalul Suprem?... Începu el, dar amuți brusc.

Începuse să confunde delirul cu realitatea.

Rădăcina de Issâk-Kuli

Vera Kornilievna, neliniștită pentru felul în care va suporta Rusanov doza completă, îl vizită în ziua aceea de câteva ori, apoi zăbovi la el și după terminarea zilei de lucru. Dacă de serviciu ar fi fost, cum era prevăzut în grafic, Olimpiada Vladislavovna, n-ar fi fost nevoie să vină atât de des, dar ea fusese totuși luată, până la urmă, la cursurile casierilor sindical și-n locul ei făcea de gardă Turgun, iar el era prea nepăsător.

Rusanov suportase injecția cam greu, totuși în limitele admisibile. După injecție i se dăduse un somnifer, așa că nu s-a trezit, însă se foise neliniștii, se bâțâise, gemuse. De fiecare dată Vera Kornilievna stătea să-l observe o vreme și-i lua pulsul. El se chircea, apoi își întindea din nou picioarele. Fața i se înroșise și era udă learcă. Fără ochelari și culcat pe pernă, capul lui nu mai avea deloc aerul impunător, de șef. Părul rar, alb, rămas pe marginea cheliei, era lipit de creștet. Dacă tot venea însă, mereu, în salon, Vera Kornilievna mai făcea, paralel, și alte treburi. Se externa Podduev, care era considerat starostele salonului, și, cu toate că această funcție nu însemna nimic, totuși se cuvenea să existe. Așa că, trecând pe lângă patul lui Rusanov, Vera Kornilievna a-nunță:

— Kostoglotov. Începând de azi, sunteți starostele salonului.

Kostoglotov se culcase peste plapumă, îmbrăcat, și citea ziarul (Gangart venise deja pentru-a doua oară, iar el tot citea ziarul). Așteptându-se oricând de la el la o ieșire, Gangart își însoți cuvintele de un zâmbet vaporos, arătând astfel că înțelege și ea cât de lipsite de sens sunt toate astea. Kostoglotov ridică din ziar un chip vesel și, neștiind cum să-și exprime mai bine respectul față de medic, își trase un pic picioarele lungi, prea întinse de-a lungul patului. Avea o înfățișare foarte binevoitoare, dar de spus spuse următoarele:

— Vera Kornilievna! Dumneavoastră vreți să-mi dați o lovitură morală. Nici un administrator nu-i scutit de greșeli, iar câteodată cade chiar în ispita puterii. De aceea, după o reflecție de mai mulți ani, mi-am jurat, în sufletul meu, să nu mai ocup niciodată o funcție administrativă.

— Deci ați mai ocupat cândva? Și era una înaltă? Se lăsase și ea antrenată de

tonul amuzant pe care-l adoptase el.

— Cea mai înaltă a fost de ajutor de comandant de pluton. Dar, practic, era chiar mai înaltă de-atât. Comandantul meu de companie, ca urmare a incapacității sale și-a deplinei lui obtuzități, a fost trimis, drept răsplată, la cursuri de perfecționare, de unde urma să se întoarcă cel puțin comandant de baterie, dar asta la o altă divizie. Iar celălalt ofițer, cel trimis în locul lui, a fost atașat imediat la secția politică, pe un post auxiliar. Comandantul meu de divizie n-a protestat, fiindcă eu eram un topograf destul de bun și băieții mă ascultau. Astfel am fost, vreme de doi ani, cu grad de sergent-major, comandant de companie – de la Eleț până la Frankfurt pe Oder. Și trebuie să spun c-au fost cei mai frumoși ani din viața mea, oricât ar părea de caraghios.

Totuși, chiar și cu picioarele strânse sub el, era cam nepoliticos, așa că le coborî pe dușumea.

— Păi, vedeți, zâmbetul binevoitor nu părăsea fața doctoriței Gangart nici când îl asculta pe el, nici când vorbea ea. Păi, atunci de ce mă refuzați? O să vă fie din nou bine.

— Drăguță logică! Să-mi fie mie bine! Dar democrația? Nu vedeți că încălcați principiile democrației: salonul nu m-a ales, alegătorii nici măcar nu-mi cunosc biografia... De altfel, nici dumneavoastră n-o cunoașteți...

— Atunci haideți, povestiți-o.

Ea nu vorbea niciodată tare și ci își coborâse vocea atât cât să-l audă numai ea. Rusanov dormea, Zațârko citea, patul lui Podduev era deja liber, nu-i auzea aproape nimeni.

— E prea lung. Și pe urmă sunt jenat de faptul că eu stau jos, iar dumneavoastră în picioare. Nu se discută astfel cu o femeie. Dar, dacă m-aș ridica în poziție de drepti pe coridor, aș arăta încă și mai stupid. Luați loc pe patul meu, vă rog.

— De fapt, eu ar trebui să mă cam duc, spuse ea. Și se așeză pe margine.

— Vedeți, Vera Kornilievna, tocmai pentru fidelitatea mea față de democrație am suferit eu cel mai mult în viață. Am încercat să răsădesc democrația în armată – adică filosofam cam mult. Din pricina asta, în '39, nu m-au trimis la academie, ci m-au lăsat în grad de soldat neinstruit, iar în '40 am ajuns la academie, dar i-am răspuns odată obraznic unui șef de acolo și m-au dat afară. Așa că abia în '41 am terminat, cu chiu cu vai, cursurile de sublocotenenți, în Orientul Îndepărtat. Ca să fiu sincer, îmi părea tare rău că nu sunt ofițer, toți prietenii mei deveniseră ofițeri. În tinerețe, suferi pe chestii dintr-astea. Dar dreptatea era pentru mine mai presus.

— Am avut și eu pe cineva foarte apropiat, spuse Gangart, uitându-se în plapumă, cu o soartă asemănătoare: un om deosebit – soldat de rând și el. O jumătate de pauză, o clipă de tăcere zbură între capetele lor, și ea-și ridică ochii. Dar dumneavoastră ați rămas și acum la fel.

— Adică de rând sau deosebit?

— Obraznic. Să luăm, de exemplu, felul în care discutați cu medicii! Mai ales, cu mine.

I-o spusese pe un ton sever, dar avea o severitate ciudată, îmbibată toată de melodie, cum erau toate cuvintele și mișcările Verei Gangart.

— Cu dumneavoastră? Eu vorbesc cu dumneavoastră extrem de respectuos. Este modul meu superlativ de a discuta, dumneavoastră încă nu știți. Iar, dacă aveți în vedere prima zi, înseamnă că nu vă imaginați în ce strânsoare de clește mă aflam. Cu greu m-au lăsat, așa muribund cum eram, să plec din regiune. Am ajuns aici și, în loc de iarnă, dau peste o ploaie torențială, iar eu – eram cu cizmele de pâslă sub braț; la noi acolo e un ger de crapă pietrele acum. Mantaua mi se udase de puteai s-o storci. Mi-am lăsat cizmele în gară, la bagaje, am luat tramvaiul să mă duc în orașul vechi: aveam încă de pe front adresa unui soldat de-al meu. Se făcuse deja întuneric: toți cei din tramvai încercau să mă convingă să nu merg acolo, fiindcă o să-mi taie beregata! După amnistia din '53, când au dat drumul la toate canaliile, nu mai reușesc să pună din nou mâna pe ei. Iar eu nici nu eram sigur că soldatul meu e la fața locului și nici de strada aia n-auzise nimeni. Am încercat pe la hoteluri. Holurile hotelurilor sunt atât de frumoase, mi-era și rușine să intru cu picioarele mele, iar în unele dintre ele erau și locuri, dar când, în loc de buletin, le arătam adevărul meu de deportat – „Nu-i voie! Nu-i voie!” Ei, ce era să fac? Eram eu gata să mor, dar de ce în șanț? Mă duc direct la miliție: „Ascultați-mă, eu sunt al dumneavoastră. Găsiți-mi un loc de dormit.” Au început să se foiască, și ce-mi spun: „Duceți-vă la ceaihana și nnoptați acolo, acolo nu controlăm documentele.” Dar n-am găsit ceaihanaua și am plecat din nou la gară. De dormit n-aveam cum, fiindcă umbla un milițian care mă tot gonea. Dimineața am venit la voi, la control. Coadă. M-au consultat – cică să mă internez imediat. Acum trebuia să traversez cu două tramvaie tot orașul până la comandament. E zi de lucru în toată Uniunea Sovietică? Este, dar comandantul a plecat și puțin îi pasă. Nici măcar nu-i onorează pe deportați cu vreun bilețel: poate că vine – dar poate că nu vine. Atunci mi-a picat fisa că, dacă-i dau lui adevărul, s-ar putea să nu-mi mai capăt înapoi cizmele de pâslă la gară. Așa că am luat-o din nou, cu două tramvaie, spre gară. Fiecare drum – o oră și jumătate.

— Parcă nu-mi amintesc să fi avut cizme de pâslă. Ați avut așa ceva?

— Nu vă amintiți. Fiindcă le-am vândut chiar atunci, la gară, unui uncheș. Mi-am făcut socoteala că iarna asta o voi petrece la clinică, iar până iarna următoare tot n-am să mai trăiesc. Acum, din nou, la comandament! Numai pe tramvaie am cheltuit un cervoneț. Acolo, mai era și-un kilometru de făcut pe jos, prin noroi, iar eu aveam dureri, abia mă târam. Și căram peste tot sacul după mine. Noroc c-a venit comandantul. Îi las drept gaj adevărul de la comandamentul meu regional, îi arăt trimiterea voastră, primită la controlul ambulatoriu, și el face acolo un semn că mă pot interna. Acum pornesc... Deocamdată nu la dumneavoastră, ci în centru. Am văzut pe afișe că la Operă o să fie „Frumoasa

din pădurea adormită”.

— Așa deci! Prin urmare ați mai bântuit și pe la balet! Păi, dacă știam, nu vă mai internam! Zău că nu!

— Vera Kornilievna, dar e o minune! Să mai vezi o ultimă dată, înainte de moarte, un balet! De altfel, și fără să fie vorba de moarte, nu mai apucam eu să văd așa ceva, cu deportarea mea pe vecie! Ei bine, fir-ar să fie! Spectacolul a fost înlocuit! „Frumoasa din pădurea adormită” fusese înlocuită cu „Agu-Balf”.

Râzând pe înfundate, Gangart clătina din cap. Bineînțeles că-i plăcea toată povestea asta a muribundului cu baletul, îi plăcea foarte tare.

— Ce era să fac? La conservator, era recitalul de pian al unei doctorande. Dar era departe de gară și n-aș mai fi prins nici un colț de bancă. Iar ploaia biciuiește și biciuiește! Nu mai aveam decât o singură soluție: să vin să mă predau vouă. Sosesec aici – „N-avem locuri, va trebui s-așteptați câteva zile.” Iar bolnavii îmi spun că aici se așteaptă și câte o săptămână. Unde s-aștept? Ce-mi rămânea? Dacă n-aveam școala lagărului, eram un om pierdut. Și-atunci veniți dumneavoastră de-mi mai luați și hârtia din mâini? Spuneți și dumneavoastră, cum trebuia să vă vorbesc?

Acum, când își aminteau, era vesel, amândurora li se părea caraghios.

El povestea toate acestea fără vreun efort de gândire, dar iată la ce se gândea, de fapt; dac-a terminat institutul de medicină în '46, acum trebuie să aibă cel puțin treizeci și unu de ani, este aproape de-aceeași vârstă cu el. De ce, atunci, Vera Kornilievna îi pare mai tânără decât Zoia cea de douăzeci și patru de ani? Nu la față, ci după felul ei de-a fi: după timiditatea ei, după felul în care se rușinează. În asemenea cazuri se poate presupune, de obicei, că e... O privire atentă știe să deosebească asemenea femei după anumite amănunte ale comportamentului, însă Gangart e măritată. Atunci de ce...?

Iar ea îl privea și se mira de ce i se păruse la început atât de răuvoitor și grosolan. E adevărat că are o privire întunecată și niște cute aspre, dar, iată, știe să privească și să vorbească foarte prietenos și vesel, ca acum. Mai bine zis e oricând gata să recurgă fie la una, fie la cealaltă dintre maniere, și niciodată nu știi la care să te-aștepți.

— În ceea ce privește balerinele și pâslarii, am priceput totul, zâmbi ea. Dar cizmele? Știți că cizmele dumneavoastră sunt o contravenție nemaipomenită față de regulamentul nostru?

Și-și îngustă ochii.

— Iar regulamentul, se strâmbă Kostoglotov, și i se strâmbă și cicatricea. Dar dreptul la plimbare se-acordă până și-n închisoare. Eu nu pot fără plimbare, așa n-am să mă fac bine. Doar nu vreți să mă lipsiți de aer proaspăt?

Da, Gangart îl văzuse plimbându-se îndelung pe aleile mărginașe, singuratic, ale complexului medical: ceruse de la garderobă un halat, cum nu îi se dădea decât femeilor, fiindcă n-aveau destule; cutele halatului le muta, sub centura militară,

de pe burtă pe șolduri, fiindcă poalele oricum se desfăceau. În cizme, fără căciulă, cu părul negru zbârlit, se plimba cu pași mari și apăsați, privind pietrele din față, și ajuns la o limită fixată dinainte, se-ntorcea. Și întotdeauna ținea mâinile adunate la spate. Și întotdeauna era singur, fără altcineva.

— Într-una din zilele următoare, se așteaptă controlul lui Nizamutdin Bahramovici și știți ce o să se-ntâmpile dacă o să vadă cizmele dumneavoastră? O să primesc muștrare scrisă.

Nici de data asta nu pretindea nimic, ci îl ruga, ba chiar mai degrabă i se plângea. Se mira și ea de acel ton nici măcar de egalitate, ci un pic de supunere, pe care-l luase față de el și cum nu mai avusese niciodată cu vreun alt bolnav.

Încercând s-o convingă, Kostoglotov îi atinse mâna cu laba lui:

— Vera Kornilievna! Vă garantez sută la sută că n-o să mi le găsească. Și nici nu mă va întâlni vreodată încălțat cu ele, în hol.

— Dar pe alee?

— Acolo n-o să-și dea seama că sunt din pavilionul lui! Uite, merg până acolo încât, dacă vreți, putem scrie așa, ca distracție, un denunț anonim despre faptul că eu mi-am luat cizmele la mine, iar el va veni cu două infirmiere să scotocească totul aici – și tot nu le vor găsi, în veci de veci.

— Păi, frumos e să scrii denunțuri? Ea își îngustă din nou ochii.

Pe urmă și chestia asta: de ce se ruja oare? Era o treabă cam grosieră pentru ea, contrasta cu delicatețea ei. El oftă:

— Dar se scriu totuși, Vera Kornilievna, se scriu într-o veselie! Și ține. Romanii spuneau: testis unus – testis nullus, un singur martor – nu-i martor deloc. Iar, în secolul douăzeci, și unul e chiar prea mult, nu mai e nevoie de niciunul.

Ea își feri ochii. Adevărul e că nu-i ușor să discuți despre asemenea lucruri.

— Și unde ziceți că le ascundeți?

— Cizmele? Păi, sunt zeci de metode, în funcție de cât timp ai. Pot să le zvârl în soba stinsă, pot să le atârn de o sfoară pe geam, afară. Nu vă faceți griji!

N-aveai cum să nu râzi și să nu-l crezi pe cuvânt că se va descurca.

— Dar cum ați izbutit să nu le predați la sosire?

— Ei, asta chiar c-a fost simplu. Le-am pus după ușa magherniței ăleia unde m-am schimbat. Sora a strâns tot restul într-un sac cu etichetă, pe care l-a dus la depozitul central. Eu am ieșit din baie, le-am împachetat într-un ziar și le-am luat cu mine.

Ajunseseră să discute tot soiul de prostii. Ziua de lucru era în toi, de ce mai zăbovea ea aici? Rusanov dormea neliniștit, transpirat, dar dormea totuși, și nu vomita. Gangart îi mai luă odată pulsul și era deja gata să plece, când își aminti de ceva și se întoarse spre Kostoglotov:

— Da', spuneți-mi, dumneavoastră vi se dă supliment la masă?

— Nici gând, își ciuli urechile Kostoglotov.

— Atunci o să vi se dea, începând de mâine. Două ouă pe zi, două pahare de lapte

și cincizeci de grame de unt.

— Cu-u-um? Nu pot să-mi cred urechilor? Păi, eu n-am fost niciodată în viață hrănit astfel!... Dar să știți totuși că mi se pare un lucru drept. Fiindcă eu, pentru boala asta, nici măcar concediu fără plată nu voi primi.

— Asta cum se poate?

— Foarte simplu. S-a descoperit că încă n-au trecut șase luni de când sunt membru al sindicatului. Așa că nu mi se cuvine nimic.

— Of-of-of! Păi, asta cum e posibil?

— Adevărul e că mă dezobișnuisem, pur și simplu, de viață. Cum să-mi dau eu seama că, odată ajuns la locul de deportare, trebuie să mă înscriu cât mai repede în sindicat?

Pe de o parte, atât de descurcăreț, iar pe de altă parte – atât de neadaptat. Porția aceasta în plus i-o obținuse Gangart, ba chiar fusese nevoită să insiste, nu fusese prea ușor... Dar trebuia să se ducă, să se ducă, așa ar fi putut discuta ziua întreagă.

Ea se apropiase deja de ușă, când el îi strigă în glumă:

— Ia stați, nu cumva vreți să mă mituiți în calitate de staroste? Acum mă vor chinui remușcărilor c-am căzut pradă corupției încă din prima zi...!

Gangart plecă.

Însă, după masa de prânz a bolnavilor, trebuia obligatoriu să mai trecă pe la Rusanov. Între timp, se aflase că vizita plănuită a medicului-șef va fi chiar mâine. Așa că mai apăruse ceva de făcut prin saloane – trebuiau controlate noptierele, fiindcă Nizamutdin Bahramovici ținea cel mai mult la faptul ca în noptiere să nu fie firimituri, prea multe produse în plus, iar ideal ar fi fost să nu fie nimic, în afară de pâinea și zahărul primite la spital. Și mai controla și curățenia, dar cu un ochi atât de ager, încât descoperirea lucruri care nici unei femei nu i-ar fi trecut prin cap.

Urcând la etajul doi, Vera Kornilievna își ridică privirea și se uită cu mare atenție prin colțurile de sus ale încăperilor înalte. Deasupra lui Sibgatov, pe tavan, i se năzări o pânză de păianjen (era mai multă lumină acum, afară apăruse soarele). Gangart o chemă pe îngrijitoare – era Elizaveta Anatolievna, pe capul căreia se nimereau toate urgențele și controalele, îi explică ce trebuie făcut, cum trebuie spălat totul pentru ziua de mâine și-i arată pânza de păianjen.

Elizaveta Anatolievna își scoase ochelarii din halat, și-i puse pe nas și spuse:

— Să știți că aveți perfectă dreptate. Îngrozitor! Apoi își scoase ochelarii și se duse după scară și perie. Curățenia o făcea întotdeauna fără ochelari.

Apoi Gangart intră în salonul bărbaților. Rusanov se afla în aceeași poziție, nădușit, însă pulsul îi mai scăzuse, iar Kostoglotov tocmai își pusese cizmele și capotul și se pregătea să plece la plimbare. Vera Kornilievna le anunță tuturor celor din salon importanta vizită de mâine și-i rugă să-și controleze singuri noptierele, înainte de controlul lor.

— Iar noi o să începem cu starostele, spuse ea.

Ar fi putut foarte bine începe și cu altcineva decât cu starostele, nu știa de ce se dusese, din nou, tocmai în acel colț.

Vera Kornilievna era formată din două triunghiuri puse unul peste altul: jos un triunghi mai lat, sus – unul mai îngust. Inelul taliei îl avea atât de îngust încât mâinile cereau parcă să-l cuprindă cu degetele și s-o arunce în aer. Însă Kostoglotov nu făcu nimic de acest fel, ci deschise binevoitor noptiera în fața ei: — Pofțiți.

— Ia să vedem, ia să vedem, își croi ea drum.

El se dădu la o parte. Ea se așeză pe patul lui, chiar lângă noptieră, și începu să controleze.

Ea se așezase, iar el stătea în picioare în spatele ei și-i privea ceafa – liniile subțiri, fragile, și părul nu prea întunecat, adunat simplu într-un coc la spate, fără nici o pretenție de cochetărie.

Trebuia să scape cumva de himerele astea. Era inadmisibil ca orice femeie drăguță să-i provoace întunecarea totală a minților. Uite, a stat un pic cu el, au trâncănit, a plecat – iar el, toate orele astea, se gândise la ea. Pe când ei ce-i pasă? Se va duce seara acasă și soțul ei o va îmbrățișa.

Trebuia să se elibereze! Dar nici nu se putea elibera altfel decât tot printr-o femeie.

Și o privea așa, în ceafă. În spate, gulerul halatului se ridicase ca un bor de tichie și descoperise un osișor rotund – cea mai de sus vertebră a spinării. Ar fi vrut s-o contureze cu degetul.

— Noptiera, între noi fie vorba, este una dintre cele mai cumplite din clinică, comenta, între timp, Gangart. Firimituri, hârtie unsuroasă, totul amestecat cu mahorcă, și tot aici cărțile și mânușile. Nu vă e rușine? Până diseară, să fie ordine perfectă aici.

Iar el îi privea gâtul și tăcea.

Ea deschise sertarul de sus și aici, printre tot soiul de fleacuri, observă un mic flacon cu o soluție tulbure, de vreo patruzeci de mililitri. Flaconul era bine închis, dopul strâns, și avea alături un păhărel de plastic, ca la trusele de călătorie, și o pipetă.

— Dar asta ce e? Un medicament?

Kostoglotov fluieră ușurel.

— Fleacuri.

— Ce fel de medicament? Noi nu v-am prescris așa ceva.

— Și ce dacă, nu pot să am un medicament de-al meu?

— Atâta vreme cât sunteți internat în clinica noastră și fără să știm și noi de el – bineînțeles că nu!

— Păi, mi-e cam jenă să vă spun... E pentru bătăături, însă ea învârtea între degete flaconul fără nume, fără inscripție, încercând să-l deschidă pentru a-l

mirosi – și Kostoglotov n-o lăsă. Își puse ambele lopățoaie aspre peste mâinile ei și o îndepărtă pe cea care voia să scoată dopul.

Această veșnică întâlnire a mâinilor, inevitabilă continuare a discuțiilor...

— Atenție, o preveni el foarte încet. La asta trebuie să te pricepi. Nu-i voie să v-o vărsați pe deget. Și nici s-o miroșiți n-aveți voie.

Și-i luă, blând, flaconul.

La urma urmelor asta depășea limitele oricăror glume!

— Cee asta? Se încruntă Gangart. O substanță puternică?

Kostoglotov se așeză alături de ea și spuse preocupat, încetișor de tot:

— Foarte. Este din rădăcina de issâk-kul. Nu trebuie mirosit, nici sub formă de tinctură, nici când e uscat. De aceea are un dop atât de fix. Dacă muți rădăcina dintr-un loc într-altul, iar apoi nu te speli pe mâini și le lingi din greșeală – poți să și mori.

Vera Kornilievna se sperie:

— Și de ce aveți nevoie de ea?

— Ce ghinion, boscorodea Kostoglotov, de ce ați descoperit-o? Ar fi trebuit s-o ascund... Fiindcă m-am tratat cu ea și mă mai tratez și acum.

— Numai pentru asta? Îl cercetă ea din ochi. Acum nu-i mai îngusta deloc, era un doctor ca oricare altul.

Se uita ea, ce-i drept, ca un doctor, dar ochii erau cafeniu-deschis.

— Numai, răspunse el sincer.

— Sau o țineți pentru... Pentru orice eventualitate, încă nu-l credea ea.

— Păi, dacă vreți să știți adevărul, când am venit încoace – mi-a trecut și asta prin cap. Să nu mă chinui fără rost... Însă durerile mi-au trecut și varianta asta a căzut. Dar am continuat să mă tratez cu el.

— În secret? Când nu vă vedea nimeni?

— Păi, ce să facă omul, dacă nu e lăsat să trăiască liber? Dacă peste tot i se impune un regulament?

— Și câte picături ați luat?

— Păi, trebuie respectate dozele. Există o schemă în scară. De la o picătură până la zece, apoi de la zece până la una și zece zile de pauză. Acum sunt tocmai în pauză. Și, ca să fiu sincer, nu sunt convins că durerile mi-au scăzut numai din pricina roentgenului. Poate că și rădăcina m-a ajutat.

Vorbeau amândoi cu voce voalată.

— Pe ce bază e tinctură?

— Vodkă.

— Ați făcut-o singur?

— Îhâm.

— Și ce concentrație are?

— Știu eu... Mi-a dat omul un smoc și zice: asta-i pentru trei jumătăți de litru. Iar eu am împărțit-o în trei.

— Dar totuși, cât cântărește?

— Păi, nici el n-a cântărit-o. Mi-a adus-o așa, după ochi.

— După ochi? Așa o otravă? Țsta-i akonitum! V-ați gândit ce se poate întâmpla!

— Păi, la ce bun să mă gândesc? Începu să se supere Kostoglotov. Să fi încercat dumneavoastră să muriți singură, fără nimeni în întregul univers, ba, pe deasupra, și cu comandamentul care nu vă lasă să depășiți incinta cătunului, atunci să vă fi văzut cum v-ați mai fi gândit la akonitum! Și la cât cântărește! Știți dumneavoastră cât putea să mă coste mâna asta de rădăcini? Douăzeci de ani de muncă silnică! Pentru părăsirea nereglementară a locului de deportare. Dar eu tot m-am dus. La o sută cincizeci de kilometri. În munți. Trăiește acolo unul Kremențov, unul ca Pavlov, academicianul. Un colonist de la începutul secolului. Un vraci adevărat – el culege rădăcinile, el fixează dozele. Oamenii din satul lui rād de el – nimeni nu-i profet în țara lui, se știe doar. În schimb, vin oameni de la Moscova și din Leningrad. A fost și corespondentul „Pravdei”. Cică s-a convins și el. Iar acum umblă zvonul că bătrânul a fost băgat la beci. Fiindcă niște tâmpiți au macerat rădăcina într-o jumătate de litru și țineau sticla, deschisă, la bucătărie, iar de aniversarea revoluției au invitat niște musafiri, ăloră nu le-a ajuns vodka și, gazdele nefiind acolo, au băut tinctura. Trei dintre ei s-au curățat. Iar, într-o altă casă, s-au otrăvit copiii. Dar ce vină are bătrânul? El îi prevenise.

Dându-și seama deodată că pledează împotriva sa, Kostoglotov tăcu.

Gangart era tulburată:

— Da, tocmai! Este interzisă păstrarea unor substanțe puternice în saloanele comune! Este total interzisă! Oricând e posibil un accident. Dați-mi sticluța!

— Nu, refuză el categoric.

— Dați-mi-o! Ea își încruntă sprâncenele și întinse mâna spre pumnul lui strâns. Degetele puternice, mari, muncite, ale lui Kostoglotov se închiseseră în așa fel, încât sticluța nici nu se mai vedea printre ele.

El zâmbi:

— Așa n-o să reușiți.

Ea își relaxă fruntea:

— La urma urmelor, știu când vă duceți la plimbare și pot să iau flaconul în lipsa dumneavoastră.

— Bine că m-ați prevenit, acum știu că trebuie să-l ascund.

— Pe-o ațișoară, după fereastră? Ce-mi rămâne atunci, să mă duc să vă denunț?

— Nu cred. Chiar dumneavoastră ați condamnat astăzi denunțurile!

— Dar nu-mi lăsați nici o alternativă!

— Asta nu înseamnă că trebuie să mă denunțați! Ar fi cam urât. Vă temeți că, iată, tovarășul Rusanov, spre exemplu, ar putea bea tinctura? N-aș admite așa ceva. Am s-o împachetez și-am s-o strâng. Dar, când am să plec de la dumneavoastră, voi continua să mă tratez cu rădăcina asta, dumneavoastră ce

vă închipuiți! Dumneavoastră nu credeți în ea?

— Absolut deloc! Sunt superstiții și jocuri cu moartea. Eu cred numai în schemele științifice, experimentate practic. Așa am fost învățată. Și la fel gândesc toți oncologii. Dați-mi sticluța.

Încercă totuși să-i desfacă unul dintre degete.

El se uita în ochii ei supărați, de culoarea cafelei deschise, și nu numai că n-avea chef să se încăpățâneze și s-o contrazică, ci i-ar fi dat cu mare plăcere sticluța aceea, ba chiar toată noptiera. Dar îi venea greu să renunțe la principiile sale.

— O-of, sfânta știință! Oftă el. Dacă toate astea ar fi atât de categorice, n-ar mai fi infirmate la fiecare zece ani. Dar eu în ce vreți să cred? În injecțiile dumneavoastră? Spuneți-mi, spre exemplu, pentru ce mi s-au dat injecțiile astea noi? Ce fel de injecții sunt astea?

— Unele absolut necesare! Foarte importante pentru viața dumneavoastră!

Trebuie să vă salvăm viața! Îi spuse deosebit de insistent și în ochi i se aprinsese lumina încrederii. Să nu credeți că sunteți sănătos!

— Bine, dar mai exact? Care-i efectul lor?

— De ce vreți să știți mai exact! Vă vindecă. Preîntâmpină metastazele. Mai exact, tot n-o să înțelegeți... Bine, atunci dați-mi sticluța, iar eu vă dau cuvântul meu de onoare c-am să v-o dau înapoi la plecare!

Se priveau unul pe altul.

El arăta cât se poate de comic – îmbrăcat cum era de plimbare, în capotul muieresc, încins cu cureaua militară cu stemă.

Dar ea, cât de tare insista! Dă-o ncolo de sticluță, nici nu-i părea rău să i-o dea, acasă mai avea de zece ori pe atâta akonitum. Alta era durerea; iată o femeie plăcută, cu ochi de culoarea cafelei deschise. Cu o față atât de luminoasă. Este atât de plăcut să discuți cu ea. Dar nu va fi niciodată posibil s-o săruți. Iar când se va întoarce la el, în fundul lui de lume, nici nu-i va mai veni să creadă c-a stat aproape, atât de aproape, lipit chiar de o femeie atât de luminoasă, care voia să-l salveze pe el, pe Kostoglotov, cu orice preț!

Dar tocmai să-l salveze nu stătea în puterea ei.

— Și eu mă tem să v-o dau dumneavoastră, glumi el. Dacă o bea cineva din casă? (Cine! Cine s-o bea acasă?! Trăia singură. Dar era imposibil, indecent s-o spună acum.)

— Bine, haideți să facem un compromis. Haideți s-o luăm și s-o vărsăm, pur și simplu.

El începu să râdă. Îi părea rău că poate face atât de puțin pentru ea.

— Bine. Mă duc în curte și o vărs.

Totuși, păcat că-și dădea cu ruj.

— Ei, nu, eu una nu vă mai cred. Trebuie să fiu eu însămi de față.

— Stați că am o idee! De ce s-o vărsăm? Mai bine i-o dăm unui om bun pe care oricum n-aveți cum să-l salvați. Dacă-l ajută?

— Cui adică, spre exemplu?

Kostoglotov arătă cu o mișcare a capului spre patul lui Vadim Zațârko și-și coborî încă și mai mult vocea:

— Doar are melanoblastom, nu?

— Uite, abia acum m-am convins definitiv că trebuie vărsată. O să-mi otrăviți neapărat pe cineva aici! Cum puteți să vă gândiți măcar să-i dați unui om grav bolnav otravă? Și dacă moare? N-o să vă mustre conștiința?

Evita să i se adreseze în vreun fel. Pe tot parcursul acestei lungi discuții nu-l numise niciodată nicicum.

— Țsta nu se otrăvește. E tare băiatul.

— Nu-nu-nu! Să mergem s-o vărsăm!

— Adevărul e că sunt într-o dispoziție formidabilă astăzi. Bine, haideți să mergem.

Trecură printre paturi, apoi coborâră scara.

— Dar n-o să vă fie frig?

— Nu, am o bluză pe dedesubt.

Iată, spusese – „am o bluză pe dedesubt”. De ce a zis-o? Cât ar fi vrut să vadă ce fel de bluză era, de ce culoare. Dar nici asta n-o va afla vreodată.

Ieșiră în balcon. Timpul se înseninase, era o adevărată zi de primăvară, unui străin nu i-ar fi venit să creadă că-i abiașapte februarie. Soarele strălucea.

Crengile înalte ale plopilor și tufele gardului viu mai erau încă golașe, dar și petele de zăpadă din umbră se răriseră deja. Printre copaci, iarba ruginită și cenușie din anul precedent fusese culcată la pământ. Aleile, dalele, pietrele, asfaltul erau umede, nu se zvântaseră încă.

Părculețul era cuprins de agitația obișnuită – oamenii mergeau unul în întâmpinarea celuilalt, se depășeau, se intersectau pe diagonală. Treceau doctori, infirmiere, asistente, femei de serviciu, bolnavi în tratament ambulatoriu și rude de-ale celor internați. Unii se așezaseră chiar, în vreo două locuri, pe bănci. Ici-colo, în diferite pavilioane, fuseseră deschise primele ferestre.

În fața intrării ar fi fost cam ciudat s-o verse.

— Bine, hai să mergem acolo! Arătă el spre parcela dintre pavilionul canceroșilor și pavilionul ORL. Era unul dintre locurile lui de plimbare.

O porniră alături pe cărarea acoperită cu dale. Boneta de uniformă a doctoriței Gangart, făcută după modelul șepcilor marinărești, îi venea lui Kostoglotov exact la nivelul umerilor.

O privi cu coada ochiului. Pășea foarte solemnă, de parcă urma să înfăptuiască ceva cu adevărat serios. Simțea că-i vine să râdă.

— Spuneți-mi, cum vi se spunea la școală? O întrebă el, deodată.

Ea îi aruncă o privire rapidă.

— Asta ce importanță mai are?

— Bineînțeles că n-are, dar sunt și eu curios.

Merse câțiva pași în tăcere, țâcănind ușor pe dale.

Picioarele ei subțiri, de gazelă, le observase încă de prima dată, când zăcea gata să moară pe dușumea, și ea se apropiase de el.

— Vega, spuse ea.

(De fapt, nici asta nu era adevărat. Nu era perfect adevărat. I s-a spus astfel la școală, dar n-o făcuse decât un singur om. Era vorba chiar de acel soldat de rând, extrem de evoluat, care nu s-a mai întors din război. Dintr-un impuls, fără să știe nici ea de ce o face, încredința altuia acest nume.)

Ieșiră din umbră pe porțiunea dintre pavilioane – îi păli soarele și sufla un vânt ușor.

— Vega? În cinstea stelei? Dar Vega este de un alb orbitor.

Se opriră.

— Iar eu nu sunt orbitoare, clătină ea din cap, înțelegător. Numai că sunt VE-ra GA-ngart. Atâta tot.

Pentru prima dată nu ea, ci el fu cel care se pierdu în fața ei.

— Voiam să spun..., începu el să se justifice.

— Totu-i clar. Turnați! Porunci ea.

Și nu-și îngădui să zâmbească.

Kostoglotov hâțână dopul foarte țeapăn, îl scoase cu grijă, apoi se aplecă (arăta chiar foarte caraghios cu halatul-fustanelă pe deasupra cizmelor) și împinse la o parte o piatră mai mică, rămasă aici de la caldarâmul care fusese înlocuit.

— Uitați-vă bine! Să nu spuneți pe urmă că mi-am turnat-o în buzunar! Declară el așa cum stătea, pe vine, la picioarele ei.

Picioarele ei, picioarele ei de gazelă, le remarcase încă de prima dată.

Turnă în gropița reavănă, pe pământul întunecat, această moarte tulbure-ruginie a nu se știe cui. Sau această sănătate tulbure-ruginie a cuiva.

— Pot s-o astup? Întrebă el.

Ea privea de sus și zâmbea.

Era ceva băiețesc în această îngropare și astupare cu piatra. Băiețesc, dar și asemănător cu un jurământ, cu o taină.

— Ei, haideți, acum lăudați-mă, măcar, se ridică el de pe vine.

— Vă laud, zâmbi ea. Dar o spuse cu tristețe. Acum puteți să vă plimbați.

Și-o porni spre pavilion.

Se uita la spinarea ei albă. La cele două triunghiuri, cel de sus și cel de jos.

Cât de tare a început să-l tulbure orice gest de atenție feminină! Dincolo de fiecare cuvânt, el înțelegea mai mult decât trebuia. Și după fiecare întâmplare aștepta o alta.

Ve-Ga. Vera Gangart. Ceva nu se potrivea aici, dar acum nu putea pricepe ce anume. Privea în urma ei.

— Vega! Ve-ga! Rosti el cu jumătate de voce, încercând s-o sugestioneze de la distanță. Întoarce-te, auzi? Întoarce-te! Hai, privește măcar în urmă!

Dar n-a funcționat. Ea nu întoarse capul.

„Și fie ca-n pragul mormântului”

Așa cum o bicicletă, o roată, dacă sunt cumva pornite, rămân stabile doar în mișcare, iar odată cu încetarea ei cad, așa și jocul dintre o femeie și-un bărbat, odată început, nu poate exista decât în măsura în care evoluează. Dacă pe ziua de azi nimic nu s-a schimbat față de ziua de ieri, jocul dispare.

Oleg așteptase cu mare nerăbdare seara de marți, când Zoia urma să fie de gardă noaptea. Roata veselă, colorată, a jocului lor urma cu siguranță să se rostogolească mai departe decât în prima seară sau în ziua de duminică. Simțea în sine și prevedea în ea toate impulsurile necesare acestei înaintări și-o aștepta, emoționat, pe Zoia.

Mai întâi, ieșise să o întâmpine în parc, știind pe care dintre aleile laterale urma să vină, fuma acolo două țigări de mahorcă, dar apoi se gândi că în halatul său de damă arată stupid, cu totul altfel decât i-ar fi plăcut să apară în fața ei. În afară de asta, începuse deja să se întunece. Așa că se duse în pavilion, își scoase halatul și cizmele și, îmbrăcat doar cu pijamaua – cu nimic mai puțin caraghios, de altfel, decât până atunci – se postă jos, în capul scării.

Ea nu se opri și el, pentru a nu rămâne în urmă, o porni alături de ea, pășind cu picioarele sale lungi peste câte două trepte. Acum îi venea ușor să meargă așa.

— Ei, ceva noutăți? Îl întrebă ea, ca pe-un adjutant.

Noutăți! Înlocuirea Tribunalului Suprem – asta era noutatea. Dar ca să înțelegi asta – trebuiau ani de pregătire. Și nu asta voia acum Zoia.

— Noutatea ar fi că v-am găsit un nume nou. Am înțeles, în sfârșit, cum vă cheamă.

— Da? Și cum anume? Între timp urca sprintenă treptele.

— Nu pot să vi-l spun așa, din mers. E prea important.

Dar iată că ajunsese deja sus, iar el rămăsese în urmă, pe ultimele trepte. Privind în urma ei, remarcă faptul că picioarele-i sunt cam groase. Potrivite, de altfel, cu silueta plină. Ba, poate c-avea și asta un farmec special. Totuși, altceva era când erau zvelte, aeriene. Ca ale Vegăi.

Se mira și el de sine însuși. Niciodată nu gândise astfel, nu făcuse asemenea observații și le considera vulgare. Niciodată nu trecuse așa de la o femeie la alta. Bunicul lui trebuie să fi numit așa ceva furia muierilor. Dar se știe că-i bine să mănânci când ți-e foame și să iubești cât ești tânăr. Oleg însă, în tinerețe, scăpase totul. Iar acum, așa cum plantele de toamnă se grăbesc să scoată din pământ ultima hrană, pentru a nu regreta vara pierdută, așa și Oleg, în această scurtă reîntoarcere a vieții, însă deja în declinul ei, cu siguranță că în declin, se grăbea să vadă și să absoarbă în sine femeile – și asta dintr-un punct de vedere pe care n-ar fi putut să li-l mărturisească. El simțea mai acut decât alții ce anume există în ele, fiindcă mulți ani nu văzuse deloc femei. Dar deloc. Nici voci

de femei nu auzise, uitase și cum sună.

Zoia preluă garda și începu să se învârtă imediat, ca un titirez, între biroul său, lista de tratamente și dulapul cu medicamente, luând-o apoi, în mare viteză, spre una din uși – ce mai, exact ca un titirez.

Oleg o urmărea și când observa că are o clipă să răsufle, apărea imediat lângă ea.

— Și nici o altă noutate în toată clinica? Întreba Zoia cu vocea ei ispititoare, în timp ce fierbea seringile pe-o plită electrică și deschidea fiolele.

— O! La clinică a avut loc astăzi un mare eveniment. A avut loc vizita lui Nizamutdin Bahramovici.

— Ză-ă-ău? Ce bine că eu n-am fost!... Și? Va luat cizmele?

— Cizmele nu mi le-a luat, dar o mică ciocnire tot a fost.

— Pe ce temă?

— Adevărul e c-a fost mareș. Își făcuseră apariția la noi în salon vreo cincisprezece halate deodată – și șefii de secții, și medicii principali, și secundarii, și unii pe care nu i-am mai văzut niciodată pe-aici – iar mediculșef se repezi precum un tigrul la noptiere. Numai că avem și noi agențiile noastre care ne furnizează informații, așa că eram pregătiți și n-a avut parte de mare lucru. S-a încruntat, era tare nemulțumit. În timpul ăsta, tocmai i se raporta despre mine, și Liudmilen Afanasievna i-a scăpat o mică greșeală: citindu-mi dosarul...

— Care dosar!

— Voiam să spun fișa medicală. A dat numele localității unde s-a pus pentru prima dată diagnosticul și-a ieșit la iveală că sunt din Kazahstan. „Cum? Spuse Nizamutdin. Din altă republică? Suntem în criză de paturi și ne-apucăm să tratăm străini? Să fie externat pe loc!”

— Și? Se încorda Zoia.

— Și-atunci Liudmila Afanasievna, nici nu mă așteptam la așa ceva, a sărit să mă apere ca o cloșcă: „Este un caz complicat, cu importanță științifică! Ne este necesar pentru tragerea unor concluzii de principiu...” Eu eram într-o situație absolut tâmpită: zilele trecute mă certasem cu ea și-i cerusem să mă externeze, ea țipase la mine, iar acum îmi lua apărarea. Ar fi fost de-ajuns să-i spun lui Nizamutdin – „așa-i, așa-i” – și până-n prânz n-aș mai fi fost aici! Nici pe dumneavoastră nu v-aș mai fi văzut...

— Deci din cauza mea n-ați spus „așa-i, așa-i”?

— Păi, dumneavoastră cum credeți? Vocea lui Kostoglotov se estompă. Nici măcar nu mi-ați lăsat adresa. N-aș fi avut nici cum să vă caut.

Dar ea trebăluia ceva și nu era clar în ce măsură îl crezuse.

— Cum era să-i fac greutăți Liudmilen Afanasievna, continuă el să povestească din nou, cu voce mai tare. Stăteam ca un lemn, tăceam. Nizamutdin zice: „Mă duc acum în sala de așteptare și vă aduc cinci bolnavi dintr-ăștia! Și toți de-ai noștri. Să fie externat!” Și-atunci eu am făcut, probabil, o greșeală – am ratat șansa asta formidabilă de-a pleca! Mi s-a făcut milă de Liudmila Afanasievna, ea se uita ca

un câine bătut și tăcea. Mi-am fixat coatele pe genunchi, mi-am dres vocea și am întrebat liniștit: „Cum adică să mă externați, când eu vin de pe pământurile deștelenite?” „Ah, sunteți erou al deștelenirii!” Se sperie cumplit Nizamutdin (se temea că făcuse o gafă politică!). „Pentru deștelenire țara nu va precupeți nici un efort.”

Și s-au dus mai departe.

— Da' știu c-aveți tupeu, clătină Zoia din cap.

— În lagăr am devenit atât de obraznic, Zoienska. Nu eram așa. De altfel, eu am multe trăsături care nu sunt ale mele, ci căpătate în lagăr.

— Veselia însă nu poate fi de acolo?

— De ce nu? Sunt vesel, fiindcă m-am obișnuit cu pierderile. Mie mi se pare uimitor c-aici, în timpul vizitelor, toată lumea plânge. De ce-or fi plângând? Nu-i deportează nimeni, nu li se confiscă nimic...

— Deci, mai rămâneți la noi o lună?

— Pușchea pe limbă... Dar vreo două săptămâni probabil că tot o să stau. Acum pare că i-am dat Liudmillei Afanasievna chitanță că sunt gata să îndur orice...

Seringa era plină cu un lichid încălzit și Zoia o șterse de acolo în grabă.

În ziua aceea urma să aibă un moment jenant și nu știa cum să procedeze.

Trebuia să-i facă și lui Oleg injecția care-i fusese prescrisă. Ea trebuia făcută în acea mult-încercată parte a corpului care pe toate le îndură, dar, având în vedere tonul care se stabilise între ei, injecția devenise imposibilă: s-ar fi spulberat tot jocul. Ca și Oleg, Zoia nu voia să piardă acest ton și acest joc. Iar până la situația în care injecția devenea din nou posibilă – de data asta, ca între oameni apropiați – mai aveau de împins mult la roată.

Așa că, întoarsă la masă și pregătind o injecție asemănătoare pentru Ahmadjan, Zoia întrebă:

— Dar la injecții știți să stați cuminte? Nu dați cu copita?

Să-l întreb așa ceva pe Kostoglotov! Abia aștepta ocazia să se explice.

— Doar îmi cunoașteți convingerile, Zoienska. Întotdeauna prefer să nu le fac, dacă se poate. Dar, nu ține cu oricine. Cu Turgun e perfect: el tot caută pe cineva să-l învețe să joace șah. Așa că ne-am înțeles: câștig eu – nu facem injecție, câștigă el – facem. Numai că eu aș putea să-l bat și fără tură. Pe când cu Maria nu te joci: vine cu seringă, fața o are ca de lemn. Eu încerc să glumesc, dar ea: „Bolnav Kostoglotov! Dezgoliți locul pentru injecție!”. N-ar spune un cuvânt în plus, o vorbă mai omenească.

— Vă urăște.

— Pe mine?

— Pe voi, în general – pe bărbați.

— Mă rog, aici s-ar putea, în principiu, să aibă dreptate. Mai e infirmiera cea nouă, nici cu ea nu pot să mă-nțeleg. Iar când s-o întoarce Olimpiada – nici atât, sigur n-ar lăsa de la ea nici o iotă.

— Uite-așa o să fac și eu! A spus Zoia, măsurând doi centimetri cubi. Dar era clar că vocea îi cedează.

Și s-a dus să-i facă injecția lui Ahmadjan. Iar Oleg rămase din nou lângă măsuță. Mai era și o a doua cauză, mai importantă, pentru care Zoia nu voia ca lui Oleg să i se facă aceste injecții. Încă de duminică se tot gândea dacă să-i vorbească despre efectul lor.

Fiindcă, dacă urma ca tot ce-și aruncau ei unul altuia în glumă să ia o întorsătură serioasă – și putea lua o asemenea întorsătură... Dacă n-avea să se termine și de data aceasta cu trista adunare a hainelor risipite prin cameră – ci se va clădi ceva trainic, iar Zoia se va hotărî, într-adevăr, să fie albinuța lui și să plece după el în exil (și, la urma urmei, el are dreptate – parcă poți să știi în ce colț uitat de lume te așteaptă fericirea...?). În această situație deci, injecțiile prescrise lui Oleg nu-l mai priveau doar pe el, dar și pe ea.

Iar ea era împotriva.

— Ei! Spuse ea vesel, când se întoarse cu seringă goală. V-ați făcut până la urmă curaj? Mergeți de vă dezgoliți locul pentru injecție, bolnav Kostoglotov! Vin imediat!

Dar el n-o privea deloc cu ochi de bolnav. La injecții nici nu se mai gândea, în privința lor se înțeleseseră deja. Se uita la ochii ei ușor bombați, dornici să iasă parcă din orbite.

— Haideți să mergem undeva, Zoia, nu pronunță, cât mormăi el cu voce joasă. Cu cât mai surdă devenea vocea lui, cu atât mai sonor vorbea ea.

— Undeva? Se miră ea și începu să râdă. În oraș?

— În camera medicilor.

Ea acceptase în sine privirea lui insistentă și-i spuse, fără glumă.

— Dar, nu se poate, Oleg! Am mult de lucru.

El părea să nu fi înțeles:

— Haideți!

— Da, chiar, își aminti ea. Trebuie să umplu punga de oxigen pentru... Făcu un semn din cap în direcția scării, poate să fi spus și numele de familie al vreunui bolnav, el n-o auzi. Iar robinetul buteliei este foarte tare strâns. O să mă ajutați. Haideți.

Și coborâră, el în urma ei, un rând de scări până la următorul palier.

Omulețul acela gălbui, cu nas ascuțit, nenorocit, ros în ultimul stadiu de un cancer la plămâni, poate micuț de felul lui, sau poate smochinit acum de boală, atât de grav bolnav, încât în timpul vizitelor nimeni nu-l mai întreba nimic – ședea pe pat și trăgea des aer din pungă, c-un hârâit puternic în piept. Fusese el în stare proastă și până atunci, dar în ziua aceea îi era și mai rău, asta se vedea cu ochiul liber. Una dintre pungi era pe terminate, cealaltă, goală, zăcea alături. Era atât de bolnav, încât nici nu-i mai vedea pe oameni – oameni în trecere, oameni în vizită.

Luară de la el punga terminată și-și continuară coborârea.

— Cum îl tratați?

— Nicicum. E un caz inoperabil. Iar roentgenul nu l-a ajutat.

— Cutia toracică nu se deschide deloc?

— La noi în oraș, deocamdată, nu.

— Deci, o să moară?

Ea dădu din cap afirmativ.

Și cu toate că duceau punga lui, ca să nu se sufoce, uitară de el imediat. Fiindcă în curând, foarte curând, urma să se petreacă ceva interesant.

Butelia de oxigen, înaltă, se afla într-un coridor separat, încuiat acum, în acel coridor de lângă cabinetele roentgen unde-l culcase cândva doctorița Gangart pe acel Kostoglotov de atunci, ud leoarcă și pe moarte. (De la acest „cândva” nu trecuseră încă nici trei săptămâni...)

Și dacă nu aprindeau al doilea bec din coridor (iar ei îl aprinseseră doar pe primul), atunci ungherul din spatele unui stâlp ieșit din perete, unde se afla butelia, se cufunda în semiîntuneric.

Zoia era mai mică decât butelia, iar Oleg mai înalt. Ea începu să unească ventilul pungii cu ventilul rezervorului.

El stătea în spatele ei și-i respira părul scăpat de sub bonetă.

— Uite, robinetul ăsta. E foarte strâns, se plânse ea.

Puse degetele pe robinet și-l deschise imediat. Oxigenul începu să intre în pungă cu un susur ușor.

Și atunci, fără nici un pretext, cu mâna cu care deschisese robinetul, Oleg o luă pe Zoia de încheietura mâinii libere, neocupate de pungă.

Ea nu tresări, nu se miră. Urmărea cum se umflă punga. Atunci mâna îi alunecă mângâind, cuprinzând, de la încheietură în sus – pe braț, dincolo de cot – spre umăr.

O acțiune de recunoaștere destul de naivă, necesară însă, și pentru el, și pentru ea. O verificare a cuvintelor – fuseseră oare înțelese toate cum se cuvine.

Da.

Îi mai zburli bretonul cu două degete, nu se revoltă, nu dădu înapoi – ea urmărea punga.

Și atunci, cuprinzând-o strâns pe după umeri și trăgând-o toată spre sine, ajunsese, în sfârșit, la buzele ei, buzele ei care-i răsuseră și-i sporovăiseră atâta. Iar buzele Zoiei nu erau nici deschise, nici relaxate – ci încordate, gata să-l întâmpine.

Toate acestea se clarificară într-o clipă – cu un minut în urmă încă nici nu-și amintea, uitase, că buzele pot fi diferite, că săruturile pot fi diferite, și unele nu pot intra în comparație cu altele.

Dar, început cu un ciugulit, acesta dura acum, o contopire îndelungată, care nu putea fi întreruptă și n-avea de ce să se termine. Mișcându-și, mișcându-și mereu

buzele, ar fi putut rămâne astfel, pentru totdeauna.

Dar cu timpul, peste două secole, buzele se rupseră totuși unele de altele – și atunci Oleg o văzu pentru prima dată pe Zoia și, imediat, o și auzi:

— Tu de ce închizi ochii când te săruți?

Păi, el mai avea și ochi? Nici nu mai știa acest lucru.

— Vrei să-ți închipui pe altcineva...?

El nici nu observase că-i închisese.

Cum te arunci din nou, după ce-ai luat o gură de aer, pentru-a găsi acolo, pe fundul apei, în străfundurile ei, perla ascunsă, își regăsiră din nou buzele, dar acum observă că închisese ochii și-i deschise imediat. Și văzu aproape, aproape de tot, oblic, doi ochi galben-căprui, care-i părură lacomi. Cu unul dintre ochi vedea un ochi, cu celălalt – pe celălalt. Ea săruta, clătinându-se ușurel, cu aceleași buze ferme, încordate, încordate în întâmpinare, fără să le răsfrângă – și se uita, controlând parcă, după ochii lui, ce se întâmplă cu el după prima vecie, după a doua, după a treia.

Dar iată că ochii-i fugiră într-o parte, se smulse brusc și exclamă:

— Robinetul!

Doamne, Dumnezeule, robinetul! El își aruncă mâna spre robinet și-l închise repede.

Cum de nu s-a rupt punga!

— Iată urmările săruturilor! Spuse Zoia dintr-o suflare, cu respirația încă inegală. Bretonul îi era zburlit, boneta îi alunecase.

Și, cu toate că avea perfectă dreptate, își uniră din nou gurile, fiecare încercând să tragă în sine ceva din celălalt.

Coridorul avea uși de sticlă și poate că cineva zărise, de după stâlp, coatele ridicate – n-avea decât.

Iar când, totuși, aerul se întoarse în plămâni, Oleg spuse, ținând-o de ceafă și cercetând-o:

— Auraș! Așa te cheamă. Auraș!

Ea repetă, jucându-și buzele:

— Auraș?... Papanăș?

Mă rog. Mergea și-așa.

— Nu le-ai speriat că sunt deportat? Delicvent...?

— Nț, dădu ea, ușuratică, din cap.

— Dar că sunt bătrân?

— Cum să fii bătrân?

— Dar că sunt bolnav...?

Ea se propti cu fruntea în pieptul lui și rămase așa.

Mai aproape, trase încă și mai aproape de el aceste console calde, elipsoidale, pe care tot n-apucase să verifice dacă ar putea fi așezată rigla aceea grea, și spuse:

— Nu-i așa că o să vii la Uș-Terek?... O să ne căsătorim... O să ne construim

acolo o căsuță.

Așa părea să fie totul, precum acea continuare stabilă care-i lipsise, ce stătea în firea ei de albinuță. Lipită de el și simțindu-l din rărunchi, ar fi vrut, tot din rărunchi, să ghicească: el e?

Se întinse și-i petrecu din nou brațul pe după gât:

— Olejek! Știi care-i rostul acestor injecții?

— Care? El își freca obrazul de-al ei.

— Injecțiile astea... Cum să-ți explic... Denumirea lor științifică este de hormonoterapie... Se aplică încrucișat: femeilor li se introduc hormoni masculini, iar bărbaților – femeiești... Se consideră că astfel este împiedicat procesul de răspândire al metastazelor... Dar, în primul și în primul rând, se împiedică, în general... Înțelegi?...

— Cum? Nu! Nu chiar! Întreba Oleg sacadat, schimbat între timp, neliniștit.

Acum o ținea deja altfel pe după umeri – de parcă ar fi vrut să scuture mai repede din ea adevărul. Hai spune, spune!

— Sunt inhibate, în general... Capacitățile sexuale... Asta chiar înainte de apariția simptomelor secundare caracteristice sexului opus. La doze mari, femeilor poate să înceapă să le crească barba, bărbaților – sâni...

— Ia stai! Cum adică? Urlă Oleg, abia acum începând să priceapă. Injecțiile astea? Care mi se fac mie! Și cum – inhibă, totul?

— Ei nu chiar totul. Libidoul mai persistă încă multă vreme.

— Ăla ce mai e – libidoul?

Ea îl privea drept în ochi și-i zburli ușor o șuviță de păr:

— Păi, ceea ce simți tu acum pentru mine... Dorința...

— Dorința – rămâne, iar posibilitățile – nu? Așa-i? O iscodea el, uluit.

— Iar posibilitățile slăbesc foarte tare. Pe urmă, și dorințele. Înțelegi? Ea își plimbă degetul de-a lungul cicatricei lui, îi mângâie obrazul astăzi proaspăt bărbierit. Iată de ce nu vreau să ți se facă aceste injecții.

— Fru-moa-să-po-ves-te! Își venea el treptat în fire și se îndrepta. Frumos! Simțeam eu ceva, mă așteptam să fiu înșelat, într-un fel sau altul – și-am avut dreptate!

I-ar fi plăcut săi înjure de mamă pe doctori, pentru faptul că dispun, după pofta lor, de viețile altora – și deodată-și aminti chipul senin și sigur al doctoriței Gangart, ieri, când îl privise cu o prietenie atât de evidentă: „Foarte importante pentru viața dumneavoastră! Dumneavoastră trebuie să vi se salveze viața!” Așa deci, Vega! Îi dorea binele? Și-n acest scop îi pregătise, înșelându-l, o asemenea soartă?

— Și tu o să fii așa? Se uită el chiorâș la Zoia.

Nu, de ce era atât de nedrept! Ea înțelegea viața că și el: fără asta – ce rost ar mai avea viața? Ea îl făcuse să traverseze astăzi, numai cu ajutorul buzelor ei de foc, întregul masiv al Caucazului. Iat-o aici, la doi pași, și buzele – iată-le! Și atâta

timp cât acest așa-numit libido îi mai circula încă prin picioare, prin coloană, trebuia să se grăbească, să se sărute!

— Dar invers, n-ai putea să-mi injectezi ceva?

— M-ar da afară de aici...

— Dar există asemenea injecții?

— Aceleași, cum ar veni, dar administrate invers...

— Ascultă, Auraș, hai să mergem undeva...

— Păi, n-am mers? Și-am sosit. Și trebuie să ne întoarcem...

— Hai în camera medicilor, hai...!

— Acolo e femeia de serviciu, pe acolo trece lume... Și nu trebuie să ne grăbim, Olejek! Altfel n-o să avem un mâine...

— Păi, care mâine, dacă mâine n-o să mai fie libido?... Sau, invers, mersi, libidoul o să rămână, da? Hai, gândește-te unde, hai să mergem undeva!

— Olejek, trebuie lăsat ceva și pentru altă dată... Trebuie să ducem punga.

— Da, ai dreptate, să ducem punga. O ducem imediat...

— O ducem imediat...

— O du-cem... I-me-diat...

Urcau scara fără să se țină de mână, dar ținându-se de punga umflată ca o minge de fotbal, și impulsurile pașilor lui și-ai ei se transmiteau prin minge. De parcă s-ar fi ținut de mână.

Iar pe palier, în patul improvizat pe lângă care treceau zi și noapte oameni bolnavi și sănătoși, cu preocupările lor, stătea între perne și nu mai tușea, ci se dădea cu capul de genunchii ridicați, cu capul ce mai păstra încă o urmă de cărare decentă – de genunchi, un om galben, uscat, slab de plămâni, care poate că-și simțea propriii genunchi cu fruntea ca pe un zid ce-l închidea fără scăpare. Mai era încă viu – dar oamenii vii lipseau din jurul lui.

Poate că tocmai azi murea el – fratele lui Oleg, aproapele lui Oleg, părăsit, însetat de compătimire. Poate că, așezându-se pe patul lui și petrecând cu el o noapte, Oleg i-ar fi ușurat într-un fel ultimele ceasuri.

Dar n-au făcut decât să-i lase punga de oxigen și s-au dus mai departe. Ultimii centimetri cubi ai răsufării lui, punga lui de muribund, care pentru ei nu era decât o pricină de a se uni și de a-și cunoaște unul altuia sărutările.

Oleg se ridica în urma Zoiei pe scară, de parc-ar fi fost legat de ea. Nu se gândea la muribundul lăsat în urmă, cum fusese și el cu o jumătate de lună mai devreme, sau cum va fi peste-o jumătate de an, ci se gândea la această fată, la această femeie, la această muiere, și cum s-o convingă să rămână undeva singuri.

Și mai era și acea senzație uitată și de aceea atât de neașteptată, senzația cântătoare a buzelor inflamate, umflate de săruturi până la amortire – care se transmitea, tânără, prin tot corpul său.

Viteza apropiată de lumină

Nu oricine îi spune mamei – mamă, mai ales față de străini. Băieților peste cincisprezece ani și sub treizeci le e rușine s-o facă. Însă Vadim, Boris și Jurii Zațârko nu se rușinau niciodată de mama lor. O iubiseră cu toții, și cât trăise tatăl lor, dar după executarea lui – cu atât mai mult. Despărțiți de diferențe mici de vârstă, ei au crescut laolaltă, ocupați întotdeauna, și la școală și acasă, fără a pierde vremea pe stradă și fără s-o supere vreodată pe mama rămasă văduvă. Începând cu o fotografie din copilărie și pornind de la dorința de a face pe urmă comparații, își luaseră obiceiul ca, o dată la doi ani, mama să-i ducă pe toți la fotograf (iar mai târziu se fotografiau singuri, cu aparatul lor) și-n albumul de familie se adăuga, fotografie după fotografie: mama și cei trei fii, mama și cei trei fii. Ea era blondă, iar ei, toți trei, bruneți – probabil de la prizonierul acela turc ce se căsătorise, cândva, în căzăcime, cu străbunica lor. Oamenii din afară nu-i deosebeau întotdeauna pe fotografii – care unde-o fi. Cu fiecare fotografie, erau tot mai înalți, mai legați, își întreceau mama, ea îmbătrânea pe neobservate, dar se ținea dreaptă în fața obiectivului, mândră de această istorie vie a vieții sale. Ea era un medic cunoscut în orașul lor, și avusese parte de multă recunoștință, buchete de flori și cutii cu torturi, dar și să nu fi făcut nimic altceva de folos în viață – să crești trei băieți cum erau ai ei ar fi dat o justificare vieții oricărei femei. S-au dus toți trei la unul și același institut politehnic, cel mai mare a terminat geologia, cel mijlociu – electrotehnica, cel mai mic termina acum construcțiile, și mama era cu ei.

A fost cu el, până a aflat de boala lui Vadim. Joi era cât pe ce să pornească încoace. Sâmbătă a primit telegrama Donțovei că-i nevoie de aur coloidal. Duminică a trimis o telegramă de răspuns că pleacă la Moscova să facă rost de aur. Luni a ajuns acolo, ieri și astăzi s-a zbatut probabil să obțină audiențe pe la miniștri și pe la alte instanțe importante, încercând să capete, în amintirea tatălui mort (În timpul războiului el fusese lăsat în oraș în chip de intelectual certat cu regimul sovietic și a fost executat de nemți pentru legăturile sale cu partizanii și găzduirea unor răniți sovietici), aprobarea de a scoate aur coloidal, de la tezaur, pentru fiul ei.

Toate aceste alergături îi provocau scârbă și-l jigneau pe Vadim, chiar și de la distanță. Nu suporta nici un fel de pile și nici pe cei care profitau de pe urma unor merite sau cunoștințe. Chiar și faptul că mama o avertizase printr-o telegramă pe Donțova îl deprimase. Oricât de important ar fi fost pentru el să supraviețuiască, nu voia să profite de nici un fel de privilegiu, nici măcar dinaintea chipului sinistru al morții canceroase. Până la urmă, însă, urmărind-o pe Donțova, Vadim înțelese repede că și fără telegrama mamei, Liudmila Afanasievna i-ar fi acordai la fel de mult timp și la fel de multă atenție. Poate doar telegrama cu aurul coloidal n-ar mai fi trimis-o.

Acum, dacă mama va face rost de aurul acela, îl va aduce, cu siguranță, ea singură, cu avionul, încoace. Și chiar dacă nu va face rost – tot o să vină cu

avionul. I-a scris de-aici o scrisoare despre buretele de mesteacăn – nu fiindcă s-ar fi pătruns de încredere, ci din dorința de a-i da mamei de lucru pentru salvarea lui, de-a nu-i lăsa timp de gândire. Iar dacă disperarea va continua să crească, ea se va duce – în pofida tuturor cunoștințelor și convingerilor medicale – și la vraciul acela din munți, după rădăcină de issâk-kul (Oleg Kostoglotov venise ieri să-și toarne cenușă în cap că, din cauza unei muieri, vărsase un macerat de rădăcină, din care oricum nu rămăsese, ce-i drept, decât prea puțin, dar îi dădu adresa bătrânului, iar dacă bătrânul era cumva deja băgat la zdup, Oleg era gata să-i cedeze lui Vadim din rezervele sale.)

Pentru mama, viața nu mai e viață, dacă fiul ei cel mare e amenințat. Mama va face orice, ba chiar mai mult decât orice, va face chiar și lucruri de prisos. Va veni după el și-n expediție, deși acolo o are pe Calka. La urma urmelor, după cum înțelesese Vadim din crâmpiele auzite și citite despre boala sa, însăși tumoarea explodase din pricina prea marii griji și precauții a mamei: el avusese din copilărie, pe picior, o pată pigmentată mare și mama, ca medic, cunoștea, se pare, pericolul degenerării ei într-o formațiune malignă; găsea mereu pretextul de-a pipăi pata aceea și, la un moment dat, a insistat ca un chirurg bun să facă o operație preventivă – dar se pare că era exact ceea ce nu trebuia făcut.

Însă chiar dacă drumul său spre moarte începuse de la mama, el n-ar fi acuzat-o nici în față, nici în lipsa ei. Nu poți fi chiar atât de pragmatic încât să judeci după rezultate – e mai uman să judeci după intenții. Și-ar fi fost nedrept să se simtă iritat acum că, din vina mamei, munca sa rămânea neterminată, preocupările întrerupte, posibilitățile neîmplinite. Doar nici interesul acesta, nici posibilitățile, nici pornirea de-a munci n-ar fi existat dacă n-ar fi existat el însuși, Vadim.

Născut de mama.

Omul are dinți cu care roade, din care scrâșnește. Iar plantele, iată, n-au dinți și cât de liniștite cresc, și cât de liniștite mor!

Totuși, iertând-o pe mama, Vadim nu putea ierta împrejurările! Nu le putea ceda nici un centimetru pătrat din epiteliul său! Și nu putea să nu strângă din dinți. Doamne, când s-a găsit să-i iasă în cale boala asta blestemată! Cum l-a secerat în momentul cel mai important.

Ce-i drept, Vadim a presimțit parcă din copilărie că timpul n-avea să-i ajungă. Era nervos când venea vreo musafiră sau o vecină și trâncănea, răpindu-le timpul mamei și lui. Era indignat de veșnicele adunări de pe la școală și de la institut pentru care, fie că se mergea la muncă sau în excursie, fie că era o serată sau o demonstrație, întâlnirea se fixa, întotdeauna, cu o oră sau două mai devreme, contându-se, dinainte, pe faptul că oamenii vor întârzia cu siguranță. Vadim nu suporta știrile de-o jumătate de oră de la radio, fiindcă tot ce era important și necesar acolo încăpea în cinci minute, iar restul nu era decât apă de ploaie. Îl irita faptul că, la orice magazin te duceai, exista o șansă din zece să-l găsești în inventar, în inspecție, în momentul în care se primea marfă – și nu

puteai prevedea niciodată acest lucru. Orice primărie comunală, orice oficiu poștal de la țară puteau fi închise, la orice oră, din orice zi lucrătoare – și niciodată nu puteai ghici a-cest lucru de la o distanță de douăzeci și cinci de kilometri.

Poate că lăcomia de timp o sădise în el tatăl lui. Nici tatălui său nu-i plăcea inactivitatea și mai ținea minte cum, odată, jucându-se cu el între genunchi, îi spusese: „Vadika! Dacă nu vei ști să folosești un minut, vei pierde de pomană și ora, și ziua, și viața întreagă.”

Nu, nu! Demonul acesta – setea devoratoare de timp, sălășluia în el și fără influența tatălui, de când era mic de tot. În clipa în care jocul cu băieții lânzezea, el nu mai pierdea vremea cu ei la poartă, ci pleca imediat, fără să țină cont de ironii. În clipa în care o carte începea să i se pară diluată – n-o termina de citit, o lăsa, căutând alta mai consistentă. Dacă primele secvențe ale vreunui film se dovedeau a fi tâmpite (și niciodată n-ai cum să știi dinainte ceva despre un film, e special gândit astfel) – nu dădea importanță banilor pierduți, trântea tăblia scaunului și pleca, salvându-și timpul și curățenia minții. Îl exasperau profesorii care le făceau câte zece minute la rând morală, apoi nu-și terminau de explicat lecția, unele lucruri le lungeau, altele le înghițeau, iar temele pentru acasă le dădeau după ce suna de pauză. Ei nu-și închipuiau că elevul ar putea avea recreația mai rațional împărțită decât lecția lor.

Sau poate că, fără să cunoască pericolul, îl simțise încă din copilărie, pândindu-l dinăuntru? Fără a avea vreo vină, el fusese încă din primii ani ai vieții sub amenințarea acestei pete pigmentate! Poate că atunci când economisea atât de tare timpul, băiat fiind, transmițându-le această zgârcenie și fraților săi, atunci când cărțile pentru maturi le citea încă înainte de-a se duce la școală, iar pe când era într-a șasea își făcuse acasă un laborator chimic – începuse, de fapt, cursa contra tumorii care abia urma să apară și gonea orbește fără să vadă unde-i dușmanul – ea însă vedea totul și s-a repezit și s-a înfipt în momentul cel mai fierbinte! Nu era boală – era o viperă. De altfel, și numele-l avea de șarpe – melanoblastom.

Când a început anume, Vadim n-a observat. Asta s-a întâmplat în timpul expediției din masivul Alai-ului. Mai întâi se întărise, apoi începuse să doară, apoi buba se rupsese și se simțise ușurat, apoi iar s-a întărit și se freca atât de tare de haine, încât orice mișcare îi devenise aproape insuportabilă.

Dar nu-i scrisese nici mamei, nu-și întrerupsese nici munca, fiindcă tocmai aduna primul rând de materiale pe care voia să le ducă neapărat la Moscova.

Expediția lor se ocupa numai de ape radioactive și nimeni nu le cerea să descopere zăcăminte de metal. Dar, fiind informat cum puținii erau la vârsta lui și bine familiarizat cu chimia, pe care nu toți geologii o știu bine, Vadim prevăzuse, sau poate presimțise, c-aici se ascunde o nouă metodă de descoperire a minereurilor. Șeful expediției boscorodea văzând această înclinație a lui, șeful

expediției n-avea nevoie decât de îndeplinirea planului.

Vadim ceru să plece în delegație la Moscova, dar șeful nu-l lăsă pentru o treabă ca asta. Atunci Vadim se gândi să le arate tumoarea. Își luă concediu de boală și se prezentă la dispensarul acesta. Aici află diagnosticul și faptul că vor să-l interneze imediat, considerând că nu-i timp de pierdut. Cu biletul de internare în buzunar, luă avionul spre Moscova, unde tocmai se ținea o consfătuire la care spera să-l întâlnească pe Ceregorodțev. Vadim nu-l văzuse niciodată, îi citise doar manualul și cărțile. Fusesse prevenit că Ceregorodțev mai mult de câteva cuvinte nu stă să asculte, iar după prima frază hotărăște dacă-i nevoie să vorbească cu cineva. Tot drumul până la Moscova, Vadim a priticcit fraza aceea. Îi fu prezentat lui Ceregorodțev într-o pauză, în pragul bufetului. Vadim își slobozi fraza ca pe un glonte, și Ceregorodțev o coti dinspre bufet, îl apucă mai sus de cot și-l luă cu el. În această discuție de cinci minute – lui Vadim i se păruse o discuție încinsă – dificil era faptul că trebuia să spună totul repede, să absoarbă răspunsurile fără pierderi, să-și arate într-o destul de mare măsură erudiția, dar să nu spună chiar tot, să păstreze pentru sine esențialul. Ceregorodțev îi turnă de îndată toate contraargumentele care dovedeau că apele radioactive nu sunt decât un indiciu secundar și nu unul de bază, din care pricină să cauți minereuri numai pe urmele lor nu-i treabă serioasă. Ce mai înțelese Vadim era că, se pare, un întreg institut de cercetare de la Moscova bate pasul pe loc în pragul descoperirii cu care și-a bătut el singur capul, scotocind printre pietrele Munților Alai.

Mai mult de-atât deocamdată nu se putea obține! Acum ar fi fost cu adevărat momentul să dea bice!

Numai că tocmai acum trebuia să se interneze la clinică...

Și să-i spună adevărul mamei. Ar fi putut pleca și la Novocerkask, dar îi plăcuse aici, plus că era și mai aproape de munții lui.

La Moscova, nu se interesase doar de ape și minereuri.

Mai aflase că melanoblastomul ucide – întotdeauna. Că se poate trăi cu el un an, dar e mai probabil că nu vor fi decât vreo opt luni.

Ce să-i faci, cum se întâmplă cu un corp ce înaintează cu o viteză apropiată de cea a luminii, și timpul și masa lui deveniseră acum diferite de-ale altor corpuri, ale altor oameni: timpul devenise mai încăpător, masa – mai penetrantă. Anii se comprimau pentru el în săptămâni, zilele – în minute. Oricum, se grăbise el toată viața, însă abia acum începuse să se grăbească cu-adevărat! După șaiszeci de ani de viață confortabilă, orice tâmpit poate să devină doctor în științe. Da' la douăzeci și șapte?

Douăzeci și șapte e vârsta lermontoviană. Nici Lermontov nu voia să moară.

(Vadim era conștient că seamănă puțin cu Lermontov: nu era nici el prea înalt, era negru ca smoala, zvelt, ușor, cu mâinile mici, doar mustăți n-avea.) Și, totuși, s-a impus în memoria noastră – și nu pentru o sută de ani, pentru totdeauna!

În prezența morții, a panterei morții, care-și cabra deja trupul negru, care

plesnea deja din coadă, care se cuibărise deja lângă el, în patul lui de spital, Vadim, om al rațiunii, trebuia să găsească o formulă – de-a trăi în vecinătatea ei. Cum să fructifice aceste luni care-i rămăseseră, dacă nu vor fi decât luni? Trebuia să analizeze moartea ca pe-un factor nou și neprevăzut al vieții sale. Și, odată analiza efectuată, observă că începuse, se pare, să se obișnuiască cu ea, ba chiar să și-o asume.

Cel mai greșit ar fi fost să-și pornească raționamentul de la ce are de pierdut: cât ar fi fost de fericit, pe unde-ar fi putut călători și ce-ar fi putut face dacă ar fi avut o viață lungă.

Corect era să accepte datele statistice, care spun că trebuie cineva să moară și de tânăr. În schimb, cel ce-a murit tânăr rămâne în amintirea oamenilor pentru totdeauna tânăr. Cel ce s-a aprins înainte de moarte va străluci de-a pururi. Aici era și-o trăsătură, paradoxală la prima vedere, pe care Vadim o detectase în ultimele săptămâni de reflecții: că talentul înțelege și acceptă mai ușor moartea decât mediocritatea! Mediocritatea are neapărată nevoie de viață lungă.

Sigur, era enervant să te gândești că, dacă ar reuși să reziste câțiva ani acolo, vreo trei-patru, cu siguranță că s-ar descoperi – în acest secol al descoperirilor, al unor tulburătoare descoperiri științifice în toate domeniile – și un medicament pentru melanoblastom. Însă Vadim își impusese să nu viseze la prelungirea vieții, să nu viseze la însănătoșire – nici măcar minutele nopții să nu le cheltuiască pentru asemenea gânduri neserioase – ci să se concentreze, să muncească și să lase oamenilor, în urma sa, o nouă me-todă de căutare a zăcămintelor.

Astfel, compensând moartea sa timpurie, el spera să moară senin.

Oricum, la cei douăzeci și șase de ani ai săi, nu încercase senzație de armonie mai puternică, mai deplină decât cea a timpului petrecut cu folos. Deci așa era cel mai rațional să-și petreacă ultimele luni.

Cu această pornire de-a munci intrase Vadim, cu cele câteva cărți la subțioară, în salon.

Primul dușman pe care se-așteptase să-l înfrunte în salon era radioul, difuzorul – și Vadim era gata să se lupte cu el prin toate metodele legale și ilegale: mai întâi prin convingerea vecinilor, apoi prin scurtarea firelor cu ajutorul unui ac și, în ultimă instanță, chiar și prin smulgerea prizei din perete. Permanenta difuzare, prin amplificație, a emisiunilor, considerată la noi, nu se știe de ce, semn de răspândire a culturii este, dimpotrivă, un semn de primitivism cultural, încurajare a indolenței mentale – însă Vadim nu reușea aproape niciodată să convingă pe cineva de-acest lucru.

Pisălogeala asta nesfârșită, alternarea unei informații pe care n-ai cerut-o cu o muzică pe care n-ai ales-o, era curat furțișag de timp și entropie a spiritului, foarte comode pentru oameni molâi, insuportabile pentru cei cu inițiativă. Un prostănac căruia i s-ar fi făcut cadou veșnicia, probabil că n-ar putea-o îndura altfel, decât ascultând radioul.

Intrând în salon însă, Vadim, fericit și uimit, nu găsi vreo instalație radio! Și nu exista nici un difuzor pe tot etajul.

(Această scăpare se explica prin faptul că, de la un an la altul, se tot plănuia mutarea dispensarului într-o altă clădire, mai bine utilată, unde urma să existe, într-adevăr, o radioficare totală.)

Al doilea dușman pe care se aștepta Vadim să-l întâlnească era întunericul: stingerea prea devreme a luminii, aprinderea ei târzie, ferestre îndepărtate. Însă mărinimosul de Diomka îi cedase locul de la fereastră și Vadim se adapta încă din prima zi: se culca odată cu toții, devreme, iar orele de lucru din zori erau, oricum, cele mai bune, cele mai liniștite.

Al treilea dușman posibil putea fi trăncăneala din salon.

Și, într-adevăr, aceasta nu lipsea. În general, însă, lui Vadim îi plăcu componența salonului, din punctul de vedere al liniștii, în primul rând.

Cel mai simpatic i se păru Eghenberdiev: el tăcea aproape întotdeauna și zâmbea ca un uriaș – desfăcându-și buzele groase și obrajii plini.

Mursalunov și Ahmadjan erau și ei oameni drăguți, discreți. Când vorbeau în uzbecă, mi-l deranjau absolut deloc pe Vadim, mai ales că vorbeau liniștit, cumpătat. Mursalimov părea un bătrân înțelept, Vadim întâlnise asemenea oameni în munți. O singură dată avuseseră o neînțelegere și Mursalimov îl certase pe Ahmadjan pe un ton destul de supărat. Vadim îi rugă să-i traducă despre ce e vorba. Află că Mursalimov era supărat pe invențiile astea noi în privința numelor, cu compunerea mai multor cuvinte într-unul singur. El afirma că nu există decât patruzeci de nume adevărate, lăsate de prooroc, iar toate celelalte nume erau incorecte.

Nici Ahmadjan nu era băiat rău. Dacă-l rugai să vorbească mai încet, vorbea mai încet. Odată, Vadim îi povestise despre viața evencilor și-i tulburase total imaginația. Timp de două zile, Ahmadjan cugetase la viața aceea de neimaginat și-i punea lui Vadim întrebări dintre cele mai neașteptate:

— Ia zi, dar, ce fel de uniformă au evencii.

Vadim răspundea în grabă și Ahmadjan se cufunda iar, pentru câteva ore, în gânduri. Venea însă apoi din nou, schiopătând, și întreba:

— Dar programul zilei cum îl au ei, evencii?

Iar a doua zi, dimineața:

— Ia zi, dar care-i sarcina lor?

Nu putea să accepte explicația că evencii „trăiesc și ei, doar așa”.

Liniștit și politicos era și Sibgatov, care venea adesea la Ahmadjan să joace popice. Era clar că nu era un om cultivat, dar înțelegea, nu se știe cum, că nu se face și nici nu-i nevoie să vorbești foarte tare. Chiar și atunci când se certa cu Ahmadjan, el tot cu o voce liniștitoare vorbea:

— Păi, ce,ăștia de aici sunt struguri? Ăștia-s cantalupi adevărați?

— Păi, unde sunt cei adevărați? Fierbea Ahmadjan.

— În Crimeea, unde vrei să fie... Acolo săvezi...

Diomka era și el băiat bun, Vadim simțea că are substanță, Diomka gândea, lucra. Ce-i drept, nu purta pe chip pecetea luminoasă a talentului, se cam încrunta atunci când încerca să digere o idee surprinzătoare. Calea învățaturii și a preocupărilor intelectuale nu i se va deschide fără efort, dar din firi dintr-astea încete ies câteodată profesioniști temeinici.

Nici Rusanov nu-l irita pe Vadim. Fusese toată viața lui un lucrător cinstit, chiar dacă n-a făcut gaură-n cer. Raționamentele lui erau, în general, corecte, numai că nu știa să le exprime nuanțat, ci o făcea prin locuri comune, într-un fel mecanic.

La început, Kostoglotov nu i-a plăcut lui Vadim: un scandalagiu grosolan. Dar înțelese apoi că toate astea nu-s decât o pojghiță, că nu-i deloc încrezut, ba e chiar înțelegător, numai că viața lui a luat o întorsătură nefericită și asta l-a înrăit. Probabil că era și el, prin firea lui dificilă, vinovat de nereușitele sale. Starea lui se îmbunătățea și-ar mai fi avut timp să-și îndrepte întreaga viață, dacă ar fi fost mai adunat și-ar fi știut ce vrea. În primul rând, îi lipsea concentrarea, făcea risipă de timp, ba rătăcea fără nici un rost prin curte, ba se apuca să citească, și prea alerga după fuste.

Aflat în pragul morții, Vadim n-ar fi pierdut pentru nimic în lume timpul cu fetele. Îl aștepta ea, Galka, în expediție, și visa să se mărite cu el, dar nici la asta nu mai avea dreptul, nici ea nu va mai avea prea mult parte de el.

Nimeni nu va mai, avea parte de el.

Ăsta-i prețul, atâta dai. O pasiune care ne cuprinde, le izgonește pe toate celelalte.

Dacă-l irita cineva pe Vadim în salon, apoi acela era Podduev. Podduev fusese rău, puternic, și deodată se pleoștise și se lăsase copleșit de fițele astea dulceag-idealiste. Vadim nu putea să sufere, era iritat de fabulele acestea leșinate despre smerenie și dragostea de aproapele, despre faptul că trebuie să te sacrifici și să aștepți cu gura căscată, doar-doar o pica vreun trecător, vreun om întâmplător pe care să-l ajuți. Iar ăsta, de-ți iese în întâmpinare, n-are decât să fie un leneș, un nespălat sau un tâlhar! Un asemenea adevăr diluat și șters contravenea total pornirilor proaspete, nerăbdării arzătoare din care era făcut Vadim, nevoii sale de a izbucni ca un arc, de a se destinde și a dărui. Doar și el se pregătise, se condamnase nu să ia, ci să dea – dar nu în fleacuri, nu la fiecare pas împleticit, ci-n explozia unui gest eroic – întregului popor și întregii omeniri deodată! Așa că s-a bucurat când Podduev a fost externat, iar pe patul lui s-a mutat, din colț, spelbul de Federau. Ăsta chiar că era liniștit!

— Mai liniștit decât el, nici nu era altul în salon. Putea să nu spună nici o vorbă cât era ziua de lungă – zăcea și privea trist. Ca vecin, era ideal pentru Vadim, dar deja poimâine, vinerea, urma să fie luat la operație.

Au tăcut ei ce-au tăcut, dar în ziua aceea începuseră totuși să vorbească despre

boli și Federau spuse că a avut cândva o meningită și era cât pe ce să moară din cauza asta.

— Oho! V-ați lovit?

— Nu, am răcii. M-am supraîncălzit, iar pe urmă, când m-au dus cu mașina acasă de la fabrică, m-a tras curentul. Mi se inflamase meningele, nu mai vedeam. Povestea liniștit acest lucru, zâmbind chiar, fără a sublinia e-a fost ceva tragic, cumplit.

— Dar cum de v-ați supraîncălzit? Vadim întrebase, dar ochii îi fugeau deja spre carte, timpul nu aștepta.

Însă o discuție despre boli va găsi întotdeauna ascultători într-un salon. Dinspre celălalt perete, Federau zări îndreptată spre el privirea lui Rusanov, foarte înmuiat azi, așa că-i povestea, într-un fel, lui:

— A fost avariat un cazan și trebuia făcută o sudură complicată. Dar dacă era să scoți tot aburul din el și să aștepti până se răcește cazanul, se pierdeau douăzeci și patru de ore. Directorul a trimis noaptea o mașină după mine, zice: „Federau! Ca să nu întrerupem munca, ia pune-ți tu un costum de protecție și vâă-te-n abur, ce zici?” – „Păi, dacă trebuie – haideți!” Asta era înainte de război, aveam mult de lucru, graficul era încărcat – trebuia s-o fac. M-am băgat înăuntru și l-am făcut. În vreo oră jumate... Cum puteam să refuz? Eu întotdeauna am fost printre primii pe panoul de onoare.

Rusanov îl asculta și-l privea, încuviințând din ochi.

— E-o faptă de care se poate mândri și-un membru de partid, l-a lăudat el.

— Păi, eu chiar sunt... Membru de partid, zâmbi Federau, încă și mai liniștit, încă și mai modest.

— Ați fost, îl corectă Rusanov. (Un pic dacă-i lauzi își iau nasul la purtare.)

— Și sunt, spuse foarte încet Federau.

Lui Rusanov nu-i ardea în ziua aceea să se adâncească în problemele altora, să intre în dispute, să-i pună pe oameni la locul lor. Propria lui situație era cât se poate de tragică. Dar n-aveai cum să nu corectezi o absurditate atât de evidentă. Iar geologul se cufundase în cărți. Cu o voce înceată, de o claritate scăzută (știind că ascultătorul se va încorda – și-l va auzi), Rusanov spuse:

— Așa ceva e imposibil. Doar sunteți neamț, nu?

— Da, încuviință Federau din cap, dezolat se pare.

— Păi? Când ați fost deportați – trebuiau să vă ia carnetele de partid.

— Nu ni le-au luat, negă, din cap, Federau.

Rusanov se strâmbă, îi era greu să vorbească:

— Păi, asta trebuie să fie o scăpare, s-au grăbit, s-au zăpăcit, s-au încurcat. Va trebui să-l predați singur.

— Nu, zău că nu! Cât era Federau de timid, dar acum se încăpățânase. Am de paisprezece ani carnetul, despre ce greșeală poate fi vorba! Am fost adunați și la comitetul pe raion și ni s-a explicat: rămâneți membri de partid, nu vă amestecăm

cu marea masă. De înregistrat la comandament trebuie să vă înregistrați, dar cotizația rămâne cotizație. N-aveți voie să ocupați funcții de conducere, dar pe posturile voastre trebuie să munciți exemplar. Uite-așa.

— Ei, nu știu, oftă Rusanov. Până și pleoapele i se închideau, îi venea greu de tot să vorbească.

Injectia de alaltăieri, cea de a doua, nu-l ajutase deloc – tumoarea nu scăzuse, nu se înmuiase și continua să-l apese ca un nod de fier sub maxilar. Astăzi, slăbit și știind că avea să urmeze un nou delir chinuitor, zăcea în așteptarea celei de-a treia injecții. Se-nțelese cu Kapa ca, după a treia injecție, să plece la Moscova – însă Pavel Nikolaevici își pierduse orice avânt de a lupta, abia acum ajunsese să simtă ce înseamnă să fii condamnat: putea să fie a treia sau a zecea injecție, aici sau la Moscova, însă dacă tumoarea nu ceda în fața medicamentului – înseamnă că nu ceda. Ce-i drept, tumoarea încă nu însemna neapărat moartea: putea să rămână și să-l transforme într-un invalid, într-un monstru, într-un bolnav. Pavel Nikolaevici nu văzuse legătura tumorii cu moartea până ieri, când Roadeoase, care citise o groază de cărți medicale, începuse să-i explice cuiva că tumoarea răspândește otravă în tot organismul – de aceea nu poate fi îngăduită în corp. Și Pavel Nikolaevici înțelese că nu poate face abstracție de moarte. Ieri, la parter, văzuse cu propriii lui ochi cum îi trăsese răcea peste cap unui bolnav scos din sala de operație. Pricepuse și el, în sfârșit, cuvintele pe care le schimbau între ele femeile de serviciu: „ăsta mai are puțin și ajunge sub cearceaf”. Deci, asta era! Noi ne închipuim moartea ca fiind neagră, negre sunt însă doar treptele ce duc la ea, ea însăși este albă.

Bineînțeles, Rusanov a știut dintotdeauna că toți oamenii fiind muritori, la un moment dat, va trebui și el să predea ștafeta. Dar asta, cândva, nu acum! Să mori cândva nu-i înfricoșător – înfricoșător e să mori chiar acum.

Moartea indiferentă, albă, în chip de cearceaf care acoperă o siluetă oarecare, un gol, se apropia de el cu grijă, fără zgomot, în papuci, iar Rusanov, surprins de această furișare a morții, nu-și pierduse doar capacitatea de a lupta cu ea, dar nu putea nici măcar să gândească ceva despre ea, să hotărască sau să exprime ceva. Ea venise ilegal și nu exista o regulă, o instrucțiune, care să-l apere pe Pavel Nikolaevici.

Și-i părea rău de sine. Suferea imaginându-și că o viață atât de activă, ba chiar, s-ar putea spune, frumoasă, ca a lui – poate fi doborâtă de piatra acestei tumori din afară, pe care mintea lui refuza s-o perceapă ca pe o necesitate.

Îi părea atât de rău de sine însuși, încât ochii i se umpleau de lacrimi și i se împăienjenea mereu vederea. Ziua și-i ascundea ba după ochelari, ba după un pretins guturai, ba acoperindu-se c-un prosop, însă în noaptea aceea plânsese multă vreme încetșor, fără să-i fie cătuși de puțin rușine de sine însuși. Nu mai plânsese din copilărie, uitase cum e să plângi, și uitase total și faptul că lacrimile, iată, ușurează. Nu îndepărtau de el pericolele și nenorocirile – nici moartea

canceroasă, nici judecarea în instanță a dosarelor vechi, nici injecția pe care urmau să i-o facă și delirul care avea să-i urmeze, și totuși parcă-l ridicau pe o treaptă ferită de aceste pericole. Se mai luminase oarecum.

Pe deasupra, mai era și foarte slăbit, abia se răsucea de pe o parte pe alta, mânca fără poftă. Era slăbit – și găsea chiar ceva plăcut în această stare, dar ceva plăcut în sensul rău, asemănător cu amortirea celui pe cale să degere. Iar patima lui cetățenească, refuzul de-a accepta lucrurile monstruoase și incorecte din jur, pe care o avusese de când se știa, fusese și ea parcă paralizată sau tapetată cu vată. Ieri, Roadeoase îl mințise cu zâmbetul pe buze pe medicul-șef, spunându-i că lucrase la deșteleniri, și-ar fi fost suficient ca Pavel Nikolaevici să deschidă gura, să spună două vorbe – Roadeoase ar fi zburat de acolo cât ai zice pește.

Dar nu spusese nimic, tăcuse. Asta era necinstit, din punct de vedere civic, datoria lor ar fi fost să dea în vileag minciuna. Dar, în mod inexplicabil, Pavel Nikolaevici nu spusese nimic. Și nu că i-ar fi lipsit aerul din plămâni s-o facă sau că s-ar fi temut de răzbunarea lui Roadeoase, nu. Dar parcă nici n-avea chef să spună – de parcă unele lucruri care se petreceau în salon nu-l mai priveau pe Pavel Nikolaevici. Avea chiar un sentiment ciudat că scandalagiul și mitocanul ăsta, care ba nu-l lăsa să stingă lumina, ba deschidea de capul lui fereastra de aerisire, ba dădea buzna să pună primul mâna pe ziarul neînceptut, care este, la urma urmei, un om matur, își are libertatea lui, poate nu cea mai fericită, și n-are decât să trăiască așa cum vrea.

Iar astăzi Roadeoase o dăduse din nou în bară. Venise laboranta să facă listele de votare (erau și ci aici pregătiți pentru alegeri), le ceruse tuturor buletinele și toți dădeau fie buletinul, fie adevărurile de la colhoz, numai Kostoglotov se trezi că n-are nimic. Bineînțeles că laboranta se miră și insistă să-i dea buletinul, iar Kostoglotov făcu scandal că atâta cultură politică ar trebui să aibă fiecare încât să știe că există diferite feluri de deportați și n-are decât să sune la telefonul cutare, și că el are drept de vot dar, la o adică, poate să nici nu voteze.

Iată ce personaj tulbure și stricat se dovedise a fi vecinul lui de pat, îl dibuise bine Pavel Nikolaevici. Dar acum, în loc să se îngrozească de spelunca în care ajunsese, de cei alături de care-i internat, Rusanov se lăsase cuprins de o indiferență copleșitoare: Kostoglotov?

— Și ce dacă, Federau?

— N-avea decât, Sibgatov?

— Să fie sănătos. Las' să se facă cu toții bine, să trăiască – numai de-ar rămâne și Pavel Nikolaevici în viață.

În față îi flutura giulgiul cearșafului.

Lasă-i să trăiască și Pavel Nikolaevici n-o să-i mai iscodească și n-o să-i mai controleze. Dar nici ei să nu-l iscodească. Să nu scurme nimeni în trecutul lui. Ce a fost – a fost, s-a dus, și-i nedrept acum să scormonești, cine ce greșală a făcut cu optsprezece ani în urmă.

Din vestibul s-a auzit vocea aspră a îngrijitoarei, Nellea, singura voce de acest fel din toată clinica. Întreba pe cineva, aflat la vreo douăzeci de metri, fără să strige, de altfel:

— Auzi, da' ăia de lac, cât zici că fac?

Ce răspunse cealaltă – nu se auzi, în schimb, vocea Nellei da:

— O-o-o-of, dacă aş ieşi eu într-unii dintr-ăia – să vezi cum ar intra toţi gagiii-n călduri!

Cealaltă replică ceva şi Nellea îi dădu, într-un fel, dreptate:

— Asta așa e! Când mi-am pus eu prima dată d-ăia de mătase – era rupere. Dar Serghei a aruncat un chibrit şi mi i-a ars imediat, canalia!

Apoi, intră în salon cu peria şi întrebă:

— Ei, băieţi, am auzit că ieri s-a şmotruit pe aici, nu glumă, așa că astăzi dau şi eu, pe deasupra, bine?... Da! Am o veste! Îşi aminti ea şi, arătându-l pe Federau, anunţă cu seninătate: ăsta al vostru a mierlit-o! A dat ortu' popii!

Heinrich Iakobovici, cât era el de rezervat şi tot s-a cutremurat. Îi trecuse un fior pe spinare.

N-o înţeleseseră, așa că ea ţinu să explice:

— Păi, ăla ciufălitu'! ăla, înfăşurat în bandaje! Ieri, la gară. Lângă casa de bilete. Acu' l-au adus să-i facă autopsia.

— Doamne-dumnezeule! Mai găsi putere să spună Rusanov. Cum de puteţi fi atât de lipsită de tact, tovarăşă îngrijitoare! Ce rost are să răspândiţi asemenea ştiri deprimante?

Cei din salon căzură pe gânduri. Efrem vorbise mult despre moarte şi, ce-i drept, părea condamnat. Se oprea de-a curmezişul coridorului dintre paturi şi încerca să-i convingă pe toţi, strecurându-şi cuvintele printre dinţi: „Adevăru-i că nu stăm niciunul prea bine!”

Totuşi, ultimul pas al lui Efrem nu-l văzuseră şi, odată plecat, le rămăsese viu în amintire. Iar acum erau nevoiţi să-şi imagineze că omul care călcase în picioare, încă alaltăieri, aceste duşumele, pe care umblau şi ei, se afla acum la morgă, tăiat de-a lungul liniei axiale anterioare, ca un cârnat polonez crăpat.

— Mai bine-ai spune şi tu ceva mai vesel, îi ceru Ahmadjan.

— Io pot să spun şi ceva mai vesel – o să faceţi pe voi de râs. Numai că o să fie cam indecent...

— Lasă, nu-i nimic! Dă-i drumul!

— Da! Îşi mai aminti Nellea. Tu, băiete, eşti chemat la roentgen! Da, tu, tu! Îl arată ea pe Vadim.

Vadim puse cartea pe pervazul terestrei. Îşi coborî cu grijă, ajutându-se cu mâinile, piciorul bolnav, apoi şi pe celălalt.

Şi, cu silueta lui de balerin, de n-ar fi fost piciorul acela umflat, purtat cu grijă, porni spre ieşire.

Auzise de Podduev, dar nu simţise pic de milă. Podduev nu era un om preţios

pentru societate, cum nu era nici femeia asta de serviciu vulgară. Iar omenirea e valoroasă, totuși, nu prin cantitatea mare a membrilor ei adunați în mușuroaie, ci prin calitatea distilată.

Atunci intră laboranta cu ziarul.

Iar în spatele ei venea Roadeoase. Putea intercepta dintr-o clipă în alta ziarul.

— Mie! Mie! Spuse stins Pavel Nikolaevici, întinzând mâna.

Îl căpătă.

Văzu, încă înainte de a-și pune ochelarii, că toată pagina e acoperită de fotografii și titluri mari. După ce-și căută, ușurel, o poziție comodă și-și puse încet ochelarii, el observă, lucru previzibil, că era vorba de încheierea sesiunii Sovietului Suprem: apărea fotografia prezidiului și-a sălii și fuseseră tipărite, cu literă mare, ultimele hotărâri importante. O literă atât de mare, încât nu mai era nevoie să răsfoiești și să cauți în altă parte vreo notiță mărunță, dar semnificativă.

— Cum? Cum? Nu se putu abține Pavel Nikolaevici, deși nu i se adresa nimănui din salon, și era indecent să te miri astfel și să exclami, cu ziarul în față.

Mare, pe prima coloană, era anunțat că președintele Consiliului de Miniștri, G. M. Malenkov, și-a cerut demisia din proprie inițiativă, iar Sovietul Suprem i-a acceptat, cu unanimitate de voturi, cererea.

Astfel se încheiase sesiunea de la care Rusanov nu așteptase nimic altceva decât aprobarea bugetului...!

Simți că i s-au dus și ultimele forțe, și mâinile-i scăpară ziarul. Nu putea citi mai departe.

La ce aveau să ducă toate astea – nu înțelegea. Încetase să înțeleagă instrucțiunile difuzate într-un mod accesibil oricui.

Atâta lucru însă pricepea și el – că totul se întâmpla prea brusc, mult prea brusc! De parcă, undeva, la o foarte mare adâncime, straturile geologice începuseră să fiarbă și se urniseră din albia lor – iar acest lucru zguduise tot orașul, spitalul și patul lui Pavel Nikolaevici.

Dar, fără să observe cum se clatină camera și dușumeaua, dinspre ușă venea spre el, egal, delicat, într-un halat proaspăt călcat, cu un zâmbet încurajator pe față și seringă-n mână, doctorița Gangart.

— Ei, haideți să facem injecția! Spuse ea binevoitoare.

Iar Kostoglotov trase de pe picioarele lui Rusanov ziarul – văzu și el imediat totul, iar apoi citi și textul.

Citi și se ridică. Nu mai putea sta locului.

Nici el nu înțelegea exact toată semnificația știrii.

Dar, dacă ieri fusese schimbată toată Curtea Supremă, iar astăzi primul-ministru, aceștia erau pași ai Istoriei!

Pași ai Istoriei, și nu-și putea închipui, nu putea crede că pot fi spre mai rău.

Alaltăieri, îi mai interzisese încă inimii sale să bată prea tare, își interzisese să

creadă, să spere!

Dar trecuseră două zile – și aceleași patru lovituri beethoveniene izbiră prevestitor în cer ca într-o membrană.

Iar bolnavii zăceau liniștiți, prin paturile lor – nu auzeau nimic!

Iar Vera Gangart introduce liniștită embihina în venă.

Oleg se repezi afară – la plimbare!

La aer liber!

Amintirea despre ceva minunat.

Nu, își interzisese de mult să mai creadă! Nu îndrăznea să-și îngăduie așa o bucurie!

Doar în primii ani ai detenției condamnatul novice crede, de câte ori este chemat să iasă cu lucrurile din celulă, că va fi scos în libertate, la auzul fiecărei șoapte despre amnistie – că arhanghelii își sună trâmbițele. De fapt, este scos din celulă pentru a i se citi o hârtiuță nemernică și-a fi vârat într-o altă celulă, cu un etaj mai jos, și mai întunecată, cu aerul la fel de închis. Iar amnistia se amână – de la aniversarea Revoluției până la sesiunea Sovietului Suprem, amnistia se sparge ca un balon de săpun sau le este dată hoților, escrocilor, dezertorilor – în locul celor care-au luptat și-au suferit.

Și acele celule din țesutul inimii, pe care natura le-a creat pentru bucurie, pierzându-și utilitatea – mor. Și acei centimetri pătrați ai pieptului unde se refugiază speranța, odată cu trecerea anilor, se golesc și se usucă.

Destul crezuse, la vremea lui, destul așteptase eliberarea și-și împachetase lucrușoarele – acum, în sfârșit, nu voia decât în minunatul său Exil, în dragul lui Uș-Terek! Da, drag!

Oricât ar fi părut de ciudat, astfel îi apărea colțișorul în care fusese deportat, văzut de aici, din spital, din orașul acesta mare, din această lume cu mecanism complicat, la care Oleg nu se simțea capabil să se adapteze și, la urma urmei, nici dorința de-a o face n-o simțea.

Uș-Terek înseamnă „Trei plopi”. Numele venea de la cei trei plopi bătrâni ce se văd în stepă de la zece kilometri depărtare. Plopii sunt strânși laolaltă. Nu sunt zvelți cum sunt plopii de obicei, ba sunt chiar destul de strâmbi. S-ar putea să aibă vreo patra sute de ani. Odată crescuți, ei nu se mai înălțaseră, ci se lățiseră și-mpletiseră o umbră deasă deasupra arâkului principal. Se spune că mai erau și alți copaci străvechi în aul, însă în 1931, când Budionnâi a reprimat revolta kazahilor, au fost tăiați. Iar acum copacii de acest soi nu se mai prind. De câte ori i-au sădit pionierii, i-au ros iezii de cum le-au dat mugurii. Doar arțarii americani s-au prins, în piața din fața comitetului raional.

Ce loc să iubești mai mult pe lume: acela unde, prunc fiind, ai ieșit la lumină urlând, fără să-nțelegi nimic, nici măcar ceea ce-ți arată ochii și urechile? Sau acela unde ți s-a spus pentru prima dată: nu-i nimic, mergeți neîncolonați! Mergeți singuri! Pe picioarele tale! „Ia-ți patul și umblă!”.

Prima noapte în semilibertate! Comandamentul nu-i slăbea, deocamdată, din ochi și nici nu fuseseră lăsați să intre în localitate, dar li se permisesse să doarmă liberi, sub o șură de paie în curtea Ministerului de Interne. În șură, caii au molfăit încetișor, toată noaptea, fân – și nu se putea inventa sunet mai dulce! Însă Oleg adormi abia pe la mijlocul nopții. Pământul bătătorit al curții era alb din cauza lunii – și se duse să se plimbe, ca amețit, traversând curtea încolo și înapoi. Nu erau turnuri de control, nimeni nu se uita la el și, împiedicându-se fericit de dâmburile curții, umbla cu capul dat pe spate, cu fața îndreptată spre cerul alb și mergea, se tot grăbea undeva, temându-se parcă să nu întârzie – de parcă nu într-un aul sărăcăcios și uitat de lume urma să iasă a doua zi, ci într-o lume largă, triumfală. În aerul cald al primăverii sudice, timpurii, nu era deloc liniște: așa cum într-o gară mare, cu drumurile de fier risipite pe o suprafață largă, locomotivele se cheamă unele pe altele, noaptea întreagă, la fel au urlat, nesățios și victorios, din toate capetele cătunului, prin toate țarcurile și curțile, catării și cămilele: despre pasiunile lor matrimoniale, despre convingerea că viața avea să continue. Și acest urlat de nuntă se contopea cu cel din pieptul lui Oleg însuși.

Păi, poate exista oare un loc mai drag decât acela în care ai petrecut o asemenea noapte?

Și iată că în noaptea aceea sperase și crezuse din nou, deși își promisese de atâtea ori să n-o mai facă.

După lagăr, nu puteai numi lumea deportaților crudă, chiar dacă și aici, în timpul muncilor de irigare se stârneau bătăi cu ketmeniurile peste picioare. Lumea deportaților era mult mai largă, mai ușoară, mai diversă. Dar o oarecare asprime avea și ea și nu-i era ușor rădăcinii să-și facă drum prin pământ, și nici tulpina nu era ușor s-o hrănești. Trebuia să ai mare grijă ca nu cumva comandantul să te trimită cu încă vreo sută cincizeci de kilometri mai departe, în adâncul deșertului. Mai trebuia să găsești și-un acoperiș de paie lipite cu lut deasupra capului și să-i plătești ceva femeii care te găzduia, când, de fapt, n-aveai din ce plăti. Trebuia să cumperi zilnic pâine și câte ceva de la cantină. Trebuia să-ți găsești de lucru, dar, după șapte ani în care ai tras tare cu târnăcopul, nu-ți venea să iei săpăliga și să te duci să lucrezi câmpul. Și cu toate că existau în cătun văduve care-și încropiseră câte-o căsuță de pământ, cu grădină de zarzavat și chiar cu vaci, gata la o adică să ia de bărbat un deportat singur – i se părea totuși prea devreme să se vândă ca soț: avea totuși sentimentul că viața nu se termina, ci abia începe.

Înainte, în lagăr, socotind câți bărbați lipseau în lumea liberă, prizonierii erau siguri că, în clipa în care gardianul te lasă în pace – prima femeie va fi a ta. Părea că umblă săracele singure, bocind după un bărbat, și nu se mai gândesc la nimic altceva. Dar în cătun erau o mulțime de copii și femeile păreau pline de propria lor viață și, nici cele singure, nici fetele nu voiau, doar așa, ci numai și numai

măritate, cinstit – să-și clădească o căsuță sub ochii așezării. Moravurile din Uș-Terek țineau de secolul trecut.

Și iată că gardienii îl lăsaseră demult în pace pe Oleg, dar el continua să trăiască fără femeie, ca și-n anii petrecuți după sârma ghimpată, deși existau în cătun grecoaiice încondeiate, cu părul ca pana corbului, și nemțoaice harnice, bălaie. În documentul prin care fuseseră deportați, scria pe veci, și mintea lui Oleg acceptase, în bună măsură, că pe vecie va fi, nici nu-ți puteai imagina nimic altceva. Dar iată că mereu auzea câte ceva care-l împiedica să se însoare aici. Ba fusese doborât, cu dangătul de alamă al unui idol calp, Beria – și toată lumea se așteptase la schimbări radicale, dar schimbările se furișau încetișor, mărunte. Ba o regăsise pe fosta lui prietenă, deportată la Krasnoiarsk, și schimbase câteva scrisori cu ea. Ba începuse o corespondență cu o veche cunoștință de la Leningrad – și a purtat-o o vreme la piept, sperând că va veni aici. (Dar cine lasă un apartament la Leningrad, pentru a veni în văgăuna lui?) Iar apoi îi crescuro tumoarea și durerea insuportabilă, permanentă, spulberase totul, iar femeile deveniră ființe la fel de atrăgătoare ca orice om bun.

Oleg înțelese că-n deportare nu există doar elementul deprimant, știut de oricine, măcar și din literatură (alt ținut decât cel pe care-l iubești, alți oameni decât cei pe care i-ai fi dorit în jur), dar și un element eliberator, mai puțin cunoscut: o eliberare de îndoieli, de răspunderea față de tine însuși.

Nefericii nu erau cei deportați, ci cei eliberați, cu buletinul marcat de murdarul punct 39, și nevoiți să plece undeva, să locuiască undeva, reproșându-și fiecare greșeală, să caute de lucru și să fie izgoniți de pretutindeni. Prizonierul sosit la locul de deportare avea, în schimb, toate drepturile: nu lui îi trecuse prin cap să vină înapoi și nimeni nu-l putea goni de-aici! În locul lui se gândise conducerea și nu se temea că poate-i scăpase un loc mai bun, nu se agita în căutarea unei combinații mai avantajoase. Știa că merge pe singurul drum posibil și acest lucru îl umplea de energie.

Așa că, acum, când începuse să se însănătoșească, aflat din nou față în față cu ghemul de nedescurcat al vieții, Oleg se gândea cu plăcere că există pe lume un loc sfânt, senin, numit Uș-Terek, unde cineva a hotărât pentru el, unde totul e foarte clar, unde-i considerat, de cum vine, cetățean cu drepturi depline, și unde se va întoarce în curând acasă. Niște fire de rudenie îl legau deja de locul acela și-i venea să spună: la noi.

Trei sferturi din anul pe care-l petrecuse la Uș-Terek, Oleg fusese bolnav – nu apucase să observe mai de-a-proape particularitățile naturii și ale vieții de acolo și nu se bucurase îndeajuns de ele. Unui om bolnav, stepa îi părea prea prăfuită, soarele prea fierbinte, grădinile de zarzavat prea pârjolite, frământarea chirpiciului prea istovitoare.

Dar acum, când viața prinsese din nou glas în el, asemeni catârilor aceia pe care-i auzise urlând primăvara, Oleg se plimba pe aleile complexului medical, plin de

copaci, de oameni, de culori și de case de piatră – și reconstitua cu duioșie fiecare trăsătură austeră și modestă a lumii Uș-Terekului. Și lumea aceea zgârcită îi era mai dragă – fiindcă era a lui, până la mormânt, pe veci a lui, iar aceasta era – provizorie, închiriată pentru o vreme.

Își amintea de jusan – floarea de stepă cu miros amărui, dar atât de drag! Și de jantac-ul cu spini ascuțiți. Încă mai țepos era djihghili-ul folosit pentru garduri, ale cărui flori violete miroseau, în mai, exact ca liliacul. Și copacul acela amețitor, djidu, cu florile sale mirosind atât de excesiv condimentat, încât semănau cu o femeie ce depășise orice limită a dorinței și se parfumase peste măsură.

Ciudat că un rus, legat prin firele sufletului său de crângurile și luminișurile rusești, de rezerva discretă a naturii din Rusia Centrală, trimis aici împotriva voinței și pentru totdeauna – se putuse atașa de acest peisaj descoperit și sărăcăcios, când prea fierbinte, când bătut de vânturi, unde o zi noroasă liniștită e percepută ca o relaxare, iar ploaia – ca o sărbătoare, și s-a împăcat deja, se pare pe deplin, cu ideea că va trăi aici până la moarte. Și, judecând după băieți ca Sarâmbetov, Teleghenov, Maukeev, frații Skokov, se atașase, fără a-i fi învățat deocamdată limba, și de poporul acesta; sub influența superficială a unor impresii întâmplătoare, care înlănțuie greșelile cu lucrurile importante, influențat de devotamentul datorat neamurilor străvechi, el îl percepea ca pe un popor profund naiv, răspunzând întotdeauna cu sinceritate la sinceritate, cu simpatie la simpatie.

Oleg avea treizeci și patru de ani. Toate Institutele au ca limită de vârstă, la admitere, treizeci și cinci. De studiat, nu va mai avea cum să studieze. Asta e, n-a fost să fie. Abia recent reușise să se ridice, de la rangul de pregătitor de chirpici, la acela de ajutor de topograf (nu chiar topograf, cum o mințise pe Zoia, ci ajutor de topograf, cu trei sute cincizeci de ruble pe lună). Șeful lui, inginer topograf pe regiune, nu prea cunoștea semnele de pe riglă, de aceea Oleg ar putea lucra pe săturate, dar nici el nu prea avea ce face: pământurile fiind împărțite colhozurilor în folosință veșnică (tot veșnică), rar avea ocazia să mai taie câte ceva din ele, când se extindea vreo așezare. Ce distanță între el și mhab – săăpânul lucrărilor de irigare – miratul, care simțea fiecare pantă a terenului!

Probabil că, odată cu trecerea anilor, Oleg se va putea aranja mai bine. Dar chiar și acum – de ce-și amintea oare cu atâta drag de Uș-Terek, de ce așteaptă să se încheie odată tratamentul pentru a se întoarce, în sfârșit, acolo, fie și doar pe jumătate lecuit?

N-ar fi fost oare firesc să capete ură pe locul deportării sale, să se înrăiască și să-l blesteme? Nu, chiar și ceea ce ținea, mai degrabă, de domeniul satirei – până și acele lucruri îi apar lui Oleg doar ca niște glume demne de un zâmbet. Și noul director al școlii, Aben Berdenov, care a smuls din perete tabloul „Gaurii” de Savrasov și l-a zvârlit după dulap (zărise în el o biserică și considerase că se face propagandă religioasă). Și responsabilă sanitară pe raion, o rusnacă înfiptă, care

le ținea de la tribună prelegeri intelectualilor de prin partea locului, iar pe urmă le vindea madamelor din regiune, pe sub mână, cu preț dublu, crêpe-de-chine-ul care, oricum, apărea apoi, în curând, și la magazinul raional. Și mașina salvării care gonea în nori de praf, dar de multe ori nu cu vreun bolnav, ci cu treburile comitetului raional, pe post de simplu automobil, dacă nu chiar ducând făina și untul pe la locuințele șefilor. Și comerțul „en-gros”, al micului comerciant cu bucata Orembaev: la băcănia lui nu găsești niciodată nimic, dar pe acoperiș e un munte de lăzi goale, rămase de la marfa vândută – a fost și premiat pentru depășirea planului, dar dormitează mereu la ușa magazinului. Îi e lene să cântărească, să pună în pungi, să împacheteze. După ce-i aprovizionează pe toți atotputernicii, îi alege pe cei demni, după părerea lui, de atenție și le oferă cu glas scăzut: „Ia o ladă de macaroane – dar întreagă”, „Ia un sac de zahăr – dar tot”. Sacul sau lada pleacă direct clin depozit la locuința respectivului, dar în acte sunt trecute de Orembaev ca vândute cu bucata. Și, în încheiere, își aminti și de secretarul trei al comitetului raional, care, vrând să-și dea examenele de liceu ca extern, dar neștiind pic de matematică, se furișase noaptea la un profesor deportat și-i oferise o blană de astrahan.

Toate aceste lucruri le lua cu zâmbetul pe buze, fiindcă veneau după lagărul în caie domnea legea haitei de lupi.

Bineînțeles, ce nu pare o glumă, după lagăr? Ce nu pare adevărată odihnă? Este curată minune să-ți pui, în asfințit, cămașa albă (singura, cu gulerul deja rupt, iar cum sunt pantalonii și ghetetele – mai bine nu întrebați) și s-o pornești pe strada principală a cătunului. Lângă club, sub acoperișul de stuf, zărești afișul „un nou film artistic – trofeu de război” și pe prostul satului, Vasea, care invită pe toată lumea la film. Să încerci să cumperi cel mai ieftin bilet de două ruble – în rândul întâi, la grămadă cu puștii. Și, o dată pe lună, s-o faci lată – să bei de două ruble și jumătate, cu șoferii ceceni, o halbă de bere.

În mare parte, Oleg preluase aceaslă viziune amuzantă, plină de bucurie, a deportării, de la soții Kadmin – ginecologul Nikolai Ivanovici și soția sa, Elena Abksandrovna. Orice li s-ar fi întâmplat Kadminilor, în deportare, ei spuneau de fiecare dată:

— Ce bine! Cât de bine-i, în comparație cu ce-a fost! Ce noroc ani avut c-am nimerit în locul asia fermecător!

Făceau rost de o pâine albă – ce bucurie! Astăzi e un film bun la club – ce bucurie! A apărut la librărie Paustovski, în două volume – bucurie! A venit un tehnician și le-a pus dinții – bucurie! Au mai trimis un ginecolog, o deportată – foarte bine! N-are decât să preia ea ginecologia, să facă ea chiuretajele ilegale, Nikolai Ivanâci o să facă terapie generală – bani mai puțini, în schimb, liniște mai multă. Un apus portocaliu-trandafiriu-roșu aprins-stacojiu în stepă – o încântare! Mic, zvelt și cărunt, Nikolai Ivanovici o ia de braț pe Elena Aleksandrovna – rotundă și îngreunată, din păcate și din pricina bolilor – și, pășind tacticos, ies

dincolo de ultimele case ale așezării, să vadă apusul soarelui.

Dar viața li se transformase definitiv într-o ghirlandă împletită din florile bucuriei din ziua în care-și cumpăraseră propriul bordei dărăpănat, cu grădină de zarzavat alături – ultimul refugiu din viața lor, asta o înțelegeau și ei, ultimul acoperiș sub care vor trăi și vor muri. (Au luat hotărârea să moară împreună: dacă moare unul, celălalt o să-l conducă, fiindcă ce rost ar avea să rămână, și de dragul cui?) Mobilă n-aveau de nici un fel, și bătrânul Homratovici, deportat și el, primise comanda să construiască, în colț, un paralelipiped din cărămizi. A ieșit un pat conjugal – dar, cât de larg, cât de comod! Asta da, bucurie! S-a cusut un sac lat, pentru saltea, și s-a umplut cu paie. Următoarea comandă la Homratovici a fost o masă, dar una rotundă. Homratovici nu mai înțelegea nimic: de șaptezeci de ani trăia pe-acest pământ, dar masă rotundă nu văzuse. De ce să fie rotundă? „Ba am să vă rog frumos!” i-o schițase Nikolai Ivanovici cu mâinile sale albe, pricepute, de ginecolog. „Să fie neapărat rotundă!” Următoarea grijă – să facă rost de o lampă cu gaz, dar nu de tablă, ci de sticlă, pe picior înalt, și nu cu șapte focuri, ci neapărat cu zece – și să mai aibă și sticle de rezervă. La Uș-Terek, așa ceva nu există, așa ceva se procură treptat, li se aduce de către oameni buni de departe, dar iată că pe masa rotundă se așază o asemenea lampă, care se mai și acoperă c-un abajur făcut în casă – și aici, la Uș-Terek, în 1954, când în capitală oamenii aleargă după lămpi cu picior și a fost inventată deja bomba cu hidrogen – lampa aceasta, așezată pe masa rotundă, meșterită în sat, transformă bordeiul lipit cu pământ într-un salon formidabil de acum două secole. Ce triumf! Se așează toți trei în jurul mesei și Elena Aleksandrovna spune din inimă:

— Ah, Oleg, cât de bine trăim acum! Trebuie să vă spun că, dacă nu punem la socoteală copilăria, e cea mai fericită perioadă a vieții mele!

Și adevărul e că are dreptate! Nu nivelul de trai îi face pe oameni fericiți, ci relația inimilor și felul în care ne privim viața. Și una și alta se află, întotdeauna, în puterea noastră și asta înseamnă că omul e întotdeauna fericit dacă-o dorește, și nimeni nu-l poate împiedica.

Înainte de război, locuiseră lângă Moscova, împreună cu soacra, iar ea era atât de neîmpăcată și insistentă când era vorba de mărunțișuri, iar fiul atât de respectuos cu mama lui, încât Elena Aleksandrovna – femeie matură, cu propria ei soartă și nu la prima căsătorie, se simțea veșnic oprimată. Acești ani ai săi îi numea acum „evul ei mediu”. A trebuit să se întâmple o mare nenorocire pentru ca aerul din familia lor să se primenească.

Și nenorocirea veni – de altfel, tot soacra fu cea care trase firul; în primii ani de război, veni la ei un om fără documente și-i rugă să-l ascundă. Combinând asprimea față de cei din familie cu convingerile general-creștine, soacra îl adăposti pe dezertor – și asta fără să se sfătuiască măcar cu tinerii. Dezertorul dormi la ei două nopți, plecă, fu prins undeva, iar la interogatoriu indicase casa care-l găzduise. Soacra se-apropia deja, pe atunci, de optzeci de ani, așa că fu

lăsată în pace, dar se consideră că nu strică să fie arestat fiul, de cincizeci de ani, și nora, de patruzeci. În timpul anchetei, încercară să clarifice dacă dezertorul nu le era cumva rudă, fiindcă, în acest caz, vina le-ar fi fost diminuată: ar fi fost un simplu caz de complicitate, lucru de înțeles, ba chiar scuzabil. Numai că dezertorul era un simplu trecător, așa că cei doi Kadmini primiră câte zece ani, nu pentru complicitate cu dezertorul, ci ca dușmani ai patriei, care subminează cu bună știință puterea Armatei Roșii.

Se termină războiul și dezertorul acela fu eliberat în urma mării amnistii date de Stalin, în 1945 (istoricii își vor bate capul, fără să poată înțelege vreodată, de ce tocmai dezertorii au fost eliberați primii și fără nici un fel de restricții). Acela uitase de mult că înnoptase și el într-o casa, că trăsesse pe cineva după sine. Iar pe Kadmini amnistia aceea nu-i atinsese în nici un fel: doar ei nu erau dezertori, erau dușmani. Nici după ce făcură câte zece ani, nu fură lăsați acasă: doar nu acționaseră individual, ci în grup, ca organizație – soi și soție! Așa că li se cuvenea deportarea pe vecie. Prevăzând acest lucru, Kadminii înaintaseră din timp o cerere, ca măcar în deportare să fie trimiși în același loc. Se pare că nimeni n-a avut nimic de obiectat, iar cererea părea și ea destul de legitimă – totuși, soțul fu trimis în sudul Kazahstanului, iar soția – în ținutul Krasnoiarskului. Poate că voiau să-i despartă, ca membri ai aceleiași organizații? Nu, n-o făcuseră drept pedeapsă, și nici ca să le facă în ciudă, ci, pur și simpla, din aparatul Ministerului de Interne lipsea, bineînțeles, un om a cărui obligație să fie reunirea soților cu soțiile lor – de-aceea nu i-au reunit. Soția, în jur de cincizeci de ani, dar cu mâinile și picioarele umflate, a nimerit în taiga, unde nu exista altă muncă decât tăierea pădurilor, atât de cunoscută de pe vremea lagărului. (Își amintește însă și-acum de taigaua de pe Enisei – ce peisaje!) Vreme de-un an, au tot scris plângeri – la Moscova, la Moscova, la Moscova – și abia după aceea a sosit un trimis special – s-o aducă pe Elena Aleksandrovna, aici, la Uș-Terek.

Păi, cum sa nu se bucure acum de viață! Cum să nu îndrăgească Uș-Terekul! Și bordeiul lor lipit cu pământ! La ce altceva mai bun se puteau aștepta?

N-avea decât să fie și pe veci! Într-o veșnicie, ai tot timpul să cunoști clima din Uș-Terek! Nikolai Ivanovici scoate afară trei termometre, pune un borcan în care măsoară precipitațiile, iar pentru a afla viteza vântului se duce pe la Inna Strein – o elevă din clasa a zecea, care conduce centrul meteorologic de stat. Încă nu se știe ce-o să iasă din centrul ăsta meteorologic, dar Nikolai Ivanâci are deja un jurnal meteo de-o strictețe statistică demnă de invidiat.

Încă de copil, preluase de la tatăl său, inginer de drumuri, pofta de-a fi mereu activ și dragostea pentru exactitate și or dine. Uite, cine-ar putea zice despre Kololenko că era pedant, dar și el spunea (iar Nikolai Ivanâci îl cita) că „ordinea păstrată în treburile noastre ne asigură liniștea sufletească”. Și-o altă zicală preferată a doctorului Kadmin: „Lucrurile își cunosc locul.” Lucrurile știu totul, noi trebuie doar să nu le împiedicăm.

Pentru serile de iarnă, Nikolai Ivanovici are o ocupație preferată: legatul cărților. Îi place să le dea cărților ciufulite, zdrențăroasc, distruse, un aspect îngrijit și luminos. Chiar și la Uș-Terek își făcuse rost de-o presă de legătorie și-un curier extrem de ascuțit.

Imediat după cumpărarea bordeiului, Kadminii s-au pus, vreme de câteva luni, pe economii, poartă aceleași lucruri vechi și adună bani pentru un radio cu baterii. Mai întâi, trebuie să se înțeleagă, la librărie, cu vânzătorul kurd, să le rețină baterii, când or aduce, fiindcă bateriile vin separat și nu le găsești oricând. Mai trebuie depășită și frica pe care-o au toți deportații față de aparatele radio: ce-o să creadă supraveghetorul șef? Oare, nu pentru-a asculta BBC-ul au pus la cale toată povestea?

Dar groaza a fost depășită, bateriile au fost aduse, radioul deschis – și-o muzică paradisiacă pentru urechile prizonierilor, aleasă, în fiecare zi, din program – Puccini, Sibelius, Bortnianski – curge curată din aparatul alimentat cu baterii, în cocioaba Kadminilor. Și iată că lumea lor se umple! Și se revarsă peste margini, incapabilă să mai absoarbă ceva din afară, gata să ofere din preaplinul ei.

Primăvara, serile de radio s-au scurtat, în schimb, au grija grădiniței de lângă casă. Cei zece ari ai grădinii lui Nikolai Ivanovici sunt împărțiți cu atâta energie și inventivitate, încât prințul Bolkonski, cu tot domeniul lui din Lăsâie Gorî și specialiștii lui arhitecți, pălește pe lângă el.

Slujba de la spital Nikolai Ivanovici și-o face, la șaiszeci de ani, cu mare vioiciune, are o normă și jumătate și e gata să dea oricând fuga noaptea să asiste la o naștere. Prin așezare nu umblă, ci zboară, fără să se jeneze de barba sa cărunță, cu poalele hainei de doc, cusută de Elena Aleksandrovna, fâlfâind în urma lui. Pentru lopată însă nu mai are destulă putere – după o jumătate de oră de săpat, dimineața, începe să se sufoce. Dar, chiar dacă mâinile și inima rămân în urmă, planurile armonioase ating idealul, îl poartă pe Oleg prin grădina sa goală, mărginită, pe latura din spate, de doi pomișori purtători de noroc, și se laudă: — Iată, Oleg, aici toată parcela va fi traversată de-o cărare. De partea stângă, veți vedea cândva trei zarzări, sunt deja sădiți. Pe dreapta, o să fie o vie, sunt sigur că se va prinde. Iar în capăt, cărarea se va încheia cu un chioșc – un chioșc adevărat, cum n-a văzut încă Uș-Terekul! Bazele chioșcului au fost deja puse, iată, divanul ăsta în semicerc făcut din cărămizi nearse (același Homratovici: „de ce în semicerc?”) – și nuielele astea, pe care se va urca hameiul. Alături își va răspândi mireasma regina nopții. Ziua, ne vom ascunde aici de arșiță, iar serile vom bea ceai, ceai din samovar, sunteți binevenit! (Deși, mă rog, deocamdată, nici samovar nu există.)

Ce-o să crească acolo în viitor – nu se știe, dar lipsesc încă de pe-acum – cartofii, varza, castraveții, roșiile și dovlecii, tot ce există la vecini. „Păi, astea se pot cumpăra!” – replică soții Kadmin. Coloniștii din Uș-Terek sunt gospodari, țin vaci, porci, oi, găini. Nici Kadminii nu sunt total străini de creșterea animalelor, dar

ferma lor are și ea un profil nepractic: n-au decât câini și pisici. Kadminii zic că laptele și carnea se pot lua de la piață – dar unde poți cumpăra devotamentul unui câine? Ce, pentru bani, ar sări oare astfel pe tine Juk cel negru-fumuriu, cu urechi lungi, imens ca un urs, sau Tobik cel ascuțit și băgăreț, alb în întregime, dar cu urechiușele negre, jucăușe?

Dragostea față de animale n-o prețuim acum deloc la oameni, iar de atașamentul față de pisici ne simțim chiar obligați să râdem. Dar dacă ne-am pierdut, pentru început, dragostea față de animale – oare nu este inevitabil să ne-o pierdem apoi și pe cea față de oameni?

Kadminii nu iubesc în animale blănița, ci personalitatea. Și acea căldură sufletească pe care-o iradiază soții se transmite aproape imediat, fără nici un dresaj, animalelor lor. Animalele prețuiesc foarte mult momentele când Kadminii le vorbesc, și sunt gata să-i asculte multă vreme. Animalele țin la compania stăpânilor lor și-s mândre să fie pretutindeni alături de ei. Dacă Tobik zace în cameră (iar intrarea în cameră nu-i este niciodată interzisă) și vede că Elena Aleksandrovna își pune paltonul și-și ia sacoșa, el nu înțelege doar că imediat urmează o plimbare în cătun, dar o ia din loc, fuge după Juk în grădină și se-ntoarce de îndată cu el. În limba lor câinească, i-a spus, acolo, de plimbare – și Juk a venit vesel, gata de plecare.

Juk cunoaște bine măsura timpului. După ce-i conduce pe Kadmini la cinematograful, nu se culcă lângă club, ci pleacă, dar se întoarce întotdeauna la sfârșitul filmului. Odată s-a dat o peliculă scurtă de tot și-a întârziat. Câtă durere a fost la început – și câte sărituri pe urmă!

În schimb, câinii nu-l conduc niciodată pe Nikolai Ivanovici la serviciu, înțelegând că asta ar fi lipsă de tact. Dacă, spre seară, doctorul iese pe poartă cu pasul lui ușor, tânăr, câinii știu după niște efluvii sufletești, dacă s-a dus să vadă o lehoză (și-atunci nu-l însoțesc) sau să facă baie – și atunci se duc cu el.

La scăldat, se merge departe – la râul Ciu, până acolo sunt vreo cinci kilometri. Nici localnicii, nici deportații, nici tinerii, nici cei de vârstă medie nu se duc zilnic acolo – e prea departe. Nu se duc decât puștii și doctorul Kadmin cu câinii. De fapt, este singura plimbare care nu le face cu adevărat plăcere câinilor: drumul prin stepă e aspru și plin de spini, Juk are labelle bolnave, pline de tăieturi, iar Tobik, după ce-a apucat să facă o dată baie, se teme să mai ajungă în apă. Dar simțul datoriei e mai presus de toate, și ei îl însoțesc pe doctor tot drumul. Doar la vreo trei sute de metri, păstrați pentru siguranță, Tobik începe să rămână în urmă, ca să nu fie luat pe sus, se scuză din urechi, se scuză din coadă și se culcă. Juk merge chiar până la râpă, aici își depune corpul mare și urmărește scăldatul de sus, ca un monument.

Datoria de al însoți Tobik i-o aplică și lui Oleg, care vine des pe la Kadmini. (Atât de des, încât, la un moment dat, acest lucru îl neliniștește pe supraveghetorul șef și-i interoghează pe fiecare în parte: „Cum de v-ați apropiat atât de tare? Ce

aveți, de fapt, în comun? Dar despre ce discutați?”)

Juk poate să nu-l conducă pe Oleg, dar Tobik e obligat, și asta pe orice vreme. Când afară e ploaie și noroi, labele-i îngheață, i se udă, tare n-ar avea chef Tobik să se ducă, se întinde pe picioarele din față, se întinde și pe cele din spate – și, până la urmă, se duce, totuși! De altfel, tot Tobik este și poștașul dintre Kadmini și Oleg. Când trebuie să-l anunțe pe Oleg că astăzi e un film interesant, sau că o să fie o emisiune muzicală foarte bună, sau că s-a adus ceva important la magazinul alimentai', sau la cel universal – lui Tobik i se pune o zgardă de pânză c-un bilet, i se arată direcția cu degetul și i se spune cu voce fermă: „La Oleg!”. Și, oricum ar fi vremea, el se duce pe piciorușele lui subțiri la Oleg, iar dacă, odată ajuns, nu-l găsește acasă, îl așteaptă la ușă. Cel mai uimitor este faptul că nimeni nu l-a învățat să facă asta, nu l-a dresat, ci a înțeles el singur totul, de prima dată, și-a început s-o facă de câte ori e nevoie.

(E adevărat că pentru a-i întări stabilitatea ideologică, Oleg îi dă, la fiecare cursă poștală, și-o încurajare materială.)

Juk – înalt și masiv ca un lup german, dar fără ferocitatea lupilor, e copleșit de bunătatea ființelor mari și puternice. Are deja destui ani, a avut mulți stăpâni, iar pe Kadmini și i-a ales singur. Înainte de asta, îi aparținuse proprietarului unui duhan, al unei ceainării. Acela-l ținea pe Juk în lanț, lângă lăzile cu sticle goale, iar câteodată se distra dându-i drumul și întărâtându-l împotriva câinilor din vecini. Juk se lupta cu curaj și băga groaza în câinii galbeni și leșinați de pe aici. Dar cu una din aceste ocazii a trecut și pe la o nuntă câinească din apropierea casei Kadminilor, a simțit căldura sufletească a curții lor – și a început să treacă pe la ei, cu toate că nimeni nu-l hrănea aici.

Stăpânul duhanului plecă și i-l dăruie pe Juk prietenei sale de deportare, Emilia. Ea îl hrănea pe Juk pe săturate – dar el tot se smulgea din lanț și fugea la Kadmini. Emilia se supăra pe Kadmini, îl lua pe Juk acasă, îl puneă din nou în lanț – dar el iar se smulgea și pleca. Atunci l-a legat cu lanțul de o roată de automobil. Într-o bună zi, Juk văzu din curte că pe stradă trece Elena Aleksandrovna, întorcându-se special cu spatele. Se smuci și – ca un cal de povară, hârâind, cără roata de automobil legată de gâtul său vreo sută de metri, până căzu la pământ. După asta, Emilia își luă mâna de pe Juk. Iar la noii stăpâni, Juk adoptă repede bunătatea ca normă principală a comportamentului. Câinii vagabonzi încetară să se mai teamă de el, iar Juk deveni binevoitor și cu trecătorii, nu însă și lingușitor.

Numai că și la Uș-Terek existau amatori să tragă în ființe vii. În lipsa unui vânat mai bun, umblau beți pe străzi și omorau câini. În Juk se trăsese deja de două ori. Acum se temea de orice orificiu îndreptat spre el, inclusiv de obiectivul aparatului de fotografiat, și nu se lăsa prins în poză.

Kadminii mai aveau și motani – răsfățați, năzuroși și amatori de artă; însă Oleg, în vreme ce se plimba acum pe aleile complexului clinic, și-l imagina anume pe

Juk, capul imens și bun al lui Juk, și astanu pur și simplu, pe stradă – ci în cadrul ferestrei sale: cum, brusc, în fereastra lui Oleg, apare capul lui Juk – se ridică pe picioarele din spate și se uită pe fereastră ca un om. Asta înseamnă că lângă el se zbenguie Tobik și nici Nikolai Ivanovici nu poate fi prea departe. Și Oleg simți cu duioșie că-i cât se poate de fericit de soarta sa, că-i pe deplin împăcat cu deportarea și nu cere cerului decât sănătate și nu cine știe ce mari minuni.

Uite, să trăiești așa cum trăiesc Kadminii, să te bucuri de ce ai! Cu-adevărat înțelept e doar acela care se mulțumește cu puțin.

Cine-i optimist? Cel care spune: în țară, în general, totul e foarte rău, oriunde e mai rău decât la noi, noi încă am avut noroc. Și-i fericit cu ce are și nu se macină.

Cine-i pesimist? Cel care spune: În general, totul e minunat în țara noastră, peste tot e bine, numai la noi, întâmplător, e rău.

Acum – numai de-ar suporta până la capăt tratamentul!

De-ar scăpa din cleștii ăștia ai roentgeno-terapiei, ai hormonoterapiei, fără să fi degenerat total. Să-și păstreze cumva libido-ul și ce se mai cuvine să aibă omul! Fiindcă, fără asta, fără asta... Și să plece la Uș-Terek. Și să nu mai trăiască holtei! Să se însoare!

Zoia probabil că n-o să vină. De altfel, chiar dac-ar veni, asta s-ar întâmpla abia peste un an și jumătate. Să aștepte, să aștepte din nou, să aștepte toată viața!

Se poate însura cu Ksana. Ce gospodină! Când, ștergând farfuriile simple, își zvârle prosopul peste umăr – zici că-i împărăteasă! Nu-ți poți lua ochii de la ea.

Se poate trăi bine cu ea – și casa o să fie casă, și copiii o să-i toarne pe săturate.

Sau poate să se însoare cu Inna Strem. E puțin neliniștitor faptul că n-are decât optsprezece ani. Pe de altă parte, asta îl și atrage! Și mai are și zâmbetul acela aerian-impertinent, gânditor-provocator. Pe de altă parte, asta te și atrage...

Așa că nu trebuie să creadă în nici un fel de răsturnări, în nici un fel de gonguri beethoveniene! Toate astea nu-s decât baloane de săpun. Să-și strângă inima – și să nu creadă! Să nu aștepte nimic de la viitor – nimic mai bun!

Bucură-te de ceea ce ai!

Dacă e pe vec – apoi, pe vecie să fie.

Umbrele se risipesc.

Oleg avusese norocul s-o întâlnească exact la intrarea în clinică. Se dădu la o parte, ținându-i ușa, dar și dacă nu i-ar fi făcut loc – ea mergea cu un asemenea elan, ușor înclinată înainte, încât, la o adică, putea să-l și doboare.

Cuprinse totul dintr-o privire: bascul albastru de pe părul ciocolatiu, capul așezat parcă în așa fel încât să taie aerul și paltonul croit cu tare multă personalitate – un fel de coadă lungă, incredibilă, încheiată la gât.

Dac-ar fi știut că-i fiica lui Rusanov, probabil că s-ar fi întors, dar, așa – se duse să-și plimbe pașii pe cărarea lui singuratică.

Avieta primi fără probleme permisiunea de a urca în salon, fiindcă tatăl ei era

foarte slăbit și, oricum, era joi, zi de vizită. Paltonul și-l scosese și-și pusese pe umeri, peste pulovărul vișiniu, un hălățel alb, atât de mic, încât poate doar în copilărie l-ar fi putut îmbrăca așa cum se cuvine.

După a treia injecție, cea de ieri, Pavel Nikolaevici, într-adevăr, foarte slăbit, nici nu mai ieșea de sub plapumă decât atunci când era absolută nevoie. Nici în pat nu se mișca prea mult, nu-și pusese nici ochelarii și nu mai intervenea în discuții. Voința ce-l caracteriza fusese zdruncinată și se lăsase pradă slăbiciunii sale.

Tumoarea, căreia, mai întâi, îi purtase pică și de care apoi se temuse, își intrase, până la urmă, în drepturi – de acum încolo nu el, ci ea hotăra ce și cum.

Pavel Nikolaevici știa că Avieta sosește de la Moscova și o așteptase în dimineața aceea. O așteptase ca întotdeauna, cu bucurie, dar astăzi și cu un fel de neliniște: hotărâseră, în cele din urmă, că soția-i va povesti despre scrisoarea lui Minai, despre Rodicev și Guzun, totul, așa cum a fost. Până acum, nu avusese nici un rost să știe cum stau lucrurile, dar acum aveau nevoie de mintea și de sfatul ei. Avieta era fată deșteaptă, niciodată, în nici o privință, nu raționase mai puțin bine decât părinții ei și totuși era un pic neliniștit: cum va privi ea această poveste? Va fi ea oare capabilă să se transpună în situația de atunci și să înțeleagă? Nu-i va condamna cu nepăsarea omului ignorant?

În salon, Avieta intră tot avântată, deși una dintre mâini îi era ocupată de o sacoșă grea, iar cu cealaltă își ținea halatul, să nu-i alunece de pe umeri. Fata ei proaspătă și tânără strălucea, n-avea acea expresie de compătimire falsă pe care o arborează de obicei oamenii când se apropie de patul cuiva grav bolnav și pe care Pavel Nikolaevici n-ar fi vrut s-o vadă pe chipul fiicei sale.

— Salut, tată! Păi, ce-ai făcut, tată! Îl salută ea însuflețită, așezându-se pe patul lui și sărutându-l sincer, fără nici un efort, pe ambii obraji nebărbieriți, care-și pierduseră prospețimea. Ei, ia zi, cum te simți astăzi? Spune-mi exact! Hai, spune!

Înfățișarea ei înfloritoare și pretențiile ridicate cu o voce vioaie mai pompară niște forțe în Pavel Nikolaevici, care se-nvioră un pic.

— Păi, cum să-ți spun? Spuse el măsurat, slab, încercând să-și clarifice singur situația. N-aș spune că s-a micșorat, asta nu. Dar am totuși senzația că-mi mișc mai ușor capul. Un pic mai ușor. Parcă mă apasă mai puțin.

Fiica, fără să-i ceară voie, dar și fără să-i provoace vreo durere, descheie gulerul tatălui și-i cercetă gâtul. Se uită de parc-ar fi fost medic și-ar fi avut ocazia să consulte zilnic asemenea tumori.

— Păi, nu-i deloc sfârșitul lumii! Stabili ea. Un nodul mărit – atâta tot. La halul în care m-a speriat mama, credeam că cine știe ce gălesc aici! De altfel, și tu spui că ți-e mai ușor – înseamnă că injecțiile te ajută. Pe urmă, o să se mai și micșoreze. Iar după ce se reduce la jumătate, nici n-o să te mai deranjeze, poți să te și externezi.

— Da, într-adevăr, oftă Pavel Nikolaevici. Dacă s-ar înjumătăți, s-ar putea trăi și

cu ea.

— Și te-ai putea trata acasă!

— Crezi că s-ar putea face injecțiile astea acasă?

— De ce nu? O să te obișnuiești cu ele, ai să intri într-un ritm – și-ai să poți continua acasă. O să discutăm treaba asta, ne mai gândim noi!

Pavel Nikolaevici se înveseli. Nu era încă deloc sigur că i se va permite să facă injecțiile acasă, dar însuși faptul că fiica lui era atât de hotărâtă să lupte și să obțină ce vrea îl umplea de mândrie. Avieta se aplecase spre el, așa că-i vedea și fără ochelari chipul sincer, cinstit și deschis, atât de energic, atât de viu, cu nările și sprâncenele mobile, tresărind la orice nedreptate. Cine oare?

— Se pare că Gorki o spusese: dacă urmașii tăi nu sunt mai buni decât tine, degeaba le-ai dat viață, și degeaba ai trăit. Iată însă că Pavel Nikolaevici nu trăise degeaba.

Era totuși neliniștit fiindcă nu știa dacă aflase, și ce avea să spună despre asta. Dar ea nu se grăbea să treacă la subiectul acela, ci-l mai descusu cum e cu tratamentul, și cum sunt medicii de pe aici, apoi îi controlează noptiera, se uită ce mâncase și ce se stricase, și puse înăuntru mâncarea proaspătă.

— Ți-am adus un vin întăritor, să bei câte un păhărel pe zi. Și icrișoare roșii – ai să le mănânci, nu-i așa? Și portocale ți-am adus, de la Moscova.

— Da, cred că da.

Între timp, ea cercetase tot salonul și pe cei aflați în salon, și-i arătă printr-o mișcare expresivă a frunții că sunt, bineînțeles, niște nenorociți, dar acest lucru trebuie privit pe latura umoristică.

Deși s-ar fi zis că nu-i ascultă nimeni, se aplecă totuși mai aproape de tatăl ei și începură să discute doar între ei.

— Da, tată, e cumplit, atacă Avieta, brusc, subiectul. La Moscova, asta nu mai e o noutate, se vorbește deja mult despre asta. Practic, începe o revizuire în masă a dosarelor.

— În masă?

— Da, efectiv. E un soi de epidemie. Un exces, cad în extrema cealaltă. Parcă roata istoriei poate fi dată înapoi! Nimeni n-o poate face! Și cine ar avea curajul! Hai, să spunem – au fost condamnați, la un moment dat, pe drept sau pe nedrept – dar de ce să-i readuci acum, aici, din depărtările lor? Să-i răsădești acum în viața lor de odinioară este un proces dureros și chinuitor, nemilos, în primul și primul rând, pentru ei înșiși! Iar unii dintre ei au murit – ce rost are să tulburi umbrele? De ce să le trezești rudelor speranțe nejustificate, sentimente de răzbunare?... Și, pe urmă, chiar acest cuvânt, „reabilitat”, ce înseamnă el? Doar nu poate să însemne că era perfect nevinovat! Cu siguranță că trebuie să fi existat ceva acolo, chiar dacă nu prea mare.

Doamne, că deșteaptă mai e! Cu ce fervoare a dreptății vorbea! Încă înainte de a ajunge să discute situația lui, Pavel Nikolaevici se convinsese deja că va găsi

întotdeauna în fiica lui un sprijin. Că Alia nu s-ar lăsa, pentru nimic în lume, derutată.

— Și chiar știi cazuri în care s-au întors? Chiar și la Moscova?

— Chiar și la Moscova! Păi, tocmai asta-i. Ei trag acuma spre Moscova, ca muștele la miere. Și ce cazuri tragice am întâlnit! Îți imaginezi, trăiește omul în liniște și pace și, deodată, este convocat acolo. La confruntare! Îți imaginezi?

Pavel Nikolaevici se sirâmbă de parcar fi gustat ceva acru. Alia observase acest lucru, dar ea își ducea întotdeauna gândul până la capăt, nu se putea opri.

— Și i se propune să repete ce a spus, știu eu, cu douăzeci de ani în urmă, îți închipui? Cine mai ține minte? Și pe cine poate încălzi așa ceva? Păi, dacă v-a pocnit chestia asta, n-aveți decât să-i reabilitați, dar fără confruntări! De ce să nevrozezi oamenii! Fiindcă omul ăla, când s-a întors acasă, era să se spânzure! Pe Pavel Nikolaevici îl trecură toate sudorile. Numai gândul ăsta nu-i trecuse încă prin cap, că i s-ar putea cere să se prezinte la o confruntare cu Rodicev, cu Elceanski, sau cine mai știe cu cine.

— Pe urmă, cine i-a pus pe tâmpiții ăia să semneze tot soiul de enormități despre ei înșiși! Să nu fi semnat și gata! Minte mobilă a Aliei cuprindea toate aspectele problemei. Și, în general, cum e posibil să răscolești tot infernul ăla fără să te gândești la cei care munceau pe atunci. N-ar fi trebuit să se gândească și la ei? Cum vor suporta ei aceste schimbări bruște?

— Ți-a povestit mama...?

— Da, tăticule! Mi-a povestit. Dar pe tine nu trebuie să te preocupe povestea asta! Își cuprinse tatăl, cu degete sigure și puternice, pe după ambii umeri. Uite, vrei să-ți spun cum văd eu problema? Cel care deschide drumul și semnalizează este un progresist și un om cu conștiința trează! Mobilurile lui sunt dintre cele mai nobile și poporul știe să înțeleagă și să aprecieze acest lucru. În anumite cazuri, un asemenea om poate să și greșescă. Dar numai cel care nu face nimic nu greșește. De obicei, însă, el se călăuzește după instinctul său de clasă, care nu-l înșală niciodată.

— Îți mulțumesc, Alia! Mulțumesc! Pavel Nikolaevici simți cum îl sufocă lacrimile, dar niște lacrimi bune, eliberatoare. Asta ai spus-o foarte bine: poporul – înțelege, poporul – știe să aprecieze. Numai că există acum o tendință tâmpită – să cauți poporul, neapărat jos.

El mângâie cu încheietura transpirată a mâinii sale, mâna răcoroasă a fiicei.

— E foarte important ca tinerii să ne înțeleagă, să nu ne condamne. Ia zi, dar tu cum crezi... Nu vor găsi, oare, în lege un articol, după care, tot noi... Uite, eu spre exemplu... Să fim condamnați, să spunem,... Pentru mărturie falsă?

— Imaginează-ți că, la Moscova, replică prompt Alia, am fost, întâmplător, martoră la o discuție despre probleme... Temeri asemănătoare. Și era un jurist care zicea că articolul privind mărturiile false, oricum, nu prevede mai mult de doi ani, iar de atunci au fost vreo două amnistii – așa că-i absolut exclus să poată

cineva da în judecată pentru mărturie falsă! Așa ca Rodicev nici nu va crâcni, fii pe pace!

Lui Pavel Nikolaevici i se păru chiar că tumoarea îl sufocă mai puțin.

— Ah, deșteapta lu' tata! Spuse el ușurat și fericit. Pe toate le știi! Și pentru toate-ți faci timp. Cum ai știut să-mi redai forțele!

Și luând, de data asta, în ambele palme mâna fiicei, o sărută cu adorație.

Pavel Nikolaevici era un om dezinteresat. Interesele copiilor erau, pentru el, întotdeauna mai presus de propriile lui interese. Era conștient că el, personal, nu strălucește prin nimic altceva decât prin loialitate, acuratețe și tenacitate.

Adevărata înflorire o trăia prin fiica lui – și se încălzea la lumina ei.

Alia se pliclisi să tot țină pe umeri hălățelul alb, îmbrăcat de formă, care aluneca mereu, și acum, izbucnind în râs, îl zvârli pe spătarul patului, peste fișa de temperatură a tatălui.

La ora aceea, nu intrau în salon nici medici, nici surori.

Și Alia rămase în pulovărul ei vișiniu, nou, în care tatăl ei încă n-o văzuse. Un zig-zag lat, alb, traversa vesel pulovărul peste cele două mâneci și peste piept și acest zig-zag energic se lega foarte bine cu gesturile energice ale Aliei.

Tatăl nu protesta niciodată când banii erau cheltuiți pentru ca Alia să fie bine îmbrăcată. Făceau rost de lucruri din pachet sau de import – și Alia se îmbrăca într-un stil curajos, mândru, punându-și în evidență înfățișarea pregnantă și atrăgătoare, combinată cu o inteligență trează și hotărâtă.

— Ascultă, o întrebă încet tatăl, mai ții minte că te-am rugat să afli: expresia asta ciudată... Tot dai peste ea în câte-o cuvântare sau în articole – cultul personalității? Doar nu fac aluzie la...?

Pavel Nikolaevici nici nu știa de unde să mai ia aer pentru a pronunța cuvântul următor.

— Mă tem că da, tată... Mă tem că da... La Conferința Scriitorilor, spre exemplu, a fost pronunțată de câteva ori. Mai rău e că nimeni n-o discută deschis – și toți se prefac că-nțeleg.

— Ascultă, dar asta-i, de-a dreptul, blasfemie! Cum de-ndrăznesc, poți să-mi spui?

— O rușine, ce mai! A lansat-o careva și uite că nu se mai oprește... Acum, adevărul e că se vorbește și de „cultul personalității”, dar și de „marele continuator”. Așa că important e să nu deviezi în niciuna din direcții... Și, în general, tată, trebuie să fim mobili. Trebuie să fim receptivi la cerințele perioadei prin care trecem. Am să te supăr poate, tată, dar – fie că ne place sau nu – trebuie să fim consonanți cu fiecare nouă epocă! Ce chestii am văzut eu acolo! Am fost și-n cercuri scriitoricești, și nu doar în trecere – crezi că scriitorilor le-a venit ușor să se reorienteze, în ultimii doi ani vreau să spun? Ba, le-a fost chiar foarte greu! Dar ce oameni cu experiență, cu tact, câte poți învăța de la ei!

În sfertul de oră pe care Avieta îl petrecuse cu el, lovind cu replici rapide și exacte

în monștrii întunecați ai trecutului și eliberând noi orizonturi deschise, Pavel Nikolaevici se însănătoșise văzând cu ochii, căpătase curaj, nu mai avea nici un chef să discute despre tumoarea sa plicticoasă și i se părea deja inutil să se zbată pentru mutarea sa într-o altă clinică – ar fi vrut s-asculte la nesfârșit poveștile optimiste ale fiicei sale, să respire vântul acesta proaspăt stârnit de ea.

— Hai, spune, spune, o rugă el. Ce zici că se-ntâmplă la Moscova? Cum ai călătorit?

— Ah! Alia își scutură capul ca un cal ce vrea să scape de tăuni. Parcă poți reda Moscova în cuvinte? La Moscova trebuie să trăiești! Moscova-i o altă lume! Dai o fugă până la Moscova și te trezești într-o lume cu cincizeci de ani mai avansată! Păi, în primul rând, la Moscova toată lumea stă și se uită la televizor...

— În curând, o să fie și la noi.

— Curând!... Numai că ăla n-o să fie programul televiziunii centrale, ce emisiuni vor mai fi și alea! Îți spun, parcă te trezești în Wells: stau și se uită la televizor! Dar, să luăm lucrurile dintr-un punct de vedere mai larg; am sentimentul că prind repede chestiile astea, că se-apropie o adevărată revoluționare a vieții cotidiene! Și nu mă refer doar la frigidere sau la mașinile de spălat, totul se va schimba încă și mai mult de atât. Apar, din loc în loc, un fel de holuri de sticlă. În hoteluri s-au pus măsuțe joase, joase de tot, ca la americani – uite-așa. La început nici nu știi cum să te adaptezi la ele. Abajururile de pânză, cum avem noi acasă, sunt acum rușine curată, trebuie să fie neapărat de sticlă! Paturile cu tăblii – ceva cu totul jenant, se pun, pur și simplu, niște sofale largi sau niște divanuri... Camera arată cu totul altfel. Ce mai, se schimbă tot stilul de viață... Nici nu poți să-ți închipui. Am discutat problema asta și cu mama – va trebui să schimbăm radical multe lucruri. Și n-ai cum să le cumperi aici, trebuie aduse de la Moscova... Există, bineînțeles, și mode foarte nesănătoase, absolut condamnabile. Pieptănături ciufulite, dar special ciufulite, de parc-abia te-ai fi sculat din pat.

— Occidentu-i de vină! Vrea să ne corupă.

— Bineînțeles. Dar asta se reflectă imediat și-n sfera culturii, spre exemplu în poezie.

Pe măsură ce Avieta trecea de la problemele intime la altele, de interes general, vorbea mai tare, nestânjenită, și-acum o ascultau toți cei din salon. Dar, dintre ei toți, doar Diomka își întrerupse învățătura și, uitând de durerea ce-l măcina și-l trăgea tot mai implacabil spre masa de operație, o asculta pe Avieta cu urechile ciulite. Ceilalți nu păreau interesați sau nu erau în paturile lor și doar Vadim Zațârko își mai ridica, din când în când, ochii din carte și se uita la Avista din spate.

Toată spinarea ei, încordată ca un pod solid, bine mulată de pulovărul nepurtat, era de-o culoare densă, vișinie, și doar unul dintre umeri, luminat de-un reflex al soarelui printr-o fereastră deschisă pe undeva – doar umărul era de-un stacojiu

apriins.

— Mai bine, vorbește-mi de tine! O rugă tatăl.

— Păi, eu, tată, am avut o călătorie tare reușită. Au promis să-mi includă volumul de poezii în planul editurii! Ce-i drept, pentru la anul. Dar mai repede nu se face niciodată. Imaginează-ți că nici nu se poate mai repede!

— Hai, nu zău! Vorbești serios, Alia? Oare chiar vom ține în mâini, peste un an...? Fiica îl acoperise azi cu o avalanșă de bucurii. Știa că plecase la Moscova cu niște poezii, dar de la foile acelea dactilografiate și până la o carte pe care să scrie „Alia Rusanova” părea să fie un drum nesfârșit.

— Dar, cum ai reușit?

Alia zâmbea mulțumită și sigură de ea însăși.

— Bineînțeles, dacă te duci așa, pur și simplu, la editură, să le propui niște versuri – n-o să stea nimeni de vorbă cu tine! Dar Anna Ivghenievna mi-a făcut, cunoștință cu M., mi-a făcut cunoștință cu S., le-am citit câteva poezii, le-au plăcut amândurora – iar pe urmă au dat și ei niște telefoane, i-au trimis cuiva un bilet, totul a mers foarte ușor.

— Asta-i nemaipomenit, radia de fericire Pavel Nikolaevici. Își găsisse pe noptieră, pe pipăite, ochelarii și și-i pusese pe nas, de parcă ar fi urmat să cerceteze chiar acum mult dorita carte.

Diomka vedea pentru prima dată în viața lui un poet viu, ba chiar o poetesă.

Rămăsese cu gura căscată.

— Și, în general, am stat mult printre ei. Cât de simplu se poartă unii cu alții! Sunt oameni cu premii importante, dar își spun pe nume. Și ce oameni deschiși sunt în general, cât de lipsiți de trufie. Noi ne imaginăm că scriitorul stă undeva deasupra norilor, fruntea-i e palidă, te ține la distanță! Când, de fapt – nici vorbă! Sunt deschiși la toate bucuriile vieții: le place să bea un păhărel, să mănânce, să dea o raită cu mașina – și toate astea în gașcă! Fac tot soiul de poante, și ce se mai râde! Eu aș zice tocmai c-au o viață veselă. Iar când le vine timpul să scrie un roman – se închid într-o casă de vară, vreo două-trei luni, și-l dau gata! Nu, eu sunt dispusă să fac orice efort ca să intru în Uniune!

— Cum adică, și n-ai să muncești în meserie? Se neliniști un pic Pavel Nikolaevici.

— Tată! Avieta își coborî vocea: Ce viață-i aia, de ziarist? Orice-ai zice, e muncă de lacheu. Ți se dă o sarcină – uite, fă așa și-așa, n-ai pic de libertate, iei interviuri de la tot soiul... de celebritați. Parcă se compară!

— Alia, sunt, totuși, neliniștit: și dacă n-ai să reușești?

— Cum adică, să nu reușesc? Ești naiv. Gorki spunea că orice om poate deveni scriitor! Prin muncă, se poate obține orice! La urma urmelor, mă fac scriitoare pentru copii.

— De fapt, asta-i foarte bine, se mai gândea încă la problemă Pavel Nikolaevici. De fapt, e minunat. Adevărul e că-i bine ca literatura să încapă pe mâinile unor

oameni sănătoși din punct de vedere moral.

— Am și-un nume de familie frumos, n-o să-mi iau pseudonim. Pe urmă, și calitățile mele exterioare sunt nemaipomenit de reușite pentru literatură! Mai exista totuși și-un alt pericol pe care fiica, în avântul ei, poate că-l subestima. — Dar, ia imaginează-ți că o să te înjure criticii? Gândește-te că la noi asta-i ca un fel de oprobriu public, e periculos!

Dar, cu șuvițele părului ciocolatiu date pe spate, Alia privea neînfricată spre viitor:

— Acum, foarte serios n-o să mă-njure nimeni, fiindcă n-o să am devieri ideologice! Iar, din punct de vedere artistic, n-au decât să mă critice. Important e să nu-ți scape întorsăturile de care-i plină viața. Spre exemplu, până nu demult se tot spunea: „fără conflicte”! Iar acum se spune „falsa teorie a lipsei de conflict”. Dacă unii ar spune ca înainte, iar alții ca acum, s-ar observa că s-a schimbat ceva. Dar cum toți încep să spună varianta nouă, fără nici un fel de perioadă de trecere, nici nu se mai observă c-a avut loc o cotitură. Aici trebuie să fii cu ochii-n patru! Cel mai important este să ai tact și să reacționezi la mersul evenimentelor. Atunci nu riști să încapi pe mâna criticii... Da! Parcă ceruseși niște cărți, tăticule, ți-am adus câteva. Acum e momentul cel mai potrivit să citești, nu-i așa? Și începu să le scoată din geantă.

— Uite, „La noi e deja dimineață”, „Lumina deasupra pământului”, „Truditorii universului”, „Munți în floare”.

— Ia stai, „Munți în floare” parc-am citit deja...

— Tu ai citit „Pământ în floare”, iar asta-i „Munți în floare”. Uite, mai e și „Tinerețea e cu noi”, asta s-o citești neapărat, eu zic să începi cu asta. E suficient să citești titlurile ca să te remontezi, am știut eu ce s-aleg.

— Asta-i bine, spuse Pavel Nikolaevici. Dar ceva mai sentimental n-ai adus și tu?

— Sentimental? Nu, tăticule. Eu ziceam... Că la starea în care ești tu...

— Astea toate le știu eu oricum, arată Pavel Nikolaevici cu două degete spre teancul de cărți. Să-mi cauți și mie ceva, bine?

Ea se pregătea deja de plecare.

Însă Diomka, tot chinându-se și încruntându-se, de la un timp încoace, în colțul său, nu se știe dacă din cauza durerii permanente din picior sau a timidității care-l împiedica să intre în discuție cu fata asta sclipitoare, cu poetesa aceasta – se hotărî, până la urmă, să-i pună o întrebare. O întrebă, fără să-și fi curățat gâtul înainte, și mai și tuși pe la mijlocul propoziției:

— Spuneți-mi, vă rog... Ce părere aveți dumneavoastră despre nevoia de sinceritate în literatură?

— Cum ați spus? Se întoarse sprintenă spre el Avieta, cu un zâmbet încurajator totuși, fiindcă răgușeala din glasul lui Diomka era o dovadă destul de grăitoare a timidității lui. A ajuns și până la voi povestea asta cu sinceritatea? O redacție întreagă a fost desființată din cauza sincerității ăsteia, și uite că-și scoate din nou

cornițele?

Avieta se uită la fața necultivată, necizelată a lui Diomka. Nu prea mai avea timp, dar nici să-l lase pe puști sub o influență nefastă nu se cuvenea.

— Ascultați-mă, tinere! Declară ea tare, sonor, ca de la o tribună. Sinceritatea nu poate fi nicidecum criteriul principal de judecare al unei cărți. Dacă însoțește idei greșite sau atitudini dușmănoase, sinceritatea nu face decât să sporească efectul negativ al operei respective, sinceritatea poate fi nesănătoasă! Sinceritatea subiectivă poate intra în conflict cu descrierea veridică a vieții – înțelegeți această dialectică?

Ajungeau cam greu ideile astea la Diomka, toată fruntea i se încrețise.

— Nu chiar, spuse el.

— Bine, haideți să vă explic. Avieta își desfăcuse larg brațele și zig-zagul alb țâșni ca un fulger de la o mână la alta, traversând pieptul. Nimic nu-i mai ușor decât să iei un fapt real mediocru, așa cum e el, și să-l descrii. Dar trebuie să prășești adânc, pentru a arăta acele mlădițe ale viitorului care nu se văd.

— Mlădițele...

— Ce e?

— Mlădițele trebuie să răzbată singure, se grăbi să intervină Diomka, dacă le prășești, nu mai au cum să crească.

— Mă rog, nu despre agricultură discutăm noi acum. Băiețel! Să-i spui poporului adevărul nu înseamnă câtuși de puțin să-i spui lucrurile rele, s-arăți cu degetul defectele. Poți vorbi neînfricat despre ceea ce-i bine – ca să devină și mai bun! De unde cerința asta falsă a așa-numitului „adevăr crud”? De ce-ar trebui să fie, mă rog, adevărul crud? De ce să nu fie sclipitor, pasionant, optimist! Toată literatura noastră trebuie să devină sărbătorească! La urma urmelor, oamenii se simt jigniți când viața lor este descrisă în tonuri mohorâte. Lor le place ca ea să fie descrisă înfrumusețat.

— S-ar putea spune că aveți dreptate, răsună din spate o voce bărbătească, plăcută și curată. Într-adevăr, de ce să răspândim deprimarea?

Avieta nu avea nevoie, bineînțeles, de nici un fel de aliați, dar știa că, la cât era ea de norocoasă, de câte ori cineva își expunea o părere, aceea trebuia să fie în folosul ei. Ea se întoarce, sclipindu-și și spre fereastră, spre reflexul ferestrei, albul zig-zagului desfășurat. Tânărul cel expresiv, colegul ei de generație, țacănea între dinți capătul pixului negru în opt muchii.

— Dar, la ce folosește literatura? Gândea el cu voce tare, poate pentru Diomka, sau poate pentru Alia. Literatura e făcută să ne distreze când a-vem o stare proastă.

— Literatura ne învață să trăim, trâmbiță Diomka, și tot el roși pentru cât de caraghios sunaseră cuvintele lui.

Vadim își dădu capul pe spate:

— Ei, asta-i acum, ți-ai găsit învățător! Las' că ne descurcăm noi în viață și fără ea. Doar n-or fi scriitorii mai deștepți decât noi, tehnocrații?

Se măsură din priviri cu Alia. Privirile le erau egale: deși se potriveau ca vârstă și n-aveau de ce să nu se placă în privința înfățișării, fiecare dintre ei urma atât de clar drumul pe care și-l propusese în viață, încât n-ar fi căutat în nici o privire întâmplătoare începutul vreunei aventuri.

— Rolul literaturii este, de obicei, foarte tare exagerat, raționă Vadim. Sunt ridicate în slăvi cărți care n-o merită. Spre exemplu, „Gargantua și Pantagruel”. Până s-o citești îți închipui că-i ceva grandios. Dar, când o iei în mână, vezi că nu-s decât porcării, timp pierdut.

— Momentul erotic apare și ia autorii contemporani. Nu-i de prisos, replică Avieta cu severitate. Se combină și cu devotamentul față de ideile cele mai progresiste.

— Ba-i de prisos, își declină argumentul Vadim. Nu pentru a gădila patimile a fost inventat tiparul. Excitantele trebuie vândute la farmacii.

Și, fără a se mai uita la pulovărul vișiniu, fără să se aștepte ca ea să încerce să-l convingă de contrariul, își coborî privirea spre carte.

Avieta era întotdeauna nemulțumită când gândurile oamenilor nu se împărțeau clar în două grupe de argumente, adevărate și false, ci se risipeau, devenind tot mai difuze, în tot soiul de nuanțe neașteptate, care nu făceau decât să instaureze o confuzie ideologică – iată nici acum nu era clar dacă tânărul ăsta-i dădea dreptate sau nu? Dac-ar fi trebuit să polemizeze cu el sau era mai bine s-o lase baltă?

O lăsă baltă și termină, adresându-i-se tot lui Diomka:

— Deci iată, băiețel, încearcă să înțelegi. E mult mai ușor să descrii ceea ce există, decât ceea ce nu există, dar tu știi că va fi. Ceea ce vedem noi astăzi cu ochiul liber – nu este neapărat adevărul. Adevărul este – ceea ce trebuie să fie, ceea ce va fi mâine. Și acest „mâine” al nostru minunat este ceea ce trebuie să descriem...!

— Și, atunci, mâine ce se va mai descrie? Își încruntă fruntea băiatul cam greu de cap.

— Mâine?... Păi, mâine o să se descrie ziua de poimâine.

Avieta se ridicase deja și stătea în picioare pe interval – puternică, bine făcută, sănătoasă, ca toți cei din neamul Rusanovilor. Pavel Nikolaevici ascultase cu plăcere și prelegerea de morală pe care i-o ținuse lui Diomka.

După ce-și sărută tatăl, Alia mai adăugă, ridicându-și încurajator mâna cu

degetele răsfirate:

— Ei, tată, luptă-te pentru sănătate! Luptă-te, tratează-te, zvârle de pe tine tumoarea – și nu-ți face griji pentru nimic! Totul, dar absolut totul, va fi perfect!

Partea a doua.

Râul ce se varsă în nisipuri

3 MARTIE 1955

Dragii mei Elena Aleksandrovna și Nikolai Ivanâci!

Iată o imagine misterioasă – spuneți-mi ce anume ar putea fi și unde se petrece acțiunea? Ferestrele au gratii (ce-i drept doar la parter, să nu intre hoții, și sunt cu model – niște raze ce pornesc din colț, și nici vizetă nu există). Camera e plină de paturi acoperite cu așternuturi. Pe fiecare pat, se află câte un om speriat. Dimineața, se împart porții de zahăr și de ceai (diferența e că se mai dă și micul dejun). Dimineața, domnește o tăcere mohorâtă, nimeni n-are chef de discuții, în schimb, seara e zarvă și discuțiile generale se animă. Se iscă certuri legate de deschiderea și închiderea ferestrelor, se discută cine trebuie să se aștepte la mai bine și cine la mai rău și din câte cărămizi e făcută moscheia din Samarkand. Ziua, oamenii sunt „luați” unul câte unul – să discute cu șefii, la proceduri, la întâlniri cu rudele. Se joacă șah, se citesc cărți. Se primesc și pachete de acasă – cei care primesc așa ceva se-nfruptă din ele. Se întâmplă ca unora să li se mai dea și supliment, ce-i drept nu-i vorba de turnători (sunt sigur, fiindcă și eu primesc). Din când în când, se face percheziție, sunt ridicate obiectele personale, ești nevoit să le ascunzi și să te lupți pentru dreptul de a te plimba. Baia este un mare eveniment și, în același timp, o întreagă catastrofă: va fi oare cald? Va ajunge apa? Ce lenjerie ai să capeți? Nimic nu-i mai caraghios decât momentul în care este adus un boboc, care începe să pună întrebări naive, neștiind ce-l așteaptă...

Ei, ați ghicit?... Veți spune, bineînțeles, că am cam luat-o razna, fiindcă dacă-i o închisoare de tranzit – nu poate fi vorba de lenjerie de pat, iar dacă e una de arest preventiv – unde-au dispărut interogatoriile nocturne? Deoarece presupun că această scrisoare va fi controlată la poșta din Uș-Terek, nu mai continui cu analogiile.

Iată, un trai dintr-ăsta duc eu, de cinci săptămâni, în pavilionul canceroșilor. Sunt momente în care mi se pare că m-am întors la viața de odinioară și nu-i văd sfârșitul. Cel mai apăsător e faptul că nu mi s-a dat un termen, că „stau” până la „dispoziții speciale”. (Iar eu nu aveam permisie de la comandament decât pentru trei săptămâni, formal vorbind, am depășit deja termenul și-aș putea fi judecat pentru evadare.) Nu mi se spune când au de gând să mă externeze, nu mi se promite nimic. Ei sunt obligați, probabil, conform indicațiilor de tratament, să stoarcă din bolnav tot ce-i de stors și să nu-i dea drumul decât în momentul când sângele n-o să mai „țină” deloc.

Și iată rezultatele: starea aceea mai bună – „euforică”, după cum ați numit-o

dumneavoastră în ultima scrisoare – pe care-am avut-o după două săptămâni de tratament, când mă întorceam, pur și simplu, fericit la viață, s-a dus, n-a mai rămas din ea nici urmă. Regret foarte tare că n-am insistat atunci să fiu externat. Tot ce era sănătos în tratamentul meu s-a epuizat, acum a început partea dăunătoare.

Mă îndoapă cu câte două ședințe de Roentgen pe zi, de câte douăzeci de minute, a trei sute de „r” fiecare, și cu toate c-am uitat de mult durerile cu care am plecat din Uș-Terek, am cunoscut, în schimb, greața provocată de Roentgen (sau poate de injecții, toate astea se combină). Îmi sfâșie pieptul și mă ține cu orele! De fumat, bineînțeles că m-am lăsat: s-a lăsat fumatul de mine. Și am o stare atât de scârboasă – nu pot să mă plimb, nu pot sta locului, n-am găsit decât o singură poziție bună (în ea mă aflu și acum, când vă scriu, de-aceia folosesc creionul și rândurile-mi ies inegale): fără pernă, pe burtă, cu picioarele ușor ridicate, iar capul lăsat chiar să atârne puțin din pat. Când sunt chemat la ședință și intru în sala cu aparate, unde-i un „miros” dens de Roentgen, de fiecare dată mă tem să nu borăsc. La greața asta, ajută întrucâtva castraveții acri și varza murată, însă nici la spital, nici în complexul clinic n-am, bineînțeles, de unde să fac rost de-așa ceva, iar bolnavii n-au voie să iasă pe poartă. Cică, să vă aducă rudele. Rudele...! Doar se știe că rudele noastre aleargă prin taigaua Krasnoiarskului pe patru picioare! Ce-i rămâne sărmanului deținut? Îmi pun cizmele, mă încing peste halat cu centura militară și mă furișez într-un loc unde zidul complexului este pe jumătate distrus. Acolo, ies din incintă, trec calea fera-tă – și-n cinci minute sunt la piață. Nici pe străduțele din cartierul pieței, nici chiar în piață, aspectul meu nu-i provoacă nimănui mirarea sau râsul.

Eu percep acest lucru ca pe-un semn de sănătate spirituală a poporului nostru, care s-a obișnuit cu orice. Umblu prin piață și mă tocmesc încruntat, cum cred că numai cei trecuți prin lagăr știu s-o facă (să fornăi pe nas, în legătură cu o găină grasă, alb-gălbuie: „și cât zici că vrei, muiere, pe puiul ăsta tuberculos?”). La câte rublișoare am eu! Și cum am făcut rost de ele... Nu degeaba spunea bunicul meu: copeica scapă rubla, rubla scapă capul. Tare deștept era bunicul meu.

Castraveții sunt singura mea scăpare, în rest nu-mi vine să mănânc nimic. Capul mi-e greu, o dată am și amețit îngrozitor. Dar adevărul e că și tumoarea a scăzut la jumătate, marginile i s-au muiat, până și eu abia mai reușesc s-o palpez. Între timp, însă, sângele se distruge, mi se dau tot soiul de medicamente care-ar trebui să-mi sporească numărul de leucocite (or fi stricând și-astea ceva, la rândul lor!) și s-au gândit să-mi facă „pentru provocarea leucocitozei” (așa zic ei – au și ăștia un limbaj...!). Injecții cu lapte! Ce barbarie! Dați-mi, oameni buni, o cană de lapte proaspăt muls! Nu mă las pentru nimic în lume injectat.

Și mă mai amenință că o să-mi facă transfuzie. Nici aici nu vreau să mă las. Norocul meu e că am grupa sanguină unu, iar dintr-ăsta li se aduce mai rar.

În general, cu responsabilă secției de radiologie am relații destul de încordate, de

câte ori ne întâlnim – ne certăm. E o femeie tare severă. Ultima dată a început să-mi palpeze pieptul și să mă asigure că „nu există nici o reacție la sinestrol”, că eu evit injecțiile și o înșel. Bineînțeles că am fost absolut indignat (deși, bineînțeles că o înșel).

În schimb, cu medicul curant mi-e mai greu să mă țin tare, nu știu de ce. Fiindcă e ea foarte delicată. (Dumneavoaștă, Nikolai Ivanâci, începuseți, la un moment dat, să-mi povestiți de unde vine expresia „vorba dulce osul frânge”. Amintiți-mi, vă rog!) Dincolo de faptul că nu țipă niciodată, nici măcar să se încrunte ca lumea nu se pricepe. Dacă trebuie să-mi prescrie ceva împotriva voinței mele – lasă ochii în pământ. Și eu, nu se știe de ce, cedez. Pe urmă, unele detalii ne vine și greu să le discutăm: e încă tânără, mai tânără decât mine, parcă mi-e jenă să lămuresc cu ea totul până la capăt.

De altfel, e și foarte plăcută ca înfățișare.

Are însă și ea o atitudine cam scolastică, crede neclintit în metodele lor, stabilite o dată pentru totdeauna, și nu reușesc s-o fac să se-ndoiască. În general, nimeni nu se coboară să discute cu mine aceste metode, nimeni nu încearcă să mă transforme într-un aliat rațional. Sunt nevoit să-mi bat capul pentru a pricepe discuțiile medicilor, să ghicesc unele lucruri, să completez ceea ce nu s-a spus, să fac rost de cărți medicale – abia astfel reușesc să-mi clarific situația.

Așa că-mi vine greu să hotărâsc: ce-i de făcut? Cum ar fi mai corect să procedez? Uite, mă tot pipăi deasupra claviculelor, dar oare cât de probabil este ca metastazele să apară tocmai acolo? De ce mă ciuruiesc cu aceste mii și mii de unități roentgen? Oare o fac, într-adevăr, pentru ca tumoarea să nu înceapă din nou să crească? Sau, pentru orice eventualitate, asigurându-se de cinci, de zece ori, cum se construiesc podurile? Sau doar pentru a îndeplini instrucțiunile seci, de la care nu se pot depărta, fiindcă altfel și-ar pierde slujbele? Dar eu, unul, aș putea liniștit să nu le-ndeplinesc! Eu aș putea să rup acest cerc, numai să mi se spună adevărul!... Dar nu mi-l spun.

Că doar eu nu cer viață lungă! Nu-mi fac planuri de viitor!... Ori am trăit sub pază permanentă, ori am suferit de boală, acum vreau să trăiesc și eu un pic, și fără pază și fără durere, simultan fără una cealaltă – iată punctul culminant al visurilor mele. Nu vreau nici Leningradul, nici Rio de Janeiro, vreau colțul nostru de la capătul lumii, în modestul nostru Uș-Terek. Curând o să fie vară și-n vara asta vreau să dorm sub stele pe un culcuș de scânduri, astfel încât, dacă mă trezesc noaptea, să aflu, după poziția Lebedei și a Pegasului, cât e ceasul. Uite, doar vara asta s-o trăiesc așa, să văd stelele neacoperite de reflectoarele pazei – iar, apoi, pot să nici nu mă mai trezesc. Da, și mai vreau, Nikolai Ivanâci, să merg cu dumneavoastră (și cu Juk, bineînțeles, și cu Tobik) serile, când o să se mai domolească vipia, pe cărarea de stepă ce duce la Ciu și acolo, într-un loc mai adânc, unde apa-i mai sus de genunchi, să mă așez pe nisip, să-mi întind picioarele în josul curentului și să stau multă-multă vreme așa, luându-mă la

întrecere în încremenire cu barza de pe malul celălalt.

Pe râul ăsta al nostru, Ciu, nu-l țin puterile să ajungă la nici o mare, la nici un lac, la nici o apă mai întinsă, E un râu care-și termină viața în nisipuri! Un râu care nu se varsă nicăieri, care-și dăruiește cele mai bune ape și cele mai bune forțe așa, pur și simplu, pe drum și întâmplător – prieteni, oare nu-i aceasta un simbol al vieții noastre de deținuți cărora nu le e dat să înfăptuiască nimic, care vor dispărea fără știre – și tot ce avem noi mai bun nu-i decât un prundiș pe care încă nu ne-am uscat, iar amintirea noastră nu-i mai multă decât apa ce încape în căușul palmelor, cea pe care ne-am oferit-o unii altora prin câte-o întâlnire, o discuție, o mână de ajutor.

Un râu care se varsă în nisipuri!... Dar iată că și de acest ultim prundiș vor să mă lipsească medicii. Cu ce drept – lor nici nu le trece prin cap să se întrebe dacă au dreptul – hotărâsc ei, fără mine și-n locul meu, să-mi aplice un tratament atât de cumplit cum este hormonoterapia. Doar asta-i precum acea bucată de fier încins pe care ți-o apropie cineva de trup, într-o bună zi, și te face invalid pentru toată viața. Și cât de obișnuit pare acest lucru în viața obișnuită a clinicii!

M-am gândit și altă dată la asta, dar acum mă gândesc și mai des: care-i, totuși, prețul cel mai înalt al vieții? Cât poți plăti pentru ea și cât nu poți? Cum sunt învățați acum copiii la școală: „Lucrul cel mai de preț pe care-l are omul este viața – ea nu ni se dă decât o singură dală.” De unde concluzia că trebuie să te agăți de viață cu orice preț... Pe mulți dintre noi lagărul ne-a ajutat să stabilim că trădarea, distrugerea unor oameni buni și neajutorați – este un preț prea mare, viața noastră nu-l merită. Acum, în ceea ce privește compromisul, lingușeala, minciuna – părerile celor din lagăr erau împărțite, unii spuneau că-i un preț suportabil și poate că așa și e.

Dar acum iată un alt preț: să plătești păstrarea vieții prin tot ceea ce-i conferă acesteia culoare, miros și emoții? Să capeți o viață cu digestie, respirație, activitate musculară, activitate cerebrală – și gata? Să devii o schemă umblătoare. Oare nu-i exagerat un asemenea preț? Oare nu este-o batjocură? Oare trebuie plătit? După șapte ani de armată și șapte ani de lagăr – de două ori câte șapte ani, de două ori termenul din basme sau sorocul biblic – să-ți pierzi capacitatea de-a simți cine-i bărbat și cine femeie – oare nu este un preț cam prea pipărat?

Poate că m-aș fi certat de mult cu ei și-aș fi plecat – dar aș fi riscat să pierd adevărul lor – Zeița Adevărul – și vai, cât îi este ea de necesară amărâtului de deportat! Poate că mâine comandantul se gândește să mă trimită la încă trei sute de kilometri mai departe, în deșert – iar eu o să mă agăț de adevărul meu: „are nevoie de îngrijire medicală permanentă” – scuzați, don' șef! Cum să renunțe un vechi prizonier la un certificat medical? Ar fi ceva de neimaginat!

Dar asta înseamnă că iar sunt nevoit să recurg la viclesuguri, să mă prefac, să înșel, să trag de timp – dar, într-o viață întreagă, m-am plictisit s-o tot fac!...

(Apropo, din prea multă viclenie, ajungem să obosim și să greșim. Eu însumi am provocat toată povestea asta, arătându-le scrisoarea laborantei de la Omsk, pe care v-am rugat să mi-o trimitеți. Le-am dat-o lor, iar ei s-au înfipt în ea, au adăugat-o la fișă de boală și-abia mai târziu am înțeles c-am ajuns la mâna lor: acum nu mai au nici un fel de îndoieli în privința hormonoterapiei, pe când până atunci nu fuseseră chiar siguri.)

Adeverința, să pun doar mâna pe adeverință și plec de-aici cu binele, fără să mă cert. Iar când m-oi întoarce la Uș-Terek, pentru ca tumoarea să nu-și zvârle pe nicăieri metastazele, o s-o dau gata cu rădăcinața de issâk-kuli. Tratamentul cu o otravă puternică are ceva nobil: otrava nu se preface a fi un medicament nevinovat, ea declară sus și tare: sunt otravă! Ferește-te! Care pe care! Știm de la-nceput pentru ce optăm.

Ultima dumneavoastră scrisoare (care-a ajuns repede, în cinci zile) m-a tulburat: cum? O expediție geodezică în zona noastră? Ce bucurie ar fi să pot mânui din nou teodolitul! Dacă-aș putea lucra măcar un an omenește! Dar credeți că m-ar lua? Fiindcă aș fi nevoit să depășesc granițele fixate de comandament și, în general, toate poveștile astea sunt arhisecrete de stat, cum altfel, iar eu sunt un om pătat.

„Podul Waterloo” și „Roma – oraș deschis”, pe care le lăudați, n-o să le mai pot vedea niciodată: la Uș-Terek, a doua oară, nu le mai aduce nimeni, iar aici, ca să mă duc la film, ar trebui, după externare, să înnoptez undeva, dar unde? Și încă nici nu pot fi sigur că n-am să mă externez de-a bușilea!

Îmi propuneți să-mi mai trimitеți niște bani. Mulțumesc. Mai întâi am vrut să refuz: toată viața am evitat (și-am reușit să evit) să fac datorii. Mi-am amintit însă că, după moartea mea, va rămâne oarece moștenire: jocul de oaie de la Uș-Terek – e totuși ceva, nu? Dar cei doi metri de stofă neagră, care-mi servesc drept plapumă? Dar perna de puf, cadoul familiei Melniciuc? Dar cele trei lăzi unite sub formă de pat? Dar cele două cratițe? Cana din lagăr? Lingura? Și mai e și găleata. Și lețurile de saksau. Toporul! Și, în sfârșit, lampa cu gaz! Dacă stau să mă gândesc, am fost inconștient de nu mi-am făcut testamentul.

Vă voi fi, deci, recunoscător dacă-mi trimitеți o jumătate de sută (nu mai mult!). Comanda dumneavoastră – să caut hipermanganat, sodă și scorțișoară – o voi avea în vedere.

Gândiți-vă și scrieți-mi ce mai trebuie? Poate să cumpăr totuși un fier de călcat ușor? Îl car eu cumva, nu trebuie să vă fie jenă.

După buletinul dumneavoastră meteorologic văd, Nikolai Ivanovici, că la dumneavoastră-i cam frig, deocamdată, că încă nu s-a dus zăpada. Aici, în schimb, e o primăvară de-a dreptul nerușinată și inexplicabilă.

Apropo de meteo. Dacă o vedeți pe Inna Strem – transmiteți-i calde salutări din partea mea. Spuneți-i că mă gândesc, aici, adesea la ea...

Sau poate-i mai bine să nu-i spuneți...

Mă chinuie niște sentimente neclare, nicie nu știu ce vreau? Sau ce am dreptul să vreau?

Dar când îmi amintesc de cea care ne-a consolat dintotdeauna, de măreața zicală: „doar a fost și cu mult mai rău!” – îmi revin pe loc. N-o să ne lăsăm tocmai noi așa, cu una, cu două. Ne mai perpelim o vreme, până s-o mai putea!

Elena Aleksandrovna spune că-n două seri a scris zece scrisori. Și m-am gândit: cine se mai gândește în ziua de azi la cei aflați departe, dăruindu-le, astfel, seară după seară?

De aceea e și plăcut să vă scrie omul scrisori lungi, fiindcă știe că le veți citi cu voce tare, le veți reciti, iar apoi le veți lua propoziție cu propoziție și veți răspunde la fiecare în parte.

Fiți, dară, la fel de fericiți și luminoși, prietenii mei!

Al dumneavoastră, Oleg.

De ce să trăiești prost?

Cinci martie se nimeri să fie o zi tulbure, cu o ploaie mărunță și rece care nu se mai termina. În salon, în schimb, era forfotă, se făcuseră multe schimbări: după ce în ajun își dăduse acordul pentru operație, Dioma coborî jos, la chirurgie, și fură aduși doi bolnavi noi.

Primul dintre ei ocupă chiar patul lui Diomka, cel din colț, de lângă ușă. Era un om înalt, însă foarte adus de spate, cu spinarea strâmbă, cu fața consumată până la îmbătrânire. Avea pleoapele atât de umflate, iar cele de jos mai și atârnavu așa de tare, încât ceea ce apare de obicei, la toți oamenii, ca un oval se transformase, la el, într-un cerc – și, în acest cerc, albul ochilor avea o roșeață nesănătoasă, iar inelul irizat, de culoarea tutunului, părea și el mai mare din cauza pleoapelor inferioare trase în jos. Cu acești ochi mari și rotunzi, bătrânul părea să-i studieze pe toți cu o atenție insistentă și neplăcută.

În ultima săptămână, Diomka nu-și mai găsea locul: o durere surdă și scurte spasme îi chinuiau neîncetat piciorul, nu mai putea nici să doarmă, nici să învețe și se abținea cu greu să nu geamă, ca să nu-i deranjeze pe vecini. Ajunsese într-un asemenea hal de exasperare, încât piciorul nu-i mai părea acum prețios pentru viață, ci o povară blestemată, de care ar fi dorit să se elibereze cât mai repede și cât mai ușor. Iar operația, pe care cu o lună în urmă o considera sfârșitul lumii, îi apărea acum ca o salvare.

Cu toate că se sfătuiseră cu toți cei din salon înainte de a-și da semnătura de consimțământ, încă și azi, cu bocceluța strânsă și gata de plecare, mai aducea încă vorba în așa fel încât cei din jur să-l liniștească și să încerce să-l convingă că-i bine ce face. Vadim fu și el nevoit să repete ceea ce-i mai spusese și altă dată: că Diomka e un norocos dacă poate scăpa atât de ușor; că el, Vadim, ar fi fost fericit să fie în locul lui.

Dar Diomka tot mai găsea contraargumente:

— Dar știi că osul se taie cu fierăstrăul? Îl taie așa, pur și simplu, ca pe-o

buturugă. Cică se aude, oricât de puternică ar fi anestezia.

Însă lui Vadim nu-i plăcea și nici nu se pricepea să consoleze îndelung:

— Asta e, doar nu ești primul. Ai să suporti și tu cum au suportat-o și alții.

Era și de data asta, ca întotdeauna, drept și chibzuit: nici pentru sine n-ar fi cerut și n-ar fi acceptat vreo consolare. Orice consolare conține, din pornire, ceva lipsit de vlagă, religios.

Vadim rămăsese la fel de adunat, de orgolios și de politicoș ca-n primele zile petrecute aici, doar că bronzul lui de munte fusese înlocuit de-o paloare gălbuie, buzele-i tresăreau mai des de durere, iar fruntea i se încrețea de nerăbdare și nedumerire. Atâta vreme cât spusese doar că mai are de trăit opt luni, dar continuase să umble călare, iar apoi plecase cu avionul la Moscova și se-ntâlnise cu Ceregorodțev – fusese convins, de fapt, că avea să se smulgă el cumva. Dar iată că se afla aici deja de o lună – o lună din cele opt, poate că nici măcar nu prima, ci a treia sau a patra din cele opt. Cu fiecare zi, îi venea mai greu să meargă – nu prea mai putea visa să iasă călare în câmp. Avea acum dureri și-n regiunea inghinală.

Din cele șase cărți pe care le adusese cu el, trei le citise deja, dar îi mai scăzuse convingerea că găsirea minereurilor, după indiciul apelor – e singurul lucru important și, din această pricină, nu mai citea atât de atent, nu mai puneă atâtea semne de întrebare și de exclamare. Vadim considerase dintotdeauna că zilele cele mai reușite sunt cele în care nu-ți ajunge timpul, atâtea ai de făcut. Dar iată că zilele începuseră să-i ajungă, ba chiar îi mai rămânea ceva timp, iar ceea ce-i lipsea era viața.

Coarda capacității lui de a lucra slăbise. Nu se mai trezea atât de des diminețile, pentru a lucra în liniște, iar câteodată zăcea, pur și simplu, acoperit până peste cap, și-l bântuia gândul că poate ar fi mai simplu să cedeze și să termine odată, decât să lupte. Tot ce era în jur, toate discuțiile i se păreau tâmpite, îl îngrozeau și, spărgând crusta ținutei sale poleite, îi venea să urle ca un animal prins în capcană: „hai, ajunge cu gluma, lasă-mi odată piciorul!”

Mama lui Vadim nu reuși să obțină, în cele patru înalte audiențe, aurul coloidal. Aduse din Rusia ceaga, stabili aici cu o femeie de serviciu să-i aducă borcanele cu infuzia o dată la două zile, iar apoi luă din nou avionul la Moscova: să încerce să facă rost, în alte audiențe, de același aur. Nu se putea împăca cu faptul că aurul radioactiv există undeva, iar în trupul fiului ei metastazele pătrund prin vintre. Diomka se apropie și de Kostoglotov pentru a-i spune sau pentru a auzi ultimul cuvânt. Kostoglotov zăcea de-a curmezișul patului său, cu picioarele ridicate pe tăblie și capul atârnat pe intervalul dintre paturi. Astfel, răsturnat în ochii lui Diomka și văzându-l la rândul său pe acesta tot răsturnat, el îi întinse mâna și-l sfătui cu voce stinsă (în ultimul timp, îi era greu să vorbească tare, îi rezona ceva sub plămâni):

— Curaj găină... Nu te teme, Diomka. Am văzut că s-a întors Lev Leonidovici. El,

știi cum ți-l taie – în doi timpi și trei mișcări.

— Nu zău? Se însenină Diomka. L-ai văzut chiar tu?

— Da.

— Asta ar fi grozav! Vezi ce bine cam tras de timp!

Într-adevăr, de cum își făcuse din nou apariția, pe coridoarele clinicii, beldia aceasta de chirurg cu mâinile atârându-i prea lungi, bolnavii prinseră curaj, înțelegând parcă brusc că tocmai deșiratul acesta le lipsise atât de tare în ultima lună.

Dacă chirurgii ar fi trecuți mai întâi prin fața bolnavilor, ca la „vedere”, și aceștia ar fi puși să aleagă – majoritatea sar fi înscris, probabil, la Lev Leonidovici. Și asta cu toate că prin clinică umbla întotdeauna cu o față plictisită, dar chiar și mutra asta plictisită se explica prin faptul că tocmai era o zi în care nu se opera.

Deși Diomka nu găsea nimic rău la Evghenia Ustinovna, deși fragila Evghenia Ustinovna era și ea un chirurg minunat, era cu totul altceva să te lași în voia acestor mâini păroase de maimuță. Oricum avea să se termine toată povestea, fie că va reuși sau nu să-l salveze, dar că el unul n-o va da în bară, de acest lucru Diomka era, nu se știe de ce, convins.

Bolnavul nu se înrudește cu chirurgul, decât pentru un timp scurt, dar se înrudește cu el mai strâns decât cu propriul său tată.

— Ziceți că-i un chirurg bun? Întrebă surd, dinspre fostul pat al lui Diomka, bolnavul cel nou, cu ochii umflați. Avea o înfățișare de om luat prin surprindere, derutat. Era înfrigurat și purta, chiar și-n cameră, pe deasupra pijamalei, un hălățel de bumbac, deschiat în față, și privea în jur de parcă, aflat singur într-o casă, fusese trezit noaptea de bătăi în ușă, coborâse din pat și nu știa de unde vine pericolul.

— M-m-m-m! Făcu Diomka, înseninându-se tot mai mult, tot mai mulțumit, de parc-ar fi scăpat de jumătate din operație. E un băiat pe cinste! Un om și jumătate! Aveți și dumneavoastră de făcut operație? Ce aveți, de fapt?

— Și eu, da, atâta răspunse celălalt, de parcă n-ar fi auzit întrebarea. Fața lui nu preluă ușurarea lui Diomka, ochii rotunzi, holbați, poate prea atenți sau poate total nevăzători, nu se schimbară în nici un fel.

Diomka plecă, patul fu schimbat pentru noul-venit și acesta se așeză pe el, se rezemă de perete și-și pironi, din nou tăcut, ochii măriți. El nu-și plimba ochii, ci și-i fixa asupra cuiva din salon și privea așa îndelung. Apoi, își întorcea tot capul și privea la altcineva. Sau poate pe lângă altcineva. Nu tresărea la sunetele și mișcările din salon. Nu vorbea, nu răspundea, nu întreba. Trecuse o oră și nu reușiseră să smulgă altceva de la el, decât că-i din Fergana. Mai auziseră, de la infirmieră, că numele lui era Șulubin.

Era o bufniță, asta era, Rusanov își dăduse imediat seama, după ochii aceia rotunzi și ficși, nemișcați. Salonul era oricum destul de mohorât, numai bufnița asta le mai lipsea. Își pironise ochii asupra lui Rusanov și-l privi atât de multă

vreme că acela se simți de-a dreptul stânjenit. Pe fiecare-l fixa în așa fel, de parcă toți i-ar fi greșit cu ceva. Viața salonului lor nu-și mai putea continua curgerea nepăsătoare de până atunci.

Pavel Nikolaevici făcuse ieri a douăsprezecea injecție. Se obișnuise cu aceste injecții, nu mai delira după ele, însă începuse să aibă frecvente dureri de cap și se simțea slăbit. Important era totuși că, bineînțeles, nu era în pericol de moarte – nu fusese decât o panică în familie. Iată că dispăruse deja jumătate din tumoare, iar ceea ce-i mai stătea încă pe gât se înmuiase și-l jena mai puțin, iar capul își recăpăta, treptat, libertatea de mișcare. Rămânea doar slăbiciunea asta.

Slăbiciunea însă poate fi îndurată, ba chiar are ceva plăcut: să zaci, să zaci și să citești „Ogoniok” și „Krokodil”, să bei întăritoare, să alegi bunătați din mâncare, să discuți cu oameni plăcuți, să asculți radioul – dar asta când o să fie acasă. N-ar fi fost decât slăbiciunea, dacă Donțova nu l-ar fi pipăit de fiecare dată dureros, apăsând tare cu degetele, de parc-ar fi împins cu băta, la subțioară. Căuta ceva, iar după o lună petrecută aici, se putea bănuși cam ce caută: o altă tumoare, una nouă. L-a chemat și la cabinet, l-a culcat și i-a palpat partea de jos a abdomenului, apăsând la fel de dureros.

— Poate să treacă în altă parte? Întreba, neliniștit, Pavel Nikolaevici. Bucuria provocată de scăderea tumorii se tulbura.

— De aceea se și face tratamentul – ca să nu treacă! Scutura din cap Donțova. Dar va trebui să mai îndurați multe injecții.

— Câte? Se îngrozi Rusanov.

— Vedem noi mai încolo.

(Medicii nu-ți spun niciodată ceva clar.)

Era deja atât de slăbit după douăsprezece, deja doctorii clătinau din cap la vederea analizelor lui de sânge – și să mai suporte încă pe atât? Într-un fel sau altul, boala-și cerea drepturile. Tumoarea scădea, dar tot nu era bucuros cu adevărat.

Pavel Nikolaevici își petrecea – zilele mai mult în pat, zăcând fără puteri. Noroc că și Roadeoase se domolise, încetase să urle și să se răstească, acum se vedea că nu se preface, că boala-l copleșise și pe el. Stătea tot mai des cu capul atârându-i din pat și zăcea îndelung așa, cu ochii strâns închiși. Iar Pavel Nikolaevici lua prafuri pentru dureri de cap, își umezea fruntea cu o cârpă și-și acoperea ochii, să-i ferească de lumină.

Stăteau culcați astfel, alături, cu orele, cât se poate de pașnic, fără să se certe. Între timp, pe palierul larg al scării (de unde fusese dus la morgă bolnavul acela micuț, care tot sugea din punga de oxigen) apăruse o lozincă – după toate regulile artei, cu litere albe pe o pâftză lungă, purpurie:

BOLNAVI! NU DISCUȚAȚI ÎNTRE VOI DESPRE BOLILE VOASTRE!

Bineînțeles că pe o asemenea pânză purpurie și la un loc atât de vizibil s-ar fi cuvenit să fie afișată o lozincă precum cele de la sărbătorile din octombrie sau

întâi mai, dar pentru viața lor de aici era important și acest apel și, deja, de câteva ori, Pavel Nikolaevici, referindu-se la el, îi oprise pe bolnavi să-i mai chinuie sufletul.

(De fapt, dacă treaba ar fi fost corect gândită, bolnavii cu tumori n-ar fi trebuit ținuti toți în același loc, ci împrăștiați prin spitale – atunci nu s-ar mai speria unii pe alții și li s-ar fi putut ascunde adevărul, ceea ce ar fi fost mult mai uman.) Oamenii din salon se schimbau, dar niciodată nu veneau alții mai veseli, toți erau loviți de soartă, amărâți. Doar Ahmadjan, care nu mai avea nevoie de cârje și urma să se externeze curând, își rânjea dinții albi, nepricepându-se însă să înveselească pe nimeni în afara propriei sale persoane și provocând, mai degrabă, invidie.

Și iată că astăzi, la vreo două ore după venirea bolnavului acela mohorât, în miezul zilei cenușii, când toată lumea zăcea prin paturi, iar geamurile, tulburate de ploaie, lăsau să treacă atât de puțină lumină încât îți venea s-aprinzi lămpile încă înainte de prânz, dorindu-ți să vină mai repede, eventual, seara – în salon intră cu pas rapid și sănătos, luând-o înaintea infirmierei, un om nu prea înalt și foarte vioi. Nici nu s-ar fi putut spune că intrase, el năvălise înăuntru, atât de grăbit de parcă cei de aici, înșirați în poziție de drepti, l-ar fi așteptat demult și ar fi fost oboșiți. Și se opri, mirat că toată lumea zace neputincioasă prin paturi.

Fluieră chiar a mirare. Apoi spuse vioi, cu nemulțumirea omului energic:

— Hei, fraților, ce-i – ați făcut pe voi de frică? Și, cu toate că ei nu erau gata de întâlnire, îi salută cu un gest aproape militar: Cealăi, Maksim Petrovici! Îmi pare bine de cunoștință! Pe loc, repa-us!

Pe chipul lui nu se vedeau semnele epuizării canceroase, ci flutura zâmbetul unui om iubitor de viață și sigur de el – și unii îi răspunseră, la rândul lor, cu un zâmbet, inclusiv Pavel Nikolaevici. În luna pe care o petrecuse aici, cu toți plângăcioșii ăștia, acesta era, se pare, primul om!

— Așș-șș, își căută el repede, din priviri, patul, fără să mai întrebe pe nimeni și pași apăsat până la el. Era patul de lângă Pavel Nikolaevici, care fusese al lui Mursalimov, și bolnavul cel nou intră pe intervalul dinspre Pavel Nikolaevici. Se așeză pe pat, se legănă oleacă, îl încercă, făcându-l să scârțâie. Apoi, trase concluzia: amortizare șazeci la sută. Medicul-șef nu arde gazul de pomană.

Începu să despacheteze, dar se dovedi că nu arc ce despacheta: în mâini n-avea nimic, într-unul din buzunare – un brici, în celălalt un pachet, dar nu de țigări, ci de cărți de joc aproape noi. Scoase pachetul, îl filă între degete și, privindu-l cu ochi șmecherești pe Pavel Nikolaevici, întrebă:

— Mai faceți câte-o foiță?

— Da, câteodată, mărturisi binevoitor Pavel Nikolaevici.

— Preferance?

— Puțin. Mai mult popa-prostul.

— Țăla nu-i joc, spuse sever Cealăi. Dar stos? Whist? Poker?

— Da, de unde! Fu nevoie să nege, jenat, Rusanov. N-am avut când să-nvăț.

— Păi, atunci o să-nvățăm aici, fiindcă, dacă nici aici n-om avea timp!... Se repezi Cealăi. Cum se spune: nu știi – te-nvățăm, nu vrei – te obligăm!

Și râse. În comparație cu fața, nasul îi era exagerat de moale, mare, rumenit. Dar, tocmai datorită acestui nas, fața lui căpăta ceva deschis, atrăgător.

— Joc mai ca lumea decât pokerul nu există! Declară el autoritar. Iar mizele trebuie să fie blaind.

Și, nemaîndoindu-se de Pavel Nikolaevici, se uită în jur după parteneri. Dar nimeni din apropiere nu-i inspira vreo speranță.

— Eu! Eu ai să-nveți! Strigă din spate Ahmadjan.

— În ordine, aprobă Cealăi. Ia să vedem, ce-am putea aranja aici, între paturi.

Se răsuci și mai mult, zări privirea fixă a lui Șulubin, mai văzu un uzbek în turban trandafiriu, cu mustățile atârându-i subțiri, răsucite parcă dintr-un fir de argint, când intră Nellea cu o găleată și cârpă să spele, peste program, dușumeaua.

— Asta, da! Aprecie pe loc situația Cealăi. Ce bucătică bună! Păi, pân-acu' unde-ai fost? Să ne fi dat și noi în bărci.

Nellea își țuguie buzele groase – așa zâmbea ea.

— Păi, ce-are a face, nici acum n-ar fi târziu. Doar că ești beteag acu' și nu-ți dă mâna.

— Față peste față – totul prinde viață! Dădu raportul Cealăi. Ori te rușinezi de mine?

— D'apăi, cât bărbat o fi și-n tine! Îl măsură din ochi Nellea.

— Prin tine, ca prin pâine, n-ai grijă, și mâine! I-o servi Cealăi. Hai, dă-i drumul mai repede, apleacă-te să speli pe jos, să-ți contemplant și eu fațada!

— N-ai decât să te uiți, asta-i cadou din partea firmei, spuse cu mărinimie Nellea și, trântind cârpa udă sub primul pat, se-aplecă să spele.

Să nu fi fost bolnav deloc omul ăsta? N-avea nici un semn exterior și nici vreo durere interioară nu i se citea pe față. Sau se ținea atât de tare prin puterea voinței, oferind acel exemplu care lipsea din salon, dar pe care-ar fi trebuit să-l ofere, în vremea noastră, orice om din țară? Pavel Nikolaevici se uita cu invidie la Cealăi.

— Dar dumneavoastră ce-aveți? Întrebă el încet, cât să n-audă decât ei doi.

— Eu? Se scutură Cealăi. Polipi!

Ce erau polipii nu știa exact niciunul dintre bolnavi, dar când la unul, când la altul apăreau, destul de des, acești polipi.

— Și nu vă doare?

— Păi, de cum a-nceput să mă doară, m-am și prezentat. Tre' tăiat? Pofțiți, sunteți invitații mei, ce rost are să tragi de timp?

— Și unde sunt? Îl descosea cu tot mai mare respect Rusanov.

— Pe stomac, cică! Spuse nepăsător Cealăi și mai și zâmbi. Practic, o să-mi cam

măcelărească stomacul. Vor să ia trei sferturi din el.

Își tăie cu muchia palmei burta și-și îngustă ochii.

— Păi, asta cum vine? Se mira Rusanov.

— Las' că nu-i nimic, mă acomodez eu! Numai să rămână permeabil la vodkă!

— Dar vă țineți formidabil de tare!

— Dragă vecine, își clătină Cealăi capul plin de bunătate, cu ochi sinceri și nas mare, rumenit. Dacă vrei să nu dai colțul – nu te deprima. Al de toacă mai puțin, urâtul nu-l prinde din plin. Așa te sfătuiesc și pe tine să faci!

Ahmadjan tocmai se apropia cu o placă de furnir. O puseră între paturile lui Rusanov și Cealăi – se potrivi foarte bine.

— Un pic foarte civilizată, se bucură Ahmadjan.

— Aprindeți lumina! Comandă Cealăi.

Lumina fu aprinsă. Se înveseliră și mai mult.

— Și-acum, cine-i al patrulea?

Al patrulea nu prea era de găsit.

— Nu-i nimic, deocamdată explicați-ne așa. Rusanov căpătase mare curaj. Stătea acum cu picioarele pe dușumea, ca un om sănătos. Când întorcea capul, gâtul îl durea mult mai puțin decât înainte. Chiar dacă nu era decât o bucată de furnir, dar iată că se adunaseră totuși în jurul unei mese de joc, luminată vesel de becul puternic din tavan. Semnele vii, negre și roșii, ale cărților, se profilau pregnant conturate, pe suprafața lor albă, lăcuită. Poate că asta-i secretul, să privești boala așa cum o vede Cealăi și atunci ea se va îndepărta, târâș, de tine? La ce bun să te deprimi? Ce rost are să te agăți mereu de aceleași gânduri sumbre?

— Ce să fi așteptat mai mult? Se rugă și Ahmadjan.

— Aș-ș-ș-a, printre degetele sale hotărâte, Cealăi fila pachetul de cărți cu viteza unei pelicule de film: pe cele de care n-aveau nevoie le punea deoparte, pe celelalte – lângă sine. Folosim cărțile de la nouă la As. Culorile vin în următoarea ordine: trefla, caroul, inima, pica. Și-i arată semnele lui Ahmadjan. Ai înțeles?

— Am înțeles, să trăiți! Răspunse cu mare plăcere Ahmadjan.

Maksim Petrovici continua să dea explicații, când îndoind și trosnind ușurel pachetul selectat, când amestecând ușurel cărțile:

— Se-mpart câte cinci cărți, restul rămâne în pachet. Acum trebuie înțeleasă valoarea crescătoare a combinațiilor. Iată ordinea lor. O pereche. Le arată o pereche. Două perechi. Chintă – asta înseamnă cinci cărți una după alta. Uite-așa. Sau așa. Pe urnă – trei la fel. Full...

— Cine-i Cealăi? Întrebă cineva din ușă.

— Eu sunt Cealăi!

— Sunteți chemat afară, a venit soția!

— O fi adus vreo sacoșă, n-ați văzut?... Asta-i fraților, facem pauză.

Și plecă vioi și nepăsător.

În salon, se lăsă liniștea. Lămpile ardeau ca seara.

Ahmadjan se duse la el. Nellea se apropia repede, trecând peste dușumea cârpa fleșcăită și fură nevoiți să-și ridice cu toții picioarele pe paturi.

Pavel Nikolaevici se culcă și el. Simțea parcă fizic privirea bufniței din colț ațintită asupra sa – o apăsare tenace și plină de reproș pe cap, într-o parte. Și pentru a slăbi apăsarea întrebă:

— Dar dumneavoastră, tovarășe, ce aveți?

Dar bătrânul mohorât nu făcu nici măcar un gest de politețe spre cel ce întrebuse, de parcă nu el ar fi fost cel întrebat. Privea cu ochi rotunzi, înroșiți, de culoarea tutunului, pe lângă capul celui care i se adresase. Pavel Nikolaevici nu obținu nici un răspuns și-ncepu să studieze cărțile de joc lăcuite. Abia atunci auzi răspunsul surd:

— Aia.

Care „aia”? Necioplitul!... De data aceasta, Pavel Nikolaevici fu cel care nici nu se uită la el, ci se culcă pe spate și zăcu așa, cufundat în gânduri.

Venirea lui Cealăi și cărțile de joc îi mai distrăseseră gândurile, de fapt, însă el tocmai aștepta venirea ziarului. Prea era astăzi o zi importantă. O zi foarte importantă și semnificativă, iar după ziar urma să ghicească multe despre viitor. Iar viitorul țării este propriul tău viitor. Va avea întreg ziarul chenar de doliu? Sau doar prima pagină? Portretul va ocupa, oare, o coloană întreagă, sau doar un sfert? Și cum vor suna titlurile, ce expresii se vor folosi în articolul de fond? După destituirile din februarie, toate aceste lucruri aveau o semnificație deosebită. La serviciu, Pavel Nikolaevici ar mai fi putut afla câte ceva de la alții, aici însă n-avea decât ziarul.

Între paturi, se înghesuia și se agita Nellea, care nu încăpea în nici un interval de trecere. Dar, de spălat, spăla repede, era deja pe terminate și-ntindea covorașul îngust.

Iar pe covorașul întins se întorcea de la Roentgen, mutându-și cu grijă piciorul bolnav și tresărind de durere, Vadim.

Aducea cu el și ziarul.

Pavel Nikolaevici îl chemă cu degetul:

— Vadim! Veniți până aici, luați loc.

Vadim zăbovi un pic, se gândi, o coti spre Rusanov printre paturi și se-așeză, ținând mereu cracul pantalonului în așa fel încât să nu-l roadă.

Era clar că Vadim despăturise deja ziarul, nu era pliat ca unul proaspăt. Încă din clipa în care-l luă în mâini, Pavel Nikolaevici observă că lipsesc și chenarul de pe prima pagină și portretul de pe prima coloană. Uitându-se apoi mai de aproape, răsfoind grăbit, cu foșnet, paginile, nu găsi – nici mai departe!

— Nici portretul, nici chenarul, nici vreun șapou și, până la urmă, părea să nu fie chiar nici un articol!

— Nu e? Nu-i nimic? Îl întrebă el pe Vadim, speriat și uitând să precizeze ce anume nu e.

Nu-l cunoștea aproape deloc pe Vadim. Era el membru de partid, dar încă prea tânăr. Și nu era un cadru de conducere – avea o specializare îngustă. Cu ce-o fi fost împuiat capul lui nu se putea ști. Dar odată îi inspirase încredere lui Pavel Nikolaevici: se discuta în salon despre popoarele deportate și Vadim, ridicându-și ochii din geologia lui, îl privi pe Rusanov, strânse din umeri și-i spuse încetiv, doar lui: „Înseamnă că trebuie să fi fost ceva. La noi, nimeni nu e deportat degeaba.”

În această propoziție atât de corectă, Vadim arătase ce om inteligent și neclintit este.

Și se pare că Pavel Nikolaevici nu se înșelase! Acum nu fu nevoit să-i explice lui Vadim despre ce-i vorba, căutase deja și el în ziar. Și-i arătă lui Rusanov un articol în subsol care acestuia, în tulburarea lui, îi scăpase.

Un simplu subsol. Fără să fie marcat în vreun fel. Fără portret. Pur și simplu, articolul unui academician. Și nici articolul nu era despre a doua aniversare! Despre durerea întregului popor! Despre faptul că „e viu și veșnic viu va fi”! Ci – „Stalin și problemele construirii comunismului”.

Atâta tot? Doar – „problemele”? Doar aceste probleme? Ale construirii? De ce ale construirii? Păi, așa se putea scrie și despre lizierele de păduri! Unde dispăruseră – victoriile din război? Dar – geniul filosofic? Dar – Corifeul Științei? Unde era iubirea întregului popor?

Prin ochelari, cu fruntea încrețită și plin de suferință, Pavel Nikolaevici privi chipul întunecat al lui Vadim.

— Asta cum e posibil, cum?... Se uită la Kostoglotov, întorcându-se peste umăr. Acela părea să doarmă: ochii și-i ținea închiși, iar capul îi atârna și-acum din pat. Cu două luni în urmă – n-au trecut mai mult de două, nu-i așa?

— Vă mai amintiți: a șaptezeci și cincea aniversare! Totul era ca și până acum: un portret imens! Un titlu imens – „Marele Continuator”. Da?... Nu...?

Nici măcar pericolul, nu, nu pericolul care-i amenința tot mai tare pe cei ce supraviețuiseră, ci – lipsa de recunoștință! Nerecunoștința, iată ce-l rănise acum cel mai tare pe Rusanov – de parcă propriile lui merite, propria lui perfecțiune fusese scuipată și aruncată la gunoi. Dacă Slava răsunând în veacuri s-a ponosit, ca o cârpă, în doi ani; dacă Cel mai Iubit, Cel mai Înțelept, acela căruia i se supuneau toți conducătorii tăi direcți și conducătorii conducătorilor – a fost făcut ghem și vârat la naftalină în douăzeci și patru de luni – atunci ce-i mai rămâne lui? Unde să afle sprijin? Și cum să se însănătoșească?

— Vedeți, spuse foarte încet Vadim, formal, există o dispoziție recentă să nu mai fie aniversate zilele morții, ci numai cele de naștere. Dar, bineînțeles că, judecând după articol...

Clătină abătut din cap.

Se simțea și el, într-un fel, ofensat. În primul rând, în numele tatălui mort. Își amintea cât îl iubise tatăl lui pe Stalin! În orice caz, mai mult decât pe sine însuși

(pentru sine tatăl lui nu încercase niciodată să obțină ceva). Și mai mult decât pe Lenin. Și, probabil, mai mult decât pe soția și pe fiii săi.

Despre familie, putea discuta și liniștit și glumeț, despre Stalin, însă – niciodată, vocea începea să-i tremure. Un portret al lui Stalin îl avea în cabinet, altul – în sufragerie, și încă unul – în camera copiilor. Cât au crescut, băieții au văzut întotdeauna deasupra lor aceste sprâncene groase, aceste mustăți dese, fața aceasta fermă, invulnerabilă, se pare, la teamă sau la bucurii ușoare, ale cărei sentimente erau adunate, toate, în sclipirea ochilor negri, catifelați. Și, încă un lucru: după ce citea în întregime fiecare discurs al lui Stalin, tatăl le citea apoi fragmente și băieților, explicându-le ce gând profund se afla în cutare loc și-n ce limbă rusă frumoasă este exprimat. Mai târziu abia, când tatăl nu mai era printre cei vii iar Vadim crescuse, el începuse să descopere că, totuși, limba acelor discursuri era cam nesărată, iar ideile prea puțin concentrate, că ele ar fi putut fi expuse mult mai pe scurt, iar la volumul respectiv puteau fi și mai multe. Așa i se părea lui, dar n-ar fi spus-o cu voce tare. Așa i se părea lui, dar se simțea mai întreg când se împărtășea din admirația cultivată în el din copilărie.

Era încă foarte vie în memoria lui ziua Morții. Plângeau și bătrânii, și tinerii, și copiii. Fetele se zguduiau de plâns, iar băieții își ștergeau ochii. Din pricina acestor lacrimi nesfârșite se crea senzația că nu murise un om, ci fusese zdruncinată întreaga ordine universală. S-ar fi zis că omenirea nu va supraviețui acestei zile decât, poate, pentru foarte scurt timp.

Și iată că la a doua aniversare nu mai cheltuiseră nici măcar cerneală tipografică pentru chenarul de doliu. Nu găsiseră nici măcar acele câteva cuvinte simple, calde: „cu doi ani în urmă, s-a stins din viață...” Acela al cărui nume se afla, ca ultim cuvânt de pe această lume, pe buzele soldaților ce se împiedicau și cădeau pe câmpurile de luptă ale războiului mondial.

Dar nu era vorba numai de educație. Vadim s-ar fi putut și dezobișnui la nevoie, dar toate argumentele rațiunii duceau la concluzia că Marele Om plecat dintre cei vii trebuia venerat. El întruchipa seninătate, iradia convingerea că ziua de mâine nu va deraia de pe traiectoria celei precedente. El înălțase știința, îi înălțase pe oamenii de știință, îi eliberase de gândul la salariu, la locuință. Știința însăși avea nevoie de stabilitatea lui, de consecvența lui, de garanția că nici mâine nu se vor produce nici un fel de zguduiți care să-i oblige pe savanți să se împrăștie, să se rupă de marea lor menire – cercetarea – pentru certuri legate de organizarea societății, pentru educarea înapoiștilor mintali, pentru convingerea tâmpiților.

Vadim nu era prea vesel când plecă, ducându-și piciorul bolnav, spre pat. Tocmai atunci se întoarse Cealăi, foarte mulțumit, cu o sacoșă întreagă de mâncare. În timp ce muta alimentele în noptiera sa, de cealaltă parte a patului, nu pe intervalul dinspre Rusanov, zâmbi modest:

— Ultimele zile în care mai pot să mă rănc! Pe urmă, când oi rămâne numai cu

mașele, nu știi cum o să meargă.

Rusanov nu se mai sătura admirându-l pe Cealăi: ce optimist! Bravo lui!

— Roșioare marinate..., continua să scoată din sacoșă Cealăi. Scoase apoi cu degetele una din borcan, o înghiți, se strâmbă de plăcere: Că bune mai sunt!...

Carne de vițel. A rămas sucul în ea, nu-i prea uscată. O atinse și o linse. Mâini de femeie, mâini de aur!

Apoi puse pe noptieră, fără comentarii, ascunzând-o de restul camerei, dar nu și de Rusanov, o sticlă de jumătate. Și-i făcu cu ochiul lui Rusanov.

— Deci sunteți de prin partea locului, din oraș, spuse Pavel Nikolaevici.

— Nu-u-u, nu-s de-aici. Vin câteodată în delegație.

— Dar soția, ea stă aici?

Dar Cealăi nu mai asculta, plecase cu sacoșă goală.

Când se-ntoarse, deschise noptiera, se uită cu atenție, cumpăni o vre-me, apoi mai mâncă o roșie și închise ușița. Își scutură capul de plăcere.

— La ce-am rămas, deci? Să continuăm.

Ahmadjan găsisese, între timp, un al patrulea partener, un tânăr kazah de pe scară, și, deocamdată, îi povestea aprins pe rusește, la el în pat, completându-și cuvintele cu gesturi ale mâinilor, cum ai noștri, rușii, i-au bătut pe turci (fusese ieri într-un alt pavilion și văzuse acolo filmul „Căderea Plevnei”).

Acum amândoi se mutară aici, fixară din nou placa de furnir între paturi și Cealăi, încă și mai vesel acum, alegea cărțile de joc cu gesturi rapide și îndemânatică, arătându-le diverse exemple de combinații:

— Deci – full-ul, da? Asta-i când ai trei dintr-una și o pereche dintr-altă. Ai înțeles, cecimek?

— Nu sunt cecimek, se scutură, fără supărare, Ahmadjan. Cecimek am fost până la armată.

— Bin-n-n-ne. Următoarea e chinta spartă. Asta când ai cinci de aceeași culoare.

Pe urmă – careul: patru la fel, a cincea poate să fie cum o fi. Pe urmă – pokerul mic. Asta-i chinta de-o culoare, de la nouă la popă. Uite-așa... Sau uite-așa... Mai mare, este pokeral mare...

Nu se putea spune că totul era foarte limpede, dar Maksim Petrovici promisese că, în timpul jocului, lucrurile se vor clarifica. Și apoi vorbea cu atâta bunăvoință, cu o voce atât de curată și blândă, încât Pavel Nikolaevici simți cum i se încălzește sufletul. Un om atât de simpatic nu sperase să întâlnească într-un spital obișnuit! Iată că se așezaseră ca un colectiv sudat, de prieteni, și o s-o țină așa ore în șir, și asta zi de zi dacă au chef, fiindcă la boală n-avea nici un rost să te gândești! Sau la alte neplăceri – n-avea nici un rost! Are dreptate Maksim Petrovici!

Rusanov tocmai se pregătea să precizeze că până nu învață jocul n-o să joace pe bani, când, deodată, cineva întrebă din ușă:

— Cine e Cealăi?

— Eu sunt Cealăi!

— Sunteți chemat afară, a venit soția!

— Ptiu, fire-ai tu să fii de curvă, scui pă, fără ură, Maksim Petrovici. Dacă nu i-aș fi spus: nu veni sâmbătă, vino duminică. Cum de n-or fi dat nas în nas!... Ei, iertați-mă, fraților.

Și iar se strică jocul, Maksim Petrovici plecă, iar Ahmadjan și kazahul luară cărțile la ei: să repete, să exerseze.

Pavel Nikolaevici își aminti din nou și de cinci martie, simți și privirea răuvoitoare a Bufniței îndreptată spre el, din colț, iar când se-ntoarse, văzu și ochii deschiși ai lui Roadeoase. Roadeoase nu dormea cătuși de puțin.

Kostoglotov nu dormise deloc în tot acest răstimp și, când Rusanov cu Vadim foșniseră ziarul și șușotiseră, auzise fiecare cuvânt și special nu deschisese ochii. Era curios ce vor spune, cum va vorbi Vadim. Acum nici nu mai avea nevoie să facă vreun gest pentru a lua ziarul sau pentru a-l despături, totul era și așa destul de clar.

Din nou bătea. Îi bătea inima. Se izbea de ușa de fier care n-ar fi trebuit să se deschidă niciodată – dar iată că scârțâia totuși! Iată că se clintise! Și se scutura primul strat de rugină de pe balamale.

Kostoglotov nu reușise să se obișnuiască cu ceea ce auzise de la oamenii liberi: cu doi ani în urmă, în acea zi, plânseseră bătrânii și fetele tinere, iar lumea părea să fi rămas orfană. Asta era pentru el o enormitate de neînchipuit, fiindcă el mai ținea minte ce se-ntâmplase la ei. La un moment dat, nu-i mai scosese la lucru și nu le mai deschiseseră nici barăcile – îi țineau închise. Fusesse închisă și stația de amplificare din spatele zonei, care se auzea întotdeauna. Toate astea puse laolaltă dovedeau că stăpânii erau derutați, că li s-a întâmplat o mare nenorocire. Iar nenorocirea stăpânilor este bucuria deținuților! N-aveai de mers la lucru, puteai să stai toată ziua-n pat, porția îți era adusă oricum. Mai întâi, își făcuseră somnul, apoi se mirară, apoi cântară un pic la chitară, la bandură, umblară de la o baracă la alta, încercând să-și dea seama ce se întâmplă. Oricât i-ai izola pe prizonieri, adevărul se strecoară întotdeauna! Prin cantină, prin spălătorie, prin bucătărie. Iar odată cea scăpat un zvon!

La început, mai nehotărâți, bântuind prin baracă, așezându-se pe câte un pat: „Ei, băieți, pare-se c-a dat colțul Canibalul.” – „Ei, na?” – „Asta n-o s-o cred niciodată!” – „Ba, să știi că eu cred!” – „Era și timpul!” Cât s-a mai răs! Au răsunat mai tare chitarele, mai tare și balalaicele! Douăzeci și patru de ore, n-au deschis barăcile.

Iar în dimineața următoare, geroasă încă în Siberia, adunară tot lagărul în careu și erau de față toți – și maiorul, și cei doi căpitani, și locotenentul. Și maiorul, negru de supărare, începu să-șt facă numărul:

— Cu adâncă durere... Ieri, la Moscova...

Iar chipurile lor întunecate, aspre, ascuțite de pușcăriași rânjeau deja, puțin mai

lipsea să izbucnească în urale. Și, observând aceste zâmbete incipiente, maiorul ordonă furibund:

— Căciulile – jos!

Și sute de oameni stăteau pe muchie de cuțit: să nu le scoată – încă nu se putea, dar și să le scoată le părea tare rău.

Și atunci, luând-o înaintea tuturor, bufonul lagărului, un umorist înnăscut, își smulse căciula – o „stalinkă” din blană artificială – și o azvârli în aer! Îndeplinise, cum ar veni, comanda!

Și văzându-l, sute de oameni le aruncară și ei în sus!

Și-i stătu în gât maiorului comanda.

Iar, după toate astea, Kostoglotov afla acum că plânseseră bătrânii și fetele tinere și lumea părea să fi rămas orfană...

Cealăi se întoarse încă și mai vesel – și tot cu o sacoșă plină de alimente, alta de data asta. Cineva zâmbi ironic, dar Cealăi fu primul care să râdă de situație:

— Ce mi te faci cu muierile astea? Dacă le face plăcere? De ce să nu le faci hatârul, doar nu-i faci nimănui vreun rău? Cât ar fi de țațoșă muierea.../Tot.

Și izbucni în râs, făcându-i să râdă și pe ceilalți, și scuturându-și mâinile din pricina hohotelor de râs. Rusanov începuse și el să râdă sincer, fiindcă prea o potrivise bine Maksim Petrovici.

— Și, totuși – care-i soția? Se sufocă Ahmadjan.

— Ce să mai discutăm, frățioare, oftă Maksim Petrovici, mutând alimentele în noptieră. E nevoie de o reformă legislativă. La musulmani, problema-i rezolvată în mod umanist. Uite, din august, s-a dat drumul la avorturi – viața a devenit cu mult, dar cu mult mai simplă! De ce să trăiască o femeie singură? Măcar o dată pe an să vină cineva la ea. Iar pentru cei aflați în delegație e foarte comod: în fiecare oraș au câte o cameră și supă de găină cu tăieței.

Printre celelalte produse apărură, din nou, pentru o clipă, o sticlă închisă la culoare. Cealăi închise ușița și ieși cu sacoșa goală. Pe muierea asta se pare că n-o răsfăța – se întoarse de îndată. Se opri de-a curmezișul intervalului, unde se oprea pe vremuri Efrem și, privind-l pe Rusanov, se scărpină în cărlionții cefei (iar părul îl avea stufos, între culoarea inului și a pa-iului de ovăz):

— Ce zici, vecine, gustăm și noi ceva?

Pavel Nikolaevici zâmbi aprobator. Masa comună cam întârzia în ziua aceea și nici nu-ți mai făcea poftă după ce Maksim Petrovici își aranjase a-tât de tacticos fiecare produs în parte. Plus că, în Maksim Petrovici însuși, în zâmbetul buzelor lui groase, era ceva plăcut, ademenitor, care te făcea să-ți dorești tocmai să stai la masă cu el.

— Haideți, îl invită Rusanov la noptiera sa. Am și eu aici câte ceva...

— Dar păhărele aveți? Se aplecă Cealăi, mutând deja cu mâinile sale pricepute pe noptiera lui Rusanov borcanele și pachetelele.

— Păi, nu prea-i voie! Clătină din cap Pavel Nikolaevici. Cu bolile noastre, este

strict interzis...

Timp de o lună nimeni din salon n-avusese curajul nici măcar să se gândească la așa ceva, pe când lui Cealăi i s-ar fi părut absurd să facă altfel.

— Pe tine cum te cheamă? Se așezase deja în dreptul lui și-și proptise genunchii în genunchii lui Rusanov.

— Pavel Nikolaici.

— Pașa! Îi puse Cealăi o mână prietenească pe umăr. Nu-i asculta pe medici! Ei te tratează – ei te băga-n mormânt. Dar noi trebuie să trăim – ține steagul sus! Fața de om simplu a lui Cealăi exprima convingere și bunăvoință. Iar în clinică, sâmbăta, toate tratamentele se întrerupeau până luni. Afară ploua, separându-l pe Rusanov de toate rudele și de toți prietenii săi. În ziar lipsea portretul în chenar de doliu și-o mare supărare i se cuibărise în ini-mă. Lămpile dădeau o lumină puternică, devansând mult seara nesfârșit de lungă, pe când cu acest om, într-adevăr plăcut, puteai să bei acum un păhărel, să guști ceva, iar apoi să joci poker. (Ce noutate o să fie asta pentru prietenii lui Pavel Nikolaevici – pokerul!) Iar Cealăi, șmecherul, avea sticla deja la îndemână, sub pernă. Scoase dopul și turnă câte o jumătate de pahar, jos, la nivelul genunchilor. Tot a-colo le și ciocniră.

În eternul stil rusesc, Pavel Nikolaevici uitase și de spaimetele recente, și de interdicții, și de promisiuni, și nu dorea decât să-și spele sufletul de urât și să simtă cum îl cuprinde căldura.

— Sănătate! Să trăim! Să trăim, Pașa! Îl hipnotiză Cealăi și fața lui caraghioasă deveni severă, ba chiar hrăpăreață. Cine vrea, n-are decât s-o mierlească, dar noi doi o să trăim!

Acestea fiind spuse, băură. Rusanov slăbise foarte mult în această lună, nu băuse nimic în afara vinului roșu ușurel, așa că acum fu pălit pe loc și, de la o clipă la alta, începu să se relaxeze, să se încetezeze și să se convingă că n-are rost să-și bată capul, fiindcă se trăiește și-n pavilionul canceroșilor, se iese și de-aici.

— Și dor tare, ăia?... Polipii? Întrebă el

— Păi, cam dor. Dar eu nu mă las!... Pașa! Vodka n-are ce să facă rău, înțelege-mă! Vodka te lecuiește de toate bolile. Eu și înainte de operație o să beau niște spirt, ce-ți închipui? Uite, am acolo, în sticlă... Și-o să beau spirt – fiindcă alcoolul curat se asimilează imediat, nu lasă apă de prisos în urma lui. Chirurgul o să-mi desfacă burta și n-o să găsească nimic, curățenie perfectă! Iar eu o să fiu beat! Dar ce rost are să-ți explic, doar știi și tu, că doar ai fost pe front: înainte de atac – vodka... Rănit ai fost?

— Nu.

— Ai avut noroc!... Eu am fost – de două ori: aici și, uite, aici...

Iar în pahare din nou erau de două ori câte o sută.

— Zău, că nu mai e voie, se împotriva cu blândețe Pavel Nikolaevici. E periculos.

— Ce să fie periculos? Cine ți-a băgat în cap că-i periculos?... Ia o roșioară! Ah, ce

roșioare!

Și, într-adevăr, ce mai conta dacă erau o sută sau două sute de grame, dacă tot încălcaseră regula. Două sute sau două sute cincizeci, dac-a murit un mare om – și nu se spune despre el nici un cuvânt? Pentru luminoasa amintire a Stăpânului, Pavel Nikolaevici goli și următorul pahar. Îl goli ca la parastas. Și buzele i se strâmbară a tristețe. Și sorbea totodată și roșioarele. Și, cu fruntea lipită de fruntea lui Maksim, îl asculta cu înțelegere.

— Of, roșioarele astea! Filosofă Maksim. Aici dai o rublă pe kilogram, iar dacă le duci la Karaganda – iei treizeci. Și ți le smulg din mâini! Dar n-ai cum să le duci. La bagaje – nu-i voie. De ce n-o fi voie? Spune-mi, te rog, de ce să nu fie voie...? Maksim Petrovici se tulburase și ochii i se lărgiseră în căutarea sensului! A sensului vieții.

— Vine la șeful de gară un omuleț îmbrăcat cu o hăinuță veche: „Tu vrei să trăiești, șefule?” Āla a și pus mâna pe telefon, crede c-a venit să-l omoare... Iar omul îi pune pe masă trei hârtiuțe. De ce să nu fie voie? Cum adică să nu fie voie? Așa cum tu vrei să trăiești, vreau și eu să trăiesc. Dă ordin să-mi primească și mie coșurile la bagaje. Și viața învinge, Pașa! Trenul merge, se numește „de pasageri”, dar, de fapt, este de roșii, pe rafturi sunt coșuri, sub rafturi – coșuri. Mită la însoțitorul de tren, mită la controlor. De la Miliția căilor ferate vin alți controlori – mită și la ăia.

Pe Rusanov îl luase cu amețeală, se încălzise foarte tare și era acum mai puternic decât boala sa. Dar, se pare că Maksim spunea ceva care nu se putea împăca... Āmpăca... Ceva care contravenea...

— Asta – contravine! Se încăpățână Pavel Nikolaevici. La ce bun? Asta nu-i bine...

— Nu-i bine? Se miră Cealăi. Păi, atunci ia un castraveci murat! Sau niște salată de vinete!... La Karaganda stă scris cu piatră pe piatră: „Cărbunele e Pâinea”. Asta pentru industrie, cum ar veni. Dar, roșioare pentru oameni – nu-sss! Și, dacă nu le aduc oamenii cu inițiativă – nici n-o să fieeee. Ți le smulg din mână, cu douăzeci și cinci de ruble, și-ți mai zic și mersi. Fiindcă altfel n-ar vedea în vecii vecilor roșii. Cât pot să fie de tâmpiți ăia din Karaganda, nici nu-ți poți imagina! Adună paznici, niște găligani, și-n loc să-i trimită după mere, să aducă vreo patruzeci de vagoane – îi împrăștie pe toate drumurile din stepă – să bage de seamă nu cumva să aducă cineva mere la Karaganda. Să nu permită! Așa că nerozii ăia stau și păzesc...!

— Și asta – tu? Tu? Se necăji Pavel Nikolaevici.

— De ce eu? Eu, Pașa, nu umblu cu coșurile. Eu – cu servieta. Maiorii, sublocotenenții bat la ușa casieriiilor: li s-au terminat foile de drum! Iar bilete nu sunt! Nu sunt!... Eu însă nu ciocănesc la ușa lor, eu plec când vreau. Eu știu la fiecare gară dacă trebuie să-ți iei biletul de la bufet sau de la bagaje. Să știi, Pașa – viața învinge întotdeauna!

— Dar tu, de fapt, unde lucrezi?

— Eu, Pașa, sunt tehnician. Deși n-am terminat nici un institut. Mai lucrez și ca agent. Eu lucrez în așa fel încât de fiecare dată să iasă ceva. Dacă într-un loc nu mai sunt plătit – plec. Ai înțeles?

Pavel Nikolaevici observase că parcă n-ar fi chiar totul în ordine, parcă o ia cam câș sau e de-a dreptul strâmb. Dar era un om atât de bun, de vesel, de încredere – primul în toată luna aceea. N-avea inimă să-l supere.

— Dar, e frumos ce faci? Îl descusu, doar.

— E frumos, foarte frumos! Îl liniști Maksim. Mai ia și carne de vițel. Acuși o să pilim și din compoțelul tău. Pașa! O dată trăim pe lume – de ce să trăim prost? Trebuie trăit bine, Pașa!

Cu asta Pavel Nikolaevici n-avea cum să nu fie de acord, asta așa-i: o dată trăim pe lume, de ce să trăim prost? Numai că, iată...

— Înțelegi, Maksim, asta se condamnă..., îi aminti el delicat.

— Dar, Pașa, îi răspunse Maksim cu aceeași tandrețe, ținându-l de umăr. Asta depinde din ce unghi privești chestiunea. Depinde de loc.

Ai un fir de praf în ochi – și simți cum te-nțeapă,

Ai ditamai sula într-altul – și-ncepe să-ți placă!

Râdea în hohote Cealăi și-l lovea pe Rusanov peste genunchi; și nici Rusanov nu se putea abține și se clătina de râs:

— Văd că știi o groază de poezii!... Ce mai, ești un adevărat poet, Maksim!

— Dar tu? Tu unde lucrezi? Îl iscodi noul prieten.

Oricât s-ar fi bătut pe burtă pân-atunci, acum Pavel Nikolaevici, fără să vrea, se sumeți totuși un pic:

— Păi, ca să zic așa – la cadre.

Fusese modest. Era ceva mai sus, bineînțeles.

— Și, unde, asta?

Pavel Nikolaevici îi spuse unde.

— Ascultă! Se bucură Maksim. Trebuie s-ajutăm un om de treabă! Taxa de intrare e asigurată, nu-ți face griji!

— Doamne ferește! Cum ai putut să gândești așa ceva! Se ofensă Pavel Nikolaevici.

— Păi, ce să mă mai gândesc? Fu uluit Cealăi și din nou aceeași căutare a sensului vieții, un pic mai diluată din pricina celor băute, pâlpoi în ochii lui. Păi, dacă șefii de cadre n-o să ia taxe de intrare – din ce o să trăiască? Cum să-și crească copiii? Tu câți copii ai?

— Ați terminat cumva cu ziarul? Răsună deasupra lor o voce surdă, neplăcută. Era Bufnița, se târâse până la ei din colțul său, cu ochii săi răuvoitori, umflați, îmbrăcat în halatul desfăcut.

Iar Pavel Nikolaevici descoperi că stătea pe ziar și că-l șifonase.

— Vă rog, vă rog! Sări cu gura Cealăi, trăgând ziarul de sub Rusanov. Lasă-l, Pașa. Ia-l tăticule, poate la altceva să ne zgârcim, dar la asta sigur nu.

Șulubin luă mohorât ziarul și voi să plece, când îl reținu Kostoglotov. Așa cum îi privea Șulubin fix și tăcut pe toți, așa începuse și Kostoglotov să-l studieze, iar acum îl vedea de aproape și foarte bine. Cine putea fi acest om? Cu fața asta atât de deosebită?

Cu dezinvoltura întâlnirilor din lagărele de tranzit, unde poți întreba pe oricine, din prima clipă, despre orice, Kostoglotov întrebă și acum, din poziția sa culcată, aproape răsturnată:

— Ia zi, tăticule, dar dumneata unde lucrezi?

Șulubin își întoarse către Kostoglotov nu doar ochii, ci tot capul. Și-l privi o vreme, fără să clipească. Continuând să-l privească, făcu o mișcare ciudată, rotitoare, din gât, de parcă l-ar fi strâns gulerul, deși nu avea ce să-l jeneze – gulerul cămășii era destul de liber. Apoi deodată răspunse, nu refuză s-o facă:

— Sunt bibliotecar.

— Dar unde anume? Nu rată Kostoglotov ocazia de a pune și a doua întrebare.

— La școala tehnică de agricultură.

Nu se știe de ce, probabil pentru greutatea privirii lui, pentru tăcerea de cucuvea ascunsă-n colț, Rusanov simți nevoia să-l înjosească într-un fel, să-l pună la locul lui. Sau poate că vorbea vodka din el, căci strigă la el, mai tare și mai ușuratic decât s-ar fi convenit:

— Ne-membru de partid, bineînțeles?

Bufnița îl privi cu ochii lui de tutun. Clipi, de parcă n-ar fi înțeles întrebarea. Mai clipi o dată. Și deodată deschise ciocul:

— Din contră.

Și porni să traverseze camera.

Avea un mers nefiresc. Ceva îl rodea sau îl înțepa. Mai degrabă se târa cu poalele halatului larg desfăcute, se apleca stângaci, amintind de o pasăre mare cu aripile tăiate inegal ca să nu-și poată lua zborul.

În timpul perfuziei

În căldura soarelui, pe-o piatră mai joasă decât o bancă de parc, Kostoglotov ședea cu cizmele în picioare, adunate chinuit, atingând pământul cu genunchii. Brațele-i atârnavă ca niște bice, tot până la pământ. Iar capul descoperit îi căzuse pe piept. Stătea așa și se-ncălzea, în halatul cenușiu, desfăcut acum – nemișcat și de o formă la fel de colțuroasă ca piatra cenușie de sub el. Capul acoperit de păr negru i se încinsese și spinarea îl ardea, dar el continua să stea neclintit, absorbind căldura lui martie – fără să facă nimic, fără să se gândească la nimic. Putea sta astfel nemaipomenit de multă vreme, completând din căldura soarelui ceea ce nu primise la vremea potrivită din pâine și supă.

Nici măcar umerii nu păreau să i se ridice și să coboare din pricina respirației.

Totuși, nici nu cădea într-o rână, se ținea cumva.

O îngrijitoare grasă de la etajul unu, femeia aceea masivă, care-l gonise pe vremuri din coridor, spunându-i că acesta fusese sterilizat, ea însăși foarte mare

amatoare de semințe – spărsese și acum, pe alee, câteva, dacă tot ieșise la aer – se apropie de el și-l strigă cu o voce de precupeață binevoitoare:

— Du-te la camera de pansamente, te cheamă doctorul.

Se obișnuise într-atâta cu împietrirea sa încinsă, atât de silă-i era să se miște, să se ridice, de parc-ar fi trebuit să iasă la o muncă nesuferită!

— Care doctor? Bombăni el.

— Ți-ai având nevoie! Spuse cu voce ridicată îngrijitoarea. Nu-s obligată să vă adun de prin grădină. Dacă ești chemat, du-te.

— Păi, mie n-au ce să-mi bandajeze. N-o fi vorba de mine, se tot încăpățâna Kostoglotov.

— Ba, pe tine, pe tine te cheamă! Îngrijitoarea nu pierdea timpul, ronțăia mereu semințe. Parcă poate să te confunde cineva, cu picioaroarele alea de barză. Altul haios ca tine n-avem.

Kostoglotov oftă, își îndreptă picioarele și, opintindu-se și gemând, începu să se ridice.

Îngrijitoarea privea cu dezaprobare:

— Ai tot umblat, nu ți-ai cruțat forțele. Trebuia să stai în pat.

— Of, surioară, oftă Kostoglotov.

Și-ncepu să se târască pe potecă. Nu mai purta centura, ținuta militară se evaporase, spinarea se încovoia.

Se ducea la sala de pansamente, unde-l aștepta o nouă neplăcere, și era pregătit să lupte, numai că nu știa nici el cu ce anume.

La cabinet, nu-l aștepta Ella Rafailovna, care o înlocuia de vreo zece zile încoace pe Vera Kornilievna, ci o femeie tânără și trupeșă, despre care ar fi fost prea puțin să spui că era rumenă – avea obraji de-a dreptul stacojii de sănătoasă ce era.

O vedea pentru prima dată.

— Numele de familie? Îl luă ea din scurt, încă din prag.

Cu toate că soarele nu-i mai bătea în ochi, Kostoglotov se uita la fel de strâmb, de nemulțumit. Se grăbea să-și dea seama de situație, s-o evalueze, dar cu răspunsul nu se grăbea. Câteodată e necesar să-ți ascunzi numele de familie, câteodată să minți. Încă nu știa ce-i de făcut acum.

— Deci? Numele de familie? Ținea să afle doctorița cu brațe pline.

— Kostoglotov, mărturisi el în silă.

— Unde ați dispărut? Dezbrăcați-vă repede! Veniți încoace, culcați-vă pe masă! Abia acum își aminti Kostoglotov și pricepu totul pe loc: o să-i facă transfuzie de sânge! Uitase că asta se face în sala de pansamente. Numai că, în primul rând, continua să țină la principiul lui: sânge străin nu vreau, dar nici dintr-al meu nu dau! Iar, în al doilea, muierușca asta înfiptă nu-i inspira nici un fel de încredere. Iar Vega plecase. Din nou alt medic, alte obiceiuri, alte greșeli – ce demon o fi învărtind caruselul ăsta, de nu-i nimic statornic pe lume?

Își scoase halatul, se uită pe unde l-ar putea atârna – sora-i arătă unde, între

timp însă, mintea căuta un pretext de care să se poată lega ca să nu se lase. Agăță halatul. Își scoase haina, o agăță și pe aceasta. Împinse cizmele în colț (aici, la parter, veneau și oameni din afară, încălțați). Porni desculț pe podeaua curată, acoperită cu linoleum, spre patul înalt acoperit cu o saltea moale. Tot nu reușise să inventeze un motiv, dar știa că-l va inventa imediat.

Pe stativul sclipitor, de oțel, se înălța aparatul de transfuzie: furtune de cauciuc, eprubete de sticlă, într-una din ele – apă. Pe același stativ se aflau câteva inele pentru fiole de diferite mărimi: de-o jumătate de litru, de un sfert și de-o optime. Mai era și o fiolă de o optime de litru, plină. Sângele cafeniu din ea era parțial acoperit cu o etichetă cu grupa sanguină, numele donatorului și data recoltării. Cu obiceiul lui de a pătrunde cu ochii oriunde, fără să mai aștepte vreo invitație, în timp ce se urca pe pat, Kostoglotov citi toate acestea și, fără să-și culce capul, declară pe loc:

— Oho! Douăzeci și opt februarie! E vechi sângele. Nu puteți să-mi faceți transfuzie.

— Asta ce mai înseamnă? Se indignă doctorița. Vechi, nou, ce știți dumneavoastră despre conservarea sângelui? Sângele poate fi păstrat și mai mult de o lună!

Pe fața ei stacojie supărarea lua culori violacee. Brațele, dezgolite până la cot, erau pline, rozalii, iar pielea-i era acoperită de bubulițe, dar nu din acelea pricinuite de frig, ci de unele permanente. Și bubulițele acelea îl făcură pe Kostoglotov, nu se știe de ce, să ia definitiv hotărârea de-a nu se lăsa.

— Suflecați-vă mâneca și lăsați mâna moale! Îi comandă doctorița.

Lucra de doi ani la transfuzii și nu-și amintea de nici un bolnav care să nu fi fost bănuitor: fiecare se purta de parc-ar fi avut sânge de conte și s-ar fi temut să și-l corcească. Bolnavii se uitau neapărat strâmb la culoare, la grupă, la dată, voiau să vadă dacă nu-i prea rece sau prea fierbinte și dacă nu s-a coagulat cumva, sau întrebau direct, siguri de ei: „Îmi băgați sânge stricat?” – „De ce să fie stricat?!” – „Păi, scrie pe el să nu fie atins” – „Asta fiindcă fusese pus deoparte pentru cineva, iar apoi n-au mai avut nevoie.” Chiar și-n momentul în care se lăsa înțepat, bolnavul încă mai mârâia în gând: „Păi, fiindcă s-o fi dovedit de proastă calitate.” Numai datorită tenacității ei reușea să înfrângă bănuielile acestea prostesti. Pe deasupra, se mai și grăbea întotdeauna, fiindcă norma de transfuzii pentru o zi, pe care o îndeplinea în mai multe locuri, era destul de mare.

Însă și Kostoglotov apucase să vadă aici, la clinică, și acumulări de sânge în vene, și spasme după transfuzie, așa că n-avea deloc chef să se lase în voia acestor mâini rozalii cu bubulițe. Propriul lui sânge, chinuit de roentgen și îngroșat, îi era totuși mai drag decât orice adaos proaspăt. Se va mai îmbunătăți, mai încolo, și-al lui. Și, pe urmă, cu sângele lui prost îi vor întrerupe mai repede tratamentul – cu atât mai bine.

— Nu, spuse el sumbru, fără să-și suflece mâneca și fără să-și relaxeze mâna.

Sângele dumneavoastră e vechi, iar eu mă simt prost astăzi.

Știa și el foarte bine că nu trebuie invocate niciodată două motive, întotdeauna trebuie spus numai unul, dar îi venise așa, fără voia lui.

— O să controlăm acum tensiunea, nu se pierdu doctorița, iar infirmiera îi și aducea aparatul.

Doctorița era proaspăt venită, iar infirmiera era de aici, de la sala de pansamente, numai că Oleg n-avusese treabă cu ea până atunci. Era încă foarte tinerică, un copil, dar înaltă, brunetica și cu ochi de japoneză. Pe cap avea o construcție atât de complicată, încât nici o bonetă și nici măcar un batic n-ar fi putut acoperi totul – de aceea fiecare ieșitură a turnulețului de păr și fiecare șuviță o avea înfășurată cu răbdare, în feșe-feșe – pesemne, venea cu vreo cincisprezece minute mai devreme la slujbă, să și le-nfășoare.

Cu toate că pe Oleg asta nu-l privea în nici un fel, cerceta cu interes coroana albă, încercând să-și închipuie pieptănătura fetei fără răsucelile feșelor.

Importantă era aici doctorița, și avea de luptat cu ea, fără întârziere, trebuia să polemizeze și să se eschiveze, iar el pierdea timp studiind-o pe fata cu ochi de japoneză. Ca orice fată tânără, numai pentru că-i tânără, ascundea un mister, îl purta cu sine clipă de clipă, era conștientă de el la fiecare întorsătură a capului. Între timp, brațul lui Kostoglotov fusese strâns cu un șarpe negru și se stabilise că tensiunea e normală.

Deschisese deja gura pentru a comunica următorul argument din pricina căruia nu-i de acord cu transfuzia, însă cineva o chemă pe doctoriță, din pragul ușii, la telefon.

Ea se smuci și plecă, infirmiera așeză tuburile negre în cutie, iar Oleg continuă să stea culcat pe spate.

— Ia zi, de unde-i doctorița asta? Întrebă el.

Orice mlădiere a vocii avea legătură cu misterul interior al fetei și ea simțea asta și vorbea, ascultându-și cu atenție glasul:

— De la centrul de transfuzii.

— Și de ce aduce sânge vechi? Se exersa Oleg și pe contul copilei.

— Nu-i vechi, clătină domol din cap fata și-și purtă coroana spre celălalt colț al camerei.

Fata asta era convinsă că știe tot ce are nevoie.

Și poate c-așa și era.

Soarele lumina acum acea parte a clădirii în care se afla sala de pansamente.

Chiar înăuntru nu pătrundea, dar se aprinseseră cele două ferestre, iar o parte a tavanului era ocupată de o mare pată de lumină, reflexie a ceva nevăzut. Era multă lumină și era curat și liniște.

Era bine în cameră.

Se deschise ușa pe care Oleg n-o vedea, numai că intră altcineva, nu femeia aceea.

Intră, fără a face aproape deloc zgomot cu pantofii, fără să-și țicăne „eu”-ul din tocuri.

Și Oleg ghici cine este.

Nimeni nu mai mergea ca ea. Numai ea lipsea din camera aceasta, numai și numai ea.

Vega!

Da, ea era. Intră în câmpul lui vizual. Intră atât de firesc de parc-abia ar fi ieșit de aici.

— Păi, unde ați fost, Vera Kornilievna?... Zâmbi Oleg.

Nu exclamase, o întrebase doar, cu voce scăzută, fericit și fără să se ridice, deși nu era prins în curele.

În cameră era acum cu adevărat liniște, lumină, bine.

Iar Vega avea și ea de pus o întrebare, și tot zâmbind:

— V-ați revoltat?

Dar, odată clătinat în hotărârea sa de a rezista, deja fericit că zace pe această masă și că nu poate fi gonit atât de ușor de pe ea, Oleg răspunse:

— Eu?... Nu, eu mi-am încheiat perioada revoluționară. Unde-ați fost? Mai mult de-o săptămână.

Răspicat, de parcă i-ar fi dictat unui prostuț niște cuvinte noi, neobișnuite, ea spuse, aplecată deasupra lui:

— Am fost să pun la punct niște centre oncologice. Să fac propagandă anticanceroasă.

— Undeva, la capătul lumii?

— Da.

— Și nu vă mai duceți?

— Deocamdată, nu. Dar, dumneavoastră – vă simțiți rău?

Ce era în ochii aceștia? Răbdare. Atenție. Semnele unei alarmări neverificate încă. Ochi de medic.

Dar, dincolo de toate acestea, ochii aveau nuanța unei cafele deschise la culoare. Ca și cum într-o ceașcă de cafea ai pune două degete de lapte. Adevărul e că Oleg nu mai băuse de mult cafea, nu prea ținea minte cum arată, dar ochii erau prietenoși – ochii unui vechi prieten!

— Aiurea, prostii. Probabil c-am stat prea mult la soare. Am stat atâta încât eram cât pe ce să adorm.

— Păi, dumneavoastră n-aveți voie la soare! N-ați înțeles, stând aici, că bolnavilor cu tumori le este interzisă expunerea la căldură?

— Eu credeam că-i vorba doar de buiote.

— Iar de soare, cu atât mai mult.

— Înseamnă că plajele Mării Negre îmi sunt interzise?

Ea dădu afirmativ din cap.

— Ce viață!... Păi, atunci să-mi schimb locul de deportare cu Norilskul...

Ea ridică din umeri. Apoi îi coborî. Asta nu era doar mai presus de puterile ei, dar și mai presus de înțelegerea ei.

Uite, acum s-o fi întrebat: de ce ați spus că sunteți măritată...?

Oare lipsa unui soț e o umilință?

O întrebă:

— Și de ce nu v-ați ținut de cuvânt?

— Cum?

— Doar ne-nțelesesem. Ați promis că dumneavoastră o să-mi faceți transfuzia, că n-o să mă dați pe mâna vreunui stagiar!

— Ea nu-i stagiar, din contră, e specialist. Când vin ei, noi n-avem dreptul să intervenim. Dar acum a plecat.

— Cum adică a plecat?

— A fost chemată.

O, roată a vieții! Dar cui pe cui se scoate.

— Și atunci – dumneavoastră?

— Eu. Și care sânge vi se pare vechi?

El îi arată cu o mișcare a capului.

— Nu-i vechi. Dar nu-i pentru dumneavoastră. Dumneavoastră o să vă introducem două sute cincizeci. Uite! Vera Kornilievna îl aduse de pe cealaltă masă și i-l arată. Citiți, controlați.

— Da, Vera Kornilievna, așa-i viața asta a mea blestemată: să nu crezi în nimic, să verifici orice. Dumneavoastră credeți că eu nu sunt bucuros când nu mai trebuie să controlez?

O spusese atât de obosit de parcă trăgea să moară. Dar nu putea refuza totuși ochilor săi curioși o verificare. Și iată ce surprinseră ochii: „Grupa I, Iaroslavțeva I. L., 5 martie”.

— O! Cinci martie – asta ni se potrivește! Se învioră Oleg. Asta ne priește chiar.

— În sfârșit ați înțeles că o să vă fie de folos. Și cât v-ați opus!

Asta n-o înțelesese. În fine, nu conta.

Își suflecă mâneca mai sus de cot și-și așeză mâna relaxată de-a lungul corpului. Într-adevăr, aceasta era singura relaxare a atenției lui veșnic bănuitoare: să se încredă, să se lase în voia încrederii. Acum știa că femeia aceasta blândă, făcută dintr-un aer doar un pic mai dens, care se mișca fără zgomot și-și calcula fiecare mișcare, nu va greși cu nimic.

Așa că stătea culcat și parcă se odihnea.

Pata cea mare de pe tavan, palid-însorită, dantelat-însorită, umplea un cerc neregulat. Și-această pată, care nu se știa ce reflecta, îi părea și ea acum tandră și înfrumuseța camera curată și liniștită.

Iar Vera Kornilievna, vicleană, îi scoase cu acul din venă o cantitate anume de sânge, roti centrifuga și-l risipi, pe farfurioară, în patru sectoare.

— De ce patru? Întrebă el doar pentru că se obișnuise să întrebe toată viața,

oriunde s-ar fi aflat. De fapt, acum îi era de-a dreptul lene să știe de ce.

— Unul – pentru compatibilitate, iar trei – pentru-a verifica dacă la stație s-a stabilit corect grupa. Pentru orice eventualitate.

— Păi, dacă grupa coincide – despre ce compatibilitate mai e vorba?

— Păi, se întâmplă ca serul bolnavului să se coaguleze în contact cu sângele donatorului. Rar, dar se întâmplă.

— Așa, deci. Și pentru ce-l roțiți?

— Se dau deoparte eritrocitele. Toate vreți să le știți.

De fapt, putea să nici nu le știe. Oleg se uita la pata irizată de pe tavan. N-ai cum să afli totul pe-această lume. Tot prost mori.

Infiriera cu coroană albă introduse în inelul stativului flaconul răsturnat, datat cinci martie. Apoi, îi puse o perniță sub cot. Îi legă brațul mai sus de cot cu o bucată de cauciuc roșu și începu să-l răsucescă, urmărind cu ochii ei de japoneză când trebuie să se oprească.

De ce i se năzărise oare un mister în fetița asta. N-avea nimic deosebit, era o fetiță ca oricare alta.

Se apropie doctorița Gangart cu seringă. Seringa era obișnuită și plină cu un lichid transparent; acul, în schimb, era neobișnuit: era mai degrabă un tub, decât un ac, și avea capătul triunghiular. Tubul în sine n-ar fi fost cine știe ce, dacă n-ar fi urmat să-ți fie introdus în venă.

— La dumneavoastră se vede bine vena, îl ducea cu vorba Vera Kornilievna, în timp ce-o sprânceană îi tresărea mereu de tensiunea căutării. Apoi introduse cu efort, cu o ruptură a pielii care aproape că se putea auzi, acul monstruos. Asta-i tot.

Ar mai fi fost aici multe lucruri de clarificat: de ce-i răsuciseră bucata de cauciuc mai sus de cot? De ce lichidul din seringă părea să fie, pur și simplu, apă? Putea să-ntrebe, dar putea să-și bată și singur capul: probabil pentru ca aerul să nu năvălească în venă, iar sângele să nu năvălească-n seringă.

Între timp, seringă-i rămăsese în venă, cauciucul fu slăbit, apoi scos, seringă fu retrasă și ea cu îndemănare, infirmiera scutură deasupra unui lighenaș capătul aparatului de transfuzie, zvârlind din el primele picături de sânge – și iată că Gangart potrivise deja la ac, în loc de seringă, acest capăt, și-l ținea cu mâna, după ce deschisese ventilul de sus.

În eprubeta de sticlă a aparatului de transfuzie, cea care se lărgea, începură să se ridice încet, una câte una, prin lichidul transparent, bule transparente de aer. La fel ca bulele acelea care se ridicau la suprafață, se ridicau, una după alta, și întrebările: de ce-i nevoie de un ac atât de larg? De ce-a fost scuturat sângele? La ce bun bulele acelea? Dar un singur prost poate pune atâtea întrebări, încât o sută de deștepți n-ar pridi să-i răspundă.

Dac-ar fi fost să întrebe, altceva ar fi vrut să afle.

Toate lucrurile din cameră aveau un aer sărbătoresc și, mai ales, pata alburie de

soare de pe tavan.

Acul fusese introdus pentru vreme mai îndelungată.

Nivelul sângelui din flacon aproape că nu scădea. Nu scădea deloc.

— Mai aveți nevoie de mine, Vera Kornilievna? Întrebă insinuant infirmiera japoneză, ascultându-și glasul.

— Nu, nu am, răspunse încet doctorița Gangart.

— Dau și eu fuga aici... O jumătate de oră, se poate?

— Eu n-am nevoie de nimic.

Și infirmiera aproape că fugi cu coroana ei albă.

Rămăseseră numai ei doi.

Bulele de aer se ridicau încet. Dar Vera Kornilievna atinse ventilul și ele încetară să se mai ridice. Dispărură de tot.

— Ați închis?

— Da.

— De ce?

— Iar vreți să știți? Zâmbi ea, acum, încurajator.

Era foarte multă liniște în sala de pansamente – ziduri vechi, uși masive. Se putea vorbi cu un singur ton mai sus de șoaptă, prin simpla eliberare a aerului din piept. Și, într-adevăr, astfel îți venea să vorbești.

— Firea asta a mea blestemată. Întotdeauna vreau să știu mai mult decât e permis.

— Cât mai vreți, tot e bine..., remarcă ea. Buzele ei nu rămâneau niciodată indiferente la ce spunea. Prin mișcări minuscule – prin răsuciri diferite în dreapta și-n stânga, printr-o ușoară răsfrângere nu chiar simetrică, ele susțineau ideea și-o explicau. După primii douăzeci și cinci de centimetri cubi trebuie făcută o pauză serioasă, și controlată starea bolnavului. Încă mai ținea cu o mână capătul acului. Și, cu un ușor zâmbet pe buze, aplecată deasupra lui, se uita binevoitor și iscoditor în ochii lui Oleg: Cum vă simțiți?

— În clipa de față – minunat.

— Țsta nu-i un cuvânt cam tare – „minunat”?

— Nu, mă simt cu adevărat minunat. Mult mai bine decât „bine”.

— N-aveți frisoane, un gust neplăcut în gură?

— Nu.

Flaconul, acul și transfuzia – erau munca lor comună, unificatoare, asupra unei a treia persoane pe care o tratau în doi și voiau s-o facă bine.

— Dar, în rest, nu în clipa de față?

— Nu în clipa de față? E formidabil să privești, uite așa, vreme îndelungată în ochii celuilalt, când ai tot dreptul să privești, când nu ești obligat să-ți muți privirea. În general, nu mă simt deloc bine.

— Dar, cum anume? De ce?

Întreba cu compasiune, cu neliniște, ca un prieten. Însă, merita o lovitură. Și

Oleg simțea că i-o va da chiar acum. Că, oricât ar fi de blânzi ochii aceia deschiși, de culoarea cafelei, lovitura tot va trebui dată.

— Păi, mă simt rău – moralmente. Mă simt rău, fiindcă sunt conștient că plătesc prea scump pentru viață. Și că până și dumneavoastră participați la aceasta și mă înșelați.

— Eu?

Când ochii privesc neîntrerupt unii într-alții, apar calități cu totul noi: vezi lucruri care nu ți se dezvăluie când doar treci peste ei cu privirea. Ochii par să-și piardă pojghița colorată care-i apără, iar adevărul țâșnește din ei fără cuvinte și fără să-l poată reține cineva.

— Cum ați putut să-mi explicați atât de convingător că-i nevoie de injecțiile acelea, dar eu nu le pot înțelege sensul? Care era problema? E, pur și simplu, hormonoterapie – ce era de neînțeles?

Adevărul e că nu prea era cinstit ce făcea – să iei astfel prin surprindere niște ochi lipsiți de apărare. Dar numai astfel o putea întreba cu adevărat. Ceva tresări în ei, erau dezorientați.

Și doctorița Gangart – nu, Vega – își retrase ochii.

Cum se retrage din câmp un detașament înainte de-a fi distrus cu totul.

Se uită la flacon – dar n-avea la ce să se uite, doar ventilul fusese închis. Se uită la bulele de aer – dar nici bule de aer nu mai erau.

Și dădu drumul la ventil. Porniră să urce bulele de aer.

Era, probabil, și timpul.

Ea își plimbă degetele peste furtunul de cauciuc, care cobora dinspre aparat până la ac, descongestionând parcă circulația dinăuntru. Apoi, mai puse vată sub capătul lui, pentru ca furtunul să nu se îndoiaie deloc. Apoi, mai găsi prin preajmă și niște leucoplast și lipi cu o bucată de plasture capătul furtunului de mâna lui. Mai petrecu pe urmă furtunul de cauciuc printre degetele sale, degetele aceleiași mâini, îndreptată liber în sus, ca pe niște cârlige, astfel încât furtunul să se țină singur.

Acum Vega putea să nu-l mai țină deloc, să nu stea lângă el, și să nu-l privească în ochi.

Cu chipul întunecat, sever, reglă bulele să vină un pic mai des și spuse:

— Uite-așa, nu vă mișcați.

Și plecă.

Nu plecă din cameră, ci doar din cadrul decupat de ochii lui. Dar cum el n-avea voie să se miște, în câmpul său vizual nu rămăsese decât stativul cu aparate: flaconul cu sânge maroniu; bulele luminoase; părțile de sus ale ferestrelor înșorite; imaginile reflectate ale ferestrelor împărțite în șase, pe suprafața mată a lămpii din tavan: și restul tavanului, cu pata de lumină pâlpâind în razele stinse ale soarelui.

Iar Vega dispăruse.

Dar întrebarea căzuse totuși – ca un obiect transmis cu neglijență, nesupravegheat.

Iar ea nu-l prinsese din zbor.

Oleg trebuia să se descurce și mai departe singur. Privind în tavan, el începu să gândească încet, cu voce tare:

— Fiindcă viața oricum mi-e pierdută. Până și-n oase mi s-a întipărit amintirea faptului că sunt un deținut pe veșnicie. După ce că destinul nici măcar nu-mi promite nimic bun, să fie omorâtă conștient, artificial, în mine și această posibilitate – la ce bun să mai salvezi o asemenea viață? Pentru ce?

Vega auzise totul, dar se afla în afara cadrului. Poate că era mai bine așa: îi venea mai ușor să vorbească.

— Mai întâi, am fost prădat de propria viață. Acum mi se ia și dreptul de... A mă continua. Cine și la ce-ar mai avea acum nevoie de mine?... Un mutilat! Să provoc milă?... Să mi se dea pomană...?

Vega tăcea.

Iar pata aceea de pe tavan, nu se știe de ce, tresărea din când în când; își strângea marginile poate, sau se încrețea, de parcă și ea s-ar fi gândit, fără să-nțelegă. Apoi devenea din nou imobilă.

Bolboroseau bulele transparente și vesele. Nivelul sângelui din flacon scădea. Un sfert intrase deja în el. Sânge de femeie. Sângele Iaroslavțevei, al Irinei. O fată? O bătrânică? O studentă? O vânzătoare?

— Pomană...

Și, deodată, Vega, rămânând nevăzută, nu-l contrazise, ci, de-acolo de unde era, își smulse din rărunchi:

— Dar asta nu-i adevărat!... Nu se poate ca dumneavoastră să gândiți astfel! Nu pot să cred că omul care gândește așa sunteți dumneavoastră!... Controlați-vă! Sunt gânduri de-mprumut, sunt stări de spirit preluate de la cineva!

Vorbea cu o energie pe care n-o simțise niciodată în ea. Vorbea trădându-și o vulnerabilitate pe care nu i-ar fi bănuț-o.

Apoi se opri brusc, tăcu.

— Dar cum trebuie să gândesc? Încercă să și-o apropie cu grijă Oleg.

Uf, ce liniște se lăsase! Bulele ușoare din flaconul închis – până și ele se auzeau sunând.

Îi era greu să vorbească. Cu o voce frântă, depășindu-și puterile, ea se cățără peste prăpastie.

— Trebuie să gândească cineva și altfel! Poate să nu fie decât un grup mic, o mână de oameni – dar să gândească altfel! Fiindcă dacă s-ar gândi numai așa – atunci pentru cine să trăiești? La ce bun?... Și-ar fi oare posibil...?

Ajunsă de cealaltă parte, strigase ultimele cuvinte din nou cu disperare. Și parcă l-ar fi împins cu strigătul ei. Parcă l-ar fi împins din toate forțele ei firave, s-ajungă, rigid și greu cum era, în singurul loc unde s-ar mai fi putut salva.

Și, asemeni unei pietre slobozite din praștia unui băiețoi, dintr-o tulpină de floarea-soarelui care-i prelungise mâna: sau chiar ca un proiectil din tunurile acelea cu țevi lungi din ultimul an de război – care vâjâiau, iar apoi fluierau, fluierau sus, în aer – Oleg se înalță și zbură urmând o parabolă dementă, smulgându-se din tipare, lăsând deoparte împrumuturile – peste primul pustiu al vieții sale, peste al doilea pustiu al vieții sale – și ajunsese într-o țară de demult. În țara copilăriei! N-o recunosc imediat. Dar când ochii, care încă-i mai clipeau, încă-i mai erau tulburi, o recunosc, se simți imediat rușinat, fiindcă și el gândise așa pe când era băiat, iar acum nu el, ci ea fusese nevoită să-i vorbească despre asta cea dintâi, ca despre o descoperire.

Și se mai prelingea, se furișa încă ceva din memorie, ceva legat de cazul ăsta, trebuia să-și aducă aminte cât mai repede – și-și aminti!

Își aminti repede, dar începu să vorbească rar, măsurându-și fiecare cuvânt: — În anii douăzeci, se bucurau la noi de un imens succes cărțile doctorului Friedland, un venerolog. Pe atunci, se considera foarte sănătos să deschizi ochii populației în general, și mai ales tineretului. Era un fel de propagandă sanitară privind problemele cele mai imposibile de numit. Probabil că aceste lucruri sunt într-adevăr necesare, poate că-i mai bine așa, decât o tăcere ipocrită. Una dintre cărți se numea „În spatele ușii închise”, alta – „Despre suferințele dragostei”. Dumneavoastră nu v-au căzut în mână? Păi... Eventual când ați devenit medic? Bulele de aer bolboroseau, rare. Și se mai auzea parcă și respirația din afara cadrului.

— Eu le-am citit, trebuie să recunosc, cam prea devreme, la vreo doisprezece ani. Pe ascuns, bineînțeles. Era o lectură uluitoare, dar și pustiitoare. Sentimentul era... Că parcă nici nu-ți mai venea să trăiești...

— Am citit, i se răspunse deodată fără nici o expresie.

— Da? Da? Și dumneavoastră? Se bucură Oleg. El spuse „și dumneavoastră”, de parcă el ar fi fost primul care se destăinuise. Erau de un materialism atât de consecvent, atât de logic, atât de indiscutabil încât, de fapt... Ce rost mai avea să trăiești? Aceste calcule exacte în procente, câte femei nu simt nimic, câte cad în extaz. Aceste povești, cum femeile, în căutarea propriului eu, trec dintr-o categorie într-alta... Amintindu-și mereu lucruri noi, luă aer de parcă s-ar fi lovit sau s-ar fi ars. Această convingere lipsită de suflet că orice psihologie este, în problemele de cuplu, un derivat, autorul garantând că poate explica fiziologic orice „nepotrivire de caracter”. Ce mai, probabil că țineți și dumneavoastră minte totul. Dumneavoastră, când le-ați citit?

Nu răspunse.

Nu trebuia s-o descoasă. Probabil că oricum exprimase totul prea brutal, prea direct. N-avea deprinderea de a discuta cu femeile.

Ciudata pată palid-însoțită de pe tavan se tulbură deodată, pe întinderea ei sclipiră niște puncte argintii, luminoase, care o luară la fugă. Și, după cutele

repezi, după micile valuri alergătoare, Oleg înțelese în sfârșit că galaxia misterioasă, siderală, de pe tavan era, pur și simplu, reflexul unei bălți rămase după ploaie, în apropierea gardului. Reflexul unei simple bălți. Iar acum începuse să sufle un vânt ușor.

Vega tăcea.

— Vă rog să mă iertați! Se căi Oleg. Îi făcea plăcere, găsea chiar o anumită plăcere în a-și cere iertare. N-am spus-o cum trebuie... Încercă să-și răsucească gâtul spre ea, dar tot n-o vedea. Asta distruge însă tot ce-i omenesc pe lume. Fiindcă dacă te lași copleșit, dacă accepți toate astea...

Se lăsa acum cu bucurie în voia vechii lui credințe și încerca s-o convingă – pe ea! Și Vega se întoarce! Intră în cadru – disperarea și asprimea pe care le întrevăzuse dispăruseră de pe fața ei, pe care apăruse obișnuitul zâmbet binevoitor.

— Asta vreau și eu, să n-o acceptați. Eram și convinsă, de altfel, că n-o acceptați. Era de-a dreptul radioasă.

Păi, era chiar fetița din copilăria lui, prietena lui de școală, cum de n-o recunoscuse.

Ar fi vrut să-i spună o vorbă bună, ceva simplu, cum ar fi: „hai noroc”! Și să-i strângă mâna – uite ce bine c-am intrat în vorbă!

Dar dreapta lui era sub ac!

Dacă i-ar putea spune Vega! Sau Vera!

Dar era imposibil.

Iar sângele din flacon scăzuse, între timp, la jumătate. Cu câteva zile în urmă, mai curgea încă într-un corp străin ce-și avea propria lui fire, propriile gânduri – și iată că intra acum în el, sănătate stacojiu-maronie. Oare, chiar nu aducea nimic odată cu sine?

Oleg urmărea mâinile fâlfâitoare ale Vegăi: cum îndrepta pernita de sub cot sau vata de sub capătul furtunului, cum își petrecu degetele peste furtun și începu să ridice câte puțin, odată cu flaconul, partea de sus, mobilă, a stativului.

De fapt, nu să strângă această mână ar fi vrut el, ci s-o sărute.

Vega.

Ieșise din clinică într-o dispoziție sărbătorească și fredona ceva ușurel, numai pentru sine, fără să deschidă gura.

Într-un pardesiu de un bej deschis, nisipiu, deja fără ghete, fiindcă trotuarele se uscaseră, își simțea tot corpul ușor, mai ales picioarele – mergea atât de lejer încât ar fi putut traversa tot orașul.

Seara era la fel de luminoasă ca ziua – deși se răcorise, mirosea totuși clar a primăvară. Părea o nebunie să te înghesui în autobuz, să te sufoci. Ar fi vrut să meargă tot drumul pe jos.

Și o porni.

Nu exista nimic mai frumos în orașul lor decât piersicii în floare. Deodată, își dori să vadă acum, luând-o înaintea primăverii, măcar un piersic înflorit – să-i poarte

noroc; după un gard, poate, sau dincolo de duvaluri, de zidurile de pământ, măcar de departe – rozul acela vaporos nu se poate confunda cu nimic. Dar, era încă prea devreme pentru așa ceva. Cenușiul copacilor abia începuse să capete reflexe verzui; era acel moment când verdele nu mai lipsește din copac, dar cenușiul încă predomină. Iar acolo unde, în dosul duvalului, se zărea o mică grădină smulsă din piatra orașului, acolo nu se vedea decât pământ roșcat, uscat, trecut deja o dată prin săpăligă.

Era devreme.

De obicei, grăbită parcă, Vera lua autobuzul – își făcea loc pe arcurile rupte ale scaunelor sau se-ntindea cu degetele până la bară și, atârând astfel, se gândea că n-are chef de nimic și, cu toate că are toată seara la dispoziție, nu-i vine să facă nimic. Contrar oricărei logici, ceasurile de seară trebuiau, pur și simplu, omorâte, dimineața urmând să se grăbească din nou, într-un autobuz asemănător, la serviciu.

Astăzi, în schimb, mergea fără grabă – și-avea chef să facă de toate, de toate! Deodată, apăreau o mulțime de treburi – și prin casă, și cumpărături, și, poate, ceva de cusut, și la bibliotecă, și, pur și simplu, unele ocupații plăcute, care nu-i erau câtuși de puțin interzise sau inaccesibile, iar ea, nu se știe de ce, le evitase până acum. Acum avea chef de toate, ba chiar de toate odată! Totuși, nu se grăbea deloc să meargă cu autobuzul și să le rezolve mai repede, ci mergea încet, bucurându-se de fiecare pas al pantofului pe asfaltul uscat.

Trecea pe lângă magazinele care mai erau încă deschise, dar nu intră în niciunul să cumpere mâncare sau alte lucruri necesare. Trecea pe lângă afișe, dar nu citi niciunul, deși tocmai afișe ar fi avut acum chef să citească.

Merse așa multă vreme, și-n asta consta toată plăcerea.

Și, din când în când, zâmbea.

Ieri fusese sărbătoare – se simțise însă apăsată și disprețuită. Iar astăzi era zi de lucru – și se simțea lipsită de griji și fericită.

E-o sărbătoare să simți că ai dreptate. Concluziile tale ascunse, insistente, ironizate și respinse, firicelul de care nu te mai ții decât tu – se dovedește a fi, deodată, o armătură de oțel, și rezistența lui o recunoaște, ba chiar se încrede-n ea, apucându-se și el de armătură, un om care a trecut prin atâtea, atât de suspicios, atât de dur.

Și, încrezându-se unul în celălalt, ei alunecă lin, ca în cabina unui teleferic, deasupra prăpastiei inimaginabile a nepăsării omenești.

Asta o încântase, de-a dreptul! Fiindcă nu ajunge să știi că ești normală, că nu ești nebună, mai trebuie să și auzi că – da, ești normală, nu ești nebună, și de la cine! Ar fi vrut să-i mulțumească pentru c-a spus-o astfel, pentru că s-a păstrat astfel, după ce-a trecut prin înfrângerile vieții.

Să-i mulțumească, dar, deocamdată, să se și justifice în fața lui – pentru hormonoterapie. Îl nega și pe Friedland, dar nega și hormonoterapia. Asta era

contradictoriu, dar logică i se cere medicului, nu bolnavului.

Că era aici o contradicție, ori nu – trebuia să-l convingă să se supună acestui tratament! Nu putea să-l cedeze pe-acest om, din nou, tumorii! O cuprindea tot mai puternic pofta de luptă: să-l convingă, să-l facă să se răzgândească și să-l însănătoșească anume pe-acest bolnav! Dar, pentru a-l convinge din nou și din nou pe-un asemenea încăpățânat țâfnos, trebuia să creadă foarte tare ea însăși. Numai că ea înțelesese brusc, ascultându-i reproșurile, că hormonoterapia fusese introdusă în clinica lor conform unei instrucțiuni privind un spectru larg de tumori și cu o motivație destul de generală. Nu ținea minte acum să fi citit vreun articol de specialitate dedicat felului în care se justificase aplicarea hormonoterapiei în lupta cu seminomul, dar s-ar putea să existe chiar mai multe, inclusiv unele publicate în străinătate. Ca să-l convingă – ar trebui să le citească pe toate. Numai că ea, în general, nu reușea să citească prea multe...

Dar acum, acum o să aibă timp de toate! Acum, o să le citească neapărat.

Kostoglotov îi spusese odată, în treacăt, că nu vede de ce vraciul lui cu rădăcina n-ar fi tot medic – el nici în medicină nu observă prea multe calcule matematice. Vera se simțise jignită atunci. Dar, apoi se gândi: într-un fel, are dreptate. Oare atunci când distrug cu roentgenul țesuturile, ei știu, măcar aproximativ, ce procent al distrugerilor revine celulelelor sănătoase și ce procent – celor bolnave? E oare asta mult mai sigur decât atunci când vraciul măsoară rădăcina uscată cu pumnul, fără cântar?... Sau, există vreo explicație pentru compresele cu boabe de muștar, folosite dintotdeauna? Sau: toți s-au grăbit să se trateze cu penicilină, dar nimeni în lumea medicală n-a explicat cu adevărat care-i esența acțiunii penicilinei! Oare nu se merge mereu pe bâjbâite?... Câtă nevoie ar avea să urmărească revistele, să citească, să se gândească!

Dar acum va avea timp de toate!

Iată că ajunsese deja – nici nu observase cât de repede – acasă. Urcând câteva trepte pe veranda mare, comună, cu balustrada acoperită de covorașele și ștergătoarele nu se știe cui, traversând podeaua de ciment știrbită, descuie, fără deprimare, ușa cea mare, cu tapițeria smulsă pe alocuri, a apartamentului în care stătea la comun și o porni pe coridoarele întunecoase, în care nu toate becurile puteau fi aprinse, fiindcă erau atașate de contoare diferite.

Cu a doua cheie deschise ușa camerei sale – și nu i se păru deloc apăsătoare această chilie cu ferestrele prinse în gratii de teama hoților, ca toate ferestrele de la parter din oraș, unde se lăsa acum amurgul, iar soarele lumina puternic doar dimineața. Vera se opri în ușă, fără să-și scoată pardesiul, și se uită la camera sa cu mirare, de parc-ar fi fost nouă. Aici se poate trăi foarte bine și foarte vesel! Poate ar trebui doar schimbată fața de masă. Și mutat locul tablourilor cu cetatea Petropavlovskului într-o noapte albă și cu chiparoșii negri din Alupka. După ce-și scoase pardesiul și-și puse șorțul, se duse mai întâi la bucătărie. Ținea minte vag că trebuia să facă, pentru început, ceva în bucătărie. A, da!

Trebuia să aprindă focul și să pregătească ceva de mâncare.

Însă băiatul vecinilor, un ditamai hândrălăul care se lăsase de școală, ocupase toată bucătăria cu motocicleta lui, o demonta acum fluierând, punea piesele pe jos și le ungea. Ferestrele bucătăriei dădeau spre apus, așa că aici mai era încă lumină. Adevărul e că s-ar fi putut strecura până la masa ei.

Însă Verei îi pieri deodată cheful să trebăluiască pe aici – avea să-o facă în cameră, de una singură.

De altfel, nici nu prea-i era foame, ba nu-i era chiar deloc!

Se întoarse deci la ea și încuie cu plăcere yala. N-avea deloc nevoie să iasă astăzi din cameră. Avea într-o rozetă niște bomboane de ciocolată, putea să le ronțăie câte puțin...

Vera se lăsă pe vine în fața scrinului mamei sale și trase de sertarul în care avea o altă față de masă.

Dar nu, mai întâi, trebuia șters praful!

De fapt, întâi și-ntâi, trebuia să se schimbe cu alte haine!

Și fiecare modificare de plan îi făcea plăcere Verei, precum pașii schimbători ai unui dans. Fiecare schimbare îi făcea plăcere, de fapt, chiar acesta era dansul. Poate că ar fi trebuit să mute mai întâi cetatea și chiparoșii? Nu, pentru asta ar fi avut nevoie de ciocan și cuie, iar cel mai neplăcut era să faci munci bărbătești. Mai puteau rămâne așa o vreme.

Luă deci cârpa și începu să se miște cu ea prin cameră, fredonând.

Dar, imediat, dădu peste felicitarea primită ieri, sprijinită de o sticlă bombată. Pe una din părți erau niște trandafiri roșii, panglici verzi și un opt albastru. Iar pe cealaltă, era felicitată printr-un text negru, scris la mașină. Comitetul orășenesc o felicita cu ocazia zilei internaționale a femeii.

Orice sărbătoare comună îl apasă pe omul singur. Dar de-a dreptul insuportabilă este pentru o femeie singură, ai cărei ani se duc – sărbătoarea femeii! Văduve și nemăritate, femeile de acest fel se strâng să bea vin și să cânte, de parc-ar fi vesele. Aici, în curte, ieri, o făcuse lată o asemenea adunare. Era și soțul uneia dintre ele acolo: la sfârșit, bete, s-au sărutat cu el, toate, pe rând.

Comitetul orășenesc îi ura, fără urmă de ironie: mari succese în muncă și fericire în viața personală.

Viață personală! De parc-ar fi vorba de o mască pe care o poți scoate, teaca uscată a unei larve.

Rupse vederea în patru și o aruncă la coș. Continuă să șteargă ba niște sticlute, ba o mică piramidă de sticlă cu prveliști din Crimeea, ba cutia cu discuri de lângă radio, ba muchiile casetei de plastic a pick-up-ului.

Iată, acum ar fi putut asculta, fără durere, oricare din discurile sale preferate.

Putea pune până și insuportabilul:

Și acum, în zilele acestea,

Sunt singur, din nou, ca înainte...

Căută însă o altă placă, o puse, porni aparatul și se cufundă în fotoliul adânc al mamei, adunându-și sub ea picioarele încălțate în ciorapi. Cârpa de șters praful îi rămăsese strânsă în mână și cobora spre dușumea, ca un stindard.

Era deja foarte cenușiu în cameră și lumina verde a scalei radioului se profila deslușit.

Era suita din „Frumoasa din pădurea adormită”. Mai întâi, adagio, apoi „Apariția Zânelor”.

Vega asculta, dar nu pentru sine. Voia să-și închipuie cum ar fi ascultat acest adagio, din balconul Operei, un om ud learcă de ploaie, răvășit de durere, condamnat la moarte și care n-a cunoscut niciodată fericirea.

Puse din nou același lucru.

Și din nou.

Începu să discute – dar nu cu voce tare. Purta cu el o discuție imaginară, de parcă s-ar fi aflat și el aici, de cealaltă parte a mesei rotunde, în aceeași lumină verzuie. Ea spunea ce-avea de spus și-i asculta răspunsurile: auzul ei fin alegea ce anume ar fi putut răspunde. La el, e foarte greu de prevăzut încotro avea s-o cotească, dar se pare că ea se obișnuise.

Termină mai întâi ceea ce începuse să-i spună astăzi, dar, având în vedere relațiile lor, nu-i putuse spune atunci până la capăt – acum însă, putea s-o facă. Îi dezvoltă teoria ei despre bărbați și femei. Supermasculii lui Hemingway sunt ființe care nu s-au ridicat până la om, Hemingway are miză mică (la asta, Oleg o să mârâie cu siguranță că n-a citit nici un Hemingway, ba chiar va sublinia cu mândrie: în armată, n-aveai de unde, și nici în lagăr nu era). De cu totul altceva are nevoie o femeie de la un bărbat: de o tandrețe atentă și de sentimentul că este apărată de pericole, că se află în siguranță.

Și tocmai alături de Oleg – așa cum era el, lipsit de drepturi, lipsit de orice importanță socială, se simțea Vega apărată.

Iar cu femeia, oamenii au încurcat și mai rău lucrurile. Drept culme a feminității a fost declarată Carmen. A fost declarată drept cea mai feminină, femeia care caută activ plăcerea. Dar ea este o falsă femeie, este un bărbat travestit.

Aici, mai sunt multe de explicat. Dar, fiindcă aceste gânduri l-au luat pe nepregătite, pare foarte surprins. Rămâne pe gânduri o vreme.

Iar ea pune, din nou, același disc.

Se-ntunecase deja de tot, iar ea uitase să mai ștergă praful. Tot mai adânc, tot mai semnificativ scânteia scala verde, luminoasă, a radioului.

N-ar fi vrut, pentru nimic în lume, s-aprindă lumina, dar trebuia neapărat să se uite.

Găsi însă și pe întuneric, cu o mână sigură, mica ramă de pe perete, o scoase mângâietor și o apropie de scală. Chiar dacă scala nu și-ar fi revărsat acum verdele astral, chiar dacă s-ar fi stins în clipa aceea, Vera tot ar fi continuat să deslușească fiecare punct de pe fotografie, acest chip curățel de băiat: lumina

lipsită de apărare a ochilor de culoare deschisă, care nu apucaseră să vadă nimic; prima cravată din viață, peste cămașa albă; primul costum din viață – și, fără milă pentru reverul sacoului, o insignă sobră înșurubată în stofă: un cerc alb și-n el un profil negru. Fotografia e de șase pe nouă, insigna e micuță de tot, și totuși ziua se vede clar, iar ea vede și acum, din amintire, că profilul este al lui Lenin. „Eu n-am nevoie de alte decorații.”, zâmbea băiatul.

Băiatul acela îi inventase numele de Vega.

Agava nu înflorește decât o dată în viață și apoi, curând după aceea, moare. Astfel se îndrăgostise și Vera Gangart. De foarte tânără, încă de pe băncile școlii. Iar el fusese ucis pe front.

După aceea, războiul putea fi oricum: drept, eroic, de apărare a patriei, sfânt – pentru Vera Gangart acesta era ultimul război. Războiul în care, odată cu logodnicul, fusese ucisă și ea.

Voia atât de mult să fie ucisă și ea! Voia să plece imediat pe front, lăsând baltă institutul. Dar, ca nemțoaică, fusese respinsă.

Două-trei luni din prima vară a războiului, mai fuseseră încă împreună. Și era clar că el va fi luat foarte curând în armată. Iar acum, după ce s-a mai dus o generație, nu mai puteai explica nimănui: cum de nu s-au căsătorit atunci? Sau, și fără să se fi căsătorit – cum de-au putut pierde acele luni – ultimele? Singurele? Ce le mai putuse sta în cale, când lumea se cutremura și se prăbușea?

Și totuși le stătuse ceva.

Iar acum nu mai putea justifica în fața nimănui acest lucru. Nici măcar față de sine însăși.

„Vega! Vega mea!” striga el de pe front. „Nu pot să mor fără să fii a mea. Acum știu că, dacă m-aș putea smulge, pentru trei zile – într-o permisie, într-un spital de campanie – ne-am căsători! Nu-i așa? Nu-i așa?” „Să nu te lași sfâșiat de aceste gânduri. N-am să fiu niciodată a nimănui. A ta.”

Îi scrisese cu atâta siguranță. Dar îi scria unui om viu!

Numai că el nu fu rănit și n-avu parte nici de spital de campanie, nici de permisie. Fu omorât pe loc.

El a murit, dar steaua lui arde. Ardea nestinsă...

Iar lumina ei se pierde în gol.

Nu era o stea care mai luminează încă, deși s-a stins. Ci steaua care luminează, luminează încă din plin, dar nimeni nu-i mai vede lumina și nu mai are nevoie de ea.

N-au luat-o să fie și ea omorâtă. Așa că era nevoită să trăiască. Să studieze la institut. La institut, a fost chiar șefă de grupă. Era prima când trebuia mers la sădit, la recoltat, la muncile patriotice duminicale. Ce altceva îi mai rămăsese? Termină institutul cu brio și doctorul Orescenkov, la care și-a făcut practica, era foarte mulțumit de ea (el o și recomandase Donțovei). Și asta deveni singura ei

preocupare: medicina, bolnavii. În asta-și găsisse salvarea.

Bineînțeles, dacă era să gândești la nivelul lui Friedland, toate astea erau prostii, aberații, demență: să-ți amintești de un mort și să nu cauți un viu. Asta nu există, fiindcă nu există derogări de la legile țesuturilor, legile hormonilor, legile vârstei.

Nu există? Dar Vega știa că, în ea, toate legile fuseseră derogate.

Nu că s-ar fi considerat legată pentru eternitate de promisiunea: „a ta întotdeauna”. Deși, era și asta: un om care ne e prea aproape nu poate muri de tot, iar asta înseamnă că vede un pic, aude un pic, e prezent, există. Deci ar vedea neputincios, incapabil să replice, cum îl înșeli.

Și, pe urmă, despre ce legi ale creșterii celulelor, ale reacțiilor și secrețiilor poate fi vorba, dacă nu există un alt om ca acela! Nu există altul! Ce amestec au aici celulele? Sau reacțiile?

Numai că odată cu trecerea anilor devenim mai opaci. Obosim. Nu avem cu adevărat talent nici în durere, nici în credință. Le predăm timpului. În ingurgitarea zilnică a mâncării și în linsul degetelor suntem, în schimb, extrem de statornici.

Țineți-ne două zile fără mâncare și ne ieșim din fire, ne urcăm pe pereți.

Zău că n-a ajuns prea departe omenirea.

Vega nu se schimbase, dar se frânsese. Pe urmă îi murise și mama, iar ea numai cu mama sa trăise. Iar mama ei murise fiindcă se frânsese și ea: fiul ei, fratele mai mare al Verei, inginer, fusese arestat în patruzeci. Câțiva ani, le-a mai scris. Câțiva ani, i-au mai trimis colete undeva în Buriat-Mongolia.

Dar, într-o bună zi, sosi o înștiințare încâlcită de la poștă și mama primi coletul înapoi acoperit de ștampile și ștersături.

Ducea coletul acasă ca pe un mic sicriu. El, când abia se născuse, aproape c-ar fi încăput în cutiuța aceea.

Acest lucru o frânsese pe mama. În afară de asta – nora ei se mărită curând.

Mama nu putu înțelege acest lucru. Ea o înțelegea pe Vera.

Și Vera rămase singură.

Nu singură, bineînțeles, nu singura, ci una din multele milioane.

Erau atâtea femei singure în țară, încât aproape că-ți venea să faci un mic calcul aproximativ printre cunoștințe – nu vor fi fiind mai multe decât cele măritate? Și aceste femei singure – erau toate de vârsta ei. Zece contingente la rând. De aceeași vârstă cu cei căzuți pe front.

Milostiv cu bărbații, războiul i-a luat cu el. Pe femei însă le-a lăsat să-și ducă mai departe chinul.

Iar cel care s-a târât pân-acasă de sub dărâmăturile războiului – acela nu-și mai alegea femeie de aceeași vârstă cu el, acela-și alegea fete tinere. Iar cei mai tineri cu câțiva ani – erau mai mici cu o întreagă generație, niște copii: războiul nu trecuse peste ei.

Și, astfel, fără să fie vreodată adunate-n divizii, milioane de femei trăiau pe lume fără nici un rost. Un rebut al istoriei.

Dintre acestea, mai aveau scăpare totuși cele pregătite să ia viața auf die leichte Schulter. Adică mai ușor.

Anii lungi ai vieții obișnuite de pe timp de pace se scurgeau unii după alții, iar Vega trăia și se mișca de parc-ar fi purtat mereu o mască de gaze, cu capul veșnic prins în cauciucul nesuferit. Masca o amețise, o slăbise – și până la urmă și-o smulse.

Asta se manifesta prin faptul că începuse să trăiască mai omenește: își îngădui să fie agreabilă, se îmbrăca atent, nu evita întâlnirile cu oamenii.

Există o înaltă euforie a fidelității. Poate – cea mai înaltă. Chiar dacă nimeni nu știe de fidelitatea ta. Chiar dacă nu-i prețuită.

Fidelitatea trebuie însă să folosească la ceva!

Dar când ea nu servește la nimic? Când nimeni n-are nevoie de ea...?

Oricât de mari ar fi ochii măștii de gaze – prin ei se vede prost și puțin. Fără sticlele măștii, Vega ar fi putut vedea lucrurile mai bine.

Dar nu le-a văzut. Lipsită de experiență, s-a lovit dureros. Imprudentă, făcuse un pas greșit. Acea apropiere scurtă, nedemnă, nu numai că nu-i ușurase, nu-i luminase viața, ci i-o pătase, i-o înjosise, îi știrbise integritatea, îi rupsesse armonia.

Iar, de uitat, nu mai avea cum să uite. Iar, de șters, nu se mai putea șterge.

Nu, nu era vocația ei să ia viața mai ușor. Cu cât este mai fragil un om, cu atât mai multe zeci, poate chiar sute de împrejurări trebuie să coincidă pentru a se putea apropia de semenul său. Fiecare nouă coincidență nu-i apropie decât un pic. În schimb, o singură neînțelegere poate distruge totul. Și această neînțelegere intervine întotdeauna mai devreme sau mai târziu și se vede extrem de clar. N-avea pe nimeni care s-o învețe: ce era de făcut? Cum se putea trăi?

Fiecare om cu drumul său.

Fusese sfătuită cu insistență să înfieze un copil. Purtă pe această temă discuții lungi și serioase cu diferite femei și aproape că o convinseseră, se aprinsesese deja, începuse să facă vizite pe la casele de copii.

Și, totuși, dădu înapoi. Nu putea îndrăgi un copil așa, deodată – fiindcă așa a hotărât, fiindcă n-avea încotro. Mai există și-un mare pericol: dragostea putea să-i treacă mai târziu.

Sau altul, încă și mai mare: crescând, copilul putea deveni un străin.

Dac-ar putea avea, în schimb, o fiică a ei, proprie, adevărată! (O fiică – fiindcă știi din experiență curn s-o crești, pe un băiat nu-l poți crește așa.)

Dar nici să parcurgă încă o dată acest drum alunecos cu un străin nu mai era în stare.

Stătu în fotoliu până la miezul nopții, fără să fi făcut nimic din ce-avusese chef să facă și fără s-aprindă măcar lumina, îi lumina destul scala radioului – și se putea

gândi foarte bine, uitându-se la verdele acela moale și la liniuțele negre. Ascultase multe discuri; chiar și pe cele mai sfâșietoare le-ascultase cu ușurință. Apoi, a ascultat marșuri. Și marșurile erau ca niște procesiuni triumfale ce defilau prin fața ei, în întunericul de jos. Iar ea, în fotoliul vechi și sărbătoresc, cu spătar înalt, cu picioarele ușoare adunate oblic sub ea, stătea ca o învingătoare. Trecuse prin paisprezece deșerturi – și iată că sosise.

Trecuse prin paisprezece ani de nebunie – și iată c-avusese dreptate!

Tocmai astăzi, credința ei de atâția ani căpătase un sens nou, desăvârșit.

Aproape-fidelitate. Se putea considera fidelitate.

Fidelitate, în ceea ce era esențial.

Deodată, îl resimți pe cel care murise ca pe-un băiat, nu ca pe-un coleg de generație, nu ca pe un bărbat – lipsit de acea inerție greoaie, bărbătească, singura în care-și găsește refugiu femeia. Nu văzuse nici războiul până la capăt, nici încheierea lui, nici anii grei de după aceea, rămăsese un tânăr cu ochi curați, lipsiți de apărare.

Când se culcă, nu adormi imediat, dar nici nu-și făcu griji că va dormi puțin în noaptea aceea. Iar, după ce adormi, se mai trezi de câteva ori și avu multe vise, cam prea multe pentru-o singură noapte. Și unele dintre ele n-aveau nici un sens, iar pe altele încercase să le rețină alături de sine până dimineața.

Când se trezi dimineața – zâmbea.

În autobuz, fu înghesuită, apăsată, împinsă, călcată pe picioare, dar îndură totul fără supărare.

Deja în halat, pe când se ducea la ședința-fulger de cinci minute, ea zări cu plăcere, încă de departe, în coridorul de jos, silueta puternică, caraghioasă și dragă, aducând cu o gorilă, a lui Lev Leonidovici, pe care nu-l văzuse încă după întoarcerea lui de la Moscova. Mâinile aparent disproporționat de grele, prea mari, îi atârnavu parcă încercând să tragă-n jos și umerii, păreau să fie defectul siluetei, când, de fapt, o înfrumusețau. Pe capul lui de construcție riguroasă, cu partea bombată trasă în spate și trăsături sculpturale, se afla o mică bonetă, purtată degajat, fără nici o noimă, cu niște mici clape atârând îndărăt și cu calota goală, mototolită. Iar pieptul lui, încins de halatul netăiat în față, era ca al unui tanc vopsit în culoarea zăpezii.

Pășea încruntat ca întotdeauna, cu o expresie sever-amenințătoare, dar Vega știa că era suficient ca trăsăturile să i se reazeze puțin și totul să se transforme într-un zâmbet zeflemitor.

Ceea ce se și întâmplă, când Vera și Lev Leonidovici ieșiră, în același timp, din coridoarele care veneau din direcții opuse și se-ntâlniră la picioarele scării.

— Ce bine-mi pare că te-ai întors! De-a dreptul, ți-am dus dorul! Spuse Vera, prima.

El zâmbi și mai larg și, cu mâna lui coborâtă undeva jos, o prinse de cot și-o conduse spre scară.

— De ce ești atât de veselă? Zi-mi, să mă bucur și eu.

— Nimic deosebit, așa, pur și simplu. Ei, cum a fost călătoria?

Lev Leonidovici oftă:

— Și bine, dar și deprimant. Moscova fierbe.

— Bine, o să-mi povestești pe urmă, mai amănunțit.

— Ți-am adus discuri. Trei bucăți.

— Nu serios? Cu ce?

— Știi doar că eu mă încurc în Saint-Saens-ii ăștia... M-am dus direct la GUM, unde s-a deschis acum un raion de discuri, le-am dat listuța ta și fata mi-a împachetat trei bucăți. Ți le-aduc mâine. Ascultă, Verusea, hai să mergem azi la proces.

— La ce proces?

— Nu știi nimic? O să fie judecat un chirurg de la spitalul numărul trei.

— Un proces adevărat?

— Nu, deocamdată la comisia de împăciuire. Dar ancheta a durat opt luni.

— Și pentru ce-i judecat?

Infirmiera Zoia, ieșită din garda de noapte, cobora scara și-i salută pe amândoi, clipindu-și genele mari, blonde.

— A murit un copil după operație... Cât mai am impulsul de la Moscova, vreau să mă duc, să le trag un perdaf. Fiindcă, dup-o săptămână petrecută acasă, iar te trezești cu coada-ntre picioare. Mergem?

Însă Vera n-apucă nici să răspundă, nici să hotărască: intrau deja în camera pentru ședințe-fulger, cu fotoliile ei îmbrăcate în huse și cu fața de masă de-un azuriu aprins.

Vera puna mare preț pe relația ei cu Lev. Alături de Liudmila Afanasievna, îi era omul cel mai apropiat de-aici. Relațiile lor erau prețioase pentru că așa ceva aproape nu există între un bărbat necăsătorit și-o femeie nemăritată: Lev n-o privise niciodată mai deosebit, nu făcuse nici o aluzie, nu depășise nici o limită, nu încercase nimic, și cu atât mai puțin ea.

Relațiile lor erau inocent-prietenești, total lipsite de tensiune: un singur lucru era evitat, nenumit și nediscutat între ei – dragostea, căsătoria, precum și tot ce ține de ele, de parcă așa ceva nici n-ar fi existat pe pământ. Lev Leonidovici ghicise probabil că tocmai de asemenea relații avea nevoie Vega. El însuși fusese cândva căsătorit, apoi necăsătorit, apoi avusese o „prietenă”, partea feminină a dispensarului (adică întreg dispensarul) îl bârfea cu plăcere, iar acum era bănuit, se pare, de-o legătură cu asistenta de la sala de operații. O doctoriță tânără de la chirurgie – Angelina, susținea și ea acest lucru, dar ceilalți o bănuiau că-l vrea pe Lev pentru ea.

Cât a durat ședința-fulger, Liudmila Afanasievna a tot schițat ceva colțuros pe-o hârtie, ba a ajuns chiar s-o rupă cu creionul. Iar Vera, din contră, era astăzi mai liniștită ca niciodată. Se simțea nemaipomenit de echilibrată.

Ședința se termină și ea își începu vizita cu salonul mare al femeilor. Vera Kornilievna avea mulți bolnavi acolo și consultarea lor dura întotdeauna mult. Se așeza pe patul fiecărei bolnave, le consulta discutând încetșor, fără să aibă pretenția ca în tot acest răstimp salonul să păstreze tăcerea, fiindcă ar fi fost o tăcere prea lungă și nici n-aveai cum să le ții în frâu pe femei. (În saloanele cu femei trebuia să ai și mai mult tact decât în cele bărbătești. Aici, importanța și statutul ei deosebit, de medic, nu erau atât de indiscutabile. Era suficient s-apară într-o dispoziție mai bună sau să se lase luată de val și să dea asigurări că totul se va termina cu bine – cum o cerea psihoterapia – și deja să simtă câte o privire nedisimulat tăioasă sau vălul discret al invidiei: „Ție ce-ți pasă! Tu ești sănătoasă. Tu n-ai cum să-nțelegi.” După legile aceleiași psihoterapii, încerca să le convingă pe femeile bolnave, derutate, să nu înceteze să se îngrijească la spital, să-și facă pieptănătura, să se machieze un pic – dar cum ar fi fost oare privită dacă ar fi exagerat ea însăși în acest sens?)

Astfel trecea și astăzi de la un pat la altul, cât mai modestă, mai concentrată și, din reflex, nu asculta vuietul general, ci numai ce spunea pacienta ei. Deodată, din colțul opus, răsună o voce deosebit de vulgară și nepăsătoare:

— Și-ncă ce bolnavi! Păi, sunt aici unii care fac pe țăpii în călduri – să te ții! Uite, și lățosul ăla de se-ncinge cu centură – cum începe garda de noapte, cum se repede s-o pipăie pe Zoika, infirmiera!

— Cum?... Ce-ați spus?... O mai întrebă o dată doctorița Gangart pe bolnava ei. Încă o dată, vă rog.

Bolnava începu să repete.

(Dar Zoia fusese de gardă chiar în noaptea trecută! În noaptea trecută, în vreme ce ardea scala verde...)

— Vă rog să mă iertați, o să vă rog să mai repetați totul, dar de la început și foarte amănunțit!

O inițiativă bună

Când e neliniștit un chirurg cu experiență? Nu la operații. Operația este o muncă deschisă și cinstită, se știe ce și cum, trebuie doar să te străduiești să cureți cât mai radical tot ce-i de scos, ca să nu regreți pe urmă că n-ai fost destul de temeinic. Se mai întâmplă câteodată, ce-i drept, s-apară complicații, să se declanșeze o hemoragie și, brusc, să-ți amintești că Rutherford a murit în timpul unei operații de hernie. Neliniștile chirurgului încep însă cu adevărat abia după operație când, nu se știe de ce, temperatura nu vrea să scadă sau burta nu se dezumflă și atunci, contra cronometru, trebuie să deschizi în minte, fără bisturiu, să vezi, să-nțelegi și să-ndrepti – ca pe-o greșeală a ta. Cel mai fără rost este să pui complicațiile post-operatorii pe seama unei cauze întâmplătoare, colaterale. Iată de ce Lev Leonidovici avea obiceiul să treacă, încă înainte de ședința-fulger, pe la pacienții săi post-operatorii, s-arunce o privire.

Dat fiind că mâine se opera, vizita generală urma să fie lungă și Lev Leonidovici

nu mai putea răbda încă o oră și jumătate până să afle ce-i cu bolnavul operat de stomac și cu Diomka. Situația celui operat la stomac nu era rea; îi spuse infirmierei ce să-i dea de băut și-n ce cantități. Intră apoi în cămăruța de alături, o rezervă de numai două persoane, să-l vadă pe Diomka.

Celălalt bolnav de aici era aproape sănătos, urma să se externeze, iar Diomka zăcea pe spate, cenușiu la față, acoperit până sub bărbie. Se uita în tavan, dar nu senin, ci neliniștit, cu toți mușchii din jurul ochilor încordați, de parc-ar fi vrut, fără să reușească însă, să deslușească, acolo sus, ceva mărunț.

Lev Leonidovici se opri în tăcere, cu picioarele ușor depărtate, puțin într-o parte față de Diomka și, cu mâinile lungi atârinate, cea dreaptă un pic depărtată de trup, se uita pe sub sprâncene, ca și cum ar fi cumpănit: dacă l-ar trosni pe Diomka acum cu dreapta, de jos, în maxilar – ce-ar fi?

Diomka întoarse capul, îl văzu – și izbucni în râs.

Expresia amenințător-severă a chirurgului se transformă și ea ușor în zâmbet.

Lev Leonidovici îi făcu cu ochiul lui Diomka, cum ar veni înțelegându-se între ei, băieții:

— Deci, merge, da? Totu-i normal?

— Da' de unde normal? Diomka ar fi avut de ce se plânge. Dar, între bărbați, cum să se plângă.

— Te roade?

— Îhâm.

— În același loc?

— Îhâm.

— O să te mai doară multă vreme, Diomka. Încă și la anul o să mai întinzi mâna s-apuci de locul gol. Dar când te roade, să-ți amintești totuși că – nu mai e! Și-o să-ți fie mai ușor. Important este că vei trăi, ai înțeles? În timp ce piciorul e dincolo!

Cât de ușor o spusese Lev Leonidovici! Și într-adevăr, ducă-se pe pustii molima aia blestemată! Era mai ușor fără ea.

— Ei, o să mai venim pe la matale!

Și, desplicând repede aerul din calea sa, o șterse la ședința-fulger – era ultimul, întârziase (iar lui Nizamutdin nu-i plăcea când se întârzia). Avea un halat rotunjit în față, fără tăietură, iar în spate, șnurul încrucișat peste haină nu reușea deloc să adune marginile. Când mergea singur prin clinică, o făcea întotdeauna repede, sărind peste câte o treaptă, cu gesturi simple și largi din mâini și picioare – și tocmai după mișcările astea avântate trăseseră concluzia bolnavii că nu arde gazul de pomană și nu stă pe aici să se distreze.

Apoi începu ședința-fulger ale cărei cinci minute durară o jumătate de oră.

Nizamutdin intră demn (din punctul lui de vedere), salută demn (din punctul lui de vedere) și începu să conducă ședința plăcut (din punctul lui de vedere). Era evident că-și asculta glasul și-și urmărea probabil fiecare gest și întorsătură de

frază cu ochi străini – ce om solid, autoritar, cultivat și deștept era. În aulul din care venise se compuneau despre el legende, dar era cunoscut și în oraș, fiind pomenit din când în când și-n ziar.

Lev Leonidovici se așezase pe un scaun mai la o parte, își încrucișase picioarele lungi, iar degetele desfăcute și le agățase pe după sfoara cordonului alb, legat pe burtă. Fața-i era schimonosită de încruntare sub bască, dar fiindcă, în prezența celor din conducere, era mai totdeauna încruntat, medicul-șef nu consideră că această expresie îi este adresată lui.

Medicul-șef nu-și percepea poziția ca pe o obligație permanentă, lipsită de odihnă și epuizantă, ci ca pe o permanentă ocazie de autoadmirație țanțoșă, ca pe o răsplată și o gamă de drepturi. Fusesse numit medic-șef și credea că, din cauza acestui titlu, devenea cu adevărat șeful medicilor, că înțelege mai multe decât ceilalți și că, în fine, poate nu în detaliu, dar pricepe suficient de bine ce tratamente folosesc subordonații săi și, îndrumându-i și conducându-i, îi ferește de greșeli. Iată de ce trebuia să dureze atâta ședința de cinci minute care, de altfel, le făcea plăcere, evident, tuturor. Și, fiindcă drepturile de medic-șef atârnavă atât de greu în balanță și contracarau cu atâta succes obligațiile funcției, și angajările de personal pentru dispensar – administratori, medici, infirmiere – le făcea cu ușurință: îi lua pe cei în legătură cu care era sunat și rugat de la direcția sanitară, sau de la comitetul municipal, sau de la institut, unde avea de gând să-și susțină în curând doctoratul; sau pe cei pe care promisese să-i ia, într-un moment plăcut din timpul unei cine; sau dacă omul aparținea aceleiași ramuri a străvechii familii căreia-i aparținea și el. Iar dacă șefii de secții protestau că proaspătul angajat nu știe și nu se pricepe să facă nimic, Nizamutdin Bahramovici se arăta încă și mai mirat decât ei: „Păi, învățați-l, tovarăși! Nu pentru asta vă aflați aici?”.

Cu acel păr cărunt care, de la o anumită vârstă în sus, înconjoară cu un nimf la fel de distins capetele talentelor și-ale mediocrităților, ale altruștilor și-ale apucătorilor, ale harnicilor și-ale leneșilor; cu acea prestață și calm prin care natura recompensează evitarea chinurilor gândirii; cu-acelel bronz egal, lustruit, care se potrivește deosebit de bine cu părul alb, Nizamutdin Bahramovici le povestea cadrelor sale medicale ce anume e rău în munca lor și cum să lupte, cu șanse mai mari de izbândă, pentru prețioasele vieți omenești. Și, așezați pe divanele cu spătare drepte, oficiale, în fotolii sau pe scaune, lângă fața de masă azurie ca pana de păun, cei pe care încă nu reușise să-i concedieze și cei pe care apucase deja să-i angajeze îl ascultau cu o atenție vizibilă pe Nizamutdin. Halmuhamedov cel cărlionțat stătea chiar în fața lui Lev Leonidovici. Părea coborât din ilustrațiile la Călătoriile căpitanului Cook, proaspăt ieșit din junglă: pe cap i se încolăceau liane, chipul de bronz avea incizii de-un negru-cărbune, dinții albi, mari, se-arătau într-un zâmbet de fericire sălbatică și nu lipsea decât – dar lipsea foarte tare – inelul din nas. Bineînțeles că nu înfățișarea lui era

problema, și nici diploma legală de la institutul de medicină, ci faptul că nu putea pune mâna pe nici o operație fără s-o compromită. De vreo două ori l-a lăsat să încerce Lev Leonidovici – dar și-a promis să n-o mai facă niciodată. Totuși, n-avea cum să-l dea afară, fiindcă asta s-ar fi considerat o subminare a cadrelor naționale. Și iată că Halmuhamedov completa de patru ani încoace fișe de boală – asta pentru cazurile mai simple —, era prezent, plin de importanță, la vizite, la pansări, făcea de gardă (dormea) noaptea, ba chiar, în ultimul timp, avea o normă și jumătate, deși, de plecat, tot la sfârșitul unei zile de lucru obișnuite pleca. Mai erau aici și două femei cu diplome de chirurg. Una era Pantiohina, o persoană extrem de trupeșă, la vreo patruzeci de ani, foarte preocupată de faptul că avea de crescut șase copii de la doi soți și nu-i ajungeau nici banii, nici timpul să-i supravegheze. Aceste griji nu-i părăseau chipul nici în așa-numitele ore de serviciu – adică orele pe care trebuia să le petreacă, pentru a primi leafă, în incinta dispensarului. Cealaltă, Angelina, tinerică, absolvise institutul cu trei ani în urmă, era micuță, roșcată, destul de frumușică, dar prinsese ură pe Lev Leonidovici, fiindcă acesta nu-i dăduse atenție și-acum devenise nucleul intrigilor împotriva lui la secția de chirurgie.

Niciuna dintre ele nu putea face nimic care să depășească nivelul unui control ambulatoriu obișnuit, nu le puteai încredința niciodată bisturiul – dar existau și aici cauze importante pentru care medicul-șef n-ar fi concediat-o pentru nimic în lume pe niciuna dintre ele.

Astfel, în secție existau cinci posturi de chirurg și numărul de operații era calculat pentru cinci chirurghi, dar numai doi puteau să le facă.

Mai erau aici și surori, unele dintre ele fiind pe măsura acestor doctori, dar și pe ele le primise și le apăra Nizamutdin Bahramovici.

Câteodată, pe Lev Leonidovici îl sufoca gândul că aici nu se mai poate lucra nici o zi, că trebuie să termine cu ei și să plece! Dar, unde să plece? Oriunde s-ar duce, pretutindeni va găsi un alt șef – poate să fie unul încă și mai rău – o altă mediocritate umflată și alți chiulangii în locul lucrătorilor. Altceva ar fi fost să aibă clinica lui și, în chip de excentricitate, să clădească totul numai și numai pe criteriul eficienței: toți să muncească și să nu fie angajați decât cei de care-i nevoie. Dar nu era Lev Leonidovici în poziția în care să i se încredințeze postul de medic-șef, sau poate doar foarte departe, iar el, oricum, nici aici nu era prea aproape de Moscova.

Pe urmă, ideea de-a conduce nu-l atrăgea în sine. Carapacea de administrator, o știa prea bine, te împiedică să lucrezi cumsecade. Și nu uitase încă acea perioadă din viața lui când văzuse prăbușindu-se gloriei și cunoscuse, din exemplul lor, deșertăciunea puterii: văzuse comandanți de divizii care visau să facă de planton, iar pe primul său profesor practician, pe chirurgul Koriakov, îl scosese din gunoi. În răstimpuri însă atmosfera se destindea parcă, se echilibra, și lui Lev Leonidovici i se părea că poate să suporte situația, că nu-i nevoie să plece. Și-

atunci începea dimpotrivă, să se teamă cămel, și Donțova, și Gangart vor fi dați deoparte, că ăsta ar fi cursul evenimentelor, că atmosfera va fi an de an tot mai încărcată, iar împrejurările – tot mai complicate, tot mai dificile. Iar lui îi venea deja destul de greu să îndure fracturile vieții: se-apropia totuși de patruzeci, și trupul îi cerea deja confort și stabilitate.

Oricum, se afla într-o stare de nedumerire în privința propriei vieți. Nu știa dacă ar fi trebuit să se hotărăscă la o ruptură eroică sau să se lase dus de curent. În altă parte și altfel debutase munca lui – începuse cu perspective formidabile. La un moment dat, se aflase la câțiva pași de Premiul Stalin. Apoi, deodată, întregul lor institut sări în aer din cauza rezultatelor forțate și-a grabei și se trezi că nici măcar doctoratul nu și-l făcuse. Într-un fel, Koriakov fusese cel care-l învățase așa pe vremuri: „Voi munciți, munciți! De scris aveți tot timpul.” Dar – când o să mai aibă „tot timpul”?

Sau s-o lase dracului și cu scrisul?

Fără să-și arate prin expresia feței dezacordul cu medicul-șef, Lev Leonidovici își îngustase ochii și părea să asculte. Cu atât mai mult cu cât i se propunea să facă, în luna următoare, prima operație pe cutia toracică.

Dar, totul are un sfârșit! Se termină până și ședința-fulger. Și, strecurându-se treptat din camera de consiliu, chirurgii se adunară în holul de sus. Continuând să-și țină labele vârate sub cordonul de pe burtă, Lev Leonidovici, ca un conducător de oști încruntat și cu gândul aiurea, o luă cu el, la o vizită medicală mare, pe trestioara căruntă de Evghenia Ustinovna, pe Halmuhamedov cel excesiv de cărlionțat, pe grasa de Pantiohina, pe roșcata de Angelina și încă două surori.

Câteodată, când se grăbeau să se întoarcă la lucru, vizitele se făceau din zbor. Și astăzi era o zi în care ar fi trebuit să se grăbească, dar în orar aveau trecută o vizită generală amănunțită, cu examinarea fiecărui pacient de operat. Intrau, deci, toți șapte, încet, în fiecare salon, cufundându-se în aerul închis – din pricina amestecurilor sufocante de mirosuri medicamentoase, fiindcă bolnavii aeriseau fără prea mare plăcere, și chiar din cauza lor, a bolnavilor – se înghesuiau și-și croiau drum pe intervalele de trecere înguste, făcându-și loc unii altora să treacă, pentru-a privi, apoi, peste umărul celor din față. Și, adunați în cerc în jurul fiecărui pat, trebuiau cu toții într-un minut, în trei sau în cinci, să se cufunde, la fel cum intraseră în aerul greu al tuturor, în durerile acestui singur bolnav – în durerile și-n sentimentele lui, în anamneză lui, în fișa bolii, în evoluția tratamentului, în starea lui de astăzi și în tot ceea ce teoria și practica le permiteau să întreprindă mai departe.

Dacă ar fi fost mai puțini; dacă fiecare din ei ar fi fost cel mai bun în domeniul său; dacă n-ar fi venit câte treizeci de bolnavi de fiecare medic curant; dacă mintea nu le-ar fi fost preocupată de ce anume și cum era cel mai bine de consemnat în documentul procuraturii, în fișă adică; dacă ei înșiși n-ar fi fost

oameni, adică ființe închise inevitabil în pielea și oasele lor, în memoria și intențiile lor de viață, și care se simt ușurați la gândul că ei înșiși n-au aceste boli; – atunci poate că, într-adevăr, n-ar fi existat soluție mai bună decât o astfel de vizită.

Însă aceste condiții nu erau îndeplinite, iar vizita nu putea fi nici amânată, nici înlocuită. De-aceea, Lev Leonidovici îi conducea mecanic și, cu ochii îngustați, cu unul însă mai mult decât cu celălalt, asculta raportul medicilor curanți despre fiecare bolnav (și asta nu pe dinafară, ci după dosar) – de unde vine, când a intrat în spital (pentru cei internați de mult, aceste lucruri erau arhicunoscute), cauza internării, ce tratament primește, în ce doze, rezultatele analizelor de sânge, dacă i s-a fixat deja data operației, ce piedici mai există sau de ce nu s-a luat încă o decizie. El asculta totul și, de multe ori, se așeza pe pat, pe unii îi ruga să-și dezvelească locul bolnav, îl cerceta, îl pipăia, iar după palpare îndoia el însuși cuvertura cu care era acoperit bolnavul sau le propunea și altor medici să palpeze.

Cazurile cu adevărat dificile nu puteau fi soluționate în timpul unei asemenea vizite – pentru asta trebuia să chemi omul la cabinet și să te ocupi de el separat. În timpul vizitei, nici nu puteai spune lucrurilor pe nume, nu puteai vorbi direct și nu te puteai înțelege clar cu colegii. Aici nu puteai spune nici măcar că starea s-a înrăutățit, poate doar că „procesul a devenit ceva mai acut”. Aici totul era descris prin aluzii, sub pseudonim (ba chiar cu un al doilea rând de pseudonime) sau chiar invers față de situația reală. N-a fost pronunțat niciodată nu doar cuvântul „cancer” sau „sarcom”, dar nici măcar pseudonimele pe care bolnavii începuseră să le înțeleagă, cum ar fi „tumoare malignă”, „oncologic”, c-r, s-m, nu se pronunțau. În locul acestora spuneau ceva nevinovat gen: „ulcer”, „gastrită”, „inflamație”, „polipi” – dar ce-a vrut să spună exact medicul care-a folosit cuvântul respectiv nu putea fi clarificat decât mai târziu, după vizită. Pentru a face totuși posibilă comunicarea, li se permisesse să folosească termeni gen: „s-a mărit umbra mediastinului”, „timponit”, „caz nerezetabil”, „nu este exclus un deznodământ letal” (ideea era: să nu moară pe masa de operație). Când totuși expresiile lipseau, Lev Leonidovici spunea:

— Puneți fișa deoparte.

Și treceau mai departe.

Cu cât mai puțin reușeau în timpul unei asemenea vizite să înțeleagă un caz, să se înțeleagă între ei și să stabilească ceva – cu atât mai mare importanță dădea Lev Leonidovici încurajării bolnavilor. Începuse chiar să considere încurajarea drept scopul principal al acestui tip de vizite.

— Status idem, i se spunea. (Asta însemna: situația e neschimbată.)

— Da? Răspundea el bucuros. Apoi se grăbea să se convingă, întrebând-o chiar pe bolnavă: Vă simțiți, deci, un pic ușurată?

— Da, parcă da, confirma, mirată, și bolnava. Ea nu observase așa ceva, dar dac-

au observat-o medicii, probabil că așa era.

— Păi, vedeți! Uite-așa, treptat, o să vă însănătoșiți.

O altă bolnavă intrase în panică:

— Spuneți-mi, vă rog! De ce mă doare atât de rău coloana? Poate am și-acolo o tumoare?

— Este un sindrom secundar.

(Nu mințea: metastazele erau, într-adevăr, un sindrom secundar.)

La căpătâiul unui bătrân cumplit de colțuros, cenușiu ca moartea și care, răspunzându-i, abia își mai mișca buzele, i se raporta:

— Bolnavului i se administrează fortifiante și calmante.

Adică: s-a terminat, e prea târziu pentru tratament, nu mai au ce-i face, nu pot decât să-i diminueze suferințele.

Atunci, cu sprâncenele grele adunate laolaltă, încercând parcă să se hotărască la o explicație dificilă, Lev Leonidovici întredeschidea portița:

— Haide, tataie, s-o spunem p-aia dreaptă! Tot ce simțiți e-o reacție la tratamentul de până acum. Dar am să vă rog să nu ne zoriți, stați liniștit – și-o să vă facem bine. Dumneavoastră trebuie doar să stați culcat: s-ar zice că nu facem nimic deosebit, dar noi ajutăm organismul să se apere.

Și cel condamnat dădea afirmativ din cap. Sinceritatea se dovedise a nu fi deloc ucigătoare! Îi aprinsese speranța.

— În cavitatea iliacă s-a constatat o formațiune tumorală de acest tip, i se raporta lui Lev Leonidovici și i se arăta radiografia.

El privea la lumină folia de Roentgen neagră-transparentă-tulbure și dădea din cap, încuviințând.

— Foar-rte bună radiografie! Foarte bună! La ora actuală, operația nu-i necesară. Și bolnava era fericită: situația ei nu era doar bună, ci de-a dreptul foarte bună. Iar fotografia era bună, fiindcă nu necesita repetarea radiografiei, arăta cu toată claritatea dimensiunile și conturul tumorii. Și că operația este imposibilă, că era prea târziu.

Astfel, pe tot parcursul acelei ore și jumătate cât dura vizita generală, șeful secției de chirurgie spunea altceva decât credea, era atent ca tonul să nu-i trădeze sentimentele, dar între timp avea grijă și ca medicii curanți să facă însemnări corecte în fișă – acel teanc însăilat de formulare din semi-carton, umplute cu scris de mână, poticnit sub penița stiloului, care putea servi, oricând, drept bază pentru-a fi trimiși în fața tribunalului. Nu-și întorsese niciodată prea brusc capul, nu privise niciodată neliniștit și, după expresia binevoitor-plictisită a lui Lev Leonidovici, bolnavii își dădeau seama cât de simple erau cazurile lor, că aveau boli cunoscute de când lumea și niciuna nu era mai serioasă.

După o oră și jumătate de interpretare actoricească îmbinată cu raționamente profesionale, Lev Leonidovici era obosit și-și descrețea cu o mișcare repetată pielea de pe frunte.

Însă o bătrână se plânse că de mult nu i-a mai ciocănit coastele în timpul consultației, așa că o consultă și i le ciocăni.

Iar un bătrân declară:

— Așa! Acum am să vă spun câte ceva!

Și începu să povestească încurcat cum pricepe el apariția și evoluția bolii sale. Lev Leonidovici îl asculta cu răbdare, ba chiar dădea afirmativ din cap.

— Parcă voițați să ziceți și dumneavoastră ceva! Îi îngădui bătrânul.

Chirurgul zâmbi:

— Păi, ce să mai spun? Interesele noastre coincid. Dumneavoastră vreți să vă însănătoșiți și noi vrem, de asemenea, să fiți sănătos. Haideți să acționăm și pe mai departe de comun acord.

Uzbecilor putea să le spună lucrurile mai simple și-n uzbecă. Pe o intelectuală foarte distinsă, cu ochelari, pe care te simțeai stânjenit s-o vezi culcată și în halat, n-o mai consultă în văzul tuturor. Unui băiat mic, însoțit de mamă, îi întinse serios mâna. Altuia, de șapte ani, îi dădu un bobârnac în burtă și izbucniră amândoi în râs.

Doar unei profesoare, care pretindea să fie chemat un neuropatolog s-o consulte, nu-i răspunse prea politicos.

Dar asta se întâmpla deja în ultimul salon. Ieși obosit, ca după o operație pe cinste. Și declară:

— Cinci minute, pauză de fumat.

Și începu să fumeze împreună cu Evghenia Ustinovna, cu o asemenea poftă de parcă țelul întregii vizite acesta ar fi fost (și cât de sever le spuneau bolnavilor că tutunul e cancerigen și absolut contraindicat!).

Apoi, intrară cu toții într-o cameră mică, se așezară în jurul unei mese și reluară aceleași nume din timpul vizitei, dar imaginea îmbunătățirii și în-sănătoșirii generale, pe care și-ar fi putut-o face un martor din afară prezent în saloane, se spulberă. Cel cu „status idem” avea o formă inoperabilă, iar roentgeno-terapia i se administra simptomatic, adică pentru înlăturarea durerilor imediate, și nu în speranța de a-l vindeca.

Copilașul căruia Lev Leonidovici îi întinsese mâna era incurabil, cu un proces generalizat, și doar la insistențele părinților urma să mai fie ținut o vreme în spital și să i se facă ședințe radiologice false, fără electricitate în tub. Despre bătrâna care insistase s-o consulte ca înainte, ciocănindu-i coastele, Lev Leonidovici spuse:

— Are șaiszeci și opt. Dacă o tratăm cu roentgenul – poate s-o ducă până la șaptezeci. Iar dacă o operăm – nici un an nu mai rezistă. Ce spuneți, Evghenia Ustinovna?

Dacă un asemenea admirator al cuțitului cum era Lev Leonidovici se hotăra să renunțe la el, Evghenia Ustinovna era cu atât mai mult gata s-o facă.

Doar că el nuera câtuși de puțin un admirator al cuțitului. Numai că era un

sceptic. Știa că nu poți vedea cu nici un fel de instrumente la fel de bine cum vezi direct, cu ochiul. Și cu nimic nu poți curăța atât de radical cum cureți cu bisturiul.

Despre bolnavul care nu se decidea pentru operație, ci-i rugase să-l lase să se sfătuiască cu rudele, Lev Leonidovici spuse acum:

— Rudele lui sunt la capătul pământului. Până luăm legătura cu ei, pân-ajung aici, și încă nici nu se știe ce vor spune – o să moară. Trebuie să-l convingem și să-l urcăm pe masă, dacă nu mâine, atunci până data viitoare. Riscul e mare, bineînțeles. Facem o revizie, poate-l coasem la loc.

— Și dacă moare pe masa de operație? Întrebă Halmuhamedov cu un aer atât de important de parcă el ar fi fost cel care risca.

Lev Leonidovici își undui sprâncenele lungi, unite, de o formă complicată.

— Așa mai rămâne un „dacă”, iar fără noi e lucru sigur. Se gândi. Deocamdată, avem o mortalitate clasa-ntâi, putem să și riscăm.

De fiecare dată întreba:

— Cine e de altă părere?

De fapt, nu-l interesa decât părerea Evgheniei Ustinovna.

Dar, cu toată diferența de experiență, de vârstă și de atitudine, cel mai adesea părerile lor coincideau, dovedind faptul că oamenii raționali se înțeleg mai ușor.

— Pe aia cu părul galben, întrebă Lev Leonidovici, chiar n-o putem ajuta nicicum, Evghenia Ustinovna? E obligatoriu să i-l extirpăm?

— Nu putem. E obligatoriu, își strânse buzele șerpuitoare, rujate, Evghenia Ustinovna. Și mai trebuie să-i administrăm și-o porție bună de raze după aceea.

— Păcat, oftă deodată Lev Leonidovici și-și înclină capul cu calota împinsă înapoi, acoperit cu boneta aceea caraghioasă.

Plimbându-și degetul mare – foarte mare – de-a lungul celorlalte patru, de parcă și-ar fi studiat unghiile, mormăi: Parcă ți se opune mâna să i-l extirpi unei fete atât de tinere. Ai sentimentul că păcătuiești împotriva firii.

Apoi contura cu vârful arătătorului marginea degetului mare. Tot degeaba. Și înălță capul:

— Da, tovarăși! Ați priceput care-i situația lui Șulubin?

— C-r recti! Spuse Pantiohina.

— C-r recti, da, dar cum s-a descoperit acest lucru? Asta dă măsura întregii noastre propagande, precum și a activității centrelor oncologice. Avea dreptate Orescenkov când a spus, odată, la o conferință: medicul căruia i-e silă să-și vâre degetul în rectul bolnavului – nu e medic! În ce hal de delăsare suntem! Șulubin a bătut pragurile pe la tot soiul de policlinici și s-a plâns de faptul că are senzații frecvente de scaun, iese afară cu sânge, pe urmă că are dureri – și i s-au făcut toate analizele, în afara celei mai simple – să palpezi cu degetul! L-au tratat de dezinterie, de hemoroizi – degeaba. Și iată că într-una din policlinici el a citit un afiș oncologic și și-a dat seama ce are! S-a palpat singur, și și-a descoperit

tumoarea! Păi, nu puteau s-o facă medicii cu o jumătate de an mai devreme?

— Și e adâncă?

— La vreo șapte centimetri, chiar după sfincter. S-ar fi putut păstra foarte bine mușchiul constrictor, și omul ar fi rămas om! Iar acum este prins și sfinclerul, trebuie o amputare regresivă, ceea ce înseamnă că scaunul va scăpa de sub control, iar anusul trebuie scos lateral, prin șold – ce viață o să mai fie și aia?... Și e un om de treabă...

Începură să facă lista operațiilor de mâine. Își notară care dintre bolnavi în ce fel trebuie încurajat: care să fie dus la baia de aburi, care nu, care în ce fel trebuie pregătit.

— Cealăi nu trebuie potențat, spuse Lev Leonidovici. Are cancer la stomac, dar e într-o dispoziție atât de bună, cum rar se întâmplă.

(Dacă ar fi știut că Cealăi are de gând să se potențeze singur a doua zi dimineața, din sticlă!)

Se înțeleseră cine urma să asiste, cine să facă perfuziile.

Din nou, toate se nimereau în așa fel încât pe Lev Leonidovici urma să-l asiste Angelina. Deci, mâine, ea va sta din nou în dreptul lui, iar lateral se va agita asistenta de la chirurgie și, în loc să ghicească singură, din timp, de ce instrument e nevoie, o să tragă cu ochiul la Angelina, iar Angelina o să fie iritată, ținând cont de relațiile lor. Numai că aia-i dementă, de aia să nu te atingi, una-două îți aduce o pensă nesterilizată – și s-a dus dracului toată operația... Muieri blestemate! Nu cunosc o regulă bărbătească simplă: unde muncești nu te...

Părinții naivi îi dăduseră fetiței, la naștere, numele de Angelina, neimaginându-și în ce demon avea să se transforme.

Lev Leonidovici trăgea cu ochiul la nutrița ei drăguță, chiar dacă de vulpe, și-ar fi avut chef s-o îmbuneze, spunându-i: „Ascultați-mă, Angelina sau Angela, cum doriți. Dumneavoastră nu sunteți deloc lipsită de calități. Dacă nu le-ați îndrepta spre țeserea unor intrigi de măritiș, ci spre chirurgie – la ora asta, ați putea lucra deja destul de bine. Ascultați-mă, noi nu ne putem permite să ne certăm, doar ne aflăm lângă aceeași masă de operație...”

Numai că ea ar deduce din asta că-i obosit de campania ei și cedează.

Ar mai fi vrut să le povestească, în amănunt, despre procesul de ieri. Dar Evgheniei Ustinovna îi spusese câte ceva pe scurt, în timp ce fumau, iar acestor colegi de serviciu nici nu-ți venea să le povestești nimic.

Așa că, de cum se încheie ședința de planificare, Lev Leonidovici se sculă, aprinse o țigară și, lopătând larg cu mâinile sale exagerate și spintecând aerul cu pieptul mulat în alb, se duse cu pas rapid spre coridorul radiologilor. Simțea nevoia să-i povestească totul Verei Gangart. O găsi în camera aparatelor Roentgen, stând la o masă cu Donțova, cu niște hârtii în fața lor.

— E momentul să faceți pauză de prânz! Declară el. Dați-mi un scaun!

Și, vârând sub sine un scaun, se așeză. Era dispus să stea la o tacla prietenească,

dar remarcă:

— De ce sunteți astăzi atât de neprietenoase cu mine?

Donțova schiță un zâmbet, rotindu-și între degete ochelarii mari, de os:

— Din contră, nu știu dacă dumneavoastră o să vă placă ce-am să vă spun. Ați accepta să mă operați?

— Pe dumneavoastră? Pentru nimic în lume!

— De ce?

— Fiindcă dacă vă căsăpesc, o să zică lumea c-am făcut-o din invidie, din cauză că secția dumneavoastră a obținut mai multe succese decât a mea.

— Fără glumă, Lev Leonidovici, vă întreb serios.

Ce-i drept, nici nu era prea ușor să ți-o imaginezi pe Liudmila Afanasievna glumind.

Vera era tristă, chircită, cu umerii surpați, de parcă i-ar fi fost un pic frig.

— Într-una din zilele următoare trebuie s-o examinăm pe Liudmila Afanasievna, Lev. Îți închipui, are demult dureri de stomac și nu spune nimic. Și susține că-i oncolog!

— Și bineînțeles c-ați adunat deja toate simptomele care pledează pentru cancer, nu-i așa? Lev Leonidovici își undui sprâncenele ciudate, care se întindeau de la o tâmplă la alta. În cea mai simplă discuție, chiar dacă aceasta nu avea nimic caraghios, expresia lor obișnuită era de ironie, nu se știe la adresa cui.

— Încă nu toate, recunosc Donțova.

— Dar, totuși, care ar fi, spre exemplu?

Donțova le numi.

— Puțin! Stabili Lev Leonidovici. Sau puțin, cum ar zice comicul Raikin. Uite, când o să semneze Vera diagnosticul, mai discutăm. În curând, o să am propria mea clinică – și am să v-o iau pe Verocika, să-mi fie diagnosticiană. Mi-o dați?

— Pe Verocika, pentru nimic în lume! Luați alta!

— Nu vreau alta, n-o vreau decât pe Verocika! Altfel, ce interes aș avea să vă operez?

El privea și pălăvrăgea glumeț, terminându-și de fumat țigara până la capăt, dar gândurile i se derulau fără urmă de glumă. Cum spunea același Koriakov: cât ești tânăr – n-ai experiență, când ești bătrân – n-ai forță. Dar doctorița Gangart se afla acum (ca și el) la acea vârstă de vârf, când spicul experienței s-a îngreunat, iar tulpina energiei este încă fermă. Se transformase sub ochii lui dintr-o fetiță-asistentă într-un diagnostician atât de abil, încât avea la fel de mare încredere în ea, ca și în Donțova. Cu asemenea diagnostician, chirurgul, fie el și un sceptic, trăiește ca-n sânul lui Avraam. Numai că, la femei, această vârstă este încă și mai scurtă decât la bărbați.

— Ai ceva de mâncare la tine? O întrebă pe Vera. Tot n-o s-o mănânci, de fiecare dată o duci acasă. Dă-mi-o mie!

Și, într-adevăr, dincolo de bancuri, își făcură apariția sandvișurile cu cașcaval și

el începu să mănânce, oferindu-le și lor:

— Luați și voi!... Deci, uite ce-i, ieri am fost la proces. Trebuia să veniți și voi, a fost instructiv! S-a ținut în clădirea școlii. S-au adunat vreo patru sute de oameni – era interesant!... Circumstanțele sunt următoarele: un copil a fost operat din cauza unei ocluzii intestinale. S-a făcut. Copilul a trăit câteva zile – ajunsese deja să se joace! Țsta-i lucru stabilit. Și, deodată – o nouă ocluzie parțială – și moare. Timp de opt luni, chirurgul acela nefericit a fost ținut în anchetă – cum a putut să opereze în lunile alea! Acum, la proces, au venit reprezentanții ai direcției sanitare pe oraș, a venit chirurgul-șef al orașului, iar acuzatorul public e de la institutul de medicină, vă închipuiți? Și îi tot dă cu atitudine neglijent-criminală! Părinții sunt luați drept martori – vă închipuiți ce martori – cică o pătură era pusă strâmb, niște prostii! Iar mulțimea, cetățenii noștri stau și se holbează: ce ticăloși sunt doctorii! Eram în public câțiva medici care înțelegeam perfect tot absurdul situației și vedeam cum se închide capcana: doar suntem cu toții în puterea ci, astăzi tu, mâine eu!

— Dar tăcem. Și, de n-aș fi fost proaspăt întors de la Moscova, poate c-aș fi tăcut și eu. Dar, după-o lună de aer proaspăt, moscovit, problemele, atât ale tale, cât și ale altora, capătă parcă alte dimensiuni, barierele de fier se dovedesc a fi din lemn mucegăit. Așa că m-am vârat și am luat cuvântul.

— Se putea lua cuvântul?

— Păi, da, era un soi de dezbatere. Le zic: cum nu vă e rușine să faceți un asemenea spectacol? (I-am zdrobit! Ția mă trag de mânecă: „Vă luăm dreptul la cuvânt!”) Sunteți convinși că se întâmplă mai rar să se comită o eroare juridică decât una medicală?! Acest caz poate fi obiectul unei dezbateri științifice, și în nici un caz obiectul unui proces! Trebuiau adunați numai medici – la o consfătuire calificată, științifică. Noi, chirurgii, ne asumăm riscul în fiecare marți și în fiecare vineri – ieșim în câmp minat! Și toată munca noastră se bazează pe încredere, mama trebuie să ne încredințeze copilul și nu să apară ca martor în proces!

Lev Leonidovici se emoționase și acum, ceva îi tresărise în gât. Uitase de sandvișul început și, rupând un pachet pe jumătate consumat, scoase-o țigară și-o aprinse:

— Și încă ăsta era un chirurg rus! Dar dac-ar fi fost neamț sau, uite, să spunem, jidan – prelungi el moale, j”-ul, cu buzele țuguiate – îl spânzurau fără să mai stea pe gânduri, nu?... Am fost aplaudat! Păi, cum să taci? Când simți că ți se strânge lațul trebuie să-l rupi, ce să mai aștepti?!

Vera clătina din cap, clătina mereu din cap uluită de povestire. Ochii îi deveniseră inteligent-tensionați, motiv pentru care-i și plăcea, de altfel, lui Lev Leonidovici să-i povestească totul. Iar Liudmila Afanasievna asculta nedumerită, apoi își scutură capul mare cu părul tuns, de culoarea scrumu-lui:

— Eu nu sunt de acord! Cum altfel se poate discuta cu noi, medicii? Ba auzi că

unuia i-au cusut un șervet în burtă, l-au uitat acolo. Ba că altuia i-au devitalizat piciorul cu un ghips! Acolo au administrat din greșeală o doză de zece ori mai mare! Facem transfuzii cu sânge dintr-o grupă nepotrivită! Provocăm arsuri! Cum să se discute cu noi? Trebuie să fim trași de păr ca niște copii!

— M-ați omorât, Liudmila Afanasievna! Își ridică spre cap cele cinci degete lungi, apărându-se parcă, Lev Leonidovici. Cum puteți spune așa ceva – dumneavoastră? Păi, asta-i o problemă care depășește, de fapt, domeniul medicinei! Aici e vorba de o luptă pentru caracterul întregii societăți!

— Uite ce trebuie făcut! Uite ce! Încerca să-i împace doctorița Gangart, prinzând mâinile agitate ale amândurora. Trebuie mărită, bineînțeles, responsabilitatea medicilor, dar asta prin scăderea normelor – la jumătate! La o treime! Nouă bolnavi într-o oră de consultații ambulatorii – păi, asta-i de neimaginat? Să li se dea posibilitatea să vorbească liniștiți cu bolnavii, să se gândească în liniște. Iar dacă-i vorba de operații – păi, un chirurg să facă o operație pe zi – una, nu trei! Dar Liudmila Afanasievna și Lev Leonidovici mai strigară o vreme unul la altul, nereușind să se pună de acord. Totuși, Vera îi liniști până la urmă și întrebă:

— Și cum s-a terminat?

Fața lui Lev Leonidovici se netezi, spuse zâmbind:

— Am reușit! Tot procesul a fost spulberat, au ajuns doar la concluzia că fișa n-a fost corect întocmită. Dar stați, că asta încă nu-i sfârșitul! După verdict, ia cuvântul secretarul secției sanitare pe oraș – mă rog, cu tot ta-câmul: ne educăm prost medicii, ne educăm prost bolnavii, se fac prea puține ședințe de sindicat. Iar, în încheiere, ia cuvântul chirurgul-șef pe oraș! Ce concluzie a tras el din toate astea, ce-a priceput? Judecarea medicilor, zice, e o inițiativă bună, tovarăși, foarte bună...!

Fiecare cu treaba lui.

Era o zi ca oricare alta din săptămână și o vizită medicală obișnuită: Vera Kornilievna se ducea singură să-și vadă bolnavii radiologiei, iar în holul de sus i se alătură și infirmiera.

Infirmiera era Zoia.

Se opriră un pic lângă Sibgatov, dar, fiindcă aici fiecare nou pas era hotărât de Liudmila Afanasievna personal, nu zăboviră prea mult și intrară în salon.

Acum se vedea că sunt exact de aceeași înălțime: și buzele, și ochii, și bonetele erau exact la același nivel. Dar fiindcă Zoia era mult mai plină, părea și mai mare. Se putea imagina că peste doi ani, când va fi ea însăși doctoriță, va arăta mult mai impozant decât Vera Kornitievna.

Începuseră pe un alt rând și Oleg le vedea tot timpul doar spinările, plus micul coc de par castaniu închis ce răsărea de sub boneta Verei Kornilievna și inelele de aur de sub căciulița Zoiei.

Dar nici măcar la chemaiea acestor inelușe de aur nu mai răspunsese în ultimele două gărzi de noapte. Ea nu spusese nimic de acest fel, dar lui i se năzărise

deodată că toată rezerva ei, atât de iritant-trenantă, care-l supăra atât de mult – nu-i deloc cochetărie, ci teamă: teama de a păși peste pragul dintre neveșnic spre veșnic. Fiindcă el era – veșnic. Cu un veșnic nu te joci?

Numai că, în acest punct limită, Oleg își recăpăta, într-o clipă, luciditatea: ăștia suntem. Sau ne acceptați așa cum suntem, sau...

Tot rândul acela era cu bolnavi radiologiei și înaintau încet, fiindcă Vera Kornilievna se așeza lângă fiecare, îl consulta, discuta.

Lui Ahmadjan, după ce-i controlă pielea și toate cifrele din fișa de boală și de pe ultima analiză de sânge, Vera Kornilievna îi spuse:

— Ei, curând terminăm cu roentgenul! Pleci acasă!

Lui Ahmadjan îi sclipiră dinții.

— Unde locuiești?

— Karabair.

— Păi, uite, ai să te poți duce acolo.

— M-am făcut bine? Sunt sănătos? Strălucea Ahmadjan.

— Te-ai făcut bine.

— De tot?

— Deocamdată, de tot.

— Deci, nu mai trebuie să vin?

— Peste o jumătate de an, o să mai vii.

— De ce, dacă m-am însănătoșit de tot?

— Să te vedem.

Așa trecu prin tot rândul, fără să se uite niciodată la Oleg, întoarsă mereu cu spatele. Și nici Zoia nu se uitase decât o singură dată spre colțul lui.

Se uitase cu dezinvoltura pe care o adoptase de la o vreme încoace. În timpul vizitelor găsea întotdeauna un moment în care doar el îi vedea ochii și atunci îi trimitea, ca un fel de semnale Morse, scurte pâlپări de veselie, o scăپărare – pauză, o scăپărare – pauză.

Dar, tocmai din această dezinvoltură sporită, Oleg își dădu seama, la un moment dat, că nu-i vorba de roata care se rostogolește mai departe, ci că ușurința asta e tocmai semnul unei prea mari dificultăți, peste care nu se poate trece numai prin proprie voință.

Și, într-adevăr, dacă tagma asta liberă nu poate renunța la un apartament din Leningrad – de ce-ar putea pleca de-aici?

Bineînțeles că fericirea nu este undeva, ci cu cineva, dar totuși într-un oraș mare...

Lângă Vadim, Vera Kornilievna zăbovi multă vreme. Îi cercetă piciorul și-i pipăi încheieturile picioarelor, amândouă încheieturile, iar apoi și burta, și plexul, întrebându-l mereu ce simte, iar apoi mai puse și o întrebare nouă pentru Vadim: ce simte după mâncare, după diferite mâncăruri.

Vadim era concentrat, ea întreba încet și el îi răspundea tot încet. Când începură

palpările, neobișnuite pentru el, în dreapta plexului și întrebările despre mâncare, el întrebă:

— La ficat vă uitați?

Își aminti că mama, înainte de plecare, îl palpase, ca din întâmplare, tot acolo.

— Pe toate vrea să le știe, clătină din cap Vera Kornilievna. Atâtea au învățat bolnavii din ziua de azi că parcă-ți vine să le dai lor halatul alb.

De pe perna albă, cu ochii negri ca smoala, cu pielea măslinie, cu capul așezat drept, Vadim o privea pe doctorița pătrunzător și sever, cu privirea pruncilor din icoane.

— Eu chiar înțeleg, spuse el încet. Doar am citit despre ce e vorba.

O spusese atât de domol, fără vreo pretenție de la Gangart, să-i dea dreptate sau să înceapă pe loc să-i explice totul, încât ea se pierdu, nu-și găsi cuvintele și rămase așezată în fața lui, pe pat, de parcă ar fi fost vinovată. Era frumos de felul lui, și tânăr, și probabil foarte capabil – și-i amintea de un băiat dintr-o familie cu care erau prieteni, care a murit încet, perfect conștient, și nici un fel de medici nu l-au putut ajuta, și tocmai din cauza lui Vera, elevă în clasa a opta pe atunci, se răzgândise să se facă inginer și hotărâse să devină medic.

Dar, iată că nici ea nu putea fi acum de ajutor.

Într-un borcan așezat pe pervaz, Vadim avea tinctură tulbure-întunecată de ceaga, la care alți bolnavi, invidioși, veneau să se uite ca la o minune.

— Beți din ea?

— Beau.

Gangart nu credea în ceaga – pur și simplu nu auzise de ea până atunci, dar, în orice caz, periculoasă nu putea fi – spre deosebire de rădăcina de issâk-kul. Iar dacă bolnavul credea în ea – prin acest simplu fapt și deja era de folos.

— Cu aurul radioactiv cum stăm? Întrebă ea.

— Au promis totuși. S-ar putea să-l primesc zilele astea, spuse el la fel de concentrat și de întunecat. Numai că am aflat că nu se înmânează personal, ci trebuie transmis pe cale oficială. Spuneți-mi, o privea provocator pe doctorița Gangart, dacă... L-aș primi peste două săptămâni – metastazele vor fi deja în ficat, nu-i așa?

— Ba nu, ce tot spuneți! Sigur că nu! Minți foarte convinsă și însuflețită doctorița Gangart, și se pare că reuși să-l convingă. Dacă tot vreți să aflați acest lucru, trebuie să știți că procesul ăsta durează luni de zile.

(Dar, atunci, de ce-i palpase baza abdomenului? De ce îl întrebuse cum suportă mâncarea...?)

Vadim era înclinat să-i dea crezare.

Dacă ar crede-o, i-ar fi mai ușor...

Cât timp Gangart stătuse pe patul lui Vadim, Zoia, în lipsă de altă treabă, întorsese capul și se uitase pieziș la cartea lui Oleg, de pe pervaz, apoi la el însuși și-l întrebuse ceva din ochi. Dar nu era clar ce anume. Ochișorii ei întrebători, cu

sprâncenele ridicate, arătau foarte drăgălaș, dar Oleg o privea lipsit de expresie, fără răspuns. Îmbibat cum era de roentgen, nu înțelegea ce rost avea acum, după epuizarea subiectului, jocul acesta al privirilor. Dacă pentru altceva nu, pentru un asemenea joc se simțea, în orice caz, prea bătrân.

El se pregăti pentru o consultație amănunțită, cum vedea că se face astăzi, își scoase haina de pijama și era gata să-și dea jos și cămașa de corp.

Dar, după ce termină cu Zațârko, după cc-și șterse mâinile și se întoarse spre el, Vera Kornilievna nu numai că nu-i zâmbi lui Kostoglotov, nu numai că nu-l pofti să-i povestească totul pe îndelete, nu se așeză pe patul lui, dar îl și privi doar în treacăt, atâta cât era necesar pentru a remarca faptul că de acum încolo despre el va fi vorba. Dar, și din această scurtă alunecare a ochilor, Kostoglotov reuși să înțeleagă cât erau de înstrăinați. Lumina și bucuria specială pe care o iradiau în ziua transfuziei, chiar și bunăvoința blândă de până atunci, ba până și atenția binevoitoare de la început – toate dispăruseră din ei.

Privirea era goală.

— Kostoglotov, spuse doctorița Gangart, uitându-se mai degrabă la Rusanov.

Tratamentul – același. Ce ciudat, și se uită la Zoia, reacția la hormonoterapie este foarte slabă.

Zoia strânse din umeri:

— Poate fi o reacție specifică a organismului?

Ea crezuse probabil că doctorița Gangart se consultă cu ea, studentă în penultimul an, cum ar face-o cu un coleg.

Dar, făcând abstracție de ideea Zoiei, doctorița Gangart o întrebă, evident fără intenția de a se consulta:

— Cât de regulat i se fac injecțiile?

Zoia, care înțelegea repede orice situație, își dădu un pic capul pe spate, își deschise un pic ochii și și-i aținti – galben-căprui, bulbucați, sincer-mirați – cu o expresie sinceră și directă, spre doctoriță:

— Păi, ce fel de îndoieli pot să existe?... Toate procedurile care se cuvin...

Întotdeauna! Puțin mai lipsea să se arate de-a dreptul jignită. Cel puțin, când sunt eu de gardă.

Despre alte gărzi n-avea de ce s-o întrebe, asta era clar.

Dar acest „cel puțin” îl pronunțase dintr-o suflare și tocmai sunetele grăbite, topite într-unul singur, o convinseseră, nu se știe de ce, pe doctorița Gangart, că Zoia minte. Doar trebuia cineva să sară peste injecții, din moment ce nu-și făceau efectul din plin! Maria nu putea fi. Nu putea fi nici Olimpiada Vladislavovna. Iar în gărzile de noapte ale Zoiei, după cum se știe...

Din privirea curajoasă, hotărâtă să reziste, a Zoiei, Vera Kornilievna înțelegea că nu va putea să i-o dovedească, deoarece Zoia se decisese deja că nimeni nu i-o va putea dovedi!

Iar rezistența și fermitatea Zoiei în a nega erau atât de mari, încât Vera

Kornilievna nu rezistă și-și coborî ochii.

Îi cobora de fiecare dată când gândea ceva neplăcut despre un om.

Ea-și coborî ochii vinovată, iar Zoia, victorioasă, continuă încă s-o încerce cu privirea ei jignită, sinceră.

Zoia învinsese, dar totodată înțelesese că nu poate risca atât de mult: dacă Donțova va începe să facă cercetări, iar cineva dintre bolnavi, spre exemplu Rusanov, va confirma că ea nu-i făcuse nici un fel de injecții lui Kostoglotov – și-ar putea pierde chiar și locul în clinică, ba ar putea primi chiar și-o caracterizare proastă pentru institut.

Să riște – dar, pentru ce? Roata jocului nu mai avea încotro să se rostogolească. Să depășească limitele jocului, să-și ceară transferul în nenorocitul ăla de Uș-Terek, să-și lege viața de un om care... Era ceva prea absurd, oricum, nu avea o asemenea intenție... Și Zoia îl mătură pe Oleg cu o privire care o dezlega de înțelegerea de-a nu face injecțiile.

Iar Oleg vedea clar că Vega nu vrea nici măcar să se uite la el, dar nu putea înțelege nici în ruptul capului – din ce cauză, și de ce așa brusc? El ar fi zis că nu s-a întâmplat nimic.

Și fără nici un fel de trecere! E adevărat că ieri îi întorsese spatele în hol, dar el crezuse că-i doar o întâmplare.

Firile astea femeiești, uitase cu totul cum sunt! La ele, totul e așa: e de ajuns să sufli și totul se spulberă. Numai cu bărbații poți avea relații durabile, egale și firești.

Uite că și Zoia îi făcea, prin fluturări ale genelor, reproșuri. S-a speriat. Iar dacă vor începe injecțiile – ce mai poate rămâne între ei, ce fel de taină?

Dar, doctorița Gangart ce mai vrea? Să facă neapărat toate injecțiile? De ce i-o fi cășunat în halul ăsta pe ele? Nu-i un preț cam prea mare pentru bunăvoința ei? ... Ducă-se... pe pustii!

Iar Vera Kornilievna îi vorbea între timp grijuliu, cu căldură, lui Rusanov.

Această căldură pune și mai mult în evidență cât fusese de aspră cu Oleg.

— Acum v-ați obișnuit cu injecțiile noastre. Le suportați cu ușurință, probabil că nici nu veți mai dori să le întrerupeți, glumea ea.

(N-ai decât să înșiri dulcegării, ce să spun!)

Așteptând ca vizita să se apropie de el, Rusanov văzuse și auzise schimbul de cuvinte dintre doctorița Gangart și Zoia.

El, ca vecin, știa foarte bine că fata minte de dragul țapului său, că are o înțelegere cu Roadeoase. Și dac-ar fi fost vorba numai de Roadeoase, Pavel Nikolaevici probabil că le-ar fi șoptit medicilor adevărul – poate nu chiar deschis, în timpul vizitei, ci la ei în cabinet. Dar Zoikăi nu se hotăra să-i facă mizerii, ciudat: într-o lună de stat la spital, înțelesese că până și cea mai nenorocită infirmieră se poate răzbuna foarte neplăcut, îți poate face mult rău. Aici, la spital, există un sistem propriu de subordonări, și, atâta timp cât are de stat aici, n-avea

rost să-și complice viața nici măcar cu o infirmieră din cauza unui fleac care nu-l privea.

Iar dacă Roadeoase, în tâmpenia lui, refuză să facă injecțiile, n-are decât. Din partea lui, poate să și crape.

Despre sine, în schimb, Rusanov știa acum cu siguranță că n-avea să moară. Tumoarea scădea rapid și el aștepta cu plăcere fiecare nouă vizită, pentru ca medicii să-i confirme acest lucru. Vera Kornilievna îi confirmă că tumoarea continua să scadă, că tratamentul înaintează bine, iar slăbiciunea și durerile de cap – le va învinge cu timpul. În plus, ea avea să-i facă, în curând, o transfuzie. Acum lui Pavel Nikolaevici îi era prețioasă mărturia acelor bolnavi care-i văzuseră tumoarea la început de tot. În afară de Roadeoase, în salon mai rămăsese de atunci Ahmadjan, plus Federau, care se întorsese zilele trecute din salonul de chirurgie. Operația de la gât i se vindeca bine, nu cum i se întâmplase lui Podduev pe vremuri, și inelul de tifon se micșora de la o bandajare la alta. Fedeiau fusese culcat în patul lui Cealăi devenind astfel cel de-al doilea vecin al lui Pavel Nikolaevici.

În sine, acest fapt era, desigur, o umilință, o ironie a sorții: Rusanov să stea între doi deportați. Dacă Pavel Nikolaevici ar fi rămas omul care fusese înainte de spital, s-ar fi dus să pună problema principial: e oare admisibil să fie amestecate astfel cadrele de conducere cu elemente dubioase? Dar, în aceste cinci săptămâni, târât de tumoare ca de-un cârlig, Pavel Nikolaevici devenise mai bun, sau poate mai suplu. Lui Roadeoase putea, la o adică, să-i și întoarcă spatele, dar acela oricum nu prea deschidea, în ultimul timp, gura și nici nu se prea mișca. Mai mult zăcea. Iar Federau, dacă-l tratai condescendent, era un vecin suportabil. În primul rând, era entuziasmat de felul în care-i scăzuse tumoarea lui Pavel Nikolaevici – până la o treime din dimensiunea inițială, și, la cererea lui Pavel Nikolaevici, se uita din nou și din nou, pentru a-și spune părerea. Era răbdător, deloc obraznic și gata oricând să asculte, fără să protesteze, toi ce-i povestea Pavel Nikolaevici. Despre serviciu, din motive de la sine înțelese, Pavel Nikolaevici nu putea discuta aici, dar de ce să nu povestească despre apartamentul lor, pe care-l iubea din suflet și în care urma să se întoarcă în curând? Aici nu existau secrete și lui Federau îi făcea desigur plăcere să asculte cât de bine pot trăi oamenii (și cum vor trăi cândva toți). După patruzeci de ani, cel mai bine poți judeca realizările unui om după apartamentul lui. Și Pavel Nikolaevici povestise, ba o făcuse chiar în repetate rânduri, cum e așezată și aranjată una dintre camerele lui, apoi a doua și-a treia, și cum e balconul, și ce-au făcut acolo. Pavel Nikolaevici avea o memorie bună, își amintea bine de fiecare dulap și divan – unde, când și la ce preț fusese cumpărat și care-i sunt calitățile. Cu atât mai amănunțit îi povestea vecinului său despre baia lui, ce gresie e pe jos și ce faianță pe pereți, și despre plintele de ceramică, despre suporturile pentru săpun, despre partea rotunjită pentru cap, despre robinetul de apă fierbinte,

despre felul în care se face trecerea la duș, și despre bara pentru prosoape. Toate astea nu erau chiar niște fleacuri, din ele se clădea existența de zi cu zi, existența materială, iar existența materială determină conștiința, de-aceia existența de zi cu zi trebuie să fie plăcută, bună, și-atunci și conștiința va fi și ea corectă.

Cum a spus Gorki, un suflet sănătos într-un corp sănătos.

Și albiciosul, spelbul de Federau, asculta cu gura deschisă povestirile lui Rusanov, fără să-l contrazică vreodată, ba chiar dând din cap afirmativ, atât cât îi permitea gâtul bandajat.

Deși neamț, deși deportat, acest om liniștit era, s-ar putea spune, absolut decent, puteai sta alături de el fără grijă. Iar formal, era chiar și co-munist. Cu franchețea sa dintotdeauna,

Pavel Nikolaevici i-o și spusese în față:

— Faptul că ați fost deportat, Federau, era o necesitate de stat. Înțe-legeți acest lucru, nu-i așa?

— Înțeleg, înțeleg, își plecă Federau gâtul rigid.

— Altfel nu se putea proceda.

— Bineînțeleș, bineînțeleș.

— Toate inițiativele trebuie înțelese corect, inclusiv deportarea. Și, pe urmă, sper că apreciați faptul că, se poate spune, n-ați fost dat afară din partid.

— O, cred și eu! Bineînțeleș...

— Iar funcții în partid probabil că n-ați avut nici înainte?

— Nu, n-am avut.

— Ați fost mereu simplu muncitor?

— Am fost mereu mecanic.

— Și eu am fost cândva simplu muncitor, și iată cum am avansat!

Discutau amănunții și despre copii, și astfel află că fiica lui Federau, Henrietta, este deja în anul doi la institutul pedagogic regional.

— Ca să vezi! Exclamă Pavel Nikolaevici, de-a dreptul înduioșat. Trebuie să apreciați la justa lui valoare acest lucru: dumneavoastră sunteți deportat, iar ea e pe cale să termine institutul! Cine-ar fi putut să viseze la așa ceva în Rusia țaristă! Nici un fel de piedici, nici un fel de restricții!

Aici fu prima dată când Henrik Iakobovici îl contrazise:

— Abia de anul acesta s-au ridicat restricțiile. Până acum, era nevoie de permisiunea comandamentului. Plus că și institutele trimiteau documentele înapoi: pasămite, n-a luat concursul. Parcă aveai cum să-i controlezi.

— Totuși, fata dumneavoastră e în anul doi!

— Știți, ea joacă bine baschet. De-aceia au luat-o.

— N-are importanță pentru ce-au luat-o – să fim drepți, Federau. Iar de anul acesta, iată, s-au ridicat toate restricțiile.

La urma urmelor, Federau era lucrător în agricultură, iar Rusanov lucrător în

industrie – era firesc să preia îndrumarea lui.

— Acum, după hotărârile plenarei din ianuarie, situația voastră o să se îmbunătățească simțitor, îi explică binevoitor Pavel Nikolaevici.

— Bineînțeles.

— Fiindcă crearea unor grupe de instructori în zonele SMT-urilor va fi o verigă hotărâtoare. Ea va rezolva totul.

— Da.

Dar nu-i de-ajuns să spui un simplu „da”» trebuie să și înțelegi situația, și Pavel Nikolaevici îi mai explică pe îndelete vecinului înțelegător de ce anume SMT-urile, după crearea grupelor de instructori, se vor transforma în cetăți inexpugnabile. A comentat cu el și apelul Comitetului central al PCUS privind cultivarea porumbului – acest lucra urma să schimbe, la rândul său, fața întregii agriculturi. Iar din ziarul de ieri citiră despre schimbarea practicii însăși de planificare a agriculturii – așa că acum mai aveau temă de discuții pentru multă vreme!

În general, Federau se dovedi un vecin pozitiv și câteodată Pavel Nikolaevici îi citea, pur și simplu, ziarul cu voce tare – lucruri la care n-ar fi ajuns nici el dacă n-ar fi fost răgazul pe care-l avea în spital: o declarație în care se explica de ce-i imposibilă încheierea unui tratat cu Austria, fără a se fi încheiat, în prealabil, unul cu Germania; discursul lui Rákosi de la Budapesta; despre încingerea luptei împotriva rușinoaselor înțelegeri de la Paris; despre cât de puțin, cât de liberal sunt judecați, în Germania de Vest, cei implicați în organizarea lagărelor de concentrare. Câteodată, îl trata chiar pe Federau din prisosul său de alimente, dându-i o parte din mâncarea de spital.

Dar, oricât de încet ar fi discutat – îl deranja faptul că discuțiile lor erau, probabil, întotdeauna ascultate de cucuveaua de Șulubin, care stătea nemișcat și tăcut, cu două paturi mai încolo. De când apăruse în salon acest om, nu puteai uita nici o clipă de existența lui, de faptul că te privește cu ochii săi îngreunați, că aude probabil tot și, când clipește, s-ar putea chiar să nu fie de acord. Prezența lui devenise o apăsare permanentă pentru Pavel Nikolaevici. Pavel Nikolasvici încercase să-l facă să vorbească, să afle ce are pe suflet sau ce boală are – dar Șulubin nu făcea decât să pronunțe câteva cuvinte mohorâte și nici măcar despre tumoarea lui nu găsea de cuviință să vorbească.

Chiar și atunci când stătea așezat, își alegea o poziție atât de încordată, încât nu se odihnea, cum fac cei care stau jos, ci obosea prin simplul proces al șederii – șederea crispată a lui Șulubin era percepută, și ea, tot ca o pândă. Câteodată, obosea să stea, se ridica – dar și când mergea avea dureri, se târa, iar apoi se fixa, nemișcat, pentru câte-o jumătate de oră sau câte-o oră într-o poziție în picioare – și asta era, de asemenea, ceva neobișnuit și deprimant. În afară de asta, Șulubin n-avea cum să stea în picioare lângă patul său, fiindcă ar fi stat în dreptul ușii, și nici pe interval nu putea sta, fiindcă l-ar fi barat, și uite-așa îi cășunase pe locul

dintre fereastra lui Kostoglotov și fereastra lui Zațârko. Aici se înălța, veghind cu dușmănie la tot ceea ce mânca, făcea și spunea Pavel Nikolaevici. Abia rezemat cu spinarea de perete, stătea acolo la nesfârșit.

Și astăzi, după vizită, se postă acolo. Stătea la încrucișarea privirilor lui Oleg și Vadim, profilându-se pe perete ca un basorelief.

Din cauza poziției paturilor lor, privirile lui Oleg și Vadim se întâlneau adesea, dar, de vorbit, nu vorbeau mult. În primul rând, le era amândurora greață și le era greu să țină discursuri de prisos. În al doilea rând, Vadim le-o tăiase tuturor din scurt încă mai demult, când spusese:

— Tovarăși, pentru-a încălzi un pahar de apă prin vorbire, trebuie vorbit încet două mii de ani sau strigat tare vreme de șaptezeci și cinci de ani. Dar și asta numai în cazul în care paharul nu ar avea pierderi de căldură. Trageți și voi concluzia care-i folosul pălăvrăgelii.

În afară de asta – fiecare apucase să-i spună ceva neplăcut celuilalt, chiar dacă n-o făcuseră special. Vadim îi spusese lui Oleg: „Trebuie să luptați! Nu înțeleg de ce n-ați luptat acolo.” (Și avea dreptate. Dar Oleg încă n-avea curajul să deschidă gura pentru a povesti că, de fapt, ei chiar luptaseră.) Iar Oleg îi spusese lui Vadim: „Pentru cine-or fi păstrând aurul ăla? Tatăl tău și-a dat viața pentru patrie, de ce nu ți-l dau ție?”

Și asta era corect, Vadim gândea el însuși astfel și-și punea tot mai des această întrebare. Dar, când întrebarea venea din altă parte, se simțea jignit. Cu o lună în urmă, mai considera încă superfluă agitația mamei, iar apelul la memoria tatălui – jenant. Dar acum, cu piciorul prins de capcană, se zbătea în așteptarea unei telegrame fericite de la mama și-și punea mereu în gând: numai de-ar reuși mama! Să fii salvat în numele meritelor tatălui nu era un lucru drept, asta așa era, însă foarte drept ar fi fost, în schimb, să fie salvat în numele propriului său talent, de care însă nu puteau ști cei care împărțeau aurul. Să porți în tine un talent care încă n-a făcut vâlvă, care dă peste margini – este un chin și-o datorie, iar să mori cu el neaprinș, neeliberat, e cu mult mai tragic decât pentru un om simplu, obișnuit, decât pentru oricare alt om din acest salon.

Și singurătatea lui Vadim pulsa, se zbătea, nu fiindcă nu le avea alături pe mama sau pe Galia, nu fiindcă nu-l vizita nimeni, ci fiindcă nici cei din jur, nici medicii curanți, nici cei în mâinile cărora se afla salvarea lui nu știau cu cât mai important era pentru el să supraviețuiască decât pentru toți ceilalți!

Și-atâta îi tot umbla gândul acesta în cap, dinspre speranță spre disperare, încât începu să nu mai priceapă ca lumea ce citește. Citea câte o pagină întreagă și se trezea că n-a înțeles, că s-a îngreunat, că nu mai poate prinde din zbor gândurile altora cu ușurința unei căprioare. Și încremenea deasupra cărții, părând că citește când, de fapt, nu citea.

Piciorul era în capcană – și viața întreagă odată cu el.

El stătea astfel, iar deasupra lui, între ferestre, stătea Șulubin – cu durerile sale,

cu tăcerea sa. Și Kostoglotov zăcea în tăcere, cu capul atârnat din pat. Puteau rămâne astfel, în tăcere, precum cele trei berze din poveste, foarte mult timp.

Așa că a fost ciudat când tocmai Șulubin, cel mai încăpățânat dintre ei în materie de tăcere, îl întrebă, deodată, pe Vadim:

— Și sunteți convins că nu vă extenuați? Că aveți nevoie de toate astea? Tocmai de asta?

Vadim își înalță capul. Îl studie pe bătrân cu ochii lui foarte închiși la culoare, aproape negri, neputând parcă să creadă că tocmai din el ieșise acea întrebare atât de lungă sau poate mirat de întrebarea în sine.

Totuși, nimic nu părea să indice că întrebarea aceea absurdă n-ar fi fost pusă de bătrân. Ochii roșii, trași în jos, ai bătrânului se uitau chiorâș, cu curiozitate, la Vadim.

Bineînțeles că Vadim știa cum să-i răspundă, dar nu simțea în sine impulsul acela de resort elastic pentru a răspunde. Vorbi, parcă dintr-o rezervă mai veche de energie. Încet, semnificativ:

— E interesant. Eu nu cunosc nimic mai interesant pe această lume.

Oricât ar fi fost de sfâșiat interior, oricât l-ar fi săgetat durerea din picior, oricât de repede s-ar fi topit cele opt luni fatale, lui Vadim îi făcea plăcere să-și păstreze ținuta, de parcă nici o nenorocire nu și-ar fi întins aripa deasupra lui și s-ar afla aici într-un sanatoriu – nu la oncologie.

Șulubin privea deprimat în podea. Apoi, fără să-și miște corpul, făcu o mișcare ciudată, rotită, din cap, de parc-ar fi vrut să și-l elibereze și n-ar fi putut. Apoi spuse:

— Țsta nu-i un argument – că-i „interesant”. Și comerțul e interesant. Să faci bani, să-i numeri, să faci avere, să construiești, să te înconjori de confort – toate astea sunt și ele interesante. Explicată astfel, știința nu se ridică deasupra unui lung șir de preocupări egoiste și absolut amurale.

Ciudat punct de vedere. Vadim strânse din umeri:

— Dar, dacă-i într-adevăr interesant? Dacă nimic nu-i mai interesant?

Șulubin își întinse degetele uneia dintre mâini – și ele trosniră singure.

— Cu o asemenea concepție nu veți crea niciodată ceva moral.

Țsta chiar că era un contraargument straniu.

— Păi, știința nici nu trebuie să creeze valori morale, explică Vadim. Știința creează valori materiale, pentru asta e și păstrată. Dar, apropo, ce anume considerați dumneavoastră a fi valori morale?

Șulubin clipi o dată prelung. Și încă o dată. Apoi pronunță rar:

— Cele îndreptate spre luminarea reciprocă a sufletelor omenești.

— Păi, știința chiar că le luminează, zâmbi Vadim.

— Nu sufletele!... Mișcă din deget Șulubin. Dacă ziceți că-i „interesant”. N-ați avut niciodată ocazia să intrați pentru cinci minute în crescătoria de găini a unui

colhoz?

— Nu.

— Ei bine, imaginați-vă un șopron lung, cu tavanul jos, întunecos, căci ferestrele sunt ca niște crăpături și sunt acoperite cu plase, ca să nu zboare găinile. La o îngrijitoare, vin două mii cinci sute de găini. Pe jos, e pământ, iar găinile scurmă mereu și se ridică un asemenea praf, încât ar fi cazul să se poarte măști de gaz. În afară de asta, ea opărește mereu chilcă stătută într-un cazan deschis – deci pute. N-are nici un schimb. Ziua de lucru, vara, durează de la trei dimineața până la apusul soarelui. La treizeci de ani, arată de cincizeci. Dumneavoastră ce ziceți – pentru îngrijitoare respectivă o fi interesant?

Vadim se miră și-și ridică sprâncenele:

— Păi, eu de ce trebuie să-mi pun această întrebare?

Șulubin își ridică degetul în fața lui Vadim:

— Iată, la fel gândește și-un negustor.

— Ea suferă tocmai din cauza insuficienței dezvoltării a științei, găsi un argument puternic Vadim. Când știința va fi mai înaintată, crescătoriile de găini vor fi mai bune.

— Dar, până să se dezvolte – sunteți dispus să înghițiți trei bucăți, dimineața, fripte în tigaie, nu? Șulubin își închise un ochi, și cu atât mai neplăcută era privirea celuilalt. Până să se dezvolte știința – n-ați dori să vă duceți să lucrați o vreme într-o crescătorie de găini?

— Pentru dâșii, asta nu-i interesant! Spuse cu voce brutală, din poziția sa suspendată, Kostoglotov.

Această siguranță de sine a lui Șulubin în comentarea situației din agricultură Rusanov o remarcase mai demult, odată, când Pavel Nikolaevici explica o chestie legată de păioase, iar Șulubin se amestecase și-l corectase. Acum, Pavel Nikolaevici se gândise să-l împungă pe Șulubin:

— N-ați terminat cumva Academia Timiriazev?

Șulubin tresări și-și întoarse capul spre Rusanov.

— Ba da, chiar Academia Timiriazev, încuviință el mirat.

Și deodată – se umflă, se încovoie – și cu aceleași mișcări stângace, zburătăcite și întretăiate, începu să se târască spre patul său.

— Păi, atunci de ce lucrați ca bibliotecar? Triumfă în urma lui Rusanov.

Numai că ăla – gata, tăcuse. Mormânt.

N-avea Pavel Nikolaevici respect pentru genul ăsta de oameni, care, în viață, n-o luau în sus, ci în jos.

Pierderi pe toată linia

Încă de la prima apariție a lui Lev Leonidovici în clinică, Kostoglotov trase concluzia că-i un tip serios. Oleg îl studiase, din lipsă de altă ocupație, în timpul vizitelor. Această bonetă, pusă pe cap, de fiecare dată, evident fără confruntarea oglinzii: aceste mâini prea lungi, vârate câteodată cu pumnii strânși în buzunarul

din față ai halatului nedespicat în față; această strângere în părți a buzelor, de parc-ar fi vrut să fluiera; această manieră de-a vorbi glumeț cu bolnavii, în pofida evidentei lui forțe și-a înfățișării amenințătoare – toate acestea îl făceau foarte atrăgător în ochii lui Kostoglotov și treziseră în el dorința de a sta de vorbă, de a-i pune câteva întrebări, la care nu putea sau nu voia să-i răspundă niciuna dintre muierile-doctorițe de pe-aici.

Dar n-avea când să i le pună: în timpul vizitelor medicale, Lev Leonidovici nu observa pe nimeni în afara bolnavilor chirurgicali, trecea pe lângă radiologiei ca pe lângă niște cantități neglijabile; iar în coridoare și pe scări le răspundea ușurel tuturor celor care-l salutau, însă fața nu i se elibera niciodată de expresia preocupată, și era veșnic grăbit.

Iar odată, despre un bolnav care se tot fofilase să dea un răspuns, dar până la urmă cedase, Lev Leonidovici spusese răsând: „A dat pe gură, până la urmă!” – și Oleg îl simți încă și mai aproape. Fiindcă nu oricine cunoștea și nu oricine ar fi folosit această expresie.

În ultimul timp, Kostoglotov băntuia mai puțin prin clinică, așa că se ciocnise mai rar de chirurgul-șef. Într-o zi însă, îl văzu pe Lev Leonidovici descuind ușa cămăruței de lângă sala de operații și intrând în ea – deci era cu siguranță numai el acolo. Și, după ce bătu în ușa de sticlă dată cu ulei, Kostoglotov o deschise. Lev Leonidovici apucase deja să se așeze pe un taburet la singura masă de aici, aflată în mijlocul camerei, și stătea într-o rână, cum nu te așezi pentru multă vreme, cu toate că începuse să scrie ceva.

— Da? Își ridică el capul, fără mirare parcă, dar și fără să se întrerupă, ci continuând să scrie preocupat, gândindu-se la ce avea de făcut.

Toți sunt veșnic ocupați! Destine întregi trebuie hotărâte într-un minut.

— Iertați-mă, Lev Leonidovici, Kostoglotov încerca să fie cât putea el de politicoș. Știu că n-aveți timp. Dar, în afară de dumneavoastră, n-am pe cine să... Două minute – îmi permiteți?

Chirurgul încuviință din cap. Se gândea la ale lui, asta era clar.

— Uite, mi se face hormonoterapie pentru... Injecții de sinestrol intramusculare, în doze de... Tactica lui Kostoglotov, de care era foarte mândru, era să li se adreseze medicilor pe limba lor și cu exactitatea lor – pretinzând astfel să i se vorbească și lui cu sinceritate. Deci, iată ce mă interesează: acțiunea hormonoterapiei este cumulativă sau nu?

Secundele următoare nu mai depindeau de el și aștepta tăcut, privindu-l de sus pe medicul așezat pe scaun care, deșirat cum era, părea acum cocoșat.

Lev Leonidovici își încreți fruntea, schimbându-și gândul.

— În principiu, nu, se consideră că n-ar trebui, răspunse el. Dar n-o spusese pe un ton prea decis.

— Dar eu, nu știu de ce, simt că ar fi cumulativă, insistă Kostoglotov, de parcă asta și-ar fi dorit, sau parc-ar fi încetat să-l mai creadă pe Lev Leonidovici.

— Nu, n-ar trebui, răspunse la fel de puțin categoric chirurgul, poate fiindcă nu era domeniul lui sau fiindcă nu reușise totuși să se rupă de gândurile sale.

— Pentru mine e foarte important să înțeleg, Kostoglotov se uita și vor-bea de parcă avea de gând să-l amenințe, dacă după acest tratament voi pierde cumva definitiv posibilitatea... Păi... În ceea ce privește femeile?... Sau doar pentru o perioadă de timp? Hormonii aceștia introduși în corpul meu se vor duce? Sau vor rămâne acolo pentru totdeauna?... Sau, poate, după câțva timp, această hormonoterapie poate fi contracarată cu injecții de semn opus?

— Nu, asta nu v-aș sfătui. Nu-i voie. Lev Leonidovici îl privea pe bolnavul cu chică neagră, dar îi vedea mai mult cicatricea interesantă. Își imaginează cum trebuie să fi arătat această tăietură când era proaspătă, adusă chiar atunci la secția chirurgicală, și ce-ar fi fost de făcut. Dar de ce aveți nevoie de asta? Nu înțeleg.

— Cum adică nu înțelegeți? Kostoglotov nu pricepea ce era de neînțeles aici. Sau, pur și simplu, loial tagmei sale medicale, acest om de treabă nu face nici el altceva decât să-l înduplece pe bolnav să se supună? Nu înțelegeți?

Asta depășea de acum și două minute, și relațiile dintre medic și bolnav, dar Lev Leonidovici, cu lipsa de îngâmfare pe care o remarcase la el Kostoglotov, îi spuse deodată, ca unui vechi prieten, cu o voce scăzută, neprofesională:

— Ascultați, chiar credeți că-n muieri e tot farmecul vieții?... Păi, asta devine, la un moment dat, cumplit de plictisitor... Nu face decât să te împiedice de la ceva mai serios.

O spusese foarte sincer, chiar obosit. Își amintise că, în cel mai important moment al vieții, nu-l ținuseră curelele, poate tocmai din cauza acestui consum de forțe care-l împiedicase să se concentreze.

Dar Kostoglotov nu-l putea înțelege! Oleg nu se putea imagina acum sâstisit de un asemenea sentiment! Capul i se clătina gol de la stânga spre dreapta, și tot în gor priveau și ochii:

— Numai că mie nu mi-a rămas nimic mai serios în viață.

O asemenea discuție nu era însă trecută în orarul clinicii oncologice! Nu erau trecute în program consultațiile conținând speculații pe marginea sensului vieții, și încă la un medic de la altă secție! Întredeschise ușa, iar apoi intră doctorița aceea chirurg subțirică, micuță, pe tocuri înalte, care se unduia toată când mergea. Se duse, fără oprire, la Lev Leonidovici, foarte aproape de el, îi puse în față, pe masă, o foaie de la laborator, se lipi și ea de masă (lui Oleg, de la distanță, i se părea că se lipise de Lev Leonidovici) și, fără a i se adresa în vreun fel, spuse:

— Uitați-vă, Ovdienko are zece mii de leucocite.

Fumul difuz, roșcat, al părului ei fâlfâia chiar lângă fața lui Lev Leonidovici.

— Ei și? Strânse din umeri Lev Leonidovici. Asta nu-i neapărat semnul unei adevărate leucocitoze. Are doar un proces inflamator care trebuie frânat cu raze roentgen.

Atunci, ea începu să vorbească, să vorbească fără oprire (și, zău, pur și simplu, se lipise cu umărul de brațul lui Lev Leonidovici!). Hârtia începută fu părăsită, stiloul, rămas fără întrebuințare, se răsturnase între degetele lui Lev Leonidovici. Probabil că Oleg ar fi trebuit să iasă. Convorbirea demult visată fusese întreruptă în punctul cel mai interesant.

Angelina se întoarse, mirându-se de ce o mai fi stând acolo Kostoglotov, dar, peste capul ei se uită, cu un vag umor, și Lev Leonidovici. Era în expresia feței lui ceva imponderabil, datorită căruia Kostoglotov se hotărî să continue:

— Și am mai vrut să vă întreb, Lev Leonidovici, ați auzit de buretele de mesteacăn, de ceaga?

— Da, încuviință acesta, nu fără interes.

— Și ce părere aveți despre el?

— E greu de spus. Admit faptul că anumite tipuri de tumori sunt sensibile la el. Spre exemplu, cele din stomac. La Moscova, lumea este acum nebună după el. Cică, pe o rază de două sute de kilometri, au cules toți bu-reții, unul nu mai găsești în pădure.

Angelina se depărta de masă, își luă hârtiuța, și cu o expresie disprețuitoare, clătinându-se la fel de independent (și foarte plăcut) în mers, plecă.

Se dusesese însă, din păcate, și prima lor discuție: într-o oarecare măsură i se răspunsese la întrebare, dar să revină acum asupra problemei, să înceapă să clarifice anume ce adaugă femeile vieții, era deplasat.

Însă acea privire ușoară și veselă pe care o aruncase Lev Leonidovici, acest fel al lui de a fi, foarte deschis, îi dădeau lui Kostoglotov ocazia să-i pună și cea de-a treia întrebare pregătită, nelipsită nici ea de importanță.

— Lev Leonidovici! Iertați-mi indiscreția, își scutură el într-o parte ca-pul. Dacă mă înșel – o lăsăm baltă. Dumneavoastră..., își coborî el vocea și își îngustă un ochi, acolo, unde se dansează și se cântă veșnic – n-ați fost cumva?

Lev Leonidovici se însufleți:

— Am fost.

— Hai, nu zău! Se bucură Kostoglotov. Deci, iată că erau egali! Și după care articol?

— După niciunul. Am fost voluntar.

— A, volunta-ar! Fu dezamăgit Kostoglotov.

Nu, egalitatea nu-i reușise.

— Dar, cum de ați ghicit? Fu curios să afle chirurgul.

— După niște cuvintele: „a dat pe gură”. Iar altădată, am impresia că ați mai spus și „zăcătoare”.

Lev Leonidovici începu să râdă:

— De astea nu te dezveți.

Egali sau nu, oricum ajunseseră acum mult mai apropiați, decât adineauri.

— Și-ați stat mult acolo? Îl întrebă fără fasoane.

Kostoglotov. Își îndreptase chiar și spinarea, nu mai arăta ca un cadavru.
— Păi, vreo trei anișori. Am fost detașat acolo, după armată – iar, pe urmă, nu mai puteai să scapi.

Asta putea să n-o mai adauge. Dar o adăugase. Ce slujbă o mai fi și aia – onorabilă cum ar veni, pentru care însă oamenii de treabă simt nevoia să se justifice? Există totuși undeva, în om, un reper fix.

— Și – cu ce funcție?

— Șeful serviciului sanitar.

Oho! La fel ca madam Dubinskaia – stăpân al vieții și al morții. Numai că aia nu s-ar fi justificat. Iar ăsta a mai și plecat.

— Deci, ați apucat să terminați institutul de medicină încă înainte de război? Se agăță Kostoglotov prin noi întrebări, ca un scaiete. Nici nu avea nevoie să afle asta, doar că păstrase de pe vremea lagărului de tranzit obiceiul de-a parcurge în câteva minute, între un pocnet și altul al grilajului de fier prin care li se dădea mâncarea, întreaga viață a unui trecător. În ce an sunteți născut?

— Nu, după anul patru, am plecat voluntar, ca simplu medic. Lev Leonidovici se ridică din dreptul hârtiei sale neterminate, se apropie curios de Oleg și începu să parcurgă, să pipăie cu degetul cicatricea. Asta e de acolo?

— Îhâm.

— Au închis-o bine... Chiar bine. A făcut-o un medic deținut?

— Îhâm.

— Nu-i țineți minte numele? Nu era Koriakov?

— Nu știu, era într-un lagăr de tranzit. Dar Koriakov, după ce articol ajunsese acolo? Se legase acum Oleg și de Koriakov, grăbindu-se să se lămurească și-n privința lui.

— A fost arestat, fiindcă tatăl lui fusese ofițer în armata țaristă.

În clipa aceea intră infirmiera cu ochi de japoneză și coroană albă – să-l cheme pe Lev Leonidovici în cabinetul de pansare. (Primele pansări ale celor operați de el le supraveghea întotdeauna personal.)

Kostoglotov se gârbovi din nou și-o luă, târându-și picioarele, pe coridor.

Încă o biografie punctată. Chiar două. Restul se putea completa cu imaginația. În câte feluri ajung oamenii acolo...

Nu, nu asta, altceva îl preocupa: stai în salon, mergi pe coridor, te plimbi prin grădină – alături de tine sau în întâmpinarea ta, vine un om ca oricare altul și nici lui, nici ție nu-ți trece prin cap să-l oprești și să-i spui: „Ia arată-mi ce ai sub rever!”

Asta era, semnul unui ordin misterios! A fost, a avut legătură, a colaborat, știe! Și câți sunt așa?! Dar muștenia pune stăpânire pe toți. Și din afară nu-ți dai seama de nimic. Asta da zăcătoare!

Ce aberație! S-ajungi în așa hal încât femeile să ți se pară o povară! Cum poate omul să cadă atât de jos? E de neimaginat!

În rest, nu s-ar spune c-ar avea motive săse bucure. Lev Leonidovici nu negase nimic destul de insistent ca să-l poată crede.

Trebuia să înțeleagă că totul e pierdut.

Totul...

De parcă pedeapsa capitală i-ar fi fost înlocuită cu detenția pe viață. Rămânea în viață, dar nu se știe pentru ce.

Uitând încotro o luase, rămăsese pironit pe coridorul de jos și stătea degeaba. Iar dintr-o ușă – la vreo trei uși distanță de el – se arătă un hălățel alb, foarte îngust în talie, brusc atât de cunoscut.

Vega!

Venea încoace! Nu mai avea mult, dacă o lua drept încoace, trebuia doar să ocolească două paturi lipite de perete.

Însă Oleg nu ieși în întâmpinarea ei – mai avea o secundă, o secundă, încă o secundă – de gândire.

De la vizita aceea, cu trei zile în urmă – era uscată, preocupată, nici o privire prietenească.

Mai întâi, se gândise – mai ducă-se dracului, o să facă și el la fel. Doar n-o să se apuce să clarifice, să se milogească...

Dar – era păcat! Era păcat s-o jignească. Și de el era păcat. Uite-acum ce vor face, vor trece unul pe lângă celălalt ca niște străini, da?

El e de vină? Ea e vinovată: îl mințise cu injecțiile, îi dorise răul. El era cel care ar fi putut să n-o ierte!

Fără să se uite (dar văzându-l), ea ajunsese în dreptul lui și Oleg, fără să fi avut de gând, îi spuse cu o voce scăzută, ca pe-o rugămintă:

— Vera Kornilievna...

(Ce ton nătâng! Dar îi făcea și lui plăcere.)

Acum își ridică ochii reci, îl văzu.

(Nu, zău, de ce-o iertase oare...?)

— Vera Kornilievna... N-ați vrea... Să-mi mai faceți o transfuzie?

(S-ar fi zis că se umilește, dar tot îi făcea plăcere.)

— Păi, nu dumneavoastră v-ați zbatut cât ați putut să nu vi se facă? Îl privi ea cu aceeași severitate necruțătoare, însă o umbră de nesiguranță îi tresărise în ochi.

În ochii aceia dragi, de culoarea cafelei.

(De fapt, în felul ei, nici nu era vinovată. Și nici nu puteau trăi în aceeași clinică atât de înstrăinați.)

— Atunci mi-a plăcut. Mai vreau.

El zâmbea. Cicatricea i se făcuse mai sinuoasă, dar mai scurtă.

(Acum o s-o ierte, iar apoi, cândva, o să clarifice totul.)

Ceva tresări totuși în ochii ei, un fel de căință.

— Poate-o să primim mâine.

Ea se mai sprijinea încă de-un mic stâlp nevăzut, care se topea însă sau se îndoia

parcă sub brațul ei.

— Dar s-o faceți dumneavoastră! Neapărat dumneavoastră! Pretinse din toată inima Oleg. Altfel nu mă las!

Eschivându-se de toate astea, încercând să nu mai vadă, ea scutură din cap:

— Asta cum s-o nimeri.

Și plecă.

Dragă, îi era oricum dragă.

Numai că ce voia el, de fapt? Condamnat pe viață, ce mai voia, oare...?

Oleg stătea fără nici o noimă pe coridor, încercând să-și amintească încotro se ducea, de fapt.

Da, își amintise! Mergea să-i facă o vizită lui Diomka.

Diomka stătea într-o cameră mică, de două persoane, celălalt se externase, iar următorul urma să fie adus mâine, după operație. Deocamdată, Diomka era singur.

Trecuse deja o săptămână și se dusesse prima arsură a piciorului amputat.

Operația rămânea în urmă, dar piciorul continua să trăiască și să se chinuie tot aici, de parcă n-ar fi fost tăiat, ba, Diomka își simțea chiar fiecare deget în parte al piciorului lipsă.

Diomka se bucură de Oleg ca de-un frate mai mare.

Prietenii din vechiul salon erau singurele lui rude. Mai erau și niște fe-mei care-i aduseseră câte ceva, pe noptieră, sub șervețel.

Fiindcă din afară n-avea cine veni la el, nimeni nu-i putea aduce nimic.

Diomka stătea culcat pe spate, odihnindu-și piciorul, ceea ce rămăsese din piciorul tăiat mai sus de femur, și tot pansamentul imens de tifon. Dar capul și mâinile i se mișcau liber.

— Hai, salut Oleg! Strânse el mâna lui Oleg. Stai jos, povestește-mi. Ce mai e acolo, în salon?

Salonul de sus devenise pentru el un univers familiar.

Aici, jos, erau alte surori, alte femei de serviciu și alte reguli.

Plus că mereu se certau: care ce era sau nu era obligat să facă.

— Dă-l încolo de salon, se uita Oleg la fața micșorată, devenită mai amărâtă a lui Diomka. De parcă cineva i-ar fi scrijelit niște șanțulețe peste obraji, i-ar fi pilit și ascuțit arcadele sprâncenelor, nasul, bărbia. Totu-i neschimbat.

— Șefu'-i acolo?

— Șefu'-i acolo.

— Dar Vadim?

— Cu Vadim nu prea-i bine. N-au făcut rost de aur. Se tem de metastaze.

Diomka își încreți fruntea, gândindu-se la Vadim ca la un frate mai mic:

— Sărmanul.

— Așa că, Diomka, fă-ți cruce că ți l-au tăiat la timp.

— Și la mine mai pot apărea metastaze.

— Ei, e puțin probabil.

Cine putea ști? Chiar și medicii: parcă ei știau dacă porniseră sau nu să plutească micile celule singuratice, ucigătoare, bărci ale trupelor de desant în întuneric? Sau în ce loc au debarcat?

— Îți fac raze roentgen?

— Da, mă duc cu căruciorul.

— Tu, prietene, ai acum un drum clar în față – trebuie să te faci bine, să te obișnuiești cu cârja.

— Cu două. Voi avea nevoie de două.

La toate se gândise deja orfanul. Și până atunci se încruntase, ca un om mare, acum însă se maturizase și mai mult.

— Și unde o să ți le facă? Tot aici?

— La secția ortopedică.

— Măcar o să fie gratuite?

— Păi, am făcut cerere. Cu ce să plătesc?

Oftară – erau ușori la oftat, ca toți cei care, an după an, n-au motiv de veselie.

— Cum o să poți termina a zecea la anul?

— Să știu c-am să crap, și tot trebuie s-o termin.

— Și din ce ai să trăiești? Doar n-ai să poți sta la strung.

— Mi-au promis pensie de invaliditate. Nu știu dacă o fi de grupa a doua sau a treia.

— Cum e a treia? Kostoglotov habar n-avea de toate grupele astea de invaliditate, cum nici de legile civile nu avea habar.

— Cea mai cea. O să-mi ajungă de pâine, dar nu și de zahăr.

Bărbat, Diomka se gândise la toate. Tumoarea încerca, tot încerca să-l copleșească, iar el mereu căuta s-o întoarcă după voia lui.

— Și la universitate?

— Vreau să încerc.

— La litere?

— Îhî.

— Ascultă, Diomka, vorbesc serios: te distrugi. Ocupă-te de radioreceptoare – ai putea trăi ca omul și să mai și scoți un ban.

— Dă-le-ncolo de radiouri, fornăi Diomka. Eu iubesc adevărul.

— Păi, n-ai decât să repara radiouri și să spui adevărul, nătărăule!

Aici nu se înțeleseră. Mai vorbiră de una, de alta.

Discutară și situația lui Oleg. Era și asta una din trăsăturile necopilărești ale lui Diomka: să se intereseze de alții. Tinerețea e de obicei preocupată doar de sine însăși. Și Oleg îi povesti, ca unui om mare, despre situația sa.

— Ufff, naso-ol..., mârâi Diomka.

— Eu zic că n-ai schimba cu mine, ce zici?

— D-d-dracu' știe...

În concluzie, Diomka urma să mai rămână aici, cu roentgenul și cu cârjele, vreo lună și jumătate, aveau să-l externeze prin mai.

— Și unde-ai să te duci, întâi și întâi?

— La grădina zoologică, direct! Diomka se înveseli. Îi povestise deja de nenumărate ori despre grădina asta zoologică lui Oleg. Stăteau alături pe terasa dispensarului și Diomka îi arăta, foarte sigur de ci, unde era ascunsă, dincolo de râu, dincolo de copacii deși, grădina zoologică. Diomka citise ani în șir despre animale și ascultase o mulțime de lucruri la radio – dar nu văzuse niciodată cu ochii lui nici o vulpe, nici un urs și, cu atât mai mult, tigri sau elefanți. Locuia într-o zonă unde nu era nici menajerie, nici circ, nici pădure. Și visul lui – să umble și să cunoască animalele nu pâlise nici când a crescut. Aștepta ceva deosebit de la această întâlnire. În ziua când, cu piciorul ros de durere, sosise aici pentru a se interna la spital, se dusese, în primul rând, la grădina zoologică, dar acolo era zi liberă. Uite ce-i, Oleg! Probabil că pe tine te vor externa curând. Oleg stătea gârbovit.

— Probabil că da. Sângele nu mai rezistă. Mă dă gata greața.

— Și n-o să te duci la grădina zoologică?! Diomka nu putea admite așa ceva, Diomka și-ar fi stricat părerea despre Oleg.

— Ba, cred că o să mă duc.

— Zău așa, să te duci neapărat! Te rog eu să te duci! Și, știi ceva – scrie-mi după aia o vedere, ce zici? Hai, zău, ce mare lucru?... Iar mie, îți închipui ce bucurie o să-mi faci! O să-mi scrii ce animale sunt acum acolo și care-i cel mai interesant, bine? Așa o să aflu cu o lună mai devreme! Te duci? O să-mi scrii? Cică sunt și

crocodili acolo, și lei!

Oleg îi promise.

Apoi, plecă la culcare, iar Diomka, rămas singur în camera mică, cu ușa închisă, mai zăcu mult fără să ia o carte în mâini, se uita în tavan, pe fereastră, și se gândea. Pe fereastră, nu vedea nimic – era prinsă într-un grilaj sub formă de raze și dădea într-o fundătură, spre zidul complexului medical. Și nici măcar vreo rază dreaptă de soare nu se zărea acum pe zid, dar nici înnorat nu era, ci doar o lumină blândă, învăluită parcă – lumina unui soare ușor voalat, dar nu acoperit. Trebuie să fi fost o zi dintr-aceea leșinată, nici prea caldă, nici prea strălucitoare, când lucrarea primăverii se săvârșește din plin, dar în tăcere.

Diomka stătea nemișcat și gândurile îi erau optimiste: se gândea că va înceta treptat să-și simtă piciorul tăiat; că va învăța să meargă repede și bine în cârje; că va veni ziua aceea din ajunul lui întâi mai – zi de vară deja, când Diomka va umbla de dimineață și până la trenul de seară prin grădina zoologică; cât de mult timp va avea pe urmă și cum va parcurge, repede și bine, toată materia de școală medie și va citi o mulțime de cărți importante care i-au scăpat. Vor dispărea de acum definitiv acele seri pierdute, când băieții se duc la bal, iar pe tine te chinuie gândul că te-ai duce și tu, dar nu știi să dansezi. Asta n-o să mai fie. S-aprindă becul și să studieze.

În clipa aceea bătu cineva la ușă.

— Intrați! Spuse Diomka (Acest cuvânt „intrați” îl pronunța cu plăcere. Încă nu se aflase niciodată în asemenea împrejurări încât oamenii să fie nevoiți să-i bată la ușă înainte de a intra.)

Ușa se deschise dintr-o smucitură și în cameră apăru Asea.

Asea intrase dând parcă buzna, foarte grăbită, ca și cum ar fi fost urmărită – dar, odată ce trase ușa în urma ei, rămase în prag, cu o mână pe clanță, iar cu cealaltă ținându-și marginile halatului.

Nu mai era nici pe departe acea Asea, care se repezise doar pentru „trei zile de analize” și care era așteptată în zilele acelea pe pistele stadionului de iarnă. Se ofilise și pălise; până și părul auriu, care n-avea cum să se schimbe atât de repede, îi atârna destul de pleoștit. Iar halatul era același – nesuferit, fără nasturi, așezat pe nenumărați umeri și fiert în nu se știe câte cazane. Acum i se potrivea mai bine decât înainte.

Cu o ușoară tresărire a sprâncenelor, Asea se uita la Diomka: intrase oare unde trebuie; să nu fugă mai departe?

Dar așa cum era acum, lovită, și nu mai mare cu o clasă, cu trei călătorii lungi și cunoașterea întregii vieți, Asea îi devenise lui Diomka mai apropiată. Era bucuros s-o vadă:

— Asea! Ia loc!... Ce ai?

În timpul care se scursesese, pălăvrăgiseră de multe ori, discutaseră și despre picior (Asea era tare pe poziții – să nu-l cedeze!), și venise la el de două ori și după

operație: îi adusesese mere și biscuiți. Intraseră ușor în vorbă și-n prima seară, apoi relațiile lor deveniseră încă și mai simple. Chiar dacă nu imediat, până la urmă, și ea îi povestise lui ce boală are: o durea sânul drept, găsiseră niște cheaguri în el, o tratau cu raze și-i mai dădeau și niște pastile să și le pună sub limbă.

— Așează-te, Asea! Hai, așează-te!

Ea părăsi ușa și, trăgând mâna după sine pe perete, de parcă astfel s-ar fi sprijinit sau ar fi pipăit drumul, păși spre taburetul de la căpătâiul patului lui Diomka.

Se așează.

Se așează și privi spre Diomka, dar nu în ochi, ci alături, spre cuvertură. Nu se întorcea direct spre el, iar el nu se putea răsuci.

— Hai spune, ce-i cu tine? Așa-i era dat lui, să fie întotdeauna cel mai mare! Sprijinit în pernele înalte, întoarse capul spre ea – doar capul, în rest însă era culcat pe spate.

Buzele începură să-i tremure și pleoapele să clipească.

— A-assenka! Atâta apucă să spună Diomka (i se făcuse tare milă de ea, altfel n-ar fi avut curajul să-i spună Asenka), iar ea se vârî imediat în perna lui, cap lângă cap, și micul ei snop de păr îi gădilă urechea.

— Hai, Asenka! O rugă el și începu să caute pe cuvertură mâna ei – dar n-o găsea, nu-i vedea mâinile.

Iar ea bocea în pernă.

— Ei, ce e? Hai spune – ce-i?

De fapt, aproape că-și dăduse seama.

— O să mi-l ta-ie...!

Și plângea, plângea. Iar apoi, începu să geamă:

— Au-u-u-u!

Așa un sunet prelung de durere, cum era acest „au-u-u!” cumplit, Diomka nu ținea minte să fi auzit vreodată!

— Poate că n-o fi chiar așa? Încercă el s-o potolească. Poate scapi totuși?

Dar simțea că acest „au-u-u-u!” nu putea fi liniștit doar cu-atâta.

Și plângea, și-i plângea în pernă. Simțea deja totul ud lângă el.

Diomka îi găsi mâna și începu s-o mângâie:

— Asenka! Poate scapi, totuși?

— Nu-u-u... Vor să mă pregătească pentru vineri...

Și gemea din nou, parcă smulgându-i sufletul lui Diomka.

Diomka nu-i vedea fața plânsă, numai șuvițele de păr îi intrau direct în ochi.

Erau moi, gădilătoare.

Diomka se gândea cum să-i vorbească, dar nu reușea. Îi strângea doar foarte tare mâna, să înceteze. I se făcuse mai milă de ea, decât de sine însuși.

— De-ce-să-mai-tră-ie-esc? Plânse ea. De-ce?

La întrebarea asta, Diomka trăsesese unele concluzii din experiența sa, dar acum nu știu să le spună pe nume. Și chiar dac-ar fi putut – judecând după geamătul Asei, nici el, nici vreun altul, nici altceva n-ar fi putut-o convinge. Din experiența ei atâta reieșea: nu mai avea pentru ce trăi!

— Ci-ne-o-să-ai-bă-a-cum-ne-vo-ie-de-mi-ne? Se împotmolea ea neconsolată. Cine?

Și iar se vâra în pernă, iar obrazul lui Diomka se udase deja și el.

— Cum adică, încerca el s-o convingă, strângându-i mereu mâna. Doar știi cum se însoară oamenii... Se potrivesc la păreri... la caracter...

— Ca-re-tâm-pit-se-în-dră-gos-teș-te-de-ca-rac-ter?! Se revoltă ea enervată, ca o iapă care se ridică pe picioarele din spate, și-și smulse mâna. Abia acum îi văzu Diomka fața udă și roșie, acoperită de pete și jalnică. Cui îi trebuie una cu un sân?! Cui?! La șaptesprezece ani! Striga ea la el, cel vinovat de toate.

Nici s-o liniștească nu se pricepea.

— Cum o să mă duc acum la plajă?! Exclamă ea, împunsă de un nou gând. La plajă! Cum o să fac baie?! Și, luat parcă de-un vârtej, răsucit și dus undeva, departe de Diomka, în jos, pe dușumea, trupul ei se prăbuși, cu capul prins între mâini.

Asei îi apăru imaginea insuportabilă a costumelor de baie de toate modelele – cu bretele și fără bretele, întregi sau din două părți, după toate modele de azi și cele care aveau să vină, costume portocalii și azurii, zmeurii și de culoarea valului mării, uni sau în dungi, cu tivuri rotunjite, neîncercate, nestudiate în fața oglinzii – toate costumele pe care nu și le va cumpăra și nu le va îmbrăca niciodată! Și tocmai această latură a existenței ei – imposibilitatea de-a se mai arăta vreodată pe plajă – îi apăru acum drept cea mai arzătoare, cea mai rușinoasă! Tocmai din această cauză viața își pierdea orice rost...

Iar Diomka, de pe pernele lui înalte, mormăia ceva nelalocul său:

— Știi, dacă nu te ia nimeni... Mă rog, sigur, eu înțeleg cum sunt acum... Dar, altfel, să știi că eu mă însor oricând cu plăcere cu tine, să știi asta...

— Ascultă, Diomka! Înțepată de-un nou gând, Asea se ridicase și se întorsese spre el, privindu-l cu ochi deschiși, fără lacrimi. Ia ascultă: doar tu ești – ultimul! Tu ești ultimul care-l mai poți vedea și-l poți săruta! Nimeni n-o să-l mai sărute niciodată! Diomka! Hai, sărută-l măcar tu! Măcar tu!

Ea își trase în părți halatul, care oricum nu mai voia să stea adunat și, plângând și gemând se pare din nou, trase de-o parte răscoiala liberă a cămășii – și de acolo răsări micul ei sân drept, condamnat la tăiere.

Strălucea precum soarele, dac-ar fi pătruns acolo pe fereastră! Tot salonul începu să scânteieze, să ardă în vâlvătăi!

Iar când îi apăru în față sfârțul îmbujorat – mai mare decât își închipuisese Diomka – ochii îi fură izbiți de acel trandafiriu intens!

Asea îl aplecase foarte aproape de capul lui și continua să-l țină așa.

— Sărută-! Sărută-! Îi cerea ea.

Și trăgând în piept căldura sânelui, dăruită lui, începu să împungă, ca un purceluș, recunoscător și încântat, cu buze repezi, toată suprafața asta rotunjită și grea, suspendată deasupra lui, care-și păstra eterna formă și nu s-ar fi putut nici desena, nici modela una mai lină și mai frumoasă de-atât.

— Ai să ții minte? Ai să-ți aduci aminte c-a existat? Despre cum este acum?

Lacrimile Asei îi picurau pe capul tuns.

Ea nu-l luă, nu-l îndepărtă, iar el se întorcea din nou la acea îmbujorare și-o atingea moale cu buzele, așa cum viitorul ei copil n-o va face niciodată cu acel sân. Nimeni nu intră și ci sărută peste tot această minune de deasupra sa.

Astăzi – o minune, iar mâine – la coș.

Vorbă aspră, vorbă dulce

De cum se întoarse din delegație, Iura veni să-și vadă tatăl și stătu la el două ore încheiate. Pavel Nikolaevici îi spusese la telefon să-i aducă niște ghetete mai călduroase, pardesiul și pălăria: se plictisise de salonul împuțit, cu cretinii de prin paturi, de discuțiile lor idioate și de holul care nu era nici el mai breaz, așa că, deși era foarte slăbit, lui Pavel Nikolaevici i se făcuse dor de aer proaspăt.

Așa și făcură. Tumoarea fu ușurel învelită în fular. Pe aleile complexului medical, n-avea cine să-i întâlnească pe Rusanov și, chiar dacă l-ar fi întâlnit, nu l-ar fi recunoscut în hainele acelea pestrițe, așa că Pavel Nikolaevici se plimba fără să se simtă stingherit. Iura îl luă pe tatăl său la braț și Pavel Nikolaevici se sprijini de el cu toată greutatea. Era atât de neobișnuită senzația picioarelor mutate, mutate mereu pe asfaltul curat și, mai ales, presimțirea pe care i-o stârnea, a întoarcerii neîntârziată – mai întâi la o-dihnă, în locuința multiubită, apoi și la munca pasionantă. Pavel Nikolaevici nu era epuizat doar de tratament, dar și de această inactivitate tâmpă din spital, din cauză că încetase să mai fie o rotiță necesară în marele mecanism și, iată, simțea cum își pierde puterea și importanța. Voia să se întoarcă mai repede acolo unde era iubit și unde lumea nu se putea lipsi de el.

În săptămâna asia, apucase și să fie frig și să plouă – dar, astăzi, timpul se încălzise din nou. În umbra clădirilor, mai era încă răcoare și pământul era reavăn, dar soarele dogorea atât de tare, încât până și pardesiul lui Pavel Nikolaevici devenise prea greu de dus în spinare, așa că începu să-l descheie nasture după nasture.

Era o ocazie deosebit de prielnică pentru a avea o discuție serioasă cu fiul: sâmbăta aceasta era considerată ultima zi a delegației lui, așa că nu trebuia să se grăbească la slujbă. Cât despre Pavel Nikolaevici, el nu se grăbea nici atât. Iar situația fiului fusese neglijată, poate că devenise chiar periculoasă, inima lui de tată o simțea. Chiar și acum, de când se întorsese, se vedea că n-are cugetul împăcat, își tot ferea privirea, nu-și privea tatăl drept în ochi. În copilărie, Iura nu avusese asemenea apucături, îi apăruseră în anii studenției și anume în relațiile

cu tatăl său. Această eschivă în fața confruntării sau timiditate îl iritau pe Pavel Nikolaevici și, câteodată, i se întâmplase chiar să strige: „Ia ține capul sus!” Totuși, astăzi decisese să nu recurgă la un ton dur, să discute cu mai multă înțelegere. Îl rugă să-i povestească în ce fel își demonstrase Iura calitățile și prin ce se evidențiasse, ca reprezentant al procuraturii republicane în acele orașele îndepărtate.

Iura începu să povestească un caz, apoi altul, dar își ferea mereu privirea.

— Hai, spune, spune!

Se așezară pentru mai multă vreme pe-o bancă uscată, la soare. Iura purta o scurtă de piele și-o șapcă de lână călduroasă (era imposibil să-l faci să poarte o pălărie de fetru), înfățișarea nu-i era lipsită nici de seriozitate, nici de bărbăție, dar o vagă slăbiciune interioară strica totul.

— Pe urmă, am mai avut un caz cu un șofer..., spuse Iura, privind în pământ.

— Ce-a mai fost și cu șoferul?

— Avea o cursă, iarna, transporta produsele unei cooperative de consum. Avea de făcut șaptezeci de kilometri și, la mijlocul traseului, l-a prins viscolul. Totul era acoperit de zăpadă, roțile se împotmoliseră, era ger, în preajmă – nimeni. Viscolul a durat mai mult de o zi și o noapte. Și iată că n-a rezistat în cabină, a părăsit mașina, așa cum era, cu produse cu tot, și s-a dus să caute un loc unde să înnopteze. Dimineața, viscolul s-a domolit, el s-a întors cu un tractor, numai că lipsea o ladă de macaroane.

— Dar delegatul?

— Șoferul făcea și pe delegatul, așa se nimerise, era singur.

— Ce debandadă.

— Bineînțeles.

— De-aia și-a permis să profite și el.

— Tată, prea l-ar fi costat scump lada aia. Iura își ridică totuși ochii. Pe față îi apăruse o expresie de încăpățănare care nu promitea nimic bun. Pentru lada aia s-a ales cu cinci ani. Iar acolo erau și lăzi cu vodkă – și au rămas neatînse.

— Iura, ești mult prea credul și prea naiv. Cine mai putea s-o ia, pe viscolul ăla?

— Păi, putea să treacă oricine călare, sau – mai știi eu? Până dimineața, nu mai rămăseseră nici un fel de urme.

— Și chiar dacă n-a luat-o el – și-a părăsit totuși postul! Cum să lași baltă averea statului și să pleci?!

Cazul era indiscutabil, condamnarea – de o corectitudine desăvârșită, ba, chiar i se dăduse un termen prea mic!

— Și Pavel Nikolaevici era iritat de faptul că pentru fiul lui acest lucru nu era clar și mai era nevoie să ducă muncă de lămurire. În general, era moale, dar când era vorba să demonstreze o prostie, devenea încăpățânat ca un măgar.

— Tată, imaginează-ți: e viscol, minus zece grade, cum era să-nnopteze în cabină? Asta însemna moarte curată.

— Și, ce dacă? Dar santinelele?

— O santinelă este înlocuită după două ore.

— Și dacă nu-i înlocuită? Dar pe front? Pe orice timp, oamenii rămân neclintiți și mor, dar postul nu și-l părăsesc! Pavel Nikolaevici indicase chiar cu degetul locul acela, unde se stă și se rămâne neclintit. Gândește-te și tu ce spui! Dacă-l ierți pe asta – toți șoferii se vor apuca să-și părăsească mașinile, toți vor începe să-și părăsească postul – ce mai, tot statul va fi jefuit, chiar nu-ți dai seama?

Nu, Iura nu-și dădea seama! Se vedea după tăcerea lui că nu-și dădea seama.

— Bine, hai să trecem peste asta, e părerea ta de băiețandru, tinerețea ta-i de vină, puteai, eventual, să i-o-și spui cuiva, dar sper că n-ai exprimat-o și-n mod formal?

Fiul își mișcă buzele crăpate, da, și le mișcă.

— Eu... Am scris un protest. Am contestat validitatea condamnării.

— Ai contestat-o?! Și cazul va fi rejudecat? Vai-vai-vai! Vai-vai-vai! Își acoperi jumătate din față Pavel Nikolaevici. Nu degeaba se temuse! Iurka ducea de râpă și munca, își ducea de râpă și propria situație și arunca o umbră și asupra tatălui. Lui Pavel Nikolaevici i se făcu rău, din pricina acestei mâini paterne neputincioase când, oricât ai vrea, nu-i poți transmite nici mintea, nici priceperea ta unui nătăfleț.

Se ridică, iar în urma lui se ridică și Iura. Porniră, și Iura vru să-l susțină din nou de braț pe tatăl său, dar lui Pavel Nikolaevici nu-i ajungeau nici ambele brațe pentru a băga cu ghiotura în fiul său explicațiile greșelii săvârșite.

Mai întâi, i-a vorbit de lege, de legalitate, de neclintirea preceptelor, pe care n-ai voie să le mânuiești cu superficialitate, mai ales dacă ai de gând să lucrezi la procuratură. Făcea însă pe loc precizarea că orice adevăr este concret și, de aceea, chiar dacă legea rămâne lege, mai trebuie înțeles și momentul concret, luate în considerare și împrejurările, cerințele momentului. Și mai încerca să-i deschidă ochii asupra inter-relației organice dintre toate instanțele și ramurile aparatului de stat, din cauza căreia, până și într-un fund de provincie, dacă sosești ca procuror republican, nu trebuie să-ți ții nasul pe sus, din contră – trebuie să ții cont, cu tact, de condițiile locale și să nu contrazici cu tot dinadinsul activitatea lucrătorilor locali, care cunosc mai bine decât tine împrejurările și cerințele; și dacă șoferului i s-au dat cinci ani, înseamnă că-n raionul respectiv așa trebuia făcut.

Astfel, intrară în umbrele pavilioanelor și ieșiră din ele, parcurseră alei drepte și strâmbe, merscră apoi și de-a lungul râului, iar Iura asculta, tot asculta, dar de spus nu spuse decât atât:

— N-ai obosit, tată? Nu ne așezăm și noi un pic?

Pavel Nikolaevici obosise, bineînțeles, și se încinsese de căldură în pardesiu, așa că se așezară din nou pe-o băncuță ascunsă între tufișurile dese – dar dese nu erau decât crenguțele, totul mai era încă, deocamdată, străveziu, fiindcă abia se-

arătaseră urechiușele răsucite ale frunzelor ieșind din muguri. Soarele încălzea bine. Pavel Nikolaevici nu-și pusese ochelarii în timpul plimbării, i se odihnise fața, i se odihniseră și ochii. Închisese strâns pleoapele și stătea astfel la soare. Jos, în prăpastie, se auzea, ca la munte, râul. Pavel Nikolaevici îl asculta, se încălzea și se gândea: cât de plăcut este totuși să te întorci la viață, să știi cu siguranță că, iată, curând totul va înverzi – iar tu vei trăi și primăvara viitoare la fel.

Trebuia însă să se lămurească definitiv ce-i cu Iura. Să se stăpânească și să nu se supere, pentru a nu-l speria cumva.

Și, după ce se odihni, tatăl îl rugă să continue, povestindu-i și alte ca-zuri.

Iura, cât era el de încet în reacții, înțelegea perfect pentru ce anume avea să-l laude și pentru ce să-l certe tatăl lui.

Așa că povesti de data asta un caz cu care Pavel Nikolaevici nu putea să nu fie de acord. Dar ochii și-i ferea în continuare și tatăl simți că mai trebuie să fie la mijloc un caz.

— Să-mi povestești totul, auzi, totul să-mi spui! Eu nu pot altceva de-cât să-ți dau un sfat înțelept. Doar îți doresc binele. Vreau să nu greșești.

Iura trase aer în piept și povesti următoarea întâmplare.

Pe parcursul inspecției pe care-o efectua, a fost nevoit să cerceteze multe registre judiciare și documente vechi, unele chiar și de cinci ani. La un moment dat, el începu să observe că în multe locuri unde-ar fi trebuit să fie timbre fiscale – de-o rublă sau de trei, acestea lipseau. Mai bine zis, rămăseseră urme care arătau că ele existaseră, dar fuseseră scoase de acolo. Ce se-ntâmplase cu ele? Iura începu să se gândească, să scotocească – și găsi pe documentele noi timbre cam uzate, unele rupte chiar. Și-și dădu seama că una dintre cele două fete care aveau acces la arhivă – Katia sau Nina, lipea timbre vechi, încasând însă de la clienți banii pentru timbre noi.

— Ei, ca să vezi! Izbucni Pavel Nikolaevici și-și desfăcu brațele uluit. Câte porțițe există! Câte căi prin care este jefuit statul! Auzi la ce-i poate duce mintea!

Însă Iura își continuase cercetările în secret, fără să spună un cuvânt. Hotărâse să le ducă la bun sfârșit, să afle care dintre cele două era infractorea și, pentru a salva aparențele, se gândise s-o curteze mai întâi pe Katia, apoi pe Nina. Le duse pe fiecare în parte la film și le vizită pe-amândouă acasă: la care-ar fi găsit o ambianță mai îmbelșugată, covoare – aceea trebuia să fie hoața.

— Bine gândit! Bătu din palme Pavel Nikolaevici și începu să zâmbească. Foarte inteligent! Cum ar veni, te și distrai, iar între timp îți făceai și treaba. Bravo. Iura descoperi însă că și una și cealaltă, prima cu părinții, iar cea de-a doua cu o surioară, trăiau foarte modest: nu doar covoarele lipseau, dar, spre uimirea lui Iura, și multe altele din lucrurile fără de care nu-și imaginase că se poate trăi. Se gândi ce-i de făcut și, până la urmă, se duse să povestească totul judecătorului, rugându-l însă să nu pornească o anchetă, ci să atragă pur și simplu atenția

fetelor. Judecătorul îi mulțumi foarte mult lui Iura că preferase să rezolve afacerea în cerc închis: dacă aceasta ar fi fost dată publicității, faptul l-ar fi atins și pe el. O chemară împreună mai întâi pe prima fată, apoi pe-a doua și le prelucrară vreme de câteva ceasuri. Amândouă își recunoscuseră vina. Cu alte cuvinte, fiecare scotea în jur de o sută de rublișoare pe lună din treaba asta. — Ar fi trebuit să faci formele, of, trebuiau făcute formele! Pavel Nikolaevici regreta atât de tare situația, de parcă el ar fi ratat cazul. Sigur, judecătorul nu trebuia pus în dificultate, asta așa-i, în sensul acesta Iura procedase cu tact. Ar fi trebuit însă ca ele să compenseze măcar totul!

Spre sfârșit, Iura vorbea deja cu o mare lene. Nici el nu înțelegea sensul acestei întâmplări. Când se dusesse la judecător și-i propusese să nu deschidă un caz, știa și simțea că procedează cu generozitate, era mândru în sinea lui de hotărârea pe care-o luase. Își imagina bucuria ce le va cuprinde pe fete după aceste dezvăluiri dificile, când își vor aștepta pedeapsa și, deodată, vor afla c-au fost iertate. Așa că le făcuse reproșuri, cot la cot cu judecătorul, explicându-le ce rușine, ce josnicie săvârșiseră și, pătruns el însuși de propriul său glas, le dăduse exemple din practica vieții sale de douăzeci și trei de ani, cazuri de oameni cinstiți care-ar fi avut toate condițiile să fure, dar nu furau. Iura le biciuia pe fete cu cuvinte aspre, știind că mai târziu iertarea le va da acestor cuvinte o altă coloratură.

Dar, iată că fură iertate și plecară. Totuși, în zilele următoare, nu-l întâmpinară câtuși de puțin cu zâmbete luminoase pe Iura și nu doar că nu veniseră să-i mulțumească pentru gestul lui nobil, dar încercau chiar să-l evite. Acest lucru îl uluise, nu-l putea înțelege! Să crezi că nu înțelegeau de ce fel de soartă scăpaseră – păi, lucrând la tribunal, o știau prea bine. N-a rezistat și, apropiindu-se de Nina, o întrebă dacă-i bucuroasă. Iar Nina îi răspunse: „De ce să mă bucur? Acum, trebuie să-mi schimb slujba. Din salariul ăsta, n-am cum să trăiesc.” Iar pe Katia, care avea o înfățișare mai plăcută, o mai invită o dată la cinema. Dar Katia îi răspunse: „Nu, eu mă plimb numai pe cinstitelea, așa nu mă pricep!” Cu această nelămurire se întorsese din delegație și se mai gândea și-acum la ea. Lipsa de recunoștință a fetelor îl rănise foarte tare. El știa că viața e mai complicată decât o vede tatăl lui, om dintr-o bucată, dar iată că se dovedea a fi încă și mai complicată de-atât. Ce-ar fi trebuit să facă Iura – să nu le cruțe? Sau să nu spună nimic, să nu bage în seamă timbrele acelea mutate dintr-un loc într-altul? Dar, atunci, ce rost mai avea toată munca lui?

Tatăl nu-i mai puneă întrebări și Iura tăcea cu plăcere.

Din această nouă istorioară de care se alesese praful din cauza nepriceperii, tatăl trase definitiv concluzia că, dacă un om n-are, încă din copilărie, șira spinării, n-o să mai aibă vreodată. E greu să te superi pe propriul tău fiu, dar îi părea tare rău de el.

Se pare că zăboviseră cam prea mult, pe Pavel Nikolaevici îl luase cu frig la

picioare și avea deja chef să se culce. Se lăsă pupat, îi dădu drumul lui Iura să plece și-o luă către salon.

În salon, se încinsese o discuție aprinsă. E adevărat că oratorul principal era lipsit de glas: vorbea acel docent în filosofie cu ținută de ministru, care, la un moment dat, îi tot vizitase în salon, apoi trecuse printr-o operație a gâtului și fusese mutat, zilele trecute, de la secția de chirurgie la cea de radiologie de la etajul unu. În gât, pe locul cel mai vizibil, în față, avea introdusă o chestie de metal, ceva asemănător cu veriga de la cravata de pionieri. Acest docent era un om civilizată și plăcut, și Pavel Nikolaevici făcea tot posibilul să nu-l jignească, să nu-i arate cum îl trec flori la vederea inelului din gât.

Pentru a vorbi cu o voce abia auzită, filosoful îl acoperea acum, de fiecare dată, cu degetul. Îi plăcea însă să vorbească, era obișnuit s-o facă și, după operație, se folosea de această capacitate redobândită.

Acum, stătea în picioare în mijlocul salonului și povestea cu voce surdă, dar mai tare totuși decât în șoaptă:

— Dar ce n-are! Într-o cameră a aranjat cu toată convingerea un salon din lemn alb, aurit, cu speteze, scaune și mânecare dintr-o catifea de un vișiniu stins, patru fotolii și o sofa. De unde le-o fi luat, de la Luvru? Râdea cu poftă filosoful. Și, chiar în aceeași cameră, are o altă garnitură, netapițată, cu speteze înalte și negre. Un pian cu coadă, vienez. O masă cu intarsii de fildeș, din Weimar, de pe vremea lui Goethe, numai că insul o acoperă cu un covor azuriu cu auriu, atârând până la pământ. Pe cealaltă masă, are o statuie de bronz, o adolescentă goală, aplecată, cu un cerc împodobit cu lampioane în mână, numai că acestea nu se-aprind. Statuia e prea mare pentru cameră, ajunge aproape până-n tavan, e limpede c-a fost făcută pentru a sta într-un parc... Are toate soiurile de ceasuri, de perete, de masă, un perete întreg, numai că mai niciunul nu merge. Un vas enorm, de muzeu, iar în el o portocală. În numai două camere, au cinci oglinzi, cu ramă de stejar, sculptată, și consolă de marmură... Ce să mai spun de tablouri – marine, peisaje montane, străzi italiene... Filosoful râdea.

— Păi, de unde a luat toate chestiile astea? Se minună Sibgatov, stând, ca întotdeauna, cu mâinile în șold.

— O parte-i captură de război, o parte – dintr-o consignație. S-a împrietenit cu o vânzătoare, întâi a chemat-o să-i evalueze lucrurile, și după-ai s-a însurat cu ea... Pe urmă, împreună, și-au făcut rost numai de lucruri de mâna-ntâi.

— Da' unde lucrează? Întrebă Ahmadjan.

— Nicăieri. S-a pensionat la patruzeci și doi de ani. Deștept! Ai putea să crapi lemne pe căpățâna lui! Mai ține pe lângă el și o fată vitregă, o nepoată. De vorbit, le vorbește cam așa: „Eu comand aici! Eu sunt stăpânul! Casa asta eu am făcut-o”. Își bagă mâna sub reverul mantalei și se plimbă ca un feldmareșal. În buletin, îl cheamă Emilian, numai că pretinde să i se spună Sașik. Ați crede că-i fericit? Aiurea, câtuși de puțin: îl roade faptul că, la Kislovodsk, fostul lui comandant de

armată are o casă cu zece camere, fochist și două automobile, iar el, Sașik, toate cheștiile astea n-a reușit să le obțină.

Izbucniră cu toții în râs.

Lui Pavel Nikolaevici, această poveste i se păru și lipsită de haz, și nelalocul ei. Nici Șulubin nu râdea. Se uita la toți de parcă ei l-ar fi împiedicat să doarmă.

— Cazul o fi el caraghios, spuse Kostoglotov, din poziția lui ghemuită, dar când...

— Dar când, bolnavii din salon își amintiră că zilele trecute fusese un articol în ziarul regional, când unul și-a făcut vilă din banii întreprinderii și a fost dat în gât? Ei, și? Și-a recunoscut greșeala, a predat casa unei instituții pentru copii și n-a primit decât o muștrare, nici măcar judecat n-a fost.

— Tovarăși! Explică Rusanov. Dacă s-a căit și și-a conștientizat crima, iar apoi a mai și donat casa unui orfelinat – de ce era neapărat nevoie de măsuri extreme?

— Cazul o fi el caraghios, insistă Kostoglotov, dar cum explicați dumneavoastră toate acestea din punct de vedere filosofic?

Docentul își întinse un braț, pe celălalt îl ținea la gât:

— Rămășițe ale concepției burgheze.

— Și de ce, mă rog – burgheze? Mârâi Kostoglotov.

— Păi, care alta? Se puse în gardă și Vadim. Tocmai astăzi, când avea și el chef de citit, începuse harța asta la care participa tot salonul.

Kostoglotov se ridică un pic din poziția sa ghemuită și se trase mai sus pe pernă ca să-l vadă mai bine pe Vadim și pe toți ceilalți.

— Păi, aia de-o au oamenii – lăcomia omenească – na concepția burgheză. Au existat oameni lacomi și înainte de burghezie, și vor exista și după burghezie.

Rusanov încă nu se culcase. Îi spuse de sus în jos, moralizator, lui Kostoglotov:

— În asemenea cazuri, dacă sapi un pic, imediat dai de o origine socială burgheză.

Kostoglotov dădu din cap de parcă ar fi scuipat:

— Toate astea-s tâmpenii, cu originea socială!

— Cum adică – tâmpenii?! Pavel Nikolaevici se apucase de șold, simțise o înțepătură acolo. La așa o ieșire neobrăzată nici de la Roadeoase nu se aștepta.

— Cum adică – tâmpenii? Își ridică, nedumerit, sprâncenele negre Vadim.

— Păi, uite cum, cârâi Kostoglotov și se mai trase un pic în sus – acum stătea aproape așezat. V-au împuiat capul.

— Cum adică – împuiat? Sunteți gata să răspundeți pentru ce spuneți? Exclamă strident Rusanov, din niște resurse nebănuite de energie.

— Cui adică – vouă? Vadim își îndreptase spinarea, dar continua să stea cu cartea pe picior. Nu suntem roboți. Noi nu acceptăm nici o idee de-a gata.

— Care – voi? Rânji Kostoglotov. O șuviță lăptoasă îi atârna peste față.

— Noi! Generația noastră.

— Și atunci de ce ați acceptat ideea de origine socială? Doar ăsta nu-i marxism – e rasism.

— Cum adică?! Aproape urlă Rusanov.

— Uite-așa! Îi răspunse urlând Kostoglotov.

— Ia, stați! Ia, stați! Rusanov ajunsese aproape să se clatine pe picioare și acum chema pe toată lumea, îi chema pe toți cei din salon să vină la el. Vreau să fiți martori! Vreau să fiți martori! Este o diversiune ideologică!

Kostoglotov își coborî vioi picioarele din pat și-i arătă lui Rusanov, cu ajutorul celor două coate ale sale, unul dintre gesturile cele mai indecente, însoțindu-l, în plus, de o înjurătură ordinară, prezentă pe toate gardurile:

— Cu dumneavoastră cu tot... Care diversiune ideologică! S-au obișnuit... Mama lor, că dacă omu' nu-i de-acord cu ei – aia-i diversiune ideologică!

Ars, jignit de această nerușinare banditească, de gestul obscen și de înjurături, Rusanov se sufoca și-și îndrepta mereu ochelarii care-i alunecau. Iar Kostoglotov urla cât să-l audă întreg salonul, ba chiar și cei din coridor (încât Zoia își băgă chiar capul pe ușă):

— Ce tot descântați ca un vraci – „origine socială, origine socială”? Știți vorba aia din anii douăzeci – arătați-vă bătăturile din palme? De ce aveți dumneavoastră mâinile atât de albe și de moi?

— Eu am muncit, am muncit! Exclamă Rusanov, dar abia îl deslușea pe agresor, fiindcă nu reușea să-și așeze ochelarii.

— Vă cre-ed! Lălăi pe un ton scârbos Kostoglotov. Vă cred! Vi s-o fi întâmplat chiar și să ridicați câte o buturugă în vreo sâmbătă de muncă patriotică, numai că v-ați nimerit întotdeauna la mijloc! Iar eu poate că sunt fiu de negustor de clasa a treia, dar m-am canonit toată viața, poftim, uitați-vă la bătăturile mele – și se numește că sunt burjui? Ce, eritrocitele, leucocitele pe care le am eu de la tata sunt altfel? De-aia spun că viziunea dumneavoastră nu-i de clasă, ci de rasă. Sunteți rasist!

Jignit pe nedrept, Rusanov țipa, din când în când, cu voce subțire, Vadim vorbea repede și indignat, fără să se ridice însă, iar filosoful își clătina cu reproș capul mare și impozant, cu părul îngrijit dat pe spate, vocea sa bolnavă n-avea însă nici o șansă să se facă auzită.

Așa că se apropie la doi pași de Kostoglotov și, până când acela trase aer în piept, apucă să-i șoptească:

— Dar expresia „proletar din țâță-n fiu” o cunoașteți?

— Din partea mea, poate să aibă și zece străbunici proletari, dacă nu lucrează – nu-i proletar! Urla acum, scăpat din hățuri, Kostoglotov. Nu-i decât un hrăpăreț, asta e, nu proletar! Altă grijă n-are, decât să-și facă rost de pensie de merit, las' c-am auzit eu! Și, văzând că Rusanov a rămas cu gura căscată, continuă să-i servească lovitură după lovitură: De fapt, voi, nu patria v-o iubiți, ci pensia! Și să vină cât mai devreme, așa, pe la patruzeci și cinci de ani! Pe când eu, iată, am fost rănit lângă Voronej și ciuciu – m-am ales cu vax albina plus niște cizme peticite – dar patria totmi-o iubesc! Uite, eu n-o să iau nici un ban pe concediu de boală în

aceste două luni, dar patria tot mi-o iubesc!

Își flutura brațele lungi, aproape atingându-l pe Rusanov.

Se enervase brusc și intrase în fierberea acestei discuții, cum intrase de zeci de ori în clocotul discuțiilor din închisoare, de unde-i și veneau acum, pe negândite, fraze și argumente auzite pe vremuri de la oameni ce nu mai erau, poate, în viață. În fierbințeala ce-l cuprinsese, imaginația i-o luase chiar razna și această cameră închisă, plină de paturi și oameni, îi apăruse ca o celulă – de aceea înjura cu atâta ușurință, fiind gata să se ia, dacă ar fi cazul, și la bătaie.

Simțind acest lucru – că Kostoglotov poate, la o adică, să-i dea și una peste bot – ce avea el de pierdut!

— Sub presiunea mâniei lui, Rusanov se pleoști și tăcu. Dar ochii îi ardeau de ură.

— Pe când eu n-am nevoie de pensie! Continuă să strige, fără să-i pese, Kostoglotov. Uite, eu n-am para chioară – și sunt mândru de asta! Și nici nu vreau să am! Și nu vreau să am un salariu mare – eu îl disprețuiesc!

— Ș-ș! Ș-ș! Îl opri filosoful. Socialismul prevede un sistem de retribuire diferențiat.

— Mai duceți-vă dracului cu sistemele voastre diferențiate! Se înfurie Kostoglotov. Ce vreți să spuneți, că, pe drumul spre comunism, privilegiile unora trebuie să crească, da? Adică, pentru a deveni egali, trebuie să devenim mai întâi inegali, da? Asta-i dialectică, da?

El țipa, dar țipătul îi rezona dureros în partea de sus a stomacului și acest lucru îi tăie glasul.

Vadim încercase de câteva ori să se amestece, dar Kostoglotov scotea și zvârlea, nu se știe de unde, atât de repede, ca pe niște cărți de joc, noi și noi argumente, încât nici Vadim nu apuca să țină pasul cu el.

— Oleg! Încerca el să-l oprească. Oleg! Cel mai ușor e să critici o societate care abia se clădește. Dar nu trebuie să uităm că nu are decât patruzeci de ani, ba nici chiar atâta n-are.

— Păi, nici eu n-am mai mult! Reacționă cu rapiditate Kostoglotov. Și nici nu voi avea mai mult! Și atunci ce propui – să tac toată viața?

Oprindu-l cu mâna, cerând cruțare pentru gâtul său bolnav, filosoful șoptea fraze edificatoare despre contribuția diferențiată la valoarea produsului a celui care spală pe jos în clinica și a șefului direcției sanitare.

Kostoglotov era gata să-i trântescă și la asta ceva neobrăzat, dar atunci începu să se târască spre ei, din colțul său îndepărtat, Șulubin, de care toată lumea uitase. Mutându-și greoi picioarele, venea spre ei încet, cu înfățișarea sa neîngrijită, cu halatul descheiat, trezit parcă brusc în miezul nopții.

Toți îl văzură – și se mirară. Iar el se postă în dreptul filosofului, ridică un deget și-l întrebă, în liniștea care se lăsase:

— Dar dumneavoastră mai țineți minte ce promiteau „Tezele din aprilie”? Șeful

direcției sanitare pe regiune n-ar trebui să primească mai mult decât Nellka asta. Și-o porni, șchiopătând, spre colțul său.

— A-ha! A-ha! Se bucură Kostoglotov de sprijinul neașteptat – cum îl scosese din încurcătură bătrânul!

Rusanov se așeză și se întoarse cu spatele: nu se mai putea uita la Kostoglotov. Iar pe huhurezul acela nesuferit din colț nu degeabal antipatizase Pavel Nikolaevici, chiar de la început: uite că nu găsisese nimic mai inteligent de spus decât să pună semnul egalității între șeful direcției sanitare pe regiune și femeia de serviciu care spală podelele!

Toți se risipiră dintr-o dată și Kostoglotov nu mai vedea pe nimeni cu care să fi putut continua discuția.

Atunci Vadim, care tot nu se sculase din pat, îi făcu semn cu degetul să se ducă la el, îl invită să se așeze pe pat și începu să-l lămurească pe un ton scăzut:

— Aveți criterii greșite, Oleg. Și iată care-i greșeala pe care o faceți: dumneavoastră luați drept termen de comparație idealul viitorului, dar ia să comparați cu bubele și puroiul de care a fost plină toată istoria Rusiei până în anul șaptesprezece.

— Eu n-am trăit pe-atunci, nu știu, căscă Kostoglotov.

— Păi, nu-i nevoie să fi trăit, e ușor de aflat. Citește-l pe Saltâkov-Scedrin, nici nu mai e nevoie de alte documente.

Kostoglotov mai căscă o dată, interzicându-și să-l contrazică. Tot umflându-și plămânii, își solicitase foarte tare stomacul sau poale tumoarea, iar asta însemna că n-avea voie să vorbească tare.

— Dumneavoastră n-ați făcut armata, Vadim?

— Nu, de ce?

— Asta cum s-a întâmplat?

— La institut, am avut bursă de merit, cu scutire de armată.

— Aha-a-a-a... Eu am făcut șapte ani. Ca sergent. Armata noastră se numea pe atunci Armata Muncitorilor și Țăranilor. Comandantul de grupă primea douăzeci de ruble, iar comandantul companiei – șase sute, ai înțeles? Iar, pe front, ofițerii primeau rație suplimentară – biscuiți, unt, conserve și se ascundeau de noi când le mâncau, ai înțeles? Fiindcă le era rușine. Iar noi construim adăposturile lor blindate, înainte să ni le facem pe ale noastre. Eu, fiind sergent, repet.

Vadim se încruntă.

— Și ce vreți să spuneți cu asta?

— Păi, vreau și eu să înțeleg cine are conștiință burgheză în toată povestea asta? Cine?

Oleg spusese deja oricum mult prea multe în ziua aceea, adunate la un loc ar fi făcut cam cât un articol de cod penal, dar avea acum sentimentul de amară ușurare că nu prea avea ce pierde.

Căscă din nou zgomotos și se duse spre patul său. Apoi, mai căscă o dată. Și încă

o dată.

De oboseală oare? Sau de boală? Sau fiindcă toate aceste discuții, certuri, îhcăpățânări și ochi plini de ură îi apărură deodată, ca un oftat de mlaștină, ne semnificative în comparație cu boala lor, cu starea lor de oameni aflați pe buza morții?

Ar fi vrut să-și îndrepte gândul către cu totul altceva. Pur. Etern.

Dar unde era de găsit așa ceva – Oleg nu știa.

În dimineața aceea, primise o scrisoare de la Kadmini.

Doctorul Nikolai Ivanâci îi scria, printre altele, de unde vine expresia – „vorba dulce osul frânge”. Existase, în Rusia veacului XV (Nikolai Ivanovici știa tot soiul de lucruri din vechime), o carte numită „Palia Lămuritoare”, un manuscris se pare, iar acolo se afla pilda lui Kitovras. Kitovras locuia într-un deșert îndepărtat și nu știa să umble decât drept. Regele Solomon îl chemă pe Kitovras la el, îl puse, printr-o înșelătorie, în lanț și-l puse să taie piatră. Însă Kitovras nu mergea decât pe drumul său drept și când era dus prin Ierusalim, casele trebuiau dărâmate în fața lui ca să-i elibereze calea. Odată, îi căzu în cale căsuța unei văduve. Văduva se puse pe plâns, începu să-l implore pe Kitovras să nu strice căsuța ei amărâtă – și iată că-l îmbună. Kitovras se răsuci, se căzni – și-și rupse o coastă. Dar casa a rămas întreagă. Atunci, el a spus: „vorba dulce osul frânge”.

Și iată că Oleg stătea acum să cugete: Kitovras ăla, și copiii din secolul cincisprezece – cât de oameni erau, pe lângă noi care, față de ei, nu suntem decât lupi.

Cine s-ar lăsa, în ziua de azi, înduplecat de un cuvânt blând, să i se rupă o coastă?

Dar cu altceva începea scrisoarea Kadminilor, Oleg o dibui pe noptieră. Iată ce-i scriau:

„Dragă Oleg!

Ni s-a întâmplat o mare nenorocire.

A fost ucis Juk.

Sfatul comunal a angajat doi vânători să umble prin sat și să omoare câinii. Mergeau pe stradă și trăgeau. Pe Tobik l-am ascuns, dar Juk s-a smuls și-a început să latre la ei. Tu știi că se temea până și de obiectivul aparatului de fotografiat, ca să vezi ce premoniție a avut! L-au nimerit în ochi, a căzut pe marginea arâkului, cu capul atârându-i înăuntru. Când ne-am apropiat de el – încă mai zvâcnea. Un corp atât de mare, zvâcnind – cumplită priveliște.

Și, știți, parcă s-a golit casa. Pe urmă, mai e și sentimentul vinei față de Juk: nu ne-am priceput să-l oprim, să-l ascundem....

L-am înmormântat în colțul grădinii, lângă chioșc.”

Oleg stătea culcat și și-l imagina pe Juk. Dar nu ucis, nu cu ochiul sângerând, nu cu capul atârându-i în arâk – ci cu cele două labe și imensul cap bun și blând, cu urechi mari, care acoperea toată fereastra magherniței lui Oleg, când sosea și-

l ruga să deschidă.

Bătrânul doctor

În cei șaptezeci și cinci de ani ai vieții sale și într-o jumătate de secol de practică medicală, doctorul Orescenkov nu-și ridicase palat de piatră, dar o căsuță de lemn fără etaj, cu o mică grădină, tot își luase, asta încă în anii douăzeci. Și de atunci trăia acolo. Casa se afla pe o străduță liniștită, care nu avea doar o alee largă, dar și trotuare destul de late ce îndepărtau casa cam la vreo cincisprezece metri de stradă. Pe trotuare, creșteau copaci cu trunchiuri groase, sădiți încă în secolul trecut, ale căror vârfuri se uneau, pe timp de vară, într-un acoperiș verde compact, iar jos, lângă fiecare, pământul era curățat, iar tulpina înconjurată cu un grilaj de fier. Pe timp de arșiță, oamenii se plimbau aici, fără să simtă dogoarea soarelui, mai ales că, pe marginea trotuarelor, în mici șanțulețe îmbrăcate în țiglă, curgea apă răcoroasă de arâk. Această stradă semicirculară cuprindea cea mai frumoasă, cea mai solidă parte a orașului și era podoaba cea mai de preț a cartierului. (De altfel, în consiliul orășenesc se ridicaseră glasuri care spuneau că prea se lăbărțează aceste case fără etaj, nelipite unele de altele, că, din această cauză, serviciile publice devin prea costisitoare și c-ar fi timpul să fie demolate pentru a se clădi în locul lor blocuri cu patru etaje.)

Autobuzul nu avea stație în apropierea casei lui Orescenkov și Liudmila Afanasievna era nevoită s-o ia pe jos.

Era o seară foarte călduroasă, uscată, încă nu se întunecase, se mai vedea cum copacii aflați la vremea primei lor înfloriri se pregăteau de noapte, iar plopii înalți și subțiri ca niște lumânări încă n-aveau nici urmă de verdeață. Însă Donțova se uita în pământ și nu în sus. Această primăvară i se părea lipsită de veselie și convențională; nu se știe ce va fi cu Liudmila Afanasievna până când toți acești copaci își vor desface frunzele, până li se vor îngălbeni și le vor pierde. De altfel, și până atunci fusese, întotdeauna, atât de ocupată, încât nu prea i se întâmplase să se oprească, să-și înalțe fața spre cer și să rămână astfel, pironită locului.

La căsuța lui Orescenkov, porțița spre grădină și ușa de la intrare, cu clanță de aramă cu model în relief, ca pe vremuri, se aflau alături. La asemenea case, ușile, trecute de vârsta tinereții, sunt, de obicei, blocate și trebuie să intri prin porțiță. Dar aici cele două trepte de piatră care duceau la ușă nu erau năpădite de iarbă și de mușchi, iar plăcuța de aramă gravată cu un scris caligrafic înclinat:

„Doctorul D. T. Orescenkov” mai era și acum lustruită. Și nici ceșcuța soneriei electrice nu se învechise.

Liudmila Afanasievna sună. Se auziră pași și ușa fu deschisă chiar de Orescenkov, îmbrăcat într-un costum cafeniu purtat, de calitate cândva, cu gulerul cămășii descheiat.

— A-a, Liudocika, doctorul nu-și ridică decât puținel colțurile buzelor, dar asta însemna la el un zâmbet cât se poate de larg. Vă așteptam, intrați, mă bucur. Mă bucur, deși nu sunt bucuros. Dacă vă era bine, n-ați fi venit în vizită la bătrân.

Îl sunase pentru a-i cere permisiunea să treacă pe la el. Ar fi putut să-i spună tot ce dorea la telefon, dar ar fi fost nepoliticos. Acum îl asigură, vinovată, că l-ar fi vizitat și fără să se fi-ntâmplat ceva rău, iar el n-o lăsă să-și scoată singură pardesiul.

— Permiteți-mi, încă nu sunt o ruină!

Agăță pardesiul în vârful unui cuier înalt, șlefuit, închis la culoare, primitor cu vizitatorii, și-o conduse pășind amândoi pe dușumelele de lemn îngrijit vopsite. Ocoliră, mergând pe coridor, camera cea mai bună și mai luminoasă a casei, în care se afla pianul cu pupitrul ridicat, arătând vesel datorită partiturilor deschise, și unde locuia nepoata cea mai mare a lui Orescenkov; traversară sufrageria, ale cărei ferestre, acoperite de vrejurile acum uscate ale viței de vie, dădeau în curte, și-n care se afla o combină muzicală mare și scumpă, și ajunseră astfel la cabinet, ai cărui pereți erau acoperiți, de jur-împrejur, cu rafturi de cărți, alături de un birou greoi de altădată, cu un divan vechi și niște fotolii confortabile.

— Ia stați, Dormidont Tihonovici, Donțova își plimbă ochii îngustați de-a lungul pereților. Mi se pare că aveți și mai multe cărți.

— Ba nu, clătină Orescenkov ușurel din capul său mare, turnat parcă. Deși, ce-i drept, am mai cumpărat recent vreo douăzeci de bucăți, și știți de la cine? Privirea i se mai înveselise. De la Aznaceev. A ieșit la pensie, cică a împlinit șaizeci de ani. Iar în ziua aceea s-a clarificat că, de fapt, el nu era radiolog, că nu mai vrea să știe de medicină nici o zi în plus, ci este un apicultor înnăscut și de-acum încolo nu se va mai ocupa decât de albine. Asta cum de-i posibil, puteți să-mi spuneți? Dacă ești apicultor, de ce ți-ai irosit cei mai buni ani?... Așa, unde vreți să v-așezați, Liudocika? O întrebă el pe bunicuța căruntă care era Donțova. Apoi, în locul ei hotărî tot el: Uite, în fotoliul acesta o să vă simțiți foarte comod.

— Păi, n-am de gând să stau prea mult pe capul dumneavoastră, Dormidont Tihonovici. Am venit pentru o clipă, mai protestă încă Donțova, dar, cufundându-se în fotoliul moale, se simți imediat mai liniștită, ba chiar fu convinsă că acum și aici urmează să se ia cea mai bună hotărâre posibilă.

Povara responsabilității permanente, povara opțiunii și-a luării unor decizii în privința propriei vieți, îi căzuse de pe umeri încă lângă cuierul din coridor și iată că dispăruse cu desăvârșire acum, când se cufundase în acest fotoliu. Relaxată, cercetă ușor din ochi cabinetul atât de bine cunoscut și revăzu cu duioșie spălătorul vechi, de marmură, din colț – nu o chiuvetă nouă, ci un spălător cu găleată dedesubt, dar complet acoperit și foarte curat.

Se uită apoi deschis la Orescenkov, bucuroasă că-i viu, că există și că-i va lua toată neliniștea asupra lui. El încă mai stătea în picioare. Stătea cu spinarea dreaptă, deloc predispusă la încovoiere; păstra aceeași poziție fermă a umerilor și aceeași atitudine a capului. Părea întotdeauna atât de sigur de el, de parcă, tratându-i peceilalți, lui nu i s-ar fi putut întâmpla, în nici un caz, să se

îmbolnăvească. Din mijlocul bărbiei îi izvora o barbă mică, tunsă, argintie. Încă nu chelise, nici măcar nu albise încă de tot, și părul îi era împărțit de o cărare pe o parte, prea puțin schimbată, se pare, în acești ani. Iar fața lui era din categoria celor care nu reflectă direct sentimentele – trăsăturile rămân netede, la locul cuvenit. Doar sprâncenele cu colțuri arcuite, ridicate, preluau asupra lor, prin mișcări minuscule, toată gama emoțiilor trăite.

— Pe mine însă, Liudocika, vă rog să mă scuzați, eu o să mă așez la birou. Să nu vi se pară oficial, dar prea m-am obișnuit cu locul.

Cum să nu se fi obișnuit! Pe vremuri mai des, în fiecare zi, apoi mai rar, dar totuși încă și acum veneau la el, în acest cabinet, bolnavi care-și petreceau câteodată multă vreme în discuții chinuitoare, hotărâtoare pentru viitorul lor. În meandrele acestor discuții, se întâmpla să li se ncrusteze pentru totdeauna în memorie postavul verde al mesei, prins în rama de stejar cafeniu-închis, sau cuțitul vechi, de lemn, lingurița nichelată pentru consultarea gâtlejului, călimara cu capac de aramă sau ceaiul extrem de concentrat, vișiniu-închis, răcit în pahar. Doctorul stătea la biroul său sau, atunci când trebuia să-i lase bolnavului un răgaz de sub privirea lui scrutătoare, ca să se gândească, se ridica și făcea câțiva pași până la spălător sau până la raftul de cărți. În rest însă, ochii permanent atenți ai doctorului Orescenkov nu-și mutau niciodată, fără să fie nevoie, privirea, nu erau coborâți spre masă sau spre hârtii, nu pierdeau nici un minut pe care-l aveau la dispoziție pentru a se uita la pacient sau la vizitator. Ochii aceștia erau principalul aparat prin care doctorul Orescenkov își analiza bolnavii sau elevii și le transmitea hotărârea și voința sa.

Dintre multele persecuții de care avusese parte Dormidont Tihonovici la viața sa – pentru atitudini revoluționare în '902 (făcuse atunci și-o săptămână de închisoare, împreună cu alți studenți); pentru faptul că tatăl său, decedat, fusese preot; pentru faptul că el însuși, în timpul primului război imperialist, fusese medic de brigadă în armata țaristă, și nu un simplu medic de brigadă, ci, conform depozițiilor martorilor, în momentul retragerii în panică a regimentului, sărise el însuși în șa, întorsese regimentul din drum și-l dusese din nou în încăierarea imperialistă, îndreptându-l împotriva muncitorilor germani – dintre toate aceste persecuții, cea mai cruntă și cea mai insistentă fusese provocată de faptul că Orescenkov ținea cu încăpățănare la dreptul său de-a avea un cabinet medical particular, deși acest lucru era interzis, cu tot mai mare severitate, pretutindeni, ca exemplu de capitalism și izvor de îmbogățire, ca o activitate străină de sfera producției, care genera, la fiecare pas și clipă de clipă, burghezie. Așa că, pentru câțiva ani, fusese nevoit să-și scoată tăblița de medic și să-i refuze din prag pe toți bolnavii, oricât de mult l-ar fi rugat aceștia și oricât de rău s-ar fi simțit, fiindcă în apropiere vegheau spioni benevoli sau plătiți ai secției financiare și pe urmă nici bolnavii înșiși nu reușeau să păstreze secretul – iar asta ar fi putut însemna, pentru doctor, pierderea oricărei slujbe, ba chiar și-a locuinței.

Însă tocmai la dreptul său de-a avea un cabinet particular ținea el cel mai mult. Fără plăcuța aceea gravată de pe ușă, avea sentimentul că viața lui e nelegitimă, de parc-ar fi purtat un nume străin. Nu-și susținuse, din principiu, nici doctoratul mic, nici pe cel mare, spunând că doctoratele nu dovedesc câtuși de puțin succesul în tratamentele zilnice, că bolnavul se simte chiar stânjenit când medicul lui e profesor, iar, în timpul cheltuit pentru scrierea lucrării de doctorat, mai bine prinzi un diagnostic în plus. În cei treizeci de ani petrecuți la institutul de medicină de-aici, Orescenkov apucase să lucreze și la policlinică, și la pediatrie, și la chirurgie, și la infecțioase, și la urologie, ba chiar și la oftalmologie – și abia apoi devenise radiolog și oncolog. Printr-o strâmbătură de-un milimetru doar, a buzelor, el își exprima părerea despre „oamenii de știință emeriți”. El zicea că, dacă un om a fost numit, în timpul vieții, om de știință, și încă unul emerit, înseamnă că s-a terminat cu el: celebritatea îl împiedică să trateze, așa cum o îmbrăcăminte prea pompoasă te împiedică să te miști. Un „om de știință emerit” este întotdeauna însoțit de o suită și n-are dreptul nici să greșească, nici să nu știe ceva, ci n-are nici măcar dreptul să stea pe gânduri; se poate întâmpla să fie blazat, plictisit sau depășit și să ascundă acest lucru – dar toată lumea se așteaptă ca el să facă, neapărat, minuni.

Ei bine, Orescenkov nu-și dorea nimic din toate astea, ci doar o plăcuță de aramă pe ușă și o sonerie accesibilă oricărui trecător.

Până la urmă, lucrurile luară totuși o întorsătură fericită și Orescenkov îl salvă pe fiul unui ștab important de prin partea locului, care se afla deja la doi pași de moarte. Iar altă dată – chiar pe un ștab în persoană, altul ce-i drept, dar tot important. Iar apoi și pe alți câțiva membri ai unor familii de vază.

Și toate astea, aici, în acest oraș, fără să plece niciodată nicăieri. Astfel se născu, în cercurile influente, faima doctorului Orescenkov și un oarecare nimb protector în jurul lui. Poate că-ntr-un oraș pur rusesc nici acest lucru nu i-ar fi ușurat situația, dar în acest oraș oriental, mai îngăduitor, toți se pricepură să nu observe că-și pusese din nou plăcuța și începuse să primească din nou bolnavi. După război, nu mai avusese nici o slujbă permanentă, dar dădea consultații la câteva clinici și se ducea la ședințele societăților științifice. Astfel, către șaiszeci și cinci de ani, ajunsese să ducă, nepedepsit, acel tip de existență pe care-o considera potrivită pentru un medic.

— Deci, iată despre ce este vorba, Dormidont Tihonovici, am venit să vă rog ceva: n-ați putea veni la spital, să aruncați o privire la stomacul meu?... Putem să stabilim consultația pentru ziua care vă convine...

Era cenușie la față, vocea îi era stinsă. Orescenkov n-o slăbea din privirea sa egal scrutătoare.

— Bineînțeles că o să alegem și ziua. Dar vorbiți-mi, totuși, despre simptomele dumneavoastră. Spuneți-mi ce credeți dumneavoastră.

— Simptomele am să vi le spun imediat – dar ce gândesc eu însămi? Trebuie să vă

spun că mă strădui să nu gândesc! De fapt, mă gândesc la asta cam prea mult, am început să nu mai dorm nici nopțile, dar aș fi preferat să nu știu nimic! Pe cuvânt. Hotărâți dumneavoastră: dacă va trebui să mă operez – am să mă operez, dar nu vreau să știu nimic. Dacă e să mă internez, prefer să nu știu diagnosticul, ca să nu mă gândesc în timpul operației: oare ce vor fi făcând acum acolo? De ce or fi trăgând acum? Înțelegeți?

Nu era clar dacă din cauza fotoliului mare sau al umerilor căzuți, dar acum nu mai părea o femeie masivă. Se micșorase.

— De înțeles, poate că înțeleg eu, Liudocika, dar de acord nu sunt. Și de ce vă gândiți așa, imediat, la operație?

— Păi, trebuie să fii gata pentru...

— Și-atunci de ce n-ați venit mai repede? Că doar dumneavoastră – știți...

— Păi, așa s-a întâmplat, Dormidont Tihonovici! Oftă Donțova. Așa ne e viața: ne agităm, ne agităm mereu. Sigur că trebuia să vin mai devreme... Dar nici n-a trecut chiar atât de mult timp, să nu credeți! Își recăpăta treptat felul accelerat, profesional, de a vorbi. Dar de ce această nedreptate, de ce trebuia tocmai pe mine, oncolog de meserie, să mă atingă o boală oncologică, când eu le știu pe toate, când îmi pot imagina toate efectele secundare, toate urmările, toate complicațiile...?

— Nu-i nici o nedreptate la mijloc, faptul că era joasă și cadențată făcea ca vocea să-i fie foarte convingătoare. Din contră, e cât se poate de drept. E cea mai sigură încercare pentru un medic: să facă o boală care ține de domeniul său.

(De ce zicea că-i drept? De ce să fi fost o încercare sigură? Vorbea așa fiindcă el nu se îmbolnăvise.)

— De Pania Fiodorova, infirmiera, vă amintiți? Ea zicea: „Aoleu, de ce m-oi fi făcut așa nesuferită cu bolnavii? Ar fi timpul să mă internez din nou...”

— Niciodată n-aș fi crezut c-am să mă frământ atât! Își trosni Donțova degetele împletite între ele.

Și totuși era acum mai puțin disperată decât în toată perioada din urmă.

— Spuneți-mi deci ce ați observat la dumneavoastră?

Ea începu să povestească în linii generale, el însă ceru observații mai detaliate.

— Dar, Dormidont Tihonovici, nu aveam cătuși de puțin de gând să vă răpesc seara de sâmbătă! Dacă tot o să veniți să mă consultați la Roentgen...

— Păi, dumneavoastră nu știți ce eretic sunt eu? Nu știți că eu am lucrat douăzeci de ani și până să apară Roentgenul?

Și ce diagnostice se puneau! Mai ales că-i o treabă foarte simplă: să nu fie omis nici un simptom și toate să fie luate la rând, în ordinea apariției. Cauți diagnosticul care să cuprindă toate simptomele deodată – și dai chiar peste cel corect, drăguțul de el! Cu Roentgenul e ca și cu fotoexponometrul sau cu ceasul: când le ai asupra ta, te dezveți să apreciezi după ochi perioada de expunere sau să simți trecerea timpului. Iar când lipsesc – te adaptezi rapid. Pentru medic era

mai greu, dar pentru bolnav – mai ușor, se făceau mai puține analize.

Donțova începu să povestească, diferențiind și grupând simptomele și forțându-se să nu treacă peste detaliile care-ar fi condus spre un diagnostic grav (deși, involuntar, îi venea să treacă peste câte ceva pentru-a auzi: „Păi, ce-aveți dumneavoastră e un fleac, Liudocika, un fleac”) Îi spuse și hematograma, slăbuță compoziție, apoi și VSH-ul era crescut. El o ascultă, fără s-o întrerupă, iar apoi îi mai puse și alte întrebări.

Câteodată, dădea din cap de parc-ar fi fost lucruri ușoare, înlănțuite adesea, dar că-i un „fleac” totuși nu spuse. Donțovei îi trecu prin cap că, de fapt, el stabilise deja diagnosticul probabil și că l-ar putea întreba chiar acum, fără să mai aștepte s-o vadă la Roentgen. Dar să-l întrebe așa, de-a dreptul, și să afle ceva corect sau, poate, incorect – să afle chiar acum – îi era tare frică. Trebuia neapărat s-amâne, să îmblânzească totul prin câteva zile de așteptare!

Ce prietenește discutau, când se întâlneau la sesiunile științifice! Dar iată că ea venise pentru a-i vorbi de boala sa, ca despre o crimă, și coarda egalității, întinsă între ei, se rupse pe loc! Nu, nu a egalității – nu existase o adevărată egalitate cu profesorul, dar acum se întâmplase ceva încă și mai rău de-atât; prin confesiunea sa, ea se exclusese din nobila tagmă a medicilor și se strămuta în tagma nevoiașă, dependentă, a bolnavilor. E adevărat că Orescenkov nu-i propuse să palpeze chiar acolo, fără întârziere, locul dureros. Continua să-i vorbească precum unei musafire. Se pare că-i sugera să rămână în amândouă tagmele deodată – dar ea fusese lovită și nu mai avea rezistența de odinioară.

— De fapt, Verocika Gangart este și ea, la ora asta, un diagnostician atât de bun încât m-aș fi putut încrede pe deplin în ea, continuă Donțova să-și arunce frazele în aceeași manieră rapidă, elaborată, ca urmare a zilei de lucru dense, dar fiindcă existați dumneavoastră, Dormidont Tihonovici, m-am hotărât...

Orescenkov o privea fără întrerupere. Acum Donțova nu vedea clar, dar deja de doi ani observase în privirea lui fermă un permanent reflex al fatalității. Apăruse după moartea soției lui.

— Ei, și dacă va fi totuși nevoie... Să vă luați oleacă de concediu? Puteți s-o lăsați pe Verocika în locul dumneavoastră?

(„Oleacă de concediu”! Găsise cuvântul cel mai blând! Dar asta însemna că n-are o nimica toată...?)

— Da. E perfect capabilă să conducă secția.

Orescenkov dădu din cap și se-apucă de bărbuța moale:

— De capabilă, o fi ea capabilă, dar – cu măritișul, cum stă?

Donțova clătină din cap.

— Și nepoata mea, la fel. Orescenkov trecu, fără să fi fost nevoie, la șoaptă. Nu-și găsește pe nimeni. Nu-i lucru ușor.

Colțurile sprâncenelor lui exprimară, printr-o umbră de mișcare, cât era de alarmat.

Apoi, insistă el însuși să nu mai amâne consultația și s-o vadă pe Donțova luni. (Cât de grăbit e...!)

Se instalase acea tăcere când se cuvine, probabil, să-ți iei rămas-bun și, după ce ai mulțumit, să pleci. Așa că Donțova se ridică. Dar Orescenkov insistă să rămână la un pahar de ceai.

— Dar zău că nu vreau! Îl asigură Liudmila Afanasievna.

— În schimb, vreau eu! E exact ora la care beau ceai.

Trăgea, trăgea de ea, încercând s-o mute, din categoria celor vinovat-bolnavi, în categoria celor disperat-sănătoși!

— Dar tinerii dumneavoastră sunt acasă?

„Tinerii” aveau aceeași vârstă cu Liudmila Afanasievna.

— Nu. Și nici nepoata mea nu este. Sunt singur.

— Deci, mai trebuie să și trebăluți în bucătărie din cauza mea? Pentru nimic în lume!

— Ba, n-am de gând să fac nimic. Termosul e plin. Iar checurile și farfurioarele alea de prin bufete, treacă de la mine, puteți să le scoateți dumneavoastră.

Se mutară în sufragerie și începură să bea ceai pe colțul unei mese pătrate de stejar, care i-ar fi putut servi drept ring de dans și unui elefant și care n-ar fi ieșit, probabil, pe niciuna dintre ușile de-acolo. Pendula din perete, nici ea prea tinerică, nu arăta o oră prea târzie.

Dormidont Tihonovici începu să vorbească despre nepoata sa, preferata lui.

Terminase, nu demult, conservatorul, cânta fermecător și era foc de deșteaptă, lucru mai rar printre muzicieni, și atrăgătoare. Îi arătă o fotografie de-a ei recentă, dar nu vorbi prea mult, n-avea pretenția ca nepoata lui să ocupe întru totul atenția Liudmilei Afanasievna. De altfel, toată atenția sa n-o mai putea dăruia nici unui subiect, fiindcă se fărâmasese în bucăți și nu mai putea fi adunată într-un întreg. Cât de ciudat era să stai și să bei nepăsător ceai cu un om care-și imaginează deja amploarea pericolului, care s-ar putea să cunoască deja și desfășurarea ulterioară a bolii, dar iată că nu-i spune un cuvânt, nu face decât să-i împingă biscuiții mai aproape.

Avea și ea ocazia să-și spună păsul, dar nu despre fiica, divorțată, prea era încă proaspătă rana, ci despre băiat. Fiul ei ajunsese în clasa a opta, moment în care avusese revelația că n-are nici un rost să învețe mai departe, lucru pe care-l și declarase! Și nici tatăl, nici mama nu reușiră să găsească argumente împotriva lui, toate argumentele se loveau de el ca niște mingi. — „Trebuie să fii un om cultivat!” — „Și de ce, mă rog?” — „Cultura e cea mai importantă!” — „Cel mai important e să trăiești vesel.” — „Dar, fără studii, nu vei avea o meserie bună!” — „Mă lipsesc.” — „Deci, o să lucrezi ca simplu muncitor?” — „Nu, n-am de gând să mă canonesc.” — „Și din ce-ai să trăiești?” — „Găsesc eu ceva. Dacă te pricepi...”

Intrase într-o gașcă dubioasă și Liudmila Afanasievna era alarmată.

Orescenkov avea o expresie de parcă, și fără să fi auzit povestea asta, o știa de

mult.

— Când te gândești că, dincolo de toți ceilalți preceptori ai tinerei generații, am mai pierdut unul, foarte important, spuse el, pe medicul de familie! Fetițele de paisprezece ani și băieții de șaisprezece trebuie neapărat să discute cu un medic. Și nu în bănci, câte patruzeci de oameni deodată (dar nici așa nu li se vorbește), și nici la cabinetul medical de la școală, câte trei minute cu fiecare. Trebuie s-o facă tocmai acel nene doctor care li s-a uitat de mici în gât și care-a luat ceaiul la ei acasă. Ce se întâmplă când acest nene doctor incoruptibil, bun și sever, pe care nu-l duci nici cu capricii, nici cu rugăminți, ta pe părinți, se închide, într-o bună zi, cu fetița sau cu băiatul în cabinet? Iar, pe urmă, mai și aduce vorba despre lucruri ciudate și începe o discuție de care ți-e și rușine, dar te și interesează și-n care, fără nici un fel de întrebări ale puștiului, doctorul înțelege totul și-i spune sin-gur tot ce-i mai important și mai dificil?

Sau poate-l mai cheamă și la o a doua discuție de acest fel? Păi, astfel nu sunt doar prevenite greșelile, pornirile false, stricarea propriului trup, dar și întreaga imagine a lumii se primenește și se reasează. Din clipa în care vor fi înțeleși în neliniștea lor cea mai mare, în căutarea lor cea mai importantă, nu li se va mai părea că sunt atât de exasperant de neînțeleși și din celelalte puncte de vedere. Din acel moment, vor înțelege mai bine și celelalte argumente ale părinților. Orescenkov vorbea cu o voce sonoră, neatinsă de bătrânețe, privea cu ochi limpezi, completându-și cuvintele și prin expresia lor vie, dar Donțova observă că, de la un minut la altul, liniștea benefică ce-o cuprinsese, care-o remontase în fotoliul cabinetului o părăsește și o vagă impuritate, ceva deprimant i se ridică treptat din piept, senzația de ceva pierdut sau care se pierde chiar în momentul acela, în vreme ce-ascultă acest discurs înțelept, în loc să se ridice, să plece, să se grăbească – deși nu era clar unde și de ce.

— Asta așa e, încuviință Donțova. Educația sexuală e neglijată la noi.

— La noi, se consideră că, asemeni animalelor, copiii trebuie să știe totul de la sine. Așa se face că ajung să știe... ca animalele. La noi, se consideră că nu-i nevoie să previi perversiunile, pentru că se pornește de la ideea că într-o societate sănătoasă toți copiii sunt normali. Iar ei ajung să cunoască tot felul de lucruri unul de la altul, în secret, într-un fel deformat. În toate domeniile considerăm că e nevoie să-i îndrumăm pe copiii noștri, în afara acestuia: acest lucru este „rușinos”. Și câteodată întâlnești o femeie care prezintă un handicap al simțurilor numai pentru că el n-a știut cum să se comporte cu ea în prima noapte.

— Mă rog, spuse Donțova.

Lui Orescenkov nu-i scăpă starea tulbure ce-o cuprinsese, deruta nerăbdătoare de pe chipul Donțovei. Dar, pentru a trece luni în spatele ecranului de Roentgen ea, care nu dorea să știe, n-avea câtuși de puțin nevoie să reia la nesfârșit, în această seară de sâmbătă, simptomele și trebuia să-și schimbe firul gândurilor

printr-o discuție.

— În general, medicul de familie este cel mai necesar personaj din viață, dar iată c-a fost eliminat. Medicul de familie este figura fără de care, într-o societate evoluată, nici chiar familia nu poate exista. Așa cum mama cunoaște gusturile tuturor celor din familie, așa cunoaște el necesitățile fiecăruia. Medicului de familie i te poți adresa, fără jenă, pentru orice fleac, altfel ar trebui să mergi la dispensar, să iei număr de ordine, s-aștepti să fie consultați nouă bolnavi pe oră. Din fleacuri se trag toate bolile neglijate. Oare, câți adulți nu se zbat în tăcere, neștiind unde să găsească un medic și-un suflet căruia să-i exprime propriile spaime, cele mai ascunse, cele mai rușinoase? Căutarea unui medic poate fi la fel de intimă ca și căutarea unui soț, a unei soții. Dar chiar și-o soție bună-i mai ușor de găsit în vremea noastră decât un asemenea doctor.

Liudmila Afanasievna își încruntă fruntea. Abstracțiuni. În schimb, în minte îi veneau simptomele și tindeau să se completeze în cel mai nefericit dintre moduri.

— Păi, da, dar de câți medici de familie ar fi nevoie? Asta n-ar mai încăpea în sistemul nostru general de îngrijire medicală gratuită.

— Într-un sistem general ar putea încăpea, într-unul gratuit – nu, continua Orescenkov să-și susțină ideile cu fermitate.

— Iar gratuitatea este marea noastră realizare.

— Să fie oare chim” așa? Ce înseamnă „gratuit”? Medicii nu lucrează gratis. Nu plătește pacientul, ci bugetul național, dar banii tot de la aceiași pacienți vin. Nu este o îngrijire medicală gratuită, ci una depersonalizată. Dacă banii ar veni direct de la pacient, înainte de-a cheltui zece ruble, pacientul s-ar gândi o clipă. Iar dac-ar avea nevoie cu adevărat, s-ar duce la doctor și de cinci ori.

— Dar asta n-ar fi posibil.

— La naiba cu perdelele noi sau cu-a doua pereche de pantofi, dacă nu ești sănătos! Ce, e mai bine acum? Ai plăti orice sumă pentru-o consultație făcută cu tot sufletul, dar nu știi cui să te adresezi: peste tot e un grafic, o normă de producție, înainte cine poate! Chiar și la policlinica cu plată se cam grăbesc. Oare de ce se merge la doctor? Pentru un certificat, pentru o dovadă, pentru-o expertiză – iar medicul trebuie să te dea de gol. Bolnavul și medicul sunt ca niște dușmani: asta să fie medicina? Dar să trecem la doctorii. În anii douăzeci, la noi, erau gratuite. Vă amintiți?

— Chiar așa? Într-adevăr, aveți dreptate. S-a și uitat.

— Ați uitat? Toate erau gratuite. Numai că s-a renunțat. De ce?

— Costa prea mult statul? Rosti cu oarecare greutate Donțova și clipi.

— Nu doar atât. Era și absurd. Un bolnav lua întotdeauna toate doctoriile, pentru că nu-l costau nimic, și jumătate le arunca. Eu nu spun că absolut toate tratamentele trebuie să fie plătite. Dar îngrijirea de bază – neapărat. Iar dacă s-a stabilit că bolnavul trebuie internat și are nevoie de aparatură – acolo drept ar fi ca totul să fie gratuit. Deși, uite, și-aici: de ce la clinica voastră doi chirurghi

operează, iar trei se uită-n gura lor? Fiindcă salariul le merge oricum, n-au de ce se teme? Dar, ia să vină banii de la pacienți, iar la ei să nu se ducă niciunul – atunci să-l văd pe Halmuhamedov al vostru! Sau pe Pantiohina. Într-un fel sau altul, Liudocika, medicul trebuie să depindă de impresia pe care-o face bolnavilor. De popularitatea sa.

— Asta nu, Doamne ferește să depinzi de toți! De câte o scandalagioaică...

— Și de ce-i mai bine, mă rog, să depinzi de medicul-șef? De ce-ar fi mai cinstit să-ți iei banii de la casierie, ca un funcționar?

— Păi, vine câte-un pisălog care-i capabil să te dea gata cu întrebările lui teoretice, cu ăla ce te faci – îi răspunzi la toate?

Nici măcar un rid nu brazdă fruntea dreaptă a lui Orescenkov. El știause dintotdeauna limitele Liudmillei Afanasievna, dar erau tolerabile, fiindcă știa să înfrunte și să rezolve singură cazurile dii'icile. Circa două sute de exemple de diagnoze foarte dificile au fost explicate în articolele ei din reviste.

Erau lucrurile cele mai complicate din medicină. De ce să ceară mai mult de la ea?

— Da, îi răspunzi la toate, încuviință liniștit.

— Păi, de unde atâta timp! Se indignă și se implică mai viu în discuție Donțova. Lui îi convine să se plimbe aici, în papuci, prin cameră. Vă imaginați ce ritmuri sunt acum în instituțiile medicale? Dumneavoastră n-ați prins așa ceva.

Orescenkov își dădu seama după fața obosită, după ochii chinuiți ai Liudmillei Afanasievna, că discuția de distragere a gândurilor nu-i fusese de folos. Apoi, se mai deschise și ușa de la verandă și intră un câine, dar atât de mare, atât de călduros și neverosimil, de parc-ar fi fost un om care s-a pus, din motive inexplicabile, pe patru labe. Liudmila Afanasievna era cât pe ce să se sperie, nu cumva s-o muște, dar nu te puteai speria de omul acesta înțelept, cu ochi triști. Umbla prin cameră agale, îngândurat, fără să-și închipuie că s-ar putea cineva mira de apariția lui. Își ridicase o singură dată, drept formulă de introducere, mătura pufoasă, albă a cozii, o fluturase în aer și-o coborâse. În afară de urechile negre, clăpăuge, era în întregime alb-roșcat, aceste două culori îmbinându-se în blana lui într-un desen complicat: pe spinare părea să poarte o pătură albă, coastele le-avea de culoarea focului, iar fundul de-a dreptul portocaliu. Se apropiase, ce-i drept, de Liudmila Afanasievna și-i mirosise genunchii, dar toate astea fără ostentație. Nu se așeză în apropierea mesei, pe fundul său portocaliu, cum ar fi fost de așteptat de la orice câine, și nu manifestă nici un fel de interes față de mâncarea de pe masa care nu-i depășea decât cu puțin înălțimea capului, ci rămase astfel, în patru labe, iar ochii săi mari, rotunzi, de-un castaniu dens, priveau cu fatalism pe deasupra mesei.

— Asta ce fel de rasă mai e? Se miră Liudmila Afanasievna și uită, pentru prima dată în acea seară, de sine și de durerea ei.

— Saint-Bernard, se uită Orescenkov încurajator la câine. Toate-ar fi bune, dar

prea are urechile lungi, îi cad în strachină.

Liudmila Afanasievna cercetă câinele. Un astfel de câine nu-și avea locul în aglomerația străzii și cu el probabil că nici n-aveai voie să urci în vreun un mijloc de transport. Așa cum omului zăpezilor nu-i rămăsese loc decât în Munții Himalaya, la fel și-un asemenea câine n-ar fi putut trăi decât într-o casă fără etaj și cu grădină.

Orescenkov tăie o bucată de plăcintă și i-o oferi câinelui – dar n-o aruncă, așa cum li se aruncă altor câini, ci-l servi cu plăcintă, ca pe-un egal – iar acela o luă cu dinții din palma-farfurie, tot ca un egal, fără grabă, fără să-i fie foame, poate din pură politețe.

Și nu se știe de ce, venirea acestui câine calm și îngândurat o reconfortă și o înveseli pe Liudmila Afanasievna, și-abia când se sculă de la masă se gândi că situația ei s-ar putea să nici nu fie, deocamdată, atât de rea; în schimb, rău făcuse că nu-l ascultase cum trebuie pe Dormidont Tihonovici:

— Sunt de-a dreptul nesimțită! Am venit cu necazul meu și nici nu v-am întrebat: dar dumneavoastră cum stați cu sănătatea? Cum vă simțiți?

El stătea în fața ei – drept, chiar masiv, cu ochii încă neînălăcrimați, cu urechi cărora nu le scăpa nimic, și nu-ți venea să crezi că era cu douăzeci și cinci de ani mai în vârstă decât ea.

— Deocamdată, merge. Oricum, eu m-am decis să nu bolesc înainte de moarte. Am să mor, cum se spune, subit.

O conduse, se întoarse în sufragerie și se-așeză în balansoarul din lemn negru, curbat, cu plasa galbenă lustruită de-a lungul anilor. Se așezase clătinându-l puțin, dar, din clipa în care se liniști singur, nu se mai legănă. În atitudinea aceea specială de răsturnare și libertate pe care ți-o dă balansoarul, încremeni și nu se mai mișcă multă vreme.

Era acum nevoit să se odihnească deseori astfel. Și nu mai puțin decât corpul său, care pretindea și el această refacere a forțelor, starea lui interioară, mai ales după moartea soției, cerea și ea această adâncire în sine, protejată de zgomotele exterioare, de discuții, de gândurile profesionale, chiar și de tot ceea ce-l transforma în medic. Starea lui interioară îi pretindea parcă să se curețe, să devină străveziu.

În asemenea clipe, tot sensul vieții – a lui însuși, în trecutul îndelungat și-n scurtul viitor, al soției moarte, al nepoatei tinere și-al tuturor oamenilor, în general, nui mai părea a fi ocupația lor principală, care le mânca tot timpul, în care credeau că-și pot investi tot interesul și prin care deveneau cunoscuți oamenilor, ci felul în care reușeau să păstreze limpede, neperversită, nedesfigurată imaginea veșniciei, sădită în fiecare.

Ca un crai-nou de argint într-un lac liniștit.

Idolii pieței

Se iscase și rămăsese în el un fel de tensiune interioară, însă nu obositoare, ci

care-l făcea fericit. Ar fi putut chiar indica exact locul acestei tensiuni: în partea din față a pieptului, sub coaste. Tensiunea aceasta avea tendința să dea peste margini, ca un aer supraîncălzit: era ca o durere vagă, plăcută; iar în afară de asta – parcă mai și suna, dar nu cu sunete pământești, nu prin sunete destinate urechii.

Era un sentiment diferit – altul decât cel care-l împinsese, în săptămânile trecute, s-o caute, serile, pe Zoia.

O purta în sine și ținea la această tensiune, o asculta mereu. Își aminti că o cunoscuse în tinerețe, dar apoi i se ștersese cu desăvârșire din memorie. Ce fel de sentiment e acesta? Cât de durabil? Nu cumva este amăgitor? Depinde el, oare, în întregime de femeia care l-a provocat, sau ține și de mister, de faptul că nu te-ai apropiat de femeia aceea, urmând să se risipească, apoi?

De altfel, expresia „a te apropia” își pierduse acum sensul pentru el.

Sau și-l mai păstra, totuși?... Acest sentiment din piept era singura speranță care-i rămăsese, de-aceia, Oleg îl păstra cu-atâta grijă. Acum el îi umplea, el îi înfrumuseța viața. Se mira și ei de-această transformare: prezența Vegăi făcea ca întregul pavilion al canceroșilor să devină interesant, colorat, era singurul lucru care ținea pavilionul în viață... Faptul că erau prieteni. Și asta, cu toate că Oleg o vedea foarte rar, de cele mai multe ori doar în trecere. Îi mai făcuse o transfuzie zilele trecute. Discutaseră din nou foarte plăcut, ce-i drept însă nu la fel de liber, în prezența infirmierei.

Cât își dorise să plece de-aici, iar acum, când i se apropia termenul de externare, iată că-i părea rău. La Uș-Terek, n-o va mai vedea pe Vega. Ce-o să se facă atunci?

Astăzi era duminică și n-avea speranța s-o vadă. Era o zi caldă, cu aerul nemișcat, însoțită, promițând să devină toridă, sufocantă; Oleg plecă să se plimbe prin curte și, respirând, pătrunzându-se de căldura tot mai densă, încerca să-și imagineze cum își va petrece ea această duminică? Cu ce se va ocupa?

Se mișca greu acum, nu că-nainte, nu mai pășea ferm pe drumul drept pe care și-l propusese, întorcându-se brusc la capetele lui. Mergea fără vlagă, cu grijă, se așeza pe câte-o bancă, iar, dacă se întâmpla să fie vreuna liberă în întregime, se culca pe ea și stătea întins o vreme.

Așa și astăzi, în halatul neîncheiat, zvârlit pe umeri, mergea încetișor, cocârjat, oprindu-se la tot pasul și ridicându-și ochii să se uite la copaci. Unii erau pe jumătate înfrunziți, alții pe sfert, iar stejarii încă nu-și dăduseră deloc drumul. Și totul era bine!

Iarba care-și făcea drum pe neauzite, pe nevăzute, apăruse deja în destul de multe locuri – era atât de mare încât, dacă n-ar fi fost așa de verde, ai fi putut-o lua drept cea din anul trecut.

Pe una din aleile lipsite de umbră, încălzite de soare, Oleg îl văzu pe Șulubin. Se-așezase pe-o bancă șubredă, din scânduri înguste, și fără spătar, stătea pe

coapse, atârnând puțin și-n spate, și-n față, iar mâinile întinse cu degetele împletite le avea strânse între genunchi. Și astfel, cu capul căzut, pe banca izolată, în lumini și umbre puternice, era ca un monument al derutei.

Oleg n-ar fi avut acum nimic împotriva să se așeze lângă Șulubin: nu apucase încă niciodată să vorbească cu el mai pe îndelete, și-ar fi vrut s-o facă, fiindcă știa din lagăr: cei care tac sunt cei care au ceva înăuntru. Pe urmă, și intervenția lui Șulubin în discuție, atunci când îl susținuse pe Oleg, i-l făcuse simpatic și-i intrigase.

Totuși se pregătea să treacă pe lângă el: tot acolo înțelesese și acceptase dreptul sfânt al fiecărui om la singurătate.

Trecea prin dreptul lui, încet însă, târșindu-și cizmele prin pietriș, lăsându-i și celuilalt posibilitatea de a-l opri. Șulubin văzu, într-adevăr, cizmele, iar după cizme își ridică și capul. Îl privi apatic, de parcă tot ce-ar fi realizat ar fi fost – „păi, da, suntem internați în același salon”. Așa că Oleg mai făcuse deja vreo doi pași când Șulubin îi propuse pe-un ton întrebător:

— Nu luați loc?

Nici Șulubin n-avea în picioare niște simpli papuci de spital, ci niște pantofi de casă mai înalți, în care putea să se plimbe și să stea aici. Iar capul îl avea descoperit, cu inele rare de păr cenușiu.

Oleg o coti din drum și se așeză, de parcă i-ar fi fost indiferent dacă-și continuă plimbarea sau dacă se așeză, deși parcă era mai bine așa.

Ar fi putut începe cu orice, i-ar fi putut zvârli lui Șulubin întrebarea cheie – întrebarea în al cărei răspuns omul este cuprins în întregime. Dar, în loc de asta, întrebă doar:

— Deci, poimâine, Aleksei Filipâci?

Știa prea bine, chiar înainte de a auzi răspunsul, că poimâine urma să se întâmple. Tot salonul știa că pentru poimâine fusese fixată operația lui Șulubin. Pontul consta însă în „Aleksei Filipâci”, cum nu-i spunea nimeni din salon taciturnului de Șulubin. I se adresase ca între veterani.

— Mă încălzesc și eu la ultimele raze de soare, dădu din cap Șulubin.

— Ei, n-or fi ele chiar ultimele, pronunță cu vocea sa joasă Kostoglotov.

Dar, trăgând cu ochiul la Șulubin, se gândi c-ar putea fi într-adevăr ultimele. Rezistența fizică a lui Șulubin era minată de faptul că mânca foarte puțin, mai puțin decât i-ar fi dictat-o pofta de mâncare: se ferea, pentru a îndura pe urmă mai puține dureri. Kostoglotov știa deja de ce boală suferă Șulubin și acum îl întrebă doar:

— Până la urmă, cum s-a hotărât? Vi-l scoate într-o parte?

Cu buzele adunate ca pentru o bezea, Șulubin confirmă din nou din cap.

Tăcură.

— Adevăru-i că există diferite soiuri de cancer, spuse Șulubin privind înainte, nu spre Oleg. Chiar și printre cancere, unele sunt mai ceva decât altele. La fiecare

situație rea, există una încă și mai rea. Cazul meu e de așa natură încât nici nu-ți vine să-l discuți, să te sfătuiești cu oamenii.

— Păi, eu așa zice că și al meu e la fel.

— Nu, al meu e mai rău, orice-ați zice dumneavoastră! Boala mea e deosebit de umilitoare. Și deosebit de jignitoare. Iar urmările sunt cumplite. Dacă rămân în viață – iar asta mai e încă un mare „dacă” – lângă mine va fi neplăcut de stat, uite, așa cum stați dumneavoastră acum. Toți vor încerca să păstreze vreo doi pași distanță. Iar, dacă cineva se va apropia totuși mai tare, eu voi fi cel care se va gândi: probabil că abia suportă, probabil că mă blestemă. Adică, nu va mai exista nici o posibilitate de a sta. În preajma oamenilor.

Kostoglotov căzu pe gânduri fluierând ușurel – nu printre buze, ci în dinții strânși, împingând aerul printre ei.

— În general, e greu să socotești cui îi vine mai greu. E încă și mai greu decât să faci întrecere în materie de succese. Propriile nenorociri îi par fiecăruia mai iritante. Eu, spre exemplu, așa putea trage concluzia c-am trăit o viață extrem de nereușită. Dar n-am cum să știu: poate c-a dumneavoastră a fost și mai dihai? Cum pot eu să judec de la distanță?

— Păi, eu chiar zic să nu faceți așa o afirmație, fiindcă o să greșiți. Șulubin își întoarce totuși capul și se uită de aproape la Oleg cu ochii săi prea expresivi, al căror alb era acoperit de vase de sânge sparte. Viața cea mai grea n-o au cei care naufragiază în mare, sapă țărâna sau caută apă în deșert. Viața cea mai grea o are acela care, în fiecare zi, ieșind din casă, se lovește cu fruntea de pragul de sus al ușii – prea-i jos... Dumneavoastră înțeleg c-ați luptat în război, iar pe urmă ați fost închis, da?

— Și n-am terminat institutul. Și n-am fost făcut ofițer. Și mai sunt și deportat pe vecie. Oleg le enumera pe un ton îngândurat, fără să se plângă. Și, iată că am și cancer.

— Mă rog, cu cancerele suntem chit. Iar în ceea ce privește tot restul, tinere...

— Ce fel de tânăr mai sunt eu, fir-ar să fie! Credeți că m-am născut ieri? Fiindcă nu mi-am dat încă pielea la-ntors?

— În ceea ce privește restul, iată ce am să vă spun: măcar dumneavoastră ați mințit mai puțin, înțelegeți? Măcar v-ați plecat mai puțin, e mare lucru! Voi ați fost arestați, iar noi eram mânați la ședințe: să vă prelucrăm. Voi ați fost executați – iar noi am fost obligați să aplaudăm în picioare sentințele pronunțate. Ba, chiar mai mult decât să aplaudăm – să cerem executarea, s-o cerem! Mai țineți minte cum scria în ziar: „ca un singur om s-a ridicat întregul popor sovietic aflând de ticăloșiile fără precedent...” Știți dumneavoastră cât a costat acest „ca un singur om”? Fiecare dintre noi e un om cu totul diferit și – poftim – „ca un singur om”! Fiindcă, atunci când aplauzi, trebuie să ridici mânuțele mai sus, să vadă și vecinii, și cei din prezidiu. Dar cine nu vrea să trăiască? Cine v-a luat apărarea? Cine-a protestat? Unde sunt ei acum?... Dacă unul se abține, nu, nu

votează împotriva, să fim serioși! Se abține, când e votată executarea Partidului Industrial, „să se explice!” – i se strigă – „să se explice!” Se ridică în picioare, gâtul îi e uscat: „Eu cred că-n al doisprezecelea an de revoluție se pot găsi și alte mijloace de stăvilire...” Vai, ticălosul! Colaboraționistul! Agentul!... Iar a doua zi – o convocare la GPU. Iar apoi – pe viață.

Șulubin făcu acel gest ciudat de răsucire a gâtului în spirală și a capului după un cerc. Cum stătea pe bancă, atârând în față și-n spate, părea o pasăre mare și stângace, care-și pierduse echilibrul.

Kostoglotov încercă să nu se lase flatat de cele spuse:

— Aleksei Filipâci, asta depinde de lozul pe care l-ai tras. În locul nostru, și dumneavoastră ați fi fost martir, iar noi, într-al dumneavoastră, am fi fost tot niște adaptați. În schimb, iată care-i problema: chinuiți și sfâșiați erau cei ca dumneavoastră, care înțelegeau. Cei care au înțeles devreme. Dar celor care credeau le-a fost ușor. Ei au mâinile însângerate – și nici nu știi dacă sunt însângerate, din moment ce nu înțelegeau nimic.

Bătrânul îl fulgeră cu o privire piezișă, devoratoare:

— Păi, cine credea?

— Păi, uite, eu am crezut. Până la războiul cu Finlanda.

— Cât ați crezut deci? Cât timp n-ați înțeles? De la un puști, nimeni n-are pretenții. Dar să cred că tot poporul ăsta al nostru s-a tâmpit deodată – nu pot! Eu, unul, nu! Pe vremuri, când boierul spunea verzi și uscate din tindă, țăranii zâmbeau doar ușurel în bărbi: o vedea și boierul, o vedea și vechilul care stătea deoparte. Dar când venea momentul să se incline: „Toți ca un singur om”. Asta ce să însemne – că țăranii îl credeau pe boier, da? Păi, cine trebuie să fii, ca să crezi? Începuse brusc să se irite și se irita tot mai mult Șulubin. Când era tulburat fața i se descompunea în întregime, se schimba, se deforma, nici o trăsătură nu rămânea calmă. Ba toți profesorii universitari, toți inginerii devin sabotori și el – crede? Ba cei mai buni comandanți de divizie din războiul civil devin spioni germano-japonezi, iar el – crede? Ba toată garda lui Lenin se transformă într-o gașcă de trădători cu două fețe, iar el – crede? Ba toți prietenii și cunoștințele sunt dușmani ai poporului, iar el – crede? Ba milioane de soldați ruși și-au trădat patria, iar el – tot mai crede? Ba popoare întregi, începând cu bătrânii și până la sugari sunt retezate din rădăcini, iar el – tot mai crede? Păi, atunci ce este el, iertați-mă – un tâmpit? Păi, poate să fie un popor întreg făcut numai din tâmpiți? Pe mine, să mă iertați, dar nu cred! Poporul e deștept – numai că vrea să trăiască. Popoarele mari au ele, așa, o lege: să reziste la toate și să supraviețuiască! Iar când, despre fiecare dintre noi, istoria va întreba, deasupra montantului – cine a fost ăsta?

— Nu va rămâne decât posibilitatea de alegere lăsată de Rișkin:

În veacul nostru ticălos,
Oriunde omul s-ar afla —

Nu poate fi decât tiran, ori trădător, ori prizonier.

Oleg tresări. Nu cunoștea aceste versuri, dar se găsea în ele acea revelație copleșitoare, când autorul și adevărul devin tangibili.

Iar Șulubin îl amenință cu degetul său mare:

— Pentru tâmpit, nici n-a găsit loc în vers. Deși știa, bănuiesc, că mai există și tâmpiți. Nu, n-avem decât această triplă posibilitate de alegere. Și, dacă nu-mi amintesc să fi stat la închisoare, și știu cu siguranță că tiran n-am fost, înseamnă... Șulubin surâse ironic și începu să tușească – înseamnă...

Tot tușind, se legăna înainte și înapoi.

— Și credeți că o asemenea viață e mai ușoară decât a dumneavoastră, da? Toată viața am fost înfricoșat, iar acum aș schimba bucuros cu altceva.

Kostoglotov stătea și el tot așa, gârbovit și atârând în față și-napoi, pe banca îngustă, ca o codobatură pe un bețigaș.

În față, pe pământ, li se profilau umbrele cu picioarele adunate, de-un negru intens.

— Nu, Aleksei Filipovici, prea judecați totul în negru. Sunteți prea crud. Trădători eu îi consider pe cei care scriau denunțuri, care se prezentau ca martori. Și dintr-aceștia sunt milioane. Dacă pui un turnător la doi, hai, la trei deținuți – iată că s-au și adunat niște milioane. Dar nici să-i treci pe toți la turnători – asta-i prea de tot. Și Pușkin s-a aprins cam tare. Când copacii cad doborâți de furtună, iarba se culcă la pământ, asta ce înseamnă, că iarba a trădat copacii? Fiecare cu viața lui. Doar ați spus-o și dumneavoastră: supraviețuirea e legea poporului.

Șulubin își schimonosi întreaga față, o încreți atât de tare încât gură nu-i rămase mai deloc, iar ochii dispărură și ei.

Ochii cei mari și rotunzi – dispăruseră, nu se vedea decât o piele oarbă, încrețită. Apoi și-o destinse. Se ivi același curcubeu de tutun înconjurat de un alb roșiatic, însă ochii priveau întrucâtva primeniți:

— Păi, atunci să numim asta sentiment de turmă innobilat. Frica de a rămâne singur. În afara colectivului. Adevărul e că nu-i ceva nou. Francis Bacon a lansat, încă în secolul XVI, teoria idolilor. El spunea că oamenii au tendința de-a nu trăi din experiență pură, ei preferă s-o păteze cu prejudecăți. Iar aceste prejudecăți sunt idolii. Idolii neamului, cum le spunea Bacon. Idolii peșterei...

Spusese – „idolii peșterei”, și Oleg își imaginează o peșteră: cu focul aprins în mijlocul ei, toată cufundată în fum, sălbaticii frig carne și, în fundul ei, aproape imposibil de distins – un idol albăstriu.

— Idolii teatrului.

Unde să fie idolul? În hol? Pe cortină? Nu, mai degrabă în piața teatrului, în mijlocul parculețului.

— Dar ce înseamnă idolii teatrului?

— Idolii teatrului sunt părerile străine investite cu autoritate, de care omului îi place să se servească atunci când trebuie să explice o experiență prin care el n-a

trecut.

— Of, cât de des se întâmplă asta!

— Sau chiar și-o experiență proprie, dar e mai comod să crezi pe altcineva.

— Și-așa ceva am văzut...

— Tot idoli ai teatrului se consideră și lipsa de măsură în creditul acordat descoperirilor științei. Cu alte cuvinte – sunt rătăcirile altora acceptate de bunăvoie.

— Formidabil! Fu încântat Oleg. Rătăcirile altora acceptate de bunăvoie! Da!

— Și, în sfârșit, idolii pieței.

O! Asta-i cel mai ușor de imaginat! Înghesuiala oamenilor dintr-un bazar și idolul de alabastru ce se înalță deasupra.

— Idolii pieței – sunt rătăcirile provenite din legăturile reciproce, din complicitatea oamenilor. Sunt greșelile în care omul se împotmolește fiindcă s-a creat obișnuința de-a folosi formule care se opun rațiunii. Uite, să zicem: dușman al poporului! Nu-i de-al nostru! E trădător! Și toți se leapădă.

Șulubin își susținea exclamațiile prin zvâcnirile nervoase când a uneia dintre mâini, când a celeilalte – și asta semăna din nou cu încercările de a-și lua zborul ale unei păsări, şuie și stângace, peste ale cărei aripi trecuseră foarfecele zimțate. Spinările le erau dogorite de un soare atât de fierbinte cum mai rar se întâmplă primăvara: ramurile neadunate încă, acoperite, fiecare separat, de primele frunzulițe verzi, nu dădeau umbră. Cerul nu era, deocamdată, încins ca un cer sudic, își mai păstra încă azurul printre fulgii albi ai norișorilor ce-l traversau în timpul zilei. Dar, refuzând să vadă sau, poate, să creadă, agitându-și degetul ridicat deasupra capului, Șulubin spuse:

— Iar deasupra tuturor idolilor, se află cerul fricii! Printre norii cenușii – cerul greu al fricii. Știți, serile, fără să fie furtună, se adună, câteodată, jos de tot, asemenea nori groși, negri-cenușii, se mohorăște înainte de vreme, se-ntunecă, lumea întreagă devine neprimitoare și tot ce-ți dorești este să te-ascunzi sub un acoperiș, mai aproape de foc și de cei dragi. Eu am trăit douăzeci și cinci de ani sub un asemenea cer – și nu m-am salvat decât prin faptul că m-am plecat și-am tăcut. Am tăcut douăzeci și cinci de ani, sau poate chiar douăzeci și opt, faceți singur socoteala, și ba am tăcut de dragul soției, ba de dragul copiilor, ba am tăcut de dragul trupului meu păcătos. Dar soția mi-a murit. Iar trupul meu e un sac cu rahat care va fi găurit într-o parte. Copiii mei au crescut, în mod inexplicabil, incredibil de distanți! Și dacă fiica mea a început să-mi scrie și-mi trimite, iată, a treia scrisoare la rând (nu aici, ci acasă – asta-i socoteala pe doi ani), aflu că o face fiindcă organizația de partid i-a cerut să-și normalizeze relațiile cu tatăl, înțelegeți? Iar fiului nici măcar asta nu i s-a cerut...

Mișcându-și sprâncenele stufoase, Șulubin își întoarse toată silueta de arici spre Oleg – vai, iată cine era el, de fapt! Era morarul nebun din „Rusalka” – „Păi, ce morar sunt eu?”

— Eu sunt un corb!”.

— Acum nici nu mai știu – poate că i-oi fi visat pe copiii ăștia? Poate că nici n-au existat?... Spuneți-mi – poate fi omul o simplă buturugă? Doar unui lemn nu-i pasă dacă zace singur sau alături de alte lemne. Iar eu trăiesc în așa fel încât, dac-ar fi să-mi pierd cunoștința, să cad, să mor – vecinii nu m-ar descoperi nici în câteva zile. Și, totuși – auziți, auziți! Se-agăță el de umărul lui Oleg, parcă temându-se că acesta nu-l va auzi, eu încă mă mai feresc, încă mai pândesc în jur! Uite, ce-am spus la voi în salon – la Fergana, n-aș fi spus-o! La serviciu, n-aș fi spus-o! Iar dumneavoastră v-am spus acum toate astea, fiindcă mi se pregătește deja masa de operație! Dar, chiar și-acum – în prezența unui al treilea n-aș fi făcut-o! Uite-așa. Uite în ce hal m-au adus... Eu, care-am terminat cândva Academia de agricultură... Am absolvit cursurile superioare de materialism dialectic și istoric. Am ținut cursuri la mai multe specialități – toate astea la Moscova. Dar au început să cadă stejarii. La Academia de agricultură a căzut Muralov. Profesorii erau măturați cu zecile. Trebuiau recunoscute greșelile! Le-am recunoscut! Trebuia să te dezici? M-am dezis! Doar a supraviețuit un procent, nu-i așa? Păi, uite – eu am intrat în acel procent. M-am retras în biologie pură – mi-am găsit un refugiu!... Dar, au început și-acolo epurările, și încă ce epurări! Erau măturate toate catedrele facultăților de biologie. Trebuiau întrerupte conferințele?

— Bine, le-am întrerupt. Am devenit asistent – eram de acord să mă fac mic de tot!

Cu câtă ușurință vorbea taciturnul din salon! Cuvintele curgeau din el de parcă nici o altă ocupație nu i-ar fi fost mai familiară decât oratoria.

— Erau distruse manualele marilor oameni de știință, se schimbau programele – bine, sunt de acord, o să predăm după cele noi. S-a făcut propunerea ca anatomia, microbiologia, bolile nervoase să fie reorganizate după teoriile unui agronom analfabet și după practica din horticultura. Bravo, așa gândesc și eu, eu sunt – pentru! Nu, renunțați și la postul de asistent! Bine, eu nu mă cert, eu pot să fiu și laborant. Nu, sacrificiul dumneavoastră nu-i acceptat, vi se ia și locul de laborant – bine, sunt de acord, am să fiu bibliotecar, bibliotecar în îndepărtatul Kokanda! Cât am regresat! Dar, am rămas, totuși, în viață, copiii mei și-au terminat, totuși, facultățile. Numai că bibliotecarii primesc de sus liste secrete: să fie distruse cărțile legate de falsa știință a geneticii! Să fie distruse cărțile numiților cutare și cutare. Nici o problemă, noi suntem obișnuiți! Parcă n-am declarat și cu de la catedra de materialism dialectic și istoric, cu un sfert de veac în urmă, că teoria relativității este o erezie contrarevoluționară? Așa că fac actul, mi-l semnează secretarul de partid, biroul special – și vâram acolo, în sobă, genetica! Estetica de stânga! Etica! Cibernetica! Aritmetica...!

Mai și râdea pe deasupra, corbul cel nebun!

— Ce nevoie avem noi de ruguri în stradă, de dramatismul acesta excesiv? Noi o

facem într-un colțisor retras, noi le vârm în sobiță și sobița dă căldură!... Uite până unde m-au împins – cu spatele la sobiță... În schimb, mi-am crescut copiii. Și fiica mea, redactor la un ziar regional, a scris următoarele versuri pline de lirism:

Nu, nu, eu nu vreau să dau înapoi!

Eu nu știu iertare să cer.

Dacă e să mă bat, apoi mă bat!

E tatăl meu? Chiar și pe el să-l iau de gât sunt gata!

Îi atârna de pe umeri halatul – aripile lui neputincioase.

— Mda-a-a-a!... Atâta putu să replice Kostoglotov. Sunt de acord că nu v-a fost mai ușor.

— Păi, vedeți. Șulubin își trase sufletul, se așeză mai echilibrat și începu să vorbească potolit: Și spuneți-mi, vă rog, care-i misterul înlănțuirii acestor perioade ale Istoriei? În unul și-același popor, în doar zece ani, scade la zero toată energia civică, iar impulsurile de demnitate, schimbându-și semnul, devin impulsuri de lașitate. Iată, eu sunt bolșevic încă din o mie nouă sute șaptesprezece. Cu ce curaj am risipit, la Tambov, Duma legislativă a eserilor și-a menșevicilor, deși nu știam decât să bat pasul de front. Am participat la războiul civil. Noi nu ne-am cruțat viața! Eram de-a dreptul fericiți să ne-o dăm pentru revoluția universală! Ce s-a întâmplat cu noi? Cum am putut ceda? Și în fața cui am cedat, mai degrabă? A fricii? A idolilor pieței? A idolilor teatrului? Bine, hai să spunem, eu nu sunt decât un om mărunț, dar Nadejda Konstantinovna Krupskaia? Doar trebuie să fi înțeles, să fi văzut? De ce nu și-a ridicat ea vocea? Cât de mult ar fi însemnat o singură luare de atitudine a ei pentru noi toți, chiar dac-ar fi costat-o viața? Poate că ne-am fi schimbat cu toții, ne-am fi încăpățânat – și lucrurile s-ar fi oprit acolo? Dar Ordjonikidze? Doar era un vultur! Nu l-a frânt nici Schlissellburgul, nici ocna – ce l-a împiedicat să se ridice pe față împotriva lui Stalin? Ei au preferat însă să moară în mod misterios sau să se sinucidă – asta-i curaj, spuneți-mi, vă rog?

— Păi, eu să vă explic dumneavoastră, Aleksei Filipovici? Eu – dumneavoastră...

Nu, faceți bine și explicați-mi-o tot dumneavoastră mie.

Șulubin oftă și încercă să-și schimbe poziția pe bancă. Dar îl durea oricum s-ar fi întors.

— Pe mine altceva mă întresează. Uite, dumneavoastră sunteți născut deja după revoluție. Și ați fost închis. Ia spuneți-mi – sunteți dezamăgit de socialism? Sau nu?

Kostoglotov zâmbi vag.

Șulubin își eliberă mina cu care se sprijinise de bancă, o mână slabă, bolnavă, și se agăță cu ea de umărul lui Oleg:

— Tinere! Doar această greșeală să n-o faceți! Numai să nu deduceți din suferințele dumneavoastră, din anii aceștia crunți, că de vină este socialismul.

Aică, orice-ați crede dumneavoastră, dar la capitalism istoria a renunțat pentru totdeauna.

— La noi, acolo... Unii spuneau că în inițiativa particulară sunt multe lucruri bune. Se trăiește mai ușor, înțelegeți? Există întotdeauna de toate. Știi întotdeauna unde și ce să cauți.

— Ascultați-mă, astea sunt raționamente mic-burgheze! Inițiativa particulară este, într-adevăr, foarte mobilă, dar nu-i bună decât într-un cadru foarte restrâns. Dacă nu strângi inițiativa particulară într-un clește de fier, ea generează oameni-fiare, care nu doresc nici măcar să audă de restrângerea dorințelor și-a lăcomiei. Înainte de-a fi condamnat economic, capitalismul a fost condamnat moral! De mult!

— Dar știți, își clătină fruntea Oleg, oameni care n-au limite în pofte și lăcomie am cunoscut, ca să fiu sincer, și la noi. Și nu neapărat printre meșteșugarii particulari, cu autorizație.

— Așa-i! Brațul lui Șulubin se lăsa tot mai greu pe umărul lui Oleg. Asta fiindcă la noi este socialism, dar de care fel? Noi am cotit-o repejor, ne-am spus că-i suficient să schimbi modul de producție și oamenii se vor schimba și ei imediat. Pe dracu', s-au schimbat! Ba nu s-au schimbat deloc. Omul este un tip biologic! El se schimbă în mii de ani!

— Păi, atunci, despre ce socialism poate fi vorba?

— Păi, asta e, de ce fel? Mister? Se spune – „democratic”, dar asta este un indiciu superficial: nu trimite la esența socialismului, ci doar la formula introductivă, la tipul de organizație statală. Asta este doar o declarație că nu vor cădea capete, dar nici o vorbă despre fundamentul pe care se va clădi acest socialism. Căci nu pe surplusul de mărfuri se poate clădi acest socialism, fiindcă, dacă oamenii devin fiare, calcă-n picioare și mărfurile. Și nu poate fi socialism nici acela care nu mai obosește să tot vorbească despre ură – fiindcă viața societății nu se poate clădi pe ură. Iar cel ce-a ars, an de an, în vâlvătaia urii, nu poate spune, peste noapte: basta! Astăzi mi-am terminat socotelile cu ura, de azi încolo nu voi face decât să iubesc. Nu, el va rămâne oricum plin de ură, și va găsi la îndemână pe cineva pe care să-l urască. Nu cunoașteți poezia lui Herweg:

Wir haben lang genug geliebt...

Oleg o prinse din mers:

— Und wollen endlich hassen!

Destulă vreme am iubit...

Și vrem acum cu ură...

Cum să n-o știu. Am învățat-o prin școli.

— Da, așa e, ați învățat-o la școală! Dar asta-i cumplit! Ați învățat-o la școală, când, de fapt, ar fi trebuit să învățați exact invers:

Wir haben lang genug gehasst,

Und wollen endlich Heben! —

Destulă vreme am mit,

Și vrem acum iubire...

La dracu' cu ura voastră, vrem, în sfârșit, să iubim! Iată cum trebuie să fie socialismul.

— Deci, creștin, vreți să spuneți? Înțelese Oleg.

— Creștin” este-un cuvânt deja uzat. Nu știu cum și cu cine au de gând să construiască socialismul partidele intitulate astfel, apărute după război în societățile proaspăt ieșite din mâinile lui Hitler și Mussolini. Când, la sfârșitul veacului trecut, Tolstoi s-a gândit să răsădească în mod practic creștinismul – straiile lui s-au dovedit a fi insuportabile pentru contemporaneitate, predica lui n-avea nici o legătură cu realitatea. Dar eu aș spune că tocmai în Rusia, cu căințele noastre, cu spovedaniile și revoltele noastre, cu Dostoievski, Tolstoi și Kropotkin, nu poate exista decât un singur fel de socialism potrivit: cel moral! Și asta e perfect real.

Kostoglotov se încruntă:

— Dar cum se poate înțelege și imagina acest lucru – „socialismul moral”?

— Păi, nici nu-i greu de imaginat! Se învioră din nou Șulubin, dar fără expresia aceea neliniștită, zbuciumată, de morar-corb. Era mai luminos acum și se vedea că-și dorea foarte tare să-l convingă pe Kostoglotov. Vorbea răspicat, de parc-ar fi predat o lecție: Să oferi lumii o societate în care toate relațiile și legile să reiasă doar din moralitate – numai și numai din ea! Toate socotelile: cum să educi copiii? Pentru ce să-i pregătești? Care să fie scopul muncii celor mari? Cu ce să-și ocupe timpul liber?

— Toate trebuie deduse doar din preceptele moralității. Cercetările științifice? Doar acelea care nu vor știrbi moralitatea – în primul rând, cea a cercetătorilor. În politica externă, la fel! La fel și cu problemele legate de orice graniță: să nu ne gândim cu cât ne va îmbogăți acel pas, cu cât ne va face mai puternici sau ne va spori prestigiul, ci să ne întrebăm doar: cât va fi de moral?

— Păi, nu prea cred ca asta să fie posibil! Oricum, nu în următorii două sute de ani! Dar, ia stați, se încruntă Kostoglotov. Îmi scapă ceva. Păi, ce-ați făcut cu baza materială? Parcă economia trebuia să... Asta, să preceadă?

— Să preceadă? Asta depinde de împrejurări. Vladimir Soloviov, de exemplu, dezvoltă o teorie destul de convingătoare pe ideea că economia trebuie înălțată pe bazele moralității.

— Cum?... Mai întâi moralitatea, și pe urmă economia? Se uita ca prostit Kostoglotov.

— Da! Spuneți-mi, dumneavoastră sunteți rus, cum ar veni, dar din Vladimir Soloviov cu siguranță n-ați citit nici un rând?

Kostoglotov negă din buze.

— Dar numele l-ați auzit?

— La pârnaie.

— Dar din Kropotkin ați citit vreo pagină? „Întrajutorarea oamenilor...”?

Kostoglotov repetă același gest.

— Păi, sigur, dacă n-are dreptate ce rost are să-l citiți?... Dar pe Mihailovski?

Bineînțeles că nu, doar a fost combătut, iar după aceea interzis și exclus.

— Păi, când să citesc? Când să citesc? Se indignă Kostoglotov. Eu muncesc toată viața și sunt tras de mânecă din toate părțile: aia ai citit? Ailaltă ai citit? În armată n-am lăsat lopata din mână, în lagăr – la fel, iar acum, în deportare, am luat sapa – când vreți să citesc?

O expresie de tulburare și presimțirea unei revelații lumina fața cu ochi rotunzi și sprâncene stufoase a lui Șulubin:

— Păi, uite ce-i socialismul moral: oamenii să nu fie îndemnați să-și caute fericirea, fiindcă și ea e tot un idol al pieței – „fericirea”! Ci înțelegerea reciprocă. Fericit este și animalul care-și sfârtecă prada, dar dragoste unul altuia nu-și pot purta decât oamenii! Și acesta este lucrul suprem accesibil oamenilor!

— Nu, fericirea vă rog să mi-o lăsați! Insistă cu vioiciune Oleg. Lăsați-mi-o măcar pentru aceste câteva luni dinaintea morții! Fiindcă, altfel – la ce dracu'...?

— Fericirea e un miraj! Insistă cu ultimele puteri Șulubin. Pălise. Uite, eu îmi educam copiii – și eram fericit. Iar ei m-au călcat în picioare. Ca să nu mai vorbim de așa-numita „fericire a generațiilor viitoare”. Cine știe ceva despre ele? Cine a discutat cu generațiile astea viitoare pentru-a ști căror idoli li se vor mai închina și ele? Prea mult s-a schimbat ideea despre fericire de-a lungul veacurilor, ca să ne încumetăm s-o pregătim din timp. Când vom putea să călcăm în picioare franzelele de pâine albă și să ne înecăm cu lapte, încă nu înseamnă că vom fi fericiți. Dar împărțind din puținul nostru suntem fericiți deja și astăzi! Dacă nu te preocupă decât „fericirea” și înmulțirea – vom umple, fără nici o noimă, pământul și vom crea o societate cumplită... Parcă mi-e cam rău, știți... Trebuie să mă duc să mă întind...

Oleg nu observase cât de palidă și marcată de suferință devenise fața lui Șulubin și-așa destul de chinuită.

— Haideți, haideți, Aleksei Filipovici, să vă iau de braț...!

Nici să se ridice din poziția sa nu-i fu ușor lui Șulubin.

Apoi o porniră la drum, încet de tot. Erau înconjurați de aerulușor al primăverii, dar ei se aflau, amândoi, în puterea gravitației, iar oasele, și carnea ce le mai rămăsese, și hainele, și încălțăminte, ba chiar și șuvoiul de soare care-i copleșea – totul îi împovăra și-i apăsa.

Mergeau în tăcere, obosiți de atâta vorbă.

Abia ajuns la treptele cerdacului de la pavilionul canceroșilor, acoperite deja de umbra clădirii, Șulubin, sprijinindu-se de Oleg, își ridică fața spre plopi, se uită la petecul de cer vesel și spuse:

— Numai de h-aș muri sub cuțit. Mi-e frică... Oricât ai trăi, oricât de câinească ți-ar fi fost viața – tot mai vrei...

Apoi, intrară în hol – și aerul deveni închis, împutit.

Urcau încet, treaptă cu treaptă, scara cea mare.

Oleg întrebă:

— Ia spuneți-mi, la toate acestea v-ați gândit vreme de douăzeci și cinci de ani, în timp ce vă deziceați...?

— Da. Mă deziceam – și mă gândeam, spuse gol, mai slab cu fiecare clipă, Șulubin. Puneam cărțile pe foc și cugetam. Ce, adică? Prin chinul. Și prin trădarea mea. N-am meritat măcar un pic de gândire...?

Cotitura.

Ca un lucru atât de cunoscut, cercetat de-a lungul și de-a latul, în nenumărate rânduri, să se poată transforma într-atâta încât să ți se pară cu totul nou și străin – Donțova nu-și putuse totuși imagina. De treizeci de ani se ocupa de bolile altor oameni, de douăzeci stătea în fața ecranului roentgen, citea rezultatele pe ecrane, le citea de pe filme, le citea în ochii lor disperați, rugători, le confrunta cu analizele, cu cărțile, scria articole, se certa cu colegii, se contrazicea cu bolnavii – și tot mai indiscutabilă îi părea propria ei experiență și punctul ei propriu de vedere, tot mai armonios legată – teoria medicală.

Existau etiologia și patogeneză, simptomatologia, diagnosticul, evoluția, tratamentul, profilaxia și prognosticul, iar rezistența, îndoielile și temerile bolnavilor, cu toate că erau slăbiciuni omenești de înțeles și provocau compătimirea medicului – erau simple nimicuri când venea momentul cântăririi argumentelor – în rețeaua logică, ele nu-și găseau locul.

Până acum toate corpurile omenești aveau exact aceeași constituție, descrisă de atlasul anatomic universal. La fel era și fiziologia proceselor vitale și fiziologia senzațiilor. Tot ce era normal și tot ce devia de la normalitate – avea o explicație rațională în compendiile cu autoritate.

Și deodată, în câteva zile, propriul ei corp căzuse din acest sistem armonios, se lovise de pământul aspru și se dovedise a fi un sac lipsit de apărare, burdușit cu organe, în care fiecare dintre ele în orice clipă putea să se-mbolnăvească și să-nceapă să țipe.

În câteva zile totul fusese întors pe dos și, deși continua să fie compus din elementele cunoscute, devenise necunoscut și înfricoșător.

Pe când fiul ei mai era încă un băiețel mic, se uitase cu el la niște poze: cele mai simple obiecte din casă – ceainicul, lingura, scaunul deveniseră, desenate dintr-un unghi neobișnuit, de nerecunoscut.

La fel de nerecunoscut îi părea acum mersul propriei ei boli și noul ei loc în procesul de tratament. Încetase să fie forța rațională ce conduce tratamentul și devenise ghemul irațional care se zbate. Primul moment de conștientizare a bolii o strivise ca pe-o broască. Perioada în care învățase să conviețuiască cu boala fusese insuportabilă: lumea se răsturnase, se răsturnase toată ordinea lucrurilor în univers. Fără să fi murit deocamdată, trebuia să-și părăsească și soțul, și fiul,

și fiica, și nepotul, și munca – deși, tocmai această muncă a ei urma acum să treacă, nepăsătoare, prin ea și peste ea. Trebuia să renunțe, într-o singură zi, la tot ce-i alcătuisese viața, și să se mai chinuie apoi un timp, în chip de umbră palid-verzuie fără să afle încă multă vreme dacă, până la urmă, va muri sau se va întoarce la existență.

S-ar fi zis că viața-i era lipsită de orice frumusețe, bucurii sau sărbători – muncă și neliniști, muncă și neliniști – dar acum se dovedea cât de minunată era această viață și cât de imposibil îi era să se despartă de ea.

Ziua de duminică nu mai fu pentru ea duminică, ci o pregătire a măruntaielor pentru Roentgenul de-a doua zi.

Luni, după cum se înțeleseseră, Dormidont Tihonovici, împreună cu Vera Gangart și încă una dintre asistente, stinseră lumina în cabinetul lor radiologie și începură să se adapteze la întuneric. Liudmila Afanasievna se dezbracă și intră după ecran. Pe când lua din mâinile femeii de serviciu primul pahar cu soluție de bariu, vărsă cu stângăcie o parte din el: descoperi că mâna ei care, îmbrăcată în mănușă de cauciuc, frământase de atâtea ori, chiar aici, tot soiul de abdomene – tremura.

Și toate metodele cunoscute fură reluate acum cu ea: palparea, frământarea, răsucirea, ridicarea mâinilor, reținerea respirației. Apoi coborâră ecranul, o culcară și făcură radiografii în diferite proiecții. Fură nevoiți să aștepte un timp ca substanța contrastantă să pătrundă mai departe pe căile digestive – aparatul Roentgen nu putea sta însă de pomană, și doctorița asistentă își consulta, între timp, bolnavii, care așteptau la rând.

Liudmila Afanasievna i se alătură și ea, dar creierul îi funcționa prost, așa că nu-i fu de ajutor. Îi veni din nou timpul să se așeze în spatele ecranului, să bea bariu și să se culce sub aparat.

Diferența era numai că, de-această dată, consultația nu decurgea în obișnuita liniște profesională, întreruptă doar de comenzi scurte – Orescenkov glumea tot timpul ba pe seama tinerelor lui colaboratoare, ba pe seama Liudmilei Afanasievna, ba pe seama propriei persoane: povestea cum fusese pe vremuri, când era student, dat afară de la MHAT, Teatral de Artă de la Moskova, pe-atunci abia înființat, pentru următoarea boacăină – avea loc premiera piesei „Puterea întunericului” și Akim își sufla atât de natural nasul și-și desfășura atât de firesc obielele, încât Dormidont cu prietenul său se gândiră să-l pună la punct. De atunci, spunea el, de câte ori se duce la MHAT, se teme să nu fie recunoscut și dat afară din nou. De altfel, toți se străduiau să vorbească mai mult, pentru ca pauzele dintre explorările făcute-n tăcere să nu fie atât de apăsătoare.

Numai că Donțova își dădea prea bine seama că doctorița Gangart vorbește forțat, gâtlejul i se uscase – pe ea chiar că o cunoștea bine!

Dar, oare, nu asta-și dorise Liudmila Afanasievna?

Ștergându-se pe gură după smântâna de bariu, mai declarase o dată:

— Nu, bolnavul nu trebuie să știe totul! Așa am considerat întotdeauna, la fel consider și acum. Când veți avea ceva de discutat – eu am să ies din cameră. Acceptaseră această regulă cu toții, și Liudmila Afanasievna ieșea, în-cercând să-și facă de lucru, ba cu laboranții roentgen, ba cu fișele – era mult de lucru, dar astăzi nu era capabilă să-nțeleagă nimic până la capăt. Și iată că din nou o chemau – și ea intra cu inima gata să-i sară din piept, sperând că va fi întâmpinată cu o veste bună, că Verocika Gangart o va îmbrățișa ușurată și o va felicita – dar nu se întâmpla nimic din toate acestea, ci comenzile, răsucirile și consultările erau reluate din nou.

Supunându-se fiecărei comenzi de acest fel, Liudmila Afanasievna nu putea să nu se gândească și ea la ele, să nu încerce să și le explice.

— După metodele aplicate, văd și eu ce căutați la mine! Îi scanase to-tuși la un moment dat.

Înțelesese că o bănuiesc de o tumoare nu la stomac, și nici la ieșirea din stomac, ci la intrare – iar acesta era cazul cel mai dificil, fiindcă ar fi necesitat, în caz de operație, deschiderea parțială a toracelui.

— Dar Liu-u-udocika, uruia în întuneric Orescenkov, parcă doreați o diagnosticare timpurie, iar acum nu sunteți mulțumită de metodologie! Dacă vreți, mai așteptăm vreo trei luni, atunci putem să vă spunem rezultatul mai repede!

— Nu, mulțumesc frumos, pentru cele trei luni!

Nici radiografia mare, principală, obținută spre sfârșitul zilei nu vru s-o vadă. Își pierduse gesturile bărbătești, hotărâte, care o caracterizau și, luminată de lampa puternică din tavan, stătea fără vlagă pe un scaun și aștepta concluzia lui Orescenkov – cuvinte, hotărâri, dar nu diagnosticul!

— Deci, iată care-i situația, stimată colega, spuse lungind binevoitor discuția Orescenkov, părerile celebrităților sunt împărțite.

Între timp, ținea însă permanent sub observație, de sub sprâncenele colțuroase, starea de derută în care se zbătea ea.

Ar fi zis că, de la Donțova cea hotărâtă și dârză, s-ar fi putut aștepta la mai multă putere într-o asemenea încercare. Brusca ei descurajare confirma, încă și încă o dată, părerea lui Orescenkov că omul contemporan e neajutorat în fața morții, că o întâmpină dezarmat.

— Și cine crede cum e mai rău? Se silea să zâmbească Donțova.

(Ar fi vrut ca nu el să fie acela!)

Orescenkov își desfăcu degetele:

— Mai rău cred fetele dumneavoastră. Ca să vedeți cum le-ați educat. Eu am totuși despre dumneavoastră o părere mai bună.

O curbură mică, însă foarte binevoitoare, i se reflectă în colțul buzelor.

Gangart era palidă, de parcă hotărârea ce urma să fie luată o privea pe ea.

— Ei, vă mulțumesc, se simți un pic ușurată Donțova. Și... Ce este totuși?

De câte ori așteptaseră bolnavii, după această gură de aer, hotărârea ei, iar această hotărâre era întotdeauna clădită pe rațiune, pe cifre, era concluzia unui proces logic de cunoaștere, verificat din toate punctele de vedere. Dar ce mare de spaimă se ascundea în această gură de aer abia acum aflate!

— Păi, ce să fie, Liudocika, uruia liniștitor Orescenkov. Știți doar că lumea-i nedreaptă. Dacă n-ați fi fost de-a noastră, v-am fi predat acum, cu un diagnostic alternativ, chirurgilor, iar ei ar fi tăiat și ar fi scos câte ceva din mers. Există ticăloși dintr-ăștia, care nu se mulțumesc până nu-și iau o amintire din aparatul digestiv. V-ar fi tăiat și, astfel, s-ar fi clarificat cine are dreptate. Dar dumneavoastră sunteți de-a noastră. Iar la Moscova, la institutul de roentgenoradiologie lucrează Lenocika noastră, și Serioja e tot acolo. Așa că, uite ce am hotărât: ce-ar fi să vă duceți dumneavoastră până acolo?... Ce ziceți? Ei o să citească ce-o să le scriem noi, o să vă consulte și ei. Numărul părerilor va crește. Dacă va trebui tăiat – păi, acolo se și taie mai bine. Și, în general, acolo totul e mai bine, ce spuneți?

(El spusese: „dacă va trebui tăiat”. Voia să spună că poate nu va fi totuși nevoie? ... Sau nu, asta era... Ceva și mai rău...)

— Adică, își dădu seama Donțova, operația este atât de complicată încât nu vă hotărâți s-o faceți aici?

— Ba, nu, Dumnezeuule, nu! Se încruntă și ridică chiar tonul Orescenkov. Nu căutați în spatele cuvintelor mele mai mult decât v-am spus. Doar că vrem și noi să vă punem... Cum se cheamă asia?... O pilă. Iar, dacă nu ne credeți, poftim, luați radiografia și uitați-vă singură.

Chiar, ar fi fost atât de simplu! Trebuia doar să întindă mâna și-ar fi putut-o analiza singură.

— Nu, nu, se feri Donțova de roentgenogramă. Nu vreau.

Rămase deci cum hotărâseră. Vorbiră cu medicul-șef.

Donțova se duse până la Ministerul Sănătății din republică. Acolo, în mod inexplicabil, nu tărăgănară deloc treaba, îi dădură și acordul, și trimiterea. Și deodată deveni clar că, de fapt, nimic n-o mai reține în orașul în care lucrase douăzeci de ani.

Avusese dreptate Donțova să le ascundă tuturor durerile care-o chinuiau: e suficient să i-o spui unui singur om – și toate-o iau la vale, nimic nu mai depinde de tine. Toate legăturile permanente ale existenței, atât de stabile, atât de eterne – se rupeau și plesneau, nu în decurs de zile, ci de ore. Atât de unică și de neînlocuit la dispensar și acasă – iat-o deja înlocuită.

Atât de legați de pământ, nu ne ținem, totuși, prea bine pe el...!

Acum ce rost ar fi avut să mai tragă de timp? În miercurea din aceeași săptămână își făcu ultima vizită prin saloane cu doctorița Gangart, căreia-i preda secția de radiologie.

Cu toate că începuseră vizita dimineața, aceasta dură până spre prânz. Deși

Donțova își punea mari speranțe în Verocika, iar doctorița Gangart îi cunoștea pe cei internați la fel de bine ca și Donțova, trecând prin dreptul paturilor, conștientă de faptul că era puțin probabil să se-ntoarcă la bolnavii ei mai curând decât peste-o lună, ba s-ar putea chiar să nu se mai întoarcă deloc, Liudmila Afanasievna își recăpătase, pentru prima dată în aceste zile, luciditatea și se mai întărise un pic. Îi revenise interesul și capacitatea de-a raționa. Hotărârea luată de dimineață, de-a scăpa cât mai repede de treburi și de a perfecta urgent ultimele hârtii, pentru a putea pleca imediat acasă – se desprinsese de pe ea ca o coajă. Era atât de obișnuită să conducă singură totul cu mână sigură, încât nici astăzi nu se putea îndepărta de vreunul din bolnavi fără să-și imagineze măcar prognosticul pentru o lună: ce curs va lua boala, la ce noi mijloace va trebui să se recurgă în timpul tratamentului, de ce măsuri neașteptate ar putea fi nevoie. Umbla aproape ca înainte prin saloane – și erau primele ore mai ușoare în vârtejul ultimelor ei zile.

Se obișnuise cu nenorocirea.

Și, în același timp, făcea această vizită și ca cineva deja lipsit de drepturi medicale, de parc-ar fi fost descalificată din cauza unei fapte de neiertat, din fericire neanunțată încă bolnavilor. Asculta, fixa tratamentul, dădea indicații, privea cu ochi prefăcut promițători la o bolnavă, când, de fapt, șira spinării îi era săgetată de gândul care o îngheța că nu mai are curajul să judece viața și moartea altora, că peste câteva zile va zăcea și ea, la fel de neajutorată, într-un pat de spital, fără să-și îngrijească înfățișarea și așteptând ce-au să spună cei mai mari și mai experimentați. Și se va teme de dureri. Și se va gândi că poate n-a ales cea mai bună clinică. Și, poate, se va îndoii că i se aplică cel mai potrivit tratament. Și va începe să viseze, ca la fericirea supremă, la dreptul prozaic de-a se elibera de pijamaua de spital și de-a se duce, seara, acasă la ea. Toate astea o împresurau și-o împiedicau să gândească cu exactitatea de altădată.

Iar Vera Kornilievna prelua fără nici o bucurie povara pe care nu și-o dorise deloc cu un asemenea preț. De fapt, n-o dorise în nici un fel.

„Mama” nu era un cuvânt gol pentru Vera. Din ei trei, ea îi dăduse Liudmilei Afanasievna cel mai grav diagnostic, se aștepta la o operație istovitoare, pe care ea, slăbită de o boală de iradiere, s-ar fi putut să n-o suporte. Mergea astăzi alături de ea și se gândea că putea fi pentru ultima dată – iar ea va mai trebui să umble mulți ani printre aceste paturi amintindu-și în fiecare zi, cu durere, de cea care făcuse din ea medic.

Și-și culegea cu degetul, pe neobservate, câte o lacrimă din ochi.

Și tocmai astăzi Vera trebuia să prevadă totul cât mai clar, să nu uite să pună nici o întrebare importantă – fiindcă toate viețile acestea, vreo cincizeci la număr, rămâneau de-acum, pentru prima dată, numai și numai pe seama conștiinței sale, căci nu va mai avea cui să ceară un sfat.

Astfel, plină de neliniști și zăpăceală, vizita lor dură o jumătate de zi. Parcurseră mai întâi saloanele femeilor. Apoi îi consultară pe toți cei care zăceau pe palierele din casa scărilor și pe coridoare. Zăboviră, bineînțeles, lângă patul lui Sibgatov. Cât investiseră în tătarul acesta liniștit! Și nu câștigaseră decât niște luni de amânare, și ce luni erau acelea – luni de existență jalnică într-un colț neaerisit din hol. Acum coloana nu-l mai ținea deloc pe Sibgatov, doar cele două brațe puternice, alipite de spinare îi mențineau verticalitatea; singura lui plimbare era să se mute în salonul vecin, pentru-a asculta ce se discută acolo; aerul – numai cel care intra prin fereastra de aerisire îndepărtată; singurul cer – tavanul. Dar, chiar și pentru această viață nemernică, care n-avea alt conținut decât procedurile, certurile femeilor de serviciu, mâncarea de cantină și jocul de domino – chiar și pentru această viață cu spinarea mâncată de rană, ochii lui chinuiți de boală se lumineau de recunoștință, la fiecare vizită.

Și Donțova se gândi că dacă-ar fi fost să lase deoparte criteriile obișnuite și să le adopte pe-ale lui Sibgatov, ea mai era încă un om fericit.

Iar Sibgatov auzise de undeva că Liudmila Afanasievna venea în acea zi pentru ultima dată.

Fără să-și spună nimic, se oglindeau unul în celălalt, aliați distruși, dar loiali, înainte ca biciul învingătorului să-i gonească în ținuturi diferite.

„Vezi și tu, Șaraf, spuneau ochii Donțovei, c-am făcut ce-am putut. Dar sunt rănită și cad acum, la rândul meu.” „Știu, mamă, răspundeau ochii tătarului. Nici cea care m-a născut n-a făcut mai mult pentru mine. Eu, în schimb, nici nu pot încerca să te salvez.”

Cu Ahmadjan obținuseră rezultate strălucite: era un caz luat din pripă, totul fusese executat conform indicațiilor teoretice și teoria se justificase din plin.

Calculară câte radiații primise și Liudmila Afanasievna îl anunță:

— Te externezi!

Ar fi trebuit s-o facă de dimineață, pentru a o înștiința pe infirmierașefă și pentru-a lăsa destul timp să i se aducă hainele de la depozit, dar Ahmadjan dădu oricum fuga la Mita, pe scară în jos, fără nici un fel de cârje. Din clipa aceea, n-ar mai fi suportat să stea aici nici o zi în plus – seara îl așteptau prietenii din Orașul vechi.

Vadim știa și el că Donțova predă secția și pleacă la Moscova. Și iată de unde: în seara precedentă venise o telegramă de la mama, cu adresă dublă – către el și către Liudmila Afanasievna – care-i anunța că aurul coloidal fusese expediat dispensarului lor. Vadim se dusesse imediat, șchiopătând, jos.

Donțova era la Ministerul Sănătății, dar Vera Kornilievna văzuse deja telegrama, îl felicitase și-i făcuse pe loc cunoștință cu Ella Rafailovna, noul lor radiolog, care urma să-i facă tratamentul, din clipa în care aurul va ajunge la cabinetul lor.

Atunci sosi, zdrobită, și Donțova, citi telegrama și, prin ceața propriei dezorientări, încercă să-i facă semne încurajatoare lui Vadim.

Ieri Vadim se bucurase fără reținere, nu putuse s-adoarmă, dar, până spre dimineață, gândurile i se schimbaseră: cine știe cât avea să mai dureze până s-ajungă aurul? Dacă i-ar fi fost dat direct mamei – în dimineața aceasta, ar fi fost deja aici. Cât o să dureze – trei zile, o săptămână? Cu această întrebare îi și întâmpină Vadim pe medicii care se apropiau de el.

— Într-una din zilele următoare, bineînțeles, într-una din zilele următoare, îi spuse Liudmila Afanasievna.

(De fapt, știa însă și ea cum e cu zilele acestea. Cunoștea un caz când un preparat oarecare fusese trimis de un institut de la Moscova unui dispensar din Riazan, dar fata care făcuse formalitățile scrisese: „Kazan”, iar la minister – nimic nu se urnește fără minister – citiseră „Kazah” și-l trimiseseră la Alma-Ata.)

Ce poate să facă o veste bună dintr-un om! Aceiași ochi negri, atât de mohorâți în ultima vreme, străluceau acum de speranță, aceleași buze inflamate, înconjurată deja de ireparabile cute oblice, se îndreptaseră și întineriseră, și toată silueta lui Vadim, bărbierit, curățel, zvelt, politicos, strălucea de parc-ar fi fost ziua lui de naștere și fusese înconjurat de dimineață cu daruri.

Cum putuse să se descurajeze într-atât, să-și piardă într-o asemenea măsură voința, în ultimele două săptămâni! Doar în voință se afla salvarea, totul se afla în voință! Acum, urma cursa! Acum, nu mai conta decât atât: ca aurul să parcurgă mai repede cei trei mii de kilometri, decât metastazele cei treizeci de centimetri pe care-i mai aveau de făcut! Fiindcă atunci aurul îi va curăța vintrele. Îi va apăra restul corpului. Iar piciorul, mă rog, piciorul poate fi sacrificat. Sau poate că – nici o știință nu ne poate interzice să sperăm, la urma urmelor?

— Răspândindu-se în jur, aurul radioactiv avea să lecuiască până și piciorul? Ar fi fost drept, rațional, ca tocmai el să rămână în viață! Iar gândul împăcării cu moartea, gândul de a se lăsa sfâșiat de pantera neagră – fusese prostesc, neputincios, nedemn. Strălucirea talentului său îi întărea credința că va supraviețui, va supraviețui! Nu dormise jumătate din noapte, tulburat de o bucurie explozivă ce dădea peste margini, imaginându-și ce se petrece, oare, acum cu micul container de plumb în care este transportat aurul lui: o fi într-un vagon de bagaje? Sau este dus la aeroport? Sau este deja în avion? Se înălța prin ochii minții acolo, sus, la cei trei mii de kilometri de spațiu cufundat în întunericul nopții, și-l grăbea, îl grăbea – ar fi fost gata să cheme chiar și îngerii în ajutor, dacă îngerii ar fi existat.

Acum, în timpul vizitei, Vadim urmărea bănuitor ce făceau medicii. Ei nu spuneau nimic rău și încercau ca nici pe fețele lor să nu se vadă nimic, dar pipăiau. Pipăiau, ce-i drept, nu doar ficatul, ci și alte locuri, și schimbau niște replici nesemnificative. Vadim încerca să evalueze din ochi dacă nu cumva palpează ficatul mai îndelung decât tot restul.

(Vedeau cu ce bolnav atent, mereu la pândă au de-a face și îi atingeau, fără nici un rost, chiar și splina, dar scopul real al degetelor lor experimentate era să

controleze cât de modificat este ficatul.)

Nici de Rusanov n-aveau cum să treacă prea repede: își aștepta doza privilegiată de atenție. În ultimul timp, era mult mai blând cu acești medici: nu erau ei emeriți și nici doctori docenți, dar fapt e că reușiseră să-l vindece. Tumoarea de pe gât se clătina acum ușor, era plată și destul de mică. Dar poate că nici la început pericolul nu fusese atât de mare cum își imaginaseră ei, în mod exagerat. — Uite ce-i, tovarăși, le declară el medicilor. Nu știu dumneavoastră ce-o să ziceți, dar eu am obosit de aceste injecții. Am făcut peste douăzeci. N-ajunge, oare, ce ziceți? Sau n-aș putea să le fac acasă?

Adevărul era că analizele de sânge nu erau deloc grozave, deși i se făcuseră patru transfuzii. Și era galben, arăta prăpădit și smochinit. Până și șepcuța de pe cap îi era parcă acum prea largă.

— Cu alte cuvinte, cu vă mulțumesc, doctore! Atunci, la început, n-am avut dreptate, îi declară cinstit Rusanov Donțovei. Îi plăcea să-și recunoască greșelile. M-ați vindecat – vă mulțumesc.

Donțova clătină nedefinit din cap. Nu din modestie, nu ființă s-ar fi pierdut cu firea, ci fiindcă el nu știa ce spune. Deocamdată se așteptau la explozia unor tumori la mai mulți ganglioni. Și doar de viteza procesului depindea dacă va mai fi în viață peste-un an.

Ca și ea însăși, de altfel.

Donțova și Gangart îl pipăiau aspru la subțiori și deasupra claviculelor. Rusanov se strâmbase chiar, atât de tare apăsau.

— Zău că nu-i nimic acolo! Încerca el să le convingă.

Acum era clar că voiau doar să-l bage în sperieți cu boala asta. Numai că el, om dârz, iată că o suportase ușor. De-această dârzenie, descoperită în sine însuși, era deosebit de mândru.

— Cu-atât mai bine. Dar trebuie să fiți și dumneavoastră foarte atent, tovarășe Rusanov, îi explica Donțova. Vă mai facem vreo două injecții și probabil că o să vă externăm. Va trebui însă să vă prezentați la control în fiecare lună. Iar, dacă observați singur ceva pe undeva, chiar și mai devreme.

Dar Rusanov, vesel acum, trase concluzia, după propria sa experiență de serviciu, că aceste convocări obligatorii la consultații sunt simple formalități – trebuia umplută o rubrică.

Și, de bucurie, se duse imediat să dea telefon acasă.

Îi veni rândul și lui Kostoglotov. El le aștepta cu un sentiment amestecat: s-ar fi zis că medicii l-au salvat, dar părea că tot ei l-au distrus. Mierea era amestecată în butoi, în părți egale, cu catran, astfel că nu mai era bună acum nici de mâncat, nici de uns roțile.

Când se apropia de el Vera Kornilievna singură, era Vega și orice l-ar fi întrebat din punct de vedere profesional, și orice tratament i-ar fi dat – el o privea și se bucura. În mod inexplicabil, în ultima săptămână îi iertase complet mutilarea pe

care-o pricinuia trupului său. Începuse să-i recunoască parcă un fel de drept asupra trupului său – și asta-l încălzea. Când se apropia de el în timpul vizitelor, îi venea de fiecare dată să-i mângâie mâinile mici sau să se frece cu botul de ea, ca un câine.

Dar iată că se apropiară amândouă, ca niște medici prinși în armura dispozițiilor lor, și Oleg nu se putea elibera de nedumeriri și de jignire.

— Ei, cum merge? Întrebă Donțova, așezându-se pe patul lui.

Iar Vega stătea în spatele ei și-i zâmbea ușurel de tot. Îi revenise din nou această simpatie sau poate chiar fatalitate – să-i zâmbească la fiecare înlănțuire, chiar dacă doar un pic de tot. Numai că astăzi îi zâmbea parcă printr-un văl.

— Păi, nu prea grozav, răspunse obosit Kostoglotov, ridicându-și capul, care-i atârna, pe pernă. A început să mă strângă, când fac câte-o mișcare greșită, aici... În plex. În general, am sentimentul că mi s-a aplicat un tratament excesiv. Vă rog să-l încheiați.

N-o cerea cu ardoarea de odinioară, ci vorbea indiferent, ca despre problemele unui străin, mult prea clare, de altfel, pentru-a mai fi nevoie să insiste.

Și nici Donțova nu insistă, obosise și ea:

— Aveți un cap pe umeri, așa că faceți cum credeți. Dar, tratamentul n-a fost încheiat.

Începu să-i cerceteze pielea pe conturul iradierii, Adevărul era că pielea cerea să se termine odată. Reacția de suprafață putea să se mai agraveze și după încheierea ședințelor.

— Nu i se mai fac câte două pe zi? Întrebă Donțova.

— Nu, câte una deja, răspunse Gangart.

(Ea pronunța frazele simple, cum era: „Câte una deja”, întinzându-și ușor gâtul subțire, și se crea senzația că spune ceva tandru!)

Niște fire vii, ciudate, se întinseseră, asemeni unui păr lung de femeie, se agățaseră și o împotmoliseră în relația cu acest bolnav. Dar numai ea simțea durerea când se întindeau și se rupeau, pe el asta nu-l atingea, iar în jur nimeni nu vedea nimic. În ziua când Vera auzise de scenele nocturne cu Zoia, parcă-i fusese smuls un smoc întreg. Și poate c-ar fi fost mai bine să se termine astfel. Prin acel șoc îi fusese reamintită legea după care bărbaților nu le trebuie femei din aceeași generație, ci fete mai tinere. Nu trebuia să uite că generația ei fusese depășită.

Apoi începuse să-i iasă atât de evident în cale, îi sorbea cu atâta atenție cuvintele, vorbea și privea atât de frumos. Și firele – firele de păr începură să se desprindă unul câte unul și să se împotmolească din nou.

Ce erau aceste fire? Ceva inexplicabil și lipsit de noimă. Urma să plece foarte curând – iar acolo va fi strâns de o gheară puternică. Și nu va mai veni decât atunci când îi va fi foarte rău, când moartea îl va da gata. Sau, cu cât va fi mai sănătos, cu atât va veni mai rar, cu-atât nu va mai veni niciodată.

— Dar câte injecții de sinestrol a făcut? Se informă Liudmila Afanasievna.

— Mai mult decât trebuie, i-o luă înainte Verei Kornilievna, acru, Kostoglotov și aruncă o privire încăpățanată. Or să-mi ajungă pentru toată viața.

În mod normal, Liudmila Afanasievna nu i-ar fi iertat o asemenea replică grosolană și i-ar fi făcut o morală cruntă. Dar acum nu mai avea pic de voință, abia mai putea să-și termine vizita. În afara funcției sale, luându-și de pe acum rămas-bun de la ea, n-avea ce contraargument să-i aducă, de fapt, lui Kostoglotov. Tratamentul era, într-adevăr, barbar.

— Iată care-i sfatul meu, spuse ea împăciuitor și în așa fel încât să nu se audă în salon. Nu trebuie să tindeți spre fericirea vieții de familie. Va trebui să mai trăiți încă mulți ani fără o familie în adevăratul sens al cuvântului.

Vera Kornilievna își coborî ochii.

— Fiindcă, vă mai amintiți, cazul dumneavoastră a fost foarte neglijat. Ați venit târziu la noi.

Kostoglotov știa că situația lui nu-i strălucită, dar auzind așa ceva chiar din gura Donțovei, rămase cu gura căscată.

— M-m-mda, făcu el. Apoi, îl consolă un gând liniștitor. Oricum, cred că va avea și conducerea grijă de asta.

— Vera Kornilievna, o să-i continuați tezanul și pentaxilul. Dar, vom fi totuși nevoiți să-i dăm drumul să se odihnească. Uite cum o să facem, Kostoglotov: o să vă scriem rețetă pentru o rezervă de trei luni de sinestrol, se găsește acum în farmacii, o să vi-l cumpărați – și faceți neapărat în așa fel încât să vă continuați tratamentul acasă. Dacă n-are cine să vă facă acolo injecții – luați tablete.

Kostoglotov aproape deschisese gura pentru a-i spune că, în primul rând, el n-are nici un fel de casă, în al doilea – n-are bani, iar în al treilea nu-i tâmpit să se ocupe cu o asemenea sinucidere lentă.

Dar ea era cenușiu-verzuie, chinuită, așa că se răzgândi și nu-i mai spuse nimic. Astfel se termină vizita.

Sosi în fugă Ahmadjan: totul se aranjase, trimiseseră și după hainele lui. Astăzi o să bea cu prietenul lui! Iar după hârtii o să treacă mâine. Era atât de ațâțat, vorbea atât de repede și atât de tare, cum nu-l văzuse încă nimeni niciodată. Se mișca cu o asemenea forță și siguranță, de parcă n-ar fi zăcut cu ei aici vreme de două luni, bolnav. Sub părul negru tuns perie, sub smoala sprâncenelor negre, ochii-i ardeau ca unui bețiv și toată spinarea-i tresărea de sentimentul vieții – dincolo de prag, chiar acum. Se repezi să-și adune lucrurile, le lăsă baltă, dădu fuga s-aranjeze să i se dea prânzul odată cu cei de la parter.

Iar Kostoglotov fu chemat la roentgen. Așteptă acolo un timp, apoi se culcă sub aparat, apoi mai ieși încă o dată în cerdac să se uite de ce-o fi vremea atât de mohorâtă.

Tot cerul era involburat de nori repezi, cenușii, iar dincolo de ei se târa unul vinețiu, promițând o mare ploaie. Era însă foarte cald, așa că nu putea fi decât o

ploaie de primăvară.

N-avea cum să iasă la plimbare, așa că urcă din nou în salon. Auzi încă din coridor ce povestea Ahmadjan în surescitarea sa.

— Sunt hrăniți, să fiu al dracului, mai bine ca soldații! Mă rog – nu mai rău în orice caz! Porțiile, de un kil două sute. Când, de fapt, ar trebui să fie hrăniți cu rahat! Iar, de muncit, nu muncesc! Cum duceam în zonă, imediat au fost fugit, fost ascuns și dormit toată ziua!

Kostoglotov păși încet în cadrul ușii. Deasupra patului despuiat de cearceafuri și fața de pernă, Ahmadjan stătea cu bocceaua gata pregătită și, gesticulând cu mâinile, sclipindu-și dinții albi, își termina ultima întâmplare povestită în salon. Iar salonul era schimbat în întregime – nu mai era nici Federau, nici filosoful, nici Șulubin. În mod inexplicabil, pe vremea când salonul avea altă alcătuire, Kostoglotov n-auzise niciodată această poveste de la Ahmadjan.

— Și nici nu construiesc nimic? Întrebă cu voce scăzută Kostoglotov. Chiar nu se ridică nimic în zonă?

— Mă rog, de construit construiesc, se încurcă un pic Ahmadjan. Dar prost construit.

— Păi, să-i fi ajutat..., spuse încă și mai încet, pierzându-și forțele, Kostoglotov.

— Treaba noastră – pușca; a lor – lopata! Răspunse prompt Ahmadjan.

Oleg privea fața colegului său de salon de parc-ar fi văzut-o pentru prima oară, sau nu, de parcă o văzuse ani la rând încadrată de gulerul cojocului și cu arma automată.

Nefiind dezvoltat peste nivelul jocului de domino, el era sincer, Ahmadjan, un om dintr-o bucată.

Dacă decenii după decenii nu-i lași pe oameni să povestească lucrurile așa cum sunt – mințile omenești o iau inevitabil razna și devine mai greu să-ți înțelegi compatriotul decât pe un locuitor de pe Marte.

— Păi, cum îți imaginezi tu asta? Nu-i dădea pace Kostoglotov. Ca niște oameni să fie hrăniți cu rahat? Ai glumit, nu-i așa?

— Ba, n-am glumit deloc! Ția nu oameni! Nu sunt oameni! Insistă sigur de el și aprins Ahmadjan.

Spera să-l convingă și pe Kostoglotov, cum îl crezuseră și alți ascultători. Știa, ce-i drept, că Oleg e deportat, dar de lagărele lui nu știa.

Kostoglotov trase cu ochiul la patul lui Rusanov, neînțelegând cum de nu-i ia acela partea lui Ahmadjan, însă acela lipsea din salon.

— Când te gândești că eu te credeam soldat în armată. Deci, ia-a-ată în ce unități îți faci tu serviciul, lungi vorbele Kostoglotov. Deci tu l-ai slujit pe Beria?

— Eu nu știu nici o Berie! Se supără și roși Ahmadjan. Cine pune acolo sus – pe mine nu mă privește. Eu depus jurământul – și slujit. Dacă te pun pe tine – ai să slujit și tu...

Deznodământ fericit

Chiar în ziua aceea începuse și ploaia. Plouase toată noaptea și se stârnise și vântul, iar vântul se făcea tot mai rece, iar până joi dimineața ploua deja amestecat cu zăpadă și toți cei care, în clinică, prevestiseră primăvara și deschiseseră ramele duble, de iarnă, fură puși cu botul pe labe, Kostoglotov inclusiv.

Dar tot joi, ninsoarea se opri, ploaia încetă brusc, vântul scăzu și vremea deveni mohorâtă, rece și neclintită.

La asfințit însă, în zare începu să se întrevadă, printr-o crăpătură subțire de aur, partea de apus a cerului.

Iar vineri dimineața, când se externă Rusanov, cerul se deschise fără nici un norișor, ba soarele dimineții începuse chiar să usuce bălțile mari de pe asfalt și potecile de pământ ce traversau, de-a curmezișul, peluzele de iarbă.

Și toți simțiră că abia acum începe adevărata primăvară.

Așa că fu scoasă hârtia izolatoare de pe geamuri, date jos cremoanele, ramele fură deschise, iar chitul uscat cădea pe jos, să aibă femeile de serviciu ce mătura. Pavel Nikolaevici nu-și lăsase lucrurile la depozit, nu luase nici un fel de îmbrăcăminte de la spital, așa că se putea externa la orice oră a zilei ar fi dorit. Veniră să-l ia dimineața, imediat după micul dejun.

Dar, cine venise! Mașina era condusă de Lavrik: își luase în ajun car-netul de șofer! Și tot în ajun începuse și vacanța – cu serate pentru Lavrik, cu plimbări pentru Maika, așa încât cei mici erau în culmea fericirii. Cu ei doi, își făcu apariția și Kapitolina Matveevna, fără cei mari. Lavrik apucase să spună că, mai târziu, vrea să-și ducă prietenii la plimbare, așa că acum trebuia să demonstreze cât de sigur este la volan în lipsa lui Iurka.

Și, ca într-o peliculă derulată invers, totul o porni înapoi, dar cât de vesel de data aceasta! Pavel Nikolaevici intră în cămăruța infirmierei-șefe în pijama și ieși într-un costum cenușiu. Hazosul de Lavrik, frumos și zvelt, îmbrăcat într-un costum nou, albastru, deja un băiat mare, s-ar fi zis, de nu s-ar fi apucat să se alerge prin hol cu Maika, rotea mereu pe deget curelușa cu cheile automobilului.

— Ai închis toate ușile? Întreba Maika.

— Toate.

— Dar geamurile – le-ai închis pe toate?

— Păi, du-te să controlezi.

Maika fugea scuturându-și cărlionții întunecați, apoi se întorcea:

— Totul e-n ordine. Și se prefăcea pe loc speriată: Dar portbagajul l-ai închis?

— Păi, du-te să controlezi.

Și ea dădea din nou fuga.

Prin holul de la intrare erau și acum duse spre laborator borcane cu lichid galben, oameni epuizați, cu fețe distruse, așteptau și acum să se elibereze locuri, iar cineva se întinsese pe o bancă. Dar Pavel Nikolaevici se uita la toate acestea cu condescendență: se dovedise a fi un om curajos, mai puternic decât

împrejurările.

Lavrik luă geamantanul tatălui. Kapa, într-un pardesiu de culoarea caisei, cu mulți nasturi mari, cu chica ei arămie, întinerită de bucurie, dădu drumul infirmiereișefe c-un gest al capului și-și luă bărbatul de braț. De cealaltă parte, se agăță Maika.

— Uită-te și tu la căciulița ei! Vezi, are o căciuliță nouă, în dungi!

— Pașa, Pașa! Se auzi strigat din spate.

Își întoarseră capetele.

Dinspre coridorul secției de chirurgie, se-apropia Cealăi.

Arăta foarte bine și era vioi, nici măcar galben nu mai era. Numai pijamaua de spital și papucii arătau că-i bolnav.

Pavel Nikolaevicî îi strânse vesel mâna și spuse:

— Iată, Kapa, îți prezint un erou al frontului spitalicesc. I-au scos mai tot stomacul, iar el nu face decât să zâmbească.

Făcând cunoștință cu Kapitolina Matveevna, Cealăi își lovi într-o manieră delicată călcâiele, își înclină capul pieziș – pe de-o parte respectuos, pe de alta jucăuș.

— Păi, telefonașul, Pașa! Lasă-mi telefonașul! Îl sâcâia Cealăi.

Pavel Nikolaevici se prefăcu că s-a împiedicat în ușă și n-a auzit rugămintea. Era om bun de felul lui Cealăi, dar aparținea unui alt cerc, avea alte concepții și totuși n-ar fi fost prea serios să păstreze legătura cu el. Rusanov căuta o pricină mai nobilă să-l refuze.

Ieșiră în cerdac și Cealăi puse imediat ochii pe Moskviciul întors deja de Lavrik, gata de plecare. Evaluă mașina din ochi și, fără să întrebe: „e a ta?”, trecu la:

— Ce kilometraj are la bord?

— Păi, nici cincisprezece mii n-are.

— Atunci de ce sunt cauciucurile atât de proaste?

— Uite, așa le-am nimerit... Așa le-au făcut – drăguții de muncitori...

— Și nu vrei să-ți fac rost?

— Dar poți?! Maksim!

— Ceara mă-sii! Păi, i-o nimica toată! Notează-ți și tu numărul meu, notează-ți-l!

Îl împungea el în piept pe Rusanov. După ce ies de aici, îți garantez eu că se rezolvă într-o săptămână!

Nu mai trebuia inventat nici un pretext! Pavel Nikolaeviei rupse din agendă o foiță și-i scrise lui Maksim numerele lui de la serviciu și de-acasă.

— Gara, e-n ordine! Ne sunăm! Își luă rămas-bun.

Maika sări pe scaunul din făt, iar părinții se așezară în spate.

— O să fim prieteni! Îi încurajă Maksim, la plecare.

Pocniră ușile.

— O să trăim! Stigă Maxim, cu mâna ridicată ca la salutul „Frontului Roșu”.

— Ei? O examinează Lavrik pe Maika. Acum ce trebuie să fac? Să pornesc

ambreiajul?

— Nu, mai întâi controlează cheia de contact! Turuia Maika.

Porniră, improșcând pe-alocuri apa din bălți, și-o cotiră pe după pavilionul ortopedic. Aici, într-un halat cenușiu și cizme, mergea chiar pe mijlocul aleii de asfalt, fără grabă, ca la plimbare, un bolnav deșirat.

— Ia claxonează-l mai tare, așa! Apucă să-l observe și să spună Pavel Nikolaevici. Lavrik claxonă scurt și puternic. Deși omul o coti brusc și-și întoarse capul, Lavrik accelerează și trecu la zece centimetri de el.

— Pe ăsta l-am botezat Roadcoase. Dacă-ai ști ce tip antipatic și invidios poate să fie. De altfel, tu l-ai văzut, Kapa.

— Ce te miri, Pașik! Oftă Kapa. Unde-i fericire acolo-i și invidie. Dacă vrei să fii fericit, n-ai cum trăi iară invidioși.

— Dușman de clasă: mârâi Rusanov. Să fi fost alte împrejurări...

— Păi, atunci trebuia să-l calc, de ce mi-ai spus să-l claxonez? Râse Lavrik și se-ntoarse pentru o clipă.

— Să nu îndrăznești să-ntorci capul! Se sperie Kapitolina Matveevna.

Și, într-adevăr, mașina deviase un pic.

— Să nu-ndrăznești să-ntorci capul! Repetă Maika și începu să râdă în hohote. Dar eu pot, mama? Și-și întorcea capul înapoi, ba pe stânga, ba pe dreapta.

— Când i-oi interzice să plimbe fetele, atunci o să vadă el!

În timp ce ieșeau din complexul medical, Kapa deschise fereastra și, aruncând ceva mărunț pe geam, spuse:

— Ei, măcar de nu ne-am mai întoarce aici, fir-ar blestemat! Să nu-ntoarcă nimeni capul!

Iar Kostoglotov trase o înjurătură în urma lor, una lungă și dichisită.

Dar concluzia pe care-o trase fu următoarea – a procedat foarte bine: și el o să se externeze, neapărat, tot dimineața. Nu i-ar conveni deloc s-o facă ziua, când se externează toți, fiindcă n-ar mai avea timp de nimic.

I se promisese că va fi externat în ziua următoare.

Ziua blândă, însorită, începea să se încălzească. Totul se-ncălzea și se zvânta repede. La Uș-Terek, probabil că oamenii au început deja să și sape grădinile, să curețe arâkurile.

În timpul plimbării începuse să viseze. Ce fericire: plecase să moară pe-un ger cumplit, iar acum se întoarce în plină primăvară – poate să-și planteze ceva în grădinița lui. Era o mare bucurie să înfigi ceva în pământ, iar apoi să te uiți ce iese.

Numai că toți lucrează grădinile în doi. Iar el va fi singur.

Tot plimbându-se, se gândi să se ducă la infirmiera-șefă.

Se duseseră vremurile în care Mita îl repezea spunându-i că „nu sunt locuri” în clinică. Făcuseră de mult cunoștință.

Mita stătea în cămăruța ei de sub seară, fără fereastră, cu lumină electrică, un

loc insuportabil, după plimbarea din parc și pentru plămâni și pentru ochi – stătea și muta la nesfârșit, dintr-un teanc în altul, niște fișe de evidență.

Aplecându-se, Kostoglotov intră pe ușa prea scundă și spuse:

— Mita! Am o rugămință. Una foarte mare.

Mita își ridică fața lungă, aspră. Fața aceasta nearmonioasă îi fusese hărăzită fetei chiar din naștere și, până la patruzeci de ani, nimeni nu fusese ispitit s-o sărute, s-o mângâie cu palma și toată tandrețea care-ar fi putut-o înviora, a rămas pentru totdeauna neexprimată. Așa se făcuse că Mita devenise căluț de povară.

— Ce fel de rugămințe?

— Măine mă externez.

— Îmi pare foarte bine pentru dumneavoastră!

Era bună Mita, numai la prima vedere părea supărată.

— Nu asta-i problema. În cursul zilei trebuie să rezolv o mulțime de treburi în oraș, iar seara trebuie să plec. Numai că boarfele se-aduc foarte târziu de la depozit. Cum am putea face, Mitocika, s-aducem lucrurile mele încă de astăzi, să le punem pe undeva, iar eu m-aș schimba mâine devreme de tot și-aș pleca.

— Adevărul e că n-ar prea fi voie, oftă Mita. Dacă află Nizamutdin.

— Păi, de unde să afle? Eu știu că-i o încălcare, dar Mitocika, viața omului e plină de încălcări!

— Și dacă n-o să fiți externat mâine?

— Vera Kornilievna mi-a spus sigur.

— Totuși, trebuie întrebată încă o dată.

— Bine, mă duc acum până la ea.

— Dar noutatea noastră o știți?

— Nu, care?

— Cică până la sfârșitul anului ne dau drumul la toți! Și se vorbește mult despre asta! Fața ei urâtă deveni de-a dreptul drăgălașă când începu să vorbească despre acest zvon.

— Pe care noi? Pe voi?

Asta însemna – pe deportații cu regim special, popoarele.

— Păi, cică și pe noi, și pe voi! Nu credeți? Așteptă ea, cu teamă, răspunsul lui.

Oleg se scărpină în creștet, se strâmbă, unul dintre ochi și-l strânse de toi:

— S-s-s-ar putea. De fapt, nu-i exclus. Dar, după câte flapsuri dintr-astea am avut eu parte la viața mea – nu-mi mai arde să umblu după cai verzi...

— Dar acum se spune foarte sigur, foarte-foarte sigur!

Voia atât de tare să creadă, n-o puteai refuza! Oleg își răsfrânse buza de jos peste cea de sus și căzu pe gânduri. Eadevărat că totuși ceva se cocea. Căzuse Tribunalul Suprem. Numai că mergea prea încet, într-o lună nu se mai întâmplase nimic, așa că iar nu-i mai venea să creadă. Prea-i lentă istoria pentru viața noastră, pentru inima noastră.

— Ei, să dea Dumnezeu, spuse el, mai mult pentru ea. Și atunci ce-o să faceți? O să plecați?

— N-nu știu, pronunță aproape fără voce Mita, cuprinzând sub degetele cu unghii mari fișele ferfenițite de care se săturase până peste cap.

— Dumneavoastră trebuie să fiți din zona Salskului, nu?

— Da.

— Păi, ce, acolo-i mai bine?

— Li-ber-ta-te, șopti ea.

Mai probabil era însă că, în ținutul natal, mai spera încă să se mărite.

Oleg plecă s-o caute pe Vera Kornilievna. N-o găsi imediat: era ba la cabinetul Roentgen, ba la chirurgi. În sfârșit, o văzu venind cu Lev Leonidovici pe coridor – și porni după ei.

— Vera Kornilievna! Putem sta de vorbă un minut?

Era plăcut să i te adresezi, să spui ceva special pentru ea, și observase că lui i se adresa cu o altfel de voce decât celorlalți.

Ea se întoarse. Inerția omului ocupat era clar exprimată de unghiul în care-i era înclinată silueta, de poziția mâinilor, de preocuparea oglindită pe față. Se oprise totuși îndată, cu atenția pe care-o acorda, cu consecvență, tuturor.

— Da...?

Și nu adăugă – „Kostoglotov”. Doar la persoana a treia, când trebuia să le spună ceva medicilor sau infirmierelor, îl mai numea acum astfel. Direct nu i se adresa nicicum.

— Vera Kornilievna, am o rugămintă mare la dumneavoastră... Nu-i puteți spune Mitei că voi fi sigur externat mâine?

— De ce?

— Am mare nevoie. Știți, eu mâine-seară trebuie deja să plec, dar pentru asta...

— Hai, Liova, du-te! Vin și eu imediat.

Și Lev Leonidovici plecă, clătinându-se și gârbovindu-se, cu mâinile înfipite în buzunarele halatului și cu șnururile întinse pe spinare. Iar Vera Kornilievna îi spuse lui Oleg:

— Haideți până la mine.

Și porni înaintea lui. Ușoară. Ca o nălucă.

Îl duse în camera aparatelor unde avusese, pe vremuri, discuția aceea lungă în contradictoriu cu Donțova. Se așeză la aceeași masă neșlefuită, iar lui îi indică același loc. El rămase în picioare.

Nu mai era nimeni în cameră. Soarele intra aici în chip de stâlp de aur înclinat, făcut din firicele de praf ce jucau, și se mai reflecta și în detaliile nichelate ale aparatelor. Lumina era atât de puternică, încât îți venea să-ți strângi ochii, și era veselă.

— Dar, dacă n-am să am timp mâine să vă externez? Știți, în asemenea situații, trebuie să scriu o epicriză.

El nu înțelegea dacă vorbea strict profesional sau cu o ușoară viclenie:

— Epi-ce?

— Epicriză – este concluzia întregului tratament. Până nu e gata epicriza, nu vă pot externa.

Câte treburi fuseseră puse pe-acești umeri mici! Era așteptată și chemată pretutindeni, iar acum a mai întrerupt-o și el, și mai trebuie să scrie și epicriza asta.

Dar ea stătea – și strălucea. Și nu doar ea, nu doar privirea aceasta binevoitoare, chiar tandră – mai erau și evantaiele de raze răsfirate cu care-i înconjurase silueta lumina puternic reflectată.

— Dar care-i problema, vreți să plecați imediat?

— Nu c-aș vrea, aș rămâne cu plăcere. Dar n-am unde să înnoptez. Nu mai vreau să dorm în gară.

— Chiar, dumneavoastră n-aveți voie la hotel, dădu ea din cap. Și se încruntă: Ce ghinion, îngrijitoarea la care înnoptează de obicei bolnavii nu-i acum la serviciu. Cei de făcut? Trăgea ea de timp, mușcându-și ușurel buza de sus cu șirul dinților de jos și desenând pe hârtie un fel de opt. Știți... de fapt... Ați putea dormi liniștit... la mine.

Cum? Ce-a spus? Nu i se năzărise? Cum s-ar putea face să repete asta?

Obrajii îi roșiseră în mod evident. Și continua să-i evite privirea. Dar, de vorbit, vorbea foarte simplu, de parc-ar fi fost ceva perfect obișnuit – ca bolnavul să se ducă să înnopteze la doctor:

— Întâmplător, mâine am o zi mai neobișnuită: dimineața n-am să stau la clinică decât două ore, iar apoi am să fiu toată ziua acasă și nu mai plec decât după prânz... O să-mi fie foarte ușor să înnoptez la niște cunoștințe...

Și – l-a privit! Obrajii îi erau încinși, iar ochii luminoși, fără umbră de păcat. A înțeles-o, oare, cum se cuvine? Este el oare demn de ceea ce i se propusese?

Dar, Oleg, pur și simplu, nu putea înțelege. Oare ce se poate înțelege când o femeie vorbește în acest fel?... Poate să fie și foarte mult, dar și foarte puțin. Dar el nu se gândea, nu avea timp să se gândească: ea privea cu atâta noblețe și aștepta.

— Mul-țumesc, pronunță el (cu greu). Asta... E, bineînțeles, formidabil. Uitase complet cum fusese învățat cu o sută de ani în urmă, în copilărie, să fie galant, să răspundă politicos. Asta – e foarte bine... Dar cum pot să vă lipsesc... Mi-e rușine.

— Nu vă faceți griji, îl liniști zâmbind Vega. Dacă vreți să stați douătrei zile – putem inventa ceva și-n acest caz. Doar vă pare rău să plecați din oraș, nu?

— Sigur că-mi pare rău... Da! Dar atunci biletul de externare trebuie făcut nu pentru mâine, ci pentru poimâine, fiindcă altfel o să fiu întrebat la comandament de ce nu plec. Pot să mă aresteze din nou.

— Ei bine, bine, o să ne fofilăm. Deci, Mitei să-i spun astăzi de externat, să vă externez – mâine, iar în adevărînță să scriu pomâine? Ce om complicat sunteți.

Dar ochii ei nu erau disperați de atâtea complicații, ci râdeau.

— Eu să fiu complicat, Vera Kornilievna! Sistemul e complicat! Mie și adevărurile trebuie să mi le faceți, nu ca la toți oamenii, într-un exemplar, ci în câte două.

— De ce?

— Pe una o s-o ia comandantul ca să justifice călătoria, iar cealaltă o să-mi rămână mie.

(La comandament s-ar putea să nu fie nevoie s-o lase, o să țipe că n-are decât una, dar – nu trebuia să aibă o rezervă? Ce, degeaba a suferit pentru adevărură...?)

— Și-o a treia pentru gară, ea își notă câteva cuvinte pe o hârtiuță. Deci, iată adresa mea. Să vă explic cum ajungeți?

— Am să găse-e-esc cu, Vera Kornilievna!

(Nu zău, chiar o spunea serios?... Chiar îl invita de-adevărurile...?)

— Și... Îi mai dădu câteva foite lunguiețe gata pregătite. Iată rețetele de care v-a vorbit Liudmila Afanasievna. Sunt mai multe la fel, ca să se mai împartă doza.

Rețetele acelea! Acelea!

Vorbise despre ele, ca despre ceva lipsit de importanță.

Așa, un mic adaos la adresă: reușise performanța să nu discute niciodată, în cele două luni cât îl tratase, despre asta.

Asta se numea, probabil, tact.

Ea se ridicase deja. Se îndrepta spre ușă.

O așteptau treburile. O aștepta Liova...

Și, deodată, în evantaiile risipite ale razelor care umpluseră camera până la refuz, el o văzu albă, ușoară, subțire în talie și, parcă pentru prima dată – atât de înțelegătoare, de prietenoasă și – de necesară! Cum nu fusese niciodată până atunci!

Se înveseli și avu un acces de sinceritate. O întrebă:

— Vera Kornilievna! Dar de ce-ați fost supărată pe mine atâta vreme?

Din inelul de lumină privea zâmbind, nu se știe de ce, cu înțelepciune:

— Păi, dumneavoastră nu v-ați făcut vinovat cu nimic?

— Nu.

— Cu nimic?

— Cu nimic!

— Amintiți-vă mai bine.

— Nu-mi amintesc. Haideți, sugerați-mi măcar!

— Trebuie să mă duc...

Cheia era în mâna ei. Trebuia să încuie ușa. Și să plece.

Dar era atât de bine cu ea! Ar fi stat așa o zi și-o noapte.

Ea se îndepărta, mică, pe coridor, iar el stătea și privea în urmă.

Și ieși imediat din nou la plimbare. Primăvara se încingea – nu te mai saturai să respiri. A umblat două ore fără rost, adunând, adunând aer, căldură. Îi părea de-

acum rău să părăsească și parcul acesta, în care se simțise prizonier. Îi părea rău că nu va fi acolo când vor înflori salcâmi japonezi, când vor apărea primele frunze, târzii, ale stejarilor.

Parcă nici greață nu i mai era astăzi și nici slăbit nu se simțea. I-ar fi făcut plăcere acum să lucreze pământul. Voia ceva, voia ceva, dar nici ei nu știa ce. Observă că degetul mare se plimbă singur pe arătător, cerând o țigară. Ei nu, n-are decât s-ajungă să le și viseze – odată ce s-a lăsat, gata!

După ce umblă pe săturate se duse la Mita. Mita făcuse treabă bună; geanta lui Oleg sosise și fusese ascunsă în baie, iar cheia de la baie o va putea lua de la îngrijitoarea mai în vârstă, care-o să preia garda seara. Iar, spre sfârșitul zilei de lucru, va trebui să treacă pe la policlinică să-și ia toate adevărurile.

Externarea lui se contura inevitabilă.

Nu chiar ultima dată, dar una dintre ultimele dați, urcă scara.

Iar sus o întâlnește pe Zoia.

— Ei, cum mai stați, Oleg? Întrebă Zoia, dezinvoltă.

Își însușise cu o naturalețe uimitoare, cu mare ușurință acest ton lejer. De parcă n-ar fi fost niciodată nimic între ei: nici porecle tandre, nici dansul din „Vagabondul”, nici rezervorul de oxigen.

Și poate c-avea dreptate. De ce să-i amintească mereu? De ce să nu uite? De ce să-și poarte pică?

Într-una din gărziile ei de noapte nu se mai duse să-i dea târcoale, ci mersese la culcare. Într-o seară oarecare ea se-apropie de el, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, cu seringă, iar el se întoarce și o lăasă să-i facă injecția. Și ceea ce începuse să crească între ei atât de tensionat, ca punga de oxigen pe care o duseseră cândva împreună – începuse brusc să se dezumfle. Și se transformă în nimic. Tot ce rămăsese era un salut prietenesc:

— Ei, cum stați, Oleg?

El se sprijini de masă cu mâinile drepte, lungi, și-și lăasă lațele negre s-atârne:

— Leucocite două mii opt sute. E a doua zi când nu mi se mai fac raze. Măine mă externez.

— Deja mâine? Își flutură ea genele aurii. Păi, atunci, noroc! Vă felicit!

— Credeți că aveți vreun motiv...?

— Cât sunteți de nerecunoscător! Zoia clătină din cap. Ia faceți un efort să vă amintiți prima dumneavoastră zi de aici, în hol! Mai sperați, oare, atunci să trăiți mai mult de o săptămână?

Și asta era adevărat.

Nu, zău că era fată bună Zoika: veselă, harnică, sinceră, ce-i în gușă și-n căpușă. Dacă ar putea face abstracție de acel lucru neplăcut care se instalase între ei, de parcă s-ar fi înșelat unul pe celălalt, dacă ar lua-o acum de la zero – ce i-ar putea împiedica să fie prieteni?

— Uite-așa, zâmbi el.

— Uite-așa, zâmbi ea.

De muline, nu-i mai aminti.

Asta era tot. Va face de gardă aici de patru ori pe săptămână. Va toci manualele. Din când în când, va broda. Iar acolo, în oraș – va sta cu cineva în umbră, după dans.

Doar nu putea fi supărat pe ea fiindcă are douăzeci și trei de ani și-i sănătoasă până la ultima celulă, până la ultima picătură de sânge.

Porni mai departe. Deodată, cu aceeași ușurință și simplitate, ea îl strigă din urmă:

— Hei, Oleg!

El se întoarse.

— Poate, n-aveți unde înnopta? Notați-vă adresa mea.

(Cum? Și ea?)

Oleg o privi uluit. Asta era mai presus de înțelegerea lui.

— E foarte comod, chiar lângă stația de tramvai. Suntem două persoane, eu și bunica, dar avem și două cămăruțe.

— Mulțumesc mult, primi el năucit bucățica de hârtie. Dar nu cred... Nu știu cum o să fie...

— Dar, dacă, totuși? Zâmbi ea.

Ce mai, s-ar fi descurcat mai ușor în taiga decât printre femei.

Mai făcu doi pași și-l văzu pe Sibgatov deprimat, întins pe spate pe o planșetă rigidă, în colțul lui de hol sufocant. Până și într-o asemenea zi, în care soarele dăduse năvală peste tot, aici nu ajungeau decât niște reflexe nevolnice.

Sibgatov se uita în tavan.

Situația i se înrăutățise mult în aceste două luni.

Kostoglotov se așeză lângă el, pe marginea planșetei.

— Șaraf! Umblă zvonuri serioase cum că toți deportații vor fi eliberați. Și cei speciali, și administrativii.

Șaraf nu-și întoarse spre Oleg capul, ci doar ochii. Și părea să nu fi receptat nimic, în afară de sunetul vocii.

— Auzi? Și pe voi, și pe noi. Cică e sigur.

Iar el – nu înțelegea.

— Nu crezi?... O să pleci acasă?

Sibgatov își mută privirea și o pironi în tavanul lui. Își deschise buzele palide:

— Pentru mine – ar fi trebuit să vină mai devreme.

Oleg își puse mâna peste mâna lui, pe care o ținea așezată pe piept, ca un mort.

Trecând pe lângă ei, Nellea se îndrepta zgلوبie spre salon:

— Nu v-au rămas farfurioari p'-aci? Și se uită în jur. Hei, lățosule! Tu de ce nu mănânci? Ia, du-te și eliberează-ți farfuria, că doar n-oi sta s-aștept după tine?

Grozav! Kostoglotov scăpase masa și nici nu observase.

Îl dăduseră gata! Un singur lucru nu pricepea:

— Păi, tu ce treabă ai?

— Cum ce treabă am? Eu sunt acuma la bucătărie – servesc! Declară mândră de ea Nellea. Vezi ce halat curat am?

Oleg se ridică și se duse să-și soarbă din lingură ultima masă de prânz din spital. Insinuant, nevăzut și mut, Roentgenul îi distrusese orice urmă de poftă de mâncare. Dar, după codul deținutului, era inadmisibil să lași ceva în strachină.

— Haide, haide, dă-o gata repejor! Îi comandă Nellea.

Nu-și schimbase doar halatul, acum avea și cârlionții altfel aranjați.

— Ia te uită la tine, cum te-ai schimbat! Se miră Kostoglotov.

— Păi! Proastă-oi fi să mă târăsc pe jos pentru trei sute cincizeci pe lună! Aici măcar m-aleg cu ceva de-ale gurii!

Ceva mai greu.

Cum, probabil, li se întâmplă să aibă o senzație de pustiu bătrânilor care și-au îngropat toți colegii de generație – „e timpul, e timpul să mă duc și eu de-acum”, astfel nici Kostoglotov nu-și mai găsea locul în seara aceea în salon, deși paturile erau toate pline, și oamenii erau tot oameni, și se puneau din nou, de la capăt, aceleași întrebări: o fi cancer sau n-o fi? Se poate vindeca sau nu? Și ce alte mijloace mai pot fi de-ajutor?

Spre sfârșitul zilei, plecă, ultimul, Vadim: sosise aurul și era mutat în salonul de radiologie.

Lui Oleg nu-i mai rămăsese decât să ia la rând paturile și să-și amintească cine-a stat în fiecare la început și câți dintre ei au murit. Și reieșea că parcă nici nu muriseră chiar atât de mulți.

În salon, aerul era atât de închis, iar afară era atât de cald, încât Kostoglotov se culcă cu fereastra întredeschisă. Aerul primăverii se prăbușea peste el de după pervaz. Freamătul primăverii se auzea și din curțile căsuțelor vechi care se înghesuiau, lipite de zidul complexului clinic, de partea cealaltă.

Zidul de cărămidă al complexului te împiedica să vezi viața acestor curticle, dar acum se auzeau clar ba ușile trântite, ba cum se țipa la copii, ba un urlat de bețiv, ba un disc de patefon gângav, iar, mai târziu, după ce s-a dat stingerea, se auzi o voce puternică și joasă de femeie care cânta lălăit, poate cu disperare sau poate cu plăcere:

Și-n apartament adus-a

Tânăr chipeș, un miner...

Toate cântecele erau despre același lucru. Toți oamenii se gândeau la același lucru. Numai Oleg trebuia să se gândească la altceva.

Tocmai în această noapte, când urma să se scoale devreme și trebuia să-și cruțe forțele, Oleg nu reușea deloc s-adoarmă. Prin cap, îi treceau tot soiul de gânduri, cu sau fără rost: ce uitase să spună în certurile cu Rusanov; ce nu apucase să-i zică Șulubin; și ce fel de argumente i-ar mai fi putut expune lui Vadim; capul lui Juk cel ucis; și chipurile însuflețite ale soților Kadmin, la lumina galbenă a lămpii

de gaz, când o să le servească milioanele de impresii din oraș, iar ei vor veni cu noutățile lor despre aul și despre emisiunile muzicale pe care le ascultaseră – și li se va părea că-n bordeiul pleoștit a încăput tot universul; apoi expresia distrat-orgolioasă a Innei Strem, cea de optsprezece ani, de care Oleg nici nu va mai îndrăzni acum să se apropie; și-aceste două invitații – două invitații de la femei, să rămână să-nnopteze la ele: îi plesnea capul și din cauza lor – oare cum trebuiau înțelese corect?

În lumea aceea de gheață, care-și pusese pecetea pe sufletul lui Oleg, nu exista fenomenul, noțiunea de: „bunătate dezinteresată”. Oleg uitase cu desăvârșire că există așa ceva.

Și-acum i-ar fi fost mai simplu să dea orice altă explicație acestei invitații, decât simpla bunătate.

Ce voiau să spună? Dar el, cum trebuia să procedeze?

Lui, toate astea i se păreau de neînțeles.

Se răsucea de pe-o parte pe alta și degetele-i mototoleau o țigară nevăzută...

Oleg se ridică și se târî la plimbare.

În semiîntunericul holului, chiar lângă ușă, stătea, în ligheanul lui dintotdeauna, de pe dușumea, Sibgatov, luptându-se pentru noada lui, dar nu cu speranța răbdătoare de odinioară, ci parcă sub vraja disperării.

Iar la măsuța infirmierei de gardă, cu spatele la Sibgatov, stătea aplecată lângă veioză o femeie mică de statură, cu umeri înguști, în halat alb. Nu era însă niciuna dintre infirmiere – de gardă era Turgun, care dormea deja, probabil, în sala de ședințe. Era femeia aceea de serviciu, cu ochelari, stranie și cultivată, Elizaveta Anatolievna. Apucase să-și termine toate treburile până la căderea serii, iar acum stătea și citea.

În cele două luni pe care le petrecuse Oleg aici, această femeie de serviciu conștiincioasă, cu o expresie de inteligență mobilă pe chip, se târâse nu o dată pe sub paturile lor, spălând pe jos, în vreme ce ei toți, bolnavii, stăteau culcați sus; ea muta acolo, în adâncime, cizmele ascunse de Kostoglotov, fără să spună o singură dată vreo vorbă de ocară; mai ștergea apoi, cu cârpa, lambriurile de pe pereți; golea scuipătorile și le freca până străluceau; le împărțea bolnavilor borcanele cu etichete; și, în general, aducea și lua de acolo toate lucrurile grele, incomode sau murdare, pe care infirmiera nu se cuvenea să pună mâna.

Și cu cât muncea mai supusă, cu-atât mai puțin era băgată în seamă în pavilion. S-a spus deja, și cu două mii de ani în urmă, că, dacă ai ochi, nu înseamnă că și vezi.

Viața grea adâncește capacitatea de-a vedea. Existau aici, în pavilion, oameni care se recunoșteau de la prima vedere. Deși nu se distingeau între ceilalți nici prin epoleți, nici prin vreo uniformă sau banderolă vizibilă – se recunoșteau totuși, cu ușurință: de parc-ar fi avut un semn luminos în frunte; de parc-ar fi purtat stigmatе în palme și pe tălpi. (De fapt, existau o mulțime de indicii: un

singur cuvânt, scăpat din întâmplare; tonul cu care-a fost pronunțat acel cuvânt; strânsul buzelor între cuvinte; un zâmbet, când toți ceilalți sunt serioși; seriozitatea – când toți ceilalți râd.) Așa cum uzbekii sau karakaipacii îi recunoșteau cu ușurință în clinică pe-ai lor, la fel se recunoșteau și cei peste care căzuse măcar o dată umbra sârmei ghimpate.

Kostoglotov cu Elizaveta Anatolievna se recunoscuseră și ei de mult și se salutau cu subînțeleș. Dar nu se nimerise niciodată să poată vorbi pe îndelete.

Acum, Oleg se-apropie de măsuța ei, plescăind destul de tare cu papucii, ca să n-o sperie:

— Bună seara, Elizaveta Anatolievna!

Citea fără ochelari. Își întoarse capul – și însăși această răsucire se deosebea, prin ceva inefabil, de felul mereu serviabil în care-ntorcea capul când era chemată la muncă.

— Bună seara, zâmbi ea, cu toată demnitatea unei doamne în vârstă care, sub acoperișul ei, își salută oaspetele drag.

Se priviră cu bunăvoință, fără grabă.

Mesajul era că sunt oricând gata să se ajute unul pe celălalt.

Numai că n-au cum să se-ajute.

Oleg își răsuci capul pletos pentru-a vedea mai bine cartea.

— Iar una franțuzească? Și, ce anume?

Ciudata femeie de serviciu răspunse pronunțând moale „l”-ul:

— Claude Farrer.

— Dar, de unde tot luați cărți franțuzești?

— Păi, în oraș există o bibliotecă de cărți străine. Pe urmă, mai iau și de la o bătrânică.

Kostoglotov se uita la carte pieziș, ca un dulău la o pasăre împăiată:

— Și de ce numai franțuzești?

Razele ridurilor din jurul ochilor și buzelor îi trădau și vârsta, și chinul, și inteligența.

— Doare mai puțin, răspunse ea.

Nu vorbea niciodată cu voce ridicată, pronunția îi era moale.

— Păi, de ce să vă temeți de durere? Replică Oleg.

Îi era greu să stea mult timp în picioare. Ea observă acest lucru și-i împinse un scaun mai aproape.

— La noi, în Rusia – de când?

— De vreo două sute de ani probabil, se tot oftează: Parisul! Parisul! Ni s-a tot împuiat capul, bombănea Kostoglotov. Trebuie să-i cunoaștem fiecare stradă, fiecare cârciumioară pe dinafară. Dar uitate că eu, de-al dracului, nu vreau câtuși de puțin la Paris!

— Câtuși de puțin? Începu ea să râdă, și el de asemenea – în urma ei. Preferați supravegherea comandamentului?

Aveau același fel de a râde: un răs pe care-l începeau doar, fără să-l prelungească.

— Nu, zău, boscorodea Kostoglotov. Parcă-i ceva ușuratic în pălăvrăgeala lor. Îți tot vine să-i repezi: hei, prieteni, dar ce ați zice de niște muncă mai apăsată? Sau de oleacă de bulău, fără potol?

— Asta-i nedrept. Înseamnă că ei au depășit etapa muncii forțate. E meritul lor.

— Mă rog, se poate. Oi fi vorbind așa din invidie. Dar tot îți vine să-i repezi.

Așezat pe scaun, Kostoglotov se clătina, când în dreapta, când în stânga, de parcă i-ar fi fost greu să-și poarte trunchiul prea înalt. Fără nici un fel de trecere, o întrebă firesc și direct:

— Dumneavoastră – din cauza soțului? Sau, pe cont propriu?

La fel de direct și fără întârziere răspunse și ea, de parcă i-ar fi pus o întrebare legată de serviciul din acea zi:

— Toată familia. Nici nu se mai înțelege cine din cauza cui.

— Și acum sunteți împreună?

— O, nu! Fiica noastră a murit în deportare. După război, ne-am mutat aici. De aici soțul a fost luat, cu al doilea val, în lagăr.

— Și acum sunteți singură?

— Am un fiu. De opt ani.

Oleg îi privea chipul care nu-i tremurase de milă.

De fapt, purtau o discuție la obiect.

— Al doilea val a fost patruzeci și nouă?

— Da.

— Normal. Și, ce lagăr?

— Gara Taișet.

Oleg încuviință din cap:

— Clar. În lagărele de pe lacuri. El poate să fie și lângă râul Lena, dar cutia poștală tot la Taișet este.

— Ați fost și dumneavoastră acolo?

Speranța însă nu și-o putea ascunde!

— Nu, dar știu. Ne mai intersectam totuși.

— Duzarski?! Nu l-ați întâlnit?... Nicăieri...?

Totuși, mai spera! L-a întâlnit... Acum o să-i povestească...

— Duzarski...?

Oleg țățâi din buze: nu, nu-l întâlnește. N-aveai cum să-i întâlnești pe toți.

— Două scrisori pe an! Se plânse ea.

Oleg dădu din cap. Era normal.

— Iar anul trecut a venit doar una. În mai. De-atunci nimic...!

Și iată că tremura deja pe un fir, pe un fir subțire.

Femeie.

— Nu dați importanță! O lămuri cu glas sigur Kostoglotov. Două scrisori pe an, de

la fiecare – știți câte mii înseamnă asta? Iar cenzura e leneșă. În lagărul de la Spasskoc, un sobar, un deținut, s-a dus vara să controleze sobele – și în cea de la cenzură a găsit vreo două sute de scrisori neexpediate. Uitaseră să le dea foc. Oricât de blând încercase să-i explice și cu toate că trebuia să se fi obișnuit de mult cu toate astea – tot îl privea acum sălbăticit speriată.

Să fie oare omul făcut astfel încât să nu-l poți dezvăța să se mire?

— Deci, băiețelul s-a născut în deportare?

Ea încuviință din cap.

— Și-acum trebuie să-l puneți pe picioare din salariul dumneavoastră? Iar pe-un post mai mare nu vă ia nimeni? Peste tot vi se scot ochii? Probabil că trăiți într-o hrubă.

S-ar fi zis că-i pune întrebări, însă interogația lipsea din întrebările lui. Oricum, toate astea erau atât de clare, încât simțea un gust acru în gură.

Pe cărticica groasă, în copertă moale, de un format elegant, mic, pe hârtie de prin alte părți, cu marginile puțin zimțate din cauză că fuseseră tăiate cândva cu coupe-papier-ul, Elizaveta Anatolievna își așezase mâinile mici, zdrențuite de spălat, de frecatul dușumelelor, de apa fiartă, și-acoperite pe deasupra și cu vânătași și tăieturi.

— Dacă n-ar fi fost decât atât, că-i o hrubă! Spunea ea. Alta-i nenorocirea: băiatul e deștept, îmi pune tot soiul de întrebări – cum să-l educ? Să-l împovărez cu tot adevărul? Păi, și-un matur ar fi zdrobit de-așa o greutate! Îți frânge coastele! Atunci, să-i ascund adevărul, să-l împac cu viața? Ar fi oare corect? Ce-ar spune tatăl lui? Și nici nu poți fi sigur că vei reuși – că doar are și copilul ochi și vede totul.

— Să-l încărcați cu adevărul! Oleg își apăsă cu hotărâre palma în geamul de pe masă. O spusese de parcă ar fi dat drumul în viață la zece băieți fără să rateze cu vreunul.

Ea-și sprijini tâmplele de sub batic în încheieturile întoarse ale mâinilor și-l privi neliniștită pe Oleg. Fusese atinsă în punctul nevralgic!

— E-atât de greu să crești un fiu fără tată! Pentru asta ar fi nevoie de-o armătură în viață, de-un fir călăuzitor – dar, de unde să-l iei? Într-un fel sau altul, mereu se găsește ceva care să te-abată într-o direcție sau alta.

Oleg tăcea. Auzise despre așa ceva și înainte, dar nu putea înțelege.

— Iată de ce citesc vechi romane franțuzești și asta numai în timpul gărzilor de noapte. Nu știu dacă ele trec sau nu sub tăcere ceva mai important, dacă viața de după ziduri era, în acele vremuri, la fel de aspră – nu știu, și citesc liniștită.

— Narcoză?

— Binefacere, își clătină ea capul de călugăriță albă. Nu cunosc, mai aproape, cărți care să nu irite. În unele din ele, cititorul e considerat un netot. În altele – lipsește minciuna și autorii sunt, din această cauză, foarte mândri de ei. Ei studiază, plini de importanță, pe care drum de țară a trecut poetul în anul o mie

opt sute și atât sau despre ce doamnă pomenește la pagina cutare. S-ar putea ca, într-adevăr, clarificarea acestor lucruri să nu le fi fost ușoară, dar și cât de lipsită de pericole a fost! Și-au ales o soartă îngăduitoare! Doar de cei vii, de cei ce suferă astăzi nu le pasă.

Poate că-n tinerețe i se spusese Lilea. Această șa a nasului trebuie că încă nu purta urmele ochelarilor. Tânăra fată făcea ochi dulci, pufnea în răs, zâmbea, în viața ei existase și liliac, și dantele, și versurile simboliştilor – și nici o țigancă nu i-ar fi putut prezice că-și va termina viața ca femeie de serviciu pe undeva, prin Asia.

— Toate tragediile literare mi se par ridicole în comparație cu ceea ce trăim noi, insista Elizaveta Anatolievna. Aidei i s-a permis să coboare la omul drag și să moară împreună cu el. Iar nouă nu ni se permite nici măcar să primim vești de la el. Fiindcă, dacă m-aș duce la Ozerlag...

— Nu vă duceți! N-ar avea nici un rost.

— Copiii scriu la școală compuneri despre viața nefericită, tragică, distrusă și nu mai știu cum a Annei Karenina. Dar a fost, oare, Anna nefericită? Ea a ales pasiunea – și-a plătit pentru pasiune, asta-i fericire! Era un om liber și orgolios! Dar dacă, în casa în care te-ai născut și trăiești de când te știi, intră, pe timp de pace, mantale și chipiuri militare – și ordonă întregii familii să părăsească în douăzeci și patru de ore această casă și acest oraș doar cu ce pot duce în mâinile lor slabe...?

Tot ce putuseră plânge, ochii aceștia prinseseră demult și era puțin probabil să mai poată curge ceva din ei. Poate – doar o mică scânteie uscată și crispată să se mai fi putut aprinde – pentru un ultim blestem.

— Când deschizi ușile și-i inviți pe trecătorii din stradă să cumpere, eventual, ceva de la tine, de fapt, nu – să-ți zvârle ceva mărunțiș pentru pâine! Și intră comercianți versați, care știu totul pe lume, în afară de faptul că trăsnetul urmează să-i lovească și pe ei! Iar pentru pianul mamei tale ți se oferă, fără rușine, a suta parte din preț, iar fetița ta, cu părul legat în funde, se-așează pentru ultima dată să cânte Mozart, dar plânge și fuge – de ce să recitesc „Anna Karenina”? Nu-mi ajunge, oare, și-atât?... Unde-aș putea citi ceva despre noi, despre noi? Abia peste-o sută de ani?

Și cu toate c-ajunsese aproape să strige, antrenamentul fricii atâtor ani n-o trădase: nu țipa, acela nu era țipăt. N-o auzea decât Kostoglotov.

Sau poate și Sibgatov, din lighenaș.

Nu erau foarte multe indicii în povestirea ei, dar nici prea puține nu erau.

— Leningrad? Recunoscui Oleg. În treizeci și cinci?

— Recunoașteți?

— Pe ce stradă ați locuit?

— Pe Furștadskaia, bâigui cu tristețe, dar și-un pic bucuroasă Elizaveta Anatolievna. Dar dumneavoastră?

— Pe Zaharievskaia. Alături!

— Alături... Și câți ani aveți atunci?

— Paisprezece.

— Și nu țineți minte nimic?

— Puțin.

— Nu țineți minte? Parc-ar fi fost cutremur – locuințele stăteau cu ușile larg deschise, intrau, luau ceva, plecau, nimeni nu întreba nimic. A fost deportată atunci jumătate din populația orașului. Iar dumneavoastră – nu țineți minte...?

— Ba, țin. Dar știți care-i rușinea: asta nu părea să fie lucrul cel mai important. La școală ni s-a explicat de ce e nevoie de asta, de ce-i util.

Ca o iapă ținută strâns în hăț, vârstnica femeie de serviciu își plimbă capul în sus și în jos:

— Despre blocadă vorbesc toți! Despre blocadă se scriu poeme! Asta-i permis. De parcă înainte de blocadă n-ar fi fost nimic.

Da, da. Avea dreptate. Iată, la fel se încălzea în lighenașul său Sibgatov, uite aici stătea Zoia și, tot aici – Oleg, și, la măsuța aceasta, la lumina acestei lămpi discutaseră – despre blocadă, despre ce altceva?

Doar până la blocadă, nu se întâmplase nimic în acel oraș.

Oleg oftă, își propti capul în cot și se uită deprimat la Elizaveta Anatolievna.

— E rușinos, spuse el încet. De ce suntem liniștiți până nu ne izbește pe noi înșine sau pe cei care ne sunt apropiați? De ce-i așa firea omenească?

Și se mai rușina și pentru faptul că înălțase mai presus de vârfurile Pamirului cazna asta a lui: ce-i trebuie unei femei de la un bărbat – cât, exact? De parcă, în punctul ăsta s-ar fi concentrat toată viața. De parcă, fără asta, n-ar fi existat în patria lui nici chin, nici fericire.

I se făcu rușine – dar se și liniști. Inundându-l, nenorocirile altora o spălau și pe-a lui.

— Cu câțiva ani înainte de asta, au fost deportați din Leningrad cei de origine aristocratică. Tot vreo sută de mii, probabil – dar parcă noi am observat? Și ce fel de aristocrați mai rămăseseră în oraș – bătrâni și copii, niște neajutorați. Iar noi știam, priveam și – nimic: din moment ce noi eram lăsați în pace.

— Dar plane ați cumpărat?

— Poate să fi cumpărat. Cu siguranță c-am cumpărat.

Între timp, Oleg își dăduse seama că această femeie n-avea nici cincizeci de ani. Dar, după figură, o puteai lua drept o băbuță. De sub basma îi atârna o șuviță de păr lins, bătrânicos, care nu se mai lăsa ondulată.

— Dar, pe voi, de ce v-au deportat – cu ce acuzație?

— Ca periculoși din punct de vedere social, pentru ce altceva. Existau articole de lege notate prin litere mici, nu trebuia făcut proces, era foarte comod.

— Soțul dumneavoastră – cine era?

— Nimeni. Flautist la Filarmonică. Îi plăcea să dezbată anumite probleme când se

îmbăta.

Oleg își aminti de mama lui moartă – fusese și ea o bătrânică prematură, la fel de agitat-intelectuală, la fel de neajutorată fără soț.

Dacă ar fi trăit în același oraș, ar fi putut-o ajuta pe femeia aceasta. S-ar fi putut ocupa de băiat.

Dar fiecare fusese pus în pătrățica lui separată – ca insectele prinse în ace de gămălie.

— În familia unor cunoștințe de-ale noastre, povestea acum, fără să se mai poată opri, sufletul acesta care tăcuse atâta vreme, copiii erau mari, un băiat și o fată, amândoi comsomoliști fervenți. Deodată, toată familia a fost nominalizată pentru deportare. Copiii s-au grăbit la comitetul local al comsomolului: „apărați-ne!” „O să vă apăram, le-au spus acolo. Luați o hârtie și scrieți: vă rog ca de la data de... Să nu fiu socotit fiul/socotită fiica cutărora. Mă dezic de ei ca de niște elemente sociale periculoase și promit ca pe viitor să nu am nimic în comun cu ei și să nu întrețin nici un fel de legături.”

Oleg se cocârjase, umerii lui osoși ieșiseră în evidență, capul îi atârna fără vlagă.

— Și mulți scriau...

— Da. Iar frații aceștia au spus: o să ne gândim. Au venit acasă, au aruncat carnetele de comsomol în sobă și-au început să se pregătească de deportare.

Începuse să se miște Sibgatov. Ținându-se de pat, se ridica din lighean.

Femeia de serviciu se repezi să ia ligheanul, ca să arunce apa din el.

Oleg se ridică și el și, înainte de a se duce la culcare, începu să coboare aceeași scară dintotdeauna.

În coridorul de jos, ajunsese lângă ușa camerei unde stătea Diomka; al doilea din cameră fusese un postoperatoriu, care murise luni, iar în locul lui fusese adus acolo Șulubin.

Ușa aceasta se închidea perfect, dar acum era întredeschisă, iar înăuntru era întuneric. Din întuneric, se auzea un horcăit greu. Iar infirmiere nu se vedeau prin apropiere: fie că erau pe la alți bolnavi, fie că dormeau.

Oleg deschise mai mult ușa și-și vârî capul înăuntru.

Diomka dormea. Cel care horcăia și gema era Șulubin.

Oleg intră. Ușa întredeschisă lăsa să intre un pic de lumină din coridor.

— Aleksei Filipâci!

Horcăitul încetă.

— Aleksei Filipâci!... Vă e rău...?

— Cum? Se auzi tot ca un horcăit.

— Vă e rău?... Să vă dau ceva?... S-aprind lumina?

— Cine-i? O răsufare speriată, apoi tuse și-un nou acces de geamăt, fiindcă tusea îi provoca dureri.

— Kostoglotov. Oleg. Ajunsese deja lângă el, se aplecase și începuse să distingă pe pernă capul mare al lui Șulubin. Ce să vă dau? Să chem infirmiera?

— Ni-mic, răsuflă Șulubin.

Nu mai tușea și nu mai gemea. Oleg distingea totul din ce în ce mai amănunțit, chiar și inelele de păr de pe pernă.

— Pe de-a-ntregul, oricum, n-am să mor, șopti Șulubin.

Deci, delira.

Kostoglotov îi pipăi mâna fierbinte de pe cuvertură, o strânse ușor.

— Aleksei Filipâci! Țineți-vă tare, Aleksei Filipâci!

— O fărâmă, da?... O mică fărâmă?... Șoptea bolnavul.

Și-abia atunci pricepu Oleg că Șulubin nu delira, ba chiar îl recunoscuse și-i amintea de ultima lor discuție dinainte de operație. El spusese atunci: „Dar câteodată simt atât de clar că nu sunt cuprins pe de-a-ntregul în mine. Că mai e ceva absolut indestructibil, foarte înalt! O fărâmă a Spiritului Universal. Nu simțiți și dumneavoastră la fel?”

Prima zi a creației

Diminețã devreme, când toți mai dormeau încă, Oleg se sculă încetisor, își făcu patul după toate regulile, cu cearceaful plic pliat în patru și, călcând pe vârfuri în cizmele grele, ieși din salon.

Așezat la masa infirmierei de gardă, cu capul acoperit de păr negru și des culcat pe brațele încrucișate deasupra unui manual, dormea Turgun.

Bătrâna îngrijitoare de la parter îi deschise baia și Oleg se îmbracă acolo cu hainele sale de care, după două luni, se simțea înstrăinat: pantalonii vechi de la uniformă, bufanți, tunica militară de postav, mantaua. Câtă vreme stătuse el prin lagăre, toate acestea zăcuseră la magazie – de-aceea, se păstrasera cât de cât și nu erau definitiv tocite. Căciula lui de iarnă era, în schimb, civilă, cumpărată la Uș-Terek și, mult prea mică pentru el, îl strângea. Se-anunța o zi călduroasă, Oleg se gândi să nu-și mai pună deloc căciula, prea îl făcea să arate ca o momâie. Iar cu centura nu-și încinse mantaua, ci tunica de sub manta, așa că înfățișarea lui în haine de stradă părea acum să fie aceea de soldat în permisie, proaspăt demobilizat sau fugit de la arest. Iar căciula și-o puse în sacul de campanie – unul vechi, cu pete de grăsime, părilit la un foc de tabără și cu o gaură peticită, făcută de țandăra unui obuz – mătușa îi adusese lui Oleg sacul ăsta, cu un pachet la închisoare – el refuzase să ia lucruri bune în lagăr.

Dar, după pijamaua din spital, chiar și-aceste haine îl făceau mai arătos, mai vioi și mai sănătos parcă.

Kostoglotov se grăbea să iasă, de teamă să nu intervină ceva. Îngrijitoarea trase fierul vârat prin clanța ușii de la intrare și-l lăsă afară.

Ieși în cerdac – și se opri. Respiră – aerul era proaspăt, neclătinat încă de nimic, netulburat! Aruncă o privire – lumea era verde, tânără! Ridică privirea mai sus – cerul se desfășura trandafiriu din cauza soarelui care răsărise undeva. Ridică privirea încă și mai sus – fuioare de nori albi, de-o lucrătură migăloasă, multiseculară erau întinse peste tot cerul – doar pentru câteva minute, înainte

de-a se risipi care încotro, doar pentru acei puțini care-și vor ridica ochii, poate, în tot orașul – doar pentru Oleg Kostoglotov.

Iar printre decupajele, dantela, fulgii, spuma acestor nori – plutea, încă bine conturată, strălucitoare, secera subțire a craiului nou știrbit.

Era dimineața creației! Lumea era creată din nou, numai pentru a-i fi redată lui Oleg: du-te! Trăiește!

Și doar luna curată ca o oglindă nu era tânără, nu era cea care lumina pentru îndrăgostiți.

Cu fața topită de fericire, zâmbind nimănui – cerului și copacilor, în acea bucurie a primăverii timpurii, a dimineții timpurii, care-i cotopește și pe bătrâni și pe bolnavi, Oleg o porni pe aleile cunoscute, fără să-ntâlnească pe nimeni, în afara unui bătrân măturător.

Privi în urmă, spre pavilionul canceroșilor. Pe jumătate acoperită de măturile lungi ale plopilor piramidali, clădirea se înălța îmbrăcată, bucată cu bucată, în cărămida cenușie deschisă la culoare, fără să fi îmbătrânit deloc în cei șaptezeci de ani ai săi.

Oleg mergea și-și lua rămas-bun de la copacii complexului medical. În arțari atârnavu deja cerceluși. Prima culoare era a florilor de corcoduș: o nuanță de alb, care, din cauza frunzelor, părea alb-verzuie.

În schimb, piersici nu erau deloc aici. Dar i se spusese că înfloriseră deja. O să-i vadă în Orașul vechi.

În prima dimineață a creației – cine-i capabil să se poarte cu înțelepciune?

Dându-și peste cap toate planurile, Oleg puse la cale o aiureală: să se ducă imediat, dimineața devreme, în Orașul vechi să privească piersicii înfloriți.

Trecu de porțile interzise și văzu piața aproape goală, cu linia circulară a tramvaiului din care, udat de ploaia de ianuarie, strivit și disperat, intrase pe această poartă pentru a muri.

Ieșirea asta pe poarta spitalului – prin ce diferea ea de ieșirea pe poarta închisorii?

În ianuarie, când Oleg se zbătea să fie internat, tramvaiele țipătoare, hurducate și tixite cu oameni îl amețiseră.

Acum, la o fereastră liberă, până și clănțănitul roților era plăcut. Să mergi cu tramvaiul era o formă de viață, o formă a libertății.

Tramvaiul se târa pe podul de peste râu. Acolo, jos, stăteau aplecate sălcii firave și pletele lor, atârnavate deasupra apei repezi, galben-cafenie, erau acoperite de o verdeață naivă. Copacii sădiți de-a lungul trotuarului e-rau și ei înverziți, dar numai atât cât să nu acopere casele – fără etaj, de piatră solidă, clădite fără grabă de oameni care nu se grăbeau. Oleg se uita la ele cu invidie: când te gândești că există oameni fericiți, care trăiesc în aceste case! Trecea prin cartiere uluitoare: trotuare extrem de largi, bulevarde extrem de largi. De altfel, care oraș n-ar părea frumos văzut în primele ore ale unei dimineți trandafirii!

Cartierele se înlănțuiau unele după altele: bulevardele dispărură, cele două părți ale străzii se apropiară, începură să se înghesuie case grăbite, indiferente la frumusețe și rezistență – acestea fuseseră construite deja înainte de război. Aici Oleg citi un nume de stradă care i se păru cunoscut.

Iată de unde-l știa: pe strada asta stătea Zoia!

Scoase un carnețel de hârtie zgrunțuroasă, găsi numărul casei. Începu să privească din nou pe fereastră și, la o încetinire a tramvaiului, văzu chiar casa respectivă: cu ferestre diferite, cu etaj, cu porțile veșnic larg deschise, sau poate chiar smulse o dată pentru totdeauna și, în plus, cu niște depen-dințe în curte. Uite, pe aici pe undeva. Ar fi putut să coboare.

Nu era lipsit de acoperiș în acest oraș. Era invitat aici; invitat de-o fată.

Și continuă să stea pe scaun, acceptând aproape cu plăcere ghionturile și uruitul. Tramvaiul era la fel de gol. În fața lui Oleg, se așeză un uzbek bătrân, cu ochelari – avea înfățișarea unui învățat din vechime. Biletul primit de la taxatoare îl rulase într-un cilindru și și-l vârâse în ureche. Își continuă apoi călătoria cu micul tub de hârtie roz ieșindu-i din ureche. Și din cauza acestei naivități, la intrarea în Orașul vechi, Oleg se înveseli și mai mult și se simți și mai liber.

Străzile se îngustară și mai tare, se înghesuiau acum căsuțe mici, lipite umăr la umăr, iar pe urmă rămaseră și fără ferestre, începură zidurile înalte și oarbe, lipite cu lut, iar, dacă din spatele lor mai răsăreau și case, acestea erau întoarse cu spatele, fără ferestre, oarbe. În pereți, apăreau pentru câte o clipă porțițe sau mici tuneluri – joase, cât să intri aplecat. De la scara tramvaiului până la trotuar, puteai ajunge dintr-un salt, iar trotuarele erau înguste de un pas. Și strada se prăbușea sub tramvai.

Probabil că acesta era chiar Orașul vechi, spre care se îndrepta Oleg. Numai că nu erau nici un fel de copaci pe străzile goale, iar piersici înfloriți nici atât.

Nu putea risca să se îndepărteze prea mult. Oleg coborî.

Putea vedea acum aceleași lucruri, însă, mergând la pas, i se înfățișau mai lent. Și, în lipsa zdrăngănitului de tramvai, începu să audă – s-audă un țacănit de fier. În curând Oleg văzu un uzbek cu tiubiteică neagră brodată cu alb, într-un halat negru matlasat și cu un fular trandafiriu la brâu. Stând pe vine în mijlocul străzii, uzbekul bătea cu ciocanul, pe șina liniei de tramvai, capătul rotunjit al săpăligii sale.

Oleg se opri înduioșat: poftim, secol atomic! Aici, ca și la Uș-Terek, metalul este încă și acum atât de rar în gospodărie, încât un loc mai bun decât șina nu se găsisse. Oleg îl urmărea pe uzbek să vadă dacă apucă să termine până la următorul tramvai. Însă uzbekul nu se grăbea deloc, el ciocănea temeinic, iar când claxona, din josul străzii, tramvaiul din cealaltă direcție, se dădu cu o jumătate de pas în urmă, așteptă să treacă, apoi se ghemui din nou pe vine. Oleg privea la spinarea răbdătoare a uzbekului, la fularul lui roz de la brâu (care

absorbise tot trandafiriul cerului ce devenise, între timp, albastru). Nu putea schimba cu acest uzbek nici două cuvinte, dar îl simțea ca fiindu-i frate de trudă. Să ciocănești ketmeniul într-o dimineață de primăvară – nu era, oare, și asta, o revenire la viață?

Bine...!

Mergea încet, mirându-se de lipsa ferestrelor. Ar fi vrut să arunce o privire dincolo de ziduri, înăuntru. Însă porțile erau închise, nu se făcea să intre. Deodată, o trecere i se arătă în întregime. Oleg se aplecă și, printr-un coridor umed, intră în curte.

Curtea încă nu se trezise, dar puteai înțelege că aici se desfășoară, de fapt, toată viața casei. Sub copac, se afla o bancă îngropată în pământ, o masă, erau risipite jucării cât se poate de moderne. Există aici și o cișmea, de unde curgea licoarea vieții. Mai era și o covată de spălat rufe. Iar ferestrele din jur – și se dovedi că erau multe ferestre în casă, dădeau toate spre curte. Niciuna spre stradă.

Mergând apoi încă un pic pe stradă intră, printr-un tunelaș asemănător, într-o altă curte. Și acolo totul era la fel, doar că mai era și-o uzbekă tânără, într-o haină liliachie, cu cozi negre și subțiri, lungi până la brâu, care-și făcea de lucru cu niște copilași. Pe Oleg îl văzu, dar nu-l băgă în seamă. Plecă.

Ăsta nu era un fel de a fi rusec. În satele rusești și în orașele mai mici, toate ferestrele camerelor bune dau neapărat spre stradă, iar printre florile de la ferestre și perdele se uită, ca dintr-un loc de pândă, gospodinele – să vadă cine mai trece pe stradă, cine la cine s-a dus în vizită și cu ce scop. Dar Oleg înțelese imediat și acceptă ideea orientală: cum trăiești tu – nu vreau să știu, dar nici tu să nu tragi cu ochiul la mine!

După anii de lagăr, expus vederii tuturor, veșnic pipăit, cercetat și pândit – ce mod de viață mai bun și-ar fi putut alege un fost deținut?

Orașul vechi îi plăcea tot mai mult.

Zărise deja mai demult, într-o spărtură dintre case, o ceainărie pustie, unde slăpânul tocmai se trezea. Acum mai dădu peste una pe o terasă, deasupra străzii. Oleg urcă acolo.

Aici stăteau deja câțiva bărbați cu tiubiteice pe cap: una cu modele țesute, una vișinie și una albastră, și-un bătrân cu turban alb brodat cu fire colorate. Și nici o femeie. Oleg își aminti că nici până atunci nu văzuse vreodată femei în ceainării. Nu exista nici o inscripție cum că femeilor le-ar fi interzisă intrarea, dar nu erau invitate.

Oleg căzu pe gânduri. Totul era nou pentru ei, în această primă zi a noii sale vieți, totul trebuia înțeles. Adunându-se separat, voiau oare bărbații să demonstreze că viața lor poate curge și fără femei?

Se așază lângă balustradă. De aici putea urmări bine ulița. Aceasta se însuflețea, dar nimeni nu alerga grăbit, ca orășenii. Trecătorii se mișcau măsurat. La ceaihana se stătea cu un calm nesfârșit.

S-ar fi putut considera că sergentul Kostoglotov, deținutul Kostoglotov, după ce-și făcuse serviciul militar și-și îndeplinise termenul pe care i-l pretinseseră oamenii, după ce se chinuise cât îi pretinsese boala – murise în ianuarie. Iar acum, clătînându-se pe picioare nesigure, ieșise din clinică un nou Kostoglotov, „subțire, sonor și transparent”, cum se spune în lagăr, dar nu mai ieșise pentru o viață întreagă și completă, ci doar pentru un supliment de viață – ca suplimentul de pâine înfipt în porția de bază cu o sureică de pin: într-un fel – parte din aceeași porție, dar totuși bucățică separată.

Și, începând astăzi să-și trăiască viața aceasta suplimentară, proaspăt dăruită, Oleg voia ca ea să nu semene cu aceea deja trăită, de bază. Ar fi vrut să nu mai facă de acum încolo greșeli.

Dar greșise deja la alegerea ceainicului: ar fi fost mai bine să nu facă pe nebunul și să ia ceai negru, verificat. Iar el, ca să fie mai exotic, luase kok-ceai, ceai verde. Descoperi că acesta n-avea nici tărie, nici energie, gustul nu era de ceai, iar firele de iarbă ce se adunau în ceașca fără toartă nu-ți venea să le-nghiți, ci să le zvârli.

Între timp, ziua se încingea, soarele se ridica în țării.

Oleg ar fi fost deja dispus să mănânce ceva – la ceaihana, însă, nu aveau nimic, în afară de două feluri de ceai fierbinte, dar și acela fără zahăr.

Totuși, preluând maniera lor infinit de lipsită de grabă, nu se ridică, nu se duse să caute mâncare, ci mai rămase așezat o vreme, mutându-și scaunul altfel. Și atunci, de pe terasa ceaihanalei, văzu în curtea închisă din vecini un fel de păpădie transparentă, trandafirie, doar că avea vreo șase metri în diametru – un balon aerian, roz, imponderabil. Unul atât de mare și de roz nu mai văzuse niciodată în realitate?

Uriuk? Piersic...?

Oleg începuse să-nvețe câte ceva: uite că-și primise și recompensa pentru lipsa de grabă. Asta însemna: nu te grăbi să te duci mai departe, până nu te-ai uitat în jur.

Se apropie de balustradă și de aici, de sus, se uită, se uită la minunea trandafirie, translucidă.

Și-o dăruia – de ziua creației.

Cum stă într-o casă din nord un brad împodobit cu lumânări, așa stătea și aici, în curtea închisă între zidurile lipite cu pământ și deschisă doar spre cer, unde se trăia ca într-o cameră, stătea în chip de copac unic un piersic înflorit și sub el se târau copilașii și o femeie cu batic negru și flori verzi afânau pământul.

Oleg se uită mai cu atenție. Trandafiriul nu era decât o impresie generală. În piersic mai erau și muguri vișinii, ca niște lumânări; florile, în timp ce se desfăceau, erau roz la suprafață, iar, odată deschise, erau de-a dreptul albe, ca la măr sau la vișin. Iar media dădea un roz de o delicatețe inimaginabilă – și Oleg se străduia s-o cuprindă toată cu ochii, pentru a-și aminti multă vreme de ea,

pentru a le-o povesti Kadminilor.

Minunea pusă la cale fusese găsită.

Îl mai așteptau multe bucurii deosebite astăzi, în lumea nou-născută!

Iar luna-seceră nu se mai zărea deloc.

Oleg coborî treptele spre stradă. Capul neacoperit începea să i se cam încingă.

Trebuia să cumpere vreo patru sute de grame de pâine neagră, s-o mănânce așa, goală, și să se ducă în centru. Poate hainele de om liber îl încurajaseră într-atât, fiindcă nu-i era greață și umbla fără nici un fel de efort.

Atunci, Oleg zări un chioșc, încastrat în nișa unui zid, în așa fel încât să nu strice alinierea străzii. Pânza umbrarului de la chioșc fusese ridicată ca o vizieră și era susținută de două bețe. De sub copertină, se prefira un fum albăstrui. Oleg fu nevoit să-și aplece tare capul pentru a intra dedesubt, iar acolo se îndreptă fără să-și îndrepte însă și gâtul.

Grătarul lung, de fier, era cât tejgheaua de mare. Într-un loc ardea focul, iar în rest era plin de cenușă albă. De-a curmezișul grătarului, deasupra focului erau puse vreo cincisprezece tije lungi și ascuțite de aluminiu cu bucățele de carne însăilate pe ele.

Oleg își dădu seama: ăsta era șașlâkul, astea erau frigăruile! Încă o descoperire a lumii create, acele frigăruile despre care auzise atâtea povești în discuțiile gastronomice de la închisoare. Dar Oleg nu apucase să vadă așa ceva în cei treizeci și patru de ani de viață: nici în Caucaz, nici la restaurant nu fusese niciodată, iar, în cantinele populare dinainte de război, se mâncau sarmale și terci de arpacaș.

Șașlâk! Frigăruil!

Mirosul era ademenitor – mirosul acesta amestecat de fum și carne! Carnea de pe bețișoare nu doar că nu era arsă, dar n-avea nici măcar culoarea maronie a bronzului, ci era de un roz-cenușiu delicat, ca atunci când e aproape făcută.

Vânzătorul de la chioșc, cu o față rotundă și grasă întorcea, fără grabă, unele bețișoare, iar pe altele le muta de pe foc în direcția cenușii.

— Cât costă bucala? Întrebă Kostoglotov.

— Trei, răspunse somnoros vânzătorul.

Oleg nu înțelesese: ce anume, trei? Trei copeici era prea puțin, trei ruble prea mult. Poate trei bețișoare de o rublă? Avea mereu parte de asemenea confuzii de când ieșise din lagăr: nu reușea deloc să surprindă valoarea prețurilor.

— Cât – de trei ruble? Inventă Oleg cum să se descurce.

Vânzătorului îi era lene să vorbească, el apucă unul dintre bețișoare de un capăt, îl flutură înaintea lui Oleg ca în fața unui copil și-l puse din nou să se frigă.

Un bețișor – trei ruble?... Oleg clătină din cap. Asta era dintr-un alt domeniu de unități, dintr-o lume cu alte dimensiuni. Cu cinci ruble, el trebuia să trăiască o zi. Dar cât de mult dorea să guste! Cerceta din ochi fiecare bucățică și-și alegea bețișorul. Pe fiecare bețișor era ceva ispititor.

În apropiere, așteptau trei șoferi, camioanele lor erau tot acolo, pe stradă. Se mai apropie și-o femeie, dar vânzătorul îi spuse ceva în uzbecă și ea se îndepărtă nemulțumită. Iar vânzătorul începu deodată să pună toate bețișoarele pe o singură farfurie, presără deasupra, direct cu degetele, ceapă tăiată, iar apoi le mai și stropi dintr-o sticlută. Și Oleg înțelese că șoferii cumpăraseră toate frigăruile acelea, fiecare câte cinci bețe.

Erau din nou acele prețuri inexplicabile, pe două nivele, și salariile pe două nivele, care domneau pretutindeni – însă Oleg nici nu-și putea imagina cel de-al doilea nivel și, cu atât mai mult, nu se putea cocoța acolo. Șoferii aceștia luau în treacăt câte o gustare de cincisprezece ruble fiecare – și s-ar putea ca aceasta să nici nu fie măcar masa lor de bază. Salariul nu le putea ajunge pentru un asemenea mod de viață – de altfel, frigăruile nu erau pentru salariați.

— Nu mai e, îi spuse vânzătorul lui Oleg.

— Cum, nu mai e? Nu mai e deloc? Se amări foarte tare Oleg. Cum de mai stătuse pe gânduri! Poate că era prima și ultima ocazie în viață!

— Astăzi nu mi-au mai adus. Vânzătorul aduna resturile muncii sale și se pare că avea de gând să coboare copertina.

Și atunci Oleg îi imploră pe șoferi:

— Fraților! Cedați-mi un bețișor! Fraților – un bețișor!

Unul dintre șoferi, un băiat tânăr foarte bronzat, dar cu părul de culoare cânepei, dădu din cap:

— Hai, ia.

Ei încă nu plătiseră, iar hârtiuța verde pe care Oleg o scosese din buzunarul închis cu un ac de siguranță, vânzătorul nici măcar n-o luă în mână, ci-i făcu vânt de pe tejghea în sertar, cum scuturi firimiturile și gunoiul.

Dar bețișorul era al lui Oleg! Abandonându-și rucsacul soldățesc pe pământ, luă cu două mâini tija de aluminiu și, după ce numără bucățelele – erau cinci, iar dintr-a șasea era o jumătate – a început să le smulgă cu dinții de pe bețișor, dar nu întregi, ci câte puțin. Mânca îngândurat, cum își mănâncă un câine partea ascunsă într-un colț sigur, și cugeta la faptul că-i atât de ușor să stârnești dorințele omenești și atât de greu să satureți ce a fost stârnit. Câți ani nu existase pentru el un cadou mai mare pe pământ decât o bucată de pâine neagră! Acum o clipă, se mai pregătea încă să se ducă să-și cumpere așa ceva pentru mâncarea de dimineață – dar iată că simțise mirosul fumului albăstrui al fripturii, primise un bețișor să-l roadă – și-i dădea deja târcoale disprețul pentru pâine.

Șoferii își terminară cele cinci bețișoare de căciulă, porniră mașinile, plecară – iar Oleg tot își mai sugea partea lui.

Încerca cu buzele și limba fiecare bucățică – cum iese suc din carnea fragedă, cum miroase, cât este de bine friptă și totuși deloc arsă, câtă atracție primitivă se mai ascunde încă, mai supraviețuiește în fiecare bucățică de acest fel. Și, cu cât se adâncea mai mult în problema frigăruilor, cu cât le savura mai mult, cu atât mai lucid ajungea la concluzia definitivă – către Zoia calea-i era închisă. Acum va trece, în tramvai, prin dreptul casei ei și nu va coborî. Acest lucru îi deveni absolut clar chiar în vreme ce stătea aplecat deasupra șaslăkului.

Și tramvaiul, foarte plin de data aceasta, îl târî, pe același drum, spre centrul orașului. Oleg recunoscuse stația Zoiei și mai merse încă două. Nu știa unde-i mai bine să coboare. Deodată, prin fereastra vagonului, o femeie începu să vândă de jos, de afară, ziare, și Oleg își dori deodată să vadă cum se întâmplă asta – nu mai văzuse vânzători de ziare ambulanți din copilărie (mai exact, ultima dată asta s-a întâmplat – când se împușcase Maiakovski și puștii alergau pe străzi cu o ediție specială).

Dar aici era vorba de o femeie în vârstă, rusoaică, nu prea îndgmanatică, care nu găsea imediat rest, și totuși invenția era de folos: la fiecare nou tramvai apuca să vândă câteva exemplare.

Oleg o observă o vreme și se convinse că treaba merge.

— Miliția nu vă gonește? Întrebă el.

— Încă nu s-au prins, se șterse cu cotul vânzătoarea de ziare.

Despre sine nu-și dădea seama cum arată. Dacă i-ar fi privit mai cu atenție, un milițian i-ar fi cerut mai întâi lui documentele, nu vânzătoarei de ziare.

Ceasul de stradă, electric, arăta abia ora nouă, dar ziua era deja atât de clăduroasă, încât Oleg începu să-și descheie copcile mantalei, la gât. Fără să se grăbească, lăsându-se întrecut și îmbrâncit, mergea pe partea însorită a pieței, își îngusta ochii și zâmbea la soare.

Îl mai așteptau multe bucurii în ziua aceea...!

Era soarele acelei primăveri pe care nu sperase s-o mai prindă în viață. Și, cu toate că nimeni în jur nu se bucura de întoarcerea lui la viață, ba chiar nici nu știa măcar de ea – doar soarele o știa, și Oleg îi zâmbea și el. Mai mult de atât, chiar dacă primăvara următoare nu mai urma să vină niciodată, chiar dacă aceasta urma să fie ultima – oricum, era o primăvară în plus! Se mulțumea și cu atât!

Nimeni dintre trecători nu se bucura de Oleg, însă el se bucura de toți! Era bucuros să se întoarcă la ei! Și la tot ce era pe străzi! Nimic nu i se părea neinteresant, tembel sau dezgustător în lumea lui proaspăt creată! Luni întregi, ani întregi de viață nu se puteau compara cu această singură zi prea plină de azi. Se vindea înghețată în păhărele de hârtie. Oleg nici nu mai știa de când nu văzuse asemenea păhărele. Își mai luă zborul o rublă și jumătate! Rucsacul pârlit și găurit de gloanțe în război îl purta pe spate, amândouă mâinile-i erau libere și, desfăcând straturile răcoritoare cu bețișorul, o porni și mai încet.

Apoi dădu peste vitrina unui fotograf care mai era, pe deasupra, și la umbră. Oleg se sprijini de balustrada de fier și încremeni pentru multă vreme, studiind viața purificată și fețele îmbunătățite expuse în vitrină, dar în special, de bună seamă, portretele fetelor, care oricum erau cele mai multe la număr. Mai întâi – fiecare din ele se îmbrăcase cu ce avea mai bun, pe urmă fotograful îi rotise capul și mutase de zece ori lumina, apoi făcuse mai multe poze și o alesese pe cea mai bună dintre ele, o retușase și, în sfârșit, din fiecare zece fete alesese una – astfel se ajunsese la această vitrină, și Oleg o știa, dar îi făcea totuși plăcere să privească și să creadă că din asemenea fete e făcută viața. Pentru toți anii pe care-i pierduse și pentru tot ce i se răpea acum – privea și aduna din priviri, fără rușine.

Înghețata se termină și păhărelul trebuia aruncat, dar era atât de curățel, de bine întocmit, încât Oleg se gândi că va fi bun să bea din el apă pe drum. Și-l vârî în rucsac. Ascunse și bețișorul – putea să aibă și de el nevoie, cândva.

Apoi, dădu peste o farmacie. Farmacia e și ea un loc foarte interesant! Kostoglotov intră imediat în ea. Puteai studia zile în șir dreptunghiurile tejghelelor ei curate. Toate obiectele expuse aici erau neobișnuite pentru ochiul unui deținut, în lumea – aceea treceau decenii fără să vezi așa ceva, iar pe cele văzute cândva de Oleg în libertate, nici n-ar fi știut acum să le numească-n vreun fel sau să-și amintească la ce folosesc. Cerceta, cu respectul băștinașului, formele de nichel, de sticlă sau de plastic. Pe urmă, ierburile în pachetele cu etichete pe care li se explica efectul. În ierburi, Oleg credea foarte tare – dar unde era iarba aceea, unde?... Urmau apoi vitrinele cu medicamente, și erau aici o mulțime de denumiri noi, de care nu auzise în viața lui. Cu alte cuvinte, numai farmacia asta, și era suficientă pentru a-i deschide lui Oleg un întreg univers de observații și reflecții. Oftă de la o vitrină la alta și ceru doar ce-i comandaseră Kadminii: un termometru de apă, sodă și hipermanganat. Termometru n-aveau, sodă n-aveau, iar pentru hipermanganat se duse să plătească trei copeici la casă.

Pe urmă, Kostoglotov se așeză la coada de la medicamentele eliberate pe rețetă și stătu acolo vreo douăzeci de minute: își dăduse jos rucsacul și simțea deja că-l chinuie zăpușeala. Îl cuprinsese, pentru un moment, îndoiala – ce-ar fi să ia totuși medicamentul? Puse-n fereastra ghișeului una dintre cele trei rețete pe care i le dăduse ieri Vega. Spera că nu vor avea medicamentul și problema va cădea de la sine. Dar avea, îi făcură calculul la ghișeu și-i scriseră cincizeci și opt de ruble și câteva copeici.

Oleg pufni în râs, de-a dreptul ușurat și se îndepărtă.

Faptul că, la fiecare pas al vieții, îl urmărește cifra „cincizeci și opt” nu-l mai mira. Dar că i se cereau o sută cincizeci și șapte de rublișoare pentru trei rețete – asta era prea de lot. Cu acești bani se putea hrăni o lună. Îi trecu prin minte să rupă pe loc rețetele și să le arunce în scuițătoare, dar se gândi că Vega ar putea întreba de ele – și le ascunse.

Îi părea rău să părăsească suprafețele îmbrăcate în oglindă ale farmaciei. Dar ziua se încingea și-l chema, era ziua bucuriilor lui.

Îl mai așteptau multe bucurii în ziua aceea.

Pășea fără nici un fel de grabă. Trecea de la o vitrină la alta, agățându-se, ca un scaiete, de fiecare ieșitură. Știa că surprizele îl pândesc la tot pasul.

Și într-adevăr, dădu peste o poștă, iar în geam văzu o reclamă: „Utilizați fototelegraful!” Uluitor! Un lucru despre care, cu zece ani în urmă, se scria în romanele fantastice – iată că le era acum oferit trecătorilor. Oleg intră. Era afișată o listă – vreo treizeci de orașe în care puteai trimite fototelegrame.

Oleg începu să aleagă în gând – cui ar putea să-i trimită așa ceva, și unde? Dar în niciunul dintre aceste orașe mari, risipite pe a șasea parte a uscatului, nu-și putu aminti de vreun om, căruia scrisul lui să-i facă vreo bucurie.

Totuși, pentru a se lămuri mai îndeaproape, se apropie de ghișeu și ceru să i se arate formularul și cât de mari trebuie să fie literele.

— Acum e stricat, îi răspunse femeia. Nu funcționează.

A, nu funcționează! Păi, atunci, ducă-se pe pustii. Așa era mai în firea lucrurilor. Parcă era și mai liniștit așa.

Porni mai departe, citi afișele. Exista un circ și câteva cinematografe. În fiecare rula ceva și la matineu, dar nu putea cheltui pe-așa ceva ziua dăruită pentru a cerceta universul. Uite, dac-ar fi avut, într-adevăr, ocazia să rămână pentru mai mult timp în oraș, nici la circ n-ar fi fost păcat să se ducă: doar era ca un copil, doar se născuse abia în ziua aceea.

Era o oră la care se putea duce deja la Vega.

Dacă era să se ducă...

Dar, cum să nu se ducă? Doar era un prieten. Și-l invitase sincer. Și se fâstâcise, jenată. Era singurul suflet apropiat din tot orașul – cum să nu se ducă?

De fapt, nici el n-avea altă dorință decât să se ducă la ea.

Chiar fără să fi vizitat universul orașului – la ea.

Dar, ceva îl reținea și-i servea argumente: n-o fi încă prea devreme? Poate că nu s-a întors încă sau, mai știi, n-apucase să facă ordine?

Bine, mai târziu...

La fiecare răscruce se oprea, stând pe gânduri: cum să nu greșească și s-aleagă drumul cel mai bun? Nu întreba pe nimeni și alegea străzile după bunul lui plac.

Astfel, ajunse la o prăvălie de vinuri – nu un magazin cu sticle, ci chiar o prăvălie cu butoaie: pe jumătate întunecoasă, pe jumătate umedă, c-un aer special, acrișor. O tavernă veche!

Vinul era turnat din butoaie în pahare. Un pahar de vin ieftin costa două ruble. După frigărui, era, într-adevăr, ieftin! Și Kostoglotov scoase dintr-un buzunar adânc următoarea hârtie neschimbată de zece ruble.

Gustul nu se dovedi a fi cine știe ce, dar capul lui slăbit începuse să amețească deja, în timp ce golea paharul. Iar, când ieși din dugheană și porni mai departe –

viața-i apăru și mai ușoară, chiar dacă fusese binevoitoare cu el încă de dimineată.

Se simțea acum atât de ușor și atât de plăcut, încât s-ar fi zis că nimic nu l-ar mai fi putut supăra. Fiindcă, de tot ce era rău în viață, de tot ce putea fi mai rău – avusese deja parte, iar restul nu putea fi decât mai bun.

Se mai aștepta la multe bucurii în ziua aceea.

Dacă i-ar mai fi ieșit în cale o prăvălie de vinuri, ar fi meritat să mai bea un pahar.

Dar nu mai întâlnește altă dugheană.

În schimb, o mulțime deasă umpluse trotuarul și trecătorii erau nevoiți să ocolească pe partea carosabilă. Oleg crezu că se întâmplase ceva pe stradă. Dar nu, toți erau întorși spre niște trepte largi și niște uși pe măsură și așteptau. Kostoglotov își ridică ochii și citi: „Magazin universal central”. Asta era pe înțelesul oricui: urma să se dea ceva important. Dar ce anume? Îl întrebă pe unul, apoi pe altul, apoi pe o a treia, dar toți se fofilau, nimeni nu răspundea ca lumea. Oleg nu află decât că se apropie ora deschiderii. Ei, asta era, așa a fost să fie. Oleg se vârî și ci în mulțime.

Peste câteva minute, doi bărbați deschiseră ușile largi, încercară să domolească, cu gesturi speriat-prevenitoare, presiunea primului rând, dar fură nevoiți să sară în lături, ca din fața unui corp de cavalerie. Bărbații și femeile care așteptau, iar cei din primele rânduri erau toți tineri, năvăliră pe ușă, apoi pe scara dreaptă ce ducea la etaj, cu râvna cu care ar fi trebuit să părăsească clădirea, în caz de incendiu. Se înghesui înăuntru și restul mulțimii, și fiecare alerga, pe măsura forțelor și a vârstei sale, pe trepte în sus. Un mic firicel se prefirase și la parter, dar marele val o luase spre etaj. În acest asalt, nu puteai rămâne liniștit, și Oleg, negru și ciufulit, cu rucsacul în spinare, o luă și el la fugă (În înghesuiala aceea era înjurat ca „soldat”).

Iar sus șuvoiul se împărțea: oamenii alergau în trei direcții diferite, cotind-o cu grijă pe parchetul alunecos. Lui Oleg nu-i rămase decât o secundă pentru a alege. Dar cum ar fi putut lua o hotărâre? Alergă la nimereală după grupul de alergători cel mai puțin numeros.

Și se trezi la coada în creștere de la raionul de tricotaje.

Vânzătoarele, în halatele albastre, se mișcau și căscau atât de liniștite, de parcă n-ar fi văzut nimic din toată bătaia aceea și aveau în față o zi plictisitoare și pustie.

După ce-și recapătă suflul, Oleg află că se așteaptă fie bluzițe, fie pulovărașe de damă. Îi trase în șoaptă o înjurătură și se-ndepărtă.

Iar încotro o luaseră, între timp, celelalte două șuvoaie nu mai putea să-și dea seama. Acum era deja mișcare peste tot, la toate raioanele erau oameni. Într-un loc, mulțimea era mai deasă și se gândi că poate acolo era locul potrivit. Aici, erau așteptate farfurii adânci, ieftine. Iată că se despachetau deja și lăzile. Asta era

ceva. La Uș-Terek, nu existau farfurii adânci, Kadminii mâncau dintr-unele ciobite. Să duci la Uș-Terek o duzină de farfurii din acestea ar fi fost o treabă bună! Numai că până acolo ar fi ajuns numai cu cioburile.

Apoi, Oleg începu să se plimbe la întâmplare pe cele două nivele ale magazinului. Se uită la raionul fotografic. Aparatele, care erau de negăsit înainte de război, precum și toate piesele auxiliare de care mai era nevoie, umpleau acum rafturile, ispitind și cerând bani. Era și acesta unul din visele lui Oleg din copilărie – să se ocupe de fotografie.

Îi plăcură foarte tare trenziurile bărbătești. După război, visase să-și cumpere un trenzi civil, i se părea cel mai frumos lucru pentru un bărbat. Dar acum ar fi trebuit să lase acolo treisute cincizeci-de rublișoare, salariul pe o lună. Așa că Oleg porni mai departe.

Nu cumpără nicăieri nimic, dar se simțea, parc-ar fi avut buzunarele doldora de bani, doar că n-avea nevoie de nimic.

Mai era și vinul, ai cărui aburi veseli își continuau lucrarea.

Se vindeau cămăși de tercot. Oleg cunoștea bine cuvântul „tercot”: la auzul lui, toate femeile din Uș-Terek dădeau fuga la magazinul sătesc. Se uită la cămăși, le pipăi, îi plăcură. Iar, pe una dintre ele, verde cu dungulițe albe, o și cumpără în gând. (De costat, costa însă șaiszeci de ruble, n-avea cum s-o cumpere.)

Cât a stat el pe gânduri, aplecat deasupra cămășii, se apropie, dar nu de cămășile acestea, ci de cele de mătase, un bărbat într-un palton de calitate, care o întrebă politicos pe vânzătoare:

— Spuneți-mi, vă rog, dintr-acestea aveți numărul cincizeci, cu guler treizeci și nouă?

Oleg simți că-l ia cu friguri pe spinare! Nu, mai exact, părea că cineva i-ar fi plimbat un fierăstrău pe toate coastele deodată! Se întoarse și-] privi sălbatic pe acest bărbat proaspăt bărbierit, fără urmă de zgârietură, cu o pălărie bună, de fetru, pe cap, cu cravată și cămașă albă, îl privi de parcă acela i-ar fi dat una peste ureche și acum era inevitabil ca unul dintre ei să zboare pe scară în jos. Cum? Oamenii putrezeau în tranșee, oamenii cădeau în mormintele comune în gropile prea puțin adânci de la polul înghețat, oamenii erau luați o dată, a doua oară, a treia oară în lagăr, oamenii degerau în timpul etapelor, oamenii le plesnea inima de cât săpau pentru a-și câștiga dreptul la o pufoaică cârpită, iar curățelul ăsta nu doar că-și amintește de numărul cămășii sale, dar mai știe și ce număr poartă la guler?!

Uite, numărul ăsta de la guler îl dăduse gata pe Oleg! N-ar fi crezut niciodată că gulerul mai are și el un număr separat! Ascunzându-și geamătul de fiară rănită, se-ndepărtă de raionul de cămăși. Auzi, numărul gulerului! La ce bun o viață atât de ticăloasă? De ce să se întoarcă în ea? Ca să ții minte numărul gulerului, trebuie să uiți altceva, nu?! Ceva mai important!

Simți că i se topesc toate forțele din cauza acestui număr de guler...

La articole casnice, Oleg își aminti că Elena Aleksandrovna, chiar dacă nu i-o spusese direct, visa să aibă un fier de călcat modern, cu aburi. Oleg spera că nu va găsi așa ceva, cum nu se găsea nimic din ceea ce era necesar, și conștiința lui va fi, odată cu umerii, eliberată de această greutate. Dar vânzătoarea îi arătă un asemenea fier.

— Și e sigur că-i din acela modern, duduie? Kostoglotov cântărea neîncrezător fierul într-o mână.

— Păi, ce interes aș avea să vă mint? Își strâmbă buzele vânzătoarea. Ea avea, oricum, o privire metafizică, adâncită parcă în ceva îndepărtat, ca și cum cei ce treceau prin fața ei n-ar fi fost cumpărători reali, ci umbrele lor indiferente!

— Mă rog, nu c-ați vrea să mă-nșelați, dar poate greșiți dumneavoastră, presupuse Oleg.

Coborând, împotriva voinței sale, în viața asta trecătoare și făcând efortul insuportabil de a muta un obiect material, vânzătoarea puse înaintea lui un alt fier de călcat. Nu-i mai rămăseseră însă forțe pentru a mai și explica ceva prin cuvinte.

Ce să-i faci, adevărul se cunoaște comparând. Cel modern era, într-adevăr, cu un kilogram mai ușor. Iar simțul datoriei îi ordona să-l cumpere.

Oricât ar fi sleit-o transportarea fierului, fața mai era acum nevoită să-i elibereze, cu degete obosite, și bonul, și mai avea de pronunțat, cu buze lipsite de vlagă, și cuvintele: „la control”. (Care control? Cine trebuia verificat? Oleg uitase cu desăvârșire. Doamne, cât era de greu să te-ntorci în această lume!) Și, oare, nu tot ea trebuia să ducă, atingând pământul cu picioarele, acest fier modern, la control? Oleg se simțea de-a dreptul vinovat că o smulsese pe vânzătoare din visarea ei.

Când fierul de călcat ajunsese în rucsac, umerii îl simțiră imediat. Îi era deja cald în manta; trebuia să iasă cât mai repede din magazinul universal.

Dar, în clipa aceea, se zări într-o oglindă imensă din pământ până-n tavan. Nu se face ca un bărbat să se oprească și să se studieze-n oglindă, dar o oglindă atât de mare nu găseai în tot Uș-Terekul. Ce mai, într-o oglindă atât de mare nu se mai văzuse de zece ani. Și, făcând abstracție de ce se va crede, se privi mai întâi de departe, apoi mai deaproape, apoi și mai deaproape.

Silueta lui nu mai păstra nimic militar, cum crezuse el.

Asemănarea mantalei lui cu o manta și a cizmelor lui cu niște cizme era extrem de vagă. În plus, umerii îi erau gârboviți și nici nu reușea să se mai țină drept.

Iar, fără căciulă și fără centură, nu mai era soldat, ci mai degrabă un prizonier fugit sau un băiat de la țară, sosit la oraș să vândă și să cumpere ceva.

Dar, pentru asta, ar fi trebuit să aibă un aer ceva mai înfipt, iar Kostoglotov arăta chinuit, amărât.

Mai bine nu s-ar fi văzut. Până să se vadă, își păruse plin de îndrăzneală, pus pe fapte mari – pe trecători îi privise cu condescendență, iar pe femei – pe picior de

egalitate. Iar acum, fiindcă mai avea pe umăr și rucsacul acela îngrozitor, care nu mai era de mult soldățesc, ci, mai degrabă, o desagă de cerșetor, dacă s-ar fi apucat să-ntindă mâna pe stradă – sigur i s-ar mai fi zvârlit un ban.

Dar el trebuia să se ducă la Vega... Cum să se ducă la ea așa?

Mai făcu un pas și nimeri la raionul de galanterie sau de cadouri; cu alte cuvinte – la raionul de bijuterii pentru femei.

Și, printre femeile care ciripeau, probau, schimbau și refuzau, acest om – pe jumătate soldat, pe jumătate cerșetor, cu cicatricea traversându-i partea de jos a feței, se opri și încremeni prostit, uitându-se cu atenție.

Vânzătoarea surâse ironic – ce voia el oare să-i cumpere iubitei de la țară?

— Și trăgea cu ochiul să nu fure ceva.

Dar el n-o rugă să-i arate nimic, nu luă nimic în mână.

Stătea și se uita prostit.

Raionul acesta, strălucind de sticlă, pietre, metal și plastic, se ridică în fața frunții lui de taur, aplecată ca o barieră vopsită cu fosfor. Prin bariera asta, fruntea lui Kostoglotov nu putea răzbi.

Înțelesese. Înțelesese cât e de minunat să-i cumperi unei femei o bijuterie și să i-o prinzi de piept sau să i-o pui la gât.

Atâta timp cât nu știa – n-avea nici o vină. Dar acum o înțelesese atât de sfâșietor, încât, din minutul acela, i se păru că nu se mai poate duce la Vega fără să-i ducă un cadou.

Dar nici să-i dăruiască ceva n-ar fi putut, și nici n-ar fi avut curajul. La lucrurile scumpe n-avea nici un rost să se uite. Cât despre cele ieftine – ce știa el despre ele? Uite, broșele alea, sau ce-or fi, pandantivele acelea cu model, agățate pe niște ace, și mai ales asta, în șase colțuri, cu multe sticlute sclipitoare – nu-i frumoasă?

Dar poate că-i absolut banală, vulgară?... Poate că o femeie cu gust s-ar rușina și s-o ia în mâini?... Poate că-așa ceva nu se mai poartă de mult, nu mai e la modă?

... De unde să știe el ce se poartă și ce nu?

Și, pe urmă, cum vine asta – să se ducă să înnopteze și săi întindă, roșind, o broșuliță acolo?

Uimirile îl secerau din picioare, una câte una, ca bilele la jocul de popice.

Și lumea aceasta plină de complicații – în care trebuie să cunoști modele femeiești, să te pricepi s-alegi bijuteriile pentru femei, și s-arăți decent în fața oglinzii, și să ții minte numărul pe care-l porți la guler – se întunecă în ochii săi...

Iar Vega trăia tocmai în această lume, și știa tot, și se simțea bine.

Iar el se simți derutat și deprimat. Dacă era să se ducă la ea, trebuia s-o facă acum, chiar în clipa asta!

Iar el nu putea. Îi pierise elanul. Se temea.

Îi despărțise acest Magazin universal...

Și, din acest templu păgân blestemat, unde dăduse fuga încă nu demult, cu o

lăcomie atât de stupidă, ascultând de idolii pieței, Oleg ieși atât de zdrobit, atât de chinuit, de parc-ar fi făcut aici cumpărături de-o mie de ruble, de parc-ar fi probat câte ceva la fiecare raion, iar lucrurile îi fuseseră împachetate și iată că purta acum, pe spinarea încovoiată, muntele acesta de geamantane și pachete. Când, de fapt, nu era decât un fier de călcat.

Obosise atât de tare, de parcă ar fi cumpărat ceasuri la rând tot soiul de lucruri frivole – unde rămăsese dimineața aceea curată și trandafirie, care-i promisese o viață cu totul nouă și minunată? Acei nori lucrați într-o manieră nemuritoare. Și luntrea lunii, ascunsă printre nori...?

Unde se găsisse el să-și schimbe pe mărunțiș sufletul său, întreg de dimineață? La Magazinul universal... Iar mai devreme și-l băuse odată cu vinul. Iar și mai devreme și-l mâncase odată cu frigăruile.

Pe când el trebuia doar să vadă un piersic înflorit și să se grăbească la Vega...

Lui Oleg i se făcu greață nu numai să se uite la vitrine și reclame, dar până și să se-nghesuie pe stradă, în stupul tot mai des de oameni preocupați și veseli. Voia să se culce undeva la umbră, lângă râu, să zacă și să se curețe. Iar în oraș mai putea merge, eventual, la grădina zoologică, cum îl rugase Diomka.

Lumea animalelor o resimțea ca fiind parcă mai pe înțelesul lui. Mai la nivelul lui. Oleg mai era deprimat și de faptul că-i era cald în manta, dar nici s-o care pe braț n-ar fi vrut. Începu să întrebe cum s-ajungă la grădina zoologică. Într-acolo îl conduseră străzi solide, largi, liniștite, cu trotuarele acoperite de dale de piatră, cu copaci rămuroși. Nici magazine, nici fotografii, nici teatre, nici dughene cu vin – aici nu era nimic de genul ăsta. Uruitul tramvaielor rămăsese și el undeva mai departe. Aici era o zi bună, liniștită și însorită, a cărei căldură răzbătea și printre copaci. Fetele săreau șotronul pe trotuare. În grădinițele de flori, gospodinele sădeau câte ceva sau înfingeau araci pentru plantele cățărătoare.

Lângă porțile grădinii zoologice, era imperiul copiilor – doar era o zi frumoasă de vacanță!

De cum intră în grădina zoologică, primul animal pe care-l văzu Oleg fu un țap cu coarne răsucite. În împrejmuirea lui se înălța o stâncă în pantă abruptă și, dincolo de ea, o prăpastie. Și acolo, pe picioare subțiri și puternice, chiar la marginea râpei, stătea nemișcat și orgolios țapul cu coarne uimitoare: lungi, răsucite și rulate parcă, spirală cu spirală, dintr-o panglică de os. Nu avea barbă, ci o coamă bogată care-i atârna până la genunchi, de ambele părți, ca un păr de sirenă. Totuși țapul avea o asemenea demnitate încât părul acesta nu-l făcea nici feminin, nici caraghios.

Cei care pândeau lângă plasa animalului cu coarne răsucite nu mai sperau să vadă vreo mutare a micilor copite ferme pe stânca aceea lucioasă. Stătea așa de mult, exact ca o sculptură, ca o prelungire-a acestei stânci; și, când nu bătea vântul să-i fluture pletele, nu rămânea nici o dovadă c-ar fi viu, că nu-i o înșelătorie.

Oâeg stătu vreo cinci minute și plecă încânlat: Țapul tot nu se mișcase! Iată, cu-așa o voință poți lua viața-n piept!

Ajuns la începutul celeilalte alei, Oleg observă că-n dreptul unei cuști lumea, mai ales copiii, sunt mai însuflețiți. Ceva se zbătea ca turbat acolo, înăuntru, se zbătea însă într-un singur loc. Și iată ce era: o veveriță prinsă-n roată. Chiar veveriță-n roată din proverb. Doar că-n zicală sensurile s-au tocit și nu-ți mai poți da seama – ce-i cu veverița? Ce-i cu roata?

Aici, în schimb, acest lucru era ilustrat pe viu. În cușcă, veverița avea și-un trunchi de copac, cu ramurile îndreptate în sus, dar, pe lângă copac, mai era atârnată, cu viclenie, și roata: o tobă deschisă privitorului, care avea, pe dinăuntru, niște fușteie ce-o transformau în cercul închis al unei scări nesfârșite. Și iată că, neglijându-și copacul cu ramurile îndreptate spre înălțimi, veverița stătea, nu se știe de ce, în roată, deși nimeni n-o obligase să intre acolo și nici n-o momise cu mâncare – o atrăgea doar ideea falsă a activității, surrogatul de mișcare. Începuse, probabil, atingând ușor fușteiele, din curiozitate, neștiind încă peste ce lucru crud și acaparator dăduse (n-o știuse prima dată, fiindcă pe urmă, după mii de ori, știa deja, și totuși!). Dar, iată că totul se-nvârtejise până la turbare! Tot trupul roșcat, de suveică, al veveriței și coada cenușiu-roșcată fluturau de-a lungul cercului, într-o alergare nebună, treptele scării în cerc scânteiau până la contopire, toate forțele fuseseră puse la bătaie, astfel încât inima stătea să plesnească – dar veverița nu reușea să urce nici măcar o treaptă cu lăbuțele din față.

Cei care stătuseră aici înainte de venirea lui Oleg – tot alergând o văzuseră, stătu și el câteva minute – iar ca continua.

Nu exista în cușcă o forță din afară, care să oprească roata și să salveze veverița, și nu exista nici o inteligență care s-o convingă: „Lasă asta! Asta nu-i decât deșertăciune!”. Nu! Nu exista decât un singur deznodământ clar – moartea veveriței.

N-ar fi vrut s-apuce să-l vadă. Porni mai departe.

Astfel, prin două exemple grele de înțelesuri, așezate pe dreapta și pe stânga porții de intrare, prin două soluții posibile de existență, își întâmpina grădina zoologică de aici micii și marii vizitatori.

Oleg trecu pe lângă fazanul argintiu, fazanul auriu, fazanul cu pene roșii și albastre. Se minună de peruzeaua uluitoare a gâtului de păun și de coada lui desfăcută, de-un metru, cu ciucuri roz și aurii. După deportarea cenușie, după spitalul monoton, ochiul participa acum la un festin al culorilor.

Aici, căldura nu era chinuitoare: grădina zoologică era largă, iar copacii începeau deja să dea un pic de umbră. Tot mai odihnit, Oleg depăși o întreagă fermă de păsări – găini andaluze, găște de Toulouse și de Holmogorsk – iar apoi urcă muntele unde erau ținuți cocori, ulii, grifoni și, în sfârșit, pe-o stâncă pe care cușca o acoperea ca un cort, sus, deasupra întregii grădini zoologice, trăiau

condori cu capete albe; de n-ar fi fost inscripția, i-ai fi putut lua ușor drept vulturi. Fuseseră așezați cât mai sus, dar acoperișul cuștii era prea aproape de stâncă și păsările acestea mari și mohorâte se chinuiau, își desfăceau aripile, se zbăteau, dar n-aveau încotro zbura.

Privind cum se chinuie condorul, Oleg își mișcă și el omoplații, îndreptându-se. (Din cauza fierului de călcat să fi simțit apăsarea aceea-n spinare?)

Totul îl provoca la interpretări. Pe-o cușcă, era o inscripție: „Bufnițele albe suportă greu privarea de libertate”. Deci, o știi! Și, totuși, le întemnițează! Păi, care nemernic suportă bine lipsa de libertate?

O altă inscripție: „Viața porcului spinos se desfășoară noaptea.” Las' că știm noi: te cheamă la nouă jumate seara și nu-ți dă drumul decât la patru dimineața.

Iar: „Bursucul trăiește în vizuini adânci și întortocheate”.

Ăsta da, ăsta-i de-al nostru! Bravo, bursucule, păi, ce altceva-ți mai rămâne? Și mutra o are în dungi, ca o saltea, adevărat ocnaș.

Astfel interpreta totul Oleg – probabil că n-ar fi trebuit să vină încoace, cum n-ar fi trebuit să intre nici la Magazinul universal.

Se dusesse deja o bună parte din zi – iar bucuriile promise întârziiau să se arate.

Oleg ajunsese la urși. Unul negru, cu cravată albă, stătea și se vâra cu nasul printre gratiile cuștii. Apoi făcu deodată un salt și rămase atârnat de gratii cu labele din față. De fapt, nu avea o cravată albă, ci un lanț de preot cu cruce pe piept.

Sărise și rămăsese atârnat! Păi, cum altfel și-ar fi putut exprima disperarea?

În celula de alături, se afla ursoaica lui cu puiul.

Iar în următoarea, se chinuia un urs fumuriu. Acesta se foia mereu, neliniștit, pe loc, ar fi vrut să umble prin cușcă, dar n-avea loc decât să-ntoarcă, fiindcă, de la un perete la altul, nu erau mai mult de trei corpuri de-ale lui.

Așa că, după măsură ursească, aceea nu era celulă, ci boxă.

Pasionați de priveliște, copiii discutau între ei: „Auzi, ia să-i zvârlim o piatră, o să creadă că-i bomboană!”

Oleg nu observase cum se uită copiii la el. Nici el nu era altceva decât un animal în plus, gratuit, doar că nu-și dădea seama cum arată.

Aleea cobora spre râu – aici erau ținuți urșii albi – dar ei erau măcar împreună, o pereche. Spre cușca lor se scurgea apa câtorva fântâni, adunându-se într-un iaz înghețat și ei săreau acolo să se răcorească, la fiecare câteva minute; apoi ieșeau pe terasa de ciment, își scuturau cu labele apa de pe bot și umblau, umblau, umblau, pe marginea terasei, deasupra apei. Cum trebuie să se simtă aici urșii polari vara, la patruzeci de grade? Cam cum ne simțeam noi, dincolo de cercul polar.

Cea mai încurcată treabă cu detenția animalelor era că, luându-le partea și, să presupunem, având puterea s-o facă, Oleg tot n-ar fi putut deschide cuștile pentru a le elibera. Fiindcă, odată cu patria, ci își pierduseră și ideea de libertate

rațională. Și eliberarea lor bruscă putea fi încă și mai cumplită.

Asemenea gânduri absurde îi treceau lui Kosloglotov prin cap. Creierii îi fuseseră răsuciți în așa fel, încât nu mai putea recepta nimic cu naivitate sau indiferență. Tot ce vedea în viață – totul trezea în el fantoma cenușie și uruitul adâncurilor. Pe lângă cerbul cel trist, căruia-i lipsea aici cel mai mult spațiul în care s-alerge, pe lângă sfântul zebu indian, pe lângă iepurele auriu aguti, Oleg urcă, din nou, îndreptându-se de data aceasta spre maimuțe.

Lângă cuști, copii și maturi se-amuzau hrănind maimuțele. Kostoglotov trecu pe lângă ei fără să zâmbească. Nepieptănate, de parc-ar fi fost toate tunse cu aparatul, triste, ocupate pe priciurile lor cu bucurii și tristeți primitive, îi aminteau prea mult de cunoscuții lui de pe vremuri, care mai erau poate și acum prin închisori, pe unii din ei recunoscându-i personal.

Într-un cimpanzeu singuratic și îngândurat, cu ochi inflamați, cu brațele atârnându-i între genunchi, Oleg îl recunoscuse, se pare, pe Șulubin – stătea și-acela, câteodată, într-o poziție asemănătoare.

În ziua aceea luminoasă și caldă, Șulubin se zbătea pe patul său, între moarte și viață.

Nesperând să găsească ceva interesant în rândul maimuțelor, Kostoglotov îl parcurse rapid, ba chiar începuse deja să o cotească, numai că văzu pe-o cușcă îndepărtată o explicație pe care-o citeau mai mulți oameni.

Se duse acolo. Cușca era goală și pe tăblița obișnuită scria: „macacus rhesus”. Iar pe-un anunț scris în grabă și prins în pioaneze de plăcuță, se spunea: „Maimuțica ce trăia aici a orbit din cauza cruzimii absurde a unuia dintre vizitatori. Un om rău a zvârlit niște tutun în ochii lui macacus-rhesus.”

Abia acum îi pică fisa lui Oleg! Până-acum se plimbuse cu un zâmbel atoateștiutor, dar acum îi venea să țipe, să urle, în așa fel încât să-l audă toată grădina zoologică – de parcă lui i ar fi presărat cineva tutun în ochi.

De ce...?! Păi, uite-așa – de ce nu?... Pur și simplu...

— De ce?

Cele scrise impresionau mai ales prin simplitatea lor copilărească. Despre necunoscutul care plecase nepedepsit, nu se spunea că fusese inuman. Nu se spunea despre el că-i agent al imperialismului american. Nu se spunea, despre el, decât atât – că e rău. Și asta uluia: ce motiv avea el să fie, pur și simplu, fără nici un motiv – rău? Copii! Să nu creșteți răi! Copii! Să nu ucideți ființele lipsite de apărare!

Anunțul fusese citit și recitit, iar maturii și copiii stăteau și se uitau la cușca goală.

Iar Oleg se duse, cărându-și în spate sacul slinos, ars, găurit de gloanțe și îngreunat de fierul de călcat – în țara târâtoarelor și-a răpitorilor.

Șopârlele stăteau culcate pe nisip, ca niște pietre cu solzi, lipite unele de altele. Ce mișcare din libertate pierduseră ele? Pierduseră oare și ele ceva?

Mai zăcea acolo și-un crocodil chinezesc imens, de-un fumuriu-întunecat, cu botul plat, cu labelle răsucite parcă într-o direcție greșită. Inscripția spunea că, pe căldură, nu înghite în fiecare zi carne.

Să-i fi convenit, oare, lumea rațională-a grădinii zoologice, cu mâncare primită de-a gata?

Un piton masiv se lipise de un copac, ca un buștean gros și uscat. Era complet imobil și nu-și agita decât limba mică și ascuțită.

Cobra cea veninoasă se răsucea sub un clopot de sticlă.

Iar șerpii obișnuiți erau în mai multe exemplare.

N-avea nici un chef să-i studieze pe toți. Ar fi vrut să-și imagineze fața macacului orb.

Dar, începuse deja aleea carnivorelor. Superbi, diferențiindu-se prin blănurile lor bogate, erau închiși aici și râși, și pantere, și pume de-un maro fumuriu, și jaguarul roșcat, acoperit de pete negre. Erau prizonieri, sufereau în lipsa libertății, dar Oleg îi percepea la fel ca pe cei de drept comun. Totuși, pe lumea asta, se poate stabili cinc-i în mod evident vinovat.

Uite, acolo scrie că jaguarul mănâncă o sulă patruzeci de kilograme de carne pe lună. Păi, asta-i inimaginabil! De carne roșie, curată! Iar, în lagăr, nici nu se-aduce așa ceva, în lagăr, se-aduc zgârciuri și măruntaie, câte-un kilogram de brigadă.

Oleg își aminti de cavaleriștii aceia, scoși de sub convoi, care scăpaseră cu viață mâncând ovăzul furat de la caii lor...

Mai departe, îl văzu pe domnul tigru. În mustăți, în mustăți, îi era concentrată expresia de rapacitate! Iar ochii îi avea galbeni... Totul se încurcase în capul lui Oleg – începuse să-l privească pe tigru cu ură.

Un vechi ocnaș politic, deportat pe vremuri în Turuhan, și pe care Oleg îl întâlnise, în timpurile noi, în lagăr, îi povestise că ochii aceia nu erau negri-catifeleți, ci chiar galbeni!

Țintuit de ură, Oleg înțepenise lângă cușca tigrului.

Totuși de ce uite-așa, de ce – pur și simplu?

Îi era greață. Nu mai voia să stea în grădina asta zoologică. Voia să fugă de-aici. Nu se mai duse să vadă leii. Începu să-și croiască, la nimereală, drum spre ieșire. Trecând prin dreptul unei zebre, Oleg trase cu ochiul și se duse mai departe. Și, deodată, se opri în fața...

În fața unei minuni de spiritualitate, după setea de sânge greoaie. Antilopa nilgau – de-un cafeniu deschis, cu picioare subțiri și ușoare, cu căpșorul veșnic atent, dar deloc speriată, stătea aproape de plasă și-l privea pe Oleg cu ochi mari, încrezători și – dragi! Da, dragi!

Nu, asemănarea era atât de mare, încât simțea că nu mai poate suporta! Nu-și mai cobora de la el privirea blând-reprobatoare. Îl întreba: „De ce nu vii? Doar a trecut deja o jumătate de zi, tu de ce nu vii?”

Era o nebunie, era o migrare a sufletelor, fiindcă era clar că stătea aici și-l aștepta pe Oleg. De cum se apropiase, începuse să-l întrebe, cu ochi plini de reproș, dar și de iertare: „Nu vii? Chiar n-ai să vii? Și eu care te-am așteptat...” Dar el, de ce nu se ducea?! De ce nu se ducea, odată...!

Se scutură și se grăbi spre ieșire.

O mai putea prinde încă!

Și ultima

Nu se putea gândi la ea acum nici cu lăcomie, nici cu mânie – acum ar fi fost fericit să se culce la picioarele ei, ca un câine, ca un biet câine bătut. Să se culce pe jos și să-i încălzească picioarele cu respirația lui, ca un câine. Asta era singura fericire care se putea imagina.

Dar această simplitate de animal bâând – să se ducă, pur și simplu, și să se-ntindă la picioarele ei, bineînțeles că nu și-o putea permite. Va trebui să pronunțe niște cuvinte politicoase de scuză, fiindcă așa complicaseră oamenii totul, în aceste multe mii de ani.

Mai avea și acum în fața ochilor roșeața ce-i invadase obrajii ieri, când îi spusese: „Știți, ați putea să înnoptați la mine, fără nici o problemă, fără absolut nici o problemă!”

Această roșeață trebuia răscumpărată, ocolită prin răs, n-o putea lăsa să-și mai trădeze odată timiditatea – de-aceea era nevoit să-și inventeze primele fraze, suficient de politicoase și cu destul umor, pentru a minimaliza situația neobișnuită care făcuse ca el să vină la medicul lui, o femeie tânără și singură – și, pe deasupra, să mai și rămână peste noapte. Fiindcă, altfel n-ar fi vrut să inventeze nici un fel de fraze, ci să se-așeze în ușă și să se uite la ea. Și să-i spună, neapărat: „Vega! Am venit!”

Dar, oricum, va fi o fericire care-l va depăși – să se găsească alături de ea, nu într-un salon de spital, ci într-o locuință obișnuită – și să vorbească despre ceva, despre orice.

Probabil că va face greșeli, gesturi nepotrivite, fiindcă se dezobișnuise cu totul de traiul neamului omenesc, dar cu ochii va reuși probabil totuși să exprime: „Fie-ți milă de mine! Ascultă, fie-ți milă de mine, mi-e atât de rău fără tine!”

Cum putuse să piardă atâta timp? Cum putuse să nu se ducă la Vega – să nu se ducă, demult deja, demult de tot?

Acum mergea întins, fără să șovăie, temându-se de un singur lucru – să n-o scape. După o jumătate de zi de rătăcit prin oraș, înțelesese deja așezarea străzilor și știa încotro trebuie să meargă. Și mergea.

Dacă-și sunt simpatici. Dacă le e atât de plăcut să fie împreună și să-și vorbească. Dacă va putea cândva să-i ia mâna într-a lui, și s-o cuprindă pe după umeri, și s-o privească tandru, de aproape, în ochi – oare, asta era puțin? Și dacă mai era posibil încă și mult mai mult de-atât – era, oare, puțin...?

Cu Zoia bineînțeles c-ar fi fost puțin. Dar – cu Vega? Cu antilopa nilgau?

Căci, iată, nu făcuse decât să-și imagineze c-ar putea cuprinde mâinile ei într-ale sale, și deja niște strune se întinseseră în sufletul lui și se tulburase – cum o să fie asta?

Păi, asta era puțin...?

Pe măsură ce se apropia de casa ei, era tot mai emoționat, îi era de-a dreptul frică! Dar o frică fericită, o bucurie aproape de leșin. Numai această frică fusese de-ajuns să-l facă acum fericit!

Mergea, uitându-se doar la numele străzilor, fără să mai observe magazinele, vitrinele, tramvaiele, oamenii și deodată, la colț, nereușind, din cauza înghesuielii, să ocolească o femeie în vârstă, oprită în stradă, se trezi și văzu că vindea buchețele de flori mici, mov.

Nicăieri, nici în cele mai ascunse cotloane ale memoriei lui modificate, nu rămăsese vreo umbră din ideea că, mergând la o femeie, trebuie să-i duci flori...!

— Astea ce fel de flori sunt? O întrebă el timid pe precupeață.

— Violete, ce să fie! Se simți aceea jignită. O rublă – mănunchiul.

Violete?... Violetele-acelea poetice?... El și le amintea altfel, parcă. Tulpina ar fi trebuit să fie mai zveltă, mai lungă, iar florile – mai adunate în clopoțel. Dar, poate că uitase el. Sau poate era un soi local. În orice caz, n-avea de ales. Iar acum, că-și amintise, nu numai că nu se putea duce fără flori, ci-i era rușine că încă o clipă în urmă mersese atât de liniștit fără ele.

Dar câte trebuia să cumpere? Unul? Arăta prea sărăcăcios. Două? Cam amărât arătau și așa. Trei? Patru? Era deja foarte scump. Experiența din lagăr îi clănțâni undeva în cap, ca o mașină de calculat, că s-ar putea târgui pentru a lua două buchețele de-o rublă jumate, sau cinci buchete pentru patru, dar clinchetul acela clar parcă nu răsunase pentru Oleg.

Scoase două ruble și le întinse liniștit.

Și luă două buchețele. Miroseau. Dar nu miroseau cum ar fi trebuit să miroasă violetele din tinerețea lui.

Astfel, mirosindu-le, mai putea să le ducă, fiindcă separat, cu ele în mână, arăta caraghios de tot: un soldat bolnav, demobilizat, fără căciulă, cu rucsac și violete. Nu era capabil să le găsească un loc, așa că le-ascunse în mânecă și le ducea așa, neobservate.

Iar numărul la care locuia Vega – uite-l!

Îi spusese să intre prin curte. Intră în curte. Apoi o luă la stânga.

(Iar sufletul îi era răvășit!)

Casa avea o verandă lungă de ciment, comună, deschisă, dar cu o copertină și un grilaj din stinghii oblice drept balustradă. Pe balustradă, fuseseră zvârlite la uscat plăpumi, saltele, perne – iar pe sforile întinse între stâlpișori, mai erau atârinate și rufe.

Toate astea nu se potriveau deloc cu locul unde stătea Vega. Prea multe piedici în cale. Dar ce să-i faci, nu era ea de vină. Uite acolo, mai departe, dincolo de toate

lucrurile astea atârinate, urmează ușa cu numărul ei, iar în spatele ușii – lumea Vegăi – și numai a ei.

Se vâri pe sub cearceafuri și găsi ușa. O ușă ca oricare alta. Acoperită cu vopsea maro-deschis, cojită pe alocuri. O cutie poștală, verde.

Oleg scoase violetele din mâneca mantalei. Își îndreptă părul. Era tulburat – și fericit din cauza tulburării. Cum să și-o imagineze fără halatul de medic, printre lucrurile din casa ei...?

Nu, nu era vorba doar de cele câteva cartiere parcurse, de la grădina zoologică, în cizmoaie grele! Venise pe drumurile lungi ale țării, venise de două ori câte șapte ani! Și iată că, în sfârșit, demobilizat, ajunsese la ușa unde-l așteptase, vreme de paisprezece ani, în tăcere, o femeie.

Și atinse ușa cu degetul mijlociu.

N-apucase însă să bată cum se cuvine, că ușa și începuse să se întredeschidă (Îl văzuse ca mai devreme? Pe fereastră?) – se deschise – și de acolo, îndreptându-și direct spre Oleg motocicletă de un roșu aprins, deosebit de masivă în ușa îngustă, dădu buzna un tânăr botos, cu nasul lat și spart. Fără să întrebe măcar ce caută acolo Oleg, la cine se duce, își împinse motocicletă – nu era obișnuit s-o cotească – și Oleg se dădu deoparte.

Oleg fu paralizat și, în prima clipă, nici nu înțelese: ce-i era acest băiat Vegăi, care locuia singură, de ce ieșea din casa ei? Doar nu putuse uita cu desăvârșire, chiar dacă trecuseră osută de ani, că oamenii nu mai trăiesc în general singuri, de capul lor, că trăiesc la comun! Nu putea să uite, dar nici să țină minte nu era obligat. Din baraca de lagăr, lumea liberă apare drept tot ceva cu totul opus barăcii și, în nici un caz, ca o casă la comun. Păi, chiar și la Uș-Terek, oamenii trăiau fiecare în parte, habar n-aveau de locuințele comune.

— Spuneți-mi, vă rog, i se adresă el tânărului.

Dar băiatul, rulând motocicletă pe sub cearceaful întins, cobora deja pe scară cu bufnituri sonore de roți pe trepte.

Dar ușa o lăsase deschisă.

Oleg intră, nehotărât. În adâncul neluminat al coridorului se mai vedeau uși, uși, uși – care dintre ele putea fi?

În semiîntuneric, fără să aprindă becul, se arătă o femeie și-l întrebă, dușmănoasă din pornire.

— Dumneavoastră, pe cine căutați?

— Pe Vera Kornilievna, spuse timid, câtuși de puțin în stilul său, Kostoglotov.

— Nu e! Spuse femeia, fără să controleze ușa, fără să se uite într-acolo, cu o siguranță antipatică, și înaintă drept spre Kostoglotov, obligându-l să se retragă.

— Ciocăniți la ușa ei, își veni în fire Kostoglotov. Se înmuiase atât de tare fiindcă sperase s-o vadă pe Vega, dar la lătratul vecinei știa să latre și el. Astăzi nu-i la serviciu.

— Știu. Nu-i. A fost. A plecat. Femeia cu frunte îngustă și obraji asimetrici îl

studia.

Văzuse deja și violetele. Nu mai avea acum rost să le ascundă.

Să nu fi avut violetele astea în mâini s-ar fi simțit acum om – ar fi putut ciocăni chiar el, ar fi putut vorbi liber, ar fi puăut insista – când a plecat, dacă se întoarce curând, să lase un bilet (sau poate că și lui îi fusese lăsat unul...?)

Dar violetele îl transformau într-un fel de petiționar venit cu ploconul, un îndrăgostit, un nătâng...

Și el se retrase pe verandă sub presiunea femeii cu obraji asimetrici.

Iar aceea, împingându-l din urmă de pe câmpul de luptă, îl ținea sub observație. Vagabondul mai avea un obiect care ieșea prin sacul de campanie, nu cumva să mai șterpească și de-aici ceva.

Motocicleta din curte se burzuluia în împușcături, fără amortizor, apoi se îneca, fornăia și se îneca din nou.

Oleg se tot foia.

Femeia îl privea iritată.

Cum putea să lipsească Vega dacă-i promisese? Da, numai că-l așteptase mai devreme – și iată că plecase undeva. Ce nenorocire! Nu ghinion, nu neplăcere – ci nenorocire!

Oleg își trase mâna cu violete în manta, de parcă i-ar fi fost retezată.

— Spuneți-mi, se mai întoarce sau a plecat la serviciu?

— A plecat, spuse răs-picat femeia.

Dar acesta nu era un răspuns.

Pe de altă parte, și să stea aici, în fața ei, și s-aștepte ar fi fost stupid.

Motocicleta se zvârcolea, scuipa, împușca – și murea.

Iar pe balustrade se-aeriseaii perne grele. Saltele subțiri. Plăpumi în cearceafuriplic. Fuseseră scoase să se zvânte la soare.

— Păi, ce mai așteptați, cetățene?

Mai erau și bastioanele astea de așternuturi care-l împiedicau să gândească.

Iar aia îl tot cerceta și nu-l lăsa să cugete.

Iar motocicleta aceea blestemată îi sfâșia sufletul – nu voia să pornească.

Și, din cauza bastioanelor de perne, Oleg începu să se retragă cu spatele – în jos, înapoi, de unde venise – respins.

Măcar pernele astea să nu fi fost: cu câte-un colț mototolit, cu două atârnând ca niște ugere de vacă și unul înălțat ca un obelisc – măcar pernele să nu fi fost, poate că atunci s-ar fi gândit el la ceva, s-ar fi hotărât la ceva. N-ar fi avut voie să plece așa, imediat. Vega se va mai întoarce, probabil! Se va întoarce-n curând! Și-i va părea și ei rău! Îi va părea rău!

Dar în pernele, în saltelele, în plăpumile îmbrăcate în plicuri, în stindardele ceraceafurilor, se afla acea experiență de secole, stabilă, pe care n-avea acum forță s-o nege. N-avea dreptul.

Mai ales – acum. Mai ales – el.

Un bărbat singur poate dormi pe-o stivă de lemne, pe scânduri, atați timp cât inima-i e arsă de credință sau ambiție. Doarme pe priciuri goale și deținutul care n-are de ales. Și, la fel, deținuta, despărțită de el cu forța.

Dar, acolo unde femeia și bărbatul s-au înțeles să fie împreună – boturile astea umflate și moi își așteaptă tributul. Ele știu că n-au cum să dea greș.

Și, cu ghiuleaua fierului de călcat pe umeri, cu brațul tăiat, Oleg părăsi cetatea cu care nu se putea lupta, și ieși anevoie pe poartă – iar bastioanele de perne îi trimiteau fericite – în spinare ghiulelele lor.

Nu pornea, blestemata!

De-afară, exploziile acelea erau mai estompate și Oleg se opri să mai aștepte un pic.

Mai exista o speranță să vină Vega. Dacă se întoarce – n-are cum să nu treacă pe aici. Își vor zâmbi și cât vor fi de bucuroși: „Bună ziua...!” „Știți...” „Ca să vezi, ce întâmplare...”

Și-atunci să scoată din mânecă violetele mototolite, pleoștite, ofilite deja?

Ar putea s-o aștepte, apoi să treacă din nou prin curte – dar tot nu vor putea evita acele bastioane umflate și sigure de ele!

Nu vor putea trece împreună.

Dacă nu astăzi, atunci poate într-o altă zi, dar și Vega, și Vega cea cu picioare ușoare, însuflețită, cu ochi deschiși de culoarea cafelei, fără nici o legătură cu acele lucruri pământești – își scoate doar și ea pe-această verandă aerianul, diafanul, fermecătorul – dar, totuși, obișnuit așternut.

Pasărea nu trăiește fără cuib, femeia nu trăiește fără așternuturi.

De-ai fi de trei ori nemuritoare, de-ai fi de trei ori de neatins – de cele opt ore de somn noaptea tot nu scapi.

De adormiri.

De treziri.

A ieșit! A ieșit motocicletă purpurie, mai împușcându-l și din mers pe Kostoglotov, iar tânărul cu nas pleoștit arunca împrejur priviri triumfătoare.

Iar Kostoglotov plecă, bătut.

Scoase violetele din mânecă. Erau ultimele clipe, când mai puteau fi dăruite.

În întâmpinarea lui veneau două pioniere uzbece cu codițe negre asemănătoare, strânse mai ceva decât șnururile electrice. Cu două mâini, Oleg le întinse cele două buchețele:

— Luați-le, fetițelor.

Se mirară. Se priviră. Îl priviră. Își spuseră ceva în uzbekă. Înțeleseseră că nu-i beat și nu se leagă de ele. Ba poate au înțeles chiar că nenea soldatul le dăruiește buchețelele de durere.

Una îl luă și dădu din cap.

Cealaltă îl luă și dădu din cap.

Și porniră repede mai departe, umăr lângă umăr și discutând însuflețite.

Iar lui nu-i rămase decât sacul de campanie jerpelit, transpirat.

Unde să înnopteze – trebuia să inventeze din nou ceva.

La hotel, n-avea voie.

La Zoia, n-avea voie.

La Vega, n-avea voie.

Adică avea, are voie. Și-ar fi bucuroasă. Nici nu i-ar arăta c-a fost supărată.

Dar era mai interzis, decât dacă n-ar fi avut voie.

Iar, fără Vega, tot acest oraș minunat, îmbelșugat, cu milioane de oameni, se transformase pentru el într-un sac greu, atârându-i pe spinare. I se părea ciudat că, încă în acea dimineață, orașul îi plăcuse atâta și-ar fi vrut să zăbovească mai mult în el.

Nici asta nu înțelegea: de ce se bucurase atât de mult dimineața? Toată însănătoșirea încetă să i se mai pară un dar atât de deosebit.

Oleg nici nu apucase să traverseze tot cartierul când înțelese cât îi e de foame, cât de tare-l roseseră cizmele, cât de obosit îi era tot corpul și cum i se rostogolește înăuntru tumoarea nezdrobotă definitiv. Acum, nu voia decât să plece mai repede.

Dar și întoarcerea la Uș-Terek, perfect posibilă acum, încetase să-l mai atragă.

Oleg înțelese că acolo tristețea avea să-l macine și mai tare de-acum.

Ce mai, nu-și putea imagina în clipa aceea un loc sau un lucru care să-l poată înveseli.

În afară de întoarcerea la Vega.

Să se lase la picioarele ei: „Nu mă goni, nu mă goni! Doar nu-i vina mea.”

Dar asta era mai interzis decât oricare „nu e voie”.

Se uită la soare. Începuse să coboare. De parcă n-ar fi fost abia trecut de ora două. Trebuia să hotărască ceva.

Văzu tramvaiul care ducea la comandament. Începu să se uite după stația cea mai apropiată.

Și, cu un scrâșnet de fier, mai ales la cotituri, tramvaiul, de parc-ar fi fost el însuși grav bolnav, începu să-l târască prin străduțele înguste de piatră.

Ținându-se de mânerul din piele, Oleg se apleca pentru-a vedea ceva pe fereastră. Dar pavajul și casele pricăjite se succedau fără verdeață, fără bulevarde.

Zări afișul unui cinematograf de zi, în aer liber. Ar fi fost interesant de văzut cum arată asta, dar curiozitatea lui față de noutățile din lume se mai tocise.

Era orgolioasă că rezistase la paisprezece ani de singurătate. Dar ce știe ea cât de grea poate fi chiar și-o jumătate de an, când ești și nu ești împreună...

Își recunoscua stația și coborî. Acum avea de mers vreun kilometru și jumătate pe jos, pe o stradă industrială largă, plicticoasă, fără un copăcel, încinsă de soare. Pe partea ei carosabilă, uruiau, în ambele direcții, camioane și tractoare, iar trotuarul se întindea de-a lungul unui zid lung de piatră, apoi traversa calea

ferată a fabricii, apoi un morman de cărbune mărunț, apoi trecea pelângă un loc viran, cu gropi de fundație, din nou peste șine și din nou pe lângă zid și, în sfârșit, ajungea la genul acela de barăci de lemn fără etaj, trecute în documente drept „construcții civile temporare”, dar care sunt păstrate, de fapt, astfel, câte zece, câte douăzeci, ba chiar câte treizeci de ani. Măcar acum nu era noroiul din ianuarie, când, pe ploaie, Kostoglotov căutase pentru prima dată comandamentul. Totuși drumul era insuportabil de lung și de plicticos și nu-ți venea să crezi că această stradă se află în același oraș unde există bulevarde de centură, stejari de necuprins, plop ce nu pot fi ținuți în frâu și minunea trandafirie a piersicului.

Cu cât încerca mai mult să se convingă acum că așa-i bine, că așa-i corect, că așa se cuvine – cu atât mai disperat o va lua razna mai târziu.

Ce fusese în capul celor ce plasaseră, într-un loc atât de ascuns, atât de mărginaș, comandamentul care dispunea de soarta tuturor deportaților din oraș? Dar iată că aici, printre barăci, treceri murdare, ferestre sparte și acoperite cu traforaj, printre rufe, rufe, rufe, întinse la uscat – iată că totuși aici se afla. Oleg își aminti de expresia grețoasă de pe fața comandantului, care nici măcar la slujbă nu venise în zi de lucru, de felul în care-l primise aici, și-și încetini pașii în coridorul barăcii comandamentului, pentru a da și feței sale o expresie nepăsătoare și închisă. Kostoglotov nu-și permitea niciodată să le zâmbească gardienilor, chiar dacă aceia-i zâmbeau. Considera de datoria lui să le-aducă aminte mereu că el ține minte tot.

Bătu la ușă, intră. Prima cameră, cufundată în semiîntuneric, era goală: nu erau decât două bănci șchioape, fără spetează și, după despărțitura unei balustrade, o masă, la care probabil că avea loc, de două ori pe lună, ceremonialul tainic al păstrării evidenței deportaților din localitate.

Acum nu era nimeni aici, iar ușa pe care scria „Comandant” era larg deschisă.

Intrând în spațiul acestei uși, Oleg întrebă cu severitate:

— Se poate?

— Vă rog, vă rog...

Asta ce mai era? Un asemenea ton Oleg nu auzise la Comisariatul Afacerilor Interne de când se știa. Intră. În toată camera înșorită nu se afla decât comandantul, așezat la masa lui.

Nu era însă cel de data trecută – tâmpitul misterios, cu o expresie de adâncă îngândurare pe față – ci un armean cu chipul blând, chiar intelectual, deloc încrezut și nici îmbrăcat în uniformă, ci într-un costum civil de calitate, nepotrivit cu barăcile astea de cartier mărginaș. Armeanul privea atât de vesel, de parcă munca lui ar fi constat în împărțirea biletelor pentru spectacolele de balet și era bucuros că Oleg venise cu o cerere bună.

După viața de lagăr, Oleg n-avea cum să le poarte prea multă simpatie armenilor: acolo, deși puțini la număr, se acopereau cu râvnă unii pe alții, ocupau

întotdeauna doar locurile bune sau de-a dreptul mănoase, la magazie sau la bucătărie.

Dar, dacă era să fii drept, nici nu puteai fi supărat pe ei, din această cauză: nu ei inventaseră acele lagăre, și nici Siberia n-o inventaseră ei – în numele cărei idei ar fi trebuit, deci, să nu se salveze unii pe alții, să disprețuiască comerțul și să lovească pământul cu târnăcopul.

Iar acum, văzându-l pe acest armean vesel, binevoitor față de el, așezat la o masă oficială, Oleg se gândi cu recunoștință tocmai la lipsa de morgă oficială și la eficiența armenilor.

Auzind numele de familie al lui Oleg și faptul că era înregistrat aici temporar, comandantul se ridică ușor și, cu plăcere, deși era trupeș, începu să răsfoiască fișele dintr-un dulap. Între timp, dorind parcă să-l distreze pe Oleg, spunea mereu câte ceva cu voce tare – ba scotea niște interjecții fără sens, ba murmură nume de familie, pe care instrucțiunile-i interziceau categoric să le pronunțe: — Aș-ș-șa... Ia să vedem... Kalifotidi... Konstantinidi... Dar luați loc, vă rog... Kulaev... Karanuriev. Of, ce colț flenduros... Kazâmagomaev... Kostoglotov! Și, din nou, încalcând toate regulile NKVD-ului, nu-l întrebă, ci i se adresă el însuși după nume și patronimic: Oleg Filimonovici?

— Da.

— Aș-ș-șa... Ați fost internat la dispensarul oncologic, începând cu douăzeci și trei ianuarie... Și-și ridică din fișă ochii vii, omenеști: Acum, cum stați? Vă e mai bine?

Iar Oleg simți că-i deja înduioșat, că simte chiar niște furnicături în gât. Cât de puțin trebuia – să fie puși la mesele astea grețoase oameni omenoși – și deja să fie altă viață. Așa că răspunse și el, de data asta fără crispă, simplu:

— Păi, cum să vă spun... Într-un sens mai bine, într-altul mai rău... (Mai rău? Ce ființă nerecunoscătoare e omul! Ce putea fi mai rău, decât să zaci pe dușumeaua dispensarului și să vrei să mori...?) De fapt, mai bine.

— Păi, e bine atunci! Se bucură comandantul. Dar, de ce nu luați loc?

Eliberarea biletelor pentru spectacol lua și ea, totuși, un pic de timp! Trebuia pusă o șampilă, trebuia scrisă data cu cerneală și mai trebuia consemnată într-un registru gros, și ștearsă dintr-altul. Armeanul făcu toate acestea vesel și cu ușurință, îi emise lui Oleg o adeverință cu pernisiunea de plecare, iar, în timp ce i-o întindea, îi spuse, privindu-l expresiv, cu un ton deloc oficial și mai încet un pic:

— Nu fiți... Trist. Curând, toate astea or să se termine.

— Care – astea? Se miră Oleg.

— Cum, care astea? Evidența, deportarea. Co-man-dan-ții! Zâmbi el, fără grijă. (Probabil că avea el în rezervă și-o muncă mai plăcută.)

— Cum? Există, deja... Un ordin? Se grăbea să-i smulgă cât mai multe Oleg.

— Păi, chiar ordin încă nu e, oftă comandantul, dar sunt semne clare. V-o spun

absolut sigur. O să fie. Ține-ți-vă cât puteți de bine, însănătoșiți-vă – mai aveți șanse să intrați în rândul lumii.

Oleg zâmbi strâmb:

— Din rândul lumii, eu unul am ieșit.

— Ce specialitate aveți?

— Niciuna.

— Sunteți căsătorit?

— Nu.

— Asta-i bine! Spuse cu convingere comandantul. De obicei, lumea divorțează de soțiile din deportare și-i o întreagă tevatură. Iar dumneavoastră o să vă eliberați, o să vă întoarceți în patrie – și-o să vă însurați!

O să vă însurați...

— Păi, dacă-i pe-așa, vă mulțumesc, se sculă Oleg.

Urându-i drum bun printr-o înclinare a capului, comandantul nu-i întinse totuși mâna. Traversând cele două camere, Oleg se gândi: de unde, așa un comandant? Așa-i el din naștere sau s-a molipsit mai nou? O fi aici permanent sau doar temporar? Sau poate c-au început să numească special oameni dintr-ăștia? Ar fi fost foarte important să afle, dar nu putea totuși să se întoarcă.

Din nou pe lângă barăci, din nou peste șine, din nou peste cărbune, Oleg porni pe aceeași stradă lungă, de cartier industrial, mai repede, mai egal, iar curând își dezbracă, de căldură, și mantaua – și, treptat, creștea și se revărsa în sufletul lui găleata de bucurie pe care o turnase înăuntru comandantul. Toate acestea îi ajungeau abia acum, treptat la conștiință.

Și-ajungeau doar treptat, fiindcă Oleg fusese dezvățat să-i creadă pe cei care stăteau la asemenea mese. Cum ar fi putut uita minciunile răspândite special de oamenii cu funcții, de căpitani și maiori, în anii de după război, despre faptul că s-ar fi pregătit, pasămite, o mare amnistie pentru prizonierii politici? Cum îi mai crezuseră – „chiar căpitanul mi-a spus-o”! Iar lor li se poruncise pur și simplu să-i mai încurajeze pe cei disperăți – ca să tragă! Ca să-și facă norma! Ca să aibă, cât de cât, un mobil să supraviețuiască!

Dar pe-acesl armean îl puteai bănuși cel mult de faptul că-i cam prea informat, mult peste funcția pe carc-o ocupă.

Dar, oare, nu se așteptase și Oleg, după frânturile citite în ziare, la același lucru? Și pe urmă, Doamne, Dumnezeule, oare nu era și timpul? Păi, adevărul e că era de mult timpul, ce să mai!... Omul moare din cauza unei tumori – cum să trăiască atunci o țară năpădită de lagăre și deportare?

Oleg se simți din nou fericit. La urma urmelor, nu murise. Și iată că în curând își va putea cumpăra bilet până la Leningrad. La Leningrad!... Oare chiar se va putea apropia și va putea atinge coloana catedralei Sf. Isaak?

Și parcă n-ar fi fost decât Sfântul Isaak! Acum totul se schimba cu Vega!

Amețitor! Acum, dacă, într-adevăr... Dacă e serios...

— Asta nu mai e o simplă fantezie! Va putea trăi aici, cu ea!

Să trăiască cu Vega?! Să trăiască! Împreună! Păi, i-ar exploda pieptul, numai dacă și-ar închipui așa ceva...!

Dar cât de bucuroasă ar fi ea, dacă s-ar duce acum și i-ar povesti totul! De ce să nu-i povestească? De ce să nu se ducă?

Păi, cui altuia din lumea asta să-i povestească, dacă nu ci? Pe cine mai interesează libertatea lui?

Între timp, ajunsese deja la stația de tramvai. Acum trebuia să aleagă numărul: spre gară? Sau la Vega? Și trebuia să se grăbească, fiindcă, pe urmă, avea să plece. Soarele nu mai era chiar atât de sus.

Și iar era tulburat. Și iar voia la Vega! Iar argumentele clare elaborate pe drumul spre comandament se spulberaseră.

De ce trebuie s-o evite ca un vinovat, de parc-ar fi fost pătat? Doar avusese și ea ceva în cap când i-a prescris tratamentul!

Doar a tăcut, doar a ieșit din cadru, atunci când o rugase să oprească tratamentul?

De ce să nu se ducă? Oare povara asta era prea grea pentru ei? Oare n-ar reuși să fie mai presus? Oare nu sunt oameni?

Păi, Vega – Vega, în orice caz!

Și-și croia deja drum spre ușa tramvaiului. Toți oamenii adunați în stație năvăliseră tocmai la tramvaiul aceia! Toți trebuiau să meargă cu el! Iar Oleg avea într-o mână mantaua, în cealaltă sacul de campanie, nu se putea apuca de bare, și fu luat de vârtej și înghesuit, mai întâi pe platformă, iar apoi în vagon.

Împins cu sălbăticie din toate părțile, se trezi în spatele a două fete tinere, care păreau studente. Una blonduță și una brunețica, erau atât de aproape de el, încât simțeau, probabil, respirația lui. Amândouă mâinile lui îndepărtate de corp, îi fuseseră strânse într-o menghină separată, așa că nu-i era doar imposibil să-i plătească taxatoarei supărate, dar nici măcar nu și le mai putea mișca, nici pe una, nici pe cealaltă. Cu brațul stâng, în care ținea mantaua, părea s-o cuprindă pe cea brunețica. Iar de blonduță fusese lipit cu tot corpul, de la genunchi și până la bărbie, o simțea toată, și nici ea nu putea să nu-l simtă. Nici cea mai mare pasiune nu i-ar fi putut uni la fel de tare ca mulțimea aceasta. Gâtul ei, urechile, inelele părului erau apropiate de el, dincolo de orice limită imaginabilă. Prin postavul vechi și tocit al hainelor sale, îi primea căldura și moliciunea și tinerețea. Fata brunetă continua să vorbească despre treburile de la facultate, blonduța încetase să-i mai răspundă.

La Uș-Terek, nu erau tramvaie. Nu fusese atât de înghesuit decât în dube. Dar, acolo, nu erau întotdeauna amestecați cu femeile. Această senzație nu-i fusese confirmată, nu-i fusese întărită de decenii – și cu atât mai proaspătă era acum! Dar nu era fericire. Era și nenorocire. Există în această senzație un prag, dincolo de care nu putea trece oricât s-ar fi sugestionat.

Păi, nu fusese oare prevenit: va rămâne libidoul. Și numai libidoul...!
Merșeră astfel vreo două stații. Iar apoi, chiar dacă erau înghesuiți, nu mai erau totuși atât de împinși din spate, și Oleg ar fi putut să se depărteze un pic. Dar n-o făcu: îi dispăruse orice urmă de voință și nu se putu dezlipi pentru a pune capăt acestei fericiri chinuitoare. În clipa aceasta, acum, nu mai voia nimic altceva, doar să mai stea, să mai stea astfel. De-ar lua-o acum tramvaiul spre Orașul vechi! De-ar înnebuni și-ar începe să dea roată, fără să se mai oprească în stații, clănțănind, până la noapte! De s-ar hotărî brusc să plece într-o călătorie în jurul pământului! Oleg n-avea voința de-a se rupe primul! Prelungind această fericire, cea mai înaltă de care era în stare acum, Oleg încerca să-și întipărească-n memorie, recunoscător, inelele de pe ceafa ei (iar fața nici nu i-o văzu, până la urmă).

Blonduța se rupse și începu să înainteze.

Și, îndreptându-și genunchii slăbiți, îndoți, Oleg înțelese că se duce la Vega – într-un chin și înșelăciune.

Se duce să-i pretindă mai mult decât își pretindea sieși.

Se înțeleseseră atât de înălțător că, pentru ei, comunicarea sufletească e mai prețioasă decât oricare alta. Dar, după ce înălțase acest pod din brațele lui și-ale ei, iată că le vedea deja pe-ale sale îndoindu-se. Se duce la ea s-o asigure cu nonșalanță de un lucru, deși gândește, chinuit, altceva. Iar când ea va pleca și el va rămâne în camera ei singur, ar începe să scâncească la vederea hainelor ei, la vederea oricărui fleac.

Nu, trebuia să fie mai înțelept decât copila. Trebuia să se ducă la gară.

Și-și croi drum – dar nu prin față, nu pe lângă studentele acelea – spre platforma din spate, și sări, înjurat de cineva.

Lângă stația de tramvai se vindeau din nou violete...

Soarele se apropia deja de asfințit. Oleg își puse mantaua și luă tramvaiul spre gară. În vagonul acesta nu mai era aceeași înghesuială.

După ce se foi în piața din fața gării, întrebând și primind răspunsuri inexacte, ajunse, în sfârșit, la un soi de piață acoperită, unde se vindeau bilete pentru trenurile de lungă distanță.

Existau patru case de bilete și la fiecare era câte o coadă de-o sută cincizeci, două sute de persoane. Plus că mai erau și unii plecați, care-și ținuseră loc.

Oleg recunoscuse această imagine a cozilor din gări, la care se stătea cu zilele, de parcă nici n-ar fi părăsit-o vreodată.

Multe lucruri se schimbaseră în lume – erau alte mode, alte felinare, alte apucături ale tineretului, dar asta rămăsese la fel, de când se știa: așa a fost și-n patruzeci și șase, și-n treizeci și nouă, tot așa a fost, și la fel fusese și-n treizeci și patru, și-n treizeci. Mai ținea minte vitrinele doldora de produse din timpul NEP-ului, dar casierii accesibile în gări nici nu-și putea imagina: doar cei care aveau legitimații speciale sau cei cu adeverințe ocazionale nu cunoșteau opreliștea de-a

pleca.

Acum avea și el o adevărită, nu prea arătoasă, dar potrivită.

Era zăpușeală, era lac de sudoare și totuși mai scoase din sac și căciula de blană strâmtă și și-o trase pe cap, ca pe un calapod pentru lărgit. Sacul de campanie și-l agăță pe umăr. Feței sale îi insuflă expresia că n-au trecut nici două săptămâni de când se aflase pe masa de operație, sub cuțitul lui Lev Leonidovici, și-n această stare de epuizare, cu privirea stinsă, se târî printre cozi – acolo, mai aproape de ghișeu.

Erau și alți amatori de acest fel, însă nu se înghesuiau spre ghișeu și nu se băteau, fiindcă era și un milițian.

Aici, la vedere, Oleg scoase cu o mișcare neputincioasă adevărită din buzunarul oblic de sub poala mantalei și i-o întinse încrezător tovarășului milițian.

Milițianul – un uzbek țațoș, mustăcios, aducând cu un tânăr general, o citi c-un aer important și îi anunță pe cei din capul cozii:

— Pe acesta – o să-l lăsăm. E operat.

Și-i arată al treilea loc din rând.

Privindu-i sfârșit pe noii săi tovarăși de coadă, Oleg nici nu încercă măcar să se-nghesuie, stătea deoparte, cu capul căzut. Îl împinse în rând un uzbek gras, mai în vârstă, ascuns sub streășină de bronz a unei pălării de catifea maro cu boruri late, asemănătoare cu o farfurie.

Să stai la rând în apropierea casei era vesel: vedea degetele casieritei, biletele zvârlite pe tejghea, banii transpirați, strânși în pumnul pasagerului, scoși dintr-un buzunar secret, dintr-un brâu cusut, auzea rugămințile timide ale călătorului, refuzurile nemiloase ale casieritei – se vedea că treaba înaintează, și încă destul de repede.

Dar iată că veni și rândul lui Oleg să se-aplecă acolo.

— Dați-mi, vă rog, unul de clasa a treia până la Han-Tau?

— Până unde? Întrebă casierița.

— Până la Han-Tau.

— De-așa ceva n-am auzit, strânse ea din umeri și începu să răsfoiască un indice imens.

— De ce iei la clasa a treia, dragule? Îl compătimi o femeie din spate. La clasa a treia – după operație? Dacă va trebui să te cațeri sus – or să ți se rupă cusăturile. Mai bine ai lua loc la clasa a doua!

— N-am bani, oftă Oleg.

— Asta era adevărul.

— Nu există așa o gară! Strigă casierița, închizând cu pocnet indicele. Luați până la altă gară!

— Păi, cum să nu fie, zâmbi fără vlagă Oleg. Funcționează deja de-un an, eu de acolo am plecat. Dacă-aș fi știut, v-aș fi păstrat biletul.

— Nu știu nimic! Dacă nu apare în indice, înseamnă că așa o gară nu există!

— Dar trenurile se opresc totuși! Spuse mai arțăgos decât ar fi putut-o face un proaspăt operat, aprinzându-se de ceartă, Oleg. Doar e și acolo o casierie!

— Cetățene, dacă nu luați bilet – vă rog să vă vedeți de drum! Următorul!

— Așa-i, de ce să pierdem timpul? Răsunară din spate voci înțelepte. Ia până unde ți se dă!... Vii de la operație și te mai și moșmondești.

Of, ce s-ar mai fi putut Oleg lua acum cu ei la hartă! Of, cum i-ar mai fi luat acum la rând, cerând să fie chemat șeful serviciului de pasageri și șeful de gară! Of, cât îi mai plăcea să dea lecții la proști și să demonstreze adevărul – măcar acest adevăr, mic și amărât, dar totuși adevăr! Măcar în această luptă, să se simtă și el o individualitate.

Dar legea cererii și ofertei era lege de fier și la fel era și legea planificării transporturilor! Femeia aceea bună la suflet, care încercase să-l convingă să-și ia bilet de clasa a doua, își vâră deja banii peste umărul lui. Milițianul, care adineauri îl băgase în coadă, ridicase deja brațul pentru a-l da la o parte.

— De la gara aia, mai aveam de mers treizeci de kilometri, iar de la astălaltă, șaptezeci – se mai plânse Oleg în fereastra ghișcului, dar asta era deja ceea ce în lagăr se numea smiorcăitul fraierului. De fapt, se grăbea deja și el să-și dea acordul: Bine, dați-mi până la gara Ciu.

Gara asta casierita o știa pe dinafară, cunoștea și prețul, și mai avea deocamdată și bilete – așa c-ar fi trebuit să fie bucuros. Tot acolo, fără să se îndepărteze prea mult, Oleg controlă și desenul găurilor, la lumină, controlă vagonul, controlă prețul, controlă restul – și se îndepărtă încetișor.

Iar, pe măsură ce se îndepărta de cei care-l știau drept operat – se îndrepta tot mai mult și, scoțându-și căciula amărâtă, o vârî din nou în sac. Până la tren mai avea două ore și era plăcut să le petreci cu biletul în buzunar. Putea acum să benchetuiască: să mănânce înghețată, fiindcă, la UșTerek, n-o să mai găsească, să bea cvas (fiindcă, acolo, nici așa ceva nu există). Să cumpere niște pâine neagră pentru drum. Să nu uite de zahăr. Și să aibă răbdare să-și pună niște apă fiartă într-o sticlă (e mare lucra să ai apa ta pe drum!). Iar scrumbie să nu ia în nici un caz. O, ce diferență față de călătoriile de etapă ale deținuților! Nu tu percheziție la urcarea în tren, nu ești adus cu duba, nu te așează pe pământ în încercuirea gardienilor, și nici de sete n-ai să te chinui două zile și două nopți! Iar, dac-ar reuși să ocupe cel de-al treilea raft, cel pentru bagaje, unde s-ar putea întinde cât e de lung – ca acela să fie numai și numai al lui, singur, nu pentru doi, nici pentru trei! Să zaci și să nu simți cum te doare tumoarea. Păi, nu-i curată fericire? Era un om fericit! De ce s-ar putea plânge...?

Îi mai scăpase și comandantului ceva despre amnistie...

Venise mult-așteptata fericire din viață, venise! Dar, în mod inexplicabil, Oleg n-o recunoștea.

La urma urmelor, doar există acel „Liova” și „lu”-ul dintre ei. Sau poate și-un altul. Și chiar dacă n-ar fi – sunt atâtea posibilități!... Un om apare ca o explozie

în viața altuia.

Când văzuse luna, de dimineață – așa crezuse! Dar luna aceea era știrbită... Acum, trebuia să iasă pe peron – să iasă din timp, cu mult înainte să-nceapă îmbarcarea în trenul lui: când va fi adusă garnitura lor, goală, va trebui să-și ochească cât mai repede vagonul și să fugă spre el, ca să prindă loc la coadă. Oleg se duse să vadă orarul. De la aceeași linie mai pleca și un tren, în altă direcție, numărul șaptezeci și cinci, în care, deja, acum urca lumea. Așa că, reușind să pară cu sufletul la gură, croindu-și repede drum prin ușă, începu să întrebe la nimereală, inclusiv pe controlorul de peron (biletul îi ieșea din buzunar):

— Al șaptezeci și cincilea, pleacă?... Șapteșcinci – pleacă...?

Părea alât de speriat c-ar putea întârzia la trenul șaptezeci și cinci, încât controlorul, fără să-i mai verifice biletul, îl împinse în rucsacul îngreunat, umflat. Ajuns pe peron, Oleg începu să se plimbe liniștit, apoi se opri și zvârli sacul pe o consolă de piatră. Își aminti de o întâmplare la fel de caraghioasă de la Stalingrad, în treizeci și nouă, în ultimele sale zile de libertate: era după încheierea pactului cu Ribbentrop, dar încă înaintea discursului lui Molotov și înaintea mobilizării celor de nouăsprezece ani. În vara aceea, coborâse, împreună cu un prieten, cu barca pe Volga. La Stalingrad, vânduseră barca și trebuiau să ia trenul pentru a ajunge acasă până la începutul cursurilor. Dar rămăseseră cu o mulțime de lucruri din excursie, abia le cărau în patru mâini, și, pe deasupra, prietenul lui mai cumpărase într-un magazin universal dintr-un sat uitat de lume și-un difuzor – pe vremea aceea, la Leningrad nu găseai așa ceva. Difuzorul era o pâlnie mare, deschisă, fără cutie – și prietenul se temea să nu-l strice când vor urca în tren. Intraseră în gara de la Stalingrad – și se treziră imediat la capătul unei cozi, care umpluse toată sala cu geamantane de lemn, cu saci și lădițe – și era imposibil să-ți faci drum peste rând, și riscau să rămână, timp de două nopți, fără locuri de dormit. Iar peronul era pe-atunci păzit cu strășnicie. Și Oleg avu o idee genială: „Crezi c-ai putea târi tu toate lucrurile până la vagon, fie el și ultimul?” Luă difuzorul și, cu pas ușor, se duse la intrarea de serviciu, care era încuiată. Îi făcu semn plin de importanță, cu pâlnia difuzorului, femeii care stătea de pază. Aceea-i deschise. „Îl mai montez și pe ăsta – și gata”, spuse Oleg. Femeia dădu din cap cu înțelegere, de parcă el ar fi bântuit pe-acolo toată ziua, montând difuzoare. Trenul sosise – el sări înăuntru, înainte ca pasagerii să fie lăsați pe peron, și ocupă două rafturi pentru bagaje.

Nu se schimbă nimic, în șaisprezece ani.

Oleg umbla pe peron și vedea și alți descurcăreți ca el: intraseră și ei la alt tren și așteptau aici, cu lucrurile. Nu erau puțini, dar peronul era totuși mult mai gol decât gara sau părculețele din jurul gării. Se plimbau aici, lipsiți de griji, și unii dintre cei de la trenul șaptezeci și cinci – oameni liberi, bine îmbrăcați, cu locuri numerotate, pe care nu le putea ocupa nimeni, în afară de ei. Erau femei cu

buchete de flori primite cadou, bărbați cu sticle de bere, cineva fotografia pe cineva – o viață inaccesibil și aproape de neînțeles. În seara călduroasă de primăvară, acest peron lung cu copertină îi amintea de ceva sudic din copilărie – poate de-o stațiune de ape minerale.

Deodată, Oleg observă că un oficiu poștal dă spre peron, mai mult de-atât, afară, pe peron, se afla o masă pentru scris, în patru pante.

Asta începu să-l roadă. Fiindcă, trebuia s-o facă. Și era mai bine s-o facă acum, până nu s-a fărâmițat, nu s-a tocit.

Se înghesui cu sacul înăuntru, cumpără un plic – nu, două plicuri cu două foi de hârtie – nu, mai cumpără și-o vedere – apoi se-nghesui, din nou, pe ușă, spre peron. Sacul cu fierul de călcat și pâinile și-l puse între picioare, își făcu loc la măsuța înclinată și începu cu ce era mai ușor – cu vederea:

„Salut Diomka!

Păi, am fost la grădina zoologică! Trebuie să-ți spun că-i o chestie grozavă! Așa ceva n-am mai văzut. Să te duci neapărat. Urși albi – îți imaginezi? Crocodili, tigri, lei. Să-ți lași o zi întreagă ca s-o vizitezi; acolo, înăuntru, se vând și piroști. Să nu-ți scape țapul cu carne răsucite. Să te oprești lângă el, fără grabă, și să te gâtidești. Și lângă antilopa nilgau la fel...

Sunt o groază de maimuțe, o să ai de ce râde. Doar una lipsește: lui macacus rhesus un om rău i-a zvârlit tutun în ochi – fără nici un rost, într-o doară. Și-a orbit.

Trebuie să-mi vină trenul, mă grăbesc.

Fă-te bine și fii om! Am încredere în tine! Să-i urezi lui Aieksei Filipâci numai bine, din partea mea! Sper să se însănătoșească.

Îți sârâng mâna!

Oleg.”

Îi venea ușor să scrie, numai că tocul cam lăsa urme, penițele erau strâmbe sau stricate, rupeau hârtia, se opinteau în ea ca niște lopeți, iar călimara era plină de zdrențe, așa că, oricâtă grijă-ar fi avut, scrisoarea arăta îngrozitor:

„Albinuță Zoicika!

Vă sunt recunoscător că mi-ați permis să ating cu buzele viața adevărată. Fără acele câteva seri, m-aș fi simțit cu totul, dar cu totul jefuit.

Ați fost mai înțeleaptă decât mine. În schimb, acum, pot pleca fără remușcări. M-ați invitat să trec pe la dumneavoastră, iar eu n-am trecut. Mulțumesc! Dar m-am gândit că-i mai bine să rămânem cu ce-a fost, să nu stricăm totul. Am să țin întotdeauna minte, cu recunoștință, tot.

Vă urez, sincer, cinstit – o căsnicie cât mai fericită!

Oleg.”

E ca la închisoare – în zilele de declarații, li se dădea, tot așa, o porcărie în călimări, cam ca asta, hârtia era mai mică decât o vedere, iar cerneala se lăbărța pe ea și trecea pe partea cealaltă. Scrie-i cui vrei, despre ce vrei – pasămite.

Oleg reciti scrisoarea, o împături, o băgă în plic, vru să-l lipească (Încă ținea minte din copilărie un roman detectiv în care totul începuse cu confuzia dintre plicuri) – dar ți-ai găsit! Doar dunga mai întunecată de pe margini indica acei loc în care, dacă era să te iei după STAS, era lipici, acesta însă bineînțeles că lipsea. Și, ștergând o peniță mai puțin proastă, aleasă din trei tocuri, Oleg se concentrează asupra celei de-a treia scrisori. Până atunci fusese hotărât, ba chiar zâmbea. Dar acum, totul se-ncețoșase. Era sigur că va scrie „Vera Kornilievna”, dar scrisese: „Draga mea Vega!

(Mereu mi-a venit să vă chem astfel; ei, măcar acum.)

Pot să vă scriu, sincer de tot – așa cum noi doi n-am vorbit cu voce tare, dar, nu-i așa, am gândit? Fiindcă nu-i un simplu bolnav cel căruia medicul îi oferă camera și patul său...

Am pornit de câteva ori spre dumneavoastră azi! O dată, chiar am și ajuns. Mergeam spre dumneavoastră și eram emoționat, ca la șaisprezece ani, cum poate că nici nu s-ar mai cuveni să fiu, cu biografia mea. Eram emoționat, bucuros, speriat. Fiindcă trebuie să fii bătut de toate valorile ca să fii capabil să înțelegi; Dumnezeu ți-o trimite!

Dar, Vega! Dacă v-aș fi găsit acasă, între noi ar fi început ceva neadevărat, ceva pus la cale artificial! Am umblat, pe urmă, prin oraș și m-am gândit: mai bine că nu v-am găsit. Ce v-a chinuit pe dumneavoastră până acum și ce m-a chinuit pe mine până acum poate fi măcar numit, poate fi mărturisit! Dar ce-ar fi început între noi – asta nici măcar nu s-ar fi putut mărturisi cuiva! Dumneavoastră, eu, și, între noi, asta – un șarpe cenușiu, mort, dar crescând neîncetat.

Sunt mai mare decât dumneavoastră – nu neapărat la ani, dar ca viață. Deci, credeți-mă: aveți dreptate, aveți dreptate în toate, în toate, în toate!

— În trecutul dumneavoastră, în prezentul dumneavoastră, doar viitorul dumneavoastră nu vă e dat să-l ghiciți. Puteți să nu fiți de acord cu mine, dar vă prezic: Încă înainte de a ajunge la indiferența bătrâneții, veți binecuvânta ziua în care nu mi-ați împărtășit soarta. (Eu nu vorbesc despre deportare acum – despre ea, se spune chiar că se va termina în curând.) Ați înjunghiat prima jumătate din viața dumneavoastră, ca pe un miel – fie-vă milă de-a doua!

Acum, când oricum plec (dacă deportarea va lua sfârșit, voi continua să fac controale și să mă tratez în altă parte, deci – ne luăm rămas-bun), am să vă fac o mărturisire: până și atunci când vorbeam despre lucrurile cele mai spiritualizate, iar eu gândeam cu sinceritate astfel, și credeam, îmi venea tot timpul, dar tot timpul – să vă ridic în brațe și să vă sărut buzele!

Spuneți și dumneavoastră ce-i de făcut!

Iar acum, fără permisiunea dumneavoastră – le sărut.”

Același lucru se întâmplă și cu al doilea plic: o dungă întunecată, deloc lipicioasă. Oleg crezuse dintotdeauna că asta nu-i întâmplător, că asta-i gândit pentru ca cenzura să lucreze mai ușor.

Iar în spatele lui – o-ho! Unde-i dispăruse toată viclenia – fusese tras deja trenul și oamenii fugeau spre el!

Apucă sacul, apucă plicurile, se îndesă în încăperea poștei:

— Unde-i lipiciul? Duduie! Aveți lipici? Lipici!

— Fiindcă îl iau oamenii de aici! Îi explică tare fata. Îl privi, scoase nehotărâtă borcânașul – Lipiți-l aici, de față cu mine! Fără să vă îndepărtați.

În cleiul negru și gros era o pensuliță de școală, acoperită demult, pe toată lungimea, cu bulgărași uscați și proaspeți de lipici. Aproape că n-aveai unde s-o apuci și trebuia să ungi cu toată coada, plimbând parcă un fierăstrău pe marginea plicului. Apoi să scoți surplusul cu degetele. Să lipești plicul. Și să mai scoți cu degetul și prisosul stors dintre foi.

Iar oamenii fugeau.

Acum: lipiciul – la duduie, sacul – în mâini (rămăsese tot timpul între picioare, să nu-i fie șterpelit), scrisoarea – în cutie, și fuga!

Ai fi zis că era pe moarte, că n-are pic de putere, dar dacă trebuia să fugă – apoi fugea!

De-a curmezișul celor care, târându-și bagajele grele de pe peron, în jos, pe șine, iar apoi ridicându-le pe-a doua platformă, fugeau dinspre porțile cele mari ale peronului, Oleg ajunse gonind la vagonul său și se-așeză la coadă cam al douăzecilea. Să zicem că, la cei de la coadă, se mai adăugau și-ai lor, să fi fost deci, poate, al treizecilea. Al doilea nivel n-avea să-l mai prindă, dar lui nici nu-i trebuia, la cât avea picioarele de lungi. Dar un raft de bagaje normal ar fi fost să mai găsească.

Toți duceau niște coșuri asemănătoare, ba chiar și găleți – să fi ieșit deja primele verdețuri? Oare, nu la Karaganda mergeau oamenii, pentru a îndrepta greșelile de aprovizionare?

Conducătorul, un bătrânel cărunt, striga ca lumea să se înșire de-a lungul vagonului, să nu se înghesuie, or să fie locuri pentru toți. Dar acest ultim lucru nu suna la el prea convingător, iar coada din spatele lui Oleg creștea. Și Oleg observă imediat o mișcare de care se temea, pornirea unora de-a se vâri în față. Primul dintre aceștia era un schimonosit, pe care-un nepriceput l-ar fi luat drept psihopat și l-ar fi lăsat în plata domnului – ducă-se și peste rând, dar Oleg recunoscuse în psihopatul acela un șuț, cu maniera lor de-a băga groaza în oameni. Și-n urma țipăciosului împingeau și alții mai liniștiți: dacă ăla are voie, noi de ce nu?

Bineînțeles că și Oleg s-ar fi putut vâri astfel, și-ar fi prins cu siguranță un raft, dar i se urâse de chestii dintr-astea, în toți anii din urmă, acum ar fi vrut – pe cinstitelea, la rând, cum voia și bătrânelul conducător.

Bătrânelul nu-l lăsa totuși pe dement să treacă, iar acela îl împingea deja în piept și înjura cu-atâta ușurință, de parc-ar fi folosit cele mai obișnuite cuvinte ale vorbirii. Iar coada începuse să uruie compătimator:

— Da' lasă-l să se ducă! E bolnav!

Atunci Oleg se smulse de la locul lui, ajunse din câțiva pași mari până la dement și-i urlă chiar în ureche, fără să-i cruțe timpanul:

— He-e-ei! Și eu tot de acolo vin!

Dementul se dădu la o parte, își frecă urechea:

— De unde?

Oleg știa că n-are acum putere să se ia la bătaie, că tot ce face, face din ultimele puteri, dar, la o adică cele două brațe ale sale, lungi, erau libere, în timp ce dementul avea într-una din mâini un coș. Și, aplecat deasupra lui, îi picură acum, din contră, încetișor de tot:

— Unde nouăzeci și nouă plâng, iar unul râde.

Coadă nu înțelese cum fusese lecuit dementul, dar văzură că se răcise, clipise din ochi și-i spusese lunganului în manta:

— Păi, ce, eu zic ceva, n-am nimic împotriva, urcă tu.

Dar Oleg rămase alături de dement și de conductor. În cel mai rău caz, avea să urce și el de-aici. Însă cei care dăduseră buzna începuseră să se risipească pe la locurile lor.

— Poftim! Spuse, cu reproș, dementul. Putem să și așteptăm!

Și veneau oameni cu coșuri, cu găleți. Sub un strat de sac, se întrevedeau clar niște ridichi mari, prelungi, de-un roz liliachiu. Din trei oameni, doi prezentau bilete de Karaganda.

Iată pentru cine făcuse Oleg ordine la coadă! Erau și pasageri normali. O femeie decentă, în jachetă albastră. După Oleg urcă, sigur de el, și dementul.

Traversând în grabă vagonul, Oleg observă un raft pentru bagaje aproape gol deocamdată.

— Așa, declară el. Coșul ăsta o să-l mutăm un pic.

— Unde? Cum? Se agită unul șchiop, dar sănătos.

— Uite-așa! Îi răspunse Kostoglotov de sus. N-au loc oamenii să se culce.

Se obișnuiește repede cu raftul: sacul, după ce scoase din el fierul de călcat, și-l puse deocamdată la căpătâi; mantaua și-o dezbracă și-o întinse, iar apoi își dădu jos și tunica militară – aici, sus, puteai face orice. Și se culcă, să se răcorească.

Picioarele lui, în cizme numărul patruzeci și patru, atârnavă deasupra coridorului cam de la jumătatea carâmbului, dar, la înălțimea asta, nu deranjau pe nimeni. Iar jos, oamenii se răcoreau, făceau cunoștință. Șchiopul acela, comunicativ, spunea că înainte fusese felcer.

— Și de ce te-ai lăsat? Se mirară cei din jur.

— Cum adică! Decât să ajungi pe bancă pentru orice mielușel, că de ce-a murit, mai bine se numește că sunt invalid și duc și eu o legumă, acolo! Explică șchiopul cu voce tare.

— Păi, de ce nu! Spuse femeia în jachetă albastră. Doar pe vremea lui Beria, te prindeau dacă duceai legume, fructe. Acum te ridică doar dacă ai produse

industriale.

Soarele era deja, probabil, aproape de apus, și oricum îl ascundea gara. În partea de jos a compartimentului, mai era un pic de lumină, dar sus era amurg. Cei cu locuri în cupeuri și la clasa întâi se plimbau acum pe peron, iar aici oamenii se așezaseră pe banchete și-și aranjau bagajele. Oleg se întinse și el, cât era de lung. Ce bine! E tare rău să călătorești, două zile și două nopți, cu picioarele strânse sub tine, în vagoanele de deținuți. E tare rău când sunt nouăsprezece oameni într-un asemenea compartiment. Iar când sunt douăzeci și trei, e încă și mai rău.

Alții muriseră. Iar el rămăsese în viață. Și nici de cancer nu murise. Și uite că și deportarea stă să crape, ca o coajă de ou.

Își aminti de sfatul comandantului de-a se însura. În curând, toată lumea o să-i dea sfaturi.

Era bine să stai culcat. Bine.

Doar atunci când trenul tresări și se urni – acolo unde se află inima sau poate sufletul – undeva, în locul cel mai important al pieptului, simți o strângere și dorul după ceea ce părăsea. Se răsuci, se culcă pe burtă pe manta și-și vârî fața cu ochii strânși în sacul colțuros din cauza pâinilor dinăuntru.

Trenul mergea – și cizmele lui Kostoglotov se legănau, ca moarte, cu boturile în jos, deasupra coridorului.

Un om rău a aruncat cu tutun în ochii macacului rhesus.

Numai așa, ca să se afle și el în treabă...

SFÂRȘIT